ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : **ARPIK MISSAKIAN**

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : **PRO. 86 - 60**
R. C. Seine 57 A 2731 — **C. C. P. Paris 15069-82**

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆ., վեց. Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆ.: Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — VENDREDI 1ER JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8686 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4487

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ ՏԱՐԻ

Տարի մը եւս կ'երթայ նետուիլ պատմութեան գիրկը, ուրիշ ա՛յնքան տարիներու նման :

Անսահման է ժամանակը : Անչափելի :

Ո՞վ կրցած է հաշուել ճշգրիտ թիւը այն տարիներուն, որոնք սահած են աշխարհի ստեղծումէն մինչեւ այսօր :

Ո՞վ կրնայ գուշակել թէ տակաւին քանի՛ հազար — կամ միլիոն — տարիներ պիտի սահին մինչեւ այն օրը, երբ այլեւս կեանքը բոլորովին պիտի դադրի երկրագունդի վրայ, երբ ո՛չ մէկ կենդանի արարած կամ բուսականութիւն գոյութիւն պիտի ունենայ երկրիս երեսին, ինչպէս անհունին մէջ թաւալող անհամար մոլորակներուն վրայ :

Անցնող ամէն տարի կը թողու անմոռանալի յիշատակներ — ուրախ կամ տրտում — որոնցմով մարդիկ կը կապուին անցեալին հետ : Ու միշտ կ'ողբերգեն զանոնք, մանաւանդ դժբախտութեան օրերուն, անզուսպ կարօտով մը. — Ո՜հ, հին, բարի օրերը .... :

Վերջացող տարին կը թողու լաւ յիշատակ մը : Մարդկութիւնը 1959 թուականը եւս բոլորեց խաղաղութեամբ, հակառակ յաճախ քաղաքագէտներու եղերական գուշակութեանց :

Ճիշդ է թէ ո՛չ մէկ քաղաքական խնդիր հիմնովին լուծուեցաւ անցնող տարուան ընթացքին : Սակայն բազմաթիւ կնճռոտ հարցերու մասին ծրագիրներ կազմուեցան, դարմաններ որոնուեցան :

Մարդիկ, որոնք աշխարհի ճակատագիրը վարելու դժուարին եւ պատասխանատու պարտականութիւնն են ստանձնած, 1959ին ճամբայ յարդարեցին դէպի ամրապնդումը խաղաղութեան, որուն կարօտով կը տոչորի ազատատենչ մարդկութիւնը :

Մեծ ու պզտիկ խորհրդաժողովները, անհատական եւ հաւաքական ջիգումները կը ձգտէին այդ բաղձալի նպատակին :

Նոր տարւոյ արշալոյսը կը բացուի յոյսով :

Յուսաբեր տարի է 1960ը :

Խաղաղութիւն կը հոլովեն բոլորը : Աջը եւ ձախը : Արեւելքն ու արեւմուտքը :

Ո՛չ ոք կը խօսի պատերազմի մասին : Նոր հրդեհի մը մասին, որուն բռնկումը այս անգամ վերջակէտ պիտի ըլլայ աշխարհի դարաւոր քաղաքակրթութեան :

Վերջ պիտի գտնէ՞ ցրտաշունչ — պաղ պատերազմը, որ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր ահուսարսափի մթնոլորտ մըն է ըստեղծած աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ :

Մաղթենք եւ յուսանք :

Ֆրանսա 1959ի ընթացքին ապրեցաւ քաղաքական ու վարչական նոր կարգուսարքով մը, — Նոր Սահմանադրութիւն, նոր խորհրդարան, նոր կառավարութիւն եւ Հանրապետութեան նոր Նախագահ :

Վերջ գտան նախարարական յաճախադէպ տագնապները, որոնք կը ջլատէին երկրին վերելքի ճիգերը :

1960ին նոր Ֆրանքի ստեղծումով, յուսանք որ վերջ գտնեն նաեւ տնտեսական — ելմտական տագնապները եւ Ֆրանսա հասնի նախանձելի դիրքի մը — որուն արժանի է —, ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Մաղթենք նաեւ, որ նոր տարին բարեբաստիկ ըլլայ բազմաչարչար հայ ժողովուրդին համար, որ ուրիշ ամէն ազգէ աւելի կը կարօտի խաղաղութեան, սիրոյ եւ համերաշխութեան : Ու նաեւ՝ ազատութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՄԱՅԻՍ 16Ի ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր, Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ ժամը 17էն սկսեալ եւ իրարմէ կէս ժամ տարբերութեամբ յաջորդաբար ընդունեցաւ Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ Մոսկուայի դեսպանները :

Կրոմիքօ դեսպաններուն յանձնեց Վարչապետ Խրուշչեւի պատասխանը՝ Նախագահ Այզընհաուըրի, Զօր. տը Կոլի եւ Վարչապետ Մաքմիլընի նամակներուն :

Ինչպէս ծանօթ է, նախապէս որոշուած քանի մը թուականներու շուրջ դժուարութիւններ ծագած էին. մէկը անյարմար էր Խրուշչեւի, միւսը՝ տը Կոլի, երրորդը՝ Մաքմիլընի : Այս պայմաններու մէջ Արեւմուտքը առաջարկած էր նոր թուական մը՝ Մայիս 16, Մեծերու առաջին ժողովին համար, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ :

Արդ, պաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդեն թէ Մոսկուայի դեսպաններուն տրուած նամակներուն մէջ, Վարչապետ Խրուշչեւ գրական պատասխան մը կու տայ արեւմտեան իր պաշտօնակիցներուն :

Կարճ է Խրուշչեւի պատասխանը. երեք նախադասութիւն եւ կը սպասուի որ վաղն իսկ մամուլի սեփականութիւնը դառնայ ան :

Կարեւորը այն է սակայն, թէ Խրուշչեւ կ'ընդունի Մայիս 16ին Փարիզ գալ եւ Նախագահ տը Կոլի, Այզընհաուըրի եւ Վարչապետ Մաքմիլընի հետ քննել միջազգային հրատապ հարցերը :

Միւս կողմէ, Մեծերու ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները կատարելու կոչուած արեւմտեան կոմիտէն առաջին նիստը գումարեց Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ, Հերթըրի նախագահութեամբ : Կոմիտէն պիտի պատրաստէ եւ կարգի դնէ այն բոլոր հարցերը՝ որոնք պիտի քննուին 1960 Մայիս 16ին Փարիզ գումարուելիք Մեծերու ժողովին մէջ :

Կոմիտէին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է Ուաշինկթընի դեսպան Հերվէ Ալֆան, Անգլիոյ ներկայացուցիչը՝ Լորտ Հուտ, Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչը՝ Միացեալ Նահանգներու իր դեսպանը, Վիլհելմ Կրեւէ :

Նախատեսուած են աշխատանքի երեք խումբեր, որոնք պիտի ներդաշնակեն մանաւորապէս Արեւմտեաններու քաղաքականութիւնը՝ հետեւեալ հարցերու մէջ.

1.— Զինաթափութիւն :

2.— Գերմանիոյ հարցը՝ Պերլինի հարցին հետ :

3.— Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւնները :

Հաւանական է, որ ուրիշ խմբակներ ալ կազմուին, քննելու համար տարբեր հարցեր, որոնք սեղան կրնան գալ Չորսերու խօսակցութեան ընթացքին :

Կոմիտէի առաջին ժողովէն առաջ, Ֆրանսական դեսպան Հերվէ Ալֆան առանձին խօսակցութիւն մը՝ ունեցաւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Հերթըրի հետ, Ֆրանքօ-ամերիկեան յարաբերութիւններու մասին : Խօսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ, որմէ ետք Ֆրանսական դեսպանը մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել մամուլի ներկայացուցիչներուն :

—

> # 1960
>
> ## "ՅԱՌԱՋ"
>
> Ամանորի առթիւ լուացոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր ընթերցողներուն :
>
> Նոյն առթիւ շնորհակալութիւն՝ բոլոր անոնց որոնք փութացին շնորհաւորել Ծնունդը եւ Նոր Տարին :

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԱՍԸ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ Է

ՊԱՏԵՐԱԶՄ՝ ԺԷԶՈՒԻԹՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, քանի մը օր առաջ Քոլոնեի մէջ հակասեմական դէպք մը պատահեցաւ եւ Նոր Նացիներու պարագլուխին դէմ ձերբակալման հրաման ելաւ : Բայց հարցը այդքանով չփակուեցաւ եւ վերջին օրերու ընթացքին Արեւմտեան Գերմանիոյ բազմաթիւ շրջաններուն մէջ նման դէպքերը կրկնապատկուեցան :

Սինակոկի մը վրայ «Հրեաները՝ դուրս» արձանագրութեան յաջորդեցին կեռ խաչեր՝ կառքի մը եւ խանութի մը վրայ, որոնք Հրեաներու կը պատկանէին : Պրիւնվիքի հրեայ զոհերու յուշարձանին վրայ անարգական արձանագրութիւններ կային : Սելինկշթատի մէջ հրեայ քաղաքացի մը հետեւեալ նամակը ստացաւ . «երբ Ատընաուըր իշխանութեան գլուխ չմնայ՝ ամէն բան պիտի փոխուի » :

Ցարդ միայն Սինակոկի վրայի արձանագրութեան հեղինակները ձերբակալուած են. երկու երիտասարդներ, 25 տարու, որոնք կը պատկանին աջակողմեան կուսակցութեան մը : Ազգային – ընկերվարականներու կուսակցութիւն մը, որուն մաս կը կազմեն բազմաթիւ նախկին Նացիներ, ինչպէս նաեւ Զօր. Լիւտենտորֆի այրին. Լիւտենտորֆ «պատերազմ՝ Ժեզուիթներու եւ Հրեաներու դէմ» նշանաբանին եւ շարժումին հեղինակն էր :

Ազգայնական այս կուսակցութիւնները հազիւ 10.000 անդամ ունին, բայց բոլորն ալ գործունեայ են :

Կարգ մը մարդոց համար անհասկնալի կը մնան այս դէպքերը, քանի որ ներկայիս Գերմանիոյ մէջ մօտ 30.000 Հրեաներ կան միայն :

Պէտք չէ մոռնալ սակայն, թէ վերջերս տեղի ունեցած վիճակագրութիւն մը ցոյց տուաւ թէ տասը Գերմանացիներէն մէկը Հրեաներու դէմ է : Հակասեմականները մեծ թիւ մը կը կազմեն 45–65 տարեկաններու մէջ : Անոնցմէ շատեր կը հաւատան ազգային – ընկերվարութեան գաղափարին : Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ հիթլերականներու մէջ կան համալսարանի դասախօսներ եւ ուսուցիչներ : Յաճախ այս վերջինները իրենց պաշտօններէն կ'արձակուին՝ ուսանողներուն նացիական գաղափարներ տալու մեղադրանքով :

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, թէ այս դասախօսներէն շատեր մերժած էին պաշտօնավարել՝ Հիթլերի իշխանութեան ժամանակ :

Միւս կողմէ, հակասեմական դատավարութիւնները ցոյց տուին թէ ոստիկանութիւնը, փաստաբանները եւ նոյնիսկ դատախազները շուտելով կը միջամտեն նման հարցերու, քանի որ անոնք ալ... հակասեմական են :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ՄԱՐԴ

Ցայտնութի՛ւն մը :

Գուլթերշթէտ կը պարծի թէ գտած է օրօրոցի հին երգ մը, հիներուն մէջ ամէնէն հինը, որով Եւա կը քնացնէր իր երախան, Կայէն, ապահովաբար յակուրդէի մը կախած փարթամ թզենիի մը ճիւղէն : Ինչո՞ւ զարմանալ, այս վերջին տարիներուն՝ լսեցինք թէ Ֆրանսացի հնագէտներ յաջողած են գտնել Նոյի տապանին բեկորները, Արարատի յաւիտենական ձիւներուն մէջ :

Հնախուզութիւնը այժմէական եւ շատ հետաքրքրական նիւթ մըն է, որու ուսումնասիրութիւնը, սակայն, չի խօսիր ինծի, որպէսզի, այն պահուն՝ երբ ժամանակը կ'երկփեղկի, հին ու նոր տարիներու կը բաժնուի, խրէի հնութեան իմաստասիրութեան մէջ :

Հի՞ն, — Տէր ողորմեա, ո՞ւր կ'երթաք փնտռելու, եկէք փնտռեցէք մեր մէջ : Ազգով ալ հին, միտքով ալ հին, դարձեր ենք թանգարան : Մե՛նք, ախոյեան «ազգապահպանութեան» :

Կը պատմեն թէ Մեծն Աղեքսանդր ածիլեց իր մօրուքը այն օրը՝ երբ զգաց թէ կը հիննայ, — Նուազեր էր մտածման ժայթքին բարձրութիւնը, մառ կապեր էր երեւակայութիւնը, ժանգոտեր էին գաղափարները : Ուստի փորձեց խաբել ինքզինք՝ երիտասարդ երեւնալու համար : Ածիլելով մօրուքը : Վասնզի Պղատոն կ'ուսուցանէր թէ «երիտասարդները աւելի մօտ կը գտնուին գաղափարներուն քան ծերերը » :

Այն տեսակէտը, թէ «ալիս զիմաստութիւնն կոչէ», Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ վերածուեր է միթի, անձնաւորութիւն դարձեր եւ անուն է ստացեր, — Հինաւուրց :

« Հինաւուրցը նստաւ : Անոր զգեստը ձիւնի պէս ճերմակ ու գլխուն մազը մաքուր բուրդի պէս էր : Անոր աթոռը կրակի բոցերու կը նմանէր, իսկ անիւները՝ բորբոքած կրակի : Անոր առջեւէն կը հոսէր կրակէ գետ մը : Հազարներ կը ծառայէին անոր» (Դան. է. 9) :

Իմաստութի՛ւնն է անիկա : Եհովա անուանեցէք զայն կամ ուրիշ անուն տուէք : Բայց ընդունեցէք որ Հինն է տարիներու բեռով ծանրացած իմաստութիւնը, արդարութի՛ւն, փորձառութիւն :

Նոյն Գիրքը, սակայն, կը հակադրէ այլ իմաստութիւն մը, — Եօթին պաշտամունքը. — «Զհինն մի՛ ածէք զմտաւ » (Ես. ԽԳ. 18) : Տարսոնցի Պօղոս հանդգնակի վերածած է զայն. «Մերկացարուք զհին մարդն գործովքն իւրովք, եւ զգեցարուք զնորն՝ նորոգեալ ի գիտութիւն» (Կող. Գ. 10) :

Մեր ազգային թանգարանին դրան վրայ կեցած՝ կ'ուզէի բսել «Նոր տարուան» աւետիսուորներուն .

— Ծիծաղելի է նոր կոչել տարին : Կը նորնա՞յ միթէ տարին : Նորը շնորհաւորելով՝ կը հաստատենք թէ կը հիննա՛նք, կը հիննա՛նք չարաչար :

Նոր դառնալու, նորոգուելու միակ ձեւն է թարմանալ գաղափարներով, երիտասարդանա՛լ միտքով : Վա՛յ անոր որ, ինչպէս կ'ըսէ Հոլմէս, «չէ կրցած փոխագրել իր անունը Համբաւին դրան վրայ՝ քառասուն տարեկան չեղած (չհինցած), իրեն կը մնայ դանակը գրպանը դնել այնուհետեւ» : Վա՛յ անոր որ, կ'աւելցնեմ ես, չէ կրցած նետել իր հին լաթերը եւ «զգենուլ զնոր մարդն» (Եփ. Դ. 24), քանդակելու համար իր անունը Պատմութեան պալատին ճակատը :

Այլապէս իրեն կը սպասէ բորբոսը, կամ փո՛շը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՄԵՆԱԼ ԵՒ ԿԱՐԵՆԱԼ

ԱՆԳՏԱՆԵԼԻ ԵՐՋԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հարցնէի բարեկամուհիիս, թէ ի՞նչ կ'ընէր քառաթեւ առուոյտ մը գտնելու համար ընդարձակ մարգագետնին մէջ: Մէկ հատիկ ալ եթէ գտնուէր, կը քաղէր ու կուտար ինծի, անգործ նստած հրեշտակի մը պէս: Բարեկամուհիս պատասխանեց.

— Դժուար է պատասխանը ձեր հարցումին: Ամէն բանէ առաջ խնդիրը առուոյտը կամենալը չէ, այլ զայն արժեցնելը: Ուրախութեամբ հաշտուեցէք քառաթեւ առուոյտ մը չկարենալ գտնելու եւ զայն փնտռած ըլլալնուդ համար ծաղրուելու, խենթի մը տեղ դրուելու գաղափարին հետ: Արժանի եղէք գտնելու զայն, գտնելէ հրաժարած ըլլալնուդ գինով: Եւ ապա սեւեռեցէք ձեր աչքերը մարգագետնին վրայ, եւ, մէկ անգամէն ձեր նայուածքը պիտի հանդիպի քառաթեւ առուոյտի մը: Բայց մանաւանդ մի՛ մտածէք այդ մասին ու մի՛ ըսէք, թէ գտաք քառաթեւը: Այլապէս մարգագետինը կրնայ վրէժխնդիր ըլլալ...

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, սակայն, որ ես բնաւ չեմ կրնար քառաթեւ առուոյտ մը գտնել:

— Ափսոս, աւաղեց մեղմօրէն բարեկամուհիս, դուք կը կամենաք, բայց չէք գիտեր արժեցնել կարենալու եղանակը..

×

Ու ճիշդ է: Ճիշդ է, որ մարդ, բուռն ցանկութեամբ ուզած բանը չի կրնար ունենալ: Կամքը կը պրկուի եւ կ'անդամալուծուի: ԺԶ դարու Ֆրանսացի մեծ բարոյախօսը՝ Մոնթէնը, դիտած էր այս բանը բախտախաղի մէջ: Կը շահէր ան, որ կը խաղար անտարբեր ու անհոգ, առանց բուռն ցանկութեան: Անգլիացի փիլիսոփայ Պէյքըն ալ կ'ըսէր, թէ յաջողելու համար, պիտի չձգտինք իրականացնել մեր հետապնդած հիմնական առաջադրանքը, այլ պիտի իրականացնենք զայն այնպէս, որ կարծէք այդ հետապնդման ընթացքին այլ բան կ'ընէինք: Եւ ես յաճախ դիտած եմ, որ լաւագոյն յաջողութիւնները կ'իրականանան երկրորդական կամ անուղղակի կամքով, այն է՝ գործելակերպովը սուրբի մը կամ բանաստեղծի մը, որոնք իրենց հոգիի վերնախաւին մէջ հրաժարած են սեփականութեան հասկացողութենէն եւ որոնք, սակայն, երջանիկ դիպուածով մը կը վարձատրուին ճակատագրէն:

Ասիկա ցոյց կուտայ, որ գործի մը, դժուարութեան մը, ճակատամարտի մը, քննութեան մը, եւ պիտի համարձակիմ ըսել, նաեւ վիճակախաղի մը մէջ մարդուս առաջին պարտականութիւնն է մաքրագործել իր էութիւնը, խզել զայն կապկպող պարանները եւ դարձնել զայն աւելի անկաշկանդ: Նկատած եմ նաեւ, որ խօսելու արուեստին գաղտնիքը կը կայանայ մասամբ՝ հաճելի դառնալ կամ բան սորվեցնել չուզելուն մէջ: Վասնզի հասարակութիւնը, այդ արթնամիտ հրէշը, անմիջապէս կը զանազանէ այն՝ զոր կ'ուզէ եւ այն՝ որ կ'արժէ: Կը զգուշանայ ամէն բան կամենալէ: Կ'ուզէ որ արժէ իր ուզածը: Որքան դժուար է սակայն ստեղծել այս մտավիճակը: Յաղացողները, գեղարուեստասէրները, արկածախնդիրները աւելի դիւրութեամբ կը յաջողին ատոր մէջ, քան համբերատար, աշխատասէր եւ խղճամիտ մարդիկը: Դաշտերու շուշանը շուշան դառնալու համար նեղութիւն չի քաշեր: Բայց ինչպէ՞ս շուշան դառնալ, երբ իբրեւ շահոքրամ կամ յասմիկ բացուած է:

Մեր բազմազբաղ կեանքերուն մէջ ինչպէս մոցնել խորհրդապաշտներու կողմէ լքում որակուած, բանը: Մարդկային կեանքին մէջ, այնու ամենայնիւ, կայ օրէնք մը, զոր բնորոշելու համար կարելի է ըսել, թէ ուզելու, ըղձալու չափազանցութիւնը հակադարձութեան դուռ կը բանայ եւ յաճախ, չուզելով աւելի շատ բան ձեռք կը ձգենք քան թէ ուզելով:

Արուեստագէտն ու կինը գիտեն, որ հաճելի դառնալու արուեստին սկզբունքը կը կայանայ դիմացինին երեւակայութիւնը ցնցելուն մէջ, առանց սակայն ամբողջացնելու զայն, այլ անոր ձգելով կարելիութեան անհուն ու անսահման լուսանցքը: Ու գիտեն նաեւ, որ գեղեցկութիւնը, երեւման մը պէս զողունի պէտք է ըլլայ: Մարդկային իրադարձութեանց մէջ, երբեք պէտք չէ կատարեալը կամենալ: «Ճշմարտութեան սէրն է, որ սորվեցուց ինծի զիջումներու արժէքը», կ'ըսէր Կանտ: Առժամեայ կարգադրութիւններն են, որ յաճախ խաղաղութիւնը կը բերեն: Ճիշդ է, դիւրաբեկ խաղաղութիւն մը, որ աւելի յետաձգում մըն է, կամ անհաւանական փակագիծ մը: Բայց, եթէ փակագիծը երկարի՞ եւ անհաւանականը վա՞ղն ալ շարունակուի:

Պէտք չէ ձգտիլ գործի մը վերջաւորութեան, ոչ ալ աւարտել գործ մը, այլ ընդհատել՝ վերջանալէն քիչ առաջ: Ներկարիչը լաւ գիտէ ասիկա կուգայ պահ մը, երբ գոյները իրարու կը խառնէ: Ու երբեմն համբաւի մը գաղտնիքը կը կայանայ յոգնելէ առաջ ճամբայ ելլել գիտնալուն մէջ: Կեանքը կ'ընթանայ այս պակասութիւններով: Սէրն իսկ պէտք ունի երկրայութեանց: Ով որ կը մաշեցնէ, իր կարգին կը մաշի:

— «Պիտի չգտնէիր զիս, եթէ փնտռած ըլլայիր», կ'ըսէ երջանկութիւնը:

ԺԱՆ ԿԻԹՈՆ

ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Եւ մեր տեսակցութիւնը կը շարունակուի երկար ատեն, Վարդովեանին աղջըկան հետ: Ուրախ է որ գիրքը մարիկ ընող մը գտած է: Նոյնիսկ կը զարմանայ: Ցանկարծ ստուեր մը, իրեն համար, դէպի իր արդէն հեռաւոր անցեալը: Կուգայ դէպի իր անձնական կեանքը: 28 տարեկանին, Վերժինին կ'ամուսնանայ Հովիւեան անուն մէկու մը հետ, իրմէ բաւական տարեց: Կը հանդուրժէ միայն երկու տարի, եւ կը բաժնուի: Ունեցած է երկու մանչ, մէկը փոքր հասակին մէջ մեռած, իսկ միւսը Վահանն է, իր արդի հպարտութիւնը:

Իրենցմէ հեռու, Յակոբ Վարդովեան, երկար տարիներ վարելէ ետքը իր հիմնած թատրոնը՝ Պոլիս եւ արուարձաններէ, կը շրջի նաեւ արտասահմանի մէջ եւ վերջ ի վերջոյ կը կարգուի ներկայացումներու պետ, Սուլթան Համիտին պալատին մէջ: 1895ի ջարդը զինքը հոն կը գտնէ:

— Պալատը գտնուած ատենը զինքը կը տեսնէի՞ք:

— Ոչ, ալ բնաւ չտեսանք: Իմացանք որ 1898ին մեռաւ: Բայց մենք չգացինք, չտեսանք բնաւ:

Յետոյ, իմ քիչ մը զարմացական, աւելի հարցական ակնարկիս առջեւ. —

— Ջտեսանք: Ի՞նչու չտեսանք... Որովհետեւ՝ Հայրս Թրքացած էր... Ջարդերուն ատենը պալատին մէջ վախցած էր, եւ ապահով ըլլալու համար Թրքացած էր: Մենք, ատիկա լսելէ ետք, ալ բան չգիտցանք իր վրայ: Մեռաւ 58 տարեկանին, եւ թաղուեցաւ մոլլաներու ձեռքով: Իսկ մայրս ապրեցաւ մինչեւ եօթանասուն տարեկան: Ճիշդ է, Հայրս հայկական թատրոնը հիմնած է: Բայց մենք ինչքան լացած ենք...

Վերժինի Վարդովեան կատարեալ կինն է: Իրեն համար, զգացումը ամէն բանէ վեր է: Կարծես ըսել կ'ուզէ — «Երանի թէ թատրոնը հիմնած չըլլար, մեր քովը մնար, եւ մայրս այնքան չլացնէր, դերասանուհիի մը համար...

×

Յետոյ, չոկուելով թիկնաթոռին մէջ եւ բարակ մատներովը բուրդէ շալը քաշելով նիհար ուսերուն վրայ, կը վերցնէ հօրը գիրքը, «Յոյսը հոգւոյս», եւ կը սկսի կարդալ: Վերժինին գրեթէ գոց գիտէ անոր բոլոր տողերը: Անոնք, գրաբառախառն հայերէնով մը գրուած, կը մատնեն զգայուն, քմայքոտ, մեծապէս կրքոտ եւ միեւնոյն ատեն, սկեպտիկ իմաստասէրի զօրաւոր խմոր մը:

Վերժինին երբեմն կանգ կ'առնէ, ըսելու համար — «Ի՞նչ աղուոր ըսած է, հէ՞: Ամէն բանը իր տեղը, ճիշդ...»:

Այս գիրքը, պարծանքը ու մխիթարութիւնն է Վերժինի Վարդովեանին: Հօրը թատերական գործունէութենէն, այնքան նոր եւ խելայեղ այն ատենուան համար, հեռաւոր ոխ մը պահած է: Ինչ որ աւելի կը հասկնայ եւ մօտիկ է իրեն, այդ գիրքըն է, որ հայրը գրած է առանձնութեան եւ իր անձին հետ մտերիմ պահերու մէջ: Հոն, աղջիկը կը կարծէ գտնել՝ ինչ որ սիրած է, եւ կարծած է գուշակել, իրր լաւագոյնը, իր հօրը մէջ: Անոր էութեան այն մասը, որ ամէնէն անծանօթը մնացած է, կը կարծէ թէ այդ գիրքին մէջ ամփոփած է Վարդովեան. — Սէր, գոռով, չյագեցուած տենչեր, հեգնանք եւ յուսախաբութիւն...

— Այս գիրքը, Պոլիսէն մեկնած ատեններս, Քեմալի շրջանին, հետս չառի, վախնալով որ կը գրաւեն Թուրքերը, բայց վերջը տղաս գրեց, բերել տուաւ:

Կը ծրարէ դարձեալ ամէն բան, յօդուածները, նամակները եւ գիրքը մանաւանդ, այդ «Յոյսը հոգւոյս»ը, որ այնքան լաւ գտնուած անուն մըն է, խռովայոյզ Վարդովեանին յղացած գիրքին համար:

Յետոյ, տեղէն ելլելով, Վերժինի Վարդովեան, դուրս կ'ելլայ սենեակէն:

Ատեն մը մինակ կը մնամ այդ փակուած ծրարին հետ, քովս սոֆային վըրայ. այնքան հին, այնքան ծանր, այնքան գովելի եւ մեղաւոր բաներով ծանրաբեռն...

Յետոյ կը լսեմ որ կուգայ: Անոր ոտքերը կը քսուին խոշոր բակին քարերուն վրայ: Կուգայ, կուգայ, եւ չի հասնիր սակայն: Թեւերը ծանր են, բակը խոշոր: Վերջապէս կ'երեւայ սենեակին սեմին վրայ, եւ ատեն մը կանգ կ'առնէ հոն: Ափսէ մը բռնած է երկու ձեռքերով, մէկը ըմպելի, շաքար եւ սուրճ: Կը բերէ կը դնէ սոֆային առջեւի սեղանին վրայ:

— Պոլսեցի բարեկամի մը հետ, սուրճ մը խմեմ գոնէ: Ո՞ւր է ան մեր Պոլիսը..

Սուրճը կը խմենք միասին, իրարու նայելով. շատ ալ չհամարձակելով քըրքրել աւելի խորերը — «Ի՞նչ ընենք, ասանկ եղաւ...» Յաճախ, այս խօսքը կ'անցնի մէջէս, շատ մը առիթներով... Մանաւանդ, երբ մօտակայ անապատին հովը ներս կը մտնէ բաց պատուհանէն, եւ անդին կը հրէ ՎերժինիՎարդովեանին այնքան խնամքով, եւ այնքան յուսահատութեամբ կախած թիւլէ վարագոյրը..

×

Իրիկունը, ուշ ատեն, դուռը կը դարնուի, եւ ներս կը մտնէ Վահանը, Վարդովեանին թոռը: Ամէնքս ալ կ'ուրախանանք, զատ զատ պատճառներով:

Մեր նստած սենեակին քովն է Վահանին աշխատանոցը, — նկարները, ջութակը, գիրքերը, գրած վիպակը:

Ինծի համար, այդ անապատին մէջ, յուզիչ է տեսնել, արուեստով բաբախուն կեանք մը:

Ինչ որ ալ եղած ըլլայ, ինչ որ ալ ըսէ, Վերժինի Վարդովեանը աղջիկն է արուեստագէտի մը, եւ ատոր համար է որ, իր տղան, Վահանը, այս դրամամոլ անապատին մէջ իսկ, կը գրաւի արուեստով:

Եւ ատոր համար ալ է որ, ինքը, Վեր–

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԳԷՇ ՋՈՒԱՎԸ (1)

Սէնթ–Մարի–օ–Մինի դարբնոցապետը՝ Լոռի այդ իրիկուն դժգոհ կ'երեւէր

Սովորաբար, երբ մայրամուտին հետ իր հնոցը կը մարէր, կը նստէր դարբնոցին դրան առջեւ զետեղուած փայտեայ աթոռակին վրայ, ըմբոշխնելու համար հանգիստի այն պահը՝ որ աշխատանքին ծանր բեռն ու օրուան հրատապ անդոհանքը նոյնքան քաղցր կը դարձնէին, եւ իր աշկերտները ճամբելէ առաջ անոնց հետ մէկ–մէկ գաւաթ սառնորակ գարեջուր ըմպելով կը դիտէր շրջակայ աշխատանոցներէն դուրս ելլող գործաւորները:

Այդ իրիկուն, սակայն, բարի մարդուկը իր հնոցին առջեւ մնաց մինչեւ ճաշի պահը: Եւ աւելի՝ կարծես ափսոսանքով էր որ մօտեցաւ պատրաստ սեղանին:

Տիկին Լոռի երբ տեսաւ իր ամուսնոյն մռայլ ու արտասովոր կերպարանքը, մտովի ըսաւ.

— Ի՞նչ պատահած է իրեն... Թերեւս գէշ լուր մը ստացաւ բանակէն եւ չուզեր ինծի յայտնել... Թերեւս մեր անդրանիկը հիւանդ է ....:

Սակայն, խեղճ կինը չէր համարձակեր բան մը հարցնել իր ամուսնոյն եւ զբաղած էր միայն իր երեք փոքրիկները լռեցնելու, որոնք ահագին աղմուկ կը բարձրացնէին սեղանին գլուխը, ուտելով համդերձ սեւ բողկի աղցանը...

Պահ մը ետք, դարբինը բարկութեամբ մէկ կողմ հրեց իր պնակը.

— Ահ, դատարկապորտները, ահ, թշուառականները...

— Որո՞ւ դէմ բարկացած ես, Լոռի, ընդմիջեց կինը.

Եւ դարբինը գոռաց.

— Որո՞ւ դէմ. հինգ կամ վեց անպիտաններու որոնք առաւօտէն ի վեր Ֆըրանսական զինուորի համազգեստով կը շրջագային քաղաքին մէջ, Պավարիացիներու հետ թեւանցուկ: Ասոնք ալ անոնցմէ են դարձեալ, որոնք, սա ինչպէ՞ս կ'ըսեն ... սա ... անոնցմէ որոնք ընդունած են բրուսիական ազգութիւնը: Եւ ըսել թէ ամէն օր կը տեսնենք այս կեղծ Ալզասցիներու վերադարձը ... Արդեօք ի՞նչ խմցուցած են ասոնց ....:

Կինը ջանաց պաշտպանել զանոնք.

— Ի՞նչ կ'ուզես, մարդուկս, յանցանքը բոլորովին ալ այդ տղոցը չէ ... Աֆրիկէի սա Ալժերիան, ուր կը ղրկեն զինենք, այնքան հեռու է ... հոն, անոնք կը տառապին հայրենաբաղձութենէն, փորձութիւնը շատ մեծ է՝ վերադառնալու, այլեւս զինուոր չըլլալու համար փորձութիւնը ....:

Դարբինը բռունցքի ահաւոր հարուած մը տալով սեղանին, պոռթկաց.

— Լռէ, մայր... դուք, կիներդ ուրիշ բանէ չէք հասկնար եւ ապրելով ձեր զաւակներուն հետ եւ միայն անոնց համար, ամէն բան կը չափէք ու կը ձեւէք ձեր լակոտներուն վրայ ....: Ինծի համար սակայն, ուրիշ բան է... Ես կ'ըսեմ որ այս մարդիկը թշուառականներ են, ուխտադրուժներ, յետին վատեր եւ եթէ աստուած մի արասցէ պատահի որ մեր Քրիստիանն ալ ընդունակ ըլլայ այսպիսի վատութեան մը, այն ժամանակ, որքան ճիշդ է որ ես կը կոչուիմ Ժորժ Լոռի եւ եօթը տարի ծառայած եմ Ֆրանսայի հետեւակ բանակին մէջ, այնքան վստահ եմ որ ես իմ ձեռքովս թուրս պիտի խրեմ զաւկիս մարմնոյն մէջ...:

Եւ սարսռազդեցիկ կերպարանք մը ստացած, կիսով չափ ոտքի կանգնած, դարբինը ցոյց կուտար պատէն կախուած իր թուրը, որուն ճիշդ քովիկը զետեղուած էր իր տղուն՝ Քրիստիանին կենդանագիրը՝ Աֆրիկեան Զուավի մը համազգեստով:

Եւ սակայն, քանի դիտեց պատուական Ալզասցիի այդ դիմանկարը, բոլորովին մեծագոյն եւ արեւէն խանձած, իր սպիտակութեան մէջ՝ երբ լոյսով է ողողուած, տակաւ հանդարտեցաւ եւ յանկարծ սկսաւ խնդալ:

— Ինչ տարօրինակ եմ որ այսպէս կը բարկանամ ... կարծես թէ մեր Քրիստիանը ուզեր Բրուսիացի դառնալ. ան որ պատերազմի ընթացքին անոնցմէ մէկ քանի հատ զգետնեց ...

Այս մտածումով բարի տրամադրութիւն մը ստացած, դարբինը վերջացուց իր ընթրիքը զուարթութեամբ եւ անմիջապէս ուղղուեցաւ դէպի Սթրազպուրկ–Քաղաք գարեջրատունը՝ սառնորակ հեղուկէն ըմպելու համար:

Հիմա կինը մինակ էր:

Իր երեք փոքրիկները անկողին դրաւ: Քովի սենեակէն կը լսուէր անոնց զուարթ ճռուողիւնը: Թողուց որ անոնք իրենց քունի բոյնին մէջ թաղուին, ու ինք իր ձեռագործը առած, գնաց նստաւ դրան առջեւ, պարտէզին կողմը:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

(1 Շար.)

(*) «Զուավ» Ալժերիոյ մէջ Քապիլ ցեղախումբի մը անունն է, որոնցմէ կազմուած է 1831ին Ալժերիոյ մէջ ֆրանսական բանակ մը: Այդ բանակին զինուորները մինչեւ այսօր կը կոչուին «Զուավ»: Նշանաւոր հանդիսացած են բազմաթիւ ճակատամարտներու մէջ, իրենց քաջագործութիւններով: Յատկանշական է իրենց համազգեստը՝ ծոպաւոր ֆէսով:

ԾՆՈՒՆԴ

Ծնունդը Արեւելքէն եկած Թափանցած է մեր հին Փրանսացի ժողովուրդին հոգիին մէջ: Կարծես Յիսուս ծնած ըլլար Նորմանտիոյ կամ Փրովանսի մէջ: Ծընունդին կապուած են յուզիչ, գեղեցիկ եւ նկարչական շարք մը աւանդութիւններ, որոնց մէկ մասը տակաւին գոյութիւն ունին Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններու մէջ: Այս կէս մը հեթանոս գանձը ի՞նչպէս ստեղծուած է՝ կարելի չէ գիտնալ, ինչպէս եւ երգերը, հովուերգութիւնները, խաղերը, հաւատացեալներու պարզած տեսարանները, որոնց մէջ պակաս չեն ծիծաղելի նախապաշարումներն ալ, կազմելով հրաշալի ծաղկաքաղ մը: Ժամանակուան հսկումը, խումբերու մեկնումը լապտերներով Սավոյայի կամ Ֆլանտրի ձիւներու մէջ, գաւառական ճոխ կերուխումները, Ալզասի մէջ կոճղերու Օրհնութիւնը եւ ուրիշ շատ մը սովորութիւններ մինչեւ այսօր ալ գոյութիւն ունին, ինչպէս տակաւին կը մնան կէս գիշերուան պատարագները կամ հովուերգութիւնները: Բայց ժամանակակից հսկումները (Ռէվէյոն) շատ հեռու են հին օրերու ճոխ սեղաններէն ոչ միայն ուտելիքներու այլազանութեամբ, այլեւ հին սովորութիւններու մոռացումով:

Ճիշդ է թէ կը մնան Մսուրները, եղեւինները — նոր սովորութիւններ — կոշիկները, որոնց խորհրդաւոր այցելուները շրջանէ շրջան կը փոխուին: Երբեմն Յիսուս Մանուկը ինքն է, երբեմն Ս. Նիկողայոսն է, երբեմն Կաղանդ Պապան կամ հրաշագործ Թագաւոր մը:

Հէքեաթային շրջագիծի մէջ Ս. Նիկողայոսի տօնը, Ծնունդը եւ Կաղանդը հասարակաց հիմք մը ունին, որոնց իւրաքանչիւրին բաժինը դժուար է զանազանել: Հաւանական է որ 13րդ դարու ձեռնածուները առաջինները եղան Յիսուսը անձնաւորող, դունէ դուռ պտըտելով, երգելով, փառաբանելով Ծնունդը՝ Որդին Աստուած մարդացած:

Ահա թէ ինչպէս կը տօնեն երկրէ երկիր:

Իրլանտայի մէջ, պատուհանին առջեւ մոմ մը կը վառի: Մութին մէջ լոյս մը: Այսպէս է որ իւրաքանչիւր ընտանիք Յիսուս Մանուկին բարիգալուստ կը մաղթէ:

×

Կարգ մը գաւառներու մէջ, իրենց պահուած տեղէն դուրս կը հանուին Ծընունդի աշտանակները: Շրջանը կ'ընեն ընտանիքին անդամներուն ձեռքը: Հանին կը վառէ, կը մարէ եւ անմիջապէս կ'անցընէ տղուն, որ իր կարգին կը վառէ, յետոյ մարելով կ'անցընէ յաջորդին: Վերջինը իրաւունք ունի չփչելու բոցը եւ աշտանակը դնելու Ծնունդի սեղանին վրայ:

×

Գեղեցիկ է սա սովորութիւնը Զուիցերիոյ մէջ: Ծնունդի գիշերը երիտասարդ աղջիկներ դուրս կ'ելլեն իրենց տունէն, կ'անցնին ագարակին բակէն: Ախոռին դուռը կ'երթան ծեծել: Ոչխարները պատասխանեցի՞ն իրենց մայիւնով, երիտասարդուհին պիտի ամուսնանայ ուրեմն նոյն տարւոյն ընթացքին:

×

Աւստրիոյ մէջ Ծնունդի կարկանդակը կը կազմէ ոկրամոլներու հրճուանքը եւ նշանածներուն յոյսը: Պէտք է որ թերթանուշին խմորը այնքան թափանցիկ ըլլայ, որպէսզի կարելի ըլլայ մէջէն կարդալ սիրոյ նամակը, ուղղուած երիտասարդ աղջկան:

×

Հապա զանգակնե՞րը: Փեր՛իկորի գիւղերը զանգակները կը հնչեցնեն, ամբողջ ժամ մը, իրիկուններ, Ծնունդը նախորդող ամբողջ շաբթուան ընթացքին:

×

Հոլանտացիները Ծնունդի տօնէն վերջ կը հաւաքեն Ծնունդի ծառերը մեծ հրապարակին վրայ, խարոյկ մը կը վառեն եւ շուրջը կը պարեն:

×

Քանատայի մէջ երիտասարդները դըրամ կը հաւաքեն աղքատներուն համար: Ժամանակին մեր մէջ ալ պատուհանէն քսակ մը կը նետէին Թուղթէ, մէջը մանրուք լեցուած, եւ քսակին ծայրը կը վառէին, որպէսզի նշմարելի ըլլայ հաւաքողներուն:

×

Ուրիշ սրտառուչ սովորութիւն մը: Սեղանին վրայ աւելորդ երկու պնակ կը դրուէր, «մեռելներուն բաժինը»: Ո՞ր ստուերը պիտի գար նստիլ սեղան, երբ հրաւիրեալները պառկած ըլլային:

×

Պելժիոյ մէջ պզտիկ տղաքը գիտէին որ, երբ առտուն արթննան, իրենց անկողնին վրայ պիտի գտնեն կարկանդակ մը, «կունիու» կոչուած, նորածինի մը ձեւով խանձարուրուած, որ իր կարգին թեւերուն մէջ ունի ուրիշ նորածին մը շաքարէ: Ուտելու սահմանուած չեն սակայն ասոնք. այլ միայն մսուրին մէջ դրուելու համար են:

×

Կեդր. Ջեռուցիչներուն յանցանքն է՝ եթէ այլեւս կոճղեր չեն դրուիր: Օճախ մը պէտք է կոճղը վառելու համար: Մոռցուած է նաեւ «Լա Քարիկիէ» կոչուած չոր ձիթենիի բունը, դափնիով զարդարուած նախորդ օրը եփուած է գինիով օծուն՝ կրակը վառելէ առաջ: Սովորութիւն չէր մինչեւ ծայրը վառել ամբողջ կոճղը: Ձմռխրացած կտորները կը բաժնուէին իբրեւ «բախտ պարգեւող»:

Քաղուած՝ ԳՐԱԿԱՆ ՖԻԿԱՐՈՅԷՆ

ժինին, տակաւին կ'ալեկոծուի եւ կ'ոգեւորուի, երբ կը կարդայ հին գիրքը, իր հօրը ...

Անապատին հովը, իրիկնային խոնաւութեամբ, ներս կը մտնէ պատուհանէն, եւ ճերմակ Թիւլէ վարագոյրը կ'ուռի ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ 1959 ԻՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

8.— Ռընէ Քոթի Հանրապետութեան Նախագահի իր պաշտօնը կը փոխանցէ Զօր. տը Կոլի: Նոյն օրը Միշէլ Տըպրէ վարչապետ կը նշանակուի:

16 – 30.— Խորհրդարանի արտակարգ ժողովը: Ազգ. Ժողովը 56ի դէմ 453 ձայնով կը վաւերացնէ կառավարութեան ծրագիրը:

30.— Հանրապետութեան Նախագահին ձայնասփիւռ առաջին ճառը, որ մասնաւորապէս կը շեշտէ. «Ալժերիոյ հարցին քաղաքական լուծում մը գտնել՝ պատուաւոր պայմաններու մէջ կրակը դադրեցնելէ ետք»:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

5.— Կառավարութեան չորս ամսուան բացառիկ իրաւասութեանց շրջանը կը վերջանայ: Կը սկսի օրէնքի բնական գործադրութիւնը՝ Խորհրդարանի վաւերացման ճամբով:

14 – 17.— Հանրապետութեան նոր Նախագահին պաշտօնական առաջին այցելութիւնը՝ Հարաւ – Արեւմտեան Ֆրանսա:

ՄԱՐՏ

8 – 15.— Քաղաքապետական ընտրութիւններ: Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան պարտութիւնը:

28.— Ըմբոստ պարագլուխ Ամիրուշ կը սպաննուի Ալժերիայի մէջ:

ԱՊՐԻԼ

16 – 19.— Զօր. տը Կոլ կ'այցելէ Նիվեռնէ, Պուրպոնէ, Պուրկոներ, չորս օրուան ընթացքին յիսնեակ մը ճառեր խօսելով:

19 – 24.— Քաղաքապետական ընտրութիւններ Ալժերիոյ մէջ:

26.— 108.266 «մեծ ընտրողներ» կ'ընտրեն Ե. Հանրապետութեան առաջին Ծերակոյտի 267 անդամները: Նախկին ծերակուտականներու 85 առ հարիւրը կը վերընտրուի:

ՄԱՅԻՍ

7 – 10.— Զօր. տը Կոլի երրորդ ճամբորդութիւնը Ֆրանսայի մէջ՝ Պեռի, Սոլոնը, Օրլէանէ, Թուրէն նահանգները:

13.— 1958 Մայիս 13ի տարեդարձը կը տօնուի Ալժէի մէջ, հակառակ ծայրայեղներու ընդդիմութեան:

31.— Ծերակուտական ընտրութիւններ Ալժերիոյ մէջ. Զափաւորականներու եւ նախկին ծերակուտականներու յաղթանակը:

ՅՈՒՆԻՍ

4.— 53ի դէմ 476 ձայնով Ազգ. Ժողովը կը վաւերացնէ կառավարութեան ալժերիական քաղաքականութիւնը:

5 – 7.— Զօր. տը Կոլի չորրորդ ճամբորդութիւնը՝ կեդրոնական Ֆրանսա:

ՅՈՒԼԻՍ

2.— Զօր. տը Կոլ կ'այցելէ Հասարակապետութեան երկիրները՝ Սոմալի, Մատակասքար, Քոմոր, Ռէիւնիոն:

14.— Քոնքորտի հրապարակին վրայ Զօր. տը Կոլ Հասարակապետութեան անդամ երկիրներու ղեկավարներուն կը յանձնէ իրենց դրօշակները:

ՕԳՈՍՏՈՍ

27 – 30.— Հանրապետութեան Նախագահը Ալժերիոյ մէջ ինքնորոշման իրաւունք կը խոստանայ Ալժերիացիներուն:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

16.— Զօր. տը Կոլ ձայնասփիւռ ճառով մը պաշտօնապէս կը յայտարարէ ինքնորոշման իրաւունքի ճանաչումը. «Ալժերիացիները, իրենք պիտի որոշեն իրենց ճակատագիրը»: Երեք ճամբայ ցոյց կը տրուի.— Ֆրանսականացում, անջատում եւ միացում: Երբ ամէն բան խաղաղի, ամէնէն ուշը՝ չորս տարիէն հանրաքուէ պիտի ըլլայ:

24 – 27.— Հանրապետութեան Նախագահը խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանայ Հիւսիսի մէջ:

28.— Ալժերիոյ «Առժամեան կառավարութիւնը» զեկոյց մը կը հրապարակէ, ընդունելով Զօր. տը Կոլի առաջարկը՝ ինքնորոշման իրաւունքի մասին, պայմանաւ որ նախ խորհրդակցութիւններ ըլլան կրակը դադրեցնելու քաղաքական պայմաններու մասին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

13.— Երկրորդ անգամ ըլլալով Ազգ. Ժողովը 23ի դէմ 441 ձայնով եւ 84 ձեռնպահութեամբ կը վաւերացնէ կառավարութեան ալժերիական քաղաքականութիւնը:

31.— Ճառի մը մէջ, Խ. Միութեան վարչապետ Խրուշչեւ կ'ընդունի թէ «Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ հին եւ սերտ կապեր կան»:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

10.— Մամուլի ասուլիս մը տալով, Նախագահ տը Կոլ նոր կոչ մը կ'ընէ՝ Ալժերիոյ մէջ խաղաղութիւնը հաստատելու համար, աւելցնելով.— Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները Փարիզ կրնան գալ՝ երբ որ ուզեն, հանդիսաւորապէս կամ գաղտնի:

18 – 22.— Հանրապետութեան Նախագահը Ալզասի մէջ խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանայ:

19.— Ալժերիոյ «Առժամեայ կառավարութիւնը» զեկոյց մը կը հրապարակէ, Պէն Պէլլան եւ Էքսի կղզիին մէջ բանտարկուած միւս չորս պարագլուխները իր ներկայացուցիչները նշանակելով, Ֆրանսայի հետ բանակցելու համար «ինքնորոշման իրաւունքի գործադրութեան պայմաններուն շուրջ»:

20.— Զօր. տը Կոլի պատասխանը.— «Ես խօսեցայ անոնց մասին՝ որոնք կը կռուին, եւ ոչ թէ անոնց՝ որոնք պայքարէն դուրս կը մնան»:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1.— ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը կը սկսի քննել ալժերիական հարցը: Ֆրանսա ժողովին չի մասնակցիր:

× Ազգ. սուգ Ֆրանսայի մէջ. Ֆրէժիւսի աղէտը Մալփասէի ամբարտակը կը խորտակուի, մօտ 500 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով:

13.— Ազատագր. Ճակատը կը ձախողի ՄԱԿի մէջ. ափրիկեասիական առաջարկը՝ ինքնորոշման հարցին վրայ բանակցութիւններ Ազատագր. Ճակատի եւ Ֆրանսական կառավարութեան միջեւ՝ երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը չի ստանար:

Նոյն օրը, Տաքարի մէջ, Զօր. տը Կոլ կը յայտարարէ թէ մօտ ատենէն բանակցութիւններ պիտի սկսին Մալիի (Սենեկալ – Սուտան միութիւն) անկախութեան մասին:

15 – 21.— Խորհրդարանը կը զբաղի նախկին ռազմիկներու թոշակին, պիւտճէի եւ կրթական ծրագրի հարցերով: Այս վերջինը կը վաւերացուի: Պետութիւնը պիտի օգնէ մասնաւոր դպրոցներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

— Չէ, կ'ըսէր շատ հեղ իր դրացուհիներուն, չէ, սիրելիս օլուր օլմազ մարդու չեմ խօսիր. տալէս ետքը անանկին տամ քի էս ալ կռնակս կտոր մը պարձէն տամ տէք ռահաթնամ:

Ամառը, կիրակի օրերը, մայր ու աղջիկ պտոյտի կ'ելլային Հ... գիւղին լեռը, կամ վարը ծովեզրը, ուր աճապին ու խայտաբղէտ ամբոխ մը կը զուարճանար. Սոֆիին երեւումը շարժում մը առաջ կը բերէր դպրոցէն նոր ելած, աղուամազոտ այտերով տղաքներուն մէջ:

— Ծօ տղաք, Սոֆին է, կը մրմնջէին կարծես դող ելած:

— Սքանչելի աղջիկ է պէ, կը խմբերգէին յետոյ, անոր նայելով հիացմամբ:

Սոֆի կ'անցնէր իր արդուզարդին պարզութեանը մէջ գրգռիչ հրապոյրով մը, յարդէ լայնեզր գլխարկովը՝ նռնածաղիկներու եւ յասմիկներու խրոխտ փունջով մը զարդարուն:

Շատ հեղ, այդ նորաբողբոջ անտառակներուն մէջ կը գտնուէր Համբիկ, որուն վիճակը հառաչանքներ կը խլէր անոնց կուրծքերէն, քանի որ, անփոխարինելի բախտաւորութիւնը ունէր այդ աղջկան հետ մէկ տան մէջ բնակելու:

Առաջները, Համբիկ զարմացաւ որ ատանկ նախանձի զգացում մը կը ներշնչէր իր ընկերներուն, նկատելով որ ինք բնաւ չէր զգար ինչ որ իր ընկերները կը զգային Սոֆիին նկատմամբ

Պզտիկ տարիքնուն անոնք գրեթէ իրարու քով մեծցած էին, նախ ամիրային ապարանքին մէջ, յետոյ հիմակուան տունը: Իրիկունները, դպրոցէն վերադառնալուն, միասին խաղացած էին պարտէզին մէջ, տղայական միամիտ չարաճճիութիւններով, որոնք միշտ անհետեւանք կը մնան: Տղան աղջիկէն քանի մը տարու մեծ էր, եւ համեմատաբար լուրջ եւ խելօք՝ անոր խնդամոլիկ եւ վառվռուն նկարագրին քով:

Շատ անգամ Սոֆին էր որ կը խոշտանգէր Համբիկը, որ անտրտունջ կը հանդուրժէր՝ էրիկ մարդու վաղահաս վեհանձնութեամբ մը. քիչ քիչ, սակայն, տարիներուն լեցուելու չափովը, պարտէզի այդ կենակցութիւնը դադրած էր, անվերապահ չարաճճիութիւնները վերցած էին, Սոֆի, լրջացած, սենեակի աշխատութիւններու անձնատուր եղած էր տակաւ, իսկ Համբիկ դուրսը ընկերներու հետ աւելի համ սկսած էր առնել:

Ետքէն, երբ որ Համբիկ Զաքմաքճըլար ելաւ՝ վաստակի պայքարն սկսելու, եւ Սոֆի Ֆրանսուհիին դպրոցը գնաց՝ հոնկէց քիչ մը Փրանսերէն եւ վկայութեան հրապուրիչ հով մը առնելու համար, աղջկան ու մանչուն մտերմական ամէնօրեայ շփումը բոլորովին դադրեցաւ, եւ միայն գիշերային այցելութեանց միջոցին էր որ անոնք զիրար կը տեսնէին, քանի մը բառ հազիւ փոխանակելու համար, այդ գիշերային նիստերը ամբողջովին ծեր ձկնորսին հինաւուրց պատմութիւններովը գրաւուած ըլլալով:

Օր մը, սակայն, Համբիկի ընկերները, անոր անտարբերութենէն գրգռուած, իր երեսին պոռացին թէ Սոֆիին հետ սիրահարութիւն կ'ընէր գաղտնապէս եւ իրենց չէր իմացներ, վախնալով որ իրենք արգելք կ'ըլլան ատոր, Համբիկ, ամչկոտ տղայ, այս բացարձակ ու բարկացոտ ամբաստանութեան առջեւ, կակազեց, կարմրեցաւ, շփոթեցաւ՝ իբր թէ մեծ ոճիր մը գործած պահուն բռնուած ըլլար:

— Աստուած վկայ, ըսաւ վերջապէս ինքզինքը ժողվելով, ատանկ բան չիկայ, տղաք, անիկա իմ քրոջս տեղն է, պզտիկուց մէկտեղ մեծցած ենք ... Աստուած վկայ, չիկայ ատանկ բան ...

— Որի՞ կը հասկընես ...

— Նա, կաս կարմիր եղար ...

— Լեզուդ բռնուեցաւ ...

— Մանթար կլլող չիկայ ... պատասխանեցին տղաքը իրարու ետեւէ աւելի անգութ եւ գրեթէ սպառնալից դառնալով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կրօնական հարցերու ելեւմուտքի վիճաբանութիւնները պատճառ դարձան որ կառավարութիւնը դիրք ճշդէ կրօնքի հանդէպ։ Այդ հարցերով զբաղող պետական նախարարը՝ Իզէթ Աքչալ յայտարարեց.— «Կը գտնենք որ կրօնքի ազատութիւնը ինչպէս միւս բոլոր ազատութիւնները անհատին սրբազան իրաւունքներուն մաս կը կազմէ։ Բայց չենք կրնար հանդուրժել որ կրօնքը քաղաքական իբրեւ գործիք կամ քարոզչութեան միջոց ծառայէ իբրեւ նպատակ ունենալով օպսքիւրանթիսթ զգացումներ հրահրել քաղաքացիներուն մէջ մտքի ազատութեան դէմ»։

ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահը Հօ Շի Մին ամանորի առթիւ չափածոյ պատգամ մը ուղղեց իր ժողովուրդին.— «Ողջոյն մեր պետութեան որ 15 գաւառներ ունեցաւ։ Ողջո՛յն մեր կուսակցութեան, իր երեսուն տարիներով երիտասարդ, եւն. եւն.։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Եալ քաղաքի համալսարանի փրոֆէսէօր մը (տնտես. գիտութեանց) առաջարկեց որ թերաճ երկիրներու մէջ, անհատական կազմակերպութիւններ նպաստ տան այն զոյգերուն որ զաւակ չեն ունենար, այլ խօսքով հակաընտանեկան նպաստ սահմանել։ Կ'առաջարկէ մանաւանդ որ յատուկ պարգեւներ տրուին ամուսնացած այն այր մարդոց որ կամաւոր ամլութիւնը կ'ընդունին։ Այս դրութիւնը գոյութիւն ունի արդէն Հնդկաստանի մէջ։

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն սկսեալ Ֆրանսացիներուն ինքնութեան այն թուղթերը որոնք ազգային չեն (Քառթ նասիոնալ տ'իտանթիթէ) ի զօրու չեն։ Ֆրանսացիները ծնունդով կամ հպատակութեամբ կրնան դիմել իրենց թաղի ոստիկանատունը ստանալու համար ազգային թուղթը որ կը տրուի 1956էն ի վեր, ուրեմն անոնք որ այդ թուականէն ետք փոխած են իրենց թուղթը պէտք չունին նորոգելու։ Ոստիկանատունը բաց է նաեւ այսօր՝ Յունուար 1։

ՊԱՊԸ յայտարարեց.— «Այսօր ինչպէս երէկ, Եկեղեցին հանդիսաւորապէս կը հաստատէ որ իր եւ ընտանիքին իրաւունքները աւելի առաջ կուգան քան՝ պետութեան»։

ՃՇԴՈՒՄ.— Նոր Ֆրանքը յօդուածին մէջ (Յառաջ, Դեկտ. 30, էջ 3) Բ. սիւնակի 4րդ հատուածին մէջ 50.000 փր. ամսական ստացող ճարտարագէտը պիտի ստանայ 1.500 Ն. Ֆ., պէտք է ըլլայ — 150.000 Փր. ամսական եւն.։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

Կը զեկուցանէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

ՆՈՒԷՐ

Գ. Սմսարեան իր մօր Տիկին Ազապի Սմսարեանի մահուան առաջին տարեդարձին առթիւ հինգ հազար Փր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչին իր բարենպատակ ձեռնարկներուն համար։ Ստանալ «Յառաջ» էն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ "ՕՐԸ" ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։

Կիրակի Յունուար 3 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սթիւտիօ Քոլէժի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցի Հայկազեան Վարժարանի աշակերտութիւնը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Օր. Ստեփանեանի։

Երգ, արտասանութիւն, եւ տրամախօսութիւն մը։ Հայկական պարեր։

Երեք լաւ արտասանող փոքրիկներու գնահատանքի մրցանակ պիտի տրուի օրուան դատական կազմին կողմէ։

Հայ Կաղանդ Պապան Նոր տարուան առթիւ նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր փոքրիկներուն։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ս. Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք, բոլոր ազգականներուն, ընկեր-ընկերուհիներուն, բարեկամներուն, մաղթելով բոլորին բարի Ծնունդ եւ երջանիկ տարիներ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԶԱԼԼԱԳԵԱՆ
ԵՒ ԶԱՒԱԿՈՒՆՔ

Հասցէ.—
Zallakian, 14851 Horger Allen Park Mich.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

Ս. Յովհ. Մկրտիչ (Փարիզ)

Յունուար 5, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեքշաբթի երեկոյեան, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 15.30ին, քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին։

Յունուար 6, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։

Յունուար 7.— Հինգշաբթի յիշատակ Մեռելոց, Ս. պատարագ ժամը 10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 3, Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 7.45ին, Ս. պատարագ 9.45ին։

Յունուար 6, Չորեքշաբթի, ժամերգութիւն Ս. Ծնունդի ժամը 9ին։

Յունուար 9, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն 4.30ին։ Ս. պատարագ, երկսեռ խումբով 6ին։

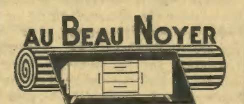
Յունուար 10, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30ին։ Ս. պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 9.45ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը 11.15ին, Ջրօրհնէք ժամը 11.45ին։

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 1, Ուրբաթ.— Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1960 Թուին Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, Գոհաբանական Ս. պատարագ 10։

Յունուար 5, Երեքշաբթի.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան խթման արարողութիւն ժամը 4, Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը 5.30։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի 3 Յունուար, ժամը 16 – 24,

HOTEL LUTETIA*ի* մեծ սրահին մէջ։

Orchestre B. Dédédjian et ses Attractions

Հայկական եւ կովկասեան ժողովրդական երգեր ու պարեր։

Կը մասնակցի «ՍՕՍԻ» երկսեռ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւրճեանի եւ մասնակցութեամբ պարուհոյց Գ. Վահէ Ճէրահեանի, (Պէյրութէն նոր ժամանած)

Օր. Թարոն իր նորագոյն մենապարերով, կ'երգէ՝ Օր. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ։

Խօսնակ՝ Գ. ԳԶԸՐԵԱՆ — Ճոխ եւ հայկ. համադամ պիւֆէ,

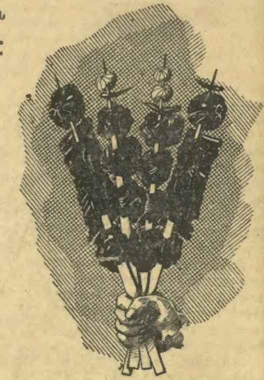
Մուտքի տոմս՝ 500 ֆրանք, ուսանողի՝ 300 Փր., (իրենց քարտերը ցոյց տալով)։

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ Կիւթէնպէր 24-38 մինչեւ Դեկտեմբեր 30։ Սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19, կազմակերպիչ յանձնախումբը պատասխանատու չէ այդ ժամէն յետոյ եկողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Քլոտին Թարոն իր Ա. վաստակէն հազար Փր. կը տրամադրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին։

ՃՇԴՈՒՄ.— Զարչըլը Արթին Աղայի նկարագրութեան մէջ Ռոզինի դերը կատարողն էր Օր. Յասմիկ Կորկորեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆ., վեց. 22 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆ. : Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 3 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8687 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4488

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ 1959 ԻՆ

« Յնցող» դէպքեր տեղի չունեցան վերջացող տարուան ընթացքին մեր «փոքր աշխարհ»ին մէջ: Համեմատաբար խաղաղ կեանք ապրեցան մեր հայրենակիցները երկրէն ներս թէ դուրս :

Զանազան երկիրներէ զբօսաշրջիկներ անգամ մը եւս առիթ ունեցան այցելելու Հայաստան, դժբախտաբար շատ կարճ ժամանակով :

Շատեր ազգականներ տեսնելու համար, ուրիշներ պարզապէս հայրենադարձութենէ մղուած նիւթական զոհողութիւններու կ'ենթարկուին եւ հազարաւոր քիլոմեթրներով ճամբայ կը կտրեն Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն մինչեւ Երեւան: Սակայն չեն արտօնուիր երկու շաբթէն աւելի վայելելու իրենց հարազատներն ու սիրելիները, որոնցմէ բաժնուած են տասնեակ տարիներէ ի վեր: Հնարաւորութիւն չեն ունենար այցելելու հայրենիքի «տեսարժան» բոլոր վայրերը եւ մօտէն ծանօթանալու քաղաքներու եւ գիւղերու բնակչութեան կեանքին :

Մինչեւ ե՞րբ այս սեղմումները:

Մանաւանդ մինչեւ ե՞րբ «Հայ գաղթական»ի անցագիր ունեցողները պիտի զրկուին օտարահպատակներուն տրուած այս «շնորհ»էն:

Հայաստանի գրողներու չորրորդ համագումարը, Հայկական Սոցիալիստական Սովետական Ռեսպուբլիկայի Լենինեան շքանշանով պատուուիլը, հնգամեայ նոր ծրագիրը, ընդհանուր մարզահամարը, Երեւանի մէջ անաստուածութեան համալսարանի հաստատումը եւ Սասունցի Դաւիթի արձանին բացումը կազմեցին տարուան կարեւոր դէպքերը:

Արտասահմանի հետ մշակութային կապեր հաստատելու համար մասնաւոր ճիգեր կատարուեցան 1959ի ընթացքին : Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձան Մերձաւոր Արեւելքի հայկական գաղութները, որոնք ողողուեցան աժանագին խորհրդային հրատարակութիւններով :

Վերջին ամիսներուն «Սպարտակ» մարզականին, ինչպէս նաեւ երգի ու պարի մեծ խումբի մը Սուրիա, Լիբանան եւ Եգիպտոս այցելութիւնը մաս կը կազմէր քարոզչական յատուկ ծրագրի մը :

Մոսկուայի վարիչները շատ լաւ գիտեն թէ Սփիւռքի Հայութիւնը որքան կը սիրէ իր հայրենի ազգային, ժողովրդական երգերն ու պարերը եւ կը հպարտանայ իր հայրենակիցներու մարզական յաջողութիւններով :

Կարգ մը արժէքաւոր գրքեր հրատարակուեցան 1959ին Երեւանի մէջ Հայպետհրատի, մանաւանդ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտին կողմէ: Յիշատակութեան արժանի են՝ Յ. Անասեանի «Հայկական Մատենագիտութեան» Ա. հատորը, արդիւնք մանրակրկիտ պրպտումներու, մեր դասական մատենագիրներու գործերուն բաղդատական ուսումնասիրութիւնը, ԺԵ. դարու ձեռագիրներու յիշատակարանները, ինչպէս նաեւ կարգ մը պատմական եւ բանասիրական աշխատուած երկասիրութիւններ :

Հակառակ տիրող վարչաձեւին, Երկրի մեր մտաւորականները կը նուիրուին գիտական լուրջ աշխատասիրութեանց, պրպտումներ կը կատարեն մեր հին պատմութեան եւ մատենագրութեան անդաստանին մէջ, անտիպ ձեռագիրներու եւ վաւերաթուղթերու մէջէն նոր լոյսեր փնտռելով :

Պեղումներ կը կատարուին զանազան շրջաններու մէջ, երեւան հանելով հնութիւններ, որոնք կոչուած են լուսաբանելու մեր պատմութեան կարգ մը մութ կէտերը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ՝

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ » ԵՒ « ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ »

Նոր տարուան առիթով մեծ հացկերոյթ մը տեղի ունեցաւ Կրեմլինի մէջ : Կէս գիշերին, մինչ Մոսկուայի բոլոր եկեղեցիներու զանգերը կը հնչէին, Խրուշչեւ իր գաւաթը բարձրացնելով 1500 հրաւիրեալներու «կենացը» խմեց : Այնուհետեւ, պատասխանելով շնորհաւորական բազմաթիւ հեռագիրներու եւ նամակներու, Խ. Միութեան վարչապետը ըսաւ. — Ուժի քաղաքականութիւնը ոչ ոքի օգտակար եղած է ու եթէ մարդիկ փորձեն այդ քաղաքականութիւնը շարունակել՝ պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ, քանդելու կոչուած հրթիռային միջոցներու գործածութեամբ, ժողովուրդներու զանգուածային բնաջնջումով, նիւթական եւ մշակութային հարստութեանց փճացումով :

Անդրադառնալով միջազգային կացութեան, Խրուշչեւ գոհունակութիւն յայտնեց որ 1959ի ընթացքին քաղաքական կլիման մեղմացած է եւ մարդիկ հասկցած են այլեւս թէ սպառազինումն ու հիւլէական ռումբերու պահեստները ինչ մեծ վտանգ կը ներկայացնեն : «Ընդհանուր զինաթափութեան մեր առաջարկները երբ ընդունին, Խ. Միութիւնը պատրաստ է ցրուելու իր բանակը՝ որեւէ ատեն :

« Մեր զինուորականները, աւելցուց Խրուշչեւ, պիտի ողջունեն նման որոշում մը: Այսուհանդերձ, պաղ պատերազմի կողմնակիցները եթէ կ'ուզեն անվերջ վիճաբանութիւններ ունենալ մեզի հետ, աւելի լաւ պիտի չընէի՞նք արդեօք բանելով ա՛յն ճամբան՝ ուր ուրիշներ կ'ուզեն մեզ տանիլ: Այսինքն, մտածենք՝ մեր մասին, պակսեցնենք մեր զինեալ ուժերը եւ սահմանները պաշտպանենք հրթիռներով »:

Հակառակ այս բոլորին, Վարչապետ Խրուշչեւ կ'ընդունի թէ միջազգային լարուած կացութիւնը մեղմացնելու եւ առկախ հարցերը բանակցութեամբ լուծելու փոխադարձ փափաք մը կը յայտնուի այսօր, ինչ որ գնահատելի է: Յիշեց թէ 1959ին խորհրդային, ամերիկացի, անգլիացի եւ այլ անձնաւորութիւններու միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները մեծ դեր խաղացած էին:

Առկախ մնացած հաշիւները պատերազմով լուծելու սկզբունքը իր տեղը տուած է բանակցութիւններու :

Խօսելով Մայիս 16ի Փարիզի ժողովին մասին, Խրուշչեւ յայտարարեց — Խ. Միութիւնը կը յուսայ թէ այդ ժողովին մէջ վճռական որոշումներ պիտի տրուին զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու եւ միջազգային քաղաքականութեան հրատապ այլ հարցերը լուծելու համար: Իր կողմէ, Խորհրդային Միութիւնը կարելին պիտի ընէ՝ որպէսզի այս ժողովը յաջողութեամբ պսակուի :

Շեշտելէ ետք թէ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքը հետզհետէ աւելի հող կը գրաւէ միջազգային կեանքի մէջ, Խրուշչեւ շարունակեց. —

« Պաղ պատերազմի սառը սկսաւ հալիլ եւ այս պարագան մեծ յոյսեր կը ներշնչէ ժողովուրդներուն : Բայց պէտք չէ թերագնահատել այս յաջողութիւնը, քանի որ առիկա սկիզբն է տակաւին . լաւ սկիզբ մը սակայն, որ յետագային պիտի շարունակուի եւ հաստատուն հիմերու վրայ դրուի՝ ի շահ խաղաղութեան » :

Վերջացնելէ առաջ, խորհրդային պարագլուխը անգամ մը եւս շեշտեց ընդհանուր եւ կատարեալ զինաթափութեան իր ծրագրին կարեւորութիւնը . ՄԱԿին ներկայացուած այդ ծրագիրը երբ գործադրուի՝ պատերազմի վտանգը ընդմիշտ կ'անհետանայ աշխարհէն եւ մնայուն, ապահով խաղաղութիւնը իրականութիւն կը դառնայ :

Եզրակացութեան մէջ Վարչապետ Խրուշչեւ խստօրէն քննադատեց միջազգային կացութեան մեղմացման ընդդիմացողները, մասնաւորապէս՝ Ճափոնի մէջ: Շեշտելէ ետք թէ անոնց նպատակն էր Ճափոնը ռազմական խմբակցութեանց միացնել եւ զինուորական օտար խարիսխներ պահել այդ հողամասին վրայ, Ծայր. Արեւելքը յարատեւ վտանգի մէջ պահելով, Խրուշչեւ ըսաւ. — Բացարձակապէս յստակ է թէ անոնց քաղաքականութիւնը չի համապատասխաներ ներկայ պայմաններուն եւ Ճափոնի ժողովուրդին համար ծանր ու վտանգաւոր հետեւանքներ կրնայ ունենալ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՊԻՏԻ ԱՅՑԵԼԷ

Նոր Տելհիի պաշտօնական շրջանակները կը յայտարարեն թէ հաւանաբար Խրուշչեւ մօտերս Հնդկաստան երթայ, Վարչապետ Նեհրուի հետ տեսնուելու համար:

Խորհրդային Վարչապետը իր հնդիկ պաշտօնակիցին հետ պիտի տեսնուի Ինտոնեզիա երթալէ առաջ:

Պաշտօնական նոյն շրջանակները կ'ըսեն թէ այս հանդիպումը երկար պիտի չտեւէ, թերեւս երկու - երեք ժամ, Նոր Տելհիի օդակայանին մէջ:Այսուհանդերձ, անհաւանական չէ որ Խրուշչեւ գիշեր մը անցընէ Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ, Նեհրուի հետ աւելի երկար խօսակցութիւններ ունենալու համար :

Միւս կողմէ, խորհրդային դիւանագէտ մը յայտարարեց թէ Խրուշչեւ կրնայ իր միջնորդութիւնը առաջարկել Փեքինի եւ Նոր Տելհիի կառավարութեանց՝ երկու երկիրներու միջեւ ծագած սահմանային վէճը լուծելու համար: Բայց Հնդկաստանի պաշտօնական շրջանակները վերապահութեամբ կ'արտայայտուին նման լուրի մը մասին :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն, Խրուշչեւ Ինտոնեզիա պիտի երթայ Փետրուարին «երկու երկիրներու բարեկամական կապերը զօրացնելու եւ տնտեսական ու մշակութային սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար »:

X Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն Տէյլի Էքսփրէսի թղթակիցին կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, այն կարծիքը յայտնելով թէ 1960ին հաւանաբար Խրուշչեւ դարձեալ Անգլիա այցելէ :

Միւս կողմէ, Մաքմիլըն յայտարարած է թէ մեծապէս գոհ է տասը ամիս առաջ Մոսկուա կատարած այցելութեան արդիւնքէն: Անգլիացի Վարչապետին ծրագիրը յաջողութիւն գտաւ. — Մեծերու ժողովին թուականը վերջապէս որոշուեցաւ եւ յաճախակի հանդիպումներ ունենալու սկզբունքը ընդունուեցաւ :

Յիշենք նաեւ որ տարուան կարեւոր դէպքերէն մէկը՝ ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Մոսկուա ճամբորդութիւնն էր՝ մասնակցելու համար «խաղաղութեան կողմնակիցներու» համագումարին :

Ձենք գիտեր թէ փակուած եկեղեցիներէն քանի՞ հատը բացուեցաւ վերջացող տարուան ընթացքին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՑԻԶՄԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ...

Հակասեմական շարժումը հետզհետէ մեծ թափ կը ստանայ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Գրեթէ ամէն օր հակահրէական միջադէպեր կը պատահին նորնացիներու կողմէ:

Տիւսլտորֆի մէջ բազմաթիւ կեռ-խաչեր եւ հակասեմական արձանագրութիւններ տեսնուեցան առջի օր: Նոյն շրջանին մէջ է, որ տասը ամիս առաջ 35 Հրեաներու գերեզմաններուն վրայ անարգական արձանագրութիւններ կային :

Կեռ - խաչերը յայտնուեցան նաեւ Պիւրկտորֆի եւ Նիւնպուրկի մէջ: Ներքին նախարարութիւնը 5000 մարքի պարգեւ մը խոստացաւ բոլոր անոնց՝ որոնք յանցագործներու ձերբակալութիւնը պիտի դիւրացնեն :

Շէյնֆիլտի մէջ ձերբակալուեցաւ երիտասարդ մը, որ սինակոկի մը վրայ գրած էր. — « Անկցին Հրեաները: Գերմանիա սթափէ՛»: Ծնունդէն ի վեր չորրորդ անձն է որ ձերբակալուած է :

Սակայն, ուշագրաւ է այն պարագան, թէ հակասեմական այս շարժումը արձագանգ գտաւ նաեւ Անգլիոյ եւ Պելճիոյ մէջ: Պոլթընի մէջ (Անգլիա) թերթի մը խմբագրատան եւ պահպանողականներու ակումբի մը պատերուն վրայ 45 սանթիմեթր մեծութեամբ տառերով գրուած էր. «Հրեանե՛ր, դուրս ելէք »: Բազմաթիւ կեռ - խաչեր տեսնուեցան քաղաքին պատերուն վրայ :

Անվերսի մեծ սինակոկին պատերուն վրայ կեռ - խաչեր գծուած էին. ոստիկանութիւնը փնտռտուքներու ձեռնարկած է՝ հակասեմական շարժումի անդամները ձերբակալելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն ի վեր բոլոր չէքերը մանտաները պէտք է գրուին Նոր Ֆրանքով, հակառակ պարագային ի զօրու չեն: Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ երկու նոր դրամանիշեր շրջագայութեան պիտի դրուին, մէկ հատ մէկ ֆրանքնոց (նիքէլ) որ կ'արժէ 100 հին ֆրանք, մէկ հատ ալ 5 ֆրանքնոց (արծաթ) որ կ'արժէ 500 հին ֆրանք :

ՔԱՄԷՐՈՒՆԻ անկախութեան տօնը, 1960 Յունուար մէկ, արեան մէջ խեղդուեցաւ: Ահաբեկչական կազմակերպութիւններ, որոնք որոշած էին Յունուար մէկը «սուգի օր»ուան վերածել, յարձակումներ գործեցին, մօտ 50 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12 – 13ին Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեաններու տնտեսական ժողովը՝ Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ այլ երկիրներու մասնակցութեամբ :

ՊԵԼՃԻՈՅ Պոտուէն թագաւորը Քոնկոյի մէջ 15 օր անցընելէ ետք, շաբաթ առաւօտ Պրիւսէլ վերադարձաւ :

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը նոր յուշագիր մը տուաւ Հնդկաստանի կառավարութեան՝ երկու երկիրներու սահմանային վէճին մասին:

ԻՐԱՔԻ մէջ նոր օրէնքի մը համաձայն միակնութիւնը պարտաւորիչ պիտի դառնայ եւ բազմակնութիւնը բացառիկ պարագաներու մէջ միայն պիտի արտօնուի: Այսուհետեւ այն մահմետականը որ պիտի ուզէ երկրորդ անգամ ամուսնանալ (Քուրանը չորս անգամ կ'արտօնէ) Ցատուկ Ատեանէ մը հրաման պէտք է ուզէ:

ԷՄԷ ՔԼԱՐԻՈՆ Ֆրանսական Թատրոնի եւ Շարժանկարի լաւագոյն դերասաններէն մին, մեռաւ առջի օր, ամերիկեան հիւանդանոցը, լեարդի խլիրդէ : 65 տարեկան էր, 23 տարի է անդամ էր Ֆրանսական Թատրոնին:

ՃՂԵԱՐ կամ ՄՈՒՇՄՈՒԼԱ

●

ԽՄԲ.— Լոյս տեսաւ Հայ – Բոյժի Սեպտ. – Հոկտեմբեր թիւը (213 – 214), որմէ կը քաղենք այս յօդուածը, նշանաւոր անձնական պտուղին մասին որ է մուշմուլան :

Ճղեարին ծառը կը պատկանի վարդազգիներու ընտանիքին. Այլանդակ, ծուռումուռ, տձեւ բուն մը ունի, ու տառապած արտայայտութիւն մը՝ յօդացաւի ենթակայ մատներու նման։Ընդհանրապէս փշոտ, պատուաստուածը փուշ չունի։ Պտուղը կլոր, քիթին կողմը՝ ատողաձեւ լայն պորտով մը։ Կը նմանի հոլի (տոպաճ)։ Ունի հինգ կուտ, զորս «ոսկոր» կը կոչէ ժողովուրդը կամ «քար»։ Պորտը խորափոր, կամ հարթ՝ ինչպէս սկաւառակ մը, պսակուած է ծաղկի բաժակին մնացորդներով, «ակռայ» կոչուած՝ երբ սրածայր են, «ականջ» կոչուած՝ երբ լայն են, «պեխ» կոչուած՝ երբ երկար են։ Պորտը կը կոչուի նաեւ «աչք» :

Պտուղը կը հասուննայ Սեպտեմբերի վերջը կամ Հոկտեմբերի մէջ, — հասուննալը այն է որ կը կակուղնայ, հայերէն կ'ըսենք՝ թղանալ (պլէթիռ), *երբ գորշ ու տգեղ ձեւ մը կը ստանայ, բոլորովին խորշոմած։ Այս ձեւն է պատճառը, որ Թրքուհիները «մուշմուլա» կը կոչեն իրենց տարեց սիրահարները, երբ խորշոմած են :*

Ճղեարի բազմաթիւ տեսակներ կան,— մեծ կամ փոքր, սրածայր կամ կլոր։ Խոշոր տեսակը կը կոչուի «նոթինկէմ»՝ Եւրոպայի մէջ :

ՃՂԵԱՐԸ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ճղեարը արհամարհուած պտուղ մըն է առաւելապէս այն պատճառով որ տգեղ է՝ երբ կը հասուննայ։ Այսուհանդերձ պատմութեան մէջ մտած է այնքան կանուխ՝ որքան ամէնէն ազնիւ պտուղը : Կը խորհրդանշէ ինչ որ աննշան է, անարժէք, որեւէ կարեւորութենէ զուրկ, դոյզըն ու ոչինչ։ Այս ստորոգելին ինծի ներշնչեց գրել արձակ բանաստեղծութիւն մը, ղղեարին նուիրուած։ Գրական այդ կտորը իմաստ կ'առնէ այն տեսակէտէն թէ ամէնէն աննշան, ամէնէն չնչին բաներուն մէջ անգամ կարելի է գտնել բանաստեղծութիւն ու ղնել զգացում, որքան դասական դպրոցը կը փնտռէ քերթողական ազնիւ առարկաներու մէջ միայն։ Կարդացած եմ բժշկական ոտանաւորներ՝ ղղեարին մասին :

Անարժէք եւ աննշան, բայց ղղեարը շատ է գրադեցուցած նաեւ ժողովուրդին լեզուն :

Գոյութիւն ունին բազմաթիւ հանելուկներ, ասացուածքներ, նախապաշարումներ՝ ղղեարին վերաբերեալ :

1) Հանելուկներ.— 1) *Հինգ թեւ ունի եւ հինգ ոսկոր, բայց չի թռչիր անտառէն դուրս :* 2) *Հինգ աղբարիկ հագած են մէկ շապիկ :* 3) *Հինգ ականջ, հինգ սիրտ ու մէկ պոչ :* 4) *Հինգ քար, հինգ պեխ, տակը ագի, վրան ցեխ :* 5) *Եկեղեցի՝ հիմնեալ ի վերայ Ս. Պետրոսի (Ս. Պետրոս =* սէն փիէռ, *որ թարգմանի հինգ քար, ղղեարին հինգ կուտերը) :*

2) Աւանդութիւններ.— *Ճղեարի ծառին ճիւղը կը համարուի դիւահալած : Մայենի մէջ՝ վհուկները ղղեարի ծառէն կը կտրեն ճիւղ մը՝ Ս. Յովհաննու տօնին գիշերը չլուսցած, առաւօտեան առաջին չողերուն հետ, եւ գաւազան կը շինեն : Ինի մէջ ղղեարի ճիւղ մը կը կախեն ախոռին ձեղունէն՝ կախարդութեանց դէմ պաշտպանելու համար անասունները : Պրըթոնները ղղեարի փոքրիկ ճիւղ մը կը կախեն երախաներու օրօրոցին վրայ :*

3) Ասացուածքներ. — *Ճղեար ժողվելու գնաց = պարապ կը պտըտի : Ճղեարի քերթող = պարապ բաներ գրող : Ե՞րբ, — այս հարցումին կը պատասխանեն՝ ըսելով «երեք ղղեար մէկ գրուանի մէջ դրուած օրը» : Կեռասը հասնելէն մինչեւ ղղեարին եղանակը՝ կեր ուզածդ, ղղեարը հասնելէն ետք՝ կե՛ր գտածդ, (ղղեարը տարուոյն վերջին պտուղն է) : Ս. Սիմոնին օրը դիւրահաւան տղոց կ'ըսեն «Գնա՛ եկեղեցի, ղղեար կը բաժնեն ձրի», — ժամկոչը մուր կը քսէ խաբուողին երեսին՝ ուրիշ սուտով մը :*

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

Հայերէն *հոմանիշ ունինք զկեռ : Մեր մատենագրութեան մէջ ղղեար եւ զկեռ բառերը գրուած են նաեւ ղղեր, ըզկեռ, սզեռ ձեւերով : Ղարաբաղի մէջ մանկական բարբառով կը կոչուի զիկի : Այս բառերուն ստուգաբանութիւնը կը մնայ անլոյծ :*

Յունարէն *բառին ստուգաբանութիւնը եւս կը մնայ անստոյգ, ինչպէս կը հաստատէ Պուազաք : Բառը շատ հին է : Առաջին անգամ կ'երեւայ Արքիլոկոսի գործերուն մէջ, (յոյն երգիծաբան, 719–660 Ն. Ք., որ սարսափ տարածած էր իր գրիչով) : Պէտք է ընդունիլ թէ տգեղ պտուղ մըն է, երգիծանքի եւ ծաղր ու ծանակի նիւթ դառնալու յարմար՝ փոխաբերաբար, ինչպէս ի հնումն, նոյնպէս այսօր, — արդարեւ Ֆրանսացիները չանոռ* (ֆիւ–տը–շիէն) *կ'անուանեն այս պտուղը, իսկ Հայերը ղղեարի ջուր կը կոչեն ամէն վարնոց ըմպելի, իբրեւ վկայութիւն արհամարհանքի :*

Բառին ստուգաբանութեան մէկ փորձ եւս կը մատնէ նոյն ծաղրն ու արհամարհանքը, տարանջատելով ղղեարին յունարէն անուան վանկերը, — մեսոս *= մէջտեղը կամ կեդրոնը,* ափիլոս *= աղտեղութիւն :*

*Ստուգաբանութեան պարկեշտ փորձ մը, թէեւ միշտ անյաջող, ղղեարին յունարէն անուան կուտայ կէս–գնդիկի նշանակութիւն, (*մեսոս *= կէս,* փիլոս *= գնդիկ), ուղիղ՝ ըստ... նմանութեան :*

Ստուգաբանական աւելի հին փորձ մը, սկիւթական լեզուին օժանդակութեամբ, ղղեարին յունարէն անուան մէջ կը գտնէ լուսնկայի նշանակութիւն, միշտ... նըմանութեան ապացոյցով :

Կ'արժէ այստեղ արձանագրել թէ Մուսուլ քաղաքը Մեսփիլա կը կոչուէր հին ատեն՝ ինչպէս կը յիշատակէ Քսենոփոն, — կապ մը ունի՞ր արդեօք այն հարցին հետ՝ որ կը զբաղեցնէ զիս այստեղ, իբրեւ ... ղղեարին հայրենիք :

Շփոթութիւնը հասցնելու համար իր լրումին, այլ մանաւանդ որեւէ ծանօթութիւն չվախցնելու համար բառաբանութեան իմ այս աշխատանքիս ընթացքին՝ կ'աւելցնեմ երկու վկայութիւն եւս.—

Հիպպոկրատի գործերուն մէջ (թարգմ. Լիթրէ, 8րդ հատոր էջ 105) *կը գտնեմ* ամամելիս *բառը, ըստ Պուազաքի՝ տեսակ մը ղղեար, ըստ Լիթրէի՝ տեսակ մը հազրան, մինչ նոյն յունարէն բառով, այսօր, Փենսիլվանիոյ եւ Վիրճինիոյ մէջ ծանօթ է «կախարդներու կաղինը», որմէ արտադրուած դեղ մը կը ծառայէ բուժելու կիներու ջղայնութիւնը :*

Դիոսկորիդէսի գործերուն մէջ (Գ. ՃԼԳ.) *կը գտնեմ* էփիմելիս *բառը, որ հոմանիշ տրուած է ղղեարին, — Պուազաք եւս կը հաստատէ, ինչպէս եւ Մաթիոլ, որ իր մեկնութեանց մէջ, դիտել կուտայ թէ Գաղիանոս եւ Դիոսկորիդէս նոյն բառով կը հասկնան ղղեարը, բայց տարբեր՝ ըստ տեսակին, — Գաղիանոսի ղղեարը Մաթիոլ կ'անուանէ* ունեդոն *:*

Այս ամէնը ոչինչ կը պարզէ ստուգաբանական տեսակէտով : Զարմանալին այն է որ ղղեարին այս հին յունարէն անունը, այսօր, իւրացուցած են Լատինները, Գերմանները, Անգլիացիները (տես Սքէթի անգլերէն ստուգաբանական բառարանը), նաեւ Ֆրանսացիները (բայց նէֆլ *բառին մէջ ոմանք կը տեսնեն կեղտական ծագում, — իբր թէ կեղտերէն* նաֆ *բառէն սերած, ծայրատեալ իմաստով, քթին կողմի տափակութենէն թելադրեալ), նոյնիսկ Թուրքերը, որոնց* մուշմուլա *բառը կուգայ* մեսփիլոն *յունարէնէն :*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

———o———

Բ. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Հնդկաստան իր անկախութեան տասներորդ տարին կը բոլորէ : Թերաճ եւ միեւնոյն ատեն բնակչութեան աներնդհատ յաւելում արձանագրող երկիրներուն նըման ունի իր ցաւոտ եւ մղձաւանջ պատճառող խնդիրը : Հաց հայթայթել իր հարիւր միլիոնաւոր քաղաքացիներուն եւ օր աւուր ծնող նոր բերաններուն :

Արդարեւ, խնդիրը այնքան դժուար լուծելի ու միեւնոյն ատեն այնքան շուտ կարգադրութեան կարօտ է որ կեդրոնի կառավարութիւնը պէտք է անյապաղ միջոցներ ձեռք առնէ, ու կարենայ զանոնք գործադրել, այլապէս իր (կեդրոնի կառավարութեան) գոյութիւնը խնդրական կը դառնայ եւ վերջնոյն քայքայումով երկիրը կը բաժնուի մասերու : Պէտք է ըսել թէ անջատողական *տենչերն ու տրամադրութիւնները միշտ կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ երկրին բազմալեզու եւ բազմակրօն համայնքներուն մօտ :*

Այս հաշիւով Հնդկաստանին սպառնացող վտանգը ոչ թէ արտաքին (չինական) այլ ներքին է :

Չինական ծաւալողական քաղաքականութեան եւ ձգտումներուն՝ Հնդկաստան պէտք է հակադրէ խաղաղ գոյակցութեան եւ սահմանային վէճերը իրերահասկացողութեամբ լուծելու քաղաքականութիւնը : Որովհետեւ վերջին հաշուով չինական վտանգը՝ համաշխարհային խընդիր մըն է : Խորհ. Միութիւնը, որ կը նկատուի «երէց եղբայրը» Խորհրդ. Չինաստանին, շատ աւելի լուրջ պատճառներ ունի մտահոգուելու դեղին ցեղի ապագայ վտանգէն՝ քան Հնդկաստանը : Արդէն իսկ Մանչուրիան եւ Մոնկոլիան «դեղնած» են, իսկ Սին Քեանկի սահմանային հողամասերուն վրայ հաստատուելու վրայ են չինացի «աշխատաւորներ» :

Ի դէպ անվիճելի ճշմարտութեան արձագանգը եղաւ Զօր. տը Կօլ, երբ յայտարարեց թէ չինական ապագայ վտանգ մը նախազգալով՝ Ռուսիա կը ձգտի այժմէն իսկ լեզու գտնել արեւմտեան աշխարհին հետ :

Այժմ չին եւ հնդկական սահմանները այնպէս մը կը ներկայանան որ հազիւ թէ կարելի ըլլար խաղաղ եւ բնականոն ճամբաներով կարգադրել վէճը : Չինացիները — համայնավար թէ ազգայնական — չեն ճանչնար Մաք – Մահոնի սահմանագիծը, որ, կ'ըսեն, Անգլիացիներուն կողմէ պարտադրուած է՝ երբ իրենք ձայն եւ կշիռ չունէին տէր կանգնելու՝ աշխարհագրականօրէն իրենց երկրին մաս կազմող խնդրոյ առարկայ այդ հողամասերուն :

Իր կարգին՝ Հնդկաստան կ'ըմբռնէ թէ Թիպէթի բարձրաւանդակին տիրելով Խ. Չինաստան իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած կ'ըլլայ Կեդր. Ասիոյ բանալին :

Արեւմտեան աշխարհի որդեգրելիք քաղաքականութիւնը այս խնդրին առնչութեամբ պէտք է ըլլայ զգաստ եւ հեռատես, նախ որովհետեւ զինու ուժով դըժուար թէ կարելի ըլլայ «վերագրաւել» անանցանելի լեռներու մէջ կորսուած եւ մեծ մասով անմարդաբնակ այդ հողերը, որոնք իրականութեան մէջ Հնդկաստանին համար, ազգային արժանապատուութեան խնդիր ըլլալէ զատ ոչ մէկ արժէք

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԳԷՇ ՋՈՒԱՎԸ (1)

Ժամանակ առ ժամանակ կը մտածէր եւ իւրովի կ'ըսէր.

— Այո, ճիշդ է, կ'ընդունիմ որ վատեր եւ ուխտադրուժներ են անոնք, բայց ինչ փոյթ, չէ՞ որ անոնց մայրերը այնքան գոհ են զանոնք վերագտնելով ...

Ու կը մտաբերէր այն օրերը, երբ իր զաւակը, բանակ մեկնելէն առաջ, հոս էր, այսօրուան ճիշդ այս ժամուն, գրպանը փոքրիկ պարտէզը մաքրելով : Կը դիտէր այն փոքրիկ հօրը, ուր իր զաւակը կուգար ջրցանները լեցնելու, աշխատանքի շապիկը հագած եւ երկար մազերը հովին, այն գանգուր մազերը՝ զորս կտրեցին երբ իր Քրիսթիանը մտաւ Զուավներու բանակը...

Յանկարծ սարսռաց :

Խորքի դուռը, որ կը նայէր դաշտերուն, բացուեցաւ մեղմիկ :

Շուները չհաչեցին, թէեւ մըտնողը դողի մը պէս կը յառաջանար ցանկապատն ի վար եւ գրեթէ կը սողոսկէր ծխնթակներու ընդմէջէն :

— Բարեւ, մայրիկ ...

Իր Քրիսթիանը կանգնած էր դիմացը, համազգեստը աւրչտկուած վիճակի մէջ, ամօթահար, շլմորած եւ կարկամած : Թշուառականը միւսներուն հետ վերադարձած էր երկիր եւ ժամէ մը ի վեր, կը դառնար հօրենական տանը շուրջ, սպասելով հօրը մեկնումին որպէսզի ներս մտնէր :

Մայրը ուզեց կշտամբել զաւակը, բայց քաջութիւնը պակսեցաւ իրեն : Այնքան, երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած զայն, չէր համբուրած ....:

Եւ յետոյ, տղուն առարկութիւնները արդարացի էին — Երկրին, դարբնոցին կարօտէն տանջուած էր, իրենցմէ հեռու ապրիլը ծանր էր : Ասկէ զատ կարգապահութիւնը տակաւ խստացած էր եւ ընկերները զինքը սկսած էին «Բրուսիացի» կոչել՝ իր Ալզասեան հնչումին պատճառով :

Ինչ որ տղան կ'ըսէր, մայրը կը հաւատար : Եւ հաւատալու համար կը բաւէր որ դիտէր իր որդին :

Այսպէս խօսելով, կը մտնեն տունէն ներս :

Պզտիկները արթննալով, խոկոյն կը վազեն կուզան համբուրելու համար իրենց մեծ եղբայրը :

Կ'ուզեն ճաշ պատրաստել, եւ սակայն անօթի չէ : Ծարաւ է, ծարաւ : Ու իրարու ետեւէ կը պարպէ ջուրին փարչը, զովացնելու համար սիրտը, որ կ'այրի ամբողջ օրը պարպած գինիի եւ գարեջուրի բաժակներուն պատճառով, զորս իր ընկերները հրամցուցած էին իրեն՝ կայաններուն մէջ :

Ոտնաձայն մը կը լսուի բակին մէջ :

Դարբինն է որ կը վերադառնայ :

— Քրիսթիան, ահա հայրդ : Շուտ, պահուըտէ եւ ինծի ժամանակ տուր որ խօսիմ իրեն, բացատրեմ :

Եւ խեղճ կինը կը հրէ իր զաւակը յախճապակեայ խոշոր վառարանին ետեւը, եւ վերստին ձեռագործը կ'առնէ դողդոջուն ձեռքերուն մէջ :

Դժբախտաբար, զուավին *վերարկուն մնացած է սեղանին վրայ, եւ Լոռի ներս մտած պահուն առաջին աչքիւ կը տեսնէ զայն :*

Մօրը տժգոյն դէմքը, անոր շուարած վիճակը...

Կը հասկնայ ամէն բան :

— Քրիսթիանը հոս է, կը բացագանչէ ահաւոր ձայնով մը ...

Եւ խելայեղ շարժումով մը պատէն կախուած թուրը վար առնելով կը խոյանայ դէպի յախճապակեայ վառարանը, որուն ետեւ ծուարած ու շնչասպառ, վախէն լեղապատառ, վար չիյնալու համար պատին յենած է զուավը *:*

Մայրը կը նետուի երկուքին մէջ :

— Լոռի, Լոռի, մի սպաններ զայն : Ես իրեն գրեցի որ վերադառնայ եւ ըսի թէ պէտք ունէիր իրեն՝ դարբնոցին համար ...

Կառչած ամուսնոյն բազուկին, խեղճ կինը դառնագին կ'արտասուէ :

Իրենց սենեակէն երախաները լսելով բարկութեամբ լեցուն այս ձայները, կը սկսին արտասուել :

Դարբինը կանգ կ'առնէ ու կը դիտէ պահ մը իր կինը :

— Հա, դո՞ւն գրեցիր իրեն որ վերադառնայ : Լաւ, լաւ ուրեմն, թող հիմա երթայ եւ քնանայ : Վաղը կը տեսնենք թէ ինչ պէտք է ընեմ ... :

×

Հետեւեալ առտու, երբ Քրիսթիան արթնցաւ ահաւոր երազներով ծանրաբեռնուած իր քունէն, ինքզինքը գտաւ իր երախայութեան սենեակին մէջ :

Ծաղկազարդ փոքրիկ պատուհաններու ապակիներու ընդմէջէն, տաք արեւը կը խուժէր սենեակէն ներս :

Վարը, դարբնոցին մէջ, մուրճերը կը հնչէին սալերուն վրայ :

Մայրը իր սնարին քովերեւ կեցած էր : Ամբողջ գիշերը առանձին չէր ձգած իր զաւակը, այնքան որ իր ամուսնոյն բարկութիւնը սարսափեցուցած էր զինքը :

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՏԷ

(2 Շար.)

կը ներկայացնէն ։ Կայ նաեւ Թուաստանի պարագան ։ Պէտք է խուսափինք հարկադրելէ որ «երեք եղբայրը» հրապարակ իջնէ պաշտպանելու իր վտանգաւոր «կրտսեր» եղբայրը ։ Արեւմտեան աշխարհը մեծ բան պիտի շահի՝ երբ Թողուր ժամանակի ընթացքին եւ իրերու բերումով երկու «եղբայրներ» իրարու դէմ լարուին ։

Ուշ կամ կանուխ Թուաստան՝ պիտի հանդիսանայ գեղին ցեղին ծաւալողական ձգտումներն արգիլող եւ զսպող միակ լուծը ։

Վերադառնանք ներքին վտանգին, որ մղձաւանջ պատճառող հարց մըն է (կեռակրել հարիւր միլիոնաւոր քաղաքացիներ) ։

Կեդրոնական կառավարութեան ծրագրով յաջորդող վեց տարիներու ընթացքին երկիրը նախ պէտք է կարենայ արտադրել անհրաժեշտ քանակութեամբ ուտեստեղէն (*) ։

Ծրագրին երկրորդ մասը կը նախատեսէ տասը – տասնըհինգ տարիէն երկիրը դարձնել ինքնաբաւ, դրամագլուխով, ճարտարարուեստով, մասնագէտներով եւ արդիւնաբերական տանելի մակարդակով մը ։

Դժուար լուծելի, երկու հանգրուաններէ կազմուած այս ծրագիրը, պէտք է անհրաժեշտօրէն գլուխ բերուի, եթէ կ'ուզենք որ Հնդկաստան գոյատեւէ ու մանաւանդ դիմանայ արտաքին ճնշումներուն ։

Ասոր համար երկիրը դրամագլուխին եւ մասնագէտներուն առընթեր պէտք ունի երիտասարդ, հայրենասէր ու մանաւանդ խանդ ու կորով ունեցող երիտասարդ ղեկավարներու ։

Վերջապէս ժողովրդային զանգուածները պէտք է դուրս հանել, այլեւս, դարերու իրենց կրաւորական դիրքէն եւ մղել զանոնք հաւաքական եւ կամաւոր աշխատանքի ։

Այլապէս Հնդիկ ժողովուրդին կը սպասէ մռայլ եւ տժգոյն ապագայ մը ։

ՈՒԼ. Լ.

(*) Երկրի ուտեստեղէնի արտադրութիւնը զգալի չափով աւելցած է, սակայն ժողովուրդին ապրելակերպի մակարդակը աւելի վատթարացած է, քանի որ ժողովուրդին աճը անհամեմատ աւելի է քան ուտեստեղէնի արտադրութիւնը ։ Եթէ այսպէս շարունակուի՝ հինգ – վեց տարիէն 28 միլիոն թոն «կերակուր» պիտի պակսի ժողովուրդին ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁՄՐԱՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐԸ

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ, կը գրէ «Սով. Հայաստան» (20 Դեկտ.), սկսած են ձմրան խաղաշունչ օրերը ։ Ցուրտ եղանակը, սակայն չի սարսափեցներ հայ կենսուրախ երիտասարդութիւնը, պատանի կամ աղջիկ, որոնք բնութեան գիրկը կը վազեն դահուկներով, չմշկելով, բացօթեայ մարզանքներ կատարելու համար ։

Ձմեռը Հայաստանի մէջ, մասնաւորաբար լեռնային շրջաններուն մէջ երկար կը տեւէ սովորաբար ։ Այս պարագան կարելիութիւն կ'ընծայէ զարգացնելու դահուկով, չմշկելով, եւ այլ բազմազան ձեւերով կատարուող գրօսախաղերը ։ Նման գրօսախաղերու յարմար վայր՝ ծանօթ են Սեւանի, Կիրովականի, Մարտունիի, Բասարգեչարի, Սպիտակի, Ախուրեանի, Ամասիոյ, Հրազդանի, Ապարանի շրջանները ։ Այդ պատճառով Հայաստանի նըման մարզախաղերու լաւագոյն մասնագէտները կուգան այս շրջաններէն ։

Դահուկով մարզախաղերու համար մասնաւորաբար գրաւիչ են Ծաղկունեաց լեռները, որոնց գրկին մէջ կը փռուի Ծաղկաձոր աւանը ։ Բնութեան այդ գողտրիկ անկիւնին մէջ կը հաւաքուին Երեւանի պետ. համալսարանի, գիւղատնտեսական ուսումնարանի եւ այլ գիտական հիմնարկութեանց աշխատաւորները ։

1960ին պիտի տօնուի Հայաստանի ազգային ազատագրութեան տօնը, — եւ այդ առթիւ ամբողջ երկրին մէջ տեղի պիտի ունենան մարզական մրցումներ ։ Այդ մրցումներէն մէկը տեղի պիտի ունենայ ձմրան ընթացքին՝ Շիրակի բարձրաւանդակին վրայ ։ Արագածի քղանցքին վրայ մէկ քանի օր իրենց ուժերը պիտի փորձեն մարզական ընկերութիւնները՝ շահելու համար Հայաստանի դահուկի բաժակը ։ Լենինականի սառնադաշտին վրայ տեղի պիտի ունենան տափօղակով մրցումներ ։ Լօռիի չքնաղ գեղուհին՝ Կիրովական, որ ամրան եղանակին կը հանգիստանայ ծառի եւ ծաղկի քաղաք, ձմրան կը ծածկուի ձիւնով, այնպէս որ ամառանոցային այս վայրը, իր գրօսայգիներով ու մերձակայ լեռնալանջերով, կը խռնուի մարդկային հոծ բազմութեամբ ։ Այնտեղ պիտի կատարուին դահուկի ախոյենական մրցումներ ։ Նման մրցումներ կը պատրաստուին Սեւանի, Լենինականի, Ցուկասեանի, Հրազդանի, Սիսիանի մէջ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

×

Թողէ՛ք, թողէք երգեմ ,
 Ծաղիկները երգեմ,
Երկրում կեանքն է ծաղկել ,
Թողէք սէրը երգեմ ,
Թէ իմ սիրածն է չար՝
Թողէք ձերը երգեմ , —
Ձեր լացով էլ լցուած
Իմ աչքերը երգեմ …

×

Ա՜խ, թէ ինչո՞ւ եմ այսպէս անհանգիստ
Միայն քո հանգիստ աչքերը գիտեն ,
Թէ ի՞նչ է ուզում սիրտս անհանգիստ՝
Միայն քո հանգիստ աչքերը գիտեն ,
Ա՜խ, թէ ինչո՞ւ է վիշտս այսքան խիստ՝
Միայն քո հանգիստ աչքերը գիտեն …:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ԵՐԿՈՒ ՏԱՂԵՐ

Անցայ ճերմակ մեծ երազին ընդմէջէն ,
Ձեռքս տրւած մանկութեան ·
Բոլոր յուշերն էին լոյսով պսպղուն ,
Եւ ստուերներ
Ջուրերուն վրայ՝ ծառերուն ,
Եւ ստուերներ տուներուն մթամած ,
Եւ ստուէրներն էակներուն քաղցրօգի
Կը քալէին ինծի հետ
Երազի լուռ ճամբայէն ։

×

Երբեք պիտի չըգտնեմ
Երբեք պիտի չըգտնեմ
Բան մը քեզմէ աւելի քաղցրը, մինչեւ
Իսկ, երբ գարունը անցնի
Սեմերէն ներս տուներուն ,
Եւ ծրմեռին ալ եղմարները վերջին
Հովին շունչովը մթագնին, պիտի մնաս
Ինծի համար աշխարհի մէջ՝
 քաղցրագոյն ·
Եւ մեղրէն իսկ աւելի քաղցր · աւելի
Քաղցրը զառնէն՝ որ պիտի գայ
 հրճուագին
Լիզել աղն իմ ափիս մէջ ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՍԹՐԱՏԻՎԱՐԻՈՒՍԻ ԿԻԹԱՌԸ

Օր մը յաճախորդ մը կը մտնէ Միլանոյի խանութներէն մէկէն ներս ։ Քանի մը տարեկայ գնելէ վերջ, կ'ուզէ վճարել պարտքը ։

— Ներողութիւն պարոն, կ'ըսէ խանութպանին · մոռցեր եմ դրամապանակս · արտօնեցէք որ երթամ փնտռեմ, առա ձեզի կը ձգեմ իմ կիթառս մինչեւ որ վերադառնամ ։

Այսպէս ըսելով կը ձգէ իր կիթառը եւ կը մեկնի ։

Յաճախորդին մեկնումէն քիչ վերջ լաւ հագուած երիտասարդ մը կը մտնէ խանութէն ներս ։ Երիտասարդը գնումի միջոցին հաշուեսեղանին վրայ կը նշմարէ կիթառ մը ։

— Օհ, եթէ այս կիթառը ձերն է, մեծ մեծ հարստութեան մը տէրն էք, չէ՞ք իմացած Սթրատիվարիուսի կիթառը · կը փափաքի՞ք ծախել ինծի այս գեղեցիկ եւ արժէքաւոր կիթառը երկու հազար ֆրանքի փոխարէն ։

— Պարոն կը պատասխանէ վաճառորդը շուարած, այս կիթառս ընտանեկան յիշատակ մըն է, զոր չեմ կրնար ծախել առանց ծնողքիս հարցնելու ։

— Շատ լաւ կ'աւելցնէ երիտասարդը, եթէ ծախել որոշէք զիս պիտի գտնէք Միլանոյի պանդոկին մէջ ուր միշտ պատրաստ պիտի ըլլամ վճարել 2000 Ֆր ։

Այսպէս ըսելով երիտասարդը կը հեռանայ խանութէն ։ Երիտասարդին մեկնումէն վերջ երբ կիթառին տէրը կը վերադառնայ խանութ վճարելու համար պարտքը, խանութպանը զինքը տեսնելով ·

— Բարեկամս, կ'ըսէ այս կիթառը ինծի ծախէ, 100 ֆրանք կուտամ ։

— Հարիւ՞ր ֆրանքի … տարիներէ ի վեր ինծի հաց տուող կիթառս ինձմէ չեմ կրնար բաժնել ։

—150 ֆրանք պիտի տամ ։

— Ինչպէս ղատուիմ այս սիրելի կիթառէս որ կեանքիս մէջ միակ հաւատարիմ բարեկամս եղած էր … Օհ բացարձակապէս չեմ կրնար բաժնուիլ անկէ ։

— Շատ լաւ 200 ֆրանք պիտի տամ ։

— Այս գէշ դրամ չէ մեզի պէս խեղճերու համար, բայց նախ պէտք է խորհիմ ։

Խանութպանը վախնալով իր որսին փախուստէն կը գոչէ առանց սպասելու ·

— 250 ֆրանք ։

— 250 ֆրանք ։ Ասիկա ինծի շատ ցաւ կը պատճառէ, բայց ինչ ընենք որ խեղճ ենք, պէտք է ապերախտ ըլլալ նոյնիսկ մաքուր կամքի մը դէմ ։ Առէք կիթառս, վստահ եմ որ վստահելի եւ լաւ ձեռքերու կը յանձնեմ զայն ։

Այսպէս ըսելով գրպանեց 250 ֆրանքը զոր խանութպանը իսկոյն տուած էր, յետոյ վերջին նայուածք մը նետելով կիթառին, յարգանքով բարեւեց խանութպանը եւ մեկնեցաւ ։

Խանութպանը այս առուծախէն շատ գոհ մնացած, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու հասաւ Միլանի Պանդոկը ուր պիտի սպասէր երիտասարդը 2000 ֆրանքի Սթրատիվարիուսի կիթառը գնելու համար ։ Երկար փնտռտուքէ մը վերջ խանութպանը յուսախաբ ՝հասկցաւ թէ ինկած էր երկու խաբեբաներու ծուղակը, բայց շատ ուշ մնացած էր ։

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՆԱՁԱՆ, ՁԱՐՄԱՆԱՁԱՆ

Հարաւ արեւմտեան Ֆրանսայի Լիմոժ քաղաքի բնակիչներէն Պ. Տուրնօ, վերջերս իր բադերէն մէկը կորսնցուցած էր ։ Կարծելով թէ կամ զայն գողցած են եւ կամ ինքնաշարժի մը տակ մնացած է, գացած եւ տեղը ուրիշ հատ մը գնած է ։ Սակայն, մէկ քանի օր առաջ զարմանքը մեծ եղած է, տեսնելով որ կորսուած բադը կը վերադառնայ հպարտօրէն ետեւը ձգած տասը բադիկներ ։ Պ. Տուրնօ հետաքրքրուելով՝ հաստատած է, թէ խելացի բադը բարձրացած է եկեղեցիին զանգակատունը, վստահ ըլլալու համար թէ առանց ոեւէ մէկէն հալածուելու, պիտի կրնայ աշխարհ բերել իր ձագերը ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Համբիկ, իր ընկերներուն իրեն չհաւատալու այս կատաղի յամառութեան առջեւ ըմբոստացաւ ։

— Եւ չիկայ ըսինք առանկ բան, հէմ ձեզի բան մը ըսե՞մ, պոռաց իր ամբաստանիչներուն դառնալով, ուրիշ տեղ ալ այդ այլանդակ խօսքերը մի ընէք՝ Սոֆիին ականջը կ'իյնայ, ամօթ է ամօթ …

Ընկերները քահ քահ խնդուքով մը ողջունեցին խեղճ տղուն այս փափկանկատ պղտաւորութեան պատուէրը ։

Ու ցրուեցան՝ գլխու սպառնալից օ – րօրումներով ։

Կամաց կամաց տեսակ մը տրամադրութիւն ծնաւ Համբիկին մէջ, այդ բոպէէն սկսած ։ Մէկ քանի օր այդ կարծեցեալ սիրոյն վրայ խորապէս մտածեց ։

Ուրեմն ա՞յդքան բաղձալի էակ մըն էր իր մանկութեան ընկերուհին, որ նախանձութեան կատաղի տագնապ մը կը բոնկցունէր իր բարեկամներուն սրտին մէջ ։

Քանի որ առանկ ուղղակի եւ յամառ ամբաստանութիւն մը կը ճօճար իր գըլխուն վրայ, շատ բնական, եւ նոյն իսկ անհրաժեշտ ըլլալու էր ուրեմն իր՝ Սոֆիին սիրահարուիլը ։ Պահ մը, զարմացաւ նոյն իսկ իր անտարբերութեանը վըրայ, երբ որ անդին իր տարեկից ընկերները՝ այդ աղջկան նայուածքին, հրապոյրներուն համար հոգի կուտային ։

Այս այլազան մտածումներուն ազդեցութեանը տակ, Համբիկ, մէկէնիմէկ, օքանչելի, անօրինակ հեշտագին բան մը գտաւ Սոֆիին սիրահարուելուն մէջ ։ Առաջին առթիւ որ տանը մէջ անոր հանդիպեցաւ, Թափանցող նայուածքով մը զննեց անոր բովանդակ հրապուրող իրականութիւնը ։ Եւ զմայլեցաւ ։ Հակառակ անոր որ աչուըները իր առջեւը կը շարժէին, հիմակ, մօտէն, աւելի ուշադրութեամբ դիտելով, խենթեցնող, երկնային գտաւ զանոնք ։

Ցետոյ, դէմքին մանրամասնութիւններուն անցաւ · օհ, անթերի արձանագործութիւն այդ դիմագծութիւնը հեյլէն կերտուածքով մը, որքան վսեմ նոյնքան խրոխտ, նայուածքին աղապատալից ու ցաւագին անուշութեանը մէջ չես գիտեր ինչ յուզող, մօղող, խելայեղիչ բանով մը ։ Ու ամբողջութիւնը, որքան յարմարութիւն փափկակազմ, գեղաձոյլ իրանին մասերուն մէջ, ձեռքերու, ոտքերու նըրբութիւն, կուրծքի հարուստ, ներդաշնակ յորդութիւն, որ կարծես մարմնին քիչ մը արգահատելի նիհարութիւնը կը հակակշռէր ։ Ասոնք տեսաւ Համբիկ, մէկիկ մէկիկ վերլուծեց, մանրամասնեց, գնահատեց, եւ զարմացաւ եթէ ոչ իր ապուշութեանը, գէթ անտարբերութեանը վրայ, որով քուն քնացեր էր այդ հրապոյրներուն քով, որոնք գիւղին նորահաս երիտասարդները կը խենթեցնէին, եւ իրեն հանդէպ նախանձի տագնապներու կը մղէին զանոնք ։

Առաջին բոպէներուն տղուն մէջ ծնող փոթորիկը դեռ պայմանադրական, ապսպրուած բան մը ունէր, բուն սէրը չէր, որ ինքնիրեն կը ծլի, կ'ուռճանայ եւ վերջապէս իր հուժկու արմատներուն մէջ էութիւնը կը կաշկանդէ ։

Որքան միամիտ, բարի եւ անխորհուրդ տղայ, նոյնքան խակ ու անպատրաստ կեանքի հզօր ճիգերուն, որոնք էութիւններու տկունութիւնը կը դարբնեն, Համբիկ, իսկոյն, սակայն, զգացած ցընցումին ուժգնութեանը տակ գրեթէ շընչասպառ եղաւ, աչուըները խոշոր խոշոր բացած ։ Բայց շուտ մը վարժուեցաւ այդ ցնցումին, անոր ամբողջ քաղցրութիւնը խմելով եւ՝ անոր փաթթուելով հոգեւին, ինչպէս մէկը որ ծխախոտին առաջին մուխը քաշելուն, գլխի ցնորք մը կ'ունենայ, բայց աւոր համար իսկ այլ եւս չի կրնար այդ մուխը կուլ տալու դառն հաճոյքէն հրաժարիլ ։

Քիչ քիչ, կպչուն, մակարոյծ մոմըտուքի մը ձեւը առաւ այդ հանդամանքը ։ Գիշերները, հակառակ իր սովորութեանը, սկսաւ արթննալ, խռովատանջ եւ սրտատրոփ ։ Սոֆիին պատկերը աչքերուն առջեւ կը դառնար, լուսածիր, փողփողուն, տիրող մթութեան մէջ ։

Սկիզբները, ջանքեր ըրաւ ինքզինքը ազատելու համար այդ տարօրինակ վիճակէն որուն յանկարծ մատնուած էր · մաքառումը կարճ եւ դժնդակ եղաւ ։ Ու ինք եղաւ յաղթուողը, ու ալ ինքզինքը անձնատուր ըրաւ այդ դառնօրէն քաղցր վիճակին, ու ալ հոսանքն ի վար քշուեցաւ, աչքերը գոց, վտանգներուն անզիտակ, հոգեկան տեսակ մը անդառնալի պարտասումով ։

Մանաւանդ որ, առանց գիտնալու, ստահակի չարաճճիութեամբ, իր այդ ընկլուզումին քիչ ընպաստեցին իր նախանձոտ ու սիրաբորբոք ընկերները ՝ որոնք ամէն անգամ զինքը տեսնելնուն, առաջին խօսքերնին սա կ'ըլլար, խածնող հեգնութեամբ մը չելտուած ·

— Էհ, Համբիկ , Սոֆիին հետ գործը ընտոր ըրիր նայինք ։ Կ'նփե՞ս կոր ..

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն ·—
Տարեկան ·— 40 Ն · Ֆր · (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն · Ֆր · (2200) :
Արտասահման ·—
Տարեկան 50 Ն · Ֆր · (5000) :
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վ · Թ · Նոր տարուան առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ :

Ալժէքն Պ · Խաչատուրեան՝ հազար Ֆր :

ՎՐԻՊԱԿ ·— Լեզուական յօդուածին մէջ (Յառաջ, Դեկտ · 31, էջ 2) Ա · սիւնակ, 6րդ տող՝ կարդալ «յագագս» — Բ · սիւնակ 6րդ հատուած՝ կարդալ «երեսունեբորդ» :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Օր · Արմենուհի Մառանեան *իր ծնողքին եւ անթաղ մեռելներուն յիշատակին՝ հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ · Կ · Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

Պ · Նուպար Տէր–Ղուկասեան *Ս · Ծնընդեան տօներուն առթիւ հազար Ֆր · կը նուիրէ Ֆ · Կ · Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, ի նպաստ հիւանդներու օժանդակութեան նպատակին :*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ · Կապ · Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովհ · Գօյաճեանի, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս եւ Օհան Գօյաճեան ընտանիքներու իրենց զաւկին եւ եղբօրորդւոյն Յակոբիկի ողբալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ յետաձգուած է Կապոյտ Խաչի Յունուար 9ի խնջոյքը :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի *մէջ :*

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն : Կը մասնակցի երգչուհի Ռընէ Կապի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ ·— Հ · Յ · Դ · «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր · 28*ին, Շաբաթ երեկոյեան :*

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի) : Ապրիլ 17*ին*

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Վասպուրականի Հայր · Միութեան Կեդր · վարչութիւնը, Նոր Տարուան առթիւ իր լաւագոյն մաղթանքները կ'ընէ բոլոր Վասպուրականցիներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Հայ Ազգ · Եկեղեց · Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ ֆոնտին, Պ · Յակոբ Ոսկեբաշեանի նշանախօսութեան առթիւ, տասը հազար Ֆր ·, Այրի Տիկին Մաննիկ Ոսկեբաշեան երկու հազար, Կրօնիկ Տակըլճեան երկու հազար, Պօղ · Ալեքսանեան 1500, *Տէր Կումսեան ընտանիք* 1500, *Տիկին Մաննիկ Ոսկերիչեան (Վենետիկ) հազար, Յակ · Սիւզմէճեան (Լիոն)* 1000, *Գրի · Մակարեան հազար : Պ · Սարգիս Կիւմիւշեան իր մօրը Տիկին Եղիսաբէթի մահուան առթիւ երկու հազար Ֆր · եկեղեցւոյ ֆոնտին եւ երեք հազար աղքատներուն :*

Կրընոպլի Ազգ · Միութիւնը տասը հազար ֆրանք նուիրած է Ֆրեժիւսի աղէտեալներուն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն ·—

Պ · Պ · Ղուկասեան 10·000 *ֆրանք, Թէքէեան, Ս · Նշանեան հինգ հազարական, Տ · Նշանեան, Յովհաննէսեան երեք հազարական, Տիկին Պետրոսեան երկու հազար, Պ · Գանճեան երկու հազար, Օր · Ս · Արապեան հազար, Պ · Օթօն Հէքիմեան հազար, Տիկին Կարիպեան, Պ · Ճօլօեան, Պ · Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Վահանեան, Պ · Ժ · Փափազեան* 500*ական ֆրանք :*

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԿԱՂԱՆԴԻ առթիւ Յառաջ, Շաբաթ (Յունուար 2) լոյս չտեսաւ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ · Կ · Խաչի Կեդր · վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի 10 *մասնաճիւղերուն :*

Յունուար 7ին, ժամը 15 – 18 Սալ Քոտէի մեծ սրահին մէջ, 21 Րիւ Քատէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին :

Անի Թարօն *իր գեղեցիկ պարերով :*

Կայանի խումբէն Սիւզան Մուրատեան, Սօնա Տէր Խաչատուրեան, Քլօտին Քէհեայեան *ծիծաղաշարժ «սքէչ»ով :*

ժան Փիէռ Ներկարարեան *(ջութակ) :*

Իսիի Մրիմեան վարժարանի երգչախումբը կ'երգէ կայանի քայլերգը, յօրինուած Տիկին Էլ · Բիւզանդի կողմէ, երաժշտութիւն Մեսումենցի, առաջնորդութեամբ Ս · Քաջեանի :

Արտասանութիւններ «Անարատ Յղութեան» աշակերտներու կողմէ :

Ձեռնածու Կի – Պեր :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները իրենց փոքրիկներով, մանաւոր օթաքառներ Շաւիլէն, Ալֆորվիլէն, Առնուվիլէն, Իսիէն, Քաշանի օթոքառին համար հաւաքուիլ 39 Րիւ Մատամ Քիւռի, Պանթէօ, *ժամը* 14*ին :*

Ալֆորվիլէն հանրակառքը կը մեկնի ժամը 14*ին, Փլաս Քարնոյէն : Միւս արուարձաններէն կը խնդրուի տեղականալ տեղւոյն մասնաճիւղերէն :*

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս · ԾՆՈՒՆԴ

ժամանակացոյց արարողութեանց

Ս · Յովհ · Մկրտիչ (Փարիզ)

Յունուար 5, *Ճրագալոյց Ս · Ծննդեան, երեքշաբթի երեկոյեան, սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 15·30*ին, քառաձայն Ս · պատարագ ժամը* 17*ին :*

Յունուար 6, *Տօն Ս · Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, Չորեքշաբթի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 8*ին, Ս · պատարագ ժամը* 10*ին :*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեր · Տ · ՍԵՐՈՎԲԷ Եպիսկ · ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

Յունուար 7·— *Հինգշաբթի յիշատակ Մեռելոց, Ս · պատարագ ժամը* 10*ին :*

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երեքշաբթի 5 *Յունուար, Ճրագալոյց ժամը* 16*ին : Կը պատարագէ Զաւէն վրդ · Արզումանեան :*

Չորեքշաբթի, Ս · Ծնունդ, արարողութիւն ժամը 8·30, *պատարագ ժամը* 10*–ին, կը պատարագէ Տէր Եսայի քհնյ · Ալթունեան :*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Ս · Ծննդեան հոգեպարար արարողութիւնները կը սկսին յառաջիկայ Յունուար 9ի Շաբաթ երեկոյ ժամը 5*ին, Ճրագալոյցի եւ հետեւեալ օրն ալ, կիրակի առաւօտ ժամը* 8·30*ին :*

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այդ օրուան հանդիսաւոր արարողութեանց եւ Ս · Պատարագին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 6, *Չորեքշաբթի, ժամերգութիւն Ս · Ծնունդի ժամը* 9*ին :*

Յունուար 9, *Շաբաթ,* ճրագալոյց, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 8·30*ին : Երեկոյեան ժամերգութիւն* 4·30*ին : Ս · պատարագ, երկսեռ խումբով* 6*ին :*

Յունուար 10, *Կիրակի,* Ս · Ծնունդ *եւ* Աստուածայայտնութիւն, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 7·30*ին : Ս · պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը* 9·45*ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը* 11·15*ին, Ջրօրհնէք ժամը* 11·45*ին :*

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 5, *Երեքշաբթի ·— Ճրագալոյց Ս · Ծննդեան, երեկոյեան խթման արարողութիւն ժամը* 4, *Ս · պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը* 5·30 :

Յունուար 6, Չորեքշաբթի · *Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ · առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը* 8*ին : Ս · պատարագ ժամը* 10*ին :*

Յունուար 7, Հինգշաբթի, *Յիշատակ Մեռելոց ընդհանուր Հայոց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը* 8·30*ին, Ս · պատարագ ժամը* 10*ին, Հոգեհանգիստ Ննջեցելոց ժամը* 11·45*ին :*

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10*ին, Կիրակի օր, ժամը* 16*էն մինչեւ առաւօտ :*

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւրքճեանի, *եւ մասնակցութեամբ Պ ·* Ճէրահեանի *պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հանելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :*

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ԳԵՐՆԱՐ ՏԻՏԷՃԵԱՆԻ :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աթրաքսիոններով *եւ նուագախումբով ճոխացած :*

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել ·— 28–54–03 *եւ կամ ժամը* 16*էն յետոյ* 60–47–18 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆ., վեց. 22 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆ.: Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 5 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8688 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4489

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՊՈՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ

« Դաշնակցային կառավարութիւնը գայթակղած է Արեւմտեան Գերմանիոյ զանազան շրջաններուն մէջ տեսնուող կեռ-խաչերու եւ հակասեմական արձանագրութիւններու պատճառով » յայտարարեց Պոնի կառավարութեան պաշտօնական բանբերը :

« Այս միջադէպերը, աւելցուց ան, աննպաստ են : Քննութիւնները սկսած են արդէն եւ հարկ է սպասել անոնց արդիւնքին, հասկնալու համար թէ անոնք պարզ տղայութիւննե՞ր են, արտաքին հրահանգներու գործադրութի՞ւն թէ հակասեմական լուրջ շարժումներ: Ամէն պարագայի մէջ, պատասխանատուները պիտի պատժուին »:

Այսուհանդերձ, կառավարական բանբերը դիտել տուաւ թէ կարգ մը երեւոյթներ ցոյց կուտան թէ այս շարժումները ծրագրուած աշխատանքներ են, որոնց միակ նպատակն է Արեւմտեան Գերմանիոյ վարկը նուաստացնել միջազգային հանրային կարծիքին մօտ: Այդ երեւոյթներէն մէկը, չեշտեց բանբերը, այն է՝ որ հակասեմական արձանագրութիւնները միաժամանակ տեսնուեցան Դաշնակցային Հանրապետութեան տարբեր շրջաններուն մէջ :

Չորեքշաբթի օր Պոնի կառավարութիւնը ժողով մը պիտի գումարէ, բացառապէս քննելու համար հակասեմական հարցը: Վարչապետ Ատընաուըրի նախագահութեամբ, գերման նախարարները պիտի ուսումնասիրեն հակասեմականութեան և նացիականութեան վերածնունդին արձագանգները՝ արտասահմանեան երկիրներու մէջ: Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը կարգ մը հրահանգներ պիտի տայ դիւանագիտական իր մարմիններուն. գերմանացի դիւանագէտները տեղեակ պիտի պահուին կառավարութեան տուած որոշումներուն եւ անոնց գործադրութեան, որպէսզի իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ հարկ եղած բացատրութիւնները տան օտար կառավարութիւններու :

Հակասեմականութեան եւ նացիզմի վերածնունդին հարցը պիտի դրուի նաեւ Խորհրդարանին առջեւ :

Ուշագրաւ է այն պարագան, թէ հակասեմական ալիքը սկսած է տարածուիլ, հասնելով Արեւմտեան Պերլին եւ արտասահման :

Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին պատերուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով տեսնուած են կեռ-խաչեր եւ գունաւոր ու մեծ տառերով գրուած հակասեմական արձանագրութիւններ, ինչպէս՝ «Հրեաները դո՛ւրս»:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ սկսած շարժումը կը շարունակուի : Զարտուղարութիւնները այս անգամ իրենց արձանագրութեանց թիրախը դարձուցած էին հրեայ համայնքին պատկանող կեդրոնները :

Սեմական կեդրոնատեղիներու վրայ կեռ-խաչեր գծուած էին եւ պատուհաններու ապակիները կոտրուած :

Ֆիկառոյի Լոնտոնի թղթակիցին համաձայն, անծանօթ մը հեռաձայնած է Սքոթլէնտ Եարտի, յայտնելով թէ այդ արձանագրութիւնները կը կատարուին Բրիտանական Նացիական Շարժումին կողմէ: Միւս նոյն աղբիւրներուն համաձայն, այս որոշումը տրուած է, նկատելով որ Անգլիոյ հրեայ համայնքը ճնշում կը բանեցնէ Պոնի կառավարութեան վրայ, գերման ազգայնականները սեղմումներու ենթարկելու համար: Եթէ Հրեաները չդադրեցնեն իրենց ճնշումները՝ Գերմանիոյ կառավարութեան վրայ, նոր շարժումը պիտի շարունակէ իր յարձակումները Անգլիոյ հրէական բոլոր կեդրոններուն վրայ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Մէկ մեթր բարձրութեամբ սեւ կեռ-խաչեր գծուած էին Նիւ Եորքի Էմանուէլ սինակոկի պատերուն վրայ, որ կը գտնուի Հինգերորդ պողոտային վրայ, հարուստներու թաղամասին մէջ :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Աւստրիոյ նոր նացիները երկար չըսպասեցին՝ հետեւելու համար իրենց գերմանացի կուսակիցներու օրինակին : Վիէննայի սինակոկին վրայ անարգական արձանագրութիւններ կային: Փողոցներու մէջ եւ պատերու վրայ կեռ-խաչեր գծուած էին: Ինչպէս ամէն տեղ, Վիէննայի ոստիկանութիւնն ալ կ'աշխատի գտնել անոնց հեղինակները :

Աւստրիական մամուլը կը դատապարտէ այս երեւոյթը, իսկ հրեայ համայնքը սկսած է մտահոգուիլ: Քննութիւններ բացուած են տեսնելու համար թէ շարժումը լրջօրէ՞ն կազմակերպուած է, թէ կարգ մը անհատներու գործն է :

ԵՒ... ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կեռ-խաչեր տեսնուեցան նաեւ Փարիզի կարգ մը փողոցներուն մէջ, մանաւորապէս Թիւրէն փողոցի պատերուն վրայ, Պրըթանեօ եւ Շարլօ փողոցներու միջեւ, Հրեաներու վաճառատուներուն մօտերը :

Հակասեմական արձանագրութիւններ տեսնուած են նաեւ մեթրոյի նրբանցքներուն մէջ, ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԱՓՐԱՅԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Մաքմիլըն այս առաւօտ մեկնեցաւ Աքրա, առաջին հանգրուանը՝ Բրիտանական Հասարակապետութեան ափրիկեան երկիրներու իր շրջապտոյտին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Փետր. 15:

Ղանայէն ետք, Մաքմիլըն պիտի երթայ Նիկերիա, Ռոտեզիա, Նիասալանտ եւ Հարաւ. Ափրիկէ :

Մաքմիլըն Ղանայի Վարչապետին պիտի հաղորդէ թէ Անգլիա եւ Ամերիկա որոշած են Վոլթայի ամբարտակին շինութեան ծախքերը հոգալ : Յիշեալ ամբարտակին շինութիւնը Ղանայի արդիականացման նախապայմանը կը նկատուի, որու համար Վարչապետ Նքրումա դիմումներ ըրած էր Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեանց :

Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Անգլիոյ Վարչապետին ափրիկեան շրջապտոյտին, որմէ կախում կրնայ ունենալ սեւ ցամաքամասին ապագան :

1960ի առաջին օրերուն, Լոնտոնի կառավարութիւնը վճռած է որոշում մը տալ — Ափրիկէ Արեւմուտքի՞ կողքին պիտի մնայ թէ պիտի իյնայ համայնավար շրջագծին մէջ : Վարչապետին շրջապտոյտն ալ տարբեր մտահոգութիւններ չի հետապնդեր արդէն:

Այս առթիւ ուշագրաւ է չեշտել այն պարագան, թէ ափրիկեան երկիրները ոչ թէ ռուսական, այլ՝ չինական համայնավարութեան վտանգին ենթակայ են: Արդարեւ, Փեքինի իշխանութիւնները վերջերս սկսած են մեծապէս հետաքրքրուիլ երիտասարդ երկիրներով, միաժամանակ մտահոգութիւն պատճառելով Կրեմլինի վարիչներուն :

Ամէն պարագայի մէջ, Վարչապետ Մաքմիլընի տասը օրուան շրջապտոյտը առիթ մը պիտի ըլլայ, որպէսզի մօտէն ճանչնայ Ափրիկէի ազգայնական խլրտումներուն դրդապատճառը :

Օրը Օրին

ՈՃԻՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ ԱԼ...

Առաջին Աշխարհամարտին երկրորդ տարին, 1916ի Յունուար ամսուն, Լենին իր կնոջ հետ, Զուիցերիոյ մայրաքաղաքէն կը փոխադրուի Ցիւրիխ : Եւ կը լծուի հեւիհեւ աշխատանքի՝ կազմակերպելու համար յեղափոխական տարրերէ բաղկացած մարմին մը :

Ժողով մը տեղի կ'ունենայ Ղում Ատլէր սրճարանին մէջ, մասնակցութեամբ Ռուս, Լեհ, Գերման, Իտալացի եւ Զուիցերիացի ընկերվարականներու :

Երբ Լենին կը պարզէ իր ծրագիրները, ներկաները կէս ականջով մտիկ կ'ընեն : Նոյնիսկ, Զուիցերիացի երիտասարդ մը դիտել կուտայ իրեն թէ «պարապ տեղը, գլուխդ պատին կը զարնես, բա'ն մըն ալ չես կրնար ընել »:

Այդ տարին, Լենին ամենուն աչքին — իր ընկերներուն աչքին — ինկած մէկն էր: Միս մինակը մնացած էր: Միայն ինքն էր որ կը յամառէր :

— Եկէք աշխատաւորները զինենք, որպէսզի բուրժուաները ջախջախենք՝ գրաւելով անոնց հարստութիւնները ու զէնքերը ...

Մտիկ ընո՞ղը ու՞վ էր :

— Մինչեւ ընկերվարութիւն չհաստատուի ամէն տեղ, սխալ է զինաթափութիւն քարոզել ...

Նորէն լսող չկայ :

Ճիշդ տարի մը ետք, Յունուար 1917ին, Լենին կ'ազդարարէ Զուիցերիացի բանուորներուն .

— Գիտցած ըլլաք, Եւրոպայի ներկայ գերեզմանային անդորրութիւնը երկար պիտի չտեւէ... Յեղափոխութիւնը ճամբայ ելած է... Այս պատերազմը, այս աղուէսը, անպայման, յեղափոխութիւն յառաջ պիտի բերեն ... Սպասեցէք ...

Շատ երկար սպասելու պէտք չկար, արդարեւ :

Այդ տարուան, այդ ամիսէն սկսեալ, կացութիւնը, հետզհետէ, կը ծանրանար Ռուսաստանի մէջ: Ժողովուրդին համբերութիւնը սպառած էր Ուտելիքներու գիները վեց անգամ կրկնապատկուած էին: Հաց չկար, միս չկար : Ճակատէն հասնող լուրերն ալ՝ յուսահատական :

Կայսրութեան տէր ու տիրական դարձած էր Րասպուտինը - կայսրուհիին «աչքին լոյսը» որ իբրեւ թէ պիտի բժշկէր ախտավարակ գահաժառանգը: Դուքսերու անդամները՝ խեղճուկրակ մարդիկ .

— Ստոլիպինը՝ կապուելիք խենթ, Խվոստովը՝ առաւ-փախաւ, Կուրլովը՝ կաշառակեր ու ցափակեաց ...

Խորհրդարանը ո՛չ մէկ հեղինակութիւն ունէր: Կայսրը, իր կնոջ ձեռքը խաղալիկ եղած, որեւէ քայլ չէր կըրնար առնել : Յեղափոխութիւնը ո՛չ մէկ ատեն, ու ոչ մէկ տեղ այսքան պարարտ ու «խոստմնալից» հող ունեցած էր :

Մարտին, յեղափոխութիւնը, արդէն, պայթած էր, Կայսրը հրաժարած էր, նշանակուած էր Առժամեայ կառավարութիւն մը եւ օրուան մարդն էր Լենինը : Տարին չվերջացած, Նոյեմբեր 7ին—1917—իշխանութեան գլուխ եկած էին Բոլշեւիկները :

×

Ցիւրիխի Ցում Ատլէր Սրճարանին ժողովներէն ասդին ի՜նչ պղտոր ջուրեր անցեր են կամուրջին տակէն :Եւ ի՜նչ ահաւոր ոճիրներ գործուեր են Բոլշեւիկներուն ձեռքով, յանո՜ւն Ազատութեան, յանո՜ւն Արդարութեան, յանո՜ւն Ընկերվարութեան :

Այդ ոճիրներէն մէկն ալ արշաւանքը, զոր Լենինները կազմակերպեցին դէպի Անկախ Հայաստան Հայրենիքը, 1920ին:

Լենին չէ՞ր անունը այն մարդուն, որ 1917ի Դեկտեմբեր 31ին, Սահմանադիր ժողովին կը ներկայացնէր Յայտարարագիր մը, որուն մէջ կը խոստանար, ի շարս այլոց, յարգել «հայ ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը »:

Չյարգուեցաւ այդ խոստումը, թերեւս, անոր համար որ մենք ալ... բուրժուա էինք, մենք ալ հարստութիւն ունէինք, մենք ալ զէնք ունէինք եւ պէտք է ջախջախուէինք ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆ կը շարունակէ մտահոգուիլ բնակչութեան յաւելումէն: Հակառակ կառավարութեան ջանքերուն պահելու կամ պակսեցնելու համար բնակչութեան քանակը, 1959ի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ հակառակը պատահած է : Տարուան մէջ 1.644.000 ծնունդ եղած է, 685.100 մահի դէմ: Մասնագէտները շատ մտահոգ են մանաւանդ ամուսնութեանց շատնալէն 1954էն 853.200 զոյգեր ամուսնացած են :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթի մը համաձայն, համայնավար Չինաստան 1961էն պիտի ունենայ հիւլէական իր ռումբը : Փեքինի կառավարութիւնը ճիգ չի խնայեր չինական առաջին ռումբը 1961ի վերջը կամ 1962ի սկիզբը պայթեցնելու համար :

ԹԵՀՐԱՆԻ կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը Շաթ էլ Արապի հարցին պատմականը կ'ընէ, չեշտելով թէ այդ շրջանը Պարսկաստանի կը պատկանի :

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ մայրաքաղաքին մէջ պետական հարուածի փորձ մը երեւան ելաւ, որու պատճառով 21 հոգի ձերբակալուեցան : Բազմաթիւ մահափորձեր տեղի ունեցան :

ՖԱՌՈՒՍԹՕ ՔՕՓԻ հեծանիւի միջազգային ախոյեանը մեռաւ անցի օր, անորոշ հիւանդութենէ մը : 40 տարեկան իտալացի վազողը քանի մը տարի առաջ բաժնուած էր իր կնոջմէն եւ կ'ապրէր «Ճերմակ Տիկին»ին հետ որմէ մանչ զաւակ մը ունէր, ունէր նաեւ աղջիկ մը իր օրինաւոր կնոջմէն: Ճեմինիանիի հետ վերջերս գացած էր Ափրիկէ ուր վարակուած էր անծանօթ մանրէէ մը: Ճեմինիանիի վիճակն ալ բաւական ծանր է :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ գերասանուհի Մարկարէթ Սիւլիվըն մեռաւ 48 տարեկանին, մեծաքանակ քնաբեր դեղ առած ըլլալով:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3ին Փարիզ վերադարձան 500.000 հոգի, որոնք տօնական օրերու առթիւ մեկնած էին արձակուրդի :

ՁՕՐ. ՔԱՍԸՄ համաձայն իր խոստումներուն կրկին արտօնեց քաղաքական կուսակցութիւնները: Արտօնուած կուսակցութիւնները պէտք չէ որ ընդդիմադիր դիրք մը բռնեն երկրին անկախութեան եւ միասնականութեան դէմ կամ հանրապետական վարչաձեւին :

ՓՐԱՒՏԱ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը հրատարակած է Խրուշչեւի ծաղրանկարը, որ տեսակին մէջ առաջինն է, արդարեւ ցարդ ոչ մէկ ծաղրանկարիչ համարձակած էր խորհրդային վարչապետը ծաղրել :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ պաշտօնաթերթը՝ Օսսեռվաթօռէ Ռոմանօ իր հիմնարկութեան հարիւրամեակը տօնեց : Թերթը հիմնուած էր Մարքօ-Անթօնիօ Փաչելլիի կողմէ որ Պիոս ԺԲ.ի մեծ հայրն էր: Թերթին հիմնական նպատակն էր պաշտպանել պապականութիւնը իտալացի ազգայնականներու դէմ որոնք Իտալիոյ միութիւնը կը պահանջէին :

ԶՂԵԱՐ կամ ՄՈՒՇՄՈՒԼԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յունարէնը ունի ուրիշ հոմանիշներ եւս։ Թէոփրաստէս կը յիշէ երկու անուն (Գ. 13), — Անթեդոն եւ Սետանիոս(*), (այս վերջինն է, զղեարի խոշոր տեսակ մը, որ ըստ Դիոսկորիդէսի վկայութեան, կը կոչուէր Էփիմելիս)։

Ոմանք Պլինիոսի գործերուն մէջ կը գտնեն Ֆոնտանիա բառը՝ զղեարին հոմանիշ։ Ես չկրցայ գտնել։ Շփոթութի՞ւն մը արդեօք սետանիա եւ ֆոնտանիա բառերուն միջեւ։ Պլինիոս շատ է քննադատուած, նոյնիսկ ոմանք գրած են թէ զղեար չէ տեսած եւ զղեարի մասին է գրած, ասկէ՝ իր անճշդութիւնները։ Դիտել պէտք է սակայն թէ Պլինիոս կուտայ ինչ որ առած է... Թէոփրաստէսէն։

Պարսկերէնը ունի բազմաթիւ հոմանիշներ եւ անյաղթելի ... շփոթութիւններ։ Բուսանուններու մասին, ամէն լեզուի մէջ՝ առանց բացառութեան, կը տիրէ նոյն շփոթութիւնը։ Խօսելով զղեարին մասին՝ ժողովուրդներ կան որ հագորանին անունը տուած են մաթուզին, մաթուզին անունը՝ ալոճին, ալոճին անունը՝ սինձին, սինձին անունը՝ զղեարին։ Օրինակ, Սեբաստիոյ մէջ, զղեարին անունը... արքայամորին (փրամպուազ)։ Ուստի պէտք չէ զարմանալ եթէ յունարէնի մէջ մեսփիլոն = մուշմուլա կոչուած է նաեւ երեք կուտով պտուղ մը, այլ անուամբ թրիքոքքոս, եւ այս շփոթութիւնը ընդօրինակած են Արաբները եւ Պարսիկները։ Արդարեւ, զղեարը պարսկերէն կոչուած է զու սէլասէի հուպպաբ կամ հուպպաբը սէլասէթիվ աճէմ, մինչդեռ ամէն գիւղացի գիտէ թէ երեք կուտով այդ պտուղը զղեար չէ, այլ շփոթուած է «նոր աշխարհ» պտուղին հետ։ Նոյն շփոթութիւնը գաւառէ գաւառ, — ըստ ոմանց քուվին կը նշանակէ զղեար (էժկիլ), ըստ այլոց՝ մաթուզ (արաբերէն քաթլապ)։ Շարունակելով՝ ալու կը նշանակէ սալոր, ալույիտէշթի՝ դաշտային սալոր որ ալոճն է (**), իսկ ալույիքուհի՝ լեռնային սալոր, որ զղեարն է։

Ուրեմն, ըստ պարսկերէն բառարաններու՝ զղեար կը նշանակեն հետեւեալ բառերը, — էժտէն, շիքիփթէ, քիյալէք, թիլէք, շիրիգտէք, քուհին, իժտէփ, նէշվա, քուհալ, իզրան (կը գրուի այն, նէ, զէթ, րէ, էլիֆ, նուն տառերով, — կը յիշեցնէ հայերէն հագորան բառին կազմութիւնը)։ Ու տակաւին քիյալ կը կոչուի զղեարը Շիրազի մէջ, ալաֆի շիրան՝ Խորասանի մէջ, այլ տեղեր՝ ալաֆի խիրս (որ կը համապատասխանէ բնաւ էլ տուպպ արաբերէն բացատրութեան, թարգմանի՝ «արջու պտուղ»)։

Արաբերէն լեզուի մէջ նոյն շփոթութիւնը։ Օրինակ սինձի եւ զղեարի տեսակներուն դէմ Պետեւեան կը դնէ զաղպարիէ, մինչդեռ զաղպիշ ծառին պտուղն է որ կը կոչուի զուպպարիէ։ Զղեարին համապատասխան ընդունուած է հիմա զարուր բառը, — ասկէ ունինք ծրուր բառը (աղի - ծրուր), իսկ Եւրոպայիները ազրոլ, որ տարբեր պտուղ է։

Թուրքերէն ծանօթ են երեք բառեր, — մէկը յունարէնէ փոխառեալ եւ աղաւաղեալ, մեր ժողովրդական բարբառին եւս ծանօթ Մուշմուլա բառը, (Յոյներն ալ կը գործածեն այս ձեւին տակ, իբրեւ ռամկօրէն), երկրորդ՝ տէօնկէլ, եւ երրորդ պէշ - պըյըգ։ Թուրքերը կը գործածեն նաեւ պարսկերէն բառը, էզկիլ։ Ըստ թրքական բառարաններու՝ ամէնէն խոշորն է պէշ - պըյըգը, յետոյ կուգայ տէօնկէլը, վերջը՝ էզկիլը։

ԶՂԵԱՐԻՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Լատիներէն մէսփիլում։ Ֆրանսերէն նէֆլ։ Անգլերէն միտլըր։ Գերմաներէն միսփըլ։ Իտալերէն նեսփիլօ։ Յունարէն մեսփիլոն։ Ռուսերէն իրգա, շիշկա, Պարսկերէն էզկիլ, քիյալ։ Արաբերէն զարուր։ Թուրքերէն տէօնկէլ, մուշմուլա։

ԽՕՍՔԸ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ԲԺԻՇԿԻՆ

Զղեարը շփոթուած է բազմաթիւ այլ պտուղներու հետ։ Այսպէս անունի շփոթութիւն, նկարագրութեան շփոթութիւն, բժշկական ներգործութեան շփոթութիւն, այս ամէնը ընդօրինակիչներու մեղքն է։ Հասկնալի է եթէ Դիոսկորիդէս սխալ ընդօրինակած է Թէոփրաստէսը, բայց սխալ հասկցուած են Սալեռնայի բժշկական դպրոցին աւանդութիւնները, — այսպէս կը գրեն թէ զղեարը միզելու դիւրութիւն կուտայ՝ ըստ Սալեռնական բժշկագործութեան, բայց ես այդպէս բան չգտայ։ Նման սխալ վերագրումներէ խուսափելու համար՝ դիմեցի բուն աղբիւրներուն։ Երբ կը գրեմ թէ Հիպոկրատ այսպէս կը կարծէ, ստուգած եմ բնագրին մէջ։

Բայց եթէ դիւրին է ստուգել վերագրումները, անկարելի է հաստատել բժշկական յատկութիւնները, որոնք կը տրուին զղեարին։

Բժշկութեան պատմութեան համար՝ նախ կ'արձանագրեմ այստեղ զղեարին վերագրուած բժշկական յատկութիւնները, յետոյ արդի բժշկութեան ընդունած յատկութիւնները։

Հիպոկրատ կը յանձնարարէ զղեարի ջուր խմցնել լուծման դէմ՝ մանաւանդ երբ այրուցք պատճառելու ատրճան երբ տաք է փորքշուքը (թարգմ. Լիթրէ, Բ. հատոր, էջ 501)։ Ու կը վկայէ թէ փոր կը կապէ զղեարը (Զ. հատոր, էջ 563)։

Որիբաս, որու գլխաւոր աղբիւրն է Գաղիանոս, կը հաստատէ թէ փորկապող է զղեարը (թարգմ. Տարէմպէրկ, Ա. հատոր, էջ 64), բայց կը վնասէ ստամոքսին (Բ. հատոր, էջ 633)։ Տեսակ մը վայրի խնձոր է, կ'ըսէ։

Աղեքսանդր Տրալլացի կը յանձնարարէ ճճիներու դէմ (թարգմ. Պոիւնէ, Բ. հատոր, էջ 105), արիւն թքնելու դէմ (Գ. հատոր, էջ 153), տերեւներով առած չինել ու դնել մարսողական գործարանին վրայ՝ ստամոքսի այրուցքի դէմ (Գ. հատոր, էջ 216), փորհարութեան դէմ (Դ. հատոր, էջ 107)։

Մաթիոլ կը քննադատէ Դիոսկորիդէսը, եւ իր կարգին կը յանձնարարէ զղեարի խաշածոն ընդդէմ կոկորդի, ակռայի եւ լինդերու բորբոքման՝ լուալով բերանը։ Ընդդէմ առատահոս դաշտանի։ Ընդդէմ փսխումի։ Ընդդէմ արիւն թքնելու։ Տերեւները չորցնել եւ փոշի դարձնել, գործածելու համար վէրքերու վրայ, — կը դադրեցնէ արիւնը եւ շուտ կը փակէ վէրքերը։ Կուտը փոշի դարձնել եւ գինիին հետ խառնել, ազատաքեղի արմատ աւելցնել, եփել ու խմցնել, — կը հալեցնէ քարերը։ Փուատէ կը կասկածի այս շառլատանութեան դէմ, որ ուրիշ նշանակութիւն չունի՝ բայց այն որ զղեարին կուտը «քար» է կոչուած, ու քարն է որ կը մաքրէ քարերը, — բժշկական հին ու ծիծաղելի դպրոցի մը սկզբունքը (մէտըսին տէ սինեաթիւր)։

Նոյնքան առասպելական յատկութիւն մը, որ կը վերագրուի զղեարին փայտին. — Կիները, յղութեան շրջանին, վախնալով որ վիժում կ'ունենան, զղեարի փայտի կտոր մը կը կախէին իրենց վիզէն։

Մաթիոլ կ'աւելցնէ նաեւ թէ յանձնարարելի է զղեար ուտելը, բայց իբրեւ դեղ, ոչ թէ իբրեւ «միս», (այստեղ միս կը նշանակէ սնունդ հին Ֆրանսերէնով)։

Վերջապէս զղեարը կը մտնէ կոմսուհի Վարինեանայի օծանելիքին եւ մրտենիի օշարակին բաղադրութեան մէջ։

Բոլոր այս աւանդութիւններէն ետքը, եկաւ Տոքթ. Մերսիէ (1907), որ անձին վրայ փորձեց զղեարին բժշկական ներգործութիւնը եւ հաստատեց թէ

1.— Զղեարը կը զօրացնէ ստամոքսը, երբ հասուն է։ Փոր չի կապեր, այլ կը կանոնաւորէ աղիքներուն աշխատանքը։

2.— Փոթփոթող է, սեղմող (աստրէնժան), երբ հասուն չէ, — նոյն յատկութիւնը ունին տերեւները, որով յանձնարարելի՝ արիւնահոսութեան դէմ։ Գործածել նաեւ կոկորդի բորբոքումներու եւ բերնահարիչքի դէմ։

Փարիզի ժողովուրդը զղեարը կ'անուանէ «մարմինի առողջութիւն»։

Այլ օգտակարութիւն.— Յարգի է փայտը՝ շինելու համար հնձանի պտուտակ, դուրգ եւ ճախարակ, առանցք, խարազանի կոթ։ Ազնիւ է փայտը, բայց շուտ կը ճեղքուի։ Խաղախորդութեան մէջ կ'օգտագործուին տերեւները եւ կեղեւները։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Թէոփրաստէսի գործերուն մէջ (հրատարակութիւն Վիմմէրի՝ յունարէն բնագիրը եւ լատիներէն թարգմանութիւնը համդիպահայեաց), գրուած է սատանիա։ Պլինիոսի գործերուն մէջ (հրատարակութիւն Լիթրէի՝ լատիներէն բնագիրը եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը համդիպահայեաց, ինչպէս եւ հրատարակութիւն Փանքուքի՝ լատիներէն բնագիրը եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը համդիպահայեաց) գրուած է սետանիա։ Դորիական եւ յոնիական հնչումներու տարբերութիւն բերեւս։

(**) Ալուչիճիլի կը նշանակէ մանր սալոր, ասկէ՝ ալուչէ, միշտ մանր սալոր, որ դարձած է ալոճ մեր լեզուին մէջ։

ԱԲՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՎԱՐՁԱԾ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Երախտապարտ բարեկամ մը դառնութեամբ բերաւ ինձ Փարիզ հրատարակուող նախկին «Փըթի Ժուռնալ» թերթի 1895 թուականի Նոյեմբեր 24ի կիրակնօրեայ պատկերազարդ բացառիկ թիւը, (Թիւ 262)։

Այս թերթը, ըստ իր յայտարարութեան, «Աշխարհի ամէնէն շատ տպաքանակ ունեցող» թերթն էր, «օրական մէկ միլիոն օրինակ»։ Տնօրէնն էր Հ. Մարոնիի։ Խմբագրին անունը չկայ թերթին վրայ։

Ինչպէս ծանօթ է, հայակեր Սուլթան Աբտիւլ Համիտ վարձած էր կարգ մը եւրոպական կարեւոր թերթեր՝ հակազդելու համար այն կորովի աշխատանքներուն՝ զորս անշահախնդրօրէն կը կատարէին, ի նպաստ մեր արդար դատին, պետական ականաւոր անձնաւորութիւններ Ժան Ժորէս, Ժորժ Քլեմանսօ, Կլատսթըն, Փրեսանսէ, Փիէռ - Քիյեառ, Անաթոլ Ֆրանս, Վիքթոր Պերար եւ նմաններ, ու Փորթուգալեանի «Փրօ - Արմենիա»ն։

Երախտագիտութեամբ յիշենք անոնց արդարակորով ճառերը, բուռն յօդուածներն ու հրատարակութիւնները, կազմակերպած բողոքի ցոյցերը, որոնցմով կը մերկացնէին Հրէշ Սուլթանին ոճիրները եւ արդարութիւն կը պահանջէին։

«Փըթի Ժուռնալ»ի այս թիւը, զոր կը դրկեմ «Յառաջ»ի, դարչելի վաւերաթուղթ մըն է, ու կը հաստատէ թէ անոր վատոգի տնօրէնն ու խմբագիրը, հայկական ահաւոր ջարդերու այդ օրերուն, ոճիրներու կարգին, ստանձնած էին դէպքերը խեղաթիւրելու, հերքելու, ստելու եւ իրենց դարու ամենամեծ ոճրագործին «առաքինութիւնները» փառաբանելու ստոր ու անմարդկային դերը, անշուշտ վճարովի։ Այսպէս թունաւորելով մեր նահատակ ժողովուրդին հանդէպ Եւրոպայի մէջ ստեղծուած համակրալից մթնոլորտը։

Առաջին կողքը, որ «Յառաջ»ի ծաւալն ունի, ամբողջովին յատկացուած է արիւնարբու Սուլթանին անձնական պահակազօրքին երեք բարձրաստիճան սպաներու մեծադիր գունաւոր նկարներուն։

Միւս կողքը, կրկին ամբողջովին եւ գունաւոր, գրաւած է կոտորածի ահռելի տեսարան մը, որ տեղի կ'ունենայ հսկայ մզկիթի մը առջեւ։

Կատաղի խուժան մը ատրճանակներով, սուրերով, դաշոյններով ու եաթաղաններով գազանօրէն կը կոտորէ անզէն ու անպաշտպան բազմութիւն մը։

Ջարդարարներու մորուքաւոր, մոնկոլական վայրագ դէմքերն ու տարազը, (Մահմետականներու յատուկ գլխի գոյնզգոյն փաթթոցներ, լայն շալվարներ, հաստ գօտիներ, երկարաքիթ ոտնամաններ եւայլն) բացորոշ կերպով կը մատնեն անոնց մահմետական ըլլալը։ Սակայն խիղճը ծախած խմբագիրը շրջելով դերերը, նկարին տակը գրած է հետեւեալ մակագրութիւնը.—

«Յարձակում մզկիթի մը վրայ Հայերու կողմէ»։

Անշուշտ թերթին «միլիոնաւոր» ընթերցողներուն մեծագոյն մասը, անկարող զանազանելու քրիստոնեան ու մահմետականը՝ իրենց դիմագծերէն ու տարազէն, ընդունած է այս անխիղճ չարափոխութիւնը իբրեւ ճշմարտութիւն։ Այսպէս զոհը դարձած է դահիճ, իսկ դահիճը՝ զոհ։

Խմբագրականն ալ, երկար ու անստորագիր, զզուելի նմոյշ մըն է անխղճութեան եւ անբարոյութեան։

Երեք հարիւր հազար անմեղ Հայերու ջարդը, անխտիր բոլոր հայկական գիւղերու, տաճարներու ու վանքերու կողոպուտն ու հիմնայատակ կործանումը, անթիւ անհամար կիներու առեւանգումն ու բռնի իսլամացումը, հարիւր հազարաւոր որբերու ու որբեւայրիներու ողբն ու կոծը եւ անապաստան, վիճակը բաւական չեն եղած խղճի խայթ ազդելու վասն մամոնայի անբանացած խմբագրին՝ որ կը գրէ «Արեւելքի դէպքերը» խորագրին տակ —

«Այն մարդիկ, որոնք շահագործուած են պղտոր ջուրեր ստեղծելու՝ ազատօրէն որսալու համար անոնց մէջ, անօրինակ կերպով կը չափազանցեն Հայաստանի անցուդարձերը։ Անոնք չարամտօրէն կը խոշորցնեն ամէնէն աննշան դէպքը, որպէսզի կարենան շահագործել այն դաշ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԳԷՇ ՋՈՒԱՎԸ [1]

Դարբինն ալ չէր քնացած։

Ամբողջ գիշերը շրջած էր տանը մէջ, լալով, հառաչելով եւ բոլոր դարակները բանալով ու գոցելով։

Հիմա, կը մտնէ իր տղուն սենեակէն ներս, ծանրօրէն։ Հագուած է ճամբորդական զգեստներ, բարձր մոյկեր, գըլխուն լայնեզր գլխարկ մը եւ ձեռքին՝ լեռնագնացներու յատուկ գաւազան մը։

Կը յառաջանայ դէպի տղուն անկողինը եւ բարձրաձայն կը գոչէ.

— Օ՛ն, ոտքի...

Տղան, քիչ մը շուարած, կ'ուզէ առնել իր զուավի հագուստները։

— Ոչ, ոչ ատոնք, կ'ըսէ հայրը խստօրէն։

Եւ մայրը դող եկած, կը յարէ.

— Բայց, բարեկամս, ուրիշ հագուստ չունի։

— Իմիններս տուր իրեն։ Ես այլեւս պէտք չունիմ անոնց...։

Մինչ տղան կը հագուի, հայրը խնամքով կը ծալէ համազգեստը, փոքր բաճկոնակը, երկար եւ կարմիր տաբատը եւ կապոց մը շինելով, իր վիզէն կ'անցընէ այն ճերմակ ու կաշեպատ տետրը, որուն մէջ զետեղուած է անցագիր մը։

— Հիմա, վար իջնենք, կ'ըսէ Լոռի։

Անձայն ու անշշուկ, առանց բառ մը փոխանակելու, երեքը միասին կ'իջնեն դարբնոցը։

Փքոցը կը փչէ։ Ամէն ոք իր գործին գլուխն է։

Տեսնելով ընդարձակ աշխատանոցը, որուն մասին այնքան մտածեր էր հոն, իր զինուորական ծառայութեան ընթացքին, զուավը կը վերյիշէ իր մանկութիւնը, իր բոլոր տղայական խաղերը զորս խաղացած էր այդ տաքուկ շրջապատին, հնոցին կայծկլտուքներուն մէջ։ Յուզումի ալիք մը կը պատէ իր բովանդակ էութիւնը եւ այդ պահուն անդիմադրելի պահանջքը կը զգայ հայրական ներողամտութեան, սակայն երբ վեր կը բարձրացնէ իր աչքերը, կը հանդիպի հօրը մռայլ ու անկարեկիր հայեացքին։

Վերջապէս, դարբինը խզելով լռութիւնը, կ'ըսէ.

— Տղայ, ահա աշխատանոցը, ահաւասիկ գործիքները, այս բոլորը քուկդ են հիմա... քուկդ են նաեւ փոքրիկ պարտէզը, որ կը տարածուի հոն, խորը, ողողուած արեւին տաքուկ ճառագայթներով եւ մեղուի փեթակները՝ ցանկապատին երկայնքին... Տունը նոյնպէս... վերջապէս, ամէն ինչ կը պատկանի քեզի։ Եւ քանի որ այս բոլորին զոհեցիր քու պատիւդ, բնական է որ ունենաս եւ վայելես զանոնք... Հիմա դուն ես հոս ընտանիքին պետը ... ես կը մեկնիմ ... Հինգ տարուան զինուորական ծառայութիւն պարտական ես տակաւին Ֆրանսայի... Պիտի երթամ քու տեղդ այդ պարտքը վճարելու ...

— Լոռի, Լոռի, ո՞ւր կ'երթաս, կը հեծկլտայ խեղճ կինը։

— Հայր, կը պաղատի տղան։

Բայց դարբինը մեկնած է արդէն, արագ քայլերով եւ առանց ետին դառնալու։

×

Քանի մը օրէ ի վեր, Սիտի - Պել - Աբպէսի, Զուավներու բանակի երկրորդ գումարտակին մէջ արձանագրուած է 55 տարեկան նոր կամաւոր մը...

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՏԷ

(3 եւ վերջ)

նագիրները, որոնք Թոյլ կուտան Եւրոպական քանի մը ազգերուն՝ միջամուխ ըլլալ Թուրքիոյ գործերուն, անհրաժեշտ եղած պարագային :

Այսպէս է որ այս օրերուս, ուրիշ որ եւ է ատենէ աւելի կարեւորութիւն կուտան Հայաստանի խռովութիւններուն »:

Խմբագիրը յետոյ կը հրատարակէ Փարիզի Օսմ. դեսպանատան երկար հաղորդագրութիւնը, որ շնականօրէն կը հերքէ «Քրիստոնեաներու կոտորածի, բռնաբարկութեանց եւ գնդակահարութեանց » լուրերը, ըսելով թէ անոնք հնարուած են օտար մամուլի թղթակիցներու կողմէ, եւ կը ձգտի հաւաստիացնել թէ ամբողջ եղելութիւնը այն է որ, խռովարարները կարգ մը վայրերու մէջ խանգարած են հանրային անդորրութիւնը, եւ կառավարութիւնը, ինչպէս տեղի կ'ունենայ որեւէ երկրի մէջ՝ նման պարագաներու տակ, ստիպուած է եղեր Թեթեւ ընդհարումներէ ետքը վերջ տալ խռովութիւններուն :

Հաղորդագրութիւնը կը վերջանայ գովաբանելով Հրէշ Սուլթանին «աշխարհահանօթ վեհանձն ոգին իր բոլոր հպատակներուն հանդէպ, առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան»:

Ծախուած խմբագիրը կը շարունակէ պատմել շողիքը բերնին. « Թրքական կառավարութիւնը բաւականաչափ զինուած է զսպելու համար Հայերու խռովութիւնը :

Մեր տնօրէնը, Հ. Մարոնինի, վերջերս առիթ ունեցաւ անձնապէս հաստատելու այս պարագան: Սուլթանը, որու ոգին լայնօրէն բաց է յառաջդիմութեան (?), ընդունած է մեր տնօրէնը, եւ երկար ու չատ սիրալիր տեսակցութենէ մը ետքը յանձնարարած որ ծանօթացնեն սուլթանին ունեցած զինուորական ուժին:

Եւ Մարոնինի՞ տեսած է ռազմափորձը այն աքանչելի զինուորներուն, որոնց հերոսական դիմադրութիւնը անմահացուցած է Փլեվնան: Այս մարդիկը, կարգապահ եւ նուիրուած են իրենց պետին մինչ ի մահ :

Մեր տնօրէնը այցելած է նաեւ Թոփհանէի զինագործարանը, մէկը աշխարհի ամէնէն գեղեցիկներէն, ուր ամէն օր կը չինուին մեծ քանակութեամբ ամէնէն կատարելագործեալ զէնքեր :

Մեր տնօրէնը երկարօրէն խօսած է ըսպաներու հետ եւ հիացած անոնց դաստիարակութեան, զինուորական հմտութեան, եւ իրենց ասպարէզի հանդէպ անոնց ունեցած սիրոյն վրայ »:

Այս նշանակալից յայտնութենէն ետքը, ցածոգի խմբագիրը կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով:

« Հայաստանի կացութիւնը, կը կրկնենք, ոչինչ ունի վտանգաւոր: Եւ եթէ բարդանայ, ինչ որ անկարելի կը Թուի, Սուլթանը, որու վեհ իմաստութիւնը եւ խելամիտ հաստատակամութիւնը յայտնի են համայն աշխարհի, դիւրաւ պիտի յաղթանակէ :

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խ. Միութեան մէջ, պայքարը որ կը մղուի ներկայիս ժողովուրդին կրօնական զգացումները արմատախիլ ընելու համար, երբեւիցէ չէ հասած այժմու համեմատութիւններուն:

Մամուլը լայն տեղ կուտայ բոլոր անոնց, որոնք կը նկարագրեն թէ՝ ինչպէս լքած են կրօնքը, վերահասու ըլլալէ ետք գիտութեան հրաշալիքներուն :

Հակակրօնական այս արժումը հետզհետէ լայն ծաւալ կը ստանայ: Արդարեւ « Փրաւտա» Դեկտեմբեր վեցի իր թիւին մէջ, երեք սիւնակի վրայ կը հրատարակէ նամակ մը, ստորագրուած Ալեքսանդր Օսիփովի կողմէ, որ Լենինկրատի կղերական համալսարանին մէջ Ս. Գրոց դասաւանդութեան պաշտօնը ունէր եւ նշանաւոր հանդիսացած էր իր ստորագրած բազմաթիւ կօրնական յօդուածներով, որոնք հրատարակուած էին Մոսկուայի « Պատրիարքարանի Հանդէս»ին մէջ: Իր նամակին մէջ Ալեքսանդր Օսիփով կը նկարագրէ թէ՝ ինչպէս եւ ինչ պայմաններու մէջ, ծանօթանալէ ետք գիտութեան բարեբեր յեղաշրջումներուն, բոլորովին հեռացած է հաւատքէն եւ այժմ կը հաւատայ միայն ու միայն «Մարքսիզմ – Լենինիզմ»ին : Եւ շինդալից նախադասութիւններով կը յայտնէ կրօնքին հետ իր կապերուն խզումը :

Ի՞նչ ազդեցութիւն կը գործեն սակայն կրօնական զգացումները ժողովրդային խիղճէն արմատախիլ ընելու այս փորձերը, անոնց վրայ որոնք տակաւին կառչած կը մնան իրենց դարաւոր հաւատալիքներուն :

Մամուլը կ'ընդունի որ այս նոր քարոզչութեան լծուած մարդիկ տակաւին կը բախին դժուարութիւններու :

Եկեղեցիին եւ կրօնքին հաւատարիմ մնացած հաւատացեալները ամէն ջանք ի գործ կը դնեն խանգարելու համար այն բոլոր հաւաքոյթները զորս հակակրօնական պայքարին նոր առաջեալները կը կազմակերպեն : Սակայն, այս հակազդեցութեան առաջքն առնելու համար, կուսակցութիւնը կը խորհի կազմակերպել այնպիսի հանդիսաւոր արարողութիւններ եւ չքերթներ, որոնք իրենց վեհութեամբ եւ չքեղութեամբ պիտի կրնան չէզոքացնել բոլոր կրօնական թափօրներու եւ հանդիսութեանց ժողովուրդին վրայ ձգած տպաւորութիւնը :

Ներկայիս, բովանդակ Խ. Միութեան մէջ «Մարքսիզմ – Լենինիզմ»ը, այն ձեւով որ կառուցուած է, դարձած է աղանդ մը, հաւատալիք մը, որ կը փառաբանէ Ամենակարողը (Լենին), որ կը պատուէ իր Սուրբերը (ընկերվարական աշխատանքի հերոսները), եւ որ տարին երկու անգամ Կարմիր հրապարակին վրայ կը կազմակերպէ հսկայական թափօրներ :

Սակայն, այսքանը բաւական չէ: Ժողովուրդը կը շարունակէ յաճախել եկեղեցիները, ամուսնութիւնները կը կատարուին եկեղեցիով եւ միշտ «փոփ»երն են որ կը մկրտեն նորածինները:

Այս «չարիք»ին դէմ, կուսակցութիւնը կը խորհի կազմակերպել «կարմիր հարսանիքներ» եւ այդ նպատակով քանի մը չաբաթներէ ի վեր Լենինկրատի մէջ սկըսած են կառուցանել «Ամուսնութիւններու Պալատ» մը :

Այսքանով ալ չեն բաւականանար: « Իզվեստիա» կը գրէ .— «Մարքսիզմը պէտք է ձեռք առնէ մարդկային կեանքը իր ծնունդէն մինչեւ իր մահը: Պէտք է ջանանք եկեղեցիին վրայ ունեցած մեր յետամնացութիւնը վերցնել: Եկեղեցին իր առջեւ դարեր ունեցած է հաստատելու համար իր ճարտարապետութիւնը, իր նուիրական արուեստը, իր «թատերական արարողութիւնները »:

Մէկ խօսքով, Խ. Միութեան մէջ նոր ծիսականութեան մը հիմը դնելու համար, կուսակցութիւնը լծուած է զօրաւոր պայքարի մը :

Օրինակ. Ուրալի շրջանէն թղթակից մը կը նկարագրէ երախայի մը մկրտութեան արարողութիւնը, որ փոխանակ «մկրտութեան», այսուհետեւ պիտի կոչուի «անուանադրում»: Արարողութիւնը կատարողը, ծնողքին եւ կնքահօր ներկայութեան, իր խօսքը ուղղելով երախային, պիտի ըսէ .—

« Քեզ կը նշենք, ո՛չ թէ խաչով, ջուրով եւ աղօթքներով որոնք անցեալի տգիտութեան եւ ստրկութեան ժառանգներն են. այլ մեր աշխատանքի եւ պայքարի կարմիր նշանով, որ ծածկուած ու պատառոտուած է գնդակներով եւ սուիններով: Կը հրամայենք երախային ծնողաց, դաստիարակել իրենց զաւակը որպէս անձնազոհ մարտիկ մը, համայն աշխարհի աշխատաւորութեան ազատագրութեան կռուին մէջ, մարտիկ մը՝ գիտութեան եւ աշխատանքի, թշնամի՝ խաւարի եւ տգիտութեան: Երախային կնքահօր կը հրամայենք որ իր միջոցներուն ներած չափով զօրավիգ հանդիսանայ երախային ծնողաց, անոնց դաստիարակիչ աշխատանքին մասնակցելով »:

Ուրիշ թղթակիցներ կ'առաջարկեն ըստեղծել զանազան նոր ծէսեր, որոնք հիմնովին հակառակ պիտի ըլլան կրօնական հաւատալիքներու ցարդ հաստատած ծէսերուն :

Սակայն, այս ճակատին վրայ, տարակարծութիւնները պակաս չեն :

Այսպէս, Ա. Ուսաքովաքի դիտել կուտայ թէ «ամէն նոր ծէս կ'արտաբուրէ կրօնական միստիք բոյր մը, որ բացարձակապէս հակոտնեայ է յեղափոխութեան սկզբունքներուն ...»:

Ինչ որ ալ պատահի, նոր պայքարի ղեկավարներուն գործը չափազանց դժուար է .

Պիտի կրնա՞ն հիմնովին արմատախիլ ընել կրօնական զգացումները ժողովրդային զանգուածներուն, երկրի մը մէջ, ուր կրօնքը իր զօրաւոր կնիքը դրած է անոր դարաւոր պատմութեան ընթացքին :

Թ. Ա. Թ.

Եւրոպան Թող չդպչի Սուլթանի վարկին, եւ ան քաջ գիտէ զգաստացնել իր մէկ քանի ապստամբ հպատակները՝ առանց որեւէ մէկուն աջակցութեան » :

Որքան ապականած պէտք է ըլլայ մարդոց հոգին՝ այս զզուելի տողերը գրելու համար, երբ մանաւանդ լիովին իրազեկ են իրենց այսքան փառաբանած Սուլթանին հրամանով կատարուած ահռելի ըսպանդին եւ աւերին:

Սեւ հոգի Մարոնիններու եւ նմաններու հետապնդած նպատակը իրականացաւ . Շահամոլ Եւրոպան չդպաւ «Սուլթանին վարկին» : Այլ չահագործեց մեր ահաւոր ողբերգութիւնը : Սակարկեց, կորզեց հողամաս եւ առանձնաշնորհ, Թողուց որ հրէշը հանդարտօրէն մարսէ իր լակած ծով արիւնը :

Վաթսունեւչորս տարիներ ետքը՝ ոչինչ կայ փոխուած: Թուրք կոչուած նզովեալ ցեղը, որ նուիրագործեց իր անիծապարտ նախորդներուն ստրայելական արարքները, որ իր սատակներուն վրայ արձաններ կանգնեց եւ ուխտավայրերու վերածեց, որ երբեք չդադրեցաւ գործածելէ իր ցեղային վայրագ բնազդները, վկայ Սեպտեմբեր վեցի գազանութիւնները, տարիներէ ի վեր փառաւորապէս բազմած է ազգերու արիսպագոսին մէջ՝ իբրեւ « մէկը ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերէն», վայելելով հզօրներու պաշտպանութիւնը, մինչ տոլարները կը լեցուին իր անյագ ոսկորն ի վար: Բայց դեռ այսօր ալ անպակաս են օտար լրագրողներ, որոնք անոր գովքը կը հիւսեն եւ գործիք դարձած՝ կը ջանան առասպելներով արատաւորել մեր առաքինի ժողովուրդը : « Ո՛ բարք, ո՜ դարք»:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏՈՔԹ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

ԺԸՆԵՒ .— Մեր գաղութը սուգի մատնուեցաւ Տոքթ. Յարութիւն Գումրուեանի կորուստով. փայլուն աստղ մըն է որ կը մարի իր մահով, 7 Դեկտեմբերին: Իբրեւ քթի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութեանց մասնագէտ, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր տեղացիներուն մօտ : Հրատարակած է վիրաբուժական հատորներ: (ԽՄԲ.— Ողբացեալը գրական խմոր ունէր, դրած է եւ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակած քանի մը պատմուածքներ) :

Ցարգանք իր յիշատակին :

Ա. ՄՈՒՇԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Անտարբերութիւնը զոր ի սկզբան ցոյց կուտար իր դէմքին վրայ, քիչ քիչ չփոթութեան եւ վերջապէս չիկնումի փոխուեցաւ.

— Ծօ նա, կը պոռային չարաճճիները անոր կարմրիլը տեսնելով, ծօ նա, կաս կարմիր եղաւ, ծօ վայ կիտի, պռնուեցաւ ... հիմա ճէպը նայինք նէ Սոֆիին նամակները դուրս կ'ելլան ...

Եւ լրբութիւնը՝ անոր չփոթութեան, կափկափումի միջոցին՝ գրպանները խառնելու չափ առաջ կը տանէին: Բայց հէք տղան յանկարծ կը սթափէր, կ'ըմբոստանար, բարկացած, սպառնագին .

— Ձափը կ'անցընէք կոր հա, կը պոռար ակռաները սեղմելով : —

Եւ կ'առնէր կը քալէր :

Յորեկները, մանիֆաթուրայի վաճառատան մէջ սկսաւ մտազբաղ ըլլալ :

Առաջ որ խանութին չորս ծայրէն արձակուած հրամանները անչփոթ արագութեամբ մը կը կատարէր, հիմա, Սոֆիին դէմքէն յափշտակուած Թախծոտ, տխուր, յանկարծակիի կուգար երբ գրասիրին տիրական ձայնը հրահանգ մը կը մոռցնէր իրեն :

Աղջկանը հանդէպ իր վերաբերումին այս փոփոխութիւնը անոր բնաւ չզգացնելու տխուր եւ կսկծալի խնամքն ալ ունեցաւ: Իր տարօրինակ վեհերոտութեանը մէջ, քրէական յանցանքի մը չափ ահաւոր բան մը նկատեց աղջիկ մը սիրելը, մանաւանդ Սոֆին, որ պզտիկուց արդէն, երբ դեռ իրիկունները, դպրոցէն վերադարձին, պարտէզը փախուըտուք կամ բռնուըտուք կը խաղային մէկտեղ, բարոյական գերազանցութիւն մը ունէր մանչուն վրայ, իր կանխահաս արհամարանքին առարկայ ընելով զայն .

Այդ գերազանցութեան գաղափարը մընացեր էր միշտ անոնց մեծնալուն չափովը, անանկ որ հիմակ, երբ Համբիկ խորունկ եւ մշտալի տարփանք մը կը զգար այդ աղջկան հանդէպ, տարապայման երկիւղով մըն ալ կը լեցուէր քանի կը մտածէր որ ան կրնար իր զգացումներուն Թափանցել եւ արհամարհանքի բարձրութենէն ծաղրել զինքը, ջախջախել իր սիրոյն նուիրականութիւնը :

Այլ եւս կը քաշուէր չիպ չիտակ նայիլ անոր աչուըներուն մէջ, մատնուելու վըտանգէն ահաբեկ : Որչափ կարելի է, անոր հետ խօսելու առիթները զանց կ'առնէր, վախնալով որ յանկարծ ձայնը կը դողդղար, լեզուն կը բռնուէր, ու ամէն բան երեւան կ'ելլար ...

Շաբաթ գիշերները, պարբերական այցելութեանց կ'երթար Արեւմուտքը բանած — զոր միայն շաբաթ օրերը կը գընէր — անոր ընթերցումին մէջ կը թաղուէր, առանց տող մը բան հասկնալու իր կարդացածէն, խելքը միտքը միւսովը յափշտակուած :

Ատեն ատեն, գողի պէս, արագ ակնարկ մը կը յանդգնէր դէպի աղջիկը, թէեւ այս վերջինը, անտարբեր չեչտով մը, իրեն կը դառնար երբեմն եւ կ'ըսէր.

— Համբիկ, լրագրին մէջ եթէ հետաքրքրաշարժ բան մը կայ, մեզի ըսէ :

Ուշարերած, տղան աչքերը մեծապաց կը պտտցունէր սիւնակներուն վրայ, վերջապէս բան մը ըմբռնելու եւ սենեակին հասարակութեանը հաղորդելու համար. բայց ի զուր. երկրորդ կամ երրորդ տողին՝ դարձեալ կ'ուչաթափուէր, կը ցրուէր, կը մոռնար, մինչեւ որ Սոֆի, ձեռագործին վրայէն գլուխը նորէն աւ դին դարձնելով յամառէր .

— Է, Համբիկ, բան մը չկա՞յ :

— Ջիկայի պէս, Սոֆի:

Եւ հոն, իրեն համար, այլեւս բարիք մըն էր ձկնորս Թումիկը իր անվերջանալի պատմութիւններովը, որոնք ներկաներուն ուշադրութիւնը կը կապէին՝ իր չփոթութեան լայն ասպարէզ տալու համար :

Շատ հեղ, վաճառատան մէջ, գործերու դադարէ մը օգտուելով, անկիւն մը տպածոյի հակերու ետին քաշուած, իր տխուր եւ ապերախտ սիրոյն վրայ մտածած պահուն, Համբիկ յետադարձ ակնարկի մը մէջ կը պարուրէր իր ամբողջ կեանքը զոր ապրած էր: Անոր ցամաքութիւնը, պարզութիւնը, խեղճութիւնը, անբանութիւնը հիմա էր որ կը սոսկացնէին զինքը:

Եւ ինք որ տարիներով այդ հմայքոտ էակին քովը ապրեր էր, առանց զգալու բոլոր արգաւանդ, հզօր, երկնային բաները զորս հիմա այնքան ուժգնօրէն կը զգար: Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս ապրեր էր կեանքը մինչեւ այն ատեն. գետնայարկ խցիկի մը մէջ, երկու ցաւագար էակներէ շըրջապատուած: Գինով ցնդած հայր մը եւ տրտնջացող մայր մը: Առաջները, առտուընէ մինչեւ իրիկուն դպրոցը, հին խաւարապատ շէնք մը կիսաւեր, խոշոր ծակերով, որոնցմէ մուկեր կը մտնային կ'ելլային, խեռ, չհանդուրժող, խստաբարոյ վարժապետի մը կաչկանդումին տակ, աչքերը շարունակ հեզարանին խոշոր տառերուն սեւեռած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի 10 մասնաճիւղերուն :

Յունուար 7ին, ժամը 15 – 18 Սալ Քատէի մեծ սրահին մէջ, 21 Րիւ Քատէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին :

Անի Թարօն իր գեղեցիկ պարերով :

Կայանի խումբէն Սիւզան Մուրատեան, Սօնա Տէր Խաչատուրեան, Քլօտին Քէհ–եայեան ծիծաղաշարժ «սքէչ»ով :

Ժան Փիէռ Ներկարարեան (ջութակ) :

Իսիի Թրիմեան վարժարանի երգչա – խումբը կ'երգէ կայանի քայլերգը, յօ – րինուած Տիկին Էլ. Բիւզանդի կողմէ, երաժշտութիւն Մեսումենցի, առաջնոր – դութեամբ Ս. Քաջեանի :

Արտասանութիւններ «Անարատ Յղու – թեան » աշակերտներու կողմէ :

Ձեռնածու Կի – Գէր :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարե – կամները իրենց փոքրիկներով, մասնա – ւոր օթաքառներ Շաւիլէն, Ալֆորվիլէն, Առնուվիլէն, Իսիէն, Քաշանի օթօքառին համար հաւաքուիլ 39 Րիւ Մատամ Քիւ – ռի, Պանեէօ, ժամը 14ին :

Ալֆորվիլէն հանրակառքը կը մեկնի ժամը 14ին, փլաս Քարնօյէն : Միւս ար – ուարձաններէն կը խնդրուի տեղականալ տեղւոյն մասնաճիւղերէն :

Շաւիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կող– մէ վարձուած օթօքառ մը «Փուան տը Շաւիլ»էն կը մեկնի ժամը մէկուկէսին, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ կը կենայ Շաւիլի օթօպիւսի բոլոր կայա – րաններըլ : Դպրոցական տարիք ունեցող բոլոր փոքրիկներուն համար ձամբոր – դութիւնը ձրի է, իսկ մեծերու համար 3.00 Ն. Ֆր. : Իսիէն կը մեկնի ժամը 13.30– ին, դպրոցին առջեւէն :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Թրիմեան վարժարանի Ամանորի հանդէսը, այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ :

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամա – խօսութիւններ եւ մանկական թատերա – խաղ մը՝ «Կաղանդ Պապան» :

Կը հրաւիրուին ծնողքները, եւ Իսիի գաղութը, ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէ – սին :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Այրի Տիկին Արշալոյս Պալեան, Տէր եւ Տիկին Էժմոն Պարաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պալեան եւ զա – ւակները Այրի Տիկին Ճենտերէճեան եւ զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Սեբոբէ Կիրակոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբգար Տուտճեան եւ իր աղջիկը ու բոլոր պա – րագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծա – նուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր եւ ազգականին

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 1ին, իր բնակարանին մէջ, 59 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար– ուի Յունուար 5ին, Երեքշաբթի ժամը 2– ին, իր բնակարանին մէջ, 1 Րիւ լ'Ապպէ տը Միր, Անիէռ : Մարմինը պիտի ամ – փոփուի Անիէռի Նոր գերեզմանատունը :

ԾԱՆՕԹ.— Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

ժամանակացոյց արարողութեանց Ս. Յովհ. Մկրտիչ (Փարիզ)

Յունուար 5, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեքշաբթի երեկոյեան, սկիզբ ժամեր – գութեան ժամը 15.30ին, քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 17ին :

Յունուար 6, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստ– ուածայայտնութեան, Չորեքշաբթի, ըս– կիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պա– տարագ ժամը 10ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

Յունուար 7.— Հինգշաբթի յիշատակ Մեռելոց, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երեքշաբթի 5 Յունուար, Ճրագալոյց ժամը 16ին : Կը պատարագէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան :

Չորեքշաբթի, Ս. Ծնունդ, արարողու– թիւն ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10 – ին, կը պատարագէ Տէր Նշանի քհնյ. Ալթունեան :

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ս. Ծննդեան հոգեպարար արարողու – թիւնները կը սկսին յառաջիկայ Յուն – ուար 9ի Շաբաթ երեկոյ ժամը 5ին :

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այդ օրուան հանդիսաւոր արարողութեանց եւ Ս. Պատարագին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ . Երեքշաբթի, Ճրագալոյց Ս Ծննդեան :

ա) Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին :

բ) Երեկոյեան խթման արարողութիւն եւ գրքերու ընթերցում ժամը 5ին :

գ) Ս. Ծննդեան յայտնութեան ժամեր– գութիւն եւ գիշերային պատարագ ժամը 9ին :

Յունուար 7.— Հինգշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 9ին :

Յունուար 10.— Կիրակի, Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ժամը 10ին :

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախա – ձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն : Կը մասնակցի երգչուհի Ռընէ Կապի :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՈՆՓԵԼԻԷ.— Մ. Փափազեան մա – հագդը ստացանք յուղարկաւորութեան թուականէն վերջ :

ԼԻՈՆ.— Քարաքիւլահեան, նոյնպէս :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմին – ները .—

ՎԻԷՆԻ «Անի» կոմիտէն այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին :

ՏԷՍԻՆԻ ենթակոմիտէն այս Կիրակի կէս օրէ ետք ժամը 3.30ին :

Այս երկու ժողովներուն ներկայ կ'ըլ – լան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ :

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլօրիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւքնէրեանի, եւ մասնակցութեամբ Գ. Ճէրահեանի պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աքրաճախոններով եւ նուագա – խումբով ճոխացած :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել.— 28–54–03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60–47–18 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆ.,վեց. 22 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆ.: Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 6 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8689 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4490

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ...

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին « մեծ եւ սքանչելի խորհուրդ » կ'որակէ Յիսուսի ծնունդը Բեթղեհէմի խոնարհ մսուրին մէջ, ընտանի համեստ կենդանիներու կողքին :

Իսկապէս խորհրդաւոր պայմաններու մէջ է, որ աշխարհ կուգար Աստուածորդին : Արեւելքէն եկող մոգեր օրեր առաջ տեսեր էին անոր աստղը եւ Երուսաղէմ հասնելով կը հարցնէին. «Ո՞ւր է որ ծնաւ արքայն Հրէից» : Եւ աստղը զոր տեսեր էին արեւելքի մէջ, «առաջնորդեաց նոցա, մինչեւ եկեալ եկաց ի վերայ ուր էր մանուկն» :

Միւս կողմէ Աստուծոյ հրեշտակը կ'երեւէր հովիւներու — որոնք գիշերուան այդ ժամուն բացօթեայ կը պահէին իրենց հօտերը —, աւետելու համար Փրկչին ծնունդը :

Ու յանկարծ հրեշտակին կը միանային մեծ թիւով երկնային զօրքեր, որոնք կ'օրհնէին զԱստուած եւ կ'երգէին «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն » (Ղուկաս, Բ. 8 – 14) :

Քրիստոնեայ հին եկեղեցին, Երուսաղէմի եպիսկոպոս Յակոբոս Տեառնեղբօր օրերէն սկսեալ, Յունուար 6ին կը տօնէր միաժամանակ Յիսուսի ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը (էփիփանի, մոգերու երկրպագութիւնը, թագաւորներու օրը) : 451ին, Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովին մէջ է որ Լեւոն Ա. Պապի առաջարկով բաժնուեցան երկու տօները :

Որոշուեցաւ Ծնունդը տօնել Դեկտ. 25ին հռոմէական կայսրութեան ենթակայ բոլոր երկիրներուն մէջ : Հեթանոսական շրջանին հռոմէական կայսրութեան պաշտպանն էր արեւ – աստուածը, որուն տօնը ամէն տարի հանդիսաւորապէս կը տօնուէր Դեկտեմբեր 25ին :

Կ'ուզէին բոլորովին արմատախիլ ընել հեթանոսական յիշատակները ժողովուրդին հոգիէն : Ճիշդ ինչպէս Հայաստանի մէջ Վարդավառի հեթանոսական տօնը փոխարինուեցաւ Քրիստոսի Այլակերպութեան տօնով :

Իսկ Աստուածայայտնութիւնը պահուեցաւ Յունուար 6ին :

Հայաստ. եկեղեցին չընդունեցաւ Քաղկեդոնի ժողովին որոշումները : Ու չեղծելով իր անկախութեան ձգտումները, շարունակեց հետեւիլ հին աւանդութեան, Յունուար 6ին տօնելով Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը, Մկրտութեան խորհուրդով, — Ջրօրհնէքի հնաւանդ, հոգեպարար ու զմայլելի արարողութեամբ :

Ահա թէ ինչու հայկական Ծնունդը կը տօնուի Յունուար 6ին :

Ու մինչ յոյն օրթոտոքս եկեղեցին, լատինականին եւ բողոքականներուն պէս, Ծնունդը կը տօնէ Դեկտեմբեր 25ին, ռուս օրթոտոքս եկեղեցին Յունուարի 7ը ընդունած է իբրեւ Յիսուսի ծնդեան թուական :

Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան համար կատարուած ձեռնարկները յաջողութեամբ պիտի պսակուի՞ն : Տարակուսելի է : Դարաւոր աւանդութիւնները կարելի չէ ջնջել մէկ օրէն միւսը :

Հայկական Ծնունդ է այսօր, Յունուար 6 : Վաղն ալ՝ Մեռելոց : Մերձաւոր Արեւելքի մեր գաղութները հաւատարմօրէն կը հետեւին աւանդութեան : Եւ լուր օբերում իսկ կը տօնեն Ծնունդն ու Վարդանանցը — տեղ տեղ նաեւ Մայիս 28ը, — ղողանջելով ամէն աշխատանք : Այսպէս է Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի եւ Կիպրոսի մէջ :

Ձենք գիտեր թէ ի՛նչպէս կը տօնուի Հայկական Ծնունդը մայր հայրենիքին մէջ : Կը տօնուի՞ :

Արեւմուտքի մէջ տեղական պայմանները թոյլ չեն տար յարգել հին աւանդութիւնը, դադրեցնելով աշխատանքը : Ծնունդը կը տօնուի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ եւ ընտանեկան յարկերու տակ, ջերմեռանդօրէն երգելով .

Խորհուրդ մե՜ծ եւ սքանչելի ...

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՏԷՆԱՈՒԷՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԱԾ...

Հակասեմական շարժումը, որ Ծնունդի գիշերը մկսաւ Արեւմտեան Գերմանիայէն, արդէն իսկ արձագանգ գտած է եւրոպական դրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ : Հրեաներու համաշխարհային կազմակերպութեան քաղաքական բաժինի վարիչ Էսթըրմէն այսօր Պոն պիտի երթայ գերմանական իշխանութեանց հետ բանակցելու եւ միջադէպերուն վերջ դնելու համար :

Ամսթերտամի մէջ հրեայ կրօնապետեր բազմաթիւ նամակներ ստացան, որոնց վրայ կեռ – խաչեր գծուած էին, սպառնական արձանագրութիւններով . «Հրեաները անբաղձալի են» :

Քոփենհակի մէջ հակասեմական թռուցիկներ ցրուող անձ մը ձերբակալուեցաւ : Քաղաքին սինակոկը ոստիկաններու հըսկողութեան տակ առնուած է :

Անգլիոյ մէջ սկսած շարժումը կը շարունակուի : Լիտսի մէջ Հրեաներու պատկանող վեց խանութներու վրայ կեռխաչեր գծուած էին : Լոնտոնի մէջ, հրեայ երեսփոխանի մը կինը անծանօթի մը կողմէ հեռաձայնով սպառնալիքի ենթարկուեցաւ. — «Եթէ երեսփոխանները չդադրեցնեն իրենց բողոքները՝ Գերմանիոյ անցուդարձերուն դէմ, մենք գործի պիտի անցնինք » :

Միլանի հրեայ կրօնապետը նամակ մը ստացաւ, ուր անծանօթը կը սպառնար սինակոկը պայթեցնել : Հրէական դպրոցի մը եւ տան մը պատերուն վրայ հակասեմական արձանագրութիւններ կային :

Միւս կողմէ, Հակառակ Վարչապետ Ատենաուըրի այն յայտարարութեան՝ թէ հակասեմական արձանագրութիւններու հեղինակները պիտի պատժուին, միջադէպերը կը շարունակուին նոյն թափով :

Արեւմտեան Պերլինի մէջ երիտասարդ մը ձերբակալուեցաւ, բայց յայտարարեց թէ գինով էր եւ ոչ ոքէ հրահանգ ստացած էր հրէական հաստատութեանց վրայ կեռ – խաչեր գծելու համար :

Պաւարիոյ մէջ երկու հոգի ձերբակալուեցան, իսկ երրորդ մը կը փնտռուի :

Համպուրկի դպրոցներէն մէկուն պատին վրայ պաստառ մը կար, հետեւեալ արձանագրութեամբ. « Հրեաները դո՛ւրս Գերմանիայէն. կեցցէ Հիթլեր» : Պաստառին վրայ գծուած էին նաեւ կեռ խաչեր :

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ հակառակ կարգ մը ձերբակալութիւններու՝ տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել շարժումին կեդրոնը կամ գտնել բուն պատասխանատուները : Բազմաթիւ քաղաքներու ոստիկանները կը յայտարարեն թէ եղածը մանուկներու գործն է :

Այսուհանդերձ, կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ առաջին անգամը չէ որ հակասեմական միջադէպեր կը պատահին Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ : Ճիշդ է, թէ ձերբակալուած անձերը պատժուած են, բայց այդ միջադէպերն իսկ պատճառ եղած են, որ կարգ մը հրեայ ընտանիքներ Գերմանիայէն հեռանան :

Ձերբակալուած անձերը 21 – 27 տարեկան երիտասարդներ են, որոնք յայտարարած են թէ նացի են եւ հակասեմական :

Բայց Պոնի պաշտօնական շրջանակները կը մտածեն թէ այդ երիտասարդները համայնավար ճարպիկ քարոզիչներու զոհերն են եւ միմիայն կը ծառայեն Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար գործակալներուն : Փանքովի իշխանութիւնները նման շարժումներ կը ստեղծեն՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան դէմ դժգոհութիւն ստեղծելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ըմբոստները կը շարունակեն մահափորձեր ընել հանրային վայրերու մէջ : Առջի օր Ալժէ – Թիզի Ուզու շոգեկառքը օդը նետուեցաւ. Նիւթական մեծ վնասներ կան, ինչպէս նաեւ վիրաւորներ. մահ չէ պատահած : Սրճարանի մը մէջ արձակուած ռումբի մը հետեւանքով 14 հոգի վիրաւորուեցան : Միւս կողմէ, Դեկտեմբեր 26էն Յունուար մէկ 344 ըմբոստներ սպաննուած եւ 150 ուրիշներ գերի ինկած են. 330 զէնքեր գրաւուած են : Բանակը կորսնցուցած է 60 զինուոր :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են առ այժմ պահել Եւրոպայի իրենց ուժերը : Ինչպէս ծանօթ է, Եւրոպայի ամերիկեան բանակներու մեծ մասը պիտի քաշուէր, բայց Արտաքին նախարար Հերթըր կ'ընդդիմանար : Որոշումին գործադրութեան յետաձգումը Հերթըրի յաղթանակը կը նկատուի :

ՊԱՂՏԱՏի դատավարութեան մէջ անգլիացիի մը յայտարարութիւնը մեծ աղմուկ հանած է. արդարեւ, Լեզլի Ֆիցմորիս Իրաքցի իր մէկ բարեկամին ցոյց տուած է Քասըմի լուսանկարը, ըսելով . «երկու օրէն գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրի ...» : Այս յայտարարութիւնը եղած է Քասըմի մահափորձէն 48 ժամ առաջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատէնաուըր, երէկ, Երեքշաբթի, 84րդ տարեդարձը տօնեց :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ պիտի այցելէ Հարաւային Ամերիկա : Փետրուար 17ին պիտի երթայ Ռիօ տը Ժանէյրօ եւ պրազիլիական կարգ մը այլ քաղաքներ այցելելէ ետք, պիտի անցնի Ուրուկուէյ, Արժանթին եւ Չիլի :

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ բանակը յաջողած է կարգը վերահաստատել եւ լուսարդելի դրութիւնը որ հաստատուած էր Դեկտեմբեր 21ի ըմբոստութեան օրը, որոշ չափով վերցուած է : Աւելի քան 35 մեռեալ եւ հարիւր վիրաւորներ կան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պաշտօնեաները, որ շաբաթէ մը ի վեր գործադուլի մէջ են, երկուշաբթի օր ընդհանուր ժողով մը գումարելով կացութիւնը քննեցին, որմէ ետք որոշուեցաւ գործադուլը շարունակել : Այս մասին Վարչապետ Տըպրէ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Տեղեկատուութեան նախարարին հետ :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ Աշխատաւորական պարագլուխ Պեւան ծանր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ Լոնտոնի մէկ հիւանդանոցին մէջ, վիճակը մտահոգիչ է :

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ մէջ պետական հարուածի մը կազմակերպիչներու ձերբակալութենէն ետք, ոստիկանական կարեւոր ուժեր ղրկուած են հանրային սպասարկութեանց կեդրոնները, որեւէ անակնկալի առաջքն առնելու համար :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մարդատար «Սպուտնիկ» մը պիտի արձակէ Մեծերու ժողովին առիթով, կը հաղորդեն Վիեննայէն :

ԱԼՊԵՐ ՔԱՄԻՒ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԳՐԱԳԷՏԸ 46 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷՐ

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, անակնկալ լուր մը մեծ յուզում կը պատճառէր գրական թէ քաղաքական աշխարհին. — Հռչակաւոր գրագէտ Ալպէր Քամիւ, 46 տարեկան, Նոպելեան պսակաւոր, ինքնաշարժի արկածի մը զոհ կ'երթար Սանսի եւ Մոնթրոյի միջեւ (Ֆրանսա) : Կառքը կը վարէր Միշէլ Կալիմար (հրատարակիչին զարմիկը), իր կողքին ունենալով կինը եւ աղջիկը :

Գրագէտը, որ կառավարին քովը նըստած էր, տեղն ու տեղը մեռած է : Միւսները, ծանրօրէն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած են :

Ալպեր Քամիւ ծնած էր 1913 Նոյեմբեր 7ին, Մոնտովիի մէջ, Ալժերիա : Հայրը՝ ալզասցի, մայրը՝ սպանիացի :

Կանուխէն կորսնցուցած է հայրը եւ ստիպուած աշխատիլ՝ կարենալ շարունակելու համար իր ուսումը :

1934ին կ'արձանագրուի համայնավար, բայց յաջորդ տարին կուսակցութենէն կը հրաժարի :

Ալժէի մէջ կը ծանօթանայ երիտասարդ գրողներու եւ կը սկսի գրել ու բեմադրութիւններ ընել : Մեծապէս հետաքրքրուած էր թատրոնով : 1937ին կը հրատարակէ առաջին փորձը՝ «Լ'Անվեր եւ լ'Անտրուա» : 1938ին կը մտնէ լրագրական ասպարէզ աշխատելով «Ալժէ Րէփուպլիքէն»ի մէջ :

1942ին կը մտնէ դիմադրական գաղտնի կազմակերպութեան մը մէջ՝ «Քոմպա» եւ կը սկսի հրատարակել համանուն թերթը, որուն խմբագրութիւնը շարունակեց Ազատագրութեան շրջանին :

Հրատարակած է բազմաթիւ վէպեր, թատերգութիւններ եւ խոհեր, ինչպէս՝ « Օտարականը» «Ժանտախտը», «Ըմբոստացած մարդը», «Սիզիֆի առասպելը » եւայլն :

1957ին ստացաւ Նոպելեան գրական մրցանակը :

Քամիւի մահուան լուրը մեծ յուզում պատճառեց բովանդակ աշխարհի մէջ :

Սթոքհոլմի ձայնասփիւռը յատուկ հեռասփռումներ ըրաւ իր կեանքին եւ գործին շուրջ, մինչ թերթերը բացառիկ հրատարակութիւններ կ'ընէին :

Լոնտոնի հրատարակչական տուներէն մէկուն տնօրէնը յայտարարեց. «Ալպեր Քամիւի մահը ծանր հարուած մըն է ոչ միայն ֆրանսական, այլեւ անգլիական ու համաշխարհային գրականութեան համար» :

Նոյն յուզումը նաեւ Նիւ Եորքի մէջ, ուր Փետրուար երեքին պիտի բեմադրուի « Կալիգուլա»ն :

« Նոպելեան մրցանակը յաճախ վիճաբանութիւններու տեղի տուած է, բայց եթէ մէկը կայ՝ որ իրապէս արժանի էր անոր, Ալպեր Քամիւն էր ան» կը յայտարարեն Պերլինի մէջ :

Ալպերթօ Մորավիա — Մեծ կորուստ մը Ֆրանսական գրականութեան համար :

Անտրէ Մալրօ — Անոնցմէ էր՝ որոնց շնորհիւ Ֆրանսան կ'ապրի մարդոց սիրտերուն մէջ :

Թիէրի Մոնիէ յայտարարած է, թէ Ալպեր Քամիւի բարոյականը մեզմէ շատերուն համար օրինակ կրնայ ծառայել :

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր այս գրագէտին գործը կը յատկանշուէր մարդկայնութեամբ եւ մարդասիրութեամբ : Արդարութիւնն ու ուղղամտութիւնը հաւասարապէս վերածուած էին իրեն համար :

Տակաւին առիթը կ'ունենանք անդրադառնալու գրական եւ փիլիսոփայական արժէքաւոր իր գործին :

ԽՕՍՔ ՄԻՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ

ՀԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

Ա.

Դաշնակցական մամուլը վերջերս յու– զեց ազգային կենսական մտահոգութիւն մը.— Երէց սերունդի տերեւաթափը եւ, խակադրաբար ստեղծուած պարապին, նոր սերունդի ամլութիւնը:

Որպէսզի չարափոխութիւն մը կամ չա– փազանցութիւն մը գործած չըլլանք, ար– ծարծուած հարցը ներկայացնենք քիչ մը աւելի մշակուած ձեւով, — աւելի յըս– տակ ու պարզ :

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յու– սաբեր», «Խօսք՝ Նորերուն» խորագրուած խմբագրականով մը, խնդրոյ առարկայ դարձուց երէց սերունդի վաստակը, բա– րոյական ըմբռնումները, զոհաբերու– թեան եւ ազգային գիտակցութեան ոգին ու դիտել տուաւ, թէ անդարձ մեկնողնե– րուն տեղ, դժբախտաբար, նոյն որակով ու նոյն ոգիով նորեր չեն հասնիր :

Հինները թանկագին հարստութիւն մը, դրամագլուխ մը ժառանգ ձգած են նո– րերուն: Սակայն այս վերջինները ոչ մի– այն լրիւ չեն կրցած գնահատել այդ ժա– ռանգութիւնը, այլեւ՝ կամաւոր անտար– բերութիւն ցոյց տուած են :

Երկրորդ խմբագրականով մը «Յուսա– բեր» անդրադարձաւ նաեւ այն իրողու– թեան, որ հիներու մեկնումով ստեղ– ծուած պարապը զգալի կը դառնայ օրէ օր, պարզ այն պատճառաւ, որ նորերը անհրաժեշտ նուիրումը եւ գաղափարա– պաշտութիւնը չունին, դարուն զաւակն են ու կը նախընտրեն ձգտիլ նիւթական ինքնաբաւութեան, քան՝ ծառայել իտէա– լի մը ու գաղափարի մը, զրկանքի՝ իսկ գնով:

Շեշտելով պատասխանատուութեան զգացումին բացակայութիւնը, ինչպէս նաեւ ու մանաւանդ՝ յաւակնոտութեան չեշտակի ներկայութիւնը նոր սերունդին մօտ, մեր պաշտօնակիցը այս երեւոյթին պատճառները կը փնտռէր մեր ժամա– նակներու ըմբռնումներուն ու մտայնու– թեանց, գիտական ուղղութեան, ու կեանքի ընդհանուր ընթացքին մէջ, սա– կայն նաեւ՝ հասնող սերունդներու ան– տարբերութեան մէջ:

«Յուսաբեր»ի խորհրդածութիւններուն եւ հաստատումներուն անդրադարձաւ միայն Փարիզի մեր պաշտօնակիցը՝ «Յա– ռաջ», յաջորդական երկու խմբագրակա– ներով, — «Այն սերունդին՝ որ կ'եր– թայ» եւ «Խօսք՝ հիներուն» խորագիր– ներով :

Փարիզի մեր պաշտօնակիցը դիտել կու– տար իր կարգին, թէ այս հարցի մասին առհասարակ հիներն են, որ կ'արտայայ– տուին. մինչ հարկ է լսել նաեւ ու մա– նաւանդ նորերու կարծիքը: Ըստ էու– թեան խնդրոյ առարկայ դարձնելով ազ– գային կենսական այս հարցը, «Յառաջ» կ'ընդգծէր, ի միջի այլոց, որ, առհասա– րակ բոլոր ժողովուրդներուն մօտ, նոր սերունդները իրատես են աւելի, եւ այս իրողութիւնը դարուն կամ ժամանակին բերումն է: Մեր օրերու երիտասարդու– թիւնը չի կրնար հաշտուիլ անապահով կեանքի մը հեռանկարին հետ, հետեւա– բար՝ նաեւ չի կրնար ցուցաբերել նուի– րումի այն ոգին, զոր իր նախորդները ցոյց տուած են:

Թորացնելով իր խորհրդածութիւննե– րը՝ Փարիզի մեր պաշտօնակիցը նաեւ կը շեշտէր, թէ հանրային ասպարէզներն ու աթոռները իրենց հմայքը մասամբ կոր– սնցուցած են, լոկ այն պատճառաւ, որ «հիներու սին վէճերն ու անհամաձայ– նութիւնները խրտչում կը պատճառեն նորերուն»:

Պէտք չէ անտեսել այն իրողութիւնը, դիտել կուտայ «Յառաջ», որ մեր մէջ հանրային գործիչը, ուսուցիչը, խմբա– գիրն ու մտաւորականը չեն վայելեր ընդհանուր այն յարգանքն ու համակ– րանքը, որ օտարը վերապահած է նոյն դասերուն պատկանող իր մտաւորակա– նութեան կամ ազգային գործիչներուն : Մեր կեանքին մէջ «մտաւորականը վարկ չունի, որովհետեւ գերի է թաղականին: Երախտաւորեալն է այս կամ այն աղա– յին: Ժողովուրդը իր կարգին ծլատ է [illegible]ող մտաւորականին, ուսուցիչն ու [illegible]նոր պէտք է գոհանայ քիչով, տարին անցուցով, որովհետեւ պիտա– նի չկայ»...

Մեր պաշտօնակիցը կ'ընդգծէր նաեւ, թէ մենք նորերուն աթոռ տալու պատրաս– տութիւն կը յայտնենք այն ատեն մի– այն, երբ հինները.. կը մեռնին :

Իբրեւ եզրակացութիւն, կը հաստա– տէր, թէ նորերը եւս ունին իրենց թե– րութիւններն ու յանցանքները, սակայն պէտք չէ մէկ ջուրով լուալ բոլորը : Պէտք է նոր սերունդին մօտենալ սրտցա– ւօրէն ու բարեացակամութեամբ եւ ջա– նալ, որ ան կարենայ անդրադառնալ իր սխալներուն կամ անտարբերութեան :

×

Անհաւասիկ, հիմնական գիծերով, դաշ– նակցական մամուլին մէջ վերջերս ար– ծարծուած խնդիրը :

Հարց մը, որ, ինչպէս ըսինք, կենսա– կան կարեւորութիւն կը ներկայացնէ եւ որուն անդրադառնալ, մեր կարգին, ա– պարիթ եւ անօգուտ չենք նկատեր, — մանաւանդ որ ... ո՛չ հին եւ ո՛չ ալ նոր սերունդին կը պատկանինք, ու կրնանք հաւանօրէն շատ աւելի առարկայական եւ աննախապաշար մնալ մեր դատումներուն մէջ:

Կը պատկանինք միջին սերունդին, եւ— ինչ որ հիմնական նշանակութիւն ունի այս պարագային — բաւական լաւ կը ճանչնանք հին թէ նոր սերունդի մեր ներկայացուցիչներուն մտահոգութիւն– ները, ըմբռնումներն ու մտայնութիւննե– րը, դժգոհանքն ու դառնութիւնները, հայ կեանքի արտաքին ու ներքին ազ– դակները, առարկայական եւ ենթակայա– կան պայմանները:

Մեր խորհրդածութիւնները խորագրե– ցինք «Խօսք՝ միջին սերունդէն՝ հինե– րուն ու նորերուն»:

Եւ որովհետեւ գիտենք, թէ մեր ըն– թերցողներուն մէջ նորեր կամ երիտա– սարդներ քիչ կան, պիտի խնդրենք, որ հինները... թարգման ըլլան մեր մտա– ծումներուն ու հաստատումներուն, նո– րերուն մօտ, եթէ նոյնիսկ այդ պարտա– կանութիւնը հաճելի չըլլայ իրենց, կամ՝ նորերը ժամանակ չունենան հոգեշահ քա– րոզներ լսելու...

Ի դէպ, անիմաստ պիտի չըլլար, որ այս կարգի հարցեր արձագանգ գտնէին նաեւ «Հայրենիք – Ուիքլի»ի նոյնիսկ «Արմինիըն Րըվիու»ի մէջ, որովհե– տեւ, որքան կրցած ենք ճանչնալ նոր սե– րունդը, բազմաթիւ ծոմիլեքսներ կամ թիւրիմացութիւններ կրնան դիւրաւ հարթուիլ հրապարակային սուլիններով եւ վէճերով: Մանաւանդ Մ. Նահանգնե– րու մէջ, ուր գիտակից, զարգացած, հո– գիով ու ոգիով խորապէս հայ երիտա– սարդութիւն մը ունինք :

Անշուշտ հիմնական պայման է, այս կարգի հարցերու մէջ, որ կողմերը, — այս պարագային՝ հինե՛րը թէ նորե՛րը—, ԼՍԵԼՈՒ առաքինութիւնը ունենան :

Միայն իրենք չխօսին. այլեւ թողուն, որ... հանդիպակաց ճակատն ալ խօսի :

Յանձնապաստան չըլլան. ճանչնան մէկզմէկու առաւելութիւնները :

Եսի գունի հարց չհանեն: —մենքով մտածեն ...

Հիմա կրնանք խօսքի նստիլ :

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

(«Հայրենիք»)

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Գ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

. Հին ու փառահեղ քաղաքակրթութեան մը օրրանը՝ Իրան, ներկայիս, իր դըրա– ւած աշխարհագրական փափուկ այլ՝ կա– րեւոր դիրքին, ինչպէս նաեւ իր ունեցած հարուստ քարիւղի հորերուն պատճա– ռաւ, դարձած է հետաքրքրութեան ա– ռանցքը՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի :

Գաղտնիք չէ թէ Արեւմուտքը — իմա՝ Միացեալ Նահանգները — Պարսկաստանի կ'ընծայեն տնտեսական եւ զինուորական կարեւոր օժանդակութիւն: Երկրին մէջ գոյութիւն ունին ամերիկեան զինուորա– կան եւ այլ մարմիններ, որոնց դերն ու օժանդակութիւնը մեծ են, մասնաւորա– բար պարսկական բանակը մարզելու եւ երկրին տնտեսութիւնը բարելաւելու տեսակէտով :

Անցողակի նշենք որ տարիներէ ի վեր երկրին պիւտճէն կը հաւասարակշռուի ամերիկեան դրամով :

Իր կարգին, Խորհրդ. Ռուսաստան որ– դեգրած է «երկսայրի» քաղաքականու– թիւն մը: Մէկ կողմէ կ'աշխատի, հրա– պարակաւ թէ ծածուկ, քայքայել երկրին իշխանութիւնը եւ անոր հեղինակութիւնը կազմող եւ բարձրացնող՝ Շահին գահը, միւս կողմէ կ'աշխատի համոզել Իրանցի– ները, որ նման Եգիպտոսի «չէզոք» քա– ղաքականութիւն մը որդեգրեն :

— Փոխանակ մէկ ճակատէն օգտուե– լու, երկու լարի վրայ խաղալով՝ օգ– տուեցէք երկու ճակատներէն — կ'ըսեն չարունակ Ռուսերը եւ օրինակ կը բերեն Աֆղանները, որոնք տնտեսապէս կ'օգ– տուին թէ Ռուսերէն թէ Ամերիկացիներէն, հաւասարապէս :

Երկու քաղաքականութիւններէն ո՛ր մէկն է որ վերջին հաշիւով յաղթական դուրս պիտի գայ :

Առ այժմ անկարելի է յանգիլ ճշգրիտ եզրակացութեան մը :

Մէկ բան յստակ է սակայն: Յառաջի– կայ 8 – 9 ամիսներու ընթացքին Իրան– եան կառավարութիւնը սպառած պիտի ըլլայ իր ոսկիի եւ օտար դրամատոմսե– րու պահեստը, ինչ որ պատճառ պիտի դառնայ ներքին տնտեսական տագնապի մը :

Անշուշտ, ինչպէս միշտ, ամերիկեան կառավարութիւնը նոր վարկով մը ա– ռաջքը պիտի առնէ տագնապին, սակայն, վերջին հաշուով կարկտան ձեւ մըն է այս եւ ոչ վերջնական եւ յատուկ դարմանում մը :

Որովհետեւ, ենթադրենք թէ այս կամ այն պատճառաւ ամերիկեան խորհրդա– րանը ուզէ տնտեսական նոր օժանդա– կութիւն մը ընծայել, այդ պարագային ժողովրդային խաւերուն եւ զինուորա– կաններու մօտ պիտի յառաջ գայ արդար դժգոհութեան ալիք մը :

Արդիւնքը : Կարելի դիւրաւ գուշա– կել :

Ուստի ի՞նչ պէտք է ըլլայ մեր ապա– գայ «քաղաքականութիւնը հանդէպ Ի– րանի» :

Ներկայիս գրեթէ միակ նպաստ ընծա– յող պետութիւնն է Ամերիկան, որով ան– ուղղակի Ամերիկայի կը պատկանի երկի– րը կանգուն պահելու առաքելութիւնը, որովհետեւ Պարսիկները չեն վարանիր յայտարարելէ թէ Պարսկաստանի ապա– գան Ուոշինկթընի մէջ կ'որոշուի :

Սխալ «քաղաքականութիւն»: Անհրա– ժեշտ է ձեւ մը գտնել, որպէսզի ամերիկ– եան պատասխանատուութեան բաժինը բաժնուի ուրիշներուն եւս, այլ խօսքով փոխանցուի Միջազգային Մարմինի մը : Թէեւ այս մօտքերը զուտ անձնական կար– ծիքներ են, սակայն նոյնիմաստ մտահո– գութիւններ կը նկատուին Իրանցիներու մօտ եւս :

Ամէն գործի եւ ճիւղի մէջ ամերիկացի քաղաքացիներու ներկայութիւնը «ար– ժանապատուութեան» հարց կը յարու– ցանէ երկրի մը մէջ, ուր քաղաքացինե– րուն քաղաքացիական դաստիարակու– թեան մակարդակը ցած է :

Մեր համոզումով, բոլոր օժանդակու– թիւնները պէտք է կատարուին Միացեալ Ազգերու խողովակով: Երկրին ճարտա– րարուեստի բարձրացումը եւ հողամշակ– ման բարելաւման գործը պէտք է վստահ– ուին մարմնի մը, որ ղեկավարուած ըլ– լայ օրինակ՝ «Համաշխարհային Դրամա– տունին» կողմէ :

Անշուշտ, մէկ օրէն միւսը իրականու– թիւն դառնալիք գործ չէ ասիկա, սակայն կ'արժէ որ մտածենք ու գործադրութեան դնենք ոչ միայն Իրանի, այլ եւ բոլոր թերաճ երկիրներու նկատմամբ :

Սխալ է այն վարկածը թէ Ամերիկայի դերը պիտի ըլլայ Իրանը ամուր պատ– ուար մը դարձնել Հիւսիսի իր դրացիին դէմ, թերեւս պարզ այն պատճառաւ որ Ռուսերը աննշան ժամանակի մը մէջ կր– նան օդային ճամբով եւ հրթիռներով ոտ– քի տակ առնել՝ ողջ Պարսկաստանը: Ցի– մար պէտք է ըլլալ ենթադրելու թէ Մի– ացեալ Նահանգները ճակատ ճակատի կու– գան Ռուսերուն դէմ՝ ի խնդիր Իրանեան հողերու պաշտպանութեան :

Երբ կ'ընծայուի տնտեսական եւ զին– ուորական օժանդակութիւն, անշուշտ Ա– մերիկայի նպատակն է կանգուն պահել Շահի կառավարութիւնը, որ անվերա– պահօրէն կանգնած է Արեւմուտքի կող– քին: Սակայն, պէտք է մտածել նաեւ ան– հաւանականը :

Իրան ներկայիս փափուկ եւ անստոյգ պատկեր մը կը ներկայացնէ, որով կա– րելի չէ ճշգրիտ արտայայտուիլ իր ապա– գային մասին:

Շահին կառավարութիւնը տապալելու պարագային՝ Պարսկաստան իր առջեւ բացուած պիտի գտնէ երկու ուղիներ : Կամ պիտի դառնայ (ներքին դէպքերու բերումով) Խորհրդ. Միութեան մէկ ար– բանեակը, կամ նման Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի՝ պիտի որդեգրէ «չէզոք» դիրք մը Արեւելքի – Արեւմուտքի պայ– քարին մէջ :

Հաւանական է թէ երկու այս վիճակնե– րէն լաւագոյնը՝ երկրորդն է, Իրանի հա– մար:

Պարսկական հարցերու մասնագէտ օ– տար դիւանագէտ մը շատ շահեկան մտ– քեր արտայայտեց վերջերս . — Լաւա– գոյն դրութիւնը մեզի համար, պիտի ըլ– լար այն որ Իրան միջազգային համա– ձայնութեամբ «չէզոք» գօտի յայտարար– ուէր, նման Աւստրիոյ: Սակայն նկատի պէտք է ունենալ թէ Պարսիկը Աւստրիա– ցի չէ, այլ խօսքով՝ չունի քաղաքացիա– կան եւ քաղաքակրթական նո՛յն հասկա– ցողութիւնը եւ մակարդակը :

Հարկը կ'արդարացնէ միջոցը, սակայն: Ներկայ դրութիւնը (ամերիկեան օժան– դակութիւնը) կարելի չէ տեւականօրէն շարունակել : Շահին կառավարութեան անկումով ստեղծուելիք քաոսը, (որ ան– խուսափելի կերպով տեղի պիտի ունենայ եթէ Մ. Նահանգները դադրեցնեն իրենց նիւթական օժանդակութիւնը), նպաստա– կայարմար չէ այնքան որքան Խորհրդ. Միութեան արբանեակ պետութիւն մը դառնալու հեռանկարը:

Պարտադրաբար միակ «մարսելի» վի– ճակը Իրանը «չէզոք» գօտիի վերածելուն մէջ կը կայանայ :

Երկիր մը որ իր աշխարհագրական դիրքով ոչ մէկուն վնաս պատճառէ :

Այժմէն պէտք է հաշտուինք այս գա– ղափարին հետ եւս :

ՈՒ. Լ.

ՄԵՐ ՏԱՂԱՆԴՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Այս երիտասարդ արուեստագէտը, որ հետզհետէ կը դառնայ Ֆրանսական երա– ժշտութեան ամենափայլուն դէմքերէն մէկը, հայ ստեղծագործ տաղանդին կար– կառուն նմոյշներէն մին է :

Համեստ ու խոնարհ, բոլորանուէր կառչած իր արուեստին, օր ըստ օրէ կը դիմէ դէպի բարձրագոյն կատարը երա– ժշտութեան դժուարին վերելքին, իր անցքին վրայ ձգելով անջնջելի հետքերը մեծագոյն յաջողութիւններու եւ աքան– չացումը՝ երաժշտութեան ամէնէն յայտ– նի մասնագէտներուն :

Այս հայ արուեստագէտը, որուն համ– բաւը՝ հիմնուած երաժշտական ելոյթնե– րով ձեռք բերուած յաղթանակներու վը– րայ՝ հետզհետէ կը տարածուի երաժշ– տական միջազգային լայն աշխարհին մէջ, քիչ չափով միայն ծանօթ է մեր ժողովուրդի ցիրուցան ընդարձակ խաւե– րուն, որովհետեւ մեր մէջ կը պակսին ե– րաժշտական քննադատներու կարծիքները մեր մամուլին մէջ, եւ ինքն ալ՝ Սեդրակ Եավրուեան, չի զգար երբեք անպայման հանրութեան ծանօթանալու սնափառ տենչը: Ան կը գործադրէ արուեստը՝ ար– ուեստին համար :

Իր ձիրքով եւ յամառ ու լուրջ աշխա– տանքով գրաւած է արդէն Ֆրանսայի մէջ ոչ միայն իբրեւ մենանուագող սիրուած դաշնակահարներու կարգին մէջ ընտըր– ուած տեղ մը, այլ եւ իր ոճով, իր ըմբռ– նումով, իր մօտեցումով՝ երաժշտական կենսական ներկայացուցիչներէն մին է ազգային ձայնասփիւռին եւ հեռատեսի– լին :

Բայց հոս եւս կանգ չէ առած իր թը– ռիչքը դէպի, աւելի մեծ — յաղթանակ– ները:

Եավրուեանի մենանուագող – դաշնա– կահարի տաղանդը թափանցած է շատե– րու համար անմերձենալի պատնէշներէ, եւ ահա կը գտնենք զինքը Ֆրանսական ե– րաժշտական կեանքի ամէնէն կենսունակ եւ ամրապինդ կազմակերպութիւններէն մէկուն մէջ իբրեւ բացառիկ տաղանդ : Այդ կազմակերպութիւնն է Ժէօնէս Միւ– զիքալ Ֆրանսէզ, որուն երաժշտական չը–

ջապատոյՆները Ֆրանսայի բոլոր Նահանգներուն մէջ, ունին գլխաւոր Նպատակ մը՝ ռուսական երաժշտութիւնը տարածելու ֆրանսացի ժողովուրդներու մէջ, եւ որոնց առաջին Թարգմանը Նշանակուած է Սեդրակ Եավրուեան ։

Այսպէսով է որ կը կարդանք Փորտոյի «Լա Ֆրանս» օրաթերթին մէջ յօդուած մը, խորագրեալ՝ «Վիրթիւոզ Եավրուեան Նչեց Նոր յաղթութիւններ ռուսական դաշնակի երաժշտութեան դպրոցին մէջ», ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները. —

« ... Դասախօսը՝ ժորժ Կուրտէ, ցոյց տուաւ զանազան ոճերը ռուս երգահաններու, շնորհիւ սքանչելի Նուագածութեան երեկոյթի դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեանի։ Թուրքիա ծնած, ծագումով Հայ այս արուեստագէտին կարողութիւնը, ուրիշներէ շատ աւելի պերճախօս էր, մեզի զգալի դարձնելու համար բոյրը արեւելեան եւ սլաւական երաժշտութեան։ Այս ակներեւ էր մանաւանդ դաշնամուրային բանաստեղծութեան ուժեղ մէկ կտորին՝ որ հրաշալի հարստութիւն մը կը պարունակէ ներդաշնակութեան, Պալաքիրէվի«Իսլամէյ»ին մէջ, զոր Նուագեց պրպտուած արուեստով։ Նոյնը ըզգալի էր Նաեւ Խաչատուրեանի «Լա Թոքքաթա» եւ Փրոքոֆիէֆի «Մարշ տէ Թրուա գ'Օրանժ»զուՆագեղ և ինքնուրոյն հեղինակութիւններուն մէջ ։

« ... Աւելցնենք որ այս հոյակապ դաշնակահարին մասնագիտութիւնը իր ֆրանսացի վարպետներուն՝ տը Լօնեի, Լըֆէպիւրի, Քոթթոյի եւ Մարկրիթ Լօնի հպարտութիւնը կը կազմէ։ Բացայայտ էր որ բազմաթիւ եւ ջերմ ժողովուրդը գնահատեց տաղանդը եւ արդէն այն մեծ հասունութիւնը այս լրիւ արուեստագէտին »։

Ուրիշ թերթի մը՝ դարձեալ Փորտոյի «Սիւտ-Ուէսթ»ի մէջ կը կարդանք՝ « ռուսական դաշնամուրային երաժշտութիւնը եւ դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան » խորագրին տակ ։—

« ... Այս ճոխ եւ այլազան յայտագիրը, որ կը պարունակէր իրարմէ բոլորովին տարբեր եւ իրենց ոճով ու Նկարագրով համընթաց գործեր, որոնց դժուարին հանգամանքը կը պահանջէ միշտ գործադրութեան տիրապետութիւն, հարկ էր որ ունենար բարձրագոյն կարգի գործադրող մը ։ Ժէօնէս Միւզիքալ Ֆըրանսէզը Սեդրակ Եավրուեանի անձով հրամցուց սքանչելի արուեստագէտ մը, օժտուած ուժեղ անհատականութեամբ, որուն առաջին ելոյթը Մարմանտի մէջ եղաւ շատ հաճոյ անակնկալ մը եւ ճշմարիտ յայտնութիւն մը։

« ... Շնորհակալութիւն Ժ. Մ. Ֆ.ի որ լսելի դարձուց մեզի՝ Նման արուեստագէտ մը։ Անոնցմէ է ան որոնց թողած տպաւորութիւնը կը պահենք, եւ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւինք իրենց ասպարէզին, որ կը խոստանայ հասնիլ մեծագոյն յաջողութիւններու եւ յաղթանակներու բարձունքները »

Մեր ձեռքին տակ գտնուող երրորդ թերթի մը մէջ՝ «դաշնակահար Եավրուեանի բացարձակ յաղթանակը» խորագիրը կրող յօդուածէ մը, ի մէջ այլոց, կը քաղենք հետեւեալ տողերը ։—

« ... Սեդրակ Եավրուեան հեշտութեամբ դլեց անցաւ այս դժուարութիւնները, ճկունութեամբ եւ զարմանալի հաստատամտութեամբ։ Ստեղնաշարի այս վարպետը գիտէ իր գործադրութիւնները Նշանակել անծանօթ ուժով մը, որ կը թխի իր Ներաշխարհէն ։

« .. Շնորհիւ Սեդրակ Եավրուեանի Ժ. Մ. Ֆ.ը հրամցուց ժողովուրդին անմոռանալի երեկոյթ մը»։

Թուլուզի «Լա Տէփէշ»ին մէջ՝ «Ժ. Մ. Ֆ.ի երկրորդ կալան Սեդրակ Եավրուեանով» վերնագրին տակ կը կարդանք հետեւեալ տողերը ։—

« ... Սեդրակ Եավրուեան հոգեբանական այլազանութիւններով լի իր գործադրութեան մէջ ինքզինքը պարտադրեց իբրեւ վարպետ մը՝ տիրացած խոր երաժշտականութեան մը ի սպաս մասնագիտութեանց բոլոր լայն միջոցներուն։ Իւրաքանչիւր երգահանի համար յատուկ շեշտ մը, պատշաճ ձայնականութիւն մը կը գնէր, ամբողջութեամբ պահելով հարազատ հրապոյրը ռուս ազգային երաժշտութեան Նկարագրին » ։

Շարքը երկար է այս թերթերուն, եւ անոնց մեծածաւալ տրցակին Նմոյշներու իսկ տեղ յատկացնելը անհնարին՝ մեր մամուլին մէջ։

Սեդրակ Եավրուեան, երիտասարդ այս արուեստագէտը, Նոր հպարտութեամբ կ'ուռեցնէ մեր կուրծքերը, ըլլալով հայ ժողովուրդի տաղանդին կարկառուն մէկ Ներկայացուցիչը՝ յաչս մեծ ժողովուրդներու ։

Փայլուն է արուեստի այն հորիզոնը, որուն կը ձգտի, եւ որուն ծայրը շողացող արեգակը հեռըհետէ կը մօտենայ մեր տաղանդաւոր հայրենակցին, դնելու համար յաղթանակի գերագոյն պսակը իր գլխուն ։

ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐ

ՋՂԱԳՐԳԻ՞Ռ ԷՔ

Ջղագրգիռ ըլլալ։ Ի՞նչ կը Նշանակէ չիտէ չիտակ։ Այս վիճակը առաւելութիւններ կամ անպատեհութիւններ ունի՞։ Ի՞նչպէս գիտնալ թէ այդ դասակարգին կը պատկանիք եւ ի՞նչ պէտք է ընել այդ պարագային ։

Մանրամասն ուսումնասիրութիւններ կը թոյլատրեն մասամբ պատասխանելու այդ հարցումներուն ։

Օրինակի համար.

Հ.— Ի՞նչ է տարբերութիւնը ջղագրգիռ ենթակայի մը եւ բնականոն մէկու մը միջեւ ։

Պ.— Բնականոն մէկու մը ուժը ընդհանրապէս կը կեդրոնանայ գլխաւոր բանի մը վրայ, կը պատասխանէ Տոքթ. Իրլ Գրնչ, Փենսիլվանիոյ համալսարանին հոգեբուժութեան փրոֆէսէօրը։ Ջղագրգիռները իրենց ուժին գլխաւոր մէկ մասը կը վատնեն տակնուվրայ ընել հակառակութեանց մէջ։ Ահաւասիկ ինչու համար ջղագրգռութեան ամէնէն յատկանշական մէկ երեւոյթն է չուտ յոգնելու տրամադրութիւն մը ։

Հ.— Ի՞նչ է ազդեցութիւնը ջղագրգիռի մը ստեղծագործ յատկութեան մը վրայ։

Պ.— Բազմաթիւ ստեղծագործ արուեստագէտներ այդ տրամադրութիւնը ունենալով, կը կարծեն թէ ատով առաւելութիւն մը ունին։ Իրականին մէջ այդ «առաւելութիւններն» են որ ի վերջոյ կը հասցնեն ստեղծագործող արուեստագէտը իր վախճանին եւ ոչ թէ անոնց շնորհիւ բանի մը կը հասնին ։

Հ.— Ամուրինե՞րը աւելի ենթակայ են ջղագրգռութեան թէ ամուսնացեալները ։

Պ.— Այո ։ Առանձին կին մը բնական դերը չի կրնար կատարել իր գոյութեան ընթացքին ։ Ասկէ առաջ կուգայ թերացումներ եւ ներքին պայքար մը ։ Բազմաթիւ հոգեբոյժներու ուսումնասիրութիւնները՝ ցոյց կուտան թէ յաճախ ամուրիներու՝ մեծ մասը ջղագրգիռներ են. ամուսնութեան հանդէպ իրենց ատելութիւնը ատոր ապացոյցն է ։

Հ.— Կինե՞րը աւելի հակամէտ են թէ այրերը այս հիւանդութեան ։

Պ.— Այո, կը հաստատուի թէ կիները աւելի ջղային են, աւելի դիւրութեամբ յուսալքուող են եւ տակնուվրայ եղող. աւելի ենթակայ ան մտահոգութեանց եւ անձկութեան։ Սակայն, տարօրինակ ահկասութիւն, տագնապի մը ընթացքին աւելի պաղարիւն են քան այր մարդիկ ։

Հ. — Ջղագրգռութեան եւ իմացակաՆութեան մէջ կապ մը կա՞յ։

Պ.— Անկարելի չէ։ Թորինոյի համալսարանին մէջ քննութիւն մը կատարուած է 30.000զինուորներու վրայ,որ ցոյց տըւած է թէ իմացականութեամբ տկարները հարիւրէն աւելի մեծ համեմատութիւն մը կը կազմեն ։

Փայլուն իմացականութեամբ ենթականերու մօտ Նուազ է այդ համեմատութիւնը։ Սակայն բացառիկ առաւելութեամբ օժտուածներուն մօտ երբեմն այդ համեմատութիւնը մէկ անգամէն կը բարձրանայ ։

Հ.— Ի՞նչպէս հասկնալ թէ ջղագրգիռներու խումբին մաս կը կազմենք ։

Պ.— Երբ երբեմն առանց բացառիկ յոգնեցուցիչ աշխատանքի մը «սպառած եմ», երբ առտուն կ'արթննաս աւելի յոգնած քան պառկած ատենդ, հակառակ անոր որ որեւէ անհանգստութեամբ չես տառապիր. այս Նշանները կրնան ջղագրգիռ վիճակ մը մատնել ։

Հ.— Խօսակցութեան մէջ գործածուած բառեր, խօսքեր յատկանշական կրնա՞ն ըլլալ ։

Պ.— Այո՛, բժշկական քննութիւններ հաստատած են թէ ջղագրգիռներուն խօսակցութեանց մէջ «ես» կ'ուզեմ, կը կարծեմ որ եւայլն բացատրութիւնները յատկանշական են. երբեմն Նոյնիսկ անճշդութիւն մըն ալ կ'ունենան ։

Հ.— Ուրկէ յառաջ կուգայ ջղագրգռութիւնը ։

Պ.— Անձնաւորութեան իր իսկ հակառակութեամբ եւ կեանքի պայմաններուն ներդաշնակութեամբ չենթարկուելէն ։ Քունի պակասէն։ Անբաւարար սնընդառութիւն մըն ալ կրնայ դեր ունենալ գործին մէջ։ Փորձառաբար հաստատուած է որ պակաս սննդառութիւն մը կրնայ ջղագրգռութեան Նշաններ ցոյց տալ 90 առ հարիւր ենթականերուն վըրայ ։

Հ.— Ի՞նչ պէտք է ընել եթէ ջղագրգիռ ենք։

Պ.— Ահա վեց գլխաւոր դարմաններ որոնք մասնագէտները հաստատած են ։—

1.— Մոռնալ չարունակ իր մասին գանգատելէ ։ Զմոռնալ որ ամէն մարդ ալ օրեկայ իր դժուարութիւնները ունի ։

2.— Ինքն իր վրայ չցաւիլ։ Փորձել շատ լըջութեամբ չանդրադառնալ իր մասին։

3.— Իր Նմաններուն մէջ դաղտնի պատճառներ չփնտռել։ Ինքզինքին չհարցընել թէ ի՞նչ յետին միտք կրնայ ըլլալ դիմացինին խօսքերուն կամ գործերուն մէջ։

4.— Շատ բարձրերը չնայիլ։ Անհասանելի Նպատակներու չձգտիլ, յուսախաբութիւններ չունենալու համար ։

5.— Մտածումներդ եւ անձդ չարունակ քննութեան չենթարկել ։

6.— Բաւարար եւ յարմար սննդառութիւն մը ունենալ եւ բաւականաչափ քընանալ ։ Եթէ այս պայմաններուն յարմարիլը շատ դժուար ըլլայ ձեզի բժիշկին դիմեցէք։ Ցիշեցէք որ մարդիկ որոնք դիւրաւ կը յարմարին. աւելի լաւ կը զգան իրենքզիրենք ։ Լաւ տրամադրութիւն կ'ունենան եւ դիմացինին հանդէպ աւելի վստահութիւն։ Կը յարգեն մարդոց մէջ եղած հազար ու մէկ առանձնայատկութիւնները։ Կը ձգտին իրենց շրջապատը յարմարցնել իրենց եթէ կարենան եւ կամ իրենք կը յարմարին անոր եթէ պէտք ըլլայ։ Իրենց արդար յաւակնութիւնները կը չափաւորեն։ Իրենց աշխատանքը կարելի եղածին չափ լաւ կը կատարեն եւ անկէ կը քաղեն իրենց գոհունակութիւնը ։

ՃՈՆ ՃԻՓՍԸՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԻՆ ԵՐԱԶՆԵՐ, ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ..», գրեց Անդրանիկ Ծառուկեան։ Ընտիր տըպագրութիւն, 340 էջ։ Տպարան Մշակ, Պէյրութ։ Հեղինակին հասցէն.— Պուաթ Փոսթալ 1426, Պէյրութ։ (Լիբանան)։

Գին՝ արտասահման, 3 տոլար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Իրիկունները, խրճիթին մէջ կամ պարտէզը, ուր, Սոֆիի հետ, արձակ համարձակ՝ կը խաղար, կը վազէր, կը կռուըտէր։ Ու հ կորսուած անհետացած մանկութեան այդ միակ հեշտալի րոպէներուն անդառնալի քաղցրութիւնը ։

Ո՞ւր էին անոնք, այդ ովասիսները իր տխուր եւ դառնակսկիծ մանկութեան ։ Անոնց վերյիշումը հիմա արցունքներ կը բերէր կոպերուն տակ ։ Ցետոյ վատակաւոր կեանքին շրջանը սկսեր էր, Նոյնքան ապուշ, Նոյնքան ողբալի, Նոյնքան ամուլ։ Ահագին վաճառատան մէջ իր քրտնաթոր եւ ստրկային դատանքը պաշտօնեաներուն ամէնէն յետինը ըլլալով, ամէնուն հրամաններուն թիրախը ըլլալու դատապարտուած ։

Սկիզբները մանաւանդ, ինչ չնչապատ ճարտաւորումներ էին, կրաւորական հըՆազանդութեան ինչ Նուաստ շարժումներ իր կողմէ, գոհացում տալու համար բոլորին ալ այդ առեւտրական բարկ մթնոլորտին մէջ՝ լեցուած խայսերցի չորպաճին անհամբեր, բարկացոտ պոռչտուքներովը, եւ անոր բացակայութեանը՝ անկիրթ ու չտես գրագրի մը յոխորտ բացականչութիւններովը.

— Համբիկ, վազէ ծօ, խաւվէ մը։

— Ծօ, ինչ սէրսէմ սէրսէմ կեցեր էս, սա միւշտէրիին քիպրիթ մը չվառե՞ս .

Իր ազնիւ, տխուր, դիւրազգած հոգին դառնութեամբ լեցուեցաւ այս անարգական վերաբերումին առջեւ. պահ մը դըպրոցի պարո՛ն Սերվիսին ա՛խր քաշեց, անոր գաւաղանաբարձ բազկին սպառնալիքը նախադաս համարելով։

Բայց քիչ քիչ վարժուեցաւ, ընտելացաւ հոգին, միտքը, սիրտը կաշկանդող, մեռցնող միջավայրին այս պայմաններուն։ Իր մէջ՝ առեւտրաբոյր այդ մթնոլորտը նորանոր ձգտումներ ստեղծեց, դրամ շահելու տենդը, շուկայի տրամադրութիւն մը որ կրնար ուրիշ ամէն անախորժ տպաւորութիւն հակակշռել ։ Այս նոր ու հաճելի բնազդներուն զարթնումին առջեւ, Հարիկ ներքին բուռն գոհունակութիւն մը զգաց. շուկային մէջ ինք ալ շուկայի մարդ պիտի ըլլար, տարիներու ընթացքին մէջ, անշուշտ կարծր դժուարութիւններէ եւ հոգեսպառ դատանքներէ յետոյ, ինքն ալ առեւտուրի մը տէր, պոռոտախօս, երջանիկ իշխաններէն մէկը դառնալու համար ։ Այս հեռաւոր բայց յանկուցանող Նպատակակէտը ջահի մը պէս մեծաշող ու վառ մընաց տղուն երեւակայութեան խորը մինչեւ այն րոպէն, ուր սիրոյ հրդեհին բոցավառ շողարձակութիւնը եկաւ Նսեմացուց զայն ։

Այս թաղծոտ մտածումներով յափըշտակուած, Համբիկ յանկարծ կը սթափէր՝ հրամանի մը գործադրութեանը վազելու համար խենթի պէս ։

Անիկա դեռ հագիւ տասնըինը տարու կար, խեղացի, աղուոր սեւ աչուըներով, որոնց Նայուածքին մէջ ազնիւ, հեզ, բարի հոգիի մը սարսռալը կը տեսնէիր։ Իր քիչ մը անկանոն դիմագծութիւնը՝ ապրուած տխուր կեանքի մը քայքայումը կը ցոլացնէր, աղապատանքդ շարժելով ։

Ու հիմակ, սիրոյ տառապանքը Նայուածքի անուշ տարտամութիւն մը եւ դէմքի տժգոյն դեղեցկութիւնը կը բերէր իր հետը, այնքան ակներեւ, այնքան չեշտուած որ իր չարամիտ յայտարարեցին իրարու մէջ.

— Տղաք, Համբիկը հապը կը կլէ կոր, փառքի՞ն էք. Սոֆիին կրակէն կ'երի կոր ...

Ալ սկսաւ քայլ առ քայլ անցնիլ սիրահարական կեանքի սովորական փուլերէն։ Հայելիին մէջ ուշադրութեամբ դիտեց իր անձնիքը՝ քննադատի, գնահատողի աչքով ։ Վայելուչ, հրապուրիչ երեւնալու բուռն մտահոգութիւն մը, իր հագնուածքին, շարժուձեւերուն մէջ ակներեւ բարեփոխութիւն մը մտցուց։

Ճերմակ օձիք եւ փողկապ դրաւ Այնուհետեւ, առտուները, մեկնելէ առաջ, երկարօրէն մազերը յարդարեց հայելիին դէմը, ճակտին վրայ դռուզ փունջ մը յօրինելով որուն ծոթը սկսաւ երեւնալ Նոյնիսկ Փէսին տակէն։ Կիրակի օրերը, բաճկոնին դուրսի գրպանէն՝ սկսաւ ցոյց տալ թաշկինակի մը եզերքը։ Բարակ գաւազան մը գնեց՝ որուն գործածութեանը համար տունը հայելիին առջեւ փորձեր ըրաւ։ Պեխեր ունենալու մարմաջէ մը բռնուած, մատներովը վերին շուրթը կը խառնէր՝ պարապ ատենները։ Համբիկի վըրայ երեւցող այս փոփոխութիւնները Նախ եւ առաջ մօրը աչքին զարկին ։

— Օրդտի, բսաւ առտու մը երբ Համբիկ հայելիին առջեւ կը յարդարուէր երկարօրէն, ի՞նչ է չիյտեմ, սիւսի մըն էս ինկեր, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, մեղայ Տէր Աստուած, տուն սասնկ պան չունէիր առաջ...

Համբիկ պատրաստամիտ պատասխան ունեցաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Թոռոսմ խումբէն 2000 *ֆրանք* :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վարդուհի Վարդանեանի մահուան առթիւ Անիէռ – Գոլա Քոլոմպի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը փոխան ծաղ – կեպսակի հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ օգափոխութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի 10 *մասնաճիւղերուն :*

Յունուար 7ին, ժամը 15 – 18 Սալ Քատէի մեծ սրահին մէջ, 21 Րիւ Քատէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին :

Անի Թարօն *իր գեղեցիկ պարերով* :

Կայանի խումբէն Սիւզան Մուրատեան, Սօնա Տէր Խաչատուրեան, Քլոտին Քէհեայեան *ծիծաղաշարժ «աքէչ»ով* :

Ժան Փիէռ Ներկարարեան (*ջութակ*) :

Իսիի Երիմեան վարժարանի երգչա – խումբը կ'երգէ կայանի քայլերգը, յօ – րինուած Տիկին Էլ. Բիւզանդի կողմէ, երաժշտութիւն Մեսումենցի, առաջնոր – դութեամբ Ս. Քաջեանի :

Արտասանութիւններ «Անարատ Ցղու – թեան» աշակերտներու կողմէ :

Ձմեռնածու Կի – Պեր :

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարե – կամները իրենց փոքրիկներով, մասնա – ւոր օթօքառներ Շաւիլէն, Ալֆորվիլէն, Առնուվիլէն, Իսիէն, Քաշանի օթոքառին համար հաւաքուիլ 39 Րիւ Մատամ Քիւ – ռի, Պանեօ , *ժամը* 14*ին* :

Ալֆորվիլէն հանրակառքը կը մեկնի ժամը 14*ին, Փլաս Քարնոյէն : Միւս ար – ուարձաններէն կը խնդրուի տեղականալ տեղւոյն մասնաճիւղերէն :*

Շաւիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կող – մէ վարձուած օթօքառ *մը «Փուան տը Շաւիլ»էն կը մեկնի ժամը մէկուկէսին, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ կը կենայ Շաւիլի* օթօպիւսի *բոլոր կայա – րանները : Դպրոցական տարիք ունեցող բոլոր փոքրիկներուն համար ճամբոր – դութիւնը ձրի է, իսկ մեծերու համար* 3·00 *Ն. Ֆր. Իսիէն կը մեկնի ժամը*13·30–*ին, դպրոցին առջեւէն :*

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախա – ձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի *մէջ* :

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն : Կը մասնակցի երգչուհի Րընէ Կապի :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր' Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակու – թեամբ. —

Դեղահատի դարը (Հայ–Բոյժ) — *Ա – ռողջութիւն բարոյական ուժով* (Տոքթ. Պլանտէլ) — *Առանց ցաւի ծննդաբերու – թիւն* (Փրոֆ. Մարգարեան) — *Ստամոք – սի խոց* (Տոքթ. Աշճեան) — *Ձուկը Հա – յաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը* (Փի – րուզեան) — *Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մա – սին* (Տոքթ. Այվազեան). — *Աւաղ ի վե – րայ ճանճի* (Մինաս Թոխաթցի) — *Ա – կանջի ցաւը… քանսէրի նշան* (Տոքթ. Ասֆանազ) — *Երատներ լեարդի հիւանդ – ներուն* (Տոքթ. Գալուստեան) — *Բերանը ծռեցաւ…* (Տոքթ. Քորոն) — *Ոտքերը չեն բռներ* (Տոքթ. Ազատեանի) — *Ձգեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սնըն – դական ու բժշկական արժէքը* (Շ. Նար – դունի) — *Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ* (Տոքթ. Շ. Օնաn) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ — *Տարեկան* 15 *Նոր ֆրանք* (1500 *ֆրանք*) : *Արտասահման* 20 *Նոր ֆրանք* (2000 *Ֆր.*, *երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար* 37,5 *Նոր ֆրանք* (3750 *Ֆր.*) :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

Ս. Յովհ. Մկրտիչ (Փարիզ)

Յունուար 6, *Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստ – ուածայայտնութեան, Չորեքշաբթի, ըս – կիզբ ժամերգութեան ժամը* 8*ին, Ս. պա – տարագ ժամը* 10*ին* :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

Յունուար 7 — *Հինգշաբթի յիշատակ Մեռելոց, Ս. պատարագ ժամը* 10*ին* :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, Ս. Ծնունդ, արարողու – թիւն ժամը 8·30, *պատարագ ժամը* 10 – *ին, կը պատարագէ Տէր Եսայի քհնյ. Ալթունեան :*

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ս. Ծննդեան հոգեպարար արարողու – թիւնները կը սկսին յառաջիկայ Յուն – ուար 9ի Շաբաթ երեկոյ ժամը 5ին :

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այդ օրուան հանդիսաւոր արարողութեանց եւ Ս. Պատարագին :

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Երեքշաբթի, *ճրագալոյց Ս Ծննդեան* :

ա) Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9*ին* :

բ) Երեկոյեան խթման արարողութիւն եւ գրքերու ընթերցում ժամը 5*ին* :

գ) Ս. Ծննդեան յայտնութեան ժամեր – գութիւն եւ գիշերային պատարագ ժամը 9*ին* :

Յունուար 7 — *Հինգշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը* 9*ին* :

Յունուար 10 — *Կիրակի, Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ժամը* 10*ին* :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 6, *Չորեքշաբթի, ժամերգու – թիւն Ս. Ծնունդի ժամը* 9*ին* :

Յունուար 9, *Շաբաթ*, ճրագալոյց, *ա – ռաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 8·30*ին* : *Երեկոյեան ժամերգութիւն* 4·30*ին* : *Ս. պատարագ, երկսեռ խումբով* 6*ին* :

Յունուար 10, *Կիրակի*, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 7·30*ին* : *Ս. պա – տարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը* 9·45*ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը* 11·15*ին, Ջրօրհնէք ժամը* 11·45*ին* :

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 5, Երեքշաբթի — ճրագա – լոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան խթման ա – րարողութիւն ժամը 4, *Ս. պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը* 5·30 :

Յունուար 6, Չորեքշաբթի, *Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Յիսուսի Քրիս – տոսի, սկիզբ. առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը* 8*ին* : *Ս. պատարագ ժամը* 10*ին* :

Յունուար 7, Հինգշաբթի, *Յիշատակ Մեռելոց ընդհանուր Հայոց, սկիզբ ժա – մերգութեանց ժամը* 8·30*ին*, *Ս. պատա – րագ ժամը* 10*ին, Հոգեհանգիստ ննջեցե – լոց ժամը* 11·45*ին* :

Կիրակի, *5րդ օր Ծննդեան, սկիզբ ա – րարողութեանց ժամը* 8·30*ին* :

Ս. պատարագ ժամը 10*ին* :

Հանդիսաւոր Ջրօրհնէքի արարողու – թիւն ժամը 11·45 :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO)

Շաբաթ, ճրագալոյց, երեկոյեան ժա – մերգութիւն Ս. պատարագ :

Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածա – յայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգու – թիւն, Ս. պատարագ, Հոգեհանգիստ Թաղիս ննջեցելոց հոգւոյն, Ջրօրհնէք :

ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգային Միու – թիւնը կը հրաւիրէ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Ս. Ծննդեան հոգեզմայլ արարողութեանց :

Շաբաթ, *օր ճրագալոյց, սկզբնաւո – րութիւն ժամերգութեանց իրիկուան ժա – մը* 4·30*ին, ընթերցում գիրքերու ժամը* 5*ին* :

Կիրակի, *Ս. Ծննդեան արարողութիւն, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց, ա – ռաւօտուն ժամը* 7·30*ին* : *Պատարագ ժա – մը* 10*ին* : *Ջրօրհնէք ժամը* 11·30*ին* :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ"Ի
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն —
Տարեկան — 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200) :
Արտասահման —
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000) :
Բաժանորդագրութիւնները կը վճար – ուին կանխիկ :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՇՈՒՏՈՎ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց' ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բոլոր անոնք որ արձանագրուած են կամ վճարած, պիտի ստանան փոստով' առաջին առթիւ : Ստացագիր չի դրկուիր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խում – բի տարեկան մեծ պարահանդէսը, փետր. 28*ին, Շաբաթ երեկոյեան :*

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի հա – մերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆ – րիկեանի) : Ապրիլ 17*ին*

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, 24 ՅՈՒՆ – ՈՒԱՐ, 1960 :

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 *Փետրուար* 1960*ին*, Ժորժ Ե.ի *պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը* 17*էն մինչեւ կէս գիշեր :*

Հ. Յ. Դ.
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ :

Կը դասախօսէ' ԸՆԿ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ :

Նիւթ' Լեզուական խնդիրը Խորհրդա – յին Միութեան մէջ :

Այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները :*

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Երիմեան վարժարանի Ամանորի հանդէսը, այս Կիրակի, ժամը 16*ին, վարժարանին մէջ :*

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, արամա – խօսութիւններ եւ մանկական թատերա – խաղ մը' «Կաղանդ Պապան» :

Կը հրաւիրուին ծնողքները, եւ Իսիի գաղութը, ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէ – սին :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6, *կէսօրէ վերջ ժամը* 2·30*ին, Սալ տը լա Շիմի,*

28 bi, Rue St. Dominique, Paris 7e

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10*ին, Կիրակի օր, ժամը* 16*էն մինչեւ առաւօտ :*

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւրքճեանի, *եւ մասնակցութեամբ Գ.* Ճէրահեանի *պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :*

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԷՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ :

Նոյնպէս Շարպօնիէրի *միջազգային խումբին* աթրաքսիոններով *եւ նուագա – խումբով ճոխացած :*

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը :

Հեռաձայնել — 28–54–03 *եւ կամ ժամը* 16*էն յետոյ* 60–47–18 :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա – չի Ֆէօանվիլիէի օգափոխութեան կայա – նին կը նուիրեն — Գ. Ժ. Օ. Ս. 15·000 *ֆրանք, Գ. Շապանեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչատուրեան (Ալժէ)* 2500, *Գ. Երամեան երկու հա – զար, Տէր եւ Տիկին Ֆիտօն* 1500, *Գ. Սր – մաքէշեան երկու հազար, Տիկին Ա. Գրրկօեան, Տօքթ. Մ. Բաշայեան, Տէր եւ Տիկին Սաաթճեան հազարական ֆրանք, Գ. Վ. Մալէզեան, Օր. Շամտանճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան* 500*ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Նէօյի)* 1000, *Գ. Ստեփանեան (Իսի լէ Մուլինօ) հա – զար, Տէր եւ Տիկին Գահվէճեան* 500 *Ֆր :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ Խաչի Փարիզի դարմա – նատան կը նուիրեն. —

Գ. Գ. Տավուտեան հազար Ֆր., Վար – դերեան 500, *Տէր եւ Տիկին Մայասեան* 500, *Գ. Սահակեան, Տիկին Այլահվեր – տի, Տէր եւ Տիկին Շիրվանեան, Գ. Գօ – ճապաշեան (Մարսէյլ)* 500*ական ֆրանք :*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 7 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8690 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4491

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ

Նոր տարին առիթ կ'ընծայէ յետադարձ ակնարկ մը նետելու անցնող շրջանին վրայ, քննութեան ենթարկելու ազգային կեանքին մէջ կատարուած ճիգերն ու ձեռք բերուած նուաճումները: Ու նաեւ՝ ծրագիրներ կազմելու նոր գործունէութեան :

Խօսելով Ֆրանսահայ գաղութին մասին, գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ 1959ի ընթացքին ներքին խաղաղութիւնը վրդովող դէպքեր չպատահեցան :

Հանրային, ազգային, բարեսիրական, եկեղեցական, երիտասարդական ու մշակութային զանազան կազմակերպութիւններ շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը մայրաքաղաքին եւ գաւառի մէջ : Ամէն մէկը իր գիտցած ձեւով օգտակար ըլլալու, իր առաջադրած ծրագիրները իրագործելու նպատակով :

Սակայն 1959ին ալ չունեցանք ազգային կեդրոնական, ներկայացուցչական մարմին մը, որ իրաւունք ունենար խօսելու Ֆրանսահայ գաղութին անունով, ճանչցուէր տեղական իշխանութեանց կողմէ, անոնց կարենալ ներկայացնելու համար մեր ցաւերն ու կարիքները :

Չունեցանք համադրող՝ կեդրոնական ուժ մը:

Տարիներէ ի վեր այս մասին յայտնուած բաղձանքներն ու կատարուած սրտցաւ թելադրանքները ոչ մէկ դրական արդիւնքի յանգեցան :

Երեւոյթները ցոյց կու տան, որ դիւրին պիտի չըլլայ հասնիլ բաղձացուած նպատակին :

« Փարիզի մէջ պատահաբար տեղեկութիւններ կը ստանանք եկեղեցւոյ վարչութեան եւ առաջնորդին գործունէութեան մասին : Միայն Կրթական Խորհուրդն է որ զեկոյցներ կը հաղորդէ պարբերաբար, մռայլ խորհրդածութիւններով», կը գրէր ողբացեալ Շ. Միսաքեան, երեք տարի առաջ (Յառաջ, 3 Յունուար 1957):

Որեւէ բան փոխուա՞ծ է անկէ ի վեր:

Կրօնական ընկերակցութիւնը իր չորս տարուան գործունէութեան տեղեկագրին մէջ Կրթական Խորհուրդի աշխատանքները միայն ցոյց կու տար իբրեւ դրական գործ :

Լուռ կ'անցնէր ուրիշ հարցերու վրայէն: Ինչո՞ւ համար:

Ու Դեկտեմբեր 20ին հապճեպով կը կազմակերպէր Ներկայացուցչական Ժողովի ընտրութիւնը, դուռ բանալով զանազան դժգոհութեանց :

Լիոնի մէջ Ազգային Միութիւնը շատոնց լրացուցած է իր շրջանը : Նոր ընտրութիւններ կատարելու համար կը սպասէ, որ բոլորովին վերջանայ եկեղեցին եւ ազգային տան շինութիւնը, — ըսուած իր օրով :

Անհրաժեշտ է կեդրոնական մարմին մը ստեղծել Միջին Ֆրանսայի համար, Լիոնի շուրջ համախմբելով Տէսինը, Կրընոպլը, Վիէնը, Սէնթ Էթիէնը, Սէն Շամոնն ու նոյնիսկ Վալանսը, որ աւելի մօտ է Լիոնի քան Մարսէյլի :

Վալանս վերջերս ձեռնարկներ ըրաւ Նոր Ազգային Միութիւն մը կազմելու համար, պետական վաւերացման ենթարկելով զայն:

Կրընոպլի Ազգային Միութիւնը շատ սահմանափակ գործունէութիւն ունի :

Աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր հաստատուն գաղութներ ունինք Կրընոպլի, Վիէնի, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի մէջ: Ու սակայն չունինք եկեղեցի ու քահանայ : Հայերէնի դասընթացքներն ալ նախանձելի վիճակ մը չեն ներկայացներ այդ քաղաքներուն մէջ :

Մարսիլիոյ Ազգային Առաջնորդարանը հարաւային Ֆրանսայի մեր հայաշատ շրջանին համար պէտք է դառնայ իրական կեդրոն մը: Քաղաքի, արուարձաններու եւ Նիսի եկեղեցիները կը կարօտին ձեռնհաս հովարարձութեանց եւ կարող քահանաներու :

Փայլուն չէ հաշուեկշիռը :

Յուսա՞նք որ կացութիւնը պիտի բարուոքի 1960ին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ. "ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆՆԵՐԸ ԶԶՈՒԱՆՔ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԵՆ"

ՄՈՍԿՈՒԱ.— ՖԱՇԱԿԱՆ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՆ

Միջազգային ճակատի վրայ ամէնէն հրատապ հարցն է հակասեմական շարժումը, որ Գերմանիայէն եւրոպական այլ երկիրներ անցնելէ ետք տարածուեցաւ բովանդակ աշխարհի մէջ :

Ամէնէն ուշագրաւը այն է սակայն, որ հակառակ բոլոր երկիրներու ոստիկաններուն թափած ճիգերուն՝ ցարդ կարելի չէ եղած հասկնալ այս շարժումին կեդրոնը : Ձերբակալուողներու յայտարարութիւններն ալ գոհացուցիչ չեն :

Գերմանիոյ պաշտօնական իշխանութիւնները կը դժուարանան այս ուղղութեամբ վերջնական յայտարարութիւն մը ընել: Շատեր կը պնդեն թէ Արեւելեան Գերմանիոյ գործակալներուն քարոզչական նոր եղանակն է ասիկա, մինչ, ուրիշներու կարծիքով հիթլերականութեան մասին գաղափար չունեցող տղոց գործն է: Ամէն պարագայի մէջ, Պոնի պատասխանատու շրջանակները վստահ են թէ նոր — նացիական զաւազրութիւն մը գոյութիւն չունի երկրին մէջ :

Վարչապետ Ատընաուըր, որ 84րդ տարեդարձը տօնեց, յայտարարեց թէ ամէն միջոց պիտի գործադրուի՝ շարժումին բուն հեղինակները գտնելու համար, աւելցնելով թէ հակասեմականները « խոր զզուանք կը պատճառեն իրեն» :

Ուրիշներու կարծիքը հետեւեալն է.— Միայն համայնավարները շահ ունին Հիթլերը կեանքի կոչելով : Անոնք կ'ուզեն որ Ամերիկա Եւրոպայէն հեռանայ եւ Գերմանիա, Ֆրանսա ու Անգլիա իրարմէ բաժնուին: Համայնավարներու գլխաւոր ծրագիրն է Գերմանիան մեկուսացնել :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը այս մասին կը գրէ.— «Ֆաշական աւազակները, որոնք իրենց գոյութիւնը ցոյց կու տան, Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ առանձին չեն: Անոնք համախոհներ ունին Անգլիոյ մէջ»: Խորհրդային գործակալութիւնը շարժումին բուն պատասխանատուն կը նկատէ Արեւմտեան Գերմանիան :

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը մտածեն թէ հակասեմական այս շարժումը կազմակերպուած է Եգիպտոսի կողմէ:

Մինչ այս մինչ այն, կեռ — խաչերը սահմանէ սահման կ'անցնին: Ամէն օր նոր արձանագրութիւններ կը տեսնուին տարբեր երկիրներու եւ քաղաքներու մէջ:

Էօփէնի մէջ (Պելժիա) կեռ — խաչեր գծուած էին... եկեղեցիներու մերձակայքը :

Հելսինքիի մէջ (Ֆինլանտա) չորս կեռխաչեր գծուած էին դպրոցի մը պատերուն վրայ :

Օսլօ.— (Նորվեկիա). հրեայ առեւտրական մը, որուն դրան վրայ կեռ—խաչ մը փորագրուած էր առջի օր, սպառնական երկու նամակներ ստացաւ. « Եթէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

Ո՞Վ ՄԵՂՔ Է ...

— Ճարթիլը բա՛ն մը չէ, շիտակը ...

— Ի՞նչ կայ նորէն...

— Եթէ աս ասանկ շարունակուի, պիտի երթամ ծովը պիտի նետուիմ, ձեր ձեռքէն օձիքս ազատելու համար ...

— Մե՞ր ձեռքէն... Ի՞նչ ըրեր ենք ... «Մենք»ը որո՞ւ մասին է:

— Հայոց ազգին խմբագիր կոչուած արարածներուն եւ մէյ մըն ալ անոնց սերտ գործակիցներուն, գրաշարներուն մասին է... Մէկ խումբը առ, միւսին զարկ ...

— Խելացի ... Եթէ աս ազգը խմբագիր ու գրաշար չունենար, դուն ի՞նչ պիտի կարդայիր ... Փառք Աստուծոյ, օտար լեզուներու ալ ծանօթ չես ...

— Ծանօթ եմ, ծանօթ չեմ, ուրիշ խնդիր է... Հիմա, դուն ինծի բացատրէ նայիմ ... Ասկէ չորս ամիս առաջ ձեր լրագրին համար, պէյսպոլի մասին ըսաչելի բանաստեղծութիւն մը գրկած էի... Ո՞ւր մնաց ... Ինչո՞ւ չէք հրատարակեր ... Չստացա՞ք ...

— Ստացանք, կարդացինք, խնդացինք ալ ...

— Լա՛ւ, ստանալը, կարդալը եւ խնդալը ինչո՞ւս պէտք, եթէ խնդալու պատեհութենէն պիտի զրկէք մեր ազգը ... Ինչո՞ւ չէք հրատարակեր ...

— Հրատարակուելիք բան չէր, եղբայր... Դուն, բանաստեղծութիւն գրելու փափաքէն վազ անցիր եւ ասկէ ետք Նապէոնին Հօնայի մասին բաներ գրէ:

— Ուրեմն, ես այդքա՞ն պզտիկ գրող եմ ...

— « Պզտիկ »ութիւնը մէկ կողմ դիր, գրո՛ղ ալ չես ...

— Հապա ի՞նչ եմ ...

— Վարպետ արհեստաւոր մը:

×

— Բարեկամ, քու զանգատդ ինչ է ...

— Մօտաւորապէս նոյնը ... Այն տարբերութեամբ որ իմ գրածս հրատարակած էիք, բայց ջարդուփշուր ընելէ ետք... Ես գրած էի, ճիշդ, 37 էջ, դուք հրատարակեր էք միայն երկու էջերը ... Ասիկա անիրաւութիւն չէ՞...

— Բարեկամ մենք քեզի դէմ անիրաւութիւն չենք ըրեր, ընդհակառակն, քեզի բարեկամութիւն ըրեր ենք ...

— Չհասկցայ ...

— Պատիւդ փրկեր ենք... Եթէ այդ 37 էջերը հրատարակած ըլլայինք, ոստիկանութիւնը կրնար զեզ ձերբակալել եւ ... յիմարանոց առաջնորդել ... Գրել չես գիտեր, սիրելի հայրենակից ...

— Գրել չեմ գիտեր եղեր ... Հապա ի՞նչ գիտեմ ...

— Լաւ թալլու կը խաղաս ...

×

— Պատմէ նայինք ... Դո՞ւն ալ յոդուած գրկած էիր ...

— Այո՛... Իմս տպեր էք, բայց, Աստուած տպել ընէ ...

— Ինչո՞ւ, մենք շատ վարպետ մեքենավար մը ունինք ...

— Ունիք գիտեմ, ես անոր մասին չէ որ կը խօսիմ... Իմ բողոքս ուրիշ բան է ... Եղբայր, կը վայլէ՞ր որ ինծի պէս գրագէտի մը, մտաւորականի մը յօդուածը ելլէիք երկու փրանքնոց գրողի մը յօդուածին տակը հրատարակէիք : Հա՛, խոնարհութիւնը աղէկ բան է, բայց այդ մարդուն յօդուածին տակը երեւնալն ալ քիչ մը անպատուութիւն է ... Վերջապէս, մենք ալ անուն ունինք, համբաւ ունինք ... Ինչո՞ւ կը պզտիկցնէք ազգին իրական արժէքները ... Ա՞ն ով է եղեր որ անոր յօդուածը իմ յօդուածէս առաջ պիտի կարդացուի եղեր... Ուրիշ անգամ ասանկ բան չընէք, ա՛լ չեմ գրեր ...

— Աստուած ձայնդ լսէ եւ իրա՛ւ չըգրես... Ազգն ալ ազատի ձեռքէդ, լրագիրն ալ ...

×

— Քո՞ւ զանգատդ, բարեկամ:

— Ըսեմ... Ինչո՞ւ իմ գրածիս խորագիրը 16 փունթօ գիրերով շարել տուած էիք, իսկ անոր գրածին խորագիրը 24 փունթօ գիրերով ... Ես անկէ պզտի՞կ մարդ եմ ..

— Երկուքդ ալ միեւնոյն չափն ու կշիռը ունիք ...

— Ստա՞նկ եղաւ ... Լա՛ւ, ասկէ ետք տո՛ղ մը բան չեմ գրեր ...

— Ոտքդ պագնեմ, երդում մըն ալ դուն ըրէ որ պիտի չգրես ...

— Մե՛ղք էք... Չենէ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի ուրբաթ օր Մոսկուա կ'երթայ, ուր հրաւիրուած էր պաշտօնապէս:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պաշտօնեաններուն գործադուլը կը շարունակուի 11 օրէ ի վեր:

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Լէոփոլտվիլ (Քոնկօ) գնաց, ուր երկու օր պիտի մնայ: Միւս կողմէ, Յունուար 15ին Պրիւքսէլի մէջ «կլոր սեղանի» շուրջ ժողով մը պիտի ըլլայ Քոնկոյիներու եւ Պելժերու մասնակցութեամբ, Քոնկոյի անկախութեան պայմանները ճշդելու համար :

Ա. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասր, Մարոքի թագաւորի ներկայութեան, Յունուար 9ին Ասուանի ամբարտակի աշխատանքներուն բացումը պիտի կատարէ: Աշխատանքները պիտի տեւեն տասը տարի, 367 միլիոն սթերլին արժէքով: Այս ամբարտակը հսկայ լիճ մը պիտի ըլլայ՝ 4000 քառ. քիլոմեթր մակերեսով եւ 80 մեթր խորութեամբ. 140 միլիառ խորանարդ մեթր ջուր պիտի պարունակէ :

ՎԻԷՆՆԱ պտոյտի գացած 11 Լեհեր ապաստան խնդրեցին աւստրիական կառավարութենէն, Լեհաստան չվերադառնալու համար :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, այսօր, Յունուար 7, տեղի կ'ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ. առաջին խորհրդարանը պիտի ունենայ 35 յոյն եւ 15 թուրք անդամներ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ շոգեկառքի ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր. Սոնտրիօ-Միլան ճեպընթացը երկաթուղիէն դուրս ելաւ, 15 հոգիի մահուան պատճառ դառնալով. մօտ հարիւր վիրաւորներ կան :

ԱԼՊԵՐ ՔԱՄԻՒԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Զորեքշաբթի առաւօտ Լուրմարէնի մէջ (Վոքլիւզ), իր կնոջ, ազգականներուն եւ բարեկամներուն ներկայութեան :

ՖԱՈՒՍԹՕ ՔՈՓՓԻԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շատ յուզիչ պայմաններու մէջ: Ըստ ախոյեանին մօրը որոշումին Քոփփիի կեանքի ընկերուհին հեռացուեցաւ դագաղին եւ ոչ օրինաւոր կինը: Քոփփի հսկայ հարստութիւն մը կը թողու, որ համաձայն իտալական օրէնքին կը մնայ իր օրինաւոր զաւակին (14ամեայ աղջիկ մը), ախոյեանը սակայն զանազան նուիրատուութիւններով ապահոված էր իր մանչ զաւկին ապրուստը:

ՖԵՐՆԱՆ ԿՐԷԿ մեռաւ 86 տարեկանին: Մեր ակադեմականներու ամէնէն երիտասարդը նախկին լրագրող եւ ծանօթ բանաստեղծ էր :

« ԼԸ ՄՈՆՏ» գրաւուեցաւ Ալժէրի մէջ առջի օր, հրատարակած էր Կարմիր Խաչի մէկ տեղեկագիրը Ալժերիոյ արգելափակման կայաններու մասին:

ԽՕՍՔ

ՄԻՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՀԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

Բ.

Հիներու եւ նորերու մասին վկայութիւններ տալէ առաջ, պարտաւոր եմ հաստատում մը ընել ։

— Մեր կեանքին մէջ, հիներու եւ նորերու միջեւ գոյութիւն ունեցող հիմնական տարակարծութեանց եւ անհասկացողութիւններուն պատճառը, անկախաբար՝ բոլո՛ր ժողովուրդներուն համար գոյութիւն ունեցող պատճառներէն, ազգային մեր ճակատագիրն է ։

Որպէսզի մարդիկ եղերական բաներ չմտածեն, ընդգծենք նաեւ այդ ազգային ճակատագրին բնոյթը, մեր կողմէ արծարծուած հարցի սահմաններուն մէջ ։

Մեր հիները ապրեցան ու գործեցին կամ հայրենի հողերու վրայ, կամ պապենական երդիքներու տակ ։

Եթէ նոյնիսկ լքեցին իրենց հայրենական օջախները ու եկան Արտասահման, հոս եւս ապրելու եւ գործելու համար քսան կամ քառասուն տարի, — կազմաւորուեցան սակայն իրենց հայրենիքին կամ ծննդավայրերուն մէջ, ուղղակի մեր կեանքէն թելադրուող ձգտումներու, գաղափարներու եւ իտէալներու մթնոլորտով ։ Իսկ Սփիւռք գալէ ետք, նոյն այդ մթնոլորտին մէջ մնացին ։

Մեր նորերը ծնան, ապրեցան ու կազմաւորուեցան հայրենի հողերէ դուրս, Սփիւռքի զանազան ափունքներուն վրայ եւ կազմաւորուեցան առաւելապէս տեղական ու օտար ազդեցութիւններու ներգործութեամբ ։ Թէեւ հիներու շուքին տակ, յաճախ անոնց ոգեշնչիչ ներկայութեամբ, սակայն գերազանցօրէն մեծցան ու թրծուեցան իրենց անմիջական միջավայրէն թելադրուող մտածումներով, ձգտումներով եւ նպատակներով ։

Մինչեւ հոս ոչինչ կայ զարմանալի ․

Ճակատագրական էր հիներու եւ նորերու միջեւ չճշտուող այս տարբերութիւնը ։

Մենք չենք ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, ցայտուն դարձնելու համար նոր սերունդի մտաւոր եւ հոգեկան զարգացման, մարդկային եւ ընկերային ըմբռնումներու, ազգային եւ քաղաքական դաստիարակութեան պայմաններու «այլութիւնը», — այսինքն այն հիմնական հակադրութիւնները, որոնք անխուսափելի էին, Հայութեան հոգեկան ու ազգային խառնուածքին, առանձնայատուկ նկարագրին, եւ սփիւռքեան հիմնովին տարբեր միջավայրերու, կեանքի հասկացողութեանց ու քաղաքական ըմբռնումներու բախումին իբրեւ հետեւանք ։

Կարելի է հատորի մը նիւթ դարձնել միայն այս կէտին ուսումնասիրութիւնը կամ վերլուծումը ։

Նոր սերունդէն պահանջել, որ ըլլայ հիներին նման, ո՛չ միայն միամտութիւն, այլեւ՝ անհեթեթութիւն է ․

Եւ, անցնելով հիմա մեր բուն նիւթին, եթէ հարկ է անպայման մեղապարտներ փնտռել ու նստեցնել ամբաստանեալի աթոռին վրայ, կրնանք առ առաւելն … Աստուծո՛յ դէմ բողոքել

Չէինք կրնար այսպէս չըլլալ, երբ մեր հայրենիքը կը բզկտուէր, ու մեր ժողովուրդը կը սփռուէր երկրէ երկիր, — պետական կազմակերպութենէ զուրկ, անտեսապէս սնանկ, եւ ընկերային ու ազգային ճակատներու վրայ՝ անկարելի ճիգերու ստիպողութեան տակ ։

Հիները իրենց հետ բերին իրենց իտէալները ու գաղափարները, իրենց գաղափարական դաստիարակութիւնը եւ նուիրումի ոգին, ինչպէս նաեւ՝ 1850–1900–ական թուականներու մեր ընդհանուր Զարթօնքին թելադրանքները, — պաշտամունք՝ մշակոյթի, ազգային նուիրականութեանց եւ իրաւունքներու, եւ գիտակցութիւն՝ հանդէպ ազգային եւ անհատական պատասխանատուութեանց ։

Ասոնք, այս թելադրանքները կամ ձգտումները, նեթահող չգտան Արտասահմանի մէջ ։ Արիւն ու սուգ բերեր էր Մնացորդացը իրեն հետ ։ Եւ հրաշք էր իսկապէս, որ վերապրողներ թէ Անապատի սերունդներ յաջողեցան քսան տարուան մէջ ոտքի ելլել, կազմակերպուիլ՝ իբրեւ համայնք, գործել — փոյթ չէ թէ ինկնալով ու ելլելով — արտասահմանեան մեր կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ ։

Ո՛չ մէկ նոր իրաւունք ունի՛ ժխտելու հիներու վերապահուած դժուարութիւնները, ազգային վերյայտնութեան ճանապարհին վրայ ։ Եւ եթէ կան նորեր, որոնք իսկապէս ի վիճակի չեն կշռելու կամ խորաչափելու այդ դժուարութիւնները, ոչ մէկ հին իրաւունք ունի մեղադրելու նմանները, որովհետեւ սորվիլը եւ ապրիլը հիմնովին տարբեր բաներ են ։

Ճակատագրական անկարելիութիւններ եւ պատճառները՝ մէկ կողմ, — հարցը տարբեր հաստատումներ ալ կը թելադրէ մեզի ։

Եւ հիները ներողամիտ թող ըլլան մեզի, եթէ իբրեւ առաջին հաստատում արձանագրենք, թէ նորերու անտարբերութեան եւ խրտչումին գլխաւոր պատճառներէն մէկը հիներու վերաբերումը եղաւ հանդէպ նորերուն ։

« ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ »ը ընդհանուր խօսք է սակայն ։

Ու հարկ է բացատրել, թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզենք այդ «վերաբերում»ով …

Արդ, առաջին իսկ օրէն հիներէն շատեր մոռցան կամ անգիտացան կարծես, թէ նորերը չէին կրնար հասկնալ հիները ա՛յնքան, որքան հիները պէտք էր, որ կարենային հասկնալ նորերը …

Պարտաւորութի՛ւն մըն էր, հիներուն համար, առաջին իսկ օրէն ՀԱՍԿՆԱԼ նորերու հոգեկան պայմանները, 1935 թուականին՝ իր քսան կամ երեսուն տարիքը ապրող նոր սերունդը չէր կրնար «արժանաւոր» ներկայացուցիչը ըլլալ հինին ։ Յարաբերաբար ընկերային, տնտեսական եւ հոգեկան այն պայմաններուն, որոնց մէջ կ'ապրէր նոր սերունդը, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւմուտք, հին սերունդի մտատիպարով նոր սերունդ մը չէր կրնար ապրիլ ու գործել գաղթաշխարհի մէջ ։

Մօտաւորապէս նոյն հաստատումը կրնանք ընել այն միւս նոր սերունդներուն համար, որոնք 1930ական թուականներէն մինչեւ այսօր հասան Գաղթաշխարհի մէջ ։

Այս կարգի բաղդատութիւններու մէջ, մենք գրեթէ միշտ նկատի կ'ունենանք ժողովուրդը, սակայն ՄԻՇՏ նկատի չենք ունենար միջավա՛յրը ։

Մենք Պոլիս կամ Թիֆլիզ չունինք այսօր ։

Չունինք 1915էն ի վեր ։

Կիլիկեան շրջաններու մեր ժողովուրդը, հակառակ իր հրաշքի համազօր վերյայտնութեան եւ նուաճումներուն, չկըրցաւ 1908ի Պոլիս մը ստեղծել Արտասահմանի մէջ ։

Հիմա, մեր օրերուն, որոշ մարզերու մէջ, ունի աւելին, քան այսօրուան Պոլիսը ։

Սակայն չունի, չունեցաւ 1870 – 1915ի Պոլիսը ։ Չունի նոյնիսկ այսօրուան Պոլսոյ որոշ յատկանիշները ։

Կ'ուզենք ըսել, թէ չի բաւեր նոր սերունդներ ունենալ, հին իտէալները, հին ըմբռնումները, հին ազգային արժանիքները հին ձեւով ու խորքով երկարաձգելու համար ։

Անհրաժեշտ է ունենալ նաեւ ա՛յն մթնոլորտն ու միջավայրը, որուն մէջ մեծցան ու գործեցին հիները ։

Հին սերունդը, անշուշտ իր ազգային բծախնդրութեան եւ գերազգածութեան մղումով, մինչեւ այսօր հինին շարունակութիւնը կամ, նմանութիւնը կը փնտռէ նորերուն մէջ․ եւ երբ չի գտներ, կը զարմանայ կամ կը դժգոհի ։

Ոչ միայն կը զարմանայ եւ կը դժգոհի, այլեւ ու մանաւանդ՝ կը դատապարտէ ։

Մենք, իբրեւ միջին սերունդի ներկայացուցիչ, այս դատապարտութիւնն է, որ կը նկատենք անիրաւ ։

Եւ կ'ուզենք ընդգծել, իբրեւ խորունկ համոզում մը, թէ նոր սերունդը նո՛յնքան խոր ու զօրաւոր կերպով հայրենասէր է, յեղափոխական է, իր իրաւունքներուն գիտակ է, որքան հինը ։

Աւելին, նոր մեր սերունդները նուազ զգացական եւ աւելի իրատես են, գէթ այն գաղութներուն մէջ, ուր հնարաւորութիւնը ունին ընկերային եւ քաղաքական գիտութիւններու հետեւելու եւ թրծուելու իբրեւ վաղուան մեր ղեկավարութիւնը ։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

(Շար․)

ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

•.

Ակսել Բակունցը ներկայացուցիչն էր գրողներու այն սերունդին որին կեանքի կոչեց Յեղափոխութիւնը եւ որը աննկարագրելի աւիւնով եւ ծանր երկունքով, ազնիւ խանդով եւ հերոսական ջանքերով դրեց Խորհրդ․ գրականութեան հաստատուն հիմնաքարերը ։ Գրականութեանը Բակունց ծառայեց շատ քիչ՝ ընդամէնը մէկ տասնամեակ ։ Նա չթողեց բազում հատորներ ։ Նրա այսպէս ասած « հատընտիր»ը ամփոփւում է մի ստուար հատորի մէջ ։ Սակայն իր նշանակութեամբ ու տեսակարար կշռով այդ հատորը անհունօրէն մեծ տեղ է գրաւում գեղարուեստական խօսքի պատմութեան մէջ ։ Այդ հատորը նախ եւ առաջ հիանալի է այն ստեղծող հեղինակի մտքերի եւ իտէալների զարմանալի ներդաշնակ ամբողջականութեամբ ։

Գիւղացու զաւակ եւ զբաղմունքով գիւղատնտես՝ Ակսելը մանկութեան տարիներից սկսած ճանաչեց հայ երկրագործի «ոսկեայ հոգին», նրա մարդկային բազում առաքինութիւնները, նրա հոգեկան աշխարհի անթիւ գեղեցկութիւնները եւ այդ ամէնը յետագայում քանդակեց իր երկերում՝ կենցաղանկարներում, ակնարկներում, պատմուածքներում ։ Էջ առ էջ թերթում ես Բակունցի արձակը՝ սկսած փոքր ձեւերից մինչեւ «Կէօրես» վիպակ – քրոնիկոնը, հասնում մինչեւ «Կարմրաքարը » եւ « Խաչատուր Աբովեան » անաւարտ վէպի տողերին, եւ թւում է թէ կարդում ես մեծ վէպի տարբեր գլուխներ, այնքան ամբողջական է գրողի հայեացքը, անսասան՝ նրա վերաբերմունքը դէպի աշխարհը, մարդիկ, բնութիւնը այնքան օրգանական հայկական ազգային է նրա կենսափիլիսոփայութիւնը ։

Ժողովրդայնութիւն, հայրենասիրութիւն, իրապաշտ ճշմարտութիւն, քաղաքացիական ազնուութիւն, — ահա ինչ արմատական գիծերից էր բաղկացած Բակունցի անհատականութիւնը, ինչ խոր աղբիւրներից էր սնւում նրա տաղանդը ։ Նրա ստեղծագործութեան միջով սկսած գրական աշխատանքի առաջին ցոլքերից մինչեւ արուեստի հազուագիւտ կարելիութեան այնպիսի նմոյշներ, ինչպէս «Միրհաւը», «Ալպիական մանուշակը », «Սեւ ցելերի սերմնացանը », «Պրովինցիայի մայրամուտը», «Ծիրանի փողը », արձակի այնպիսի թանկագին բեկոր, ինչպէս «Կարմրաքարը», — բոլոր այս երկերի միջով անցնում է ըստ էութեան մի կեդրոնաձիգ թեմա ։ Ո՞րն է դա ։ Ասենք Պուշկինի խօսքերով՝ «Մարդու ճակատագիրը, ժողովրդի ճակատագիրը» ։ Բակունցի գրական կեանքում նրա ստեղծագործական աշխարհի ձեւաւորման գործում նշանակալից դեր խաղաց Յ․ Թումանեանի գեղարուեստական աւանդութիւնը ։ Կարելի է համարձակօրէն ասել թէ հայ գրողներից ոչ ոք այնքան ներքուստ չի զգացել նոր ժամանակներում հանճարեղ Լոռեցու աւանդների շարունակման կենսական նշանակութիւնը, որքան Բակունցը՝ Թումանեանի «դպրոցի» արժանաւոր աշակերտը ։

Ըստ որում այդ «դպրոցում» նա սովորել է ոչ միայն գրական վարպետութեան դասեր, այլեւ աւելի մեծ բան՝ խոր յարգանք դէպի ժողովրդական բնաւորութիւնները, ժողովրդի պարզ ու անյաւակնոտ կենցաղը, անսահմանօրէն ուժգին սէր հայրենի հողի նկատմամբ ։

Գեղարուեստագէտը ընթերցողի հետ գերազանցօրէն խօսում է անուղղակի ձեւով ։ Նրա սեփական մտքերը եւ իտէալները մենք կռահում ենք նրա հերոսների «օգնութեամբ», ճանաչում ենք նրա անհատականութիւնը, նոյնիսկ այն դէպքում՝ եթէ նա «ցանկանում է» իրեն «թաքցնել» տողերի հիւսուածքում ։ Այդպիսի իսկական, ճշմարիտ, շռայլ գրող է Բակունցը որ գրականութեան եկաւ իր հոգու սեփական երգով, բերեց իր ասելիքը ։ Իր կերտած, աւելի լաւ է ասել քանդակած այնպիսի կերպարներով, ինչպէս ժողովրդի հաւատը մարմնաւորող Արթին Պապը («Նամակ Ռուսաց թագաւորին»), գիւղաշխարհի գեղեցկութեան խորհրդանշան խոնարհ աղջիկը (համանուն պատմուածքում), իր մաքուր արիւնը հայրենի սեւահողին խառնած սերմնացանը («Սեւ ցելերի սերմնացանը »), իր սիրոյ մէջ անկրկնելիօրէն պանծալի Դիլան տայի («Միրհաւ»), հայրենի աշխարհի ազատագրութեան մարտիկ Անտոն («Բրուտի տղան»), արդարամտութեան բարձրագոյն արժէքը՝ Լառ Մարգարը (համանուն պատմուածքում) եւն ։ Բակունցը ընթերցողին ցուցադրում է հայ ժողովրդի նուիրական արժէքները, նրանց միջոցաւ նա բացայայտում է ազգային բնաւորութեան էական յատկանիշները, յաւետ կենսատոկունութեան եւ զգացմունքի անաղարտ գեղեցկութեան հայրենի հողի պաշտամունք եւ արդար կենսափիլիսոփայութիւն ։

Իր հերոսների, հողագործների, բրուտների, այգեգործների, ջրւորների, մաճկալների, սերմնացանների հասարակ աշխատաւորների մէջ «մարդուն» պանծացրեց այդ մարդուն, նրա մէջ փնտռելով իսկական գրականութեան բաղադրանիւթը ։ Սակայն դա, այսպէս ասած, վերացական «պոետականացում» չէր այլ յենւում էր կեանքի իրական տուեալների, հասարակաց հայ գիւղացու «թաքնուած» գեղեցկութիւնների ճանաչման վրայ ։

Բակունցը նաեւ սոցիալականօրէն խոր մտածող արուեստագէտ էր ։ Իր հերոսներին նա ցուցադրեց ոչ թէ «մաքուր ըզգացմունքի» շրջանակներում, այլ սոցիալ տնտեսական կապերի ու փոխյարաբերութիւնների, նրանց առօրեայ կենցաղի մէջ ։ Նրա վաստակը, ինչպէս ասացինք, մի շնչով, մի ամբողջական մտորումով գրուած գիրք է ։ Եթէ չհաշուենք առանձին ժամանակաւոր «տուրքերը», ապա իրօք նրա գիրքը ընկալում ենք իբրեւ մի իմաստուն եւ ողբերգական, ճշմարտացի ու խոր, կենդանի եւ հաւաստի պատմութիւն հայ ժողովրդի մասին ։ Այդ պատմութիւնն սկսւում է նահապետական կեանքի ցուցադրումով, երբ ժողովրդական կենցաղի անպաճոյճ պարզութիւնը ընդհարւում է « քաղաքակրթութեան » հետ եւ ծնում ողբերգական տագնապի ու ողբերգական ցաւի տրամադրութիւններ («Մթնաձոր» ժողովածուն, «Կէօրես» երգիծական երկը) ։ Այդ պատմութեան յաջորդ գլուխը պատմում է այն մասին թէ ի՛նչպէս ժողովուրդը իր հողին բացում է յեղափոխութեան առաջ («Սեւ ցելերի սերմնացանը », «Բրուտի տղան») ։

Բակունցի ժամանագրութեան միւս էջը պատմում է այն մասին թէ ինչպէս նոր կեանքի շունչը մտաւ նախկին Մթնաձորը, լուսաւորելով կենսագործունէութեան ծարաւ հայ աշխատաւորին, նրան դնելով պատմութեան գլխաւոր ուղու վրայ ։ Ժողովուրդի անցած ճանապարհի հանգուցային փուլերը Բակունցը արտացոլեց կեանքի գլխաւոր պահերի մէջ, գերազանցապէս հոգեբանութեան միջոցով ։

Բակունցի ստեղծագործութիւնը ունի մի ուրիշ կարեւոր կողմ եւս ։ Նա այն գրողներից է որոնք ստեղծագործում են « կեանքի ազդեցութեամբ », որոնց գրական աշխատանքը սկսւում է ոչ թէ գրասեղանի առաջ, այլ ուղղակի կեանքի մէջ․ մարդկանց եւ բնութեան մէջ, որոնք ընթերցողին եւս մասնակից են դարձնում աշխարհը գեղարուեստօրէն ընկալելու բովանդակ հաճոյքին ։ Ստեղծագործական այս առանձնայատկութեան մասին Աւետիք Իսահակեանը դեռ 1934ին Փարիզում գրել է ջերմ, ներշնչուած տողեր, Բակունցին համարելով «հայ արձակի ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչը » (տես ՀՕԿ 1934, գրական հունձը Խորհ․ Հայաստանում) ։

Բակունցին բարձր է գնահատում նաեւ Եղիշէ Չարենցը՝ 20ական թուականների գրական շարժման պարագլուխը, առաջ բերելով նրա արուեստի լուսեղէն պայծառութիւնը, նորավէպերի «մաքուր սկիզբներում պահուած» իտէալների խորութիւնը եւ «միւռոնի» նման սրբազնագոյն» պաշտամունքը մայրենի լեզուի նկատմամբ ։ Չարենցը յանձին Բակունցի տեսնում էր հայկական նորավէպի փայլուն աւանդների անխարդախ շարունակողին, գրականութեան մէջ ժողովրդայնութեան սկզբունքի յաղթանակի համար մարտնչողին, հմուտ ոճաբանին, որի երկերում Հայոց լեզուն հնչում է իր ամբողջ գեղեցկութեամբ, անխարդախ ժողովրդական ձեւերով, նկարչական եւ երաժշտական արտայայտման անթիւ հնարաւորութիւններով ։

Բակունցը գրական իսկական աշխատաւոր էր ։ Ժողովուրդի խօսքի արտայայտման դիպուկութեան սիրուն՝ նա մեծածաւալ աշխատանք է կատարել, իւրաքանչիւր բառի, դարձուածքի վրայ, որպէս

ղի բառը փայլատակի կայծքարի նման, գրնդայ պողպատի պէս, խշշայ աշնան տերեւների ձայնով, որպէս ղի բառը ընթերցողին տանի հայրենի հողի, երկրի բնութեան եւ մայրենի լեզուի նուիրական սկզբունքների սէրը: Յօւքի նկատմամբ հրաշագործ աշխատանքի օրինակներից են նրա մի շարք նորավէպերը եւ մանաւանդ «Ալաշատուր Արովեան» անաւարտ վէպը, որը դարձաւ Բակունցի կարապի երգը:

Այս վէպից տպագրուած ընդարձակ հատուածներ ցոյց են տալիս թէ ինչպիսի արժէք կը լինէր այն՝ եթէ աւարտէր: Թերաւարտ վիճակում էլ «Խաչատուր Աբովեանը» արուեստի հրաշագործութիւն է, հայ գրականութեան թանկագին երկերից մէկը, նուիրուած՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան ամենաողբերգական դէմքին:

Դա միաժամանակ սովետահայ պատմավէպ ստեղծելու առաջին փորձն էր՝ խիզախ, նորարարական փորձը, որտեղ Բակունցը այնքան մտածուած հետեւողականութեամբ պատմութեան փաստերը ծառայեցնում է պատմական գործիչի գեղարուեստական եւ սոցիալական բնութագրմանը:

Բակունցը նորարար արուեստագէտ էր ոչ միայն այս վէպով: Նրա նոյնպէս չամբողջացած «Կարմրաքար» երկը մտայղացուած էր որպէս հայ ժողովրդի վերջին յիսնամեակի գեղարուեստական դիցավէպ, իսկ «Կէօրեսը» աշխարհի մեծ երգիծաբանների երկերին համարժէք մի գործ՝ գրուած լինելով պատմական քրոնիկոնի ձեւով, օգտագործում էր վերջիններիս էպիկական բարեձեւութիւնը, խօսքի ժլատ տնտեսումը, արտայայտչական թանձրութիւնը, ժողովրդական երգիծանքի բազմազոյն հարստութիւնները:

«Կէօրեսում» առանձնակի ուժգնութեամբ է հնչում հայերէն ժողովրդական լեզուի Բակունցեան բնութագրութիւնը, որը յիշեցնում է մարտիկի հաւատարմութեան երդումը ժողովրդի առաջ: «Գեղեցիկ եւ հնչեղ էր Կէօրեսի լեզուն. նա մի չքնաղ գորգ էր, նախշերով ու վարդ ծաղիկներով մի հին գորգ. ինչպէս Մինայի աղջիկ ժամանակ գործած գորգը... ինչքան հնանում ու մաշւում էր՝ այնքան չքեղանում էին գորգի գոյները եւ պատահում էր որ Մինան, երբ այդ գորգը տանում էր գետը եւ լուանում էր, — Մինան լաց էր լինում եւ նրա հետ լաց էր լինում Կէօրեսի լեզուն: Գորիսի ոչ մի փողոցում լեզուն այնքան մճիտ չէր, ինչպէս հին ճանապարհի վրայ: Այդ լեզու չէր, այլ կարօտ, տխրութեան զայրոյթ: Այդպէս Ղաթրինի ձորում երգում էր կաքաւը եւ մթնում կարկաչում ցուրտ աղբիւրը»:

Բակունցի ժառանգութիւնը եւս, ինչպէս նրա նկարագրած հին գորգը, տարիների ընթացքում ոչ միայն չի խամրում, այլ աւելի պայծառութիւն է ձեռք բերում, աւելի նորանում է իր նշանակութեամբ: Ամէն մի նոր սերունդ Բակունցի անփոխելի գրերի հիւսուածքի մէջ պիտի յայտնաբերէ նոր հարստութիւններ եւ սիրով ու երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ տաղանդաւոր գրողին՝ ժողովրդական հասարակ մարդկանց եւ հայրենի բնութեան անզուգական երգչին:

Ս. ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին հանդէսը դպրոցական փոքրիկ հանդէս մըն էր, բայց մեծ էր խորքով:

Այնտեղ տեսանք առոյգ, ժպտադէմ աշակերտուհիներ, մաքուր եւ գեղեցիկ համազգեստներով: Կարեցին, երգեցին, արտասանեցին, հայերէն ու ֆրանսերէն, նոյն դիւրութեամբ: Հասկցան եւ զգացին ինչ որ արտասանեցին, ու իրենց յուզումը փոխանցեցին ներկաներուն:

Ցուցուեցան ներկաները, որովհետեւ կը լսէին Հայութեան սրբութիւն սրբոցը՝ հայերէն լեզուն, այնքան գեղեցկօրէն արտասանուած, մաքուր շրթունքներէ:

Կաղանդ Պապան ալ չուշացաւ գալ իր նուէրներով, ի մեծ ուրախութիւն փոքրիկներուն:

Ուշադրութիւն կը գրաւէր սրահին փոքրութիւնը: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ ներկաներուն մեծ մասը ոտքի մնացած էին եւ մաս մըն ալ դուրսէն կը հետեւէին հանդէսին: Պարագայ մը որ խնամակալութիւնը եւ տնօրէնութիւնը մեծ դժուարութիւններու կ'ենթարկէ: Տարուան մէջ բազմաթիւ առիթներով, մեծ սրահի մը չգոյութեան պատճառաւ, կը ստիպուին զանց առնել զանազան ձեռնարկներ, — որոնք պիտի նպաստէին վարժարանին նիւթական տեսակէտով, ինչպէս եւ առիթ պիտի դառնային վարժարանին յառաջդիմութիւնը ցոյց տալու:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շէնքը մեծ սրահով մը օժտել կը նշանակէ խիստ ազգօգուտ եւ բարի գործ մը կատարել եւ յաւերժացնել բարերարի մը անունը: Դպրոցը այս տարի նոր դիմագիծ առած էր: Հիւրերը այցելեցին դասարանները, օժտուած՝ նոր եւ հանդստաւէտ գրասեղաններով, շնորհիւ Ծնողական Միութեան անխոնջ ջանքերուն:

Դպրոցը այս տարի ունի 75 աշակերտուհի, անցեալ տարի ունէր 53 միայն:

Դպրոցը պետական ծրագրով կ'ընթանայ: Աշակերտուհիները ցարդ պրըվէն անցուցած են իրենց թիւին համեմատ մեծամասնութեան յաջողութեամբ եւ տարիքով ալ համապատասխան:

Հայ ծնողքները, արդի աշխարհին մէջ, պէտք չէ մտածեն բարձրագոյն ուսումը միայն մանչերուն տալու մասին:

Կարելի՞ է անտեսել գիտակից եւ զարգացած մօր մը ազդեցութիւնը տունէն ներս, ոչ միայն իբրեւ կին եւ իբրեւ մայր, այլ եւ գործնական կեանքին մէջ, աջակից եւ նեցուկ իր ամուսնոյն:

Ատոր համար պէտք է ուժ տալ Դպրոցասէրին:

Կրնանք ըսել թէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանէն շրջանաւարտ աշակերտուհիները գործի ասպարէզի մէջ ալ լաւ դիրքերու հասած են:

Դպրոցին մէջ կը տիրէ հայկական ոգի: Աշակերտուհիները կ'օժտուին հայագիտական ծանօթութիւններով, կը սորվին ազգային պատմութիւն, կրօնք եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն.

Դպրոցասէր վարժարանը այն լուսատու փարոսներէն մէկն է, որ կը փորձէ պահպանել Հայութիւնը եւ հայ մշակոյթը: Ուրեմն արժանի չէ՞ ընդհանուրին սիրոյն եւ հետաքրքրութեան:

Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԴԱՒՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

(Յապաղած)

Դեկտեմբեր 20ին, Իսի-լէ-Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցին մէջ տեղի ունեցաւ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյքը:

Մ. Շիրվանեան քանի մը խօսքով բացումը կատարեց, յետոյ օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ Նշան Հայթայեան որ, ձեռնհասութեամբ կատարեց իր պաշտօնը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը կար, որուն մասնակցեցան տիկիններ՝ Գալայճեան, Ինճէեան, Զպուքճեան եւ Օր. Պալեան եւ Պարոններ՝ Ա. Պալեան, Մ. Ղուկասեան, Ս. Շէրպէթճեան եւ Մ. Շիրվանեան: Բոլորին երգերն ալ գնահատուեցան հանդիսականներու կողմէ:

Հայրենակից Շիրվանեան նուագով կ'ընկերակցէր երգիչներուն:

Խօսք առաւ նաեւ Պ. Վահան Զպուքքեարեան, անցեալէն յիշատակներ պատմելով:

Ստեղծուած խանդավառութեան մէջ, Պ. Գէորգ Ալիքսանեան մէկական շիշ գինի նուիրեց բոլոր սեղաններուն, որմէ ետք սկսան աւանդական երգն ու պարը:

Այս առթիւ կ'ուզենք չեշտել այն պարագան, թէ Խրիմեան դպրոցի սրահը նորոգուած է եւ բարեկարգուած՝ շնորհիւ Պ. Պ. Ս. Ծերունեանի եւ Ս. Շէրպէթճեանի տարած աշխատանքին:

Մ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Ամերիկայի օդանաւային ապահովութեան ընդհ. տնօրէնի փոխանորդ օդանաւային զօրավար Ճոզէֆ Քալտարա յայտարարած է, թէ 1950էն ի վեր, օդանաւային արկածներու հետեւանքով, ամերիկեան օդանաւորդութիւնը կորսնցուցած է 3471 օդանաւորդներ եւ 7062 սաւառնակներ: Աւելցուցած է, թէ վերոյիշեալ արկածներու երկու երրորդը բնաւ պէտք չէ տեղի ունեցած ըլլար:

ՀԱՅ ԹՈՇԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆԸ (ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ)

Հայ Թոշակաւոր սաներու մարմինը, հիմնուած է 1924ին՝ շնորհիւ ողբացեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեան եւ առատաձեռնութեան, եւ նպատակ ունի աջակցիլ Հայ երիտասարդներու մտաւորական զարգացման, անոնց տալով կարելիութիւնը եւրոպական համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, ստանալու կամ կատարելագործելու իրենց ուսումը:

Ներշնչուելով այս ծրագրէն՝ կազմակերպութեան վարչութիւնը որոշած է 1960 – 61 ուսումնական տարեշրջանին համար յետ վկայականի (Փոսթ – կոստուաթէ) մէկ կամ երկու թոշակ յատկացնել Միջին – Արեւելքէն եկած շրջանաւարտներու, որոնք կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի յատկացնել գիտական աշխատանքներու, ուսումնապետի մը ղեկավարութեան տակ, հետազօտութեանց կամ բարձրագոյն ուսման հաստատութեան մը մէջ: Այս թոշակները կրնան իւրաքանչիւրը մինչեւ հազար տոլարի հասնիլ:

Վարչութիւնը պատրաստ է նաեւ մասնաւոր բարեացակամութեամբ քննել այն դիմումները, որոնք կրնան ներկայացնել «դասաւանդողները» կատարելագործման թոշակներու յատկացման համար, նպատակ ունենալով պատրաստութիւնը այնպիսի անձերու, որոնք յետագային կրնան իրենց ծանօթութիւնները տալ ուրիշներու, որոնք իրենց կեանքը նուիրած են երիտասարդութեան դաստիարակութեան:

Վերջապէս, կազմակերպութիւնը հետապնդելով իր նախնական ծրագիրը, պիտի շարունակէ փոխատուութիւն ընել երիտասարդ Հայերու, որոնք կը փափաքին բարձրագոյն ուսում ստանալ Պելժիոյ մէջ:

×

Թոշակներու կամ փոխատուութիւններու դիմումները պէտք է հասնին մինչեւ 1960 Յունիս 30, հետեւեալ հասցէին.—

SECRETARIAT
DE L'ŒUVRE DES BOURSIERS ARMÉNIENS
11, Rue d'Egmont, Bruxelles 5 (Belgique)

Շուէտական բանակը այս վերջերս, գիւղում մը ճարելու համար սահմանապահ զինուորներուն, որոնք շատ մը ազատ ժամեր ունին, հիմնած է «Բոլորին Օգնող Զինուորական Ընկերակցութիւն» մը, որուն անդամները փոքր գումարներու փոխարէն կը ստանձնեն սահմանամերձ քաղաքներու ընտանիքներու մանուկներու հսկողութեան պարտականութիւնը:

Այս ծրագիրը մեծ յաջողութիւն գըտած է, որովհետեւ, պզտիկները՝ տըպաւորուելով զինուորական համազգեստէն, խելօք կը կենան այս իրենց մանկատածներուն մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — (93)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

— Մարիկ, չորպաճիս կ'ուզէ կոր քի մաղազային մէջ թափթփած չպրըտիմ, դէրճ ջիպար գէնկին միւշտէրիներ չատ կուգան, ամօթ է, չըլլար, ետքը գործէս կը հանեն...

— Աման, օրդի, սիւս տուր, սիւս անանկ է նէ, վրայ տուաւ մայրը սիրտը դող եկած:

Տղան, ամէն սիրահարներու պէս, որոնք իրենց կուռքին սիրտը գրաւելու համար միջոցներ հնարելու բեղնաւորութեամբ մը կ'օժտուին յանկարծ, իր հովուերգութիւնը կարծես բոլորովին բանաստեղծական ընծայելու համար, բնութեան դիմեց: Ձեռնարկեց մշակել, զարդարել պարտէզին այն մասը որ կը տարածուէր թեթեւ կորութեան մը վրայ, ընդարձակ ու օդաւէտ, Ոսկեղջիւրի չքեղ համայնապատկերին ամբողջութեամբ տիրելով:

Կը զգար ան թէ պարտէզը, մարմանդը, պուրակը, բնութիւնը համարձակութիւններ թոյլատրող բան մը ունին. սրտին կը խօսին, զգացումները կը վրդովեն, երեւակայութիւնը կը խանդավառեն: Բընութեան ըմբռնուածը հոգիի ըմբռնուածին հետ կը դիրկընդխառնուի, կը ձուլուի: Զեփիւռին հեզիկ մնջիւնը, անծեղին ըղձարթ չաղփաղփը, ծղրիթին ողբական կոծերը սատարներ են այդ փարումին:

Գարնանամուտ էր. բնութիւնը կ'արթննար. ծառերը կը ծաղկէին յուշիկ յուշիկ: Ծղոտները հողէն դուրս կը սլանային: Ամիրային պարտէզը կանանչ ծիրանիին տակ կ'ողջնար:

Աքասիաներուն նուրբ մանր տերեւները կը թրթռային ճիւղերնուն վրայ: Սալորենիները սպիտակ ծաղիկներով բեռնաւոր՝ պարտէզին կանանչ յատակին վըրայ ձիւնեղէն ժանեակներով կ'անջատուէին: Հսկայ սարփինայ մը թզենիի մը կը փաթթուէր, մինչեւ անոր գագաթը բարձրանալով, եւ գետինը ուր որ նայէիր, խոտեր, ուղտափուշեր, բազմանի թփիկներ խառնիխուռն կը բուսնէին, յուռթի եւ պարարտ, այրի եւ լքուած:

Բահ, բրիչ, ցնցուղ, փոցխ մէջտեղ ելան, եւ Համբիկի ձեռքին մէջ, անդոտ ու արագ աշխատանքի մը շնորհիւ քիչ առենուան մէջ կերպարանափոխ ըրին պարտէզին այդ մասը: Կլոր, ձուաձեւ ածուներ յարդարուեցան՝ կարճուկ անթառամ թփիկներով եզերուած, վարդի, մեխակի, մանիշակի յասմիկի նրբացողուն ծառատունկերով զարդարուն: Առուները, մուխնուլուսուն, իրիկուններ, ուշ ատեն, չուկայէն վերադարձին, սիրարորբոք երիտասարդը, անուշ երազներով օրօրուն, պարտիզպանութեան մը խոլ տատանքին անձնատուր կ'ըլլար, որոշ, անխուսափելի նպատակի մը հասնելու տենդով բռնկած:

Իսկոյն, Սոֆի, բոլոր փափուկ հոգիներուն պէս որ բնութեան աղուորութիւններուն հոգի կուտան, սկսաւ ածուներուն շուրջը պտըտցնել իր նազելաշուք հասակը, թփիկները շոյելով, ծաղիկները գգուելով հոտոտելով, եւ այդ շատ գեղեցիկ զաղափարին համար գովեստներ ուղղելով տղուն:

— Համբիկ, աս ինչ աղուոր խելք էր ըրիր, պաւօ...

Տղան, սրտաբաբախ կը ծծէր այս քաջալերանքներուն անուշութիւնը, եւ գըտած ըլլալ կը կարծէր այն ճամբան որ չիտակ այդ աղջկան սրտին պիտի առաջնորդէր զինքը:

Երբեմն Սոֆի աթոռակի մը վրայ կը նստէր, կիրակի օրերը, ածուի մը կամ հովանուտ ծառի մը շուքին տակ, վայելելու համար բնութիւնը որ հոգ իր առջեւ կը տարածուէր, բազմերանգ ու չըքնաղ: Մայիսի սկիզբներն էր, բնութիւնը իր հզօր ու ցնծուն համայքին մէջ:

Ամիրային պարտէզը դրախտային երեւոյթ մը առած էր, Հ... գիւղի արեւելեան բարձունքին վրայ Համբիկ կը դատէր: Իր շաբաթականին մէկ մասը նորանոր ծաղիկներու գնման կը յատկացնէր: Կարմիր ու դեղին կակաչներ սէգ կեցուածքով կը ճօճային իրենց նուրբ ծղօտներուն վրայ: Բանուէներ, ցիրուցան, իրենց կարճուկ նուրբ ցօղուններէն կը նայէին քթթող աչքերովին: Ճերմակ ու մոռ լիլաներուն պարարտ ծոպերը՝ վարսի հոծ գիսակներու պէս վար կը կախուէին կանանչ բարունակներէն: Երբեմն իր կերտած այդ աղուոր պատկերին առջեւ կանգ կ'առնէր Համբիկ, ու Սոֆիին գնահատանքը կը դիմէր.

— Աղուոր չըլլա՞ր կոր, Սոֆի:

— Սքանչելի է, Համբիկ, սքանչելի

Ու տղան, քաջալերուած, իր գործին կը վերսկսէր:

Սէրը, միւս կողմէ, իր արշաւանքը կը կատարէր պարտիզպանին էութեանը մէջ, լուռ ու մունջ, բայց ահեղ ուժգնութեամբ մը: Իր հոգեկան տանջանքը անոր համար մանաւանդ կը սաստկանար, որովհետեւ հետզհետէ, սիրոյ հրդեհին արծարծումին չափովը, իր զգացումը արտայայտելու համարձակութիւնը կը պակսէր իր մէջ, անսահման երկչոտութեան մը տեղի տալով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

այս երկրէն չհեռանաս, հրեայ խող, 1960-ին քեզմով ապուր պիտի եփենք »:

Քարլսրուհէ (Շուէտ) .— Եկեղեցիի մը եւ շոգեկառքի մը վրայ կեռ - խաչեր գծուած էին:

Վիէննայի մէջ պայքարը կը շարունակուի նամակներով, որոնք կը ղրկուին Հրեաներու. հակասեմականները կը ըսպառնան քաղաքին սինակոկը պայթեցնել։ Միւս կողմէ, կեռ - խաչ մը գծուած էր Օփերային վրայ:

Հռոմի ոստիկանութիւնը անակնկալ ձերբակալութիւններ ըրաւ նոր - ֆաշական շրջանակներու մէջ։ Թիւրէնի ընկերվարական ակումբին վրայ կեռ - խաչ մը գծուած էր:

Ճենովայի մէջ Հրեաներու դէմ թռուցիկներ գտնուեցան:

Աքէնի հրէական հիւանդանոցին վրայ կեռ - խաչեր գծուած էին:

Մելպուռնի մէջ (Աւստրալիա) կեռ - խաչերուն միացած էր «մահ Հրեաներուն» արձանագրութիւնը:

Մարշալթաուն (Միացեալ Նահանգներ). սինակոկի մը վրայ կեռ -խաչեր գծուած էին:

Նման արձանագրութիւններ տեսնուեցան Արեւելեան Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ Գորտոյի եւ Թուլուզի մէջ (Ֆրանսա):

Ամէնէն ուշագրաւը այն է սակայն, թէ հակասեմական արձանագրութիւններ կային նաեւ ... Թել - Ավիվի (Իսրայէլ) սինակոկին եւ կառավարական շէնքին պատերուն վրայ:

Այս դէպքերը առիթ դարձան որ Հրեայ որակումը պաշտօնապէս սահմանուի Իսրայէլի ներքին նախարար՝ Մօշէ Շափիրոյի կողմէ։ Համաձայն այս պաշտօնական յայտարարութեան. — Հրեայ է ան որ հրեայ մօրմէ ծնած է եւ հրէական մկրտութիւն ստացած է այսինքն՝ այր մարդոց համար թլփատութիւն, կիներու համար ծիսական լոգանք: Այս նոր սահմանումը կը փոխարինէ 1958ին որոշուածը եւ որուն համաձայն հրեայ ճանչցուած էր ան որ հրէականէն զատ ուրիշ մէկ դաւանանքի կը պատկանէր։ Սակայն այս որակումը շատ աղատական նկատուած էր եւ առիթ տուած որ կրօնական ճակատի նախարարները հրաժարին:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Հայրապետեան (Սեթիֆէն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ամուսնոյն Եղիշէ Հայրապետեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլէն Այրի Տիկին Աղաւնի Աստուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սամուէլեան եւ Աստուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

ԱՐԱՄ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Պ. Անդրանիկ Օպօզեանէ 150.000 Ֆր., Ըմն երկու ընտանիք 20.000 Ֆր., Տէսինարեան Պ. Աբրահամ Սալլապաշեանէ երեք հազար ֆրանք։ (Հին ֆրանք):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ - հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Ց. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Ներկայացում, արտասանութիւն, արտախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ:

Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թըքագօշի:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

"ՅԱՌԱՋ"Ի
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն .—

Տարեկան .— 40 Ն. Ֆր. (4000)

Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200):

Արտասահման .—

Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000):

Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
Ժամանակացոյց արարողութեանց

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ս. Ծննդեան հոգեպարար արարողութիւնները կը սկսին յառաջիկայ Յունուար 9ի Շաբաթ երեկոյ ժամը 5ին:

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այդ օրուան հանդիսաւոր արարողութեանց եւ Ս. Պատարագին:

ՎԱԼԱՆՍ .— Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 7 .— Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը 9ին:

Յունուար 10 .— Կիրակի, Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 9, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն 4.30ին: Ս. պատարագ, երկսեռ խումբով 6ին:

Յունուար 10, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30ին: Ս. պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 9.45ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը 11.15ին, Ջրօրհնէք ժամը 11.45ին:

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 7, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Մեռելոց ընդհանուր Հայոց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ Ննջեցելոց ժամը 11.45ին:

Կիրակի, 5րդ օր Ծննդեան, սկիզբ արարողութեանց ժամը 8.30ին:

Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Հանդիսաւոր Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 11.45:

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO)

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն Ս. պատարագ:

Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն, Ս. պատարագ, հոգեհանգիստ թաղիս ննջեցելոց հոգւոյն, Ջրօրհնէք:

ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Ս. Ծննդեան հոգեզմայլ արարողութեանց:

Շաբաթ, օր Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց իրիկուան ժամը 4.30ին, ընթերցում գիրքերու ժամը 5ին:

Կիրակի, Ս. Ծննդեան արարողութիւն, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց, առաւօտուն ժամը 7.30ին: Պատարագ ժամը 10ին: Ջրօրհնէք ժամը 11.30ին:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ց. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի 10 մասնաճիւղերուն:

Յունուար 7ին, ժամը 15 - 18 Սալ Քատէի մեծ սրահին մէջ, 21 Րիւ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին:

Անի Թարօն իր գեղեցիկ պարերով:

Կայանի խումբէն Սիւզան Մուրատեան, Սօնա Տէր Խաչատուրեան, Քլօտին Քէհեայեան ծիծաղաշարժ «աքէչ»ով:

Ժան Փիէռ Ներկարարեան (ջութակ):

Իսիի Երեմեան վարժարանի երգչախումբը կ՚երգէ կայանի քայլերգը, յօրինուած Տիկին Էլ. Բիւզանդի կողմէ, երաժշտութիւն Մեսումեանցի, առաջնորդութեամբ Ս. Քաջեանի:

Արտասանութիւններ «Անարատ Յղութեան» աշակերտներու կողմէ:

Ձմեռնածու Կի - Պեր:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ՆԱԽԸՆԹՐԻՔ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները իրենց փոքրիկներով, մասնաւոր օթաքառներ Շավիլէն, Ալֆորվիլէն, Առնուվիլէն, Իսիէն, Քաշանի օթօքարին համար հաւաքուիլ 39 Րիւ Մատամ Քիւռի, Գանիէօ, ժամը 14ին:

Ալֆորվիլէն հանրակառքը կը մեկնի ժամը 14ին, Փլաս Քարնոյէն։ Միւս արուարձաններէն կը խնդրուի տեղականալ տեղւոյն մասնաճիւղերէն:

Շավիլի Կաս. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ վարձուած օթօքառ մը «Փուան տը Շավիլ»էն կը մեկնի ժամը մէկուկէսին, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ կը կենայ Շավիլի օթօպիւսի բոլոր կայարանները։ Դպրոցական տարիք ունեցող բոլոր փոքրիկներուն համար ճամբորդութիւնը ձրի է, իսկ մեծերու համար 3.00 Ն.Ֆր.։ Իսիէն կը մեկնի ժամը 13.30ին, դպրոցին առջեւէն:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն:

Կը մասնակցի երգչուհի Ռընէ Կապի:

Հ. Յ. Դ.
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ:

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ Լեզուական խնդիրը Խորհրդային Միութեան մէջ:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Երեմեան վարժարանի Ամանորի հանդէսը, այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւններ եւ մանկական թատերախաղ մը՝ «Կաղանդ Պապան»:

Կը հրաւիրուին ծնողքները, եւ Իսիի գաղութը, ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Թարարէն Տէր եւ Տիկին Գոչունեանէ երկու հազար ֆրանք, հանգուցեալ Մարիցա Պահարեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եւ հանգուցեալ Ա. ... զանի Զաքարեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

Պ. Կարպիս Թուֆայեանէ հազար Ֆր., իր զինուոր մեկնելուն առթիւ: Միշտ հաւատարիմ Ըմն բարերարէն հինգ հազար ֆրանք: Պ. Յակոբ Մանկեանէ իր տիկնոջ ապաքինման համար երեք հազար ֆրանք: Հանգուցեալ Նազար Թէրզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Արսէն Թէրզեանէ հինգ հազար Ֆր.: Պ. Յակոբ Մանկեանէ երկու հազար Ֆր.:

(Ծանօթ .— Գումարները տրուած են Յունուար 1էն առաջ, հին ֆրանքով):

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԵՆԷՆ, ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԵՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ:

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի, եւ մասնակցութեամբ Պ. Ճէրահեանի պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աքրաֆսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը:

Հեռաձայնել .— 28-54-03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18:

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0.20 Ն. Ֆր.
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 8 JANVIER 1960
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4492
36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8691 36EME ANNEE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Փայլուն վիճակ մը չեն ներկայացներ Եւրոպայի հայկական փոքրիկ գաղութները ։

Ցիրուցան Հայեր կ'ապրին Անգլիոյ, Պելճիոյ, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ ։ Մաս մըն ալ՝ Հոլանտայի մէջ ։

Անգլիոյ Հայերը համախմբուած են Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի մէջ, ուր եկեղեցի ալ ունին ։

Մեր Թղթակիցը կանոնաւորաբար արձագանգ կը դառնայ մայրաքաղաքի ազգային կեանքին ։ Մեր հայրենակիցները պարբերաբար հանդէսներ կամ հանդիպումներ կը կազմակերպեն, առանց որոշ ծրագրի, պատահական կերպով, երբ կարեւոր անձնաւորութիւն մը կամ բարձրաստիճան եկեղեցական մը կ'այցելէ Լոնտոն ։

Համայնական Խորհուրդը ծրագրած էր կառուցանել Ազգային Տուն մը՝ քսան հազար սթերլին արժէքով ։ Առաջին առթիւ հանգանակուած էր այս գումարին կէսը ։ Չենք գիտեր թէ ի՛նչ հետեւանք տրուած է ծրագրին ։

Լոնտոնի եւ Օքսֆորտի մէջ կան ուսանողներ Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն, Հնդկաստանէն, Իրանէն եւ այլ երկիրներէ ։

Ցաւալի է արձանագրել, որ հին գաղութի մնացորդացի զաւակները ուծացման ճամբան բռնած են ։ Յաճախադէպ կը դառնան օտար ամուսնութիւնները ։ Նոր սերունդը հնարաւորութիւն չունի մայրենի լեզուն սորվելու ։

Պելճիոյ Հայերը — թիւով շուրջ 800 հոգի — կը բնակին Պրիւքսէլի եւ Անվերսի մէջ ։ Մեծ մասամբ վաճառական են եւ բարեկեցիկ ։ Ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ ակումբ ։ Տարիներ առաջ հաւաքատեղի մը ունէին ։ Հիմա այդ ալ չկայ ։

Գաղութին գործերը կը վարէ Ազգային Միութիւնը ։ Անոր կից կայ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւն մը, որ տարեկան պարահանդէս մը կու տայ՝ հասոյթ ապահովելու համար ։ Ծնունդին եւ Զատիկին եկեղեցական մը կը հրաւիրեն Լոնտոնէն կամ Փարիզէն — եթէ տրամադրելի մէկը գտնեն — պատարագելու Անգլիկան եկեղեցիին մէջ ։

Պելճիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ կան հայ ուսանողներ — մեծ մասամբ Նուպարեան սաներ — որոնց գործունէութեան մասին բան մը չլսեցինք վերջացող տարուան ընթացքին ։

Իտալիոյ Հայերը մեծ մասամբ կ'ապրին Միլանոյի մէջ, — շուրջ 400 հոգի ։ Վեց տարի առաջ յաջողեր էին նոր կառուցուած շէնքի մը մէջ ունենալ Հայկական Ակումբ մը, որ դարձած է հաւաքավայր՝ արտասահմանէն այցելող հայրենակիցներու համար ։ Ակումբը օժտուած է արդիական պահանջները գոհացնող ամէն բանով — դաշնակ, հեռատեսիլ եւ ձայնասփիւռի գործիք, սանդարան ։ Ակումբին մէջ կը սարքուին դասախօսութիւններ՝ մշակութային նիւթերու շուրջ, ու նաեւ՝ ազգային ու եկեղեցական հանգամանք ունեցող հանդէսներ ։ Երբեմն ալ՝ ընդունելութիւններ ։

1958ի Սեպտեմբերին կատարուեցաւ օծումը իրենց նորակառոյց եկեղեցիին ։

Չենք խօսիր Վենետիկի մասին ։ Մխիթարեան հայրերու գործունէութիւնը ծանօթ է բոլորին, կրթական ու գրական մարզերուն մէջ ։

Աւստրիոյ մէջ Վիէննան է գլխաւոր կեդրոնը Հայութեան ։ Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր հրատարակութիւններով կը շարունակէ մշակութային աշխատանքը ։ Մայրաքաղաքին մէջ ցրուած Հայեր եւ ուսանողներ կենդանութեան նշաններ ցոյց կու տան երբեմն՝ հաւաքոյթներ եւ դասախօսութիւններ սարքելով ։

Զուիցերիոյ մեր հայրենակիցները — փոքր թիւով — ընդհանրապէս կ'ապրին համալսարանական երկու քաղաքներու՝ Ժընեւի եւ Լոզանի մէջ, ուր հին ժամանակներէ ի վեր ունեցած ենք — եւ դեռ այսօր ալ ունինք — հայ ուսանողներ ։

Այս վերջինները շատ քիչ անգամ կը կազմակերպեն հաւաքոյթներ, երբեմն դասախօսներ հրաւիրելով Ֆրանսայէն ։

Ժընեւի Հայերը ունին գաղթային մարմին մը, որ կը ջանայ ազգային ոգին վառ պահել այդ հիւրընկալ երկրին մէջ ։

Գերմանիոյ Հայերը ամփոփուած են Պերլինի եւ Շթութկարտի մէջ, մաս մըն ալ՝ Համպուրկ եւ Միւնիխ ։ Ունինք հայ ուսանողներ զանազան քաղաքներու մէջ ։

Վերջացող տարուան ընթացքին կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբ մը Համպուրկի փոքրաթիւ գաղութին մէջ — 55 հոգի ։

Շթութկարտ տարիներ առաջ կեդրոնատեղին էր դարձած նախկին ռազմագերիներու, — շուրջ 4000 հոգի — որոնք Ամերիկա փոխադրուեցան ։ Այժմ քիչ թիւով Հայեր մնացած են այնտեղ, համախմբուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿՈՂՄԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է
ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԳԱՀԻՐԷ

Հակասեմական շարժումը կը շարունակուի նոյն թափով եւ հրէական կազմակերպութիւնները գործի լծուած են, զանազան երկիրներէ եւ մասնաւորապէս Արեւմտեան Գերմանիայէն դէպի Իսրայէլ գաղթ մը կազմակերպելու համար ։

Գերմանիոյ սեմական կազմակերպութեան վարիչներէն մէկը յայտարարեց թէ այս շարժումները գերմանեւմիջազգային կոմիտէի մը կողմէ կը քաջալերուին. «Հակասեմականութիւնը քաղաքական պայքարի միջոց մը դարձած է» ։

Միացեալ Նահանգներու Հրեաներու պարագլուխը յայտարարեց թէ Գերմանիոյ մէջ մեծ թիւով Նացիներ կան, որոնք չեն դատուած եւ ազատօրէն կը գործեն. անոնց մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն արդարութեան, բանակին եւ դպրոցներու մէջ պաշտօնավարող նախկին Նացիներ ։ Աւելին, ըսած է հրեայ պարագլուխը, Հունգարիայէն եւ արեւել. Եւրոպայի այլ երկիրներէն փախստ ղեկավարներ Գերմանիա գացած են եւ այնտեղ ազգային – ընկերվարութեան քարոզչութիւն կ'ընեն ։ Արեւմտեան Գերմանիա փախստ ղեկավարներու ապաստարան մը եղած է ։

Իսրայէլի Խորհրդարանը մասնաւոր յանձնախումբի մը պաշտօն տուաւ, որ բոլոր ազգերուն կոչ մը ընէ հակասեմականութեան դէմ պայքարելու համար. «բաւական չէ դատապարտել այս միջադէպերը. հարկ է արմատախիլ ընել այս չարիքը, երբ տակաւին ուշ չէ կը թելադրեն Հրեաները ։

Այսուհանդերձ, Արաբական Լիկայի բանբերը ուշագրաւ յայտարարութիւն մը ըրաւ հակահրեայ շարժումներու մասին, շեշտելով թէ անոնք պատրաստուած են Իսրայէլի կողմէ ։ Բանբերը աւելցուց թէ միայն Իսրայէլ շահ կրնայ ունենալ նման շարժումներէ. — «Իսրայէլն է որ կը բեմադրէ այս կատակերգութիւնը, արտասահմանի մէջ ապրող Հրեաները սարսափի մատնելու համար, որպէսզի անոնք աճապարեն Իսրայէլ գաղթել իրենց դրամով եւ ինչքերով» ։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՆԱՏԱ — ԱՊՐԻԼ 19 – 22
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ — ԱՊՐԻԼ 23–30

Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Զօր. տը Կոլ Մեծերու Ժողովէն առաջ Հիւսիսային Ամերիկա պիտի այցելէ ։

Այս առիթով հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ. — «Զօր. տը Կոլ հրաւիրուած է պաշտօնապէս այցելելու Միացեալ Նահանգներ եւ Քանատա, Ապրիլի վերջերը ։

« Հանրապետութեան Նախագահը հաճոյքով ընդունեցաւ այս երկու հրաւէրները ։ Քանատա պիտի մնայ Ապրիլ 19–22 եւ պիտի անցնի Միացեալ Նահանգներ, ուր պիտի մնայ մինչեւ ամսոյն վերջը » ։

Նախագահը, Տիկին տը Կոլի ընկերակցութեամբ, Օթաւայի մէջ պաշտօնական խօսակցութիւններ ունենալէ ետք, պիտի այցելէ Քուեպէք, Մոնրէալ եւ Թորոնթօ (Քանատա) ։

Այնուհետեւ Միացեալ Նահանգներ պիտի երթայ, ուր պիտի մնայ աւելի քան մէկ շաբաթ, թէեւ կը նախատեսուէր թէ երկու – երեք օր միայն պիտի անցրնէր Ամերիկայի մէջ ։ Առաջին երեք օրերը Զօր. տը Կոլ Այզընհաուըրի հիւրը պիտի ըլլայ, Ուաշինկթընի մէջ ։ Երկու Նախագահները կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենան, նկատելով որ իրենց հանդիպումէն երկու շաբաթ ետք, Մայիս 16ին, Փարիզի մէջ պիտի բացուի Մեծերու Ժողովը ։

Զօր. տը Կոլ, Ուաշինկթընէն ետք պիտի այցելէ Նիւ Եորք եւ այլ քաղաքներ ։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԳՈՀ Է

Սպիտակ Տունը կը հաստատէ թէ Զօր. տը Կոլ Միացեալ Նահանգներ կը հասնի Ապրիլ 22ին. մինչեւ ամսոյն 25ը Ուաշինկթըն մնալէ ետք մէկ օր Նիւ Եորք պիտի անցրնէ եւ մնացեալ երեք օրերն ալ Միացեալ Նահանգներու զանազան շրջանները պիտի այցելէ ։ Հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ «Նախագահ Այզընհաուըր մեծապէս գոհ է, որ այս ձեւով առիթը պիտի ունենայ վերահաստատելու իր բարեկամութիւնը՝ իր զէնքի ընկերոջ, միաժամանակ ընդունելով Նախագահը ազգի մը, որ Միացեալ Նահանգներու ամէնէն հին դաշնակիցն ու բարեկամն է» ։

Այս մասին պաշտօնական զեկոյց մըն ալ հրատարակուեցաւ Օթաւայի մէջ, Քանատայի Վարչապետ Տիֆէնպէյքըրի կողմէ, որ կը յայտարարէ թէ. Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը «ջերմ ընդունելութեան պիտի արժանանայ Քանատացիներու կողմէ, որոնք 1944 Յուլիսին ողջունեցին Ֆրանսայի ազգային ազատագրութեան կոմիտէին նախագահը, եւ, 1945 Օգոստոսին՝ Ֆրանսայի Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութեան Նախագահը » ։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ շրջան բռնող զրոյցներու համաձայն, Լեհաստանի օդային ուժերու հրդհանուր հրամանատար Զօր. Ֆրէյ – Պիելէցքի Եուկոսլաւիա ապաստանած է ։ Երկար ժամանակէ ի վեր լեհ զօրավարը Վարշաւայի մէջ չէր տեսնուած ։ Զրոյցներուն արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ բրիտանական մամուլը ։

ՄԻԼԱՆԻ մէջ հակասեմական արձանագրութիւններ բռնող քսան անձեր ձերբակալուեցան

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն Աքրայի մէջ դիմաւորուեցաւ Ն'Քրումայի կողմէ ։ Ափրիկեան շրջապտոյտին առաջին հանգրուանն է Գանա, ուր Անգլիոյ վարչապետը վեց օր պիտի մնայ ։

ՀԻՒՍ. ՔԱՐՈԼԻՆԻ մէջ (Միաց. Նահանգներ) Նիւ Եորք – Միամի օդանաւը ջախջախուեցաւ. 35 մեռեալ ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿՐՈՆՔԻ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի, այսօր, Ուրբաթ, Խ. Միութիւն պիտի մեկնէր, ուր հրաւիրուած էր պաշտօնապէս ։ Վերջին պահուն սակայն, բժիշկներու խորհուրդով Նախագահը յետաձգած է իր ճամբորդութիւնը, կը հաղորդէ Իտալիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը ։

Կրոնքի, որ 72 տարեկան է, վերջերս անհանգստացաւ եւ թեթեւ ջերմ մը ունի ։ Հաւանական է որ նոր թուական մը որոշուի այս ճամբորդութեան համար ։ Իտալիոյ Նախագահը մեծապէս կը փափաքի Մոսկուա այցելել, եւ, որքան կարելի է՝ շուտ

Կը կարծուի թէ Մոսկուայի իտալական դեսպանը խորհրդային Արտաքին փոխ – նախարար Զորինի յայտնած է, թէ նոր թուականի մը մասին պէտք է մտածել ։

Հռոմ կը փափաքի որ Կրոնքիի ճամբորդութիւնը ըլլայ Փետրուարի սկիզբը, բայց այս թուականը անյարմար է Վարչապետ Խրուշչեւի, նկատելով որ այդ թուականին խորհրդային պարագլուխը Ինտոնեզիա պիտի երթայ ։

Մինչ այս մինչ այն, արդէն իսկ Մոսկուա գացած իտալացի 40 լրագրողներ կը պատրաստուին Հռոմի ճամբան բռնել...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան դատական իշխանութիւնները անդրադարձան թէ Պատժական Օրէնսգիրքը ոչ մէկ պատիժ նախատեսած է արուեստի գործերու չարաշահման ։ Արդարեւ վերջերս զոյգ մը, որ «քանի մը հազար րուբլի» շահ ապահոված էր մեծ վարպետներու գործերը ծախելով, հետապնդումի ենթարկուեցաւ ։ Զոյգը Թիցիանոյի, Վան Կոկի եւ ռուս նկարիչներու գործերը պատերազմի ատեն գնուած կրկին գինով կը ծախէր անհատներու կամ թանգարաններու ։ Դատարանը սակայն ստիպուեցաւ ետ կենալ քանի որ օրէնսգիրքը բան մը չըսեր այդ մասին եւ դադրեցուց հետապնդումը ։ Զոյգը դատ խացաւ պահանջելով դըրաւուած պաստառներուն վերադարձը ։ Մամուլը կը բողոքէ ուժգնօրէն արդարութեան «անկարողութեան » դէմ եւ կը պահանջէ օրէնսգիրքին վերաքննութիւնը ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ կը փափաքի Հնդկաստանի Վարչապետ Ներուի հետ հանդիպում մը ունենալ, դէպի Ինտոնեզիա իր ճամբորդութեան ընթացքին ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ Փաքիստան եւ Հնդկաստան պիտի երթայ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին ։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Չորեքշաբթի օր մեծ տողանցք մը տեղի ունեցաւ «Բանակի օրուան առիթով ։ Հարիւր հազարաւոր մարդիկ, ա՛յր թէ կին, հակառակ տեղատարափ անձրեւին, մասնակցեցան հանդիսութեանց ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Փետրուար 23էն սկսեալ պիտի այցելէ Պրազիլիա, Արժանթին, Չիլի եւ Ուրուկուէյ ։ Արտաքին նախարար Հէրթըր պիտի ընկերակցի Նախագահին ։

ԹԵՀՐԱՆԻ ձայնասփիւռը հետզհետէ կը սաստկացնէ իր յարձակումները՝ Իրաքի ներկայ վարչակարգին դէմ ։ Միւս կողմէ, Շահն ու կայսրուհին Թեհրան վերադարձան. Կասպից ծովու շրջանը գացած էին, իրենց մեղրալուսինը անցընելու համար ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Յունուար 6) — Զոյլ ոսկի 5615, նափոլէոն 36, զուից. 35,10, անգլ. 46·60, քսան տոլարնոց 186·80, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 13·90, տոլար 4·90, զուից. 1·15, պելճ. 0·09, մառք 1·19 ։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ա.

Ամիսներէ ի վեր արտասահմանեան մամուլի օրինակներն ի վար կը դալար-ուին անհեղամարտ հրոսակներ. Մայիսին ահազանգն հնչեց Պէյրութէն, զօրաշարժըն սկսաւ Եգիպտոսէն, եռուզեռն հասաւ մինչեւ Ամերիկա, բռնկեցաւ համայն գաղթաշխարհ։

Այբուբենը վտանգի տակ է՞. ահա նըշանախօսը որ փրփրակոււտակ ալեկոծութիւն առեղծեց խմբագրական մարմիններու մէջ եւ ասպարէզ հանեց շատեր ի պաշտպանութիւն Մեսրոպեան տառերուն։

Ինչո՞ւ այսքան աղմուկ եւ տագնապ. որովհետեւ լուր մըն է հասեր՝ թէ հայրենիքի մէջ մեր տառերը կ՚օտարացուին, անզգալօրէն բարեփոխութեան մը պատըրուակին տակ՝ կը ռուսացուին, եւ այդ՝ նախարարութեան կողմէ առաջարկուած պաշտօնական մրցանքով մը։ Եւ ահա, արտասահմանեան մամուլի գլմուներուն տակ կուգան տրորուիլ մրցանակի արժանացած այբուբենի այլանդակ նըմոյշներ, ճիւաղային ցուցանքներ։

Պայքարը կը փրփրի, կը կատղի. յարձակողական ու պաշտպանողական դիրքեր կը կազմակերպուին Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկա. խրամները կը գօրանան։ Դիմումներ կը կատարուին մինչեւ Հայաստան։ Հուսկ երեւան կ՚ելլէ թէ արտասահմանի մէջ լոյս տեսած անճոռնի տառերը ոչ միայն մրցանակի, այլ եւ ոչ իսկ մրցանքի սեղանին վրայ դրուած են, որովհետեւ պայմանաժամէն շատ ուշ հասած են Արարատի ստորոտը։

Բայց պայքարը կը շարունակուի, կ՚առնէ կուսակցական հանգամանք. կը մեղադրուին, կը վարկաբեկուին անհատներ ու մարմիններ. ոմանք իբր հակահայաստանեան, որ ամէն առիթ կը շահագործեն քննադատելու եւ պարսաւելու հայրենիքի ընթացքն ու գործունէութիւնը. ուրիշներ կեղծարար կը նըկատուին, որ նպատակ ունին ամօթալի արարքներով զգետնել արտասահմանեան որոշ զանգուածներ, խորացնելու համար պառակտումը եւ առեղծելու համար հակամարտ խառնաշփոթութիւն։ Եւ ահա կը փրթի ջրհեղեղը Մեսրոպեան բառապաշարին, եւ այս անգամ օրինակները կը խեղդուին սոսկալի նախատինքներու եւ անլուր լուտանքներու տարափին տակ։ Հրապարակին վրայ կը ծամծմուին, կը ծամածռուին անուններ ալ, իբրեւ պատասխանատուներ այս փոթորիկին։

Բայց այս համատարած ջրհեղեղին վըրայ կը ծածանին Մեսրոպեան տառերը անվնաս։ Կարգ մը թերթեր արդէն իսկ հրատարակեցին Երեւանի մէջ մրցանակի արժանացած տառատիպերը, որոնք հաւատարմօրէն կը պահեն նախկին ոճն ու դծերը, եւ այն աստիճան — ո՛վ զարմանք — որ սովորական ընթերցողի մը աչքը գրեթէ ոչ մէկ տարբերութիւն պիտի գտնէ հինին ու նորին միջեւ։ Կ՚իմանանք որ Երեւանէն հասնող թերթեր արդէն իսկ որոշ սիւնակներու մէջ որդեգրած են այդ նոր տառերը։

×

Եւ հիմա որ փոթորիկն անցաւ, անշուշտ ներելի է մեզի կարգ մը խորհըրդածութիւններ կատարել այս տարօրինակ երեւոյթին վրայ։

Գովելին՝ նախանձախնդրութիւնն է եւ յարգանքը Մեսրոպեան տառերու հանդէպ։ Վստահ ենք որ եթէ նման փոփոխութիւն մը արտասահմանի մէջ տեղի ունենար, նոյն թերթերը նմանապէս եւ արդարօրէն պիտի բարձրացնէին իրենց բողոքի ձայնը։ Թերին, եթէ երբեք գործուած է, հոն է՝ որ հարցը հրապարակ է նետուած առանց խորապէս քննելու եւ ստուգելու լուրին աղբիւրը։ Եւ աւելի մեր լրագրութեան համար, ներկայ պայմաններու մէջ պատուաբեր ելոյթ մը չէ։ Քիչ է թիւը այն թերթերուն, որոնք գովելի լրջութիւնն ունեցան առնե մը վերապահ մնալու այս խնդրին մէջ, յետաձգելով իրենց դատաստանը աւելի հանդարտ շրջանի։ Չենք ուզեր տալ անուններ, ինչպէս յարգ չտուինք. միայն կը շնորհաւորենք այս վերջիններուն ուղղամիտ ընթացքը։

Կ՚ապրինք շրջանի մը մէջ, մանաւանդ այս վերջին ամիսներս, որ պատմական անկիւնադարձ մը պիտի կազմէն յետպատերազմեան ստոնամարտի տարեգրութեան մէջ. գաղափարաբանութեամբ հակամարտ հոսանքի պետերն իսկ կը ջանան հաշտութեան ուղեգիծ մը գտնել. կրօնական գետնի վրայ անգամ իրերահասու շարժում մը ծայր տուած է. եւ ահա ճիշդ այդ օրերուն՝ մեր լրագրութիւնը ինչպիսի երկփեղկեալ իրականութիւն է որ կը պարզէ մեզի։

Դարձեալ չենք ուզեր տալ անուններ ո՛չ օրաթերթերու, ո՛չ ալ խմբագիրներու. բայց առանց արցունքի չէ կարելի կարդալ այդքան ստորին չարափոխութիւն եւ պարսաւագրութիւն։ Ուրեմն մեր լրագրութիւնը խախուտ է, չունի ամուր հիմեր, չունի լուրջ պատրաստուած տարրեր, խուզարկու գրաքննիչներ (թողունք սրբագրիչներու հարցը). սիւնակները կը տրամադրուին առաջին հասնողին եւ կամ ամէնէն աւելի զգայացունց լուրեր բերողին, որոնք յաճախ պղտոր աղբիւրներէ կուգան։

Կը պակսի նաեւ համերաշխութեան ոգին. փոխանակ զիրար ուղղելու, փոխադարձ համագործակցութեամբ ճշմարտութիւնն որոնելու — որ իսկական գաղափարականը պէտք է ըլլայ մամուլին, մելանով լոյս փնտռել — ստութեան մըրուրը կը քսէ, մելանով կ՚ուզէ սեւացնել հակառակորդը. ինչ որ շատ ստորին ու ցաւալի երեւոյթ է։

Կան նաեւ խմբագիրներ ու գրողներ, որոնք չեն հանդուրժեր լսել որեւէ քըննադատութիւն, ոչ միայն լրագրական, կուսակցական, քաղաքական հարցերու մէջ, այլ նոյնիսկ, ինչպէս վերջերս պատահեցաւ, լեզուական հարցերու մէջ։ Եւ իսկոյն նախատինքի թոյն, ածականներու ժահր կը թափեն իրենց հակառակորդին երեսին։ Եւ յաճախ իրաւունք ունեցողն ու ճշմարտութեան պաշտպանը կը ստիպուի լռել...։

Գաղափարներու շփումէն, եւ յաճախ իրերամարտ գաղափարներու մերձեցումէն է որ պիտի ցայտէ ճշմարտութեան կայծը՝ լուսաւորելու համար մտքերը, խանդավառելու համար ոգիները։ Այս է որ պէտք է հետապնդէ մեր լրագրութիւնը՝ ներկայ քաղաքակրթութեան պայմաններուն մէջ։

Խօսիլ, գրել, վիճաբանիլ, անշուշտ հարկաւոր են. բայց աւելի հարկաւոր է խօսիլ տալ փաստերուն, դրական ու պաղարիւն ընթացքով. որպէսզի կարելի ըլլայ կրթել ու բարձրացնել ընթերցողներուն ալ մտային մակարդակը։ Լրագրութեան նպատակը պէտք չէ ըլլայ մի միայն շահախնդրականը՝ ընթերցողներու թիւը, պայմանադրելով անոնց որոշ մըտածելակերպ մը. այլ խմբագրութիւն եւ հանրութիւն պէտք է համագործակցին՝ ի սէր եւ ի գիտ ճշմարտութեան։

Լոյս եւ ճշմարտութիւն. ահա գաղափարականը իսկական լրագրութեան։

Եղբայրական համերաշխ սիրոյ ոգի. ահա մամուլի իսկական նկարագրին հիմնական գիծը։

Ազնուական վերաբերում եւ ոճ. ահա հարազատ խմբագրի մը գործելակերպը։

Ճշմարտութիւնը կը պահանջէ նախ գիտական լայն պաշար. պատմական թէ կրօնական գետնի վրայ՝ հարկաւոր է խոր հմտութիւն եւ կշռադատ ոգի, անխախապաշար ընթացք եւ առարկայական մերձեցում կենսական խնդիրներու. յաճախ փիլիսոփայական ըմբռնում պէտք է եւ ընկերաբանական սուր նկատողութիւն՝ լուծելու համար կնճռոտ հարցեր՝ միջազգային, ազգային, ընտանեկան ու կրթական մարզերու մէջ. գրական ու լեզուական, գեղարուեստական ու գիտական ասպարէզին մէջ՝ ազգայինէն վեր տեսակէտներ հարկաւոր են, իւրաքանչիւրն իր հարազատ արժէքով որակելու։

Ահա թէ ինչո՞ւ հարկաւոր է խմբագրական մարմին մը, կամ ընտրեալ թղթակիցներու համագործակցութիւն մը՝ պատշաճ կերպով մղելու լուսաւորութեան այս նուիրական պայքարը։

Իսկ մեր մէջ ո՛րքան ունինք նման պատրաստուած անձեր. ասկէ կը ծագի պահանջը՝ համալսարանական մասնագիտութեամբ օժտելու երիտասարդութիւն մը, որ հայագիտական ամուր հիմերուն

ԽՕՍՔ
ՄԻՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
ՀԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

Գ.

Մենք շատ մօտ ենք ապրած նորերուն, ու գրեթէ միշտ միասին ենք եղած հիներուն հետ։

Ճանչցած ենք Պոլսոյ, Պալքաններու, Միջին Արեւելքի եւ Ֆրանսայի հայ երիտասարդութիւնը, — ուղղակի շփումով՝ նոր սերունդի լայն զանգուածներուն հետ։

Արդ, իբրեւ սրտցաւ դիտող, պիտի հաստատենք, ընդգծելով նախորդ մեր յօդուածի հիմնական միտքը, թէ հիներէն շատ շատեր պատճառ դարձած են նորերու անտարբերութեան եւ խրտչումին։

Ազգային, մշակութային, ընկերական թէ ընկերային կեանքի մեր բոլոր ճակատներուն վրայ, մենք գրեթէ միշտ ստորագնահատած ենք նոր սերունդի կարելիութիւններն ու արժանիքները, եթէ չենք իսկ անտեսած։

Տարբեր խօսքով՝ երիտասարդանալու առակ ժողովուրդ մը ըլլալով հանդերձ, չենք ուզած վերանորոգուիլ, — թրծուիլ, պատուաստուիլ, ներդաշնակուիլ։

Անշուշտ, հիներու այս վերաբերումին մէջ դեր ունեցած է մաս մը նորերու յաւակնոտութիւնը, անտեղի եւ ծիծաղելի յանձնապաստանութիւնը, նոյնիսկ ամբարտաւանութիւնը։ Այդ տեսակ նորեր շատ ունինք, քիչ մը ամէն տեղ։

Անոնք, այս դասուն պատկանող նորեր, առհասարակ ճանաչողութեան պակաս կը տառապին։ Տարբեր խօսքով՝ նկատի չունին այն պայմանները, հնարաւորութիւններն ու ներքին կարելիութիւնները, որոց մէջ ապրած է կամ կ՚ապրի մեր ժողովուրդը։

Ծանօթ չեն մեր ժողովուրդի ընդհանուր կլիմային։ Ծանօթ են որոշ գիտութիւններու, բաներ մը սորված կամ սերտած են, խանդավառուած են իրենց ունեցածով, եւ դառնացած են, որ մեր կեանքին մէջ այդ բոլորը չկան կամ չեն ըլլար...

Նախազարթօնքեան թուականներուն ալ, 1840 – 1850, այս կարգի դէմքեր ունեցած ենք, որոնք յեղաշրջականութիւնը շփոթած են անպատրաստ յեղափոխականութեան հետ։

Սակայն, յաւակնոտներու կամ ամբարտաւաններու ներկայութիւնը պատճառ մը եղած պէտք չէ ըլլար, որպէս զի հիները մէկ ջուրով լուային նորերը առհասարակ, եւ անտեսէին արժանիք ու կոչում ունեցողները։

Դժբախտաբար, մենք կը հաւատանք, որ հիները յանցապարտ են այս տեսակէտով։

Կը հաւատանք, դանդաղ մտածումէ, երկար պատասխանատուութենէ եւ աննախապաշար խորհրդածութիւններէ ետք։

Կը հաւատանք եւ կը հաստատենք, որ հիները յաճախ շփացուցած եւ անարժանօրէն դիրքերու կոչած են անարժան նորեր, սակայն անտեսած եւ շուքի մէջ թողուցած են լուրջ ու գիտակից ուրի՛շ նորեր...

Որովհետեւ, ճշգենք անմիջապէս, հիներուն պակսած է միշտ՝ նորերու հետ ներս ու անմիջական շփում պահելու հնարաւորութիւնը։

Մեր հանրային ղեկավարութեան մաս կազմող պատկառելի դէմքեր ակամայ

վրայ կառուցանէ մեր արդի լրագրութիւնը՝ եւրոպական ըմբռնումով։

Այս ձեւով միայն մենք կրնանք ճշմարտութեան հասնիլ։

Անշուշտ ճշմարտութիւնը երբեմն կը ստիպէ նոյնիսկ խարազան գործածել. ահա այստեղ պիտի յայտնուի խմբագրին համեղբայրական ոգին, որ պիտի մղէ եւ ուղղէ իր գրիչը՝ դանակին հետ բալասանն ալ քաշխելու, սիրով օծելու նաեւ հեգնանքը, ազնուական ոճի մը հանդերձանքով. ոչ թէ խոցոտելու, վարկաբեկելու, այլ սիրաշահելու եւ շինելու նպատակով։

Դառնանք հիմա բուն պատմութեան։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Խմբագրական «Բազմավէպ»ի)

թերացած են առաջնորդելու իրենց պարտականութեան մէջ, որովհետեւ չեն կրցած երիտասարդական լայն շրջանակներու հետ ՈՒՂՂԱԿԻ կապ հաստատել։

Իրենց խօսքով եւ գիրով միշտ ու անձանձրոյթ խրախուսած են նորերը, անդրադարձած են նորերուն վերապահուած պարտականութեանց ու պարտաւորութիւններուն, պարզած են ազգային հիմնական մեր ձգտումներն ու մտահոգութիւնները, եւ լսելի դարձուցած են իրենց պատգամը։

Սակայն իրենք չեն կրցած լսել, թէ ի՛նչ կը մտածէ եւ ի՛նչ կ՚ըսէ նոյն այդ երիտասարդութիւնը։

Ճիշդ է, — այս դժբախտութեան պատճառը եւս մեր ճակատագիրը եղած է։ Հիները քառասուն ճակատի վրայ տրքնած, յոգնած, բազմապատկուած ու կըլանուած են։ Մինչեւ այսօր ալ այդպէս է։

Սակայն, իրողութիւն է նաեւ ա՛յն, որ ակամայ այս խզումը եւ խրամատը պատճառ դարձած են, որ հիները չկարենան ԼՐԻՒ ՃԱՆՉՆԱԼ նորերը, ու նորերը չկարենան ձերբազատուիլ ստորադասութեան իրենց զգացումէն։

Հիմա, յամին 1960, մենք թափուր աթոռներու հարց կը յուզենք. արդարօրէն կը հաստատենք, թէ նորեր չկան հիներու հետքերուն վրայ։ Սակայն այսօր ալ տակաւին ապահով ճամբու մէջ չենք դըրած հիներու եւ նորերու յարաբերութիւնները։

Յառաջի խմբագրականին մէջ եղբաչեշտ, սակայն սառնօրէն ճշմարիտ հաստատում մը կար։— Նորերուն առջեւ, կ՚ըսէր խմբագրողը, աթոռները թափուր կը մնան այն ատեն միայն, երբ հիները անդարձ մեկնած են արդէն։

Մենք պիտի ուզենք իր բուն իմաստին բերել այս տողերը, ըսելու համար, որ ապագայ թափուր աթոռներու համար ներկայի՛ս մտածելու եւ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու կանխատեսութիւնը չունինք։

Հանրային մեր բոլոր ճակատներուն վրայ, կամ ... ցկեանս վարելու մեր յաւակնութիւնները, եւ կամ.... սիրայօժա՛ր յանձնումի մեր ակնկալութիւններն են, որ պատճառ կը դառնան նորերու խրտչումին դէպի անհատական ինքնարաւութիւն արշաւին ...

Կ՚ըմբռնենք, որ Արտասահմանի մէջ մենք լուրջ դժուարութիւններ ունինք՝ մեր ուսուցիչները, խմբագիրները, հանրային գործիչները եւ առհասարակ մտաւորականութիւնը ապրեցնելու դէթ ... նպարավաճառի մը ապրուստի մակարդակով։

Կ՚ըմբռնենք, որ հայ ժողովուրդը միշտ նուիրեալներու եւ անձնազոհ մտաւորականներու պէտք ունեցած է, եւ ունի՛, ապրելու եւ ապրեցնելու համար յետնորդները, իբրեւ հայ։

Ամէն ինչ կ՚ըմբռնենք։ Քիչ – շատ մըտածելու եւ դատելու ի վիճակի ենք, եւ բարձր կը գնահատենք վաստակը հիներուն, որոնք նորերէն աւելի անշահախնդիր եղան։

Սակայն, այս բոլորը պատճառ մը չենք նկատեր իրատես չըլլալու, եւ... անկարելին ակնկալելու։

Հիները պէտք է ըմբռնեն, որ նոր ժամանակները չեն կրնար հին տիպարներու ծնունդ տալ։ Փոխանակ դառնանալու եւ դատապարտելու, միջոցներ պիտի փընտռենք՝ մէկ կողմէ մարդավայել կեանք ապահովելու համար մտքի մեր մշակներուն, մտաւորականութեան եւ հանրային գործիչներուն, միւս կողմէ՝ ասպարէզ բանալու համար նորերուն ՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻ՛Ն, անոնց ՀԵՏ, անոնց աթոռներուն վրայ։

Հիները ամէն յոգնութիւն ու զոհողութիւն յանձն առին, կրթական եւ ազգային – եկեղեցական մեր կեանքը բարելաւելու համար։ Վարժարան ու եկեղեցի կառուցին։ Սակայն, ցարդ բաւարար միջոցներ չապահովեցին նախ՝ ՏԱՐՐԵՐ պատրաստելու համար, ապա մանաւանդ այդ տարրերը ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ։

Մեր ճեմարաններն ու բարձրագոյն վարժարանները հարիւրաւոր ընթացաւարտներ տուին. սակայն, համեմատաբար ճղճիմ թուով մտաւորական, ուսուցիչ, խմբագիր կամ հանրային գործիչ տուին, որովհետեւ հասնողները տեսան, խոր յուսախաբութեամբ, որ նուաստացումներու պիտի ենթարկուին ուսուցիչ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

■

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) — Տ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կազմակերպած «Մանուկներու Օր» ծուած հանդէսը այս տարի ալ տեղի ունեցաւ խանդավառ եւ ճոխ սրահի մը մէջ, ծնողքներու ներկայութեամբ, անցեալ Կիրակի, Սալ Քրոզի մէջ:

Օրուան խօսնակը Տիկին Գայթանճեան, ժրաջան քարտուղարուհին, բացուած յայտարարեց հանդէսը փոքրիկներու «Մայր Արաքսի» եւ «Կուժն առա» խմբերգներով :

Իր բացման խօսքին մէջ, յարգելի Տիկինը ուրախութիւն յայտնեց, Տ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, ներկայ աղնիւ հասարակութեան հոծ բազմութեան, որ եկած է պանծացնելու գործ մը՝ որ կը պատկանի «Հայ կնոջ», որ սահմանուած չէ միայն լուացքի դաշտին, այլ հանրային գործերու մէջ ալ իր արժանի տեղը ունենալու, ակնարկ մը նետեց հեռաւոր անցեալին վրայ եւ յիշեց Ե. դարու «փափկասուն տիկիններ»ը, որոնց զոհաբերական ոգին հիացում եւ պատկառանք կ'ազդեն մինչեւ այսօր :

Մասնաւորելով իր խօսքը Կ. Խաչուհիներու մասին՝ շարունակեց, — «Անոնք կը ձգտին իրենց ցեղի ընդհ. բարօրութեան. կ'աշխատին մութին մէջ, նուիրուած զրկուածներու դժուարին գործին, Խաչուհին ոչ միայն յոգնիլ այլ վհատիլ չի գիտեր, իր սիրտը կը բաբախէ հէգ անտէր հիւանդներու եւ ծերերու համար, անձնուէր հոգածութեամբ կ'այցելէ հիւանդանոցներն ու ծերանոցները, հզօր սփոփիչն է ան հայ անտէր հիւանդներուն եւ ծերերուն աղի արցունքներուն : Դեռ անցեալ շաբթու մեր ձեռքերը լեցուն այցելեցինք հիւանդանոցները: Կաղանդի ու Ս. Ծնունդի տօնական օրերու առթիւ Խաչուհիին մտասեւեռումը իր ընտանիքին անդամները չեղան միայն: Ան չանտեսեց մեր ցեղին հարազատ երիտասարդները, որոնք այսօր իրենց ընտանեկան յարկէն զրկուած, հիւսիսային Ափրիկէի զանազան անկիւնները, իրենց երկրորդ հայրենիքին սիրոյն, իրենց մատաղ կեանքը զոհելու գացած են: Եւ դուռ դուռ զարնելով, կարողացանք 15 ծրար ղրկել հայ զինուորներուն, որոնցմէ երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան նամակներ կը հասնին ամէն օր»: Յիշեց նաեւ Տ. Կ. Խաչի կատարած դերը ազգապահպանման գործին մէջ, իր կրթական ձեռնարկներով եւ օգափոխութեան «կայան»ով որ տարին դէթ մէկ-երկու ամիս հայ մանուկը կ'ապրեցնէ հայկական մթնոլորտի մէջ: Եւ վերջացուց իր խօսքը, «Հաճոյքն ունիմ այսօր ըսելու, որ Լիոնի Տ. Կ. Խաչը կը ջանայ ապրիլ բարգաւաճման շրջան մը, իր կողքին ունենալով ազնիւ ու առատաձեռն հասարակութիւն մը: Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ պատասխանեցին մեր գրաւոր կոչերուն եւ բերին դրամական նուէրներ, իսկ դուք ներկայ Տիկիններ եւ Օրիորդներ, փութացէք համախմբուիլ Տ. Կ. Խաչի դրօշին տակ պանծացնելու համար հայ կնոջ այս վսեմ ձեռնարկը »:

Գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր Խաչուհիներու ճիգերովն ու աշխատանքով: Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, զոյգ պարեր, ու տրամախօսութիւն մը մեր պզտիկ Հայորդիները ցոյց տուին իրենց բոլոր շնորհները պարերուն դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Ա. Ղազարեան : Հաճոյքով լսեցինք անոնց շրթներէն արտայայտուած Մեծարենցի թոթովումներն ու մայրենի քաղցրահնչիւն բառերը ու բուռն կերպով ծափահարեցինք, գնահատելով բոլորն ալ, ոչ ոքի անուն պիտի յիշատակեմ խընայելու համար «Յառաջ»ի սիւնակներուն:

Այս տարի նորութիւն ըլլալով, դատական յանձնախումբ մը կազմուած էր Տիկին Տիկին Ն. Կողկողեանէ, Մ. Զաքըրեանէ եւ Գ. Գ. Կ. Յովակիմեանէ եւ Յ. Հարէլեանէ, որոնք լսելէ ետք բոլոր արտասանողները, առ նուազն քսան հոգի, մրցանակի արժանի դատեն Ա) Օր. Շաքէ Ղազարեան, Բ) Օր. Ալիս Ալթունեան, Գ) Օր. Հայկանուշ Կէնճեան, որոնք ստացան գեղեցիկ եւ օգտակար նուէրներ :

Հանդէսի վերջաւորութեան՝ սրահին բոլոր պզտիկները, առանց չափազանցութեան, հարիւր հոգինոց բանակ մը, բեմ բարձրացան, ստանալու համար իրենց նուէրները : Խաչուհիները Կաղանդպապին յարմար նուէրներ տուին եւ բոլորը գոհ, բաժնուեցան սրահէն, նոր տարիի մաղթանքներով :

Ուրախ են նաեւ հանդէսը կազմակերպողներն ալ, որովհետեւ իրենց ջանքն ու եռանդը պսակուեցան թէ բարոյական եւ թէ նիւթական յաջողութեամբ :

ԳԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

կամ խմբագիր դառնալով …

Եղածներն ալ կորսնցուցինք հետզհետէ, որովհետեւ ճո՛յնիոկ կոչում եւ նուիրում ունեցողներ չկրցան շնչել զոյութիւն ունեցող պայմաններուն մէջ :

Արտասահմանի մէջ հազարաւոր *ուսուցիչներ ունինք այսօր. սակայն,* հարիւրներ *միայն կան իրենց կոչումին մէջ, որովհետեւ, ըսեր են հիները, «վարժապետ դառնալ՝ անօթի մնալ կը նշանակէ»…*

Քանի մը խօսք ալ ընենք ի խորո՛ց սրտի, ու փակենք յաջորդով :

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅՐ ՔԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ՉՐԱՔԵԱՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Հայր Քերովբէ վարդապետ Չրաքեան երկու ամիս է մասնաւոր առաքելութեամբ կը գտնուի Միջին Արեւելք. Վենետիկի միաբանութեան ութսունամեայ աշխատակալը վերջերս այցելած էր Անթիլիաս եւ հիւր եղած Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի :

Դեկտեմբեր 29ին, վարդապետը այցելութիւն մը տուած է Գահիրէ մեր պաշտօնակից՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, ուր երկար խօսակցութիւններ ունեցած է խմբագրին հետ :

Հայր Չրաքեան յայտնած է թէ Յակոբ Անասեան (բուն անունով Սէօյլէմէզեան) մատենագէտը որ հիմա Երեւան կ'ապրի, իր աշակերտը եղած է Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանին մէջ: Ծանօթ է որ Յ. Անասեան վերջերս պատրաստած է «Հայկական մատենագիտութիւնը» հոյակապ գործ մը որ պիտի բաղկանայ 10 հատորներէ :

Այս այցելութենէն քանի մը օր առաջ, Աղեքսանդրիոյ Յառաջդիմասէրի տան մէջ Համազգայինի վարչութիւնը ընդունելութիւն մը սարքած էր ի պատիւ Հայր Քերովբէ Վրդ. Չրաքեանի, որուն մասին «Յուսաբեր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. —

Երեկոյթը բացաւ օրուան նախագահ Գ. Գաբրիէլ Թագւորեան, որ գեղեցկօրէն ներկայացուց Մխիթարեաններու գործը :

Ապա խօսեցաւ Հայր Աւետիք վրդ. Թալաթինեան :

Թէյի սպասարկութենէն ետք, ներկաները առիթը ունեցան ունկնդրելու Փարիզէն նոր ստացուած Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգին սալը : Համերգը ղեկավարած է երիտասարդ երաժշտագէտ Գ. Կարպիս Ափրիկեան :

Խօսք տրուեցաւ Գ. Եդուարդ Հէքիմեանի, որ նախ յստակ ակնարկով մը ներկայացուց այն ժամանակաշրջանը, որուն մէջ գործեց Մխիթար Աբբան, յետոյ, յիշելով Մխիթարեաններու գրական եւ դաստիարակչական գործունէութեան գլխաւոր հանգրուանները, շեշտեց անոնց կարեւորութիւնը մեր ազգային մշակոյթին համար. վեր առաւ անոնց տարած աշխատանքները լեզուագիտական եւ հայագիտական մարզերուն մէջ. Ապա ըսաւ, որ Մխիթարեաններու գործը անցեալ փառք մը չէ միայն, այսօր ալ Մխիթարեան Միաբանութեանց մէջ կան արժէքաւոր դէմքեր, ինչպէս Հայր Ներսէս վրդ. Ակինեան եւ մեր պատուոյ հիւրը՝ Հայր Քերովբէ վրդ. Չրաքեան, որոնք նոյն կորովով կը շարունակեն Մխիթար Աբբայի սկսած օգտաշատ գործը: Գ. Եդուարդ Հէքիմեան, եզրակացնելով իր խօսքը, ըսաւ որ Մխիթարեանները եղած են մեր ազգային զարթօնքին առաջին ռահվիրաները եւ անոնց բազմարդիւն գործունէութիւնն է, որ կարելի դարձուցած է յետագային մեր մշակութային զարթօնքը :

Ապա խօսք տրուեցաւ օրուան հիւրին, Ս. Ղազարու աթոռակալ Հայր Քերովբէ վրդ. Չրաքեանի, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց Ս. Ղազարու շէնքերը, եկեղեցին, ձեռագիրները, նկարները եւ տեղեկութիւններ տուաւ իրենց կատարած դաստիարակչական աշխատանքներուն մասին :

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի երգերու ունկնդրութենէն ետք, նախագահ Գ. Թագւորեան իր փակման խօսքին մէջ անդրադարձաւ մասնաւորաբար Հայր Արսէն Բագրատունիի գրական գործունէութեան, ըսաւ որ Վենետիկը, իբրեւ մտաւորական կեդրոն, մեծ հմայք ունէր Պոլսահայ մեր գրողներուն վրայ եւ այս առթիւ յիշեց, որ բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան քերթուած մը ձօնած է Հայր Արսէն Բագրատունիի, որուն մէջ Մխիթարեան քերթողին դահ մը կը տրուի եւ Վիրգիլիոս զայն դիմաւորելով կ'ըսէ. «Չկէս փառաց իմ կապտեցի» :

×

ԼՈՆՏՈՆ, (4 Յունուար) *— Անթիլիասի դպրեվանքին տեսուչ Գարեգին վրդ. Սարգիսեան երէկ, Կիրակի առաւօտ, մեկնեցաւ Անթիլիաս: Մեկնելէ երկու օր առաջ Օքսֆորտէն փաստաբան Շաւարշ Թորիկեանին ընկերակցութեամբ Լոնտոն եկաւ, ուր հիւրասիրութիւն մը եղաւ իրեն :*

Իր մեծածաւալ 350 էջնոց արժէքաւոր թէզին փայլուն յաջողութեան համար Լոնտոնի բոլոր հայ ուսանողները շնորհաւորելու եւ ողջերթի եկած էին :

Հայ ուսանողներու այս ինքնաբուխ ցոյցէն ետք վարդապետը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց եւ օրհնեց :

Գարեգին վարդապետ հայկական Ծնունդը Փարիզ անցընելով մինչեւ պիտի մեկնի, յետոյ պիտի անցնի Միլան եւ Վենետիկ, ուրկէ նաւով Պէյրութ կը մեկնի, կը հասնի Յունուար 23ին : Գարեգին վարդապետ իր աշխատասիրութեամբ անգլիացի բարձրաստիճան եկեղեցականներու եւ Օքսֆորտի համալսարանին փրոֆէսէօրներուն կողմէ շատ սիրուեցաւ, անիկա գիտցաւ բարձր բռնել հայ եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդին անունը :

ՅՈՎՀ. Կ. ՉԱԼԸԳԵԱՆ

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ…

Աւստրալիոյ բանակը ունի՝ 5093 զօրավարներ, գնդապետներ, հարիւրապետներ եւ փոխ հարիւրապետներ, 7118 յիսնապետներ, տասնապետներ եւ փոխ տասնապետներ ու միայն՝ 9.997 պարզ զինուոր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Բոլոր ծրագիրները զորս հետզհետէ հիւսեց գիշերները անկողինին մէջ, ցերեկները վաճառատան մէկ անկիւնը, փճացան ամէն անգամ որ ինքզինքը այդ աղջկանը դէմը գտաւ: Իր բովանդակ բարի կամեցողութիւնը, իր կամքին հեղինակութիւնը, մտադրութիւնները մէկ րոպէի մէջ կը ջնջուէին Սոֆիին նայուածքին առջեւ :

Քանի քանի անգամներ, հոն, պարտէզին այդ մենաւոր անկիւնը, անոր հետ առանձին մնացած պահուն, գերբնական ճիգեր ըրաւ մէկէնիմէկ նետուելու աղջկան ոտքերուն, իր սէրը լալու, պաղատելու : Այն քայլը, որ այդ գիւցազնական ժեստին պիտի մղէր զինքը, չէր առնուեր սակայն. գամուած կը մնար կեցած տեղը, դողահար, ապուշ, խելացնոր :

Քանի մը ամիս այս տանջանքներուն մէջ տապկուեցաւ հէք սիրահարը : Այտերը դեղնեցան : Աչքին հուրքը նուաղեցաւ: Իր շարժումներուն մէջ դանդաղութիւն մը, մեքենական, անգիտակից բան մը առաջ եկաւ :

Վաճառատան մէջ՝ ուր իր աշխուժութիւնը, աչքբացութիւնը այնքան գովեստներու արժանացած էին, գանգատներ բարձրացան իր դէմ : Զորպաճին կծու յանդիմանութիւններ արձակեց անոր երեսին. նոյնիսկ առաջին գրագիրը օր մը ըսաւ .

— Ծօ Համբիկ, խելքդ քիրա՞յին տըւեր ես ինչ, աւանկ երթայ նէ մեր գործին չես ի գար …

Տանը մէջ, մայրը վերջապէս նշմարեց զաւկին վրայ յառաջ եկած փոփոխութիւնը :Սեղանին վրայ, իրիկուններ, պարտած շարժումներով քանի մը պատառ բան ուտել, անձայն անխօսուկ, նայուածքը սեւեռուն, ապակիի փայլով մը, յետոյ երկննալ ցած բազմոցին վրայ ու քնանալ կամ այնպէս ձեւացնել, առտուները կանուխ փախչիլ, կամ պարտէզը պտոյտ մը ընել՝ գլխիկոր, ծաղիկներու վրայ երկար վայրկեաններ յամենալով ակնապիշ, այս բոլոր տարօրինակութիւնները խեղճ մօրը քով երկիւղներ արթնցուցին: Քանի մը անգամ ան ըսաւ իր զաւկին

— Համբիկ, որդի, դուն տէրտ մը ունիս… չըսե՞ս, զաւակս :

— Բան չունիմ մայրիկ, կը ճարտարէր տղան՝ պահ մը սթափած, իր գաղտնիքը թափանցուած տեսնելու վախէն մտրակուած : Չէ, մարիկ, բան չունիմ …

Օր մը պարտէզին մէջ, Համբիկ յանկարծ Սոֆիին դարձաւ եւ ըսաւ .

— Սոֆի, աս պարտէզը աղուո՞ր է, հէ՞…

— Շատ աղուոր է :

— Գիտե՞ս, քեզի համար շտկեցի :

Աղջիկը տղուն ձայնին այլայլած շեշտէն եւ յայտնուած գաղափարին տարօրինակութենէն մղուած, դարձաւ տղուն երեսը նայեցաւ :

Ու այն պատասխանը ունեցաւ զոր խորունկ արհամարհանք մը կրնայ երբեք ներշնչել ուէէ աղջկան, բառ մը միայն .

— Խենթ :

Եւ Համբիկ, կարծես խուլցած, ոչնչացած, մէկէն վար ծռեցաւ, վարդի մը կոկոնին վրայ զայն հոտուըտալու պէս : Սոֆի հեռացաւ գնաց: Իրիկուան ըստուերները կ'իջնային կամաց կամաց Գաղլ վերջալոյսի մը կարմրավառ հրախաղութիւնները կը մարմրէին Էյուպի բարձունքին վրայ. անհուն Ոսկեղջիւրին երկինքին վրայ: Ծովային թռչունները կը ճախրէին օդին մէջ՝ զիկզակ սլացքներով:

Հեզաշնչիկ հովը կը սըլուըլար ծառերուն մէջ: Եղրեւանիներուն յղփուն ողկոյզները կ'երերային, ու հեռուն, ծղրիթ մը, խոտերուն մէջ պահուըտած, երկար կռինչ մը կ'ողբերգէր :

Համբիկ դեռ կը մնար կոկոնին վրայ ծռած, քարացած դրեթէ: Ու հիմա, արցունքներ կը կաթէին աչուըներէն, վարդին տերեւներուն վրայ կ'իյնային: Կուլար տղան անձայն, առանց հեծեծանքի, առանց ջիղ մը շարժելու դէմքին վրայ : Երբ որ գլուխը վեր առաւ, Սոֆի անյայտ եղած էր արդէն:

— Խենթ, հեծեց տղան :

Եւ տուն գնաց :

Ասոր վրայ իր սիրային տուայտանքը կրկնապատկուեցաւ : Հետզհետէ մենաւէր եղաւ, խոյս տուաւ իր ընկերներէն, անոնց ծաղրանքներուն չհանդուրժելով : Մայրը միայն իր զաւկին ցաւերուն հոտառութիւնը ունեցաւ. հայրը, օղիի շիշերուն, ծխափայտի ամպերուն եւ իր հին անհատնում պատմութեանց հմայքներուն մէջ կորսուած՝ չէր կրնար տեսնել անդունդը ուր գլորելու վրայ էր իր զաւակը : Իսկ եղբայրը արդէն երբեք չէր հետաքրքրուած Համբիկով զոր քիչ մըն ալ կ'արհամարհէր իր քաղքենիի ձգտումներուն համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տօնիկեան, Այրի Տիկին Տուրանեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խնկիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Խայինեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թորոս Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փերսիվալ եւ զաւակները, Օր. Ովսաննա Կարապետեան, Պ. Ղազարոս Ալիքսանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Բաղոսեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բաղոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Բաղոսեան եւ զաւակները, Տիկին Եադճեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՍՈՒԼԹԱՆ ԳԱՐԱՔԷԼԼԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի, Յունուար 5ին, Վիէն։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, Փոնթ Էվէքի Գերեզմանատունը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Միսակ Այվազեանի մահուան առթիւ։ Պ. Պ. Ս. Խողիկեան հազար Ֆր. եկեղեցւոյ, Լ. Այվազեան իր հօրը տխուր մահուան առթիւ հազար եկեղեցիին, հազար դպրոցին, հազար Արծիւ մարզականին։ Ս. Գաբիկեան հազար եկեղեցիին, Խ. Արզումանեան հազար Փարիզի Մշակոյթի Տան, Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչուհինները երկու հազար դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Շահրիկեան հազար Յառաջին եւ հազար Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Վ. Յակոբեան հազար Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին, հազար Արծիւ մարզականին եւ հազար եկեղեցիին, Գ. Սաղբեան հազար Փարիզի Մշակոյթի Տան, Տէր եւ Տիկին Մատինեան հազար Արծիւ մարզականին, հազար Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին եւ հազար եկեղեցիին, Նազարէթեան ընտանիք 1500 Արծիւ մարզականին, 1500 Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին, Ղ. Քէշիշեան 500 Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին, 500 եկեղեցիին։

Կրօն. Ընկերութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Եազկուլ Այվազեանին եւ Տէր Տիկին Լ. Այվազեանին եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն։

× Կրօն. ընկերութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Թէճիրեան եղբայրներէն իրենց սիրեցեալ եղբօրը Յովհաննէս Թէճիրեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստի առթիւ տասը հազար եկեղեցիին, հինգ հազար Կ. Խաչին եւ հինգ հազար Մուրատ Ռսուճնասիրացին, Տէր եւ Տիկին Գուչանեան երկու հազար, Հ. Քաչեան հազար եկեղեցիին։ (Գումարները հին ֆրանքով)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլէն Այրի Տիկին Ազատուհի Աստուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սամուէլեան եւ Աստուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

ԱՐԱՄ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին։

Կը խօսի Վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի, Սէն Ժէրօմ, ժամը 9,30ին։ Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ
ժամանակացոյց արարողութեանց

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ս. Ծննդեան հոգեպարար արարողութիւնները կը սկսին յառաջիկայ Յունուար 9ի Շաբաթ երեկոյ ժամը 5ին։

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալու այդ օրուան հանդիսաւոր արարողութեանց եւ Ս. Պատարագին։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս.ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 10.— Կիրակի, Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ժամը 10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունուար 9, Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն 4·30ին։ Ս. պատարագ, երգեցիկ խումբով 6ին։

Յունուար 10, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30ին։ Ս. պատարագ բազմաձայն երգեցիկ խումբով ժամը 9·45ին, Հոգեհանգիստ Մեռելոցի ժամը 11·15ին, Ջրօրհնէք ժամը 11·45ին։

ՊՕՄՈՆ

Յունուար 7, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Մեռելոց ընդհանուր Հայոց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ Ննջեցելոց ժամը 11·45ին։

Կիրակի, 3րդ օր Ծննդեան, սկիզբ արարողութեանց ժամը 8·30ին.

Ս. պատարագ ժամը 10ին։

Հանդիսաւոր Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 11·45։

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO)

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն Ս. պատարագ։

Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, առաւօտեան ժամերգութիւն, Ս. պատարագ,. հոգեհանգիստ Թաղիս Ննջեցելոց հոգւոյն, Ջրօրհնէք։

ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգային Միութիւնը կը հրաւիրէ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Ս. Ծննդեան հոգեզմայլ արարողութեանց։

Շաբաթ, օր Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց իրիկուան ժամը 4·30ին, ընթերցում դիրքերու ժամը 5ին։

Կիրակի, Ս. Ծննդեան արարողութիւն, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց, առաւօտուն ժամը 7·30ին։ Պատարագ ժամը 10ին։ Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի՝ Միհրան Զավզավաթճեան եւ որդիներ ընտանիքին եւ գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին։

× Վարչութիւնը մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ — Զավզավաթճեան ընտանիքին՝ իր մեծաղոյն նուէրին համար — ութ կտորէ բաղկացած մայր խորանի սպիտակ ծածկոց եւ պատարագի ամբողջական զգեստ, ձեռագործուած Տիկին Նուարդ Զավզավաթճեանի մասնագիտական խնամքով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն.—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200)։
Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000)։

Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն։ Կը մասնակցի երգչուհի Ռընէ Կապի։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ – հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Ներկայացում, արտասանութիւն, զըւարճախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ։ Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Առաք. Եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր մշակութային եւ կրթական ձեռնարկներու համար

Այրի Տիկին Փերուզ Մոստիչեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Տամլամեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան հազար ֆրանք, ողբ. Ալան Յակոբի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։ (Գումարները հին Ֆրանքով)։

Հ. Յ. Դ.
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօթօրիկ խումբի կողմէ։

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Լեզուական խնդիրը Խորհրդային Միութեան մէջ։

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի Ամանորի հանդէսը, այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ։

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, երամախօսութիւններ եւ մանկական թատերախաղ մը՝ «Կապանդ Պապան»։

Կը հրաւիրուին ծնողները, եւ Իսիի գաղութը, ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անմախրցթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌՒՒ ՎՈԼԹԷՐ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր

ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Ց. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հաճելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ։

Փարիզի ՍՕՍԻ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթներեանի, եւ մասնակցութեամբ Պ. Ճէրահեանի պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հաճելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով։

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ։

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աթրաքսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն այժմէն ապահովել իրենց սեղանները եւ տոմսերը։

Հեռաձայնել.— 28-54-08 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60-47-18։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ
9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
9 JANVIER
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8692 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4493

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԸ 1959ԻՆ

Համեմատաբար խաղաղ շրջան մը ապրեցան Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցները վերջացող տարուան ընթացքին :

1958ի գարնան ու ամրան Լիբանանի եւ Իրաքի մէջ պատահած դէպքերը անդրադարձեր էին նաեւ հայկական կեանքին վրայ, ստեղծելով աննախանձելի վիճակ մը :

Մասնաւորաբար Լիբանանի մէջ 1956էն ի վեր ազգային կեանքը թունաւորող տարրերը օգտուեր էին երկրի խռովայոյզ կացութենէն՝ եղբայրասպան կռիւներ հրահրելու համար :

Րաշիտ Քարամէի կառավարութիւնը յաջողեցաւ կիրքերը հանդարտեցնել եւ խաղաղութիւնը վերահաստատել Լիբանանի բոլոր շրջաններուն մէջ :

Մեր հայրենակիցները 1959ի ընթացքին լծուեցան շինարար աշխատանքի, դարմանելու համար բացուած վէրքերը : Նախորդ տարուան դէպքերէն խորապէս ազդուած էին մասնաւորաբար արհեստաւորներն ու մանր առեւտրականները : Այժմ բնականոն կացութիւն է ստեղծուած երկրին մէջ, ուր խալամ եւ քրիստոնեայ կ'ապրին համերաշխութեամբ :

Եւ սակայն չէ խաղաղած դեռ հայկական կեանքը :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին շուրջ ստեղծուած արուեստական պայքարը չէ դադրած :

Մարդիկ որ օտար գործակալներէ կը ստանան իրենց հրահանգները, կը շարունակեն արիւն պղտորել եւ կիրքեր հրահրել : Բարեբախտաբար անոնց յարուցած աղմուկը ո՛չ մէկ արձագանգ կը գտնէ այլեւս գիտակից Հայերու մօտ :

« Անկախ Համայնք» կազմելու երազին ետեւէն վազող մարդիկ յուսալքումի նշաններ սկսած են ցոյց տալ ատենէ մը ի վեր :

Ցրուած են բոլորովին : Զորս տարիէ ի վեր մսխուած դրամները, տրուած կաշառքները ո՛չ մէկ արդիւնք են տուած :

Ո՛չ Լիբանանի, ոչ ալ Սուրիոյ կառավարութիւնները ուզեցին ճանչնալ « Անկախ համայնքը», որուն ինքնակոչ « կաթողիկոսական տեղապահ»ը աստանդական կեանք մը վարելէ ետք, այժմ Պէյրութի մէջ դարձեր է Բարեգործականի հասարակ մէկ նպաստընկալը :

Անթիլիասի շուրջ ստեղծուած պայքարը առիթ ընծայեց նաեւ դիմակազերծ ընելու Հ.Բ.Ը. Միութիւնը, որ մոռնալով իր բարեսիրական իսկական կոչումը, գործիք դարձաւ ռամկավար - յառաջդիմական - հակադաշնակցական տարրերու ձեռքը : Դադրեցուց Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին յատկացուելիք նպաստը — տարեկան հազար սթերլին, յուսալով նիւթական նեղութեան մատնել զայն :

Հիւսիսային Ամերիկայի ազատատենչ Հայութիւնը արժանի պատասխանը տուաւ Բարեգործականի Նիւ Եորքի վարիչներուն, քանի մը ամսուան մէջ կէս միլիոն տոլար հանգանակելով ի նպաստ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բազմադարեան Աթոռին :

Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Յորդանանի *մեր հայրենակիցները անցուցին խաղաղ տարի մը, շնորհիւ այդ երկիրներու քաղաքական կայուն եւ հանդարտ կացութեան :*

Կիպրոսի *դժնդակ հարցին կարգադրութիւնը թոյլ տուաւ կղզիին քանի մը հազար Հայութեան ապրիլ ապահով պայմաններու մէջ :*

Իրաքի *քաղաքական դէպքերէն շատ չազդուեցան մեր հայրենակիցները, որոնք եթէ հաւասարիմ քաղաքացիները հիւրընկալ երկրին, լծուեցան խաղաղ աշխատանքի :*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1960, ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՏԱՐԻ

« Միացեալ Նահանգները միշտ պատրաստ են Խ. Միութեան հետ մասնակցելու լուրջ խօսակցութեանց, այն բոլոր հարցերուն շուրջ, որոնք կը տանին արդարութեան վրայ հիմնուած խաղաղութեան մը» յայտարարեց Նախագահ Այզընհաուըր, ամերիկեան Քոնկրէսին յղած իր պատգամին մէջ :

Նախագահը աւելցուց թէ խաղաղութեան առաջնորդող միջոցներէն մէկը հիւլէական փորձերը միջազգային հսկողութեան մը ներքեւ դադրեցնելու եւ ջերմածին զէնքերը արգիլելու մէջ կը կայանայ : Ուրիշ միջոց մը, ըսաւ ան, զինաթափութիւնը կրնայ ըլլալ «որու համար Խ. Միութիւնը յայտարարեց թէ պատրաստ է լրջօրէն բանակցելու » :

Այսուհանդերձ, Այզընհաուըր չափազանցուած լաւատեսութեան մը կողմնակից չէ. «արագ եւ յեղափոխական արդիւնքներու պէտք չէ սպասել » : Նախագահը աւելցուց թէ իր պաշտօնավարութեան վերջին տարուան ընթացքին ճիգ պիտի չխնայէ խաղաղութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար : Ժամբորդութիւններ, բանակցութիւններ, վիճաբանութիւններ պիտի ունենայ ներքին եւ արտաքին հարցերու շուրջ : « Խորհրդային վերջին յայտարարութիւնները ցոյց կուտան թէ այլեւս կարելի է Խ. Միութեան եւ ազատ աշխարհի միջեւ մեղմ յարաբերութիւններու շրջան մը սկսիլ :

« Եթէ այդ յայտարարութիւնները անկեղծ են, խաղաղութեան եւ բարեկամութեան աւելի մեծ յոյս մը կը ծնի : Կը մնայ փաստել այդ բոլորը՝ գործով, որմէ կրնայ ծնիլ մնայուն խոստումներու դարաշրջան մը » :

Միացեալ Նահանգներու ղեկավարը չըսաւ թէ այս բանակցութիւններէն ետք, յուսախաբութիւն մը, կամ նոր տագնապ մը ջրածին պատերազմը աւելի հաւանական կը դարձնէ, ինչ որ «վերջին յիմարութիւն»ը պիտի ըլլայ :

1960ը ամերիկեան պատմութեան ամէնէն բարգաւաճ տարին պիտի ըլլայ, ըսաւ Նախագահը, շարունակելով.— Այլեւս աշխարհ կը մտնէ մասնագիտական նոր շրջանի մը մէջ, ուր կարելի է մարդկային թշուառութիւնն ու խեղճութիւնը անհետացնել :

Խօսքը ուղղելով բոլոր ժողովուրդներուն եւ բոլոր ազգերուն, Նախագահը յայտարարեց թէ բացի օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան պարագայէն, Միացեալ Նահանգները երբեք պիտի չդիմեն կործանումի հսկայական այն միջոցներուն, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ են : Միւս կողմէ, Այզընհաուըր չի հաւատար թէ որեւէ ազգ ընդհանուր պատերազմի մը վտանգը յանձն պիտի առնէ Միացեալ Նահանգներու դէմ :

Այս առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով Նախագահը հաստատեց թէ միջերկրային Աթլաս հրթիռով 14 փորձեր եղած են վերջերս. բոլորն ալ յաջողութեամբ պսակուած են, եւ այսուհետեւ «ամբողջական բնաջնջումի» ահռելի այս զէնքը որ

Թուրքիոյ Հայերը ցնցումներու չենթարկուեցան վերջացող տարուան ընթացքին :

Մաղթե՛նք որ 1960ը խաղաղ ու բարեբաստիկ տարի մը ըլլայ նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր գաղութներուն համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Մէջ Մեզի

ԹՐՔԱԲԱՐՈՅ ԼՐԲՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ Նախագահը, բաժակաճառ մը արտասանեց ի պատիւ Այզընհաուըրի եւ այդ բաժակաճառին ընթացքին, յանդգնութիւնը ունեցաւ իրարու նմանցնելու Ամերիկան եւ Թուրքիան :

Արդարեւ, Իթթիհատականներու այս արժանաւոր յաջորդը, որ ժողովրդավարութեան պատմութեանը նետած է իր ուսերուն, եւս յայտարարեց թէ «մեր երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած բարեկամութիւնը վերածուած է շատ ամրակուռ զինակցութեան մը »:

Ինչպէ՞ս պատահեր է այդ հրաշքը : Պատահեր է անոր համար որ Ամերիկա եւ Թուրքիա նոյն «անկեղծ նուիրումը » ունին եղեր «համամարդկային իտէալներուն հանդէպ »:

Վստահ եմ որ երբ Նախագահ Այզընհաուըր — որուն վիճակուեցաւ, դժբախտաբար, թրքասիրական բաժակաճառ մը արտասանելու անփառունակ պարտականութիւնը — պատուոյ սեղանին գլուխը բազմած ականջ կուտար Ճելալ Պայարի բարբաջանքին, մտքէն կ'ըսէր .

— Շատ յառաջ գացիր, բարեկամ ... Մի՛ անպատուեր իմ հայրենիքս եւ մի՛ փորձեր բաղդատութեան եզր փնտռել Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ ... Չելլես հաւատաս ու հաւատացնես թէ անծանօթ եմ ձեր գործած ոճիրներուն ... Երէկուան ջարդերուն, այսօրուան անիրաւութեանց ... Դուք չէի՞ք որ 1943ին Վարլըք վերկիսի մը մէջտեղ նետեցիք եւ մոխիրի վրայ նստեցուցիք Հայն ու Յոյնը .. Դուք չէի՞ք որ ասկէ չորս տարի առաջ, մէկ գիշերուան մէջ, քարուքանդ ըրիք Ուղղափառ եկեղեցիները Պոլսոյ մէջ եւ կողոպտեցիք Հայերու խանութները ... Բայց, շարունակէ բաժակաճառդ, Ճելալ :

Ու Ճելել Պայար շարունակեց իր բաժակաճառը եւ ըսաւ որ Թուրք ժողովուրդը եւ Թուրք պետութիւնը անկեղծօրէն կը հաւատային թէ մարդկութեան ապագան կ'երաշխաւորուէր, եթէ ազգերը իրարու հետ գործակցէին բարեկամութեան եւ արդարութեան սկզբունքները յարգելով : Առանց ցեղային ու դաւանական խտրութեան :

Մարդ միայն Թուրք ծնած ըլլալէ ետքն է որ զեղծութիւնը կրնայ ունենալ իրարու նմանցնելու այս Ամերիկան եւ ապականեալ եւ վայրենաբարոյ Թուրքիան:

Որովհետեւ, այդ նմանութիւնը կ'ենթադրէ Ամերիկայի վերագրել ոճիրներ ու մեղքեր, որոնք ազգային առաքինութիւններն եղան Թուրքիոյ :

Եթէ Այքի շրջախումբէն մէկը յանկարծ ոտքի ցատկէր ու հարցնէր .

— Ճէլալ Պայար էֆէնտի, Ամերիկան իրեն հպատակ ժողովուրդնե՞րը ջարդեց, անոնց եկեղեցինե՞րը աւերեց, անոնց հարսնե՞րը փախցուց, անոնց անհատական եւ հանրային ստացուա՞ծքը կողոպտեց ...

Ի՞նչ պատասխան պիտի տար այս Իթթիհատականը : Բայց, Թուրքը բախտաւոր աստղի տակ ծնած է եւ իրեն այդ տեսակ հարցում ընող մնացած չէ հրապարակի վրայ՝ այս օրերս :

Ճէլալ Պայար, տակաւին չէ կշտացած իր «քաշած»ներով եւ նորէն «փող է ուզում »: Ինչո՞ւ : Որպէսզի, թուրք ժողովուրդին կենցաղի պայմաններուն մակարդակը բարձրացնէ :

Տարակոյս չկայ՝ որ Ամերիկացի «Ընֆըլ»ը նորէն բուռ մը տոլար պիտի լեցնէ Թուրքիոյ Դանայեան Կարասը : Թող լեցնէ: Ատիկա չէ որ մեզի վիշտ կը պատճառէ:Մենք ունինք աւելի խոր վէրք մը, որ կը ճանկռէ մեր սիրտը :

Այքի ճառէն ետք, Թուրքը թրքաբարոյ լրբութեամբ, նորէն պիտի պոռայ մեր երեսին.

— Տեսա՞ք հիմա, Հայեր, դուք մեր միսը կը ծամէք, ձեր խօսքին ականջ կախող չկայ ու աւաղ մեր ոտքը եկեր են ու մեզ կը փառաբանեն ... Գացէք ծովը նետուեցէք ...

Ինչպէ՜ս չըսեն՝ Այքի լորձնաշուրթն փառաբանանքէն ետք ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԻՆԷ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ելմտական նախարարը Փարիզ վերադարձաւ կարճ ժամանակէ մը ետք նկատի առնելով այն ծանր տարակարծութիւնները որ ծագած են կառավարութեան եւ իր միջեւ տնտեսական հարցերու շուրջ :

Նախարար Փինէ կ'ուզէ բացարձակ տէրը ըլլալ ելմտական բոլոր հարցերուն եւ չընդունիր որ ոչ մէկ նախարարութիւն իրաւունք ունենայ առանձինն որոշումներու տալու այդ հարցերու շուրջ :Հինգշաբթի իրիկուն ժամուըը կը նախատեսէր նոյնիսկ Փինէի հրաժարումը և կ'աւելցնէր թէ տը Կոլ գտած է արդէն անոր յաջորդը :

Ջորջը յանձինս Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէն՝ Պաումկարթնէրի :

Փինէի քաշուելուն պատճառներէն մէկն ալ կը նկատուի Միշըլէի ծրագիր – օրէնքը Անանուն ընկերութիւններու մասին :

Միշըլէ կ'ուզէ որ այդ ընկերութեանց վարչական խորհուրդին մէջ ներկայացուցիչներ ունենան պետութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը : Ասոր դէմ է Փինէ որ կ'ըսէ . «Կրկնակի ապուշ ձեւ մը, առկէ միայն ՍԷ – ԺԷ – ԹԷն (համայնավար) կրնայ օգտուիլ : Թող Գ. Մոլէ ընկերվարական քաղաքականութիւն վարէ երբ ինք գործի գլուխ է, բայց որ մենք ընենք ատիկա երբ ընկերվարականները ընդդիմադիր են, ի՞նչ կը նշանակէ » :

Փինէի եւ ընդհանրապէս հանրային կարծիքին տպաւորութիւնն այն է որ հիմա, երբ գանձը լեցուն է, ֆրանքը ուժեղ դրամ մըն է, Փինէն աւելորդ է եւ կ'ուզեն որ քաշուի : Միջադէպ մը եղած էր արդէն գպրոցական օրինագիծի ժամանակ. Փինէ անբաւարար կը գտնէր օրէնքին տրամադրութիւնները եւ դուռը զարնելով կը հեռանար Էլիզէէն, մինչ Նախագահ տը Կոլ կը պոռար — «Գ.Փինէ ձեր գիտցած հանրապետութիւնը չէ սա»:

Հինգշաբթի օրուան սակարանն ալ պատճառ դարձաւ որ տագնապը ծանրանայ : Ֆրանսական արժեթուղթերը զգալի անկում մը կրեցին բայց որեւէ պարագայի մէջ անարդար է որ երբ ֆրանքը կայուն եւ վստահելի դարձած է անոր պատասխանատու հեղինակը հրապարակէն քաշուի :

եւ է առնէն գործածելի է : Աթլաս հրթիռը աւելի քան 8000 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ ջրածին ռումբեր կրնայ արձակել :

Նախագահը աւելցուց թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ գիտական փնտռտուքներու պէտքէն շատով պիտի կրկնապատկուի եւ հակառակ անոր որ մեծ հրթիռներու համար անհրաժեշտ շարժակներ կան, այդ ուղղութեամբ ալ տխուր խատանքները պիտի չընդհատուին :

Ամերիկայի Նախագահը իր եզրակացութեան մէջ անդրադարձաւ թերաճ երկիրներու ըլլալիք տնտեսական օգնութեան, որու համար ոչ – համայնավար ճարտարարուեստական բոլոր երկիրները պէտք է գործակցին :

ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1958ի Յունիսին Հայաստանի Թերթե - րուն մէջ լոյս կը տեսնէ հետեւեալ յայ - տարարութիւնը .

« Հայկական նոր տառատեսակներ ըս - տեղծելու' տառերի պատկերները պահ - պանելով' դրանք խարստացնելու նպա - տակով յայտարարւում է մրցանակաբաշ - խութիւն» :

Ահա նաեւ պայմանները

1.— Հիմնականում պահպանելով ներ - կայ գործածուող հայկական տառատե - սակները, դրանք աւելի գեղեցկացնել եւ դարձնել դիւրընթեռնելի :

2.— Ուղղել գործող տառերում եղած թերութիւնը եւ ստեղծել լրիւ տեսակա - շար :

3.— Խոշորացնել տառի հիմնական մա - սը (աչքը) պահպանելով համաչափու - թիւնը' ինչպէս տառերի վերեւի, այնպէս էլ ներքեւի մասից :

4.— Ապահովել. տեղի խնայողաբար օգտագործումը, առանց տառատեսակնե - րը խախտելու :

Ահա նպատակը եւ ծրագիրը Երեւան - եան բարեփոխութեան. կայ գեղագիտա - կան տարր մը, կայ նաեւ օգտաշատ տար - րը. գեղեցկացնել *եւ դարձնել* դիւրըն - թեռնելի : *Անտեսելով առաջինը' որ վի - ճելի կէտ մըն է, երկրորդը կը գտնենք շատ բանաւոր. մանաւանդ երբ նկատի առնենք կարգ մը գրերու չափազանց նը - մանութիւնը. ս—ո—տ, ղ—վ, շ—չ, ա—տ, բ—ր—ը, գ—դ :*

Բայց չմոռնալ միւս հիմնական պայմա - նը. պահպանել ներկայ տառատեսակնե - րը. ուրիշ խօսքով' չհեռանալ արդի վի - ճակէն ; Ուրեմն այբուբենը վտանգի տակ չէ. Մեսրոպեան տառերը ռուսացնելու ծրագիր չկայ :

Դիւրընթեռնելութեան ի նպաստ կը ներկայացուին ուրիշ երկու կէտեր. խո - շորցնել տառի հիմնական մասը (պահպա - նելով համաչափութիւնը — գեղագիտա - կանը) :

Մնացած պայմանները, այն է ուղղել թերութիւնը եւ ապահովել տեղի խնայո - ղութիւնը, անշուշտ երկրորդական տար - րեր են. մանաւանդ վերջինը : Երեւանի մէջ կը բաւէ որ հրամարին ություն *գրե - լէ եւ վերադառնան Մեսրոպեան* ութիւն *ձեւին, եւ արդէն իսկ ամէն գրքի վրայ շուրջ 10 էջ կը խնայուի :*

Տեղի խնայողութիւն ստեղծելու հա - մար' Ռուսերը կը բարեփոխե՞ն իրենց տառերը :

Մրցումի պայմանաժամ տրուած էր չորս ամիս : Քննիչ յանձնախումբը' ներ - կայացուած 63 նախագիծերու մէջէն կ'ընտրէ լաւագոյնը, որ լրիւ կը համա - պատասխանէ պայմաններուն :

Հրատարակուած նմոյշներէն, ինչպէս քաինք, ոչ ռուսացում կը հոտի, ոչ ալ օտարացում. հազիւ փոփոխութիւն մը կը նշմարուի : Ոմանք «ձեռմակութիւն ծը ներկայացուցին իբր միակ թերութիւն :

Մեր կարծիքով, այս հարցին մէջ գա - նազանելու ենք գլխագիր տառերը փոքր - ներէն : Գլխագիրները Մեսրոպեան դրոշմ ունին. ուստի նուիրական են եւ անփոփո - խելի. արդէն ատոնց մէջ երկու տառ կայ միայն որ չփոթութեան առարկայ է. Ի — Ի, Ց — Յ : Ասոնց ալ բանաւոր լու - ծում մը գտնելու համար կը բաւէ աչք մը տալ ձեռագիրներուն, մանաւանդ հին երկաթագիրներուն, եւ անոնց հետեւե - լով' քիչ մը աւելի բանալ Ց գլխագրին երկու բերանները, եւ Ի գլխագրին եառ - եի պոչը քիչ մը աւելի շեշտել եւ կամ յա - պաւել ու վերածել իր նախնական ձեւին, բարակ ու կարճ գծիկ մը միայն թողլով դէպի աջ թեքուող : Կը մնան Ջ եւ Զ տա - ռերը, որոնց երկրորդին մէջ հարկ է շեշ - տել տերեւաձեւ բոլորակը, աւելի եւս նմանելով նախնական ձեւին : Բայց այս բոլորը շատ չնչին բաներ են, անկարօտ նոյնիսկ մրցանքի :

Կենսական հարցը փոքր տառերուն մէջ է, ուր աւելի չփոթութեան առիթներ կան, ինչպէս վերեւ ցոյց տուինք : Փոքր տառերը, որ բոլոր գրին մէջ կը յայտ - նուին (Ս. Մեսրոպ միայն գլխագիրներ հնարած է, իբր տառերու միակ ձեւ), ընդհանրապէս պահելով Մեսրոպեան նը - կարագրոշմը' ԺԲ. դարէն ասդին կը սկսին հեռանալ նախնական ձեւերէն. ա - սոնց չարքէն են ա, գ, յ, հ, չ, ջ, ց, ւ : (Գլխագիրները' Ա. Զ. Յ. Ն. Չ. Ջ. Ց. Ի) ; Նախնեաց օրով իսկ կատարուած այս փոփոխութիւնները մեղի հնարաւո - րութիւն կուտան, դիւրընթեռնլի դար - ձնելու եւ չփոթութիւնները փարատելու նպատակով' վերամշակելու այդ նոյն ձե - ւերը, առանց հեռանալու նախնականնե - րէն :

Հետեւաբար, այս ձեւով ըմբռնուած ու ներկայացուած բարեփոխութիւն մը շատ բանաւոր կը գտնենք. անցեալին մէջ ալ արդէն իսկ նման քայլեր առնուած չե՞ն :

Մեր տպագրական տառերու փոփոխու - թեան պատմութիւնը չենք ուզեր կրկնել, այստեղ. ժամանակին մեր թերթի պաշ - տօնական աշխատակիցներէն մէկը, Հ. Վրթանէս Վրդ. Ֆանդէկեան, ի բնէ օժ - տուած գեղարուեստական նուրբ ճաշա - կով, եւ իբր վարիչ Մխիթարեան տպա - րանին' տարիներու փորձառութեամբ հմտացած, տուած է այս սիւնակներուն մէջ թէ' այդ պատմականը եւ թէ' տպա - գրական տառերու բարեփոխութեան մը պայմանները («Բազմավէպ», 1933, էջ 289 — 296), Լ. Եաղուպեանի առաջար - կած նմոյշներուն առիթով :

« Աչքի առջեւ ունիմ — *կը գրէր Հ. Ֆանդէկեան* — գերմանական, ֆրանսա - կան, իտալական, լեհ, եւն.... ամենա - մեծ ձուլարաններու տառացուցակները, որոնց մէջ ոչ թէ հինգ. տասը, յիսուն, այլ հազարաւոր օրինակներ իրարու կը յաջորդեն' մին միւսէն տարբեր, մեծ ու փոքր, բարակ եւ հաստ, խիտ ու լայն, թանձր ու նուրբ, ըլլա'յ բոլորգիր եւ գլ - խագիր կամ զարդագիր : Եւ սակայն ա - նոնք բնաւ շրջուած չեն, անոնք այն - քան յուզած չեն հասարակաց կարծիքը :

Տառերու նոր ձեւեր հնարելը' տպա - գրական արուեստի զարգացման ցուցա - նիշն է. եւ եթէ զարդագրերու համար գիտ եւ ճաշակ կը պահանջուի, ընթերց - ման գրերու համար առաջին պայմանը յստակութիւնը պէտք է ըլլայ, տեսու - թեան յոգնութիւն չպատճառելու հա - մար, որովհետեւ գիրքը նորուս մանու - կէն սկսեալ' որ հոն իր աշխատութեան առաջին քրտինքը կը թափէ, մինչեւ այն ծերունիին ձեռքն է' որ անդորր կեանքի մը հանգստեան կարեւոր մխի - թարութիւնը կ'որոնէ հոն : Զգեն այն խումբն ուսումնականներու եւ գիտնա - կաններու որ աչքի լոյսերնին գրքերու վրայ կը սպառեն» (*Անդ*) :

«Հուսկ» ամփոփելով կ'եզրակացնէր.

1.— Հայկական այբուբենը պէտք է մնայ Մեսրոպեանը :

2.— Պէտք է նկատի առնուին գեղա - գրութեան եւ տեսութեան պահանջները. հետեւաբար.

3.— Պէտք է պահել տառերու եկեւէջը, որ մեծ դիւրութիւն կ'ընծայէ ընթերց - ման :

4.— Գրերու անկիւնաւորութեան բար - ձումը հաւանօրէն դիւրացնէ ընթերցու - մը :

5.— Նրբագծերու յաւելումը մերժելի է, իբր աչքի յոգնեցուցիչ տարր :

6.— Համեմատութեամբ լատինական - ներուն' մեր տառերն աւելի տեղ կը բռ - նեն ոչ թէ իրենց շեղութեան, այլ լոկ քանի մը հատին եռատամն եւ թանձր կազմութեան պատճառով (ա. տ, պ. ք, խ. փ. փ) :

Նկատողութիւններ, որոնք այսօր ալ կը գորեն լրիւ, երբ ընդհանուր սկզբունք եւ ուղեգիծ, որոնք բոլորովին ալ ան - տեսուած չեն Երեւանի կազմակերպիչ - ներէն :

Ուրիշ մանրամասնութիւններու չենք կարող իջնել. խմբագրականի մը սիւնակ - ները չեն տրամադրեր այդքան (օրինակ' առաջարկել որ տ տառը, ընթացիկ գրին նման, մէջտեղի ակռան երկնցնէ, այն ո - րոշակի զատուելու համար. կամ' խնա - յողութեան տեսանկիւնով' տը վերածել իր գլխագրին, բնական է փոքրկացած) : Կարելի է առաջարկել գ—ին գլուխը բա - նալ, բ—ին գլուխը բարձրացնել' թ—ին հա - ւասար, ը—ին ոտքի հորիզոնական գծիկը հասցնել եւն ....

Կը խորհինք որ մերձաւոր Հայագիտա - կան համաժողովի մը նիստերէն մէկուն յարմար նիւթ կարելի է դարձնել այս հարցը. Երեւանի թերթերուն մէջ, անց - եալ տարի, լոյս տեսած պայմանները եւ մրցանքը, կը համարինք որ առ ի փորձ կատարուած քայլ մըն էր. Հարկ է աւելի

ԽՕՍՔ՝ ՄԻՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՀԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

(Դ. Եւ վերջին մաս)

Մենք գրեթէ ոչինչ ըսինք նոր սերուն - դի թերութիւններուն մասին : Թերու - թիւններ, որոնք տարիքի կամ խառնը - ւածքի հետեւանք են առհասարակ, ինչպէս' յաւակնոտութիւնը, կամ' փութ - կոտ դժգոհութիւններն ու դառնութիւն - ները :

Թերութիւններ նաեւ, որոնք ժամանա - կին ու դարուն բերումն են, — աշխար - հիկ հաճոյքներու չափազանցութիւնը, մարմնին գերադասութիւնը' մտքէն, կամ գիտութեան նախընտրութիւնը' հոգիէն ու հոգեկանէն :

Անկարելի է համաձայն չըլլալ « Յու - սարերծի հաստատումներուն, այս ուղ - ղութեամբ : Եւ ինքնախաբութիւն է հա - կառակը պնդել :

Գիտի ուզենք ընդգծել, սակայն, նաեւ այս թերութիւններուն կապակցաբար, թէ նոր սերունդը անհատական պատաս - խանատուութիւն չունի :

Շատ քիչ են ապաժերած մարդիկը : Շատ քիչ են նաեւ այն նորերը, որոնք իրենց կամքով կ'այլասերին : Մենք ա - նոնցմէ ենք, որոնք կը հաւատան, թէ ա - մէնէն տոկուն նկարագիրներն անգամ չեն կրնար տոկալ միջավայրին : Չեն կրնար տարբեր ըլլալ, *քան ա'յն, զոր կը շինէ* դարը :

Նկատի ունեցէք, օրինակ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու հայ երիտասարդու - թիւնը :

Ու՛ ոք կրնայ պնդել, թէ նոր սերունդ - ները նուազ ազգային գիտակցութիւն կամ հայրենասիրութիւն ունին հոն, այս երկիրներուն մէջ, քան Միջին Արեւելքի երիտասարդութիւնը :

Սակայն, փաստն այն է, որ անոնք գրեթէ ազգային մթնոլորտ չունին, ձգն - ... [illegible] ... - ներն ու պահանջները նկատի առնել : Ու այս անհրաժեշտ է անշուշտ խորհրդակ - ցութիւն մը համազգային գետնի վրայ, սփիւռք եւ հայրենիք ձեռք ձեռքի տալով միասնաբար լուծելու այս խնդիրը. այ - տաստահմանի մէջ ունինք տպարանական կեդրոններ, հարիւրամեայ հաստատու - թիւններ, որոնց փորձառութիւնը ձեռ նպաստ կրնայ բերել այս կէտին մէջ անտեսելի ղանոնք' ընդդիմանալ է պատ - մութեան :

Մեսրոպեան այբուբենը, ինչպէս ան - ցեալին մէջ եղած է մեր ազգապահպան - ման գերագոյն ազդակներէն մէկը, թող իր այժմէութեամբ ըլլայ նաեւ առաջին քայլը միութեան. ըլլայ այն ծիածան կամուրջը որ պիտի զօդէ սփիւռքն ու հայրենիքը. ըլլայ համերաշխութեան խաղաղափայտը, որու վրայ պիտի կեր - տուի մեր փառաշող ապագան :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ — ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

«Բազմավէպ»

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

Ամառնային երեկոյ էր : Փոքրիկ աւա - նի միակ ճաշարանի բակում, որին հո - վանաւորում էին հինաւուրց ծառեր եւ ուր հաւաքւում էին տեղացի յառաջա - դէմները գարեջուր խմելու, կամ գիտ - ցած նորութիւնները միմեանց հաղորդե - լու, սեղաններից մէնի շուրջը նստած է - ին մի խումբ երիտասարդներ, որոնք, ստանում պատահած մի ինչ որ նորու - թեան առիթով, վիճում էին այն մա - սին, թէ' «գաղտնիքներով հետաքրքր - ուելը լա՞ւ է, թէ վատ » :

Խօսակիցներից մէկը, որ խնդրի վրայ նայում էր անձնական շահի տեսակէտից, այն կարծիքն էր յայտնում թէ' գաղտ - նիքներով հետաքրքրուելը ոչ միայն լաւ, այլ եւ անհրաժեշտ է, ըստ որում յաճախ այդպիսի գաղտնիքներ իմանալով է որ մարդ ազատ է մնում վտանգից : Մի երկրորդն առարկում էր թէ' ընդհակա - ռակն, ուրիշի գաղտնիքին հետամուտ լի - նելն անազնիւ գործ է եւ թէ այդ ճանա - պարհով մնասից ազատ մնալն իսկ հաւա - սար է դողութեան : Մի երրորդը գերա - դասում էր միջին ճանապարհը, այն է թէ' բարեկամի գաղտնիքները պէտք չէ քրքրել, բայց թշնամունը' պէտք է ան - պատճառ : Այսպիսով նա համաձայնւում էր մասամբ առաջինի եւ մասամբ երկ - րորդի հետ :

Երիտասարդներից մի փոքր հեռու նս - տած էր աւանի փաստաբան կառավա - րիչը, որ մօտ յիսնամեայ, բարեդէմ, խելօք աչքերով եւ գորշախառն մօրուքով մի մարդ էր : Գարեջրի շիշը դատարկած լինելով' նա այժմ թէ' ծխում էր եւ թէ' լսում էր երիտասարդներին : Տեսնելով որ նրանց վիճաբանութիւնը տաքանում է, նա վերկացաւ տեղից եւ մօտենալով երի - տասարդներին' մեղմ ձայնով ասաց.

— Ձեզանից իւրաքանչիւրի պաշտպա - նած տեսակէտն էլ բանաւոր է. բայց ես, պարոններ, խորհուրդ եմ տալիս ձեզ' երբեք չհետաքրքրուել գաղտնիքներով :

— Ինչո՞ւ, Վասիլ Իւանիչ, ինչո՞ւ բա - ցատրեցէք խնդրում ենք — անշուշտ դրա համար դուք ունիք աւելի յարգելի պատ - ճառ, հարցրին երիտասարդները հետա - քրքրութեամբ եւ վեր կենալով տեղերից աթոռ առաջարկեցին կառավարիչին :

Վասիլ Իւանիչը, որ իր բարեխառն ըն - նաւորութեան շնորհիւ յարգուած անձն էր այդ աւանում եւ յաճախ նման շրջան - ներում գտնուելով' սիրում էր բարի խորհուրդներ տալ երիտասարդներին, այս անգամ եւս հաճութեամբ ընդունեց առաջարկուած աթոռը եւ նստելով երի - տասարդների հետ, ասաց.

— Գաղտնիքներով հետաքրքրուիլն առհասարակ, անքաղաքավարութիւն է : Դա կանանց թուլութիւններից մէկն է, հետեւապէս եւ տղամարդուն աւելի քան անպատշաճ : Եթէ ձեզ անհաճոյ է լի - նում, երբ ուրիշները զբաղւում են ձեր գաղտնիքներով, ապա ուրեմն իմացէք որ ձեր հետաքրքրութիւնը եւս անհաճոյ կը թուի ուրիշներին : Ամէն ոք ցանկա - նում է միայնակ ապրել իւր գաղտնիքնե - րի հետ : Այդ պատճառով էլ բարեկիրթ մարդը չի հետաքրքրուել ուրիշի գոր - ծով, եթէ սա այդ չի կամենում. եւ, նոյնիսկ, չի առաջարկել դիմացինին այն - պիսի մի հարց, որին պատասխանելն անհաճոյ լինի նրա համար : Այս արդէն խնդրի բարոյական կողմն է : Գալով գը - րականին, պիտի ասեմ որ գաղտնիքնե - րով հետաքրքրուելը միշտ բարիք չի բե - րել մեզ : Երբեմն, ընդհակառակն, նա կը պատճառէ այնպիսի չարիք, որից ա - զատուելու համար չի բաւել, նոյնիսկ, մեր ամբողջ կեանքը : Եւ որովհետեւ ա - ւելի լաւ է բարիքից զուրկ մնալ քան չա - րիքի հանդիպել, ուրեմն զգուշացէք ա - ւելորդ հետաքրքրութիւնից : Այդ կա - րեւոր է, մանաւանդ, մօտիկ անձանց հետ ունեցած ձեր յարաբերութեան ժա - մանակ :

— Ի՞նչ չարիք կարող է հասնել ինձ, օրինակ, եթէ ես հետամուտ լինեմ իմ մի բարեկամի գաղտնիքն իմանալու, հար - ցրեց երիտասարդներից մէկը :

— Այդ մի անորոշ հարց է, որին դժ - ուար է պատասխանել նկատեց կառավա - րիչը : Նախ' պէտք է իմանալ թէ' ի՞նչ մարդ է բարեկամդ եւ ապա' թէ ի՞նչ գաղտնիք ունի նա, որպէսզի ըստ այնմ կարելի լինի ասել թէ' ի՞նչ չարիք կարող էր առաջանալ, եթէ դուք նրա գաղտնիքը քրքրէիք : Բայց ես ուրիշ հարց կը տամ ձեզ. — Ի՞նչ էք կարծում, եթէ յանկարծ մի հրաշքով ձեզանից սիրուած անձինք - ների սրտերը բացուէին եւ երկնքից տըր - ուած մի շնորհքով դուք նրանց մէջ եղած գաղտնիքները կարդայիք, հաճելի կը լի - նէ՞ր այդ ձեզ թէ' ոչ :

— Օ՛, անշուշտ :

— Դա մի բարիք կը լինէր :

— Մի հրաշալի բարիք, ձայն տուին ե - րիտասարդներն այս ու այն կողմից :

— Դուք ուրեմն ամէնքդ էլ անփորձ մարդիկ էք, նկատեց կառավարիչը :

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, հարցրին մի քա - նիսը :

— Ենթադրեցէք որ դուք հայր էք եւ ունիք մի որդի, որին սիրում էք կաթո - գին : Յանկարծ կարծում էք այդ որդու սրտում թէ' նա ցանկանում է ձեր մահը, որպէսզի ինքն ազատօրէն տիրէ ձեր կա - րողութեան : Միթէ հաճելի կը լինի՞ ձեզ այդ :

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(1 Շար.)

րային գործունէութեան մարզ եւ հանրային գործունէութիւն չունին։ Շփում չունին հայ ժողովուրդին հետ, ոչ տեղական իմաստով, ոչ ալ՝ ազգային։

Ֆրանսայի մէջ, մենք խօսելու առիթ ունեցանք «ազգէն կորուած» նորերու հետ։ Կամ ֆրանսախօս եւ «ֆրանսականացած» երիտասարդներու հետ։

Անոնք, քիչ բացառութեամբ, մեզի չափ գիտակից ու մեզի չափ հայրենասէր են։ Սակայն, իբրեւ տարաբոյս ծաղիկներ, առ հասարակ զուրկ են կենսայորդ աւիշէ։

Առանձին դաս մը կը կազմեն ծոյլերը, որոնց մասին չենք ուզեր խօսիլ։

Մինչին Արեւելքի մէջ, մեծ թիւ մը կը կազմեն հայ միջավայրի եւ հայկական հոծ բազմութիւններու հետ շրջման մէջ ապրող երիտասարդներ, որոնք, իբրեւ հայութիւն, միայն ... հայերէն կրնան խօսիլ, եթէ ուզե՞ն։ Ատկէ անդին չանցնիր ազգային իրենց գիտակցութիւնը։

Ասոնք պայքարի եւ տոկալու անընդունակ այն դասն են, որուն նկարագրի հիմնական գիծը դիւրին ապրելու նահանջականութիւնն է։

Ցենք կարծեր, որ հայ ժողովուրդի կեանքին եղերական այս ծալքը կապ ունենայ մեր կողմէ շօշափուած նիւթին հետ, որքան ալ արժանի ըլլայ խոր վերլուծումի։

Օրակարգի խնդիրը նոր արժէքներու սաղմնային է, — նոր տարրերու, որոնք պէտք է լեցնեն անդարձ մեկնողներու պարապը։

Եթէ անհրաժեշտ է, որ բոլոր այս խորհրդածութիւններէն ետք գործնական մասին արտայայտուինք, ապա ուրեմն պիտի վերադառնանք նախորդ յօդուածի հիմնական մտածումին։

1. — Ամէն բանէ առաջ, սկզբունք պէտի դաւանինք հիներու կողքին պատասխանատու աշխատանք վստահիլ նաեւ այն նորերու, որոնք համապատասխան արժանիք ունին։ Եւ ունեցողներ շատ կան։ Այս մասին պէտք չէ կասկածիլ, եւ նախապաշարումներէ պէտք է հրաժարիլ։

2. — Պէտք է խուսափիլ շփացնելէ անժառանգները։ Շփանալու տրամադիր մարդիկ կրնան պատուհաս դառնալ մեր կեանքին մէջ, երբ դիրքերու հասնին։ Ինչ արժանիք որ ունենան, այս կարգի մարդիկ դրական ոչ մէկ նպաստ կրնան բերել հայ կեանքին։

3. — Ուսուցիչ, խմբագիր, գրող, մշտական կամ հանրային գործիչ, պէտք չէ տխուր եւ յուսաբեկիչ հեռանկարը ունենան նիւթական նուաստացումներու։ Պէտք է, ընդհակառակն, ապահովութիւնը ունենան մարդավայել ապրուստի մակարդակի մը։

4. — Պէտք է հիները մտածեն նորերու մասին, եւ անոնց պատրաստութեան համար հնարաւորութիւններ ստեղծեն։ Մասնագիտացում, զարգացում, ընդհանուր պատրաստութիւն, համալսարանական կրթութիւն, հիմնական պայմաններ են կոչում ունեցողները չբթացնելու կամ չկորսնցնելու.

5. — Հին սերունդը, այն՝ որ քառասունին հրաժեշտ տուած է արդէն, պէտք է կարենայ ստեղծել բարոյական եւ հոգեկան այն մթնոլորտը, որուն մէջ միայն նոր սերունդի ազնիւ զգացումներն ու ազնուագոյն ձգտումները կը ծաղկին։ Իրողութեան դէմ չափազանցուած հաստատում մը բրած չենք ըլլար, եթէ յայտնենք, թէ խռէջալապաշտ եւ խանդամառ բազմաթիւ նորեր խոյս կուտան մեզմէ եւ կը կորսուին, պարզապէս խրտչելով անհաշելի այն մթնոլորտէն, որ կայ յաճախ մեծերու շրջանակին մէջ։

6. — Ժամանակի ու միջավայրի հետեւանք թերութիւնները մեր նորերուն պէտք է անվնաս դարձնել անոնց հետ ուղղակի շփումով եւ սիրտէ սիրտ ու միտքէ միտք հաղորդութեամբ։ Նոր սերունդները ամէն բանէ առաջ վստահ պէտք է ըլլան, որ կը յարգենք իրենց արժանապատուութիւնը, ԿԸ ՍԻՐԵՆՔ ԶԻՐԵՆՔ, կը գուրգուրանք իրենց վրայ։ Հիներու հանդէպ վստահութիւն ունենալէ ետք, նորերը շուտով կրնան սրբագրել իրենց թերութիւնները։

7. — Երբեք չյանձնուինք այն անիրաւ ու անհիմն եզրակացութեան, թէ Արեւմուտքի մէջ կարելի չէ նոր սերունդ պատրաստել կամ վաղուան ղեկավար խըմորել։ Մենք անձնապէս կը հաւատանք, — մեր անձնական շփումով եւ հաղորդութեամբ — , թէ այդ երիտասարդութիւնը նոյնպէս պիտի կարենայ ըլլալ, ինչ որ հիները չկրցան։ Ազգային ամուր գիտակցութիւն, քաղաքական ըմբռնում եւ մտաւոր ընդհանուր զարգացում, զանոնք պատրաստ կը պահեն արժանի յաջորդները ըլլալու հիներուն, պայմանաւ որ, ինչպէս ըսինք, մեզմէ խրտչելու եւ հեռանալու պատճառներ չունենան։

Բաց պահենք մեր պատուհանները հայ երիտասարդութեան վրայ։ «Ի լռոգաց» չճանչնանք զայն։ Մտնենք անոնց շարքերուն մէջ եւ իրենց լեզուով խօսինք իրենց հետ։ Ճանչնանք մանաւանդ իրենց մտաւոր ու հոգեկան կառոյցը, միջավայրն ու պայմանները, որոնց մէջ կ'ապրին, եւ խուսափինք թիւր եզրակացութիւններէ։ Սիրենք զանոնք։ Գիտնանք ներել։

Կրնանք վստահ ըլլալ, այս պարագային, որ բոլորովին տարբեր կ'ընթանայ ու կը զարգանայ հանրային մեր կեանքը։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆ
ԸՍՏ ԿԱՄՍ ՃՈՐՃ ՊԵՐՆԸՐՏ ՇՈՅԻ

Իրլանտական ծագումով անգլիացի մեծանուն թատերագիր Շօ ծանօթ է իր մեծարժէք գործերով, որոնք սուր եւ ազնուարտայայտութիւններով կը հիացնեն ամբողջ մարդկութիւնը։ Իր համամարդկային տեսակէտները աւելի բարձր տեղ գըրաւած են, քան իր ծայրայեղութիւնները, որով 1925ին ստացած է Նոպելեան մրցանակը։ Իր երկարամեայ կեանքին ընթացքին (1856 – 1950) հետեւած է որոշ փորձառական փիլիսոփայութեան մը, բայց չէ դադրած նաեւ մտածելէ անգլերէն լեզուի եւ հնչականութեան լատինական տառերով գրելու անբաւականութեան մասին։

Ինչպէս իր կտակէն կ'երեւայ, Շօ ըզբաղած է երկար ատեն անգլերէն նոր այբուբեն մը գտնելու մտքով այնքան որ հարկ զատուած է մօտաւորապէս քառասուն նոր գիրեր ունենալ, որոնցմով գիրը համաձայնի հնչիւնին հետ, մէկ գիրը տարբեր արտասանութեան օրէնքներու չենթարկուի, քանի մը գիրեր միասին գրուելով ձայն մը արտաբերելու կամ ձայնական յապաւումներու բացառիկ կանոններու հարկ չըլլայ։

Ըստ այդ կտակին՝ նոր այբուբենին գիւտարարը պիտի ստանայ հինգ հարիւր անգլիական ոսկի մրցանակի նուէր մը, որովհետեւ ինք անձամբ վերջնական ձեւ մը չէր կրցած տալ իր առաջարկած ծրագրին եւ գիրերուն։ Կտակակատարը յայտարարած է թէ մրցումին մասնակցած են մօտ 70 անձեր եւ բերած են կարգ մը հիմնաւորեալ առաջարկներ նոր այբուբենին համար։ Ասոնցմէ երեք անգլիացի եւ մէկ Քանատացի կին, չորսը միասին շահած են մրցանակը եւ իրենց բերած ձեւերը նման են իրարու։

Ընդհանուր առմամբ գիրերը պիտի ըլլան 40 – 45 հատ։ Գլխագիրները պիտի ըլլան մանրագիրներուն նման՝ միայն աւելի մեծ։ Իւրաքանչիւր գիր պիտի համապատասխանէ մէկ հնչիւնի։ Կէտադրութիւնները կը մնան անփոփոխ։

(Այստեղ հարկ է եւ պատշաճ անգամ մըն ալ փառք տալ Ս. Մեսրոպին, որ մեզի տուած է 36 գիրեր, որոնցմով կրնանք ամէն լեզուի ձայն եւ հնչիւն գրել, կարդալ եւ արտասանել ինչ խօսք որ վերջը աւելցուցած են մեր նախահայրերը Օ եւ Ֆ գիրերն ալ)։

Հեռագիրը, յայտարարելէ ետք թէ Պեռնըրտ Շոյի «Անդրոկլոս եւ առիւծը» գործը այդ նոր այբուբենով պիտի հրատարակուի, անորոշութեան մէջ կը ձգէ մեզ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Շոյի միւս ծանօթ թատերգութեանց նոր տպագրութեանց այբուբենը՝ եթէ զանոնք նոր տպելու հարկին տակ գտնուին կտակակատարները, որովհետեւ այդ գործերը՝ «Տիկին Վորրընի առեւտրական գործը», «Հերոսներ», «Քանդիդա», «Կեսար եւ Կղէոպատրա», «Պիգմալիոն», «Սրբուհի Ցովհաննա» դեռ փնտռուած գրքեր են։

Թէեւ կը հաւատացուի թէ նոր անգլերէն այբուբենը երկու օրուան մէջ կարելի է սորվիլ, բայց կասկածները քիչ չեն որ Անգլիոյ պէս պահպանողական երկրի մը մէջ այդ այբուբենին ընդհանրացումը դիւրին ըլլայ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆ, (Ցառայ) — Վերջին թատերական յաջող ներկայացումէն ետքը, Հ. Մ. Ը. Մ. երկրորդ յաջողութիւն մը եւս արձանագրեց — կարճ ժամանակի մը ընթացքին, իր տարեկան պարահանդէսով։

Հակառակ որ Ծնունդի յաջորդ օրը Դեկտեմբեր 26ի Շաբաթ իրիկունը տեղի ունեցաւ ձեռնարկը, ընտրանի, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր զուարճանալու եւ յատկապէս պարելու, ընտանեկան, եւ մասամբ հայկական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ.

Նուագախումբը, որուն մաս կը կազմէին երկու կարող հայ ուժերու Պէպիրեան եւ Թորոսեան, կրցաւ հմայել սրահի երիտասարդ երկսեռ բազմութիւնը, նըւագելով օտար երգերու շարքին մեր վեհ «Բամ փորոտանը», աջանչելի «Ծիրանի ծառ»ը եւ ուրիշ երգեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամբողջական կազմը եռանդագին աշխատութիւն մը կը ցուցադրէ։

Կ'արժէ քանի մը խորհրդածութիւններ ընել այս նոր տարուան առթիւ, յետահայեաց ակնարկ մը նետելով մօտիկ անցեալին, եւ ինչու չէ ներկայ օրերուս ձախաւեր, պղտոր շարժումներուն վրայ։

Տարիներէ ի վեր, իր գոյութիւնը պահելով գաղութիս մէջ ի գին խսկական մեծ զոհողութեանց, Հ. Մ. Ը. Մ.ը հասցուցած է սերունդներ եւ ճառագայթած է մարզական օտար շրջանակներու մէջ, պանծացնելով հայ անունը։

Ահա, մեր գոհունակութեան առաջին եւ կարեւոր կէտը, որուն համար՝ նախ՝ անցեալին մէջ, մարզասէր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ եւ ապա նորահասներ տուած են եւ կուտան իրենց լաւագոյնը։ Մարզիկ, պարզ անդամ եւ վարչութիւն, բոլորուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ կ'աշխատին բարձր բռնել անոր թէ անունը եւ թէ հայրենասիրական դրօշը։

— Մալաթիոյ Կրթասիրացի Վիէնի մասնաճիւղը, պետական վաւերացման արժանացած ըլլալով, ուզեց նոր տարին տօնախմբել ընտանեկան խնջոյք — երեկոյթով մը։

Այրի Տիկին Ե. Այանեան իր ընդարձակ երկու սենեակները տրամադրած էր յօժարակամ։ Վիէնի Մալաթիացիները, անխտիր, մեծով, պզտիկով եւ հիւրեր ներկայ գտնուեցան այս առաջին ձեռնարկին, որ կը զուգադիպէր 1960, Ցունուար մէկին։

Պաշտօնական բացումէն ետք, շատեր երգեցին, կատակեցին եւ խօսք առին գընահատելու Կրթասիրացի ազգային եւ կրթական նպատակները։ Տեղի ունեցաւ կարճատեւ նուիրատուութիւն մը, եւ որմէ գոյացաւ մօտ 215 Ն. Ֆր.։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Հէք մայրը, անկարող, կը հառաչէր տղուն նուաղկոտ նայուածքներուն եւ դէմքին ցաւոտ արտայայտութեանը առջեւ. ատեն ատեն միայն, ալ չհանդուրժելով, անոր գլուխը տրտմութեամբ մը շոյելէն.

— Օրդի, ի՞նչ է տէրտդ, չըսե՞ս։

Համբիկ մէկէնիմէկ կը ցցուէր, տկարանալու եւ յայտնուելու վախէն դըդըւած, խոժոռ ու անտարբեր երեւոյթ մը տալ ջանալով իր նայուածքին.

— Ինե՞նք եա ինչ եա մայրիկ, բան չունիմ ...

— Ախ, ունիս, օրդիս, ունիս ...

Սոֆի եւ ոչ իսկ յիշեց աննշան միջադէպը որ տաս արհամարհոտ «խենթ» բառը թռցուցեր էր իր բերնէն տղուն հասցէին։ Իր գեղեցիկ միամտութեանը մէջ ան չէր կրնար որեւէ դիտում վերագրել «գիտե՞ս, քեզի համար չտկեցի»։ Բայց այդ միամտութեան խորը, ամէնէն վըսեմ բաղձանքները կը սպասային, ամէնէն անմեղ, բայց խրոխտ ձգտումները զոր աղջիկի անապակ հոգիները միայն կրնան ապրիլ։

Աղքատութեան մութ անդունդէն ուր ծնած էր, ան վեր կը նայէր, դէպի լուսաւոր բարձունքները պերճութեան եւ վայելքի։ Տօքթորին տանը մէջ իր այցելութեանը պահուն, Սոֆի, ինկած ամիրայութեան խլեակներուն վրայ աղմկոտ, ակնախտիղ փարթամութեան հեշտանքը շօշափէր, զգացեր, ապրեր էր գրեթէ, ու այդ հեշտանքը կ'ապրէր տակ մինչեւ իր մէջը, կը յաւէրժանար հոն։

Սակայն իր անարատ հոգիին մէջ ատելութիւնը, նախանձը, անյագ տիրացումի տենչը չէր որ բոյն կը դնէին. ան յաւէտ զերծ էր որեւէ յետին, գռեհիկ, ստոր միտումէ. Նոր՝ տեղացած ձիւնի ճերմակ ու անապակ մաքրութիւնը ունէր, որ արեւին տակ կը ցոլցլայ։ Իրը անվերապահ. բնական, չմտածուած խոյացումն էր դէպի գեղեցիկն ու շքեղը, յաւիտենական այս կարօտը կնոջ միամիտ ու տկար հոգիին։

Տղուն հետ իր վերաբերմունքը նոյնը մնաց, բնական, սիրալիր եւ համարձակ, ու չկրցաւ կռահել բովանդակ ահաւոր տառապանքը որուն մէջ կը թապլտէր հէք Համբիկ յուռ ու մունջ։ Մայրը անցաւ ծաղիկներուն զուարթ ու աղուոր երազովը։

Ամառուան տաք օրերը պարտէզին կանանչը դալկացուցին քիչ մը. բայց ցաւոտ պարտիզպանը հոն էր, կոյր եւ անխոնջ աշխատանքի մը մէջ անյայտ ընել ջանալով իր տուայտանքը։ Տխուր եւ կարմիր մթնշաղներու, ան իր հողասանտրին կըթընած, տարտամ նայուածքները ժուռ կ'ածէր հորիզոնին երկայնութեամբը։ Անսահմանութեան, գաղտնապահ ու անկարեկիր անջրպետին կը հաղորդէր իր անբացատրելի սիրոյն կսկիծը։

Մարդոցմէ աւելի, որոնց վրայ ահարկու անգթութիւն մը կը մղուէր տեսնել իր վիճակին ողբալիութեանը հանդէպ, բնութեան անքթիթ ու անորոշ վկայութիւնը իր վիշտերուն արձարծումին՝ մըխիթարութիւն մը կ'ըլլար այլ եւս խեղճ տղուն արիւնոտ հոգիին համար։

Օր մը, սակայն, իր քայքայուած կամքին յետին մէկ յառնումին պահուն, Համբիկ խաղաղ մտքով իր փրկութեան միջոցներուն վրայ խորհեցաւ։ Կացութիւնը հանդարտօրէն, տրամաբանօրէն աչքին առջեւ բերաւ, քննեց, ուսումնասիրեց։ Հասկցաւ որ սիրոյ այդ հրդեհը պիտի չկրնար մարել՝ իր մէջ, ուստի պէտք էր անոր գոհացումին հետամտիլ։ Ասոր համար միջոցներու վրայ սկսաւ խորհիլ, գործնական ու վճռական բան մը ընելու համար։ Եւ, երկար վարանքներէ յետոյ, որոշեց սիրտը բանալ Սոֆիին, իր սէրը լալ անոր, ու դարմանը պաղատիլ։

— Նամակ մը գրեմ, մտածեց։

Քանի մը իրիկուն, Համբիկ, փայտէ պարզ սեղանին առջեւ կծկուած, ջղապիրկ մատուըներուն մէջ գրիչ մը սեղմած, թուղթի կտորի մը վրայ հակած, տժգոյն, շնչասպառ, կը գրէր, կ'աւրէր, նորէն կը գրէր ու նորէն կ'աւրէր, իր շարադրած խեղ, ուռուցիկ, անստի նախադասութիւններու այս բոպէին հաւնելով, միւս բոպէին տգեղ, անյաջող, ծիծաղելի գտնելով զանոնք։

Մինակ սկըզնաւորութեանը համար քանի մը իրիկուններ տառեցաւ, քրտնեցաւ. դպրոցին մէջ սորված, լրագրին մէջ հանդիպած բոլոր ածականները միտքը կը ջանար բերել. «Սիրելի, պաշտելի, հոգւոյս հատորը, երազներուս հուրին, պաշտեցեալ կուռքս ...» բայց ասոնց ոչ մէկին կը հաւնէր վերջնականապէս

Գրելէն ետքը երբ անգամ մը նորէն կարդար, կը խպնէր ինքնիրմէ, ու կը տանջուէր այն մտածումէն թէ Սոֆի կըրնար ծիծաղիլ իր վրայ։ Աղուոր եւ լուրջ ըլլալ կ'ուզէր, անոր գութը եւ սէրը միանգամայն հրաւիրելով իր վրայ։

Ու, մայլ հետեւանքներու վախէն հալածուած, մէկէն կանգ կ'առնէր, նայուածքը սեւեռուն, տժգոյն, հեւքոտ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան եւ զաւակը, Օրիորդներ Լիւսիէն եւ Վարսենիկ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Արզումանեան, Պ. Օ. Գալուստեան, Պ. Ժան Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Արսլանեան եւ զաւակները, Օրիորդներ Ժինէթ եւ Մարի Գալուստեան, Եղիազարեան եւ Շէրպէթճեան ընտանիքները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԺԱՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
(29 տարեկան)

արկածալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 1ին, Իսի լէ Մուլինօ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 10.30ին: Հաւաքուիլ Իսիի գերեզմանատան դուռը, (191 Րիւ տը լ'Էկալիթէ):

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ն.Հ.Ց. Դ.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ:

Կը դասախօսէ՝ ԸՆԿ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ Լեզուական խնդիրը Խորհրդային Միութեան մէջ:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի անդամները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Տօնածառ – հանդէսով՝ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ.Յ.Դ. Տան մէջ: Նախաձեռնութեամբ Ֆ.Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Ներկայացում, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, եւ այլ անակնկալներ: Ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. Թրագօշի:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Տէր եւ Տիկին Թիէրրիի վերջին ճամբորդութիւններու ընթացքին լուսանկարուած պատկերներու ներկայացում եւ մեկնաբանութիւն:

ԱՂԹԱՄԱՐ, ԱՆԻ, ՀՌՈՄՈՍ, ԿԱՐՍ, ՏԱՅՔ:

Ուրբաթ, Յունուար 15ին, ժամը 8.45, Սանթրոյի սրահին մէջ, 8 ժան Կուժօն փողոց:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ կը խնդրուի այժմէն տոմսերը ապահովել հայկական թերթերու մօտ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի Ամանորի հանդէսը, այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, տրամախօսութիւններ եւ մանկական թատերախաղ մը՝ «Կաղանդ Պապան»:

Կը հրաւիրուին ծնողները, եւ Իսիի գաղութը, ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Լէնսէ տ'Օփթիքի վարժարանի չորս տարուան շրջանը աւարտած է Եդուարդ Մարտիկեան, 19 տարեկան, ամէն տարի առաջին տեղը գրաւելով իր դասարանին մէջ: Իսկ պետական վկայականի քննութեան առթիւ 70 հոգի ներկայացած են, որոնցմէ 20 հոգին ստացած են վկայական, ուր վերոյիշեալ երիտասարդը միայն արժանացած է Մանսիօն պիէն տիտղոսով վկայականին:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Յունուար 9), նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ Լիոնէն: Կը մասնակցի երգչուհի Ռընէ Կապի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ստացած է Պ. Նիկողոս Նոտարեանէ 20 Ն. Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Սիրուն Կակոյեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղիս բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Տ. Մարա Պապիկեան ընտանիքին իրենց հօր եւ աներհօր Թորոս Թորոսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. —

Պ. Անանիա Խաչնէճեան իր կնոջ հանգուցեալ Մարի Խաչնէճեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հինգ հազար ֆրանք: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչնէճեանէ երկու հազար, Ռոմանէն Տիկին Թագուհի Ճէնազեանէ տասը հազար, Կարտանէն Պ. Տիրան Աղաեան 18 տարեկան, իր առաջին վաստակէն հազար, Սէնթ Էթիէնէն Պ. Միհրան Աբրահամեան երեք հազար ֆրանք: (Գումարները հին ֆրանքով):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլէն Այրի Տիկին Աղաւնի Աստուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սամուէլեան եւ Աստուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

ԱՐԱՄ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն —
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200):

Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000):

Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՐՊՕՆԻԷՐԻ ԿՐԱՆ ՍԷՐՔԼԸ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ Շինութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 10ին, Կիրակի օր, ժամը 16էն մինչեւ առաւօտ:

Փարիզի ՍՕՍԷ Ֆօլքլորիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւրքճեանի, եւ մասնակցութեամբ Պ. Ճէրահեանի պիտի ճոխացնէ այս պարահանդէսը, հայկական հանելի եւ ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին ղեկավարութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ:

Նոյնպէս Շարպօնիէրի միջազգային խումբին աքրաֆսիոններով եւ նուագախումբով ճոխացած:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի յարգոյ հայ ժողովուրդէն, այժմէն ապահովել իրենց սեղաններն ու տոմսերը:

Հեռաձայնել.— 28–54–03 եւ կամ ժամը 16էն յետոյ 60–47–18:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 10 JANVIER 1960

· · ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4693 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4494

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

Առջեւ առջեւ ունինք 1960 նահանջ տարուան երեք օրացոյցներ, հրատարակուած մեր նուիրապետական երեք աթոռներուն՝ Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեանց եւ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքարանին կողմէ: Չունինք Երուսաղէմի պատրիարքարանի օրացոյցը:

Երեք օրացոյցներն ալ գրեթէ նոյն բովանդակութիւնն ունին եկեղեցական տօներու, ամէն օր երգուելիք շարականներու, կարդացուելիք աղօթքներու եւ կատարուելիք արարողութիւններու մասին:

Երեքն ալ խմբագրուած են գրաբար լեզուով, ըստ սովորութեան: Երեւանի իշխանութիւնները թոյլ տուեր են, որ Էջմիածնի օրացոյցը հրատարակուի մեսրոպեան ուղղափառ ուղղագրութեամբ եւ ոչ թէ բոլշեւիկեան աղճատուած սխալագրութեամբ: Տարակոյս չկայ, որ օրացոյցը առաւելապէս սահմանուած է Սփիւռքի Հայութեան, Էջմիածնական թեմերու հաւատացեալներուն: Հայաստանի մէջ մարդիկ պէտք չունին օրացոյցի:

Աւանդութիւն դարձած է միաբաններուն, դպրեվանքի աշակերտներուն եւ ներկայ զանազան հիմնարկութեանց մէջ պաշտօնավարող անձերու անուանացանկը հրատարակել օրացոյցի վերջաւորութեան: Տեսակ մը վիճակագրութիւն, որուն շնորհիւ յստակ կը դառնայ իւրաքանչիւր աթոռի պատկերը:

Այս տարուան օրացոյցներէն երկուքը, Էջմիածինինն ու Պոլսոյնը իրենց վիճակագրական բաժնին մէջ իրարու հակասող տեղեկութիւններ տուած են՝ շփոթ ստեղծելով մտքերու մէջ:

Խնդիրը կը դառնայ Երուսաղէմի պատրիարքութեան շուրջ:

Մինչ Պոլսոյ օրացոյցը «Երուսաղէմի պատրիարք» ցոյց կու տայ Տիրան Արք. Ներսոյեանը, Էջմիածնի օրացոյցը նոյն աթոռին «Պատրիարքարանի գործերի վարիչ» կը ներկայացնէ Սուրէն Արք. Քէմհաճեանը:

Էջմիածնի օրացոյցը Մայր Աթոռի միաբաններու ցանկին մէջ Տիրան Արք.ի անուան առջեւ որեւէ տիտղոս չի դներ:

Ուրեմն ցարդ իր հետապնդած քաղաքականութենէն յետոյ կոչուած ընելով, Վեհ. Վազգէն Ա. այս տարի գահընկէց ըրած է Տիրան Արք.ը պատրիարքական աթոռէն, առանց մտածելու իր այս արարքին առաջ բերելիք գայթակղութեան վրայ «Էջմիածնասէր»ներու շարքերուն մէջ:

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը Էջմիածնի գահակալին եւ Պոլսոյ պատրիարքին միջեւ (Տիրան Արք. ամիսներէ ի վեր հիւրն է այս վերջինին):

Ի՞նչ է ի վերջոյ Տիրան Արք.ի դիրքը: «Ընտրեալ պատրիա՞րք» է: Կամ պարզապէս պատրիա՞րք է, ինչպէս ցոյց կու տայ Պոլսոյ օրացոյցը:

Իր անունը իբրեւ «պատրիարք Երուսաղէմի» պէ՞տք է յիշուի պատարագի ատեն թէ ոչ:

Համաձայն Էջմիածնի 1960ի օրացոյցին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այլեւս զինքը չի ճանչնար իբրեւ պատրիարք, ոչ իսկ իբրեւ «ընտրեալ պատրիարք»: Ու Երուսաղէմի Աթոռը կու տայ տեղապահ Սուրէն Արք.ին, ինչպէս կը յամառի տակաւին չճանչնալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ազգընտիր կաթողիկոս Վեհ. Զարեհ Ա.ը եւ իբրեւ Տեղապահ Խադ Արք. Աճապահեանի անունը կը նշանակէ Օրացոյցին մէջ:

Փարիզի Հայոց եկեղեցին պատարագի ատեն Երուսաղէմի հանգուցեալ Կիւրեղ պատրիարքին անունը կը յիշատակէ:

Տակաւին ինչո՞ւ Պոլսոյ եւ Եգիպտոսի եկեղեցիներուն մէջ Տիրան Արք.ի անունը կը յիշեն իբրեւ «Պատրիարք Երուսաղէմի»:

Ի՞նչ անիշխանութիւն է այս:

Մարդիկ ե՞րբ վերջապէս իրար պիտի հասկնան:

Ե՞րբ կարգ-կանոն պիտի մտնէ մեր ազգային-եկեղեցական կեանքին մէջ:

Երբ կաթողիկոսն ու պատրիարքը իրարու հետ չեն համաձայնիր, ի՞նչ կը սպասեն ժողովուրդէն:

Յուսա՞նք որ մեր ազգային խառնիճաղանճին մէջ քիչ մը ներդաշնակութիւն պիտի գոյանայ ընթացիկ տարուան ընթացքին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՐԹԻՌՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուա, առանց մտահոգուելու Ամերիկացիներու բռնելիք դիրքէն, որոշեց հեռավար հրթիռներու փորձեր կատարել Հարաւ. Խաղաղականի մէջ: Արդարեւ, «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Յունուար 15էն Փետրուար 15 Խ. Միութիւնը «գեր-հրթիռներ» պիտի արձակէ Խաղաղական ովկիանոսի մէջ:

Փորձերը պիտի կատարուին հաւանաբար Սիպերիոյ հրթիռներու արձակման կայաններէն: Նախապէս խորհրդային գիտնականները նման փորձեր ըրած էին, հրթիռներ արձակելով Խաղաղականի միջազգային ջուրերուն մէջ, Սիպերիոյ եւ Ալասքայի միջեւ:

Այս անգամ սակայն, խորհրդային հրթիռները պիտի իյնան Հարաւ. Խաղաղականի այն շրջանին մէջ՝ որ ցարդ ամերիկեան գօտի նկատուած է. Հաւայեան կղզիներէն քանի մը հարիւր մղոն անդին, ուր պիտի երթան խորհրդային նաւեր՝ հրթիռներու անկումը տեսնելու համար:

Փորձերու ընթացքին Սիպերիայէն արձակուած հրթիռները առնուազն 5000 քիլոմեթր ճամբայ պիտի կտրեն մինչեւ Խաղաղական:

«Գեր-հրթիռներու փորձեր կատարելով, Խ. Միութիւնը կը ծրագրէ արուեստական «ծանր» արբանեակներ արձակել:

Կարգ մը շրջանակներ այն կարծիքը ունին, թէ այս որոշումը պատասխան մըն է Նախագահ Այզընհաուըրի վերջին ճառին, ուր կը շեշտուէր թէ Աթլաս հրթիռներու փորձերը վերջացած են եւ այդ զէնքը ներկայիս որեւէ վայրկեան գործածելի վիճակի մէջ է (տես երէկուան «Յառաջ»ը): Այս առթիւ պէտք չէ մոռնալ թէ ամերիկեան հրթիռներու կարողութիւնը աւելի քան 8000 քիլոմեթր է:

Ուրիշներ կը մտածեն թէ Մոսկուա հաւանաբար երկար ժամանակէ ի վեր կը պատրաստէր այս փորձերը եւ Այզընհաուըրի պատասխան մը տալու նպատակով չէ որ տուած է այս որոշումը:

Ամէն պարագայի մէջ, արդիւնքը նոյնն է. Միացեալ Նահանգներուն ազդարարութիւն մըն է որ կ'ըլլայ՝ Աթլասներու սպառնալիքին դէմ:

Իրականին մէջ սակայն Մոսկուա քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ այս յայտարարութեամբ: Մեծերու ժողովին «հոգեբանական» պատրաստութեան սկսած է, ինչպէս կ'ընէ ընդհանրապէս՝ միջազգային հանդիպումներու նախօրեակին:

Ամերիկեան ջուրերու մէջ արձակուելիք խորհրդային հրթիռները ցոյց կու տան թէ Մոսկուա դիւրութեամբ զիջումներ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՏԻԿԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Մինչ Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը կը պատրաստուէր Մոսկուա երթալու, Կարդինալ Օթթավիանի, որ ընդհ. քարտուղարն է Ս. Աթոռի Ժողովին, այլ խօսքով եկեղեցւոյ Գերագոյն դատարանին պետը, ծանր եւ անսպասելի յարձակողական մը բրաւ Խորհրդ. Միութեան վրայ:

Լաւատեղեակ շրջանակները կ'ըսեն որ երբեք եկեղեցւոյ մէկ իշխանը, որ այսքան պատասխանատու պաշտօն ունի, նման ուժգնութեամբ մը յարձակած չէ խորհրդային վարչաձեւին վրայ, ոչ ալ յանդիմանած արեւմտեան իշխանութիւնները որոնք կը բանակցին անոր հետ:

Հարկ է նշել թէ այս ճառը պատրաստած էր նախօրօք, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի արտասանուէր նոյնիսկ եթէ նախագահ Կրոնքի չյետաձգէր իր ճամբորդութիւնը: Այս ակնոցով դիտուած՝ Կարդինալ Օթթավիանիի ճառը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ դատապարտութիւնը նաեւ Իտալիոյ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան: Կարդինալը կը դատապարտէ նաեւ բոլոր կառավարութիւնները եւ պետութեանց ղեկավարները որոնք բանակցութիւններ կը վարեն Կրեմլինի հետ:

«Լը Մոնտ» դիտել կու տայ թէ կ'արժէ ճառին բնագիրը հրատարակել իր ամբողջութեան մէջ, և կու տայ յատկանշական քանի մը հատուածներ.— «Ցորչափ թոյլ տրուի Կայէնին որ սպաննէ Աբելը առանց որ ոչ ոք բարկանայ, ցորչափ թոյլ տրուի որ բովանդակ ժողովուրդներ ստրկութեան տակ պահուին առանց որ ոչ ոք պաշտպանէ զանոնք, ցորչափ թոյլ տրուի որ հունգարական ապստամբութենէն երեք տարի յետոյ, ուսանողներու, բանուորներու, գիւղացիներու մահապատիժները շարունակուին, որովհետեւ անոնք ազատութիւնը սիրեցին եւ ճզմուեցան օտար հրասայլերու տակ առանց որ աշխարհը սարսափի նման ոճիրէ մը, կարելի չէ իսկական խաղաղութեան մասին խօսիլ, այլ միայն՝ համաձայնութեան եւ գոյակցութեան անպատիւ ոճրագործին հետ»:

Եւ Կարդինալը կը շարունակէ .— Քաղաքագէտները որոնք պատասխանատու աթոռներ ունին, գիտեն որ Եւրոպայի կէսին մէջ ազատութիւն չկայ, եւ մէկ վայրկեանէն միւսը ինչեր կրնան պատահիլ առանց հակակշռի, գիտեն բայց ուրիշներուն նախաձեռնութեան ենթարկուած են տարակարծիք ըլլալով հանդերձ իրարու մէջ, կ'ենթարկուին սարսափի եւ կարգ մը մտաւորականներ հալածողներուն կողմը կ'անցնին այն յոյսով որ իրենց գործը կրնան կարգադրել երբ ամէն ինչ գէշ երթայ»:

Ապա Կարդինալը երկարօրէն ծանրացաւ Քրիստոնէութեան վրայ, շեշտելով թէ քրիստոնեայ մը չի կրնար ժպտիլ ոճրագործի մը:

Զուգադիպութիւն մը կը նկատուի այն յօդուածը որ լոյս տեսած է Օսսերվաթօրէ Ռոմանոյի մէջ, նոյն օրը եւ որուն խորագիրն է՝ «Կաթողիկէներ եւ ընկերվարականներ»: Թերթը կը յիշատակէ որ Ֆրանսի, Անգլիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ ընկերվարութիւնը որոշ յեղաշրջումի կ'ենթարկուի հեռանալով Մարքսէն եւ Էնկէլսէն, բայց «որեւէ ընկերվարութիւն դէմ է քրիստոնեայ հաւատքին» եւ «ոչ ոք կրնայ նոյն ատեն լաւ կաթողիկէ մը եւ իրական ընկերվարական մը ըլլալ»:

Նման դիրքորոշում մը զարմանք պատճառեց Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, երբ այս միջոցին մերձեցման փորձեր կը կատարուին կաթողիկէ եւ ընկերվարական շարժումներուն միջեւ:

Այս բոլորը, համաձայն միջազգային կարծիքին, քաղաքական արձագանգներ պիտի ունենան:

Նախագահ Կրոնքիի ճամբորդութիւնը յետաձգուած է մինչեւ Ապրիլ: Խորհրդային իշխանութիւնները կը կարծեն թէ նախագահը սովորական ցուրտ մը չունի այլ «վատիկանեան հիւանդութիւն մը»:

Իտալիոյ ձախ շրջանակները կը քննադատեն Կարդինալին ճառը եւ կ'ըսեն որ անոր բրածը «Մաք – Քարթիզմ» է: Կը դատապարտէ Եկեղեցին որ իտալական գործերուն կը միջամտէ եւ այդ ձեւով արգելք կը հանդիսանայ միջազգային կացութեան մեղմացման: Իսկ Վատիկան կը պատասխանէ.— Հարկ է աղօթել խաղաղութեան համար, բայց պէտք չէ որ արեւմտեանները տկարանան Խորհրդ. Միութեան առջեւ, մանաւանդ արբանեակ երկիրներու քրիստոնեաներու եւ մարդկային ու հոգեկան ազատութեանց հարցերու առթիւ:

ԵՐԳ ՋԱՀԵԼՈՒԹԵԱՆ

Մեր մանկութիւնը խինդով է անցել,
Բայց ուրիշ խինդ է ջահելութիւնը, —
Ճնճղուկներ էինք, արծիւ ենք դարձել,
Հպարտ արծիւ է ջահելութիւնը:

Սիրոյ հրաշքով ո՞վ է մեզ թովել,
Առաջին համբոյրն ո՞վ է մեզ տուել,
Պարզած երազի շողշողուն թեւեր,
Սիրոյ հասակ է ջահելութիւնը ․․

Ցանախ գնացքն է մեզ տանում հեռու,
Ուր բարձունքներ են լինում առնելու,
Գիտենք, գնացքը ետ է դառնալու,
Բայց ետ չի դառնում ջահելութիւնը ․․․

Իմ բարեկամներ, ընկերներ, ամէնք,
Մերն է աշխարհը եւ այսօրը պերճ,
Թող այնպէս լինենք մեր տարերքի մէջ,
Որ յաւէրժ մնայ ջահելութիւնը:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

×

Միշտ ելնենք, որդիս, թեկուզ դեռ մտքով,
Մտքով բարձրանանք մեր Մասիսն ի վեր,
Մինչեւ ժամն հասնի՝ բարձրանանք ոտքով,
Սրտերս հովին տանք Մասիսներն ի վեր:

Եւ Ջենով Օհան, դու Սասնայ Դաւիթ,—
Միշտ որսի ելնենք Մասիսներն ի վեր:

Բայց թէ կէս ճամբին իմ սիրտը մեռնի,
Ինձ էլ կը տանես Մասիսներն ի վեր,—
Իմացիր, որդիս, ինչ էլ որ լինի՝
Դու պիտի ելնես Մասիսներն ի վեր․․․

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ բանուորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Թրիպունա Լուտու ծանրօրէն կը յարձակի Կարդինալ Ստեֆան Վիշինսքիի վրայ որ ըստ թերթին դէմ է ծնունդներու հակակշռին: Ծանօթ է որ 1956ին խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկած է արտօնելով վիժումը որովհետեւ ծնունդներու յաւելումը կը մտահոգէ երկիրը: Ըստ պաշտօնական վիճակագրին Լեհաստանի մէջ տարեկան 500.000 յաւելեալ ծնունդ կայ, 500.000 ալ օրինաւոր կամ ոչ վիժում:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ պաշտօնեաները որոշեցին գործադուլը առկախել՝ մինչեւ Յունուար 18, բանակցութիւնները շարունակելով: Մինչ այդ եթէ լուծում մը չգտնուի՝ գործադուլը պիտի վերսկսի:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

11

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսացի լատինագէտները կը վիճէին թէ ի՛նչպէս պէտք էր արտասանել, աւելի ճիշդ՝ ի՛նչպէս կ՚արտասանուէին, ի հնումն, Կեսար կամ Կիկերոն անունները,— առաջին տառին արտասանութիւնն էր որ կը ստեղծէր վէճը։

Լատիներէնի մէջ, սակայն, այդ տառը չէ միայն որ արտասանական վէճ կը ստեղծէ այսպէս։ Ուրիշ շա՜տ բաղաձայներ, վէճի առարկայ նմանօրէն։ Զարմանալին այն է որ, բաղաձայնը մէկ կողմ դնենք պահ մը, նման վէճերու տեղի տըւած են նաեւ ձայնաւորները։ Աւելին եւ անհաւատալին՝ ձայնաւորներ կան, որոնք յանկարծ կը դառնան ... բաղաձայն,— հետաքրքրուողներուն կը յանձնարարեմ կարդալ Կուինտիլիանոսի գիրքը (Ա. 4)։

Ուրեմն, երբ վէճ կը յարուցանեմ հայերէն Ց տառին արտասանութեան շուրջ, ու կը պնդեմ թէ անծանօթ կը մնայ Ց տառին սկզբնական, էական եւ յատկորոշ հնչիւնը(*), թող չկարծուի թէ քար կը նետեմ Աճառեանի գերեզմանին (կարդալ Հայոց գիրերը, նաեւ Ի. Ցարուբթիւնեանի եւ Տաղաւարեանի, իսկ իբրեւ նոր՝ Աբրահամեանի գործերը իբրեւ լրացուցիչ)։

Ինչ որ ալ ըսեն,ստոյգ է թէ անհայտ են գիրն ու ձայնը(**)։ Աչքը չի կրնար ծառայել ականջին՝ այն չափով որ զաւակը կը ծառայէ իր հօր, սերունդներու չարունակութեան տեսակէտով,— ու՝ սումնասիրութեան հարո՛ւստ նիւթ։

Այսպէս է որ կորսուած են բազմատեսակ ժառանգներ, գիրերու գիտութեան մէջ, որոնք դեր մը ունէին աչքն ու ականջը հաշտեցնելու իմաստով։ Օրինակ, փոքր ձայնաւորներու պարագան՝ ասորերէնի մէջ։ Այս փոքր ձայնաւորները կը զանազանուէին մայր ձայնաւորներէն,— ընթերցանութեան դայեակները՝ ըստ արեւելեան աւանդութեան,— անով որ օժանդակներ էին միայն ու կը ծառայէին ի յայտ բերելու տառերու ամբողջական ձայնը, երկարելու, կրկնելու կամ երկուարելու ձեւով(***)։

Հայ լեզուի մէջ Ց տառը նման դեր մը ունէր ապահովաբար։ Տառ մըն էր որ կար եւ չկար։ Օրինակ՝ ձայր – ձարf, գրաբարի մէջ, եւ տղայ – տղան, աշխարհաբարի մէջ։

Նոյն բացակայ ներկայութիւնը ՈՑ ձեւին մէջ, ըլլայ բառամէջ, ըլլայ բառավերջ։

Բառավերջային ՈՑ ձեւը ընդունիլ թէ Օ արտասանութեան համապատասխան ձեւ մըն է, տրամաբանական չէ։

Թրակացիի Թարգմանիչը կը համրէ հայերէն ութ ձայնաւոր, եւ Ո ձայնաւորէն դատ կը յիշատակէ ... ՈՎ (ճիշդ այսպէս) ձայնաւոր մըն ալ, գրեթէ համարժէք։ Այս կոտոշաւոր ձայնաւորը կը տեսնուի կարգ մը անուններու (Մովսէս, Ցակովբոս, Սիովն) եւ հասարակ բառերու (ամբովկ, ամբովտ, կաճովն) մէջ, ուր չի կարդացուիր վեվը, այլ միայն կը կատարէ այն դերը, զոր բացատրեցի վերը՝ փոքր ձայնաւորներու գործածութեան առթիւ, (ատոր համար վեվը կոչուած է նաեւ... ձայնաւոր)։

Ի՞նչ հարկ կար, սակայն, առանձին ձայնաւորի։

Մագիստրոս, որ կ՚ընդունի թէ հայ լեզուն ունէր Օ ձայնը՝ անկախ Ո ձայնաւորէն, կը զարմանայ թէ ինչո՛ւ ստեղծուած է այս կոտոշաւոր ձեւը։ Արդեօք Մեսրոպ չա՞տ համարեցաւ մեր գիրերուն թիւը եւ նոր մը ստեղծել աւելո՞րդ գըտաւ՝ նախընտրելով երկտառ ձեւը, հետեւողութեամբ յոյներէնի։ Իրողութիւնն այն է որ ստեղծուած էր երկտառ ուրիշ ձեւ մըն ալ, ԱՒ, միշտ համապատասխան գրուած Օ տառին։

Հետեւանքն այն եղաւ որ, ինչպէս կը գանգատի Ցովհ. Երզնկացի, շատեր սկըսան Օ կարդալ ամէն ԱՒ,— այսպէս Դաւիթը դարձաւ Դօիթ, կամ առմաւը՝ արմօ։ Այդպէս ալ գրեցին։ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան կը վկայէ թէ Ֆրանսացի հայագէտ քահանայ մը ադաւնի բառը կը կարդար ադօնի, ինչպէս առագակ բառը՝ օագակ, պնդելով թէ ա՛յս է ուղիղը։

Բայց իրապէս Օ՞ կը հնչուէր աւ ձեւը։ Խոտաճարակաց շարականին մէջ՝ այբին տունը կազմուած է Աւծեալ բառով,— փաստ որ օ չէր հնչուեր առաջին վանկին աւը, այլապէս պիտի գրուէր այբով սկըսող ուրիշ բառ մը, եթէ սակայն աչքի յանգ կոչուած կանոնին հետեւողութեամբ՝ տեսողական պահանջ մը միայն գոհացնելու համար չէ ընտրուած այդ բառը։

Հին քերական մը այսպէս կը ներկայացնէ ԱՒ ձայնին արտաբերումը. «Ցելանել ձայնին ի վերայ այբին՝ յորդ ե՛լ, իսկ անցանելով ընդ այրդ ի հիւնն՝ նեղացեալ շրթունքն, տկարացեալ ի վայր նստուցանեն»։

Այս տեսութեամբ՝ ԱՒը չէր հնչուեր երբեք Օ, այլ խօսքով՝ Օգոստոս չէր արտասանուեր Աւգոստոս։

Ցետին դարերու սովորութիւն է ԱՒը կարդալ Օ, եւ վերադառնալով բառավերջի ՈՑ ձեւին՝ ոչ ոք կրնայ հաստատել թէ յատուկ ձեւ մըն էր Օ արտասանելու։

Եզրակացութիւնը՝ յաջորդ եւ վերջին յօդուածով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) ՎԷճի առարկայ Ց գիրը, իր գծագրական կազմութեան պատմութեամբ, կը կարծուի թէ տիկամմա մըն է, ասորական երկու յովտ՝ իրարու վրայ դրըւած, (այդպիսի տիկամմա մըն է մեր եը, fով fովի դրուած ու կցուած՝ ե եւ ւ տառերով)։

(**) Կուինտիլիանոս, մեկնելով այն տեսակէտէն թէ ամէն ականջի տրուած չէ գիրերու հնչիւնները զատորոշելու կարողութիւնը՝ ճիշդ ինչպէս դժուար է զանազանել նուագարանի մը աղեղներուն ձայները, կ՚աւելցնէ թէ լեզուները չունին ամէն անհրաժեշտ տառ՝ կատարելապէս արտասանելու համար իրենց սեփական բառերը։

(***) Կրկնելու (տէտուպլէ) եւ երկուարելու (ժէմինէ) երեւոյթին զանազանութեան օրինակ կրնան ծառայել «տարր» բառին մէջ Ր տառին կրկնումը եւ «փետել» բային մէջ Տ տառին երկուարումը, «փետտել», — կամ՝ ամէն = ամմէն։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ

Երեք տարի առաջ դեռ անծանօթ՝ այսօր աշխարհահռչակ աստղ, Պրիժիթ Պարտօ կենդանի ապացոյցն է այն անբացատրելի բայց եւ չօշափելի զօրութեան, որ ունի շարժանկարը, իրերուն կեանք եւ կեանքին առասպելական հմայք տալուն մէջ։

Հազարներու կը հասնի թիւը այն մանկամարդ աղջիկներուն, որոնք ընդգրկելով այս ասպարէզը, պատրանքներու դիւթիչ խաբկանքներով օրօրուած, կը սպասեն որ այս մոգական գործիքը,— որ է շարժանկարը,— աստղերու փայլով լուսաւորէ իրենց տժգոյն դիմագիծերը։ Բայց դժբախտաբար մեծ է թիւը անոնց, որոնք կրակ չեղած մոխիր դառնալով կ՚անհետանան անանուններու հոծ բազմութեան մէջ։ Ի՜նչ ողբերգութիւններ այդ մոխիրներու կոյտերուն մէջ։ Կարելի էր հատորներ գրել անոնց մասին, բայց ամբոխը, անկասկած, անտարբեր պիտի մնար։ Ան կը հետաքրքրուի բացառիկ երեւոյթներով, հմայիչ եւ շողշողուն առասպելներով, մէկ խօսքով, գինքը, իր անհրապոյր առօրեայէն հեռացնող դէպքերով։ Եթերներու մէջ պտըտցուր ամբոխին երեւակայութիւնը եւ արդէն կը շահիս անոր համակրանքը։

Շարժանկարի վարիչները, շատ լաւ գիտեն այս տարրական տրամադրութիւնները եւ այդ է պատճառը որ անոնք կը ստիպուին ժամանակ առ ժամանակ նոր «աստղ» մը հրապարակ հանել եւ անոր կեանքին շուրջ զանազան հէքեաթներ ստեղծել։ Մինչ այդ՝ երանի անծանօթ դերասանուհիին, որ որոշ հրամայական պահանջներու բերումով «աստղ» կը նըշանակուի։ Այդ օրէն սկսեալ, ամբոխը իրն է, եւ ինքը ամբոխին։ Միլիոնաւոր մարդիկ պիտի ծանօթանան իր մարմնին բոլոր կէտերուն, իր կերած կամ չկերած ապուրներուն, իր երախային հագցուցած շորերու գոյներուն, կամ իր վերջին սիրահարին հետ կատարած արկածախնդրութիւններուն։ Ի՜նչ փոյթ որ այդ «աստղին» ընտրութիւնը ընդհանրապէս կ՚ըլլայ կողմնակալ կամ մութ հաշիւներու հետեւողութեամբ։

Օրինակներ չեն պակսիր հաստատելու համար այս «ընտրուածները» շատ անգամ գոհացում չեն տար զուտ գեղարուեստի պահանջներուն։ Բայց այս թերութիւնները չեն ազդեր «աստղին» ժողովրդականութեան վրայ, քանի դրամի ուժով ան կը պարտադրուի ամբոխին։ Կենդանի ապացոյցը այս երեւոյթին՝ Պրիժիթ Պարտօն է։ Մարդիկ կ՚երթան անոր ժապաւէնները տեսնելու, ոչ թէ անոնց ներկայացուցած նիւթերուն շահեկանութեան համար, այլ Պարտոյին զանազան մարմնական շարժուձեւերը վայելելու համար։ Անկասկած, եթէ նոյն ժապաւէնը ուրիշ անծանօթ դերասանուհիի մը կողմէ խաղցուած ըլլար, դժգոհութեամբ պիտի մեկնէին սրահներէն, քննադատելով նիւթին կամ բեմադրութեան անհեթեթութիւններն ու թերիները։

Աստղի մը փայլը զերծ կը պահէ ժապաւէնը այսպիսի առարկայական մերժումներէն։

Այս պատճառաւ է որ կարելի չէ խիստ ըլլալ Պրիժիթ Պարտոյի ժապաւէններուն հանդէպ։ Ուզէք գէշ խօսեցէք, ուզէք աղէկ, մարդիկ դարձեալ պիտի երթան զինքը տեսնելու, մինչեւ որ հրամայական նոր պահանջներ ուրիշ «աստղ» մը հրապարակ հանեն։

Նոյն երեւոյթներէն զատելով՝ Պրիժիթին հմայքը դեռ պիտի շարունակուի։ Իր երախային մօտալուտ ծնունդն ալ մեծապէս պիտի օգտագործուի այդ ուղղութեամբ, շարժանկարի վաճառականներուն կողմէ։ Երանի թէ Պրիժիթ, այս բացառիկ առիթէն օգտուելով, քիչ մը դերասանութեան արուեստին ծանօթանար։ Ամերիկայի մէջ, Մարլին Մընրօ, ցոյց տուաւ որ այդ բանը կարելի է։

Այս օրերուն, Փարիզեան սրահները կը ցուցադրեն Պրիժիթ Պարտոյի վերջին ժապաւէնը՝ «Վուլէ վու տանսէ ավէք մուա»։ Փորձութեան կ՚ենթարկուիմ ըսելու համար թէ այդ ժապաւէնը ... բայց ինչուս պէտք, քանի վստահ եմ որ բոլորդ պիտի երթաք եւ ժամերով պոչ կապելէ ետք, պիտի արժանանաք, մեր նոր օրերու դիցուհին տեսնելու։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն Շուբօ նըւագախումբի շարքին նուագահանդէսը նուիրուած է Պեթհովէնի գործերուն, յայտագրին մէջ կայ նաեւ դաշնակի թիւ 1 քոնչերթօն, որուն մեկնաբկութիւնը յանձնուած է տաղանդաւոր արուեստագէտ Րաֆֆի Պետրոսեանի։

Երկար շրջապտոյտէ մը ետք, Րաֆֆի Պետրոսեան կրկին Փարիզ վերադարձած է եւ Փարիզահայութիւնը նոր առիթ մը պիտի ունենայ լսելու իր սիրած արուեստագէտը։ (Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ)։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց՚ՊԱՀԱՆՋ

— Իհարկէ ոչ, պատասխանեց մի երիտասարդ։

— Կամ ունիք մի մայր, որին պաշտում էք, իբրեւ սրբութիւն։ Եւ յանկարծ կարդում էք նրա սրտում թէ՝ նա ձեզ ծնել է ապօրէն կենակցութիւնից ...

— Օ՛, այդ անտանելի է, բացագանչեց մի ուրիշը։

— Կամ ունիք մի կին, որ ձեր երջանկութիւնն է կազմում. որին սիրում էք սրտագին. որի հայեացքը ձեզ լոյս, ժպիտն՝ ուրախութիւն եւ շունչը՝ կեանք է տալիս, որ իր մէջ ամփոփում է ձեր բոլոր իղձերը եւ քաջալերում ձեր ազնուագոյն ձգտումները ... Եւ յանկարծ դուք կարդում էք նրա սրտում թէ՝ նա ձեզ չի սիրում. թէ նրա ժպիտը սուտ, գգուանքը կեղծ եւ աչքն՝ առ երես է։ Այդ բաւական չէ։ Դուք իմանում էք որ նա հոգւով ու սրտով պատկանում է ուրիշին... այն ժամանակ ի՞նչ կ՚անէիք։

— Այդ դէպքում ես ինձ աւելի բախտաւոր կը համարէի, խօսեց երիտասարդներից մինը, աւելի լաւ չէ՞ միթէ [illegible] չիբրուել՝ քան շարունակ խաբուել։

— Օ՛, եթէ միայն այդքանով բանը վերջանար ... բայց եթէ դուք չկարողանայիք թողնել այդ կնոջը. եթէ չկարողանայիք՝ չսիրել նրան. եթէ իբր դժոխք տանջէր ձեզ այն միտքը՝ թէ նա այլեւս ձերը չէ ...

— Ի՞նչ, ուրեմն ձեր կարծիքով աւելի լաւ է որ մարդ խաբուած մնայ եւ շարունակ հաւատայ թէ ինքը երջանի՞կ է, հարցրեց մի ուրիշը։

— Անշուշտ, յարեց կառավարիչը։— Ճշմարիտ ասէք այնքան է նուազ աշխարհում՝ որ եթէ կեղծիքների մեծ մասը ճշմարտութեան տեղ չընդունէինք, այն ժամանակ կեանքը դժոխք կը դառնայ մեզ համար։

— Բայց ախր ի՞նչ խելք է որ մարդ գիտենայ թէ՝ իրեն չեն սիրում եւ միեւնոյն ժամանակ հաւատայ թէ՝ սիրում են։

— Հէնց բանն էլ նրանումն է որ պիտի չգիտենաս թէ չեն սիրում։ Խարուած լինելու մէջ, ճիշդ է, չկայ ճշմարտութիւն, բայց կայ անդորրութիւն։ Եթէ ես խորհուրդ եմ տալիս ձեզ չհետաքրքրուել գաղտնիքներով, այդ նրա համար է, որ դուք յաճախակի ճշմարտութեան չհանդիպէք եւ ձեր սրտի անդորրութիւնը ի զուր չկորցնէք։ Մարդիկ միշտ շատ են տուժում [illegible] գրկւում են հոգւոյ հանգստութիւնից։ Եթէ Աստուած արգիլեց Ադամին եւ Եւային՝ ուտել «բարւոյ եւ չարի գիտութեան» ծառի պտղից, այդ անշուշտ նրա համար էր որ նախամարդոց աչքերը չբացուէին եւ նրանք իրենց մերկութիւնը չտեսնէին։ Այդ մերկութեանը ինչ անուն ուզում էք տուէք, կ՚ուզէք մտքի կամ հոգւոյ աղքատութիւն ասացէք, կ՚ուզէք կեանքի դատարկութիւն։ Այսքանը կայ որ այսօր էլ աշխարհը լիքն է այնպիսիներով, որոնք կը ցանկանային յաւիտեան կուրանալ, միայն թէ երբեք իրենց մերկութիւնը չտեսնէին։ Իսկ այդ մերկութիւնը ցոյց է տալիս մեզ ճշմարտութիւնը, որին հանդիպում ենք գաղտնիքը քրքրելու ժամանակ։

— Ես դեռ իմ կեանքում չեմ պատահել մի մարդու, որ զղջացած լինէր որեւէ ճշմարտութիւն իմացած լինելուն համար, նկատեց խօսակիցներից մէկը։

— Ես նոյնպէս, յարեց մի ուրիշը։

— Ես եւս, ձայն տուաւ երրորդը։

— Դուք բոլորդ էլ պատահել էք այդպիսի մարդու, յայտնեց կառավարիչը՝ իր ծխափողը վառելով։

— Մե՞նք, հարցրին խօսողները։

— Այո, դուք, պնդեց կառավարիչը։

— Ես, գոնէ չեմ յիշում։

— Ես, նոյնպէս։

— Գրազ կը գամ որ սխալւում էք, բացագանչեց երրորդը եւ ձեռքը պարզեց դէպի կառավարիչը։

— Բարի. ինչո՞վ էք գրազ գալիս, հարցրեց վերջինս։

— Տասը շիշ գարեջրով։

— Պատրաստ եմ, ասաց Վասիլ Իւանիչը եւ ձեռքը խփեց խօսակցի ձեռքին։

— Այժմ ասացէք, ո՞վ է այդ մարդը։

— Վասիլ Իւանիչ Գօլուբցով, որ այս րոպէին նստած է ձեր առաջ։

— Դո՞ւք, անկարելի է, բացագանչեց գրազ բռնողը։

— Ի՞նչպէս թէ անկարելի է։ Ձե՞ր կարող պատահել որ ես իմանայի մի ճշմարտութիւն եւ զղջայի որ իմացել եմ։

— Ինչո՞ւ չէ, բայց... լաւ ուրեմն, ասացէք, ի՞նչ ճշմարտութիւն էք իմացել։

— Ոչ, դեռ առաջ թող գարեջրի շիշերը գան, նկատեց կառավարիչը ժպտալով։

— Իսկ եթէ մենք գտնենք որ դուք ի զուր էք զղջացել յիշածդ ճշմարտութիւնն իմանալով, հարցրեց խօսակիցը։

— Այն ժամանակ ի հարկէ գարեջրի փողը ես կը վճարեմ։

Գրազ բռնողն հրամայեց եւ շիշերը բերին։

Երբ բոլոր ներկայ եղողների բաժակները լցուեցան, կառավարիչն իւր գաւաթը վերցրեց, ծանրութեամբ խմեց, ապա նորից լցնելով՝ առջեւը դրեց եւ ասաց։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(2 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼՊԵՌ ՔԱՄԻՒ

■

Մահուան գերանդին անգամ մը եւս իր աւերը գործեց, հնձելով ու տանելով ֆրանսական գրականութեան եւ գեղարուեստի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մին՝ Ալպեռ Քամիւն։ Արդարեւ, բովանդակ մամուլը արձագանգ տուաւ թէ՝ մեծանուն գրագէտը զոհ էր գացած ինքնաշարժի անհեթեթ արկածի մը։

Ալպեռ Քամիւ տարիներէ ի վեր կ'աշխատէր նոր վէպի մը վրայ, որուն տիտղոսը պիտի ըլլար՝ «Առաջին Մարդը»։ Ճակատի չէ տակաւին թէ ողբացեալ գրագէտը կրցաւ վերջացնել իր նոր երկը, թէ՝ կը թողու միայն անաւարտ ձեռագիր մը։

Այսուհանդերձ, իբրեւ վերջին հրատարակուած գործ իրմէն կը մնայ իր վաղեմի բարեկամ եւ ուսուցիչ Ժան Կրընիէի մէկ գրքին՝ «Կղզիները»ուն յառաջաբանը, որու մէջ կը յայտնէ իր անսահման հիացումը թէ՛ գործին եւ թէ՛ հեղինակին հանդէպ։

Ալպեռ Քամիւ ծնած էր 1913, Նոյեմբեր 7ին, Կոնստանդինի նահանգին մէջ (Ալժերիա)։

1918էն 1923 կը յաճախէ տեղւոյն նախակրթարանը եւ շնորհիւ իր մէկ ուսուցչին միջամտութեան, իրեն կը յատկացուի կրթաթոշակ մը՝ հետեւելու համար Ալժէի Լիսէի դասընթացքներուն։

1930ին, երբ 17 տարեկան պատանի մըն էր, թոքախտի նշաններ ցոյց կուտայ, եւ սակայն այս պարագան բնաւ ալ արգելք չըլլար որ շարունակէ իր ուսումը, փիլիսոփայութեան դասընթացքին մէջ իբրեւ ուսուցիչ ունենալով Ժան Կրընիէն, որուն հանդէպ, ինչպէս ըսինք, մինչեւ իր կեանքին վերջը պահեց անսահման հիացում եւ սէր։

Երիտասարդ Ալպեռ Քամիւն կանուխէն կը հետաքրքրուի թատրոնով եւ 1933ին է որ Ալժէի մէջ հիմը կը դնէ «Աշխատանքի Թատրոն»ին եւ կը սկսի գրել իր առաջին երկը՝ «Լ'Անվէր է լ'Անտրուա»ն։ Սակայն, կարենալ ապրելու եւ մանաւանդ շարունակելու համար իր ուսումը, ստիպուած կ'ըլլայ աշխատիլ իբրեւ առեւտրական ներկայացուցիչ, օդերեւութաբան եւ ... դերասան։

1936ին կը ստանայ իր վկայականը, երբ մասնագէտ հելլենաբանութեան եւ քրիստոնէութեան փոխ-յարաբերութեանց։ Իր ազդուն առողջութիւնը, սակայն, թոյլ չի տար իրեն ներկայանալ փիլիսոփայութեան ակրէկասիոնին։

1938ին իբրեւ լրագրող կ'աշխատակցի «Ալժէ – Ռէփիւպլիքէն»ի եւ 1940ին կը մտնէ «Փարի – Սուար»ի խմբագրական կազմին մէջ։ Նոյն միջոցին կը վերջացնէ իր մէկ երկը՝ «Օտարականը», որ հրատարակուած է 1941ին։ Ապա կը մտնէ «Քոմպա» դիմադրական գաղտնի կազմակերպութեան մէջ։

1944 Օգոստոս 21ին լոյս կը տեսնէ «Քոմպա»յի առաջին թիւը, իր խմբագրապետութեամբ։

1945ին տեղի կ'ունենայ իր համբաւաւոր թատերգութեան՝ «Կալիգուլա»ի բեմադրութիւնը Էպէրթօ թատրոնին մէջ, մասնակցութեամբ տաղանդաւոր Ժերար Ֆիլիփի, որ նոյնպէս զոհ գնաց վերջերս մահուան մանգաղին, նոյնքան կսկծալի պարագաներու տակ որքան Քամիւն։

Այնուհետեւ 1947էն մինչեւ 1951, յաջորդաբար կը ներկայացուին իր երկու գործերը՝ «Պաշարման Վիճակ»ը Մաթինեի եւ «Արդարները» Էպէրթօ թատրոնին մէջ։

1951ին է դարձեալ որ լոյս կը տեսնէ իր համբաւաւոր երկասիրութիւնը՝ «Ըմբոստացած մարդը», որ այնքան սուր ընդիմախօսութեան դուռ բացաւ իր եւ յառաջդիմականներուն եւ համայնավարներուն միջեւ եւ յառաջացուց իր կապերուն խզումը Սարթրի հետ։

1956ին կ'երեւայ իր մէկ նոր գործը՝ «Անկումը» որուն կը յաջորդէ Մաթիւրէնի թատրոնին մէջ իր բեմադրութիւնը՝ Ֆոլքնէրի մէկ թատերակին՝ «Հոգեհանգիստ՝ Մայրապետի մը համար», որմէ անմիջապէս ետք, 1957ին, լոյս կ'ընծայէ իր ուրիշ մէկ երկը՝ «Աքսոր եւ Թագաւորութիւն»։

17 Հոկտեմբեր 1957ին կը ստանայ Նոպէլի Գրականութեան մրցանակը։

1959ին, Տոսթոյեւսկիի «Այսահարները» թատերախաղի վերածելով, մեծ յաջողութեամբ կը բեմադրէ Անթուանի թատրոնին մէջ։

Իր ազդեցութեամբ եւ մանաւանդ իր փիլիսոփայական միտքերով, Ալպեռ Քամիւ հետզհետէ աւելի եւս հեռացաւ Սարթրէն եւ գոյութենապաշտ գաղափարախօսութենէն։

Անիկա իր հաւատքը քաղեց «անհեթեթ»ին եւ «ըմբոստութեան» մէջէն, եւ իր «ապրելու հրայրքը» մարդկային արժանիքներէն։

×

Ստորեւ կ'ուտանք Ալպեռ Քամիւի մէկ քանի կարեւոր միտքերը՝ քաղուած իր զանազան երկերէն.—

ՄԱՀԸ

« Իմ տիեզերքիս գաղտնիքը. — Երեւակայել Աստուած առանց հոգիի անմահութեան։ Ներիրականին համոզումը ունիմ եւ չեմ հաւատար ապագայ կեանքին։ Ահա բոլորը »։

« Ինչպէ՞ս պիտի կոչեմ յաւիտենականութիւնը, եթէ ոչ այն՝ ինչ որ պիտի շարունակուի իմ մահէս ետք»։

«Ինչ որ կը յաջորդէ մահուան՝ փուճ է, եւ որքան երկար օրերու շարունակութիւն մըն է կեանքը անոր համար՝ որ գիտէ կենդանի մնալ »։

« ... Այն ճշմարտութիւնը որ աբսուրդն է, պէտք ըլլայ նաեւ իմ մահուանս ճըշմարտութիւնը »։

ԳՈՐԾԸ

«Մեկուսացեալ գիրքերու չեմ հաւատար։ Ինծի կը թուի թէ կարգ մը գրողներու մօտ իրենց գործերը ամբողջ մը կը կազմեն, ուր իւրաքանչիւր ոք կը լուսաւորուի ուրիշով մը եւ բոլորը զիրար կը դիտեն »։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

« Ազատութիւնը Մարքսի մէջ չեմ սորված, ճիշդ է. — Սորված եմ թշուառութեան մէջ»։

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Առանց արդարութեան կարգ ու կանոն չկայ, իսկ ժողովուրդներու կատարեալ կարգն ու կանոնը կը կայանայ իրենց երջանկութեան մէջ »։

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

« Երջանկութիւնը մեզի պարտադրուած ճակատագրին վրայ կատարուած ամէնէն մեծ նուաճումն է »։

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄԸ

« Անկասկած, վերջին հարցումներէն մին զոր մարդը կրնայ ուղղել ինքինքին, իր ինքնաճանաչումին համար, է.— « Հաւատարիմ եղա՞ծ եմ» Սակայն, այս հարցումը որեւէ իմաստութիւն չի կրնար պարունակել, եթէ նախ եւ առաջ չնշանակէ.— « Արդեօք որեւէ բան խաթարեցի՞ իմ եւ ուրիշներու մօտ ...»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

●

Խորհ. Հայաստան (25 Դեկտեմբեր) կը գրէ. — «Քաղաքական եւ գիտական գիտելիքների տարածման ընկերութեան Երեւանի բաժանմունքի դահլիճում (Նալբանդեան փողոց, թիւ 15, Ազիզբէկովի հրապարակ) կայանալու է Երեւանի գիտակոլեկտիվների ղեկավարների եւ մշակութային – լուսաւորական հիմնարկների աշխատողների գիտական անաստուածութեան համալսարանի հերթական դասախօսութիւնը. Նիւթը՝ «Քրիստոնէութեան հակայեղափոխական էութիւնը » Դասախօս՝ Փրոֆ. Ա. Կարապետեան։ Դասախօսութեան վերջում՝ համապատասխան սինէմայի ցուցադրում »

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Դեկտեմբեր 21ին, Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի ճարտարապետներու 4րդ համագումարը։ Առաջին զեկուցումը կատարեց ճարտարապետներու Միութեան նախագահ ակադեմիայի անդամ Մարգարեան։ Համագումարին կը մասնակցին Զարոբեան, Թումանեան, Թուխիկեան, Աղաբաբեան։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆ

Հայաստան եւս որոշեց կազմակերպել վիճակահանութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ տարին չորս անգամ, — առաջինը՝ մարտ 27ին, Երեւանի մէջ, երկրորդը՝ Յունիս 26ին, Ալավերդի քաղաքին մէջ, երրորդը՝ Սեպտեմբեր 18ին, Ղափան քաղաքին մէջ, չորրորդը՝ Նոյեմբեր 27ին, Էջմիածնի մէջ։ Վիճակահանութեան դրուած են դրամական պարգեւներ, որոնց գումարը կը հասնի մինչեւ 12 միլիոն րուբլիի, եւ զանազան արժէքաւոր առարկաներ (ինքնաշարժ, դաշնակ, սառնարան, կարի մեքենայ, պատի ժամացոյց, ինքնահոս գրիչ, լուսանկարչական գործիք, ձայնասփիւռի գործիք եւայլն)։ Տոմսերուն գինն է 3 րուբլի։

ԳԷՈՐԳ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հայաստանի թատերական ընկերութիւնը Դերասանի տան մէջ վերջերս տօնեց հայ տաղանդաւոր դերասան Գէորգ Պետրոսեանի ծննդեան հարիւրամեակը։ Ս. Մելիքսեթեան դասախօսութիւն մը կարդաց Գ. Պետրոսեանի կեանքին ու գործունէութեան մասին։ Գրագէտ Արագի, արուեստագէտ Միրզոյեան, դերասանուհի Օլգա Գուլազեան պատմեցին իրենց յուշերը։

« ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ »

Երեւանի պատկերասրահը Դեկտեմբեր 21ին կազմակերպած էր ներկայացում մը, հայ մեծ քնարերգու Սայաթ – Նովային նուիրուած։

Բեմադրիչներն էին Մուրատեան, Արզումանեան, Մարտիրոսեան, Դալլաեան, Ջիֆիլկեան։ Երգերու եւ երաժշտութեան բաժնին կը մասնակցէին Ա. Մերանգուլեան եւ Ա. Սաթունց։ Սայաթ – Նովան կը մարմնաւորէր վաստակաւոր արուեստագէտ Բ. Ներսէսեան, իսկ Ա. Արեւշատեան ստանձնած էր Դոստիի դերը, Սիմոնեան Աննայի տէրը, Աւետիսեան՝ Աւետ աղայի դերը, Պօղոսեան՝ Սապուլլայի դերը, Գ. Ցարուխեան՝ թագաւորին դերը։ Շատ յուզիչ էին երգիչ Մընացականեան Նորայրի յուղաթաթախ երգերը։

ԵՐԿԱԹԻ ՀԱՆՔ

Հրազդանի եւ Գորիսի շրջաններուն մէջ գտնուած են երկաթի երկու հանքեր, — պաշարը պիտի բաւէ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Անդրկովկասի մետաղագործական արդիւնաբերութեան։

Հանքային հետախուզութիւններ կատարելու համար ամբողջ երկրին մէջ, կառավարութիւնը 107 միլիոն րուբլի վարկ բացած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Ճակատը կը ծածկուէր քրտինքի մանր կաթիլներով. Թուղթը կը ճմռթկուէր մատներուն մէջ, մատիտը վար կը սահէր։

— Համբիկ, որդի, ատ ի՞նչ գիր է քի չմնցաւ, կ'ըսէր մայրը, տղուն գիր գրելու այդ նոր մոլեգնութենէն խռոված։

Երիտասարդը չէր պատասխաներ, յանկարծական զայրոյթով մը լեցուած մօրը դէմ, որուն վրայ տեսակ մը լռեցութիւն կը տեսնէր իր անհուն ցաւին համար։

Կը վերսկսէր սակայն, կը մոլեգնէր այդ աշխատանքին։ Գաղափարները, պերճ ու յորդեւլակ, կը ծառանային մտքին մէջ, բայց ահա զանոնք թուղթին վրայ դեղեցկօրէն արտայայտելու անկարողութիւնը կը կասեցնէր իր ձեռքը. կը մնար անճրկած, յուսահատ, ոչնչացած։ Կը մթնէր, դուրսը, պարտէզին մէջ, գիշերուան խորհրդապահ չչուկները կը բարձրանային։ Թումիկ վրայ կը հասնէր, գինով, ծխափայտը քաշելէն։ Մայրը փայտէ ցած սեղանը կը պատրաստէր՝ համեստ ու ժուժկալ ճաշին համար։

— Էյ ալ կ'ըզտէ, Համբիկ, էկուր հաց կեր ...

— Համբիկ, ծօ, հայտէ, կը պոռար հայրը, տղուն յամենալէն սրտնեղած։

Երբեմն եղբայրն ալ վրայ կը հասնէր, նոյնպէս գինով, ու Համբիկի գիր գրելու յամառութենէն կատղած, կոշտ յանդիմանութիւններու տարափ մը կը տեղար։

— Պալխճութիւնը դե՞չ դէնամթ էր քի սըվիկա չարչի հանեցիր, կը պոռար հօրը երեսին։

Համբիկ մարտիրոսի համակերպութեամբ կը հանդուրժէր այս դժնդակ կեանքին, ու՝ իր հոգին լեցնող բոցերուն չողարձակումէն շլացած՝ կը քալէր շուրջը դանդաչուն քայլերով, դէպի անստոյգ նպատակը, որուն պիտի հասնէր ամէն գնով, ամէն զոհողութեամբ։

Հիմա, ալ գիշեր ցերեկ նամակը կը խորհէր, զայն իր փրկութեան միակ միջոցը դաւանելով։ Առաջին քանի մը փորձերը անյաջող եղան՝ իր գնահատումով։ Կ'ուզէր որ առաջին եւ վերջին փորձը զոր պիտի ընէր աղջկան մօտ իր սրտին գաղտնիքը բանալու համար՝ յաջողութեամբ միայն պսակուէր։ Օր մը վերջապէս գտած ըլլալ կարծեց այն ազդու եւ սրտաճմլիկ բանաձեւը, որ սիրոյ դերբուկ ճամբան պիտի հարթէր իր առջեւ։ Իր հոգին այս մահացու տագնապի օրերուն, պարտէզը գրկուեցաւ անոր մանրահոգ խնամքէն։

Ծաղիկները ըմբոստ ծիլեր արձակեցին. օսար, վայրի խոտեր բուսան մաքուր եւ անթերի ածուներուն մէջ, ու քանի մը հազուագիւտ բոյսեր չորցան, առողջամէջ զրկուած։ Սոֆի, որ սքանչացումով դիտած էր իր բարեկամին անխոնջ եռանդը այդ խոպան անինամ պարտէզը փոքր դրախտի մը վերածելու, հիմա, բերիկոնները, փայտէ ցածուկ նստարանին վրայ, իր Եռոշէն բանած աթեն, կը զարմանար Համբիկին անտարբերութեանը վրայ։

— Համբիկ, ըսաւ բերիկուն մը անոր սենեակէն ներս մտնելով, մեղքը չէ՞ն, ծաղիկները կը չորնան կոր ...

Տղան շուարեցաւ, կարկմեցաւ։

— Մեղքը չէ՞ն ծաղիկները, կը կրկնէր Սոֆի մեղմագին ձայնով։

— Կարեւոր գործ մը ունիմ աս օրերս, թոթովեց Համբիկ, վաղը առտու կը ջրեմ, անհոգ եղիր ...

Նամակը աւարտած էր սիրահարը։ Բաճկոնին գրպանը դրած, օրուան մէջ տասն անգամ կը կարդար զայն. շղենաւին մէջ, վաճառատունը, հակերու եռեւը կգկտած, բերիկուան, տունը, նոյնիսկ գիշերը քունէն արթննալով, մոմի մը դողդոջ պլպլումովը։ Վերջապէս գոց ըրաւ զայն, միտքովը կարդաց, գինովցաւ անով, երջանկացաւ։

Երբ այսպէս աղէկ մը ըմբոշխնեց իր սիրոյն այդ պերճախօս, ազդու, պաղատագին, լալկան արտայայտութիւնը, զանիկա Սոֆիին ձեռքը հասցնելու միջոցներուն վրայ խորհեցաւ։ Այս մասին երկար չեղաւ իր վարանքը։ Իրիկուն մը, աղջկան մէկ հեռացումէն օգտուելով, նամակը տարաւ ձգեց փայտէ ցածուկ աթոռակին վրայ, ուր միշտ կը նստէր Սոֆի։ Ու ինք հեռացաւ գնաց, խենթի մը պէս, քայլամոլոր եւ դողահար ...

Ու յանկարծ կեանքը փոխուեցաւ տանը եւ պարտէզին մէջ։ Ցարդարուած, խնամուած, գուրգուրացուած ածուները լըքուեցան, ծաղիկները իրենց բախտին ձգուեցան։ Ծածուկ նստարանն ալ որբ մնաց, ածուի մը քով շրջած կ'իյնար ցնցուղը, ժանգոտած եւ պարապ. Հողասանտրը ծառի մը կրթնած կը կենար, անշարժ։ Ծաղիկները, ծղօտներու վրայ, ցորեկուան արեւէն տաքցած եւ ծարաւ, կարծես ջուր կը մուրային։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

պիտի չըլլայ Փարիզի ժողովին մէջ , — կը գրեն կարգ մը թերթեր ։

Մինչդեռ ստոյգ է այն՝ ինչ որ կը փափաքէր . — Արեւմուտքի մեծերուն հետ ժողով մը գումարել ։ Հետեւաբար , դժուար թէ այսուհետեւ տեղի տայ , — կ'ըսեն ուրիշներ , աւելցնելով թէ ան – չուշտ որոշ համաձայնութիւններ պիտի կնքէ ։ Նոյնիսկ այս պարագային , խոր – հրդային Վարչապետը պիտի համաձայ – նի իրեն համար անհրաժեշտ հարցերու շուրջ , մեծ գին մը պահանջելով իր դրա– կան պատասխանին ։

« Թաս » գործակալութեան յայտարա – րութիւնը որոշ մտահոգութիւն մը ըս – տեղծած է Միացեալ Նահանգներու մէջ , մանաւանդ անոր համար՝ որ հրթիռները պիտի իյնան ամերիկեան ջուրերու մէջ , ուր պիտի ղրկուին նաեւ խորհրդային նաւեր ։

Այս ծրագիրը մտահոգած է նաեւ Ա – ւստրալիան , նկատելով որ հրթիռները պիտի իյնան նաեւ Աւստրալիոյ մօտերը ։

———o———

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ներքին Նախարարը բացարձակապէս արգիլեց Գերմանական Կուսակցութեան (ազգայ – նական) ցոյցերը , որոնք պիտի կատար – ուէին կիրակի օր ։ Այս արգելքը դրուած է այն պատճառաբանութեամբ , թէ կու – սակցութեան պատկանող անդամներ մասնակցած են հակասեմական շարժում– ներու ։ Այս որոշումը պատճառ չէ եղած սակայն , որ կեռ – խաչեր գծուին բոլոր քաղաքներու մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարար Փի – նէ լրագրողներու կողմէ հարցապնդուե – լով յայտարարեց . — « Զեմ հրաժարած ։ Բայց եթէ մեկնիմ՝ վերջնական պիտի ըլ– լայ ։ Տունս պիտի վերադառնամ եւ այլ – եւս քաղաքականութեամբ պիտի չզբա – ղիմ ։ Զեմ ուզեր որ այլեւս անունս յայ – տարարուի» ։ Անթուան Փինէի կարծիքը այն է , թէ երբ կառավարութիւնը կ'ուզէ փոխել տարի մը առաջուան իր քաղաքա– կանութիւնը՝ պէտք է ըսէ ։ Ամէն պա – րագայի մէջ , հարկ է սպասել որ տը Կոլ Փարիզ վերադառնայ , Տըպրէ – Փինէ վէ– ճին լուծում մը գտնելու համար ։

ՊԵԼՃԻՈՅ Պոտուէն Թագաւորը , պա– տասխանելով Նախագահ տը Կոլի հրաւէ– րին , Յունուար 28ին Փարիզ պիտի գայ , ուր պիտի մնայ երեք օր ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր սիրելի մօր եւ քրոջ՝ Տիկին Լուսի Թադոսեանի մահուան առիթով , աշխար– հի ամէն կողմերը գտնուող մեր բարե – կամներէն ստացած ենք հարիւրներով ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակ – ներ ։

Ներկայ պայմաններուն ներքեւ անկա – րելի կը գտնենք մեր այս սիրելի բարե– կամներուն անձնական նամակներով յայտնել մեր շնորհակալութիւնները ի – րենց ազնիւ վերաբերումին համար որով ուզեցին բաժնել եւ թեթեւցնել մեր խոր վիշտն ու ցաւը ։ Մանաւանդ որ անոնց– մէ շատերու հասցէները չունինք ։

Կը խնդրենք մեր բարեկամներէն որ ընդունին այս երկտողը իբրեւ անձնական գնահատանք ու շնորհակալութիւն իրենց անկեղծ զգացումներուն համար ։

Զաւակները՝ ԱՆԻԹԱ ՆԱԶ եւ ՀԱՅԿ ԹԱԴՈՍԵԱՆ , քոյրը՝ (Տիկին) ՆԱԶԵՆԻԿ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ , քեռայրը՝ ԺՈՐԺ ՄԱՐ – ՏԻԿԵԱՆ ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Տրակինեանէն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Լօրէնեանի երկուորեակ թոռնիկները՝ Արուսեակ եւ Վարուժան , կը նուիրեն 50 Ն . Ֆր . , ի նպաստ Հայ Կար – միր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանին Նոր Տարուան եւ Ս . Ծնունդի տօներուն առիթով ։

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա– չի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայա– նին կը նուիրեն.— ։

Այրի Տիկին Վ . Ասլանեան 50 Ն .Ֆր . , Գ . Գ . Սանճեան (Վիլֆրանշ) 50 Ն . Ֆր . , Մ . Թիւթիւնճեան (Սէվրան) 20 Ն . Ֆր . , Մենծիկեան (Մարսէյլ) , Հէքիմեան , Տիկին Փանոսեան (Շամփինեի) , Գ . Գ . Անուշեան , Բիլիճեան (Ֆոնթընէ սու Պուա) , Տիգրան Հաճեան (Նիս) , Տաղ – լարեան (Նիս) 10ական Ն . Ֆր . ։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հայ կին մը սպասուհիի տեղ կը փըն– տռէ Փարիզի մէջ ։
Գրել հետեւեալ հասցէին՝

MADAME S KALKANADJIAN
CHEZ MADAME DEMIRDJIBACHIAN
13, Rue de Bezons, Courbevoie (Seine)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկին մը սենեակ կը փնտռէ , Շամփէռէ կ'աշխատի ։ Հասցէ Տիկին Մանուքեան ,

9, RUE DE L'ARRIVÉE, LA GARENNE - SEINE

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Ինչպէս ամէն տարի , այս տարի եւս Օր . Վարդուհի Նորոյեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր հօր՝ Գ . Տիգրան Նորոյեանի (Լիոն) ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը
Կիրակի , Մարտ 6 , կէսօրէ վերջ ժամը 2 .30ին , Սալ տը լա Շիմի ,

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7ᵉ

"ՅԱՌԱՋ"Ի
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն .—
Տարեկան .— 40 Ն . Ֆր . (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն . Ֆր . (2200) ։
Արտասահման .—
Տարեկան 50 Ն . Ֆր . (5000) ։

Բաժանորդագրութիւնները կը վճար – ուին կանխիկ ։

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ — HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MARDI 13 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8694 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4495

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՆ "ՀՈԳԵԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ"

Անժխտելի տեսութիւն է որ հայրենիքի սէրը — օրուան բանուկ բացատրութեամբ, խաղաղութեան սէրը — շատ մը անհաճոյ քայլեր առնել կուտայ մարդոց ամէնէն անկեղծին ու ամէնէն ազնուականին ալ։ Որովհետեւ հայրենիքի սէրը անողոք է եւ ապերախտ ։

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, քանի մը շաբաթ առաջ, Անգարայի մէջ, արտասանեց քաղաքական – դիւանագիտական ճառ մը, պանծացնելու համար Թուրքիոյ առաջնորդներուն «հոգեկան եւ գաղափարական մեծութիւնը»։

Բարեբախտաբար, Ամերիկան այն ազատ եւ արդարամիտ հայրենիքն է որ իրաւունք կուտայ իր քաղաքացիներուն որ չծափահարեն օրուան իշխանութեան ամէն մէկ քայլը, ամէն մէկ մարզանքը, եթէ չեն ուզեր ծափահարել ։

Այդ իրաւունքէն օգտուելով է որ ամենայն անկեղծութեամբ եւ քաջութեամբ կ'արտայայտենք մեր դառնութիւնը — մեր վիշտը — խնդրոյ առարկայ ճառին առթիւ, որուն մէջ, դիւանագիտական ընկալեալ պատշաճութեանց հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքը անհաւատալի կերպով չափազանցուած է ։

Նախագահ Այզընհաուըր «կը հիանայ» Թուրքիոյ զինուորական եւ պետական առաջնորդներուն, ինչպէս նաեւ «այն մեծ ժողովուրդին» վրայ, զոր անոնք կը ներկայացնեն ։

«Յամառօրէն պաշտպանեցիք ձեր երկիրն ու ձեր անկախութիւնը եւ արժանացաք համաշխարհային համբաւի» ։ Ու «ես անձամբ կը վկայեմ որ այդ համբաւին արժանի էք՝ իբրեւ շնորհալի հիւրընկալներ ալ»։

Նախագահ Այզընհաուըր կը հաւատայ իր Թուրք ունկնդիրներուն թէ Ամերիկացի ժողովուրդը «շատ մեծ յարգանք» ունի «ձեր քաջութեան եւ ձեր ընմբռնած Հանրապետական վարչաձեւին հանդէպ, որ նուիրուած է ժողովուրդին բարօրութեան, ազատութեան եւ բարգաւաճման»։

Նախագահ Այզընհաուըրի արդար հիացում կը պատճառէ այն իրողութիւնը թէ «Դուք, Թուրքերդ, ձեր սեփական ճիգերով եւ ձեր վճռական որոշումով, սերունդ մը առաջ, հիմնեցիք պետութիւն մը, որ թշնամական նպատակներ չունի իր դրացիներուն դէմ եւ խաղաղօրէն կ'ապրի իր բարեմիտ դրացիներուն հետ»։ Պետութիւն մը, որ «երբեք չի վախնար որեւէ մէկուն սպառնալիքէն»։

Նախագահը հոս կը դարձնէ պատմութեան էջերը եւ կը յիշէ որ Թուրքիան, Առաջին Աշխարհամարտի վաղորդայնին, քարուքանդ եղած երկիր մըն էր ։ «Ու ձեր չորս կողմը կային խնդիրներ, որոնք անլուծելի կը համարուէին»։

Ի՞նչ պատահեցաւ, սակայն։ Պարոն Այզընհաուըր, ինք, կուտայ պատասխանը — «Դուք հարուստ էիք ձեր հոգեկան արժէքներով եւ ձեր առաջնորդներուն գաղափարաբանութեամբ։ Այո, դուք ունէիք հարստութիւն մը եւ բարոյական ուժ մը, որոնք աւելի կ'արժէին քան դրամն ու մեքենան»։

Պարոն Այզընհաուըր կը յայտարարէ թէ Թուրքիան, այսօր, վերածուած է հայրենիքի մը, որ կ'ապացուցանէ իր վերածնունդով թէ «ժողովրդավարութիւնը եւ ժողովուրդի մը քաջութիւնը լաւագոյն ազդակներն են ազգի մը մեծութիւնը իրականացնելու տեսակէտէն»։

Ամերիկան «հպարտ է» ձեզի հետ իր ունեցած «բարեկամութեան եւ գործակցութեան» համար, կը հաւատայ Նախագահը Ճէլալ Պայարներու եւ Ատնան Մենտէրէսներու։ Այսինքն, երէկուան Իթթիհատականներուն այսօրուան ժառանգորդներուն ։

Նախագահը այս բառերը կ'արտասանէր իրեն ի պատիւ տրուած կոչունքին ։

Իսկ օդակայանը, երբ իր Թուրք պաշտօնակցին ձեռքը կը սեղմէր, ըսած էր անոր, թրքերէնով — «Հոշ պուլտուք. Չօք թէշէքքիւր իտէրիմ ...»։

Կրկնենք անգամ մը եւս որ մենք այլեւս թօթափած ենք հին օրերու մեր միամտութիւնները եւ երբեք, երբեք չենք սպասեր որ օրուան մեծ պետութիւնները — ատեն մը մեզի եւ մեր դատին բարեկամ — ամէն առիթէ օգտուին՝ Թուրքին անասելի ոճիրները անոր երեսին տալու համար ։

Չենք սպասեր որ «ինքն իր գլխուն ձգեն» Թուրքիան եւ չարրաբանին անոր հետ ։ Այդ տեսակ փորձութիւն մը մեր կողմէ, պարզապէս պիտի փաստէր թէ չէինք ըմբռներ օրուան կացութիւնը ։

Չենք սպասեր որ օրակարգի վրայ բերեն Սեւրի դաշնագիրը եւ յիշեցնեն գերագրական Զարդարարին որ «Արեւելեան Նահանգներ» կոչուած հողամասը, երբ չէ, այլ կը պատկանի հայ ժողովուրդին։

Ոչ, մենք այդ միամտութիւնները չունինք, այլեւս։ Որովհետեւ, հիմա, մենք մեր դասը առած ենք եւ գիտենք որ մեզի նման ու մեզի չափ անճար եւ անպաշտպան ժողովուրդներու ազգային շահերը՝ ամենայն դիւրութեամբ— եւ առանց խղճահարութեան — ոտքի տակ կ'առնուին, երբ խնդրոյ առարկայ են Մեծերու ազգային, քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական շահերը ։

Բայց, ո՞վ պիտի կարենար զրկել մեզ՝ միջազգային դիւանագիտութիւն կոչուած Դեւէն՝ պուտ մը բարոյական եւ պուտ մը պատիւ սպասելու իրաւունքէն ։

Ո՞վ պիտի կարենար մեղադրել մեզ եթէ բարձրաղաղակ յայտարարէինք թէ մեր երէկուան բարեկամները, որոնք կ'արտասուէին մեր ողբերգութեան ի տես, այսօր, մեզ կը հեգնեն, մեզ կը ծաղրեն՝ մեր երէկուան — եւ այսօրուան ու վաղուան — թշնամիին բարեմասնութիւնները համրելով ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

•

ՓՈՐՁԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Օդանաւային տեղեկատուութեանց սպասարկութիւնը, որ կապուած է Հանրօգուտ Շինութեանց նախարարութեան, շրջաբերական մը ղրկեց օդնաւային բոլոր ընկերութիւններուն, մատնանշելով այն շրջանները, որոնք վտանգաւոր կրնան ըլլալ հիւլէական ռումբի փորձի հետեւանքով ։

Շրջաբերականին մէջ շեշտուած է թէ պայթումէն 12 ժամ առաջ ազդարարութիւն մը պիտի տրուի ճամբորդական եւ փոխադրական ընկերութիւններուն։ Փորձը պիտի կատարուի Ռեկանի մէջ (Սահարա)։

Բրիտանական Պի. Օ. Էյ. Սի. ընկերութեան բանբերը յայտարարութեամբ մը հաստատեց այս լուրը, աւելցնելով թէ ֆրանսական օդանաւային իշխանութիւնները լուր տուած են, որպէսզի Լոնտոնի մէջ այժմէն մտածեն ուղեգիծի փոփոխութեանց մասին։ Սահարայի արտին վրայ «վտանգի ընդարձակ գօտի» մը պիտի յայտարարուի, որու վերեւ նախընտրելի է թռիչք չկատարել ։

Փարիզի մէջ կը յայտարարուի թէ Հոկտեմբեր 15էն ի վեր բոլոր օդանաւերուն արգիլուած է արդէն թռիչք կատարել ընդարձակ շրջանի մը վերեւ, որ կը կոչուի «Թիւ 42 շրջան» եւ Ռեկանը իր մէջ առնելով կ'երկարի մինչեւ ալժերեւսուտանական սահմանը ։ Այս գօտին մօտ 60000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մըն է Սահարայի մէջ ։

Երկրորդ գօտի մը, Զոն Պլէօ, մօտ յիսուն քիլոմեթր լայնքով՝ «Թիւ 42» գօտիին շուրջ, նոյնպէս պիտի արգիլուի բոլոր օդանաւերուն՝ վեց ժամուան համար։ Արդարեւ, պայթումին ճիշդ ժամը պիտի յայտարարուի, որմէ վեց ժամ ետք միայն օդանաւերու թռիչքը անվտանգ կրնայ ըլլալ զոն պլէօյի վերեւ։

Վերջապէս, վերոյիշեալ երկու գօտիները առնուած են «կանաչ շրջանի» մը մէջ, որ Արեւմուտքէն 2000 քիլոմեթր եւ Հիւսիսէն Հարաւ 1500 քիլոմեթրի վրայ է։ Այս շրջանին վերեւ, պայթումին յաջորդող 12 ժամերու ընթացքին 3000 մեթրը բարձրութենէ վար որեւէ օդանաւ պէտք չէ անցնի ։

Ամէն պարագայի մէջ, օդաչուները հարկ եղած տեղեկութիւնները պիտի կարենան ստանալ՝ Ալժէի, Տաքարի եւ Նիամէյի տեղեկատուութեան կեդրոններէն ։

ԱՆԱԿՆԿԱԼ՝ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի դիւանագէտները անակնկալի եկան, լսելով թէ ֆրանսական հիւլէական ռումբին փորձը մօտ ատենէն պիտի կատարուի ։

Միացեալ Նահանգներու մայրաքաղաքին մէջ կը յայտարարուի թէ օդանաւային ընկերութիւններու ղրկուած շրջաբերականներուն մասին որեւէ տեղեկութիւն չէ տրուած Ամերիկայի Արտաքին նախարարութեան, մինչդեռ, «բնականաբար» նման լուր մը պէտք է հաղորդուի, — կ'աւելցնեն Արտաքին նախարարութեան շրջանակները։

Այսուհանդերձ, ամերիկացի պաշտօնական անձնաւորութիւնները կը մերժեն որեւէ յայտարարութիւն ընել ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Բրիտանական երկու թերթեր Թայմս եւ Տէյլի Մէյլ, որոնք ամէնէն լուրջ հրատարակութիւնները կը համարուին, կը գրեն թէ Ֆրանսա արդէն որոշած է իր փորձերը կատարել ։

Թայմս կը գրէ թէ հաւանական է որ ռումբին պայթումը կատարուի Մարտ 15ին Խրուշչեւի Փարիզ այցելութենէն անմիջապէս առաջ ։

Տէյլի Մէյլ կը գրէ թէ ռումբ պիտի արձակուի օդանաւէ մը, 1400 մեթր բարձրութեան վրայ, որպէսզի հիւլէական ճառագայթներու ազդեցութեան գօտին համեմատաբար աւելի սահմանափակ ըլլայ ։

Միւս կողմէ, Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն, Աքրայի մէջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ուր ֆրանսական փորձերուն շուրջ հարցապնդուելով յայտարարեց թէ Ժընեւի մէջ հիւլէական փորձերու արգիլման համար տեղի ունեցող խորհրդակցութիւնները Լոնտոնի առաջարկով կը կատարուին. «ուրիշ երկիրներ ալ կրնան մասնակցիլ այդ խորհրդակցութիւններուն»։

Մինչ այդ սակայն, աւելցուց Մաքմիլըն, Ֆրանսա որոշած է իր հողամասին վրայ փորձ մը կատարել. այդ փորձը հակառողջապահական ոչ մէկ հետեւանք կրնայ ունենալ։ Ամերիկացիներն ու Խորհրդայինները աւելի կարեւոր փորձեր կատարած են եւ աւելի բազմամարդ քաղաքներու մերձակայքը ։

ՏԸ ԿՈԼ - ՓԻՆԷ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԸ ՄՏԱՀՈԳ Է

Երեքշաբթի օր Նախագահ տը Կոլ եւ նախարար Փինէ վճռական տեսակցութիւն մը պիտի ունենան։ Ծանօթ է որ Ե. Հանրապետութեան սահմանադրութեան համաձայն Նախագահը կրնայ հրաժարեցնել նախարար մը եւ ուրիշ մը նշանակել անոր տեղը։

Փինէի մեկնումին լուրը անմիջական երկու հետեւանքներ ունեցաւ.— Ա) Սակարանի անկում ; Բ) Մտահոգ արտասահման մը։ Ասոնց կարգին նախ կուգան Միաց. Նահանգները որ չեն կրնար հասկնալ թէ ճամբու մարդ մը որ Ֆրանքը փրկեց, վստահութիւն ներշնչեց աշխարհի յանուն Ֆրանսայի, որ զանձը լեցուց, պարտքերը պայմանաժամէն առաջ վճարեց։ Ամերիկացիներուն եւ շատերուն համար Փինէն «Պ. վստահութիւն» անունը ունի։ Ան էր նաեւ որ 1952ին փրկեց երկրին ելմտական տագնապը։ Բայց ամէն անգամ որ զանձը կը լեցուի, նոր դժուարութիւններ կը ստեղծուին։ Տը Կոլ չի կրնար հրաժարիլ ընկերվարականներու օժանդակութենէն, բայց Փինէ կ'ըսէ «ձգեցէք որ ես իմ քաղաքականութիւնս վարեմ եւ մի սպասէք ինձմէ որ ընկերվարական քաղաքականութիւն վարեմ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Վատիկան դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն ի մօտոյ։ Այս ուղղութեամբ տարուած բանակցութիւններուն մեծապէս սատարած է Պապին անձնաւորութիւնը որ Պապական Նուիրակ եղած է Պոլսոյ մէջ ։

ՅՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Կ. Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքը՝ Աթենագորաս Միջին - Արեւելքի մէջ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք հետեւեալ յայտարարութիւնը բրաւ.— «Ամէն տեղ հարց տուի քրիստոնեայ եկեղեցիներու պետերուն.— Ինչո՞ւ բաժնուած ենք։ Նոյն անունը ունինք, նոյն Աստուածը, նոյն Սուրբ Գիրքը, նոյն պատասխանատուութիւնը, նոյն աւանդութիւնը եւ նոյն ճակատագիրը։ Մէկ կողմ թողունք այն քիչը որ զմեզ կը բաժնէ, եւ աստուածաբաններուն թողունք լուծել առիկա»։ Աթենագորաս ի վերջոյ այն յոյսը արտայայտեց, թէ Յովհաննէս ԻԳ. պիտի օժանդակէ միասնականութեան վերահաստատման ։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Իրաքի մէջ վերջերս սպաննուած են բազմաթիւ խորհրդային սպաներ հակահամայնավար Իրաքցիներու կողմէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան համար ընտրապայքարը սկսած է արդէն։ Փոխ նախագահ Նիքսըն պաշտօնապէս թեկնածու ներկայացաւ աղջի օր, Հանրապետականներու կողմէ. 47 տարեկան է ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան, միաբան Անթիլիասի, որ աւարտելով իր համալսարանական ուսումը Օքսֆորտի մէջ՝ կը վերադառնայ վանք։ Գարեգին վարդապետ տեսուչն է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի դպրեվանքին, ուր միաժամանակ կոչուած է վարելու «Հասկ» ամսաթերթին խմբագրութիւնը ։

Գարեգին վարդապետ, պատարագելէ ետք Փարիզ, մեկնեցաւ գաւառ, տեսնելու համար Արտաւազդ վարդապետը, իր Միաբանութենէն, որ կ'ուսանի Լիոնի մէջ, յետոյ Զուիցերիոյ վրայով պիտի անցնի Վենետիկ, այցելելու համար Ս. Ղազարի հայ վանքը։ Ամսուն 23ին կը հասնի Պէյրութ ։

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԽՄԲ.— Անցեալ աշնան արձագանգ տըւինք այն լուրին թէ Հայաստանի հիւսիսարեւմտեան շրջանի քարայրներուն մէջ երեւան հանուած են թանկագին ձեռագրիններ, յիշեցնելով Քումրանի քարայրներուն մէջ պահուած ձեռագիրներուն գիւտը՝ Մեռեալ ծովուն եզերքը, — մեծ արժէք կը ներկայացնեն այս գիւտերը: Ռումէն հայագէտ փրոֆէսէօրը, Պընըցեանու, ուշադրութեամբ հետեւելով Հայաստանէն քաղուած տեղեկութեանց՝ այսպէս կը բացատրէ անոնց արժէքը. —

Նոյեմբեր մէկին, Մոսկուայի ձայնասփիւռէն հաճոյքով իմացայ Երեւանի գիտական հետազօտող Սուրէն Գոլանճեանի ձայնը՝ որ կը պատմէր Ռումէն ունկնդիրներուն համար հայկական հին ձեռագրերու զարմանալի յայտնաբերման մասին:

Սեպտեմբեր ամսուան մէջ, Երեւանի Մատենադարանի երիտասարդ հետազօտողներու խումբ մը առաջնորդելով դէպի Սանահինի եւ Հաղբատի վանքերը, Սուրէն Գոլանճեան նպատակ ունէր հետազօտութիւններ կատարելու այս երկու վանքերու կապակցութեամբ, որոնք Հայաստանի անցեալին մէջ կը հանդիսանային բարձրագոյն ուսման կեդրոններ, ուր կը յուսար գտնել դեռ եւս անծանօթ ձեռագրեր:

Այս երկու վանքերն ալ կը գտնուին Հայաստանի հիւսիս-արեւմտեան կողմը. Սանահինը կառուցուած է Աշոտ Գ. Թագաւորի կնոջ Խոսրովանոյշի կողմէ 967 թուականին, իսկ Հաղբատի վանքը՝ 957ին: Թէեւ միւս շինութիւնները աւարտեցան տասներորդ դարուն վերջերը:

Երկու վանքերու մէջ ալ գոյութիւն ունէին մանրանկարչական դպրոցներ, — այստեղ կը ստեղծագործէին անուանի նկարիչներ՝ ինչպէս Մարգարէ կամ Յովհաննէս Սանահնեցի:

Այս երկու վանքերուն մօտ կը գտնուին մօտաւորապէս 90 քարայրներ՝ փորուած բարձր ժայռերու մէջ: Չկարենալով մտնել բոլորին մէջ, երիտասարդ հետազօտողները Սուրէն Գոլանճեանի ղեկավարութեամբ կարողացան քննել միայն քանի մը հատը: Գետնէն հարիւր մեթր բարձրութեամբ ժայռի մը վրայ փորուած քարայրի մը մէջ, անոնք անակնկալօրէն գտան մօտ 40 հայկական ձեռագրեր, որոնցմէ ոմանք բեկորներ՝ գրուած Թ. եւ ԺԵ. դարերու միջեւ, պաս կարգ մը մանրանկարի բեկորներ: Նոյնպէս գըտնուեցան հին կաւէ ամաններ, ձեռագրեր կազմելու համար կաշիի մնացորդներ, ինչ որ մեզի կարծել կու տան թէ այստեղ գոյութիւն ունեցած են կաշիի կապոցներ, որովհետեւ յայտնի է որ Հաղբատի վանքին մէջ, անոր ծաղկուն ժամանակը՝ կը գտնուէր ձեռագրերու գեղարուեստական կազմի անուանի աշխատանոց մը:

Երեւան վերադառնալով Սուրէն Գոլանճեան Հոկտեմբեր 10ին հաղորդագրութիւն մը ըրաւ հոծ թիւով ունկնդիրներու առջեւ, ներկայացնելով կատարուած յայտնաբերութեան կարեւորութիւնը որ կը հաստատցնէ մինչեւ Ժ. դար հասած հայկական ամենահին ձեռագրերու թիւը: Յայտնաբերուած ձեռագրերը ցուցադրուեցան հանրութեան, իսկ Երեւանի եւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանները գիտական աշխարհին հաղորդեցին զարմանալի եւ կարեւոր յայտնաբերումը: Դարձեալ Սուրէն Գոլանճեան ձայնասփիւռէն անձնապէս խօսելով տըւաւ հաղորդագրութիւն մը իր եւ իր ընկերներուն կատարած յայտնաբերութեան մասին: Իսկ մենք հաճոյքն ունեցանք տեղեկանալու այս գիտական իրադարձութեան՝ Մոսկուայի ձայնասփիւռին կատարած հաղորդումով մեր երկրի ունկնդիրներուն համար:

Երիտասարդ գիտական հետազօտող Ս. Գոլանճեան պարտաւորութիւն ստացաւ վերծանելու սոյն ձեռագրերը:

Պուքրէշի մէջ ո՞վ չի ճանչնար հանգուցեալ բանաստեղծ Եդուարդ Գոլանճեանի որդին՝ Սուրէն Գոլանճեանը, մայրաքաղաքին «Ստեփան Շահումեան» Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանի նախկին անխոնջ գրադարանապետը, որ Խորհրդային Հայաստան մեկնելով կարելիութիւններ ունեցաւ իր ուսումը կատարելագործելու, պատմագիտութիւնը մասնագիտութիւն ընելու եւ գիտական աշխատանք կատարելու Մատենադարանի շրջանակին մէջ, որուն ղեկավարն է գիտնական Լեւոն Խաչիկեան: Սուրէն Գոլանճեան առանձնապէս զբաղեցաւ ձեռագրերու այս բեկորներուն ընթերցումով եւ ստուգմամբ, որոնցմէ ոմանք գըտաւ շատ հին: Այս կերպով քննեց ձեռագրերու քանի մը հազար բեկորներ, իւրացնելով խոր գիտելիքներ այդ բեկորներու հնութեան եւ պատմական արժէքին վերաբերեալ: Ի միջի այլոց ան յայտնաբերեց բեկորներ Ուխտանէսի պատմութենէն (Ժ. դար), բեկորներ՝ որոնք կ'ամբողջացնեն սոյն պատմութեան երկրորդ մասը, անկատար մնացած մինչեւ այժմ: Մեծ կարեւորութիւն ունեցող ուրիշ բեկորներ կը պատկանին Թ. դարուն, Լազարեան Ճեմարանի Աւետարանագիրքէն առաջ (887), եւ կը վերաբերին Դ. դարու Երուսաղէմի պատրիարք Կիւրեղի աշխատութեան: Այս բեկորները կ'ամբողջացնեն նոյն աշխատութեան այն երկու բեկորները, զորս յայտնաբերեց Կիլիկիոյ հանգուցեալ կաթողիկոսը՝ Գարեգին Յովսէփեան:

Սուրէն Գոլանճեանի գիտական գործունէութիւնը աւելի ճոխ կը դառնայ, եթէ նկատի առնենք միայն 1958 տարուան մէջ հրատարակուածները (անոնք՝ որոնք մեզի յայտնի են, հաւանաբար ոչ բոլորը), օրինակի համար ուսումնասիրութիւնը Մովսէս Խորենացիի Պատմութեան մէկ հատուածին, (Մովսէս Խորենացւոյ Նորայայտ Երկաթագիր պատառիկն ու Դանիէլեան Նշանագրերի օգտագործման ժամանակի հարցը), *հրատարակուած՝ «Բանբեր Մատենադարանի» 4րդ հատորին մէջ, 1958ին, կամ ուսումնասիրութիւն մը՝ որով կը հաստատէ թէ չէ մոռցած իր ծնած երկիրը՝ Ռումանիան, որովհետեւ այս ուսումնասիրութեան մէջ կը խօսի ԺԹ. դարու հայ նկարիչի մը՝ Թէոդոր Աստուածատուր Պըջըլեանի եւ անոր գեղարուեստական գործին մասին, օգտագործելով ռումանական դիւանները:*

Մօտերս լոյս պիտի տեսնէ Երուսաղէմի Կիւրեղ պատրիարքին գործին բեկորներուն մասին իր աշխատութիւնը, կամ ուրիշ գործեր, որոնց մասին տակաւին տեղեկութիւն չունինք:

Մեր ժողովուրդին ուզեցի ծանօթացնել, սոյն կարճ տեղեկութիւններով, մեր երկրէն մեկնած հայ երիտասարդ մը, որ իր աշխատութեամբ պատիւ կը բերէ մեզի Խորհրդ. Հայաստանի մէջ, եւ որուն անուան պիտի կապուի ձեռագրերու այս մեծ յայտնաբերումը: Սակայն մեզ, հին հայկական մշակոյթի հետազօտողներս կ'ուրախացնէ նաեւ այն իրողութիւնը թէ այս մշակոյթի փաստերը կը ճոխանան նոր յայտնաբերումներով:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՏԱՐԵՓԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ա.

Հրատարակչական.— Գրողներու Միութիւն.— Հայ Գրողներու Բարեկամներ. — 500 վճարող բաժանորդներ. — Կրթական հաստատութիւններ:

Հակառակ ընդունուած սովորութեան, այս տարի մեր տարեփակի տեսութիւնը պիտի չնուիրենք գրական հաշուեյարդարութեան:

Արտադրութեան եւ ստեղծագործութեան տեսակէտով 1959 տարին նահանջի մէջ է:

Ի՞նչ տուաւ մեզի հայ մամուլը: Նախորդ տարիներուն բոլոր օրաթերթերն ու պարբերականները պահեցին իրենց գոյութիւնը միշտ դժուարութեամբ: Նոյնիսկ այն օրկաններն ալ, որոնք ընդհանուր կարծիքի մը համաձայն, իրենց նիւթական բարգաւաճ վիճակը եւ անկախութիւնը կը պահեն: Սովորականին պէս տարեգիրքեր ալ իրենց գոյութիւնը զգացուցին, բայց անոնց ալ սպառումը մխիթարական չեղաւ:

Եթէ արտադրութեան եւ ստեղծագործութեան տեսակէտով մեր գրականութիւնը նահանջի մէջ է, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գրողներու շրջանակին մէջ, զանազան երկասիրութիւններու վերհրատարակութիւնը 1959 տարուան յատկանիշը պիտի կազմէ, մանաւանդ պատկառելի եւ հաւատաւոր աշխատութեան մը եւ լաւատեսութեան մը արդիւնք կարելի է ընդունիլ Մ. Աբեղեանի Հայոց Հին Գրականութեան Պատմութեան *երկու հատորներուն, Մաղաքիա Պատրիարք Օրմանեանի* Ազգապատումի *երեք հատորներուն, ինչպէս նաեւ Նիկոլ Աղբալեանի* Գրական եւ Քննադատական Երկերուն *Ա. հատորին հրատարակութիւնները (առաջին երկու երկերը Սեւան եւ վերջինը Համազգային հրատարակչական տուներուն կողմէ):*

Անկախ այս գրական եւ պատուաբեր ձեռնարկներէն, 1959 տարին յատկանշական պիտի մնայ նաեւ քանի մը այժմէական հարցերու քննութեամբ, որոնց նուիրուեցան գրական եւ գեղարուեստական խորհրդածութիւններ, գրողներու եւ մտաւորականներու կողմէ, եւ որոնց պիտի փորձենք անդրադառնալ այս սիւնակներուն մէջ: Այդ հարցերն էին Հրատարակչականի խնդիր, Գրողներու Միութիւն, Հայ Գրքի Ճակատագիր եւ Ընթերցողի Տագնապ, *հարցեր՝ որոնց հայ մամուլը պարբերաբար կ'անդրադառնայ, առանց կարենալու լուծել, կամ արմատական դարման մը առաջարկել: «Յառաջ», «Հայրենիք», եւ «Յուսաբեր» օրաթերթերը, ինչպէս նման հանրային խնդիրներու առթիւ, մեծ կարեւորութեամբ զբաղեցան այս հարցերով եւ յօդուածներ նուիրեցին: «Հայաստանի կոչնակ» շաբաթաթերթն ալ, շնորհիւ խմբագիր Ա. Ա. Պետիկեանի ներհուն եւ իմաստալից խորհրդածութիւններուն, որոնք կ'երեւին այդ շաբաթաթերթին մէջ, «Ինչո՞ւ կը կարդան, ինչո՞ւ չեն կարդար» խմբագրականով կ'անդրադառնար այդ ցաւատանջ հարցերուն:*

*Ամէնէն նշանակալիցը Մ. Թէօլէօլեանի զեկոյցն էր եւ այդ առթիւ յայտնուած մէկէ աւելի ներկաներուն բացատրութիւններն էին, Պէյրութի «Համազգային Մշակութային Միութեան կազմակերպած երեկոյթին մէջ, ընդհանուր նիւթ ունենալով «*Արտասահմանեան Գրականութեան Վերջին Քառասնամեակը*»: Զեկոյցին մէջ սակայն բազմաթիւ ուրիշ հարցեր քննութեան կ'առնուէին, եւ վիճաբանութեան կը դրուէին: Տարիներ առաջ համագումարներու մէջ տեղի ունեցան զրոյցները, ցանկութիւնները եւ դարմաններն անգամ մըն ալ կը կրկնուէին, գրեթէ նոյն բովանդակութեամբ, նոյն սրտցաւութեամբ, նոյն խանդավառութեամբ: Ընթերցողներու յոյսը տալով, որ մեր գրողները «չարժելու վրայ են» եւ շատ հարցեր պիտի լուծուին մօտական զաւազանով....*

Մեր գրողները վերացական միտքեր յայտնելու մէջ միշտ լաւատես են, եւ սակայն դժուար է հաշտուիլ անոնց անգործնական միտքերու հետ: Գեղեցիկ արտայայտութիւններ, ծրագիրներ միշտ կը լսուին, առանց երբեք ճանչնալու մեր իրականութիւնը, մանաւանդ իրենք են որ կը հաստատեն մտքի եւ հոգիի այս վիճակը, երբ կը խոստովանին թէ «Նոր եւ նորագոյն սերունդները՝ կամ թափ չունին, կամ հիներու կրակը չունին եւ կամ գործնական հնարաւորութիւններէ զուրկ են»: Այս վերջին պարագան ամէնէն աւելի կը համապատասխանէ իրականութեան: Գրողներու եւ ընթերցող հասարակութեան մտայնութեան եւ գործակցութեան միջեւ ներդաշնակութիւն չկայ:

Երբ կ'առաջարկուի «հրատարակչական» մը կազմել, անցեալի բոլոր փորձերն անտեսելով, նկատի կ'առնուի՞ հայ նկարագրին բացասական այն գիծը, որուն համաձայն Հայը անհատապաշտ է իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, եւ հաւաքական աշխատանքի անընդունակ: Հրատարակչական եւ տպագրական ձեռնարկներու առթիւ է որ մանաւանդ Հայը երեւան բերած է ու կը բերէ նկարագրի այս բացասական գիծը, նոյնիսկ առեւտրական ասպարէզի մէջ, Հայուն իբրեւ անհատ, նախաձեռնութիւնը եւ ընդունակութիւնը չէշտուած են միշտ.

Աչքի առջեւ բերէք արտասահմանի ամէն մէկ կեդրոն, ուր լոյս կը տեսնեն օրաթերթեր, պարբերականներ եւ մէկէ աւելի հրատարակչական ձեռնարկներ: Փորձեցէք օրինակի համար Լիբանանի կեդրոն Պէյրութի մէջ նման ձեռնարկի մը համար քովէ քով բերել եւ համախմ-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

— Երեւի ձեզանից ոչ ոք չէ մտածել մինչեւ այսօր թէ՝ Վասիլ Իւանիչը, որ իր հմտութեան ու աշխատասիրութեան շնորհիւ կարող էր յայտնի քաղաքներից մինի փոստատան կառավարիչ լինել, ինչո՞ւ է մեր այս աննշան աւանում ծառայում:

— Ի՞նչպէս չէ, մենք յաճախ խօսել ենք այդ մասին եւ զարմացել որ ձեզ նման արժանաւոր մարդը համաձայնուել է գալ մեր այս խղճուկ աւանը, հաճոյախօսեց երիտասարդներից մէկը:

— Հա՞, ուրեմն ասէք. դէհ, այժմ լսեցէք, ասաց կառավարիչը եւ գարեջրի գաւաթը նորից կիսելով՝ շարունակեց.

— Ես պարոններ, պաշտօն ունէի մայրաքաղաքում դեռ տասն եւ հինգ տարի սրանից առաջ: Այնտեղ ծառայում էի դարձեալ փոստատանը եւ վարում էի Նամակաբաշխի պաշտօնը:

«Թէ ի՞նչ պաշտօն է այդ, բացատրեմ: Գլխաւոր Նամակաբաշխը, առ հասարակ, վարում է թղթակցութիւնների բաժինը: Իւրաքանչիւր անգամ, երբ փոստն ստացւում է, նրան յանձնում են բոլոր նամակները, հասարա՞կ թէ ապահովեալ, նոյնպէս եւ պարբերական թերթերն: Այդ բոլորի հասցէները Նամակաբաշխը կարդում է ի լուր իւր շուրջը խմբուած ցրուիչներին, որոնց թիւը, երբեմն, հասնում է 20ի կամ երեսնի, եւ նրանցից իւրաքանչիւրին տալիս է իւր քաղաքամասին վերաբերեալ թղթակցութիւնները: Ցրուիչների հեռանալուց յետոյ՝ Նամակաբաշխի մօտ մնում են այն թղթակցութիւններն, որոնք յանձնւում են տէրերին փոստի վարչութիւնից տրուած մի որոշ արտօնագրով, առանց որին օտար մարդը չի կարող այդ թղթակցութիւնն ստանալ, մէկ էլ այն թղթակցութիւններն, որոնց ծրարների վրայ գրուած է «ց'պահանջ» խօսքը: Վերջին տեսակի թղթակցութիւնները տրւում են տիրոջը միայն այն ժամանակ, երբ վերջինս ներկայանալով Նամակաբաշխին՝ պահանջում է այն՝ նախապէս իւր հասցէն յայտնելով:

«Պէտք է ձեզ ասեմ որ «ց'պահանջ» վերտառութիւնը կրող ծրարները ամէնից հետաքրքրական թղթակցութիւններն են: Նրանց մէջ, ճշմարիտ է, լինում են եւ հասարակ բովանդակութիւն ունեցող նամակներ, (որոնք ստացւում են հեռու քաղաքներից) բայց լինում են եւ այնպիսիներ որոնք պարունակում են իրենց մէջ թանկագին գաղտնիքներ, ռոմաններ, տրամաներ, յաճախ եւ ողբերգութիւններ: Այդ տեսակի թղթակցութիւնները, գլխաւորապէս, ստացւում են քաղաքային փոստով, որից երեւում է որ նրանց հեղինակները ապրում են նոյն քաղաքում: Դրանցից շատերի վրայ չեն լինում, մինչեւ անգամ, ստացողի անունն ու ազգանունը, այլ միայն երկու պայմանական տառ, օրինակ, «Ա. Գ. ց'պահանջ», կամ «Ե. Ն. ց'պահանջ», երբեմն նաեւ թուանշաններ, օրինակ «1290 ց'պահանջ»: Նամակի տէրն այդ պայմանական տառերը կամ թուանշանները նամակաբաշխին յայտնելով՝ ստանում է իւր ծրարը:

«Ահա այս օրինակ թղթակցութիւնները՝ նամակաբաշխը պահում է առանձին զգուշութեամբ, մանաւանդ որ այդ մասին կանխաւ խնդրում են նրան նամակ ստացողները:

«Իմ ծառայութեան առջին տարում գըրեթէ չէի հասկանում այդ խորհրդաւոր հասցէների նշանակութիւնն ու արժէքը: Բայց երբ Նամակաբաշխի օգնական կարգուեցայ, իմ գլխաւորը հասկացրեց ինձ բոլորը եւ պատուիրեց որ զգոյշ լինեմ եւ իւր բացակայութեան ժամանակ սխալմունք չգործեմ՝ մէկին հասանելի նամակը միւսին տալով — «Դրանով ոչ մի այն պատասխանատուութեան կ'ենթարկուինք մենք, այլեւ ուրիշներին դժբախտութիւն կը պատճառենք» ասում էր նա ինձ:

ՄՈՒՐԱՑԵԱՆ

(3 Շար.)

բել բոլոր կարեւոր դէմքերը, եւ առա-ջարկեցէք որ հրաժարին իրենց նախա-ձեռնած գործերէն եւ հաստատակաց գոր-ծի մը համար միացնեն իրենց նիւթական եւ մտաւորական ուժերը ։ Պէյրութի մէջ գոյութիւն ունին չորս կարեւոր հրա-տարակչական տուներ ։ Անոնց սեփակա-նատէրերը կրնայի՞ք քով քովի բերել, հաւաքական հրատարակչականի մը հա-մար։ Վստահ եմ որ գաղափարն իսկ խորհրդածութեան առարկայ պիտի չդառնայ։ Ամէն մէկը իր անցեալն ունի, եւ աւելի կամ պակաս յաջողութիւնները։ Եթէ Պէյրութի մէջ յաջողին իսկ, կը կարծէ՞ք որ նոյն գաղափարին իրակա-նացման համար հայ անհատին անհատա-պաշտութեան նկարագիրը աւելի բարձր պիտի չխօսի արտասահմանի ուրիշ կեդ-րոններուն մէջ ։

Ըմանք Հրատարակչականի մը յաջո-ղութեան համար Գրողներու Միութիւն մը կազմել եւ անոր վստահիլ կ՚առաջար-կեն։ Շատ անգամ փորձուած է Համա-գումարներու կողմէ մշակուած Գրողնե-րու Միութեան մը կազմութիւնը, եւ եր-բեք ալ իրականութիւն դարձած չէ ։ Ար-տասահմանի ուրիշ կեդրոններու մէջ ալ փորձուած է եւ միշտ ձախողած։ Կը հա-ւատա՞ք որ եթէ ամէն կեդրոն իր Գրող-ներու Միութիւնը ունենայ, անոնց ներ-կայացուցիչներով կարելի պիտի ըլլայ կազմել համագաղութային Գրողներու Միութեան մը կեդրոնական մէկ օղակը։ Մենք չենք հաւատար դժբախտաբար ։ Ըրովհետեւ Հայու անհատապաշտ նկա-րագիրը այս պոթիւ ալ երեւան պիտի ել-լէ եւ պիտի ձախողեցնէ ամէն գեղեցիկ ձեռնարկ ։

Նկարագրի այս բացասական գիծով, անկարելի է ունենալ նաեւ կեդրոնական ամսագիր մը, որուն շուրջ պիտի համա-խմբուէին որակաւոր բոլոր գրողները, վարկը եւ ուղղութիւն տալու համար հետզհետէ հասնող նոր գրողներուն։ Ա-մէն կեդրոն իր ամսագիրը կամ շաբա-թաթերթն ունի, բոլորն ալ անհատական նախաձեռնութեան, ճաշակի եւ զոհողու-թեան արդիւնք, բայց ոչ մէկ ձեռնարկ որ հաւաքական աշխատանքի պատկերը ներկայացնէ ։ Փորձեցէք միութիւն մը առաջարկել անոնց։ Հետեւանքը կրնաք գուշակել ։ Այսօր գոյութիւն ունեցող բոլոր ամսագիրները՝, առանց բացառու-թեան, նիւթական տագնապի մէջ են ։ Կան որ երեսուն եւ վեց կամ քսան տա-րիներու անցեալ մը ունին, բայց վաղ-ուան անստուգութիւնը կը ճնշէ վրանին ։ Ընթերցողները պիտի յիշեն Թէրեւս «Նոր Գիր» եռամսեայ պարբերագրին պարա-գան։ Ամերիկայի պէս բազմահայ գաղու-թի մը մէջ 16 տարի իր գոյութիւնը պա-հելէ ետք, ստիպուեցաւ դադրեցնել քա-ջալերութեան պակասին պատճառով ։

Կուգանք արդէն ամէնէն ցաւոտ եւ հր-րատապ հարցին ։ Մեր ժողովուրդը ըն-թերցող չէ... երթալով ընթերցողները կը պակսին, մասնաւորաբար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերուն մէջ։ Ընթերցո-ղի պակասը արդիւնք չէ հայերէն հրա-տարակութիւններու սղութեան։ Երբ «սպառման եւ աժանագին հրատարակու-թեան հնարաւորութիւնները կ՚աւելնան, հետզհետէ կ՚աւելնայ նաեւ թիւը ընթեր-ցող հասարակութեան» ինչպէս կը կար-ծեն ոմանք։ Փորձեցէք ձրի բաժնել որեւէ հրատարակութիւն, նոյնիսկ լաւագոյն-ներէն, խնդրանքները մատի վրայ նոյն-իսկ պիտի չհամրուին ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ՝ ԵՏՐՈՒՍՔՆԵՐԸ

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ԵՒ ԿԱՐԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄՐՑՈՐԴԸ

Այսօր, հնագիտական շրջաններու մէջ, ամէնէն աւելի փնտռուած տեղեկութիւն-ները կը վերաբերին Ետրուսքներուն, այս հին սքանչելի ժողովուրդին, որ Հռոմի հիմնադրութեան ժամանակակից էր (Է. դար Քրիստոսէ առաջ)։

Այսօր անթիւ են արժէքաւոր հրատա-րակութիւնները, որոնք կը վերաբերին ետրուսքեան գեղարուեստի հրաշալիքնե-րուն, երեւան եկած՝ պեղումներու հե-տեւանքով ։

Ամբողջ Եւրոպան յուզուած է։ Իտալիա այցելող միլիոնաւոր զբօսաշրջիկները անպայման կ՚այցելեն Չերվեդերին եւ Դարգուինիան, ետրուսքեան գեղարուես-տի այս կեդրոնները։

Այսօր չափաւոր մշակոյթի տէր անձ մը չի կրնար անգիտանալ, թէ ժամանակին գոյութիւն ունէր, Եւրոպայի մէջ, մեծ քաղաքակրթութիւն մը, որ արժանի մրր-ցորդը եղաւ հռոմէական եւ կարկեդոնա-կան քաղաքակրթութեանց եւ յաջողեցաւ պահել իր ինքնուրոյն նկարագիրը, յու-նական քաղաքակրթութեան դիմաց ։

Ետրուսքները եղան առաջնակարգ ճար-տարապետներու ժողովուրդ մը։ Անոնք շինեցին յատակագծաւոր քաղաքներ եւ գեղարուեստը սորվեցուցին հին Իտալա-ցիներուն եւ Հռոմէացիներուն ։

Ետրուսքները այնպիսի հմտութեամբ կը մշակէին հողը, որ այսօր մարդիկ վերստին հասած են իրենց մակարդակին։

Ետրուսքները առաջին Եւրոպացիները եղան, որ շինութեան մէջ սկսան գործա-ծել կամարներ։ Անոնք անմրցելի պղնձա-գործներ հանդիսացան ։

Անոնց ոսկերչական արուեստը անգե-րազանցելի մնաց մինչեւ մեր օրերը ։

Ետրուսք բժիշկները իրենց ժամանակին լաւագոյններն էին ։ Կը կիրարկէին նաեւ ջուրով բուժումը ։

Գիտէին նոյնպէս ջուր գտնելու ար-ուեստը եւ Հռոմայեցիներուն սորվեցու-ցին ափրիկեան անապատներուն մէջ բա-նալ ջրհորներ, որոնց հետքը այսօր ի զուր կը փնտռենք ։

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐԱՀԱՐ

Ետրուսքները առասպելական հարըս-տութիւն ունէին, մոլեռանդ կռապաշտ-ներ էին, թէեւ բարոյական ծանր սայ-թաքումներով ամբաստանուած ։

Անոնք միշտ իրենց մտքին առջեւ ու-նէին անդրաշխարհը, եւ սակայն կը սի-րէին աշխարհիկ կեանքը եւ անոր հա-ճոյքները։

Կը սիրէին գեղեցկութիւնը, երաժշ-տութիւնը, մինչեւ իսկ զարմանները կ՚ըն-տելացնէին երաժշտութեան ուժով։ Կ՚աշ-խատէին երաժշտութեան չեշտերու ըն-կերակցութեամբ · ըմբիշները կը կռ-ուէին երգի ընկերակցութեամբ · ստրուկ-ներն անգամ կը ծաղկուէին երաժշտական մթնոլորտի մէջ ։

Այսուհանդերձ, Ետրուսքները անգութ ժողովուրդ հանդիսացած են ։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ

Ետրուսքները, որոնք Կեդրոնական Ի-տալիոյ բնակիչները եղան, առաջինները հանդիսացան, որ Իտալիան նախապատ-մութենէն դուրս հանեցին ·

Այսօր հետզհետէ երեւան կուգան ա-նոնց գեղարուեստի չքնաղ արտադրու-թիւնները, գրութիւնները, մեծղի նուա-ճումները։

Եւ սակայն, հակառակ այս բոլոր գիւ-տերուն, չեն դադրիր առթելէ մեծագոյն զարմանքը ։

Անոնք կը մնան խորհրդաւոր ժողո-վուրդ մը։

Դարաւոր փնճարանութիւններ չեն բա-ւած յստակցնելու համար բազմաթիւ կէ-տեր, որոնք կը վերաբերին այս մեծ ժո-ղովուրդին · ուրկէ՞ եկած են, ո՞ր լեզ-ուական ճիւղին կը պատկանի անոնց խօ-սած լեզուն, ի՞նչ է իմաստը այն գրու-թիւններուն, ուր յունարէն գիրերը գոր-ծածուած են ։

Եւ սակայն, հակառակ այս կէտերուն մթութեան, ստոյգ է որ Ետրուսքները ե-ղած են հիմնական ազդակներ արեւմտ-եան քաղաքակրթութեան կերտումին մէջ։

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ ՓԱՌԱՏ

Ետրուսքներ՝ չափազանց կրօնասէր ժո-ղովուրդ մը եղած են։ Կը յարգէին մե-ռեալներու յիշատակը ։

Երեւան հանուած են բազմաթիւ գե-ղարուեստական տապաններ, զարդար-ուած գեղեցիկ արձաններով, որոնց շի-նութեան մէջ կ՚ընդնշմարուի հին իոնա-կան– յունական ազդեցութիւնը ։

Այս յիշատակարաններէն ոմանք ունին երկու հազարէ աւելի տարուան հնու-թիւն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՒՏԵՐ

1898ին, Թոսքանայի մէջ, հողագործ մը իր արտը կը հերկէր · յանկարծ՝ եզը խոր փոսի մը մէջ ինկաւ ու հոն անշար-ժացաւ։ Խեղճ գիւղացին սաստիկ այլայ-լեցաւ ու տխրեցաւ։ Իր բոլոր ջանքերը, եզը փոսէն հանելու, ի դերեւ ելան ։

Ստիպուեցաւ ուրիշ մարդիկ կանչել · բայց ասոնք ալ չկրցան հանել եզը, որ ինկած էր ետրուսքեան դամբանի մը մէջ։ Պէտք եղաւ մեռցնել կենդանին · բայց ա-նոր կորուստը բախտաբեր եղաւ, որով-հետեւ գիւղացիին հողը արժեւորուեցաւ գտնուած գանձերէն ։

Արտին տէրը, իշխան Լուչիանօ Պոնա-փարթէ, ուրիշ հնախոյզներու հետ ա-ռաջ տարաւ աշխատանքները, որոնք ըս-պասուածէն շատ աւելի յաջող ելք ունե-ցան։ Երկու տարուան մէջ, իշխանը հըս-կայական հարստութիւններ դիզեց ։

Գտնուած առարկաներու կարգին կը հաշուէին արձաններ, նկարներ, ապա-րանջաններ, մետաղեայ հայելիներ, քանդակներ, ամաններ ։

ԱՌԱՋԻՆ ԵՏՐՈՒՍՔՆԵՐԸ

Ետրուսքներու չքնաղ արուեստը միայն մեր դարերուն չէ ունեցած իր սիրահար-ները · հին Հռոմէացիներն անգամ հաս-կցած էին անոր բարձր արժէքը ։

Մեծ ետրուսքաբան մը եղած է Կղաւ-դիոս կայսրը։ Ան եղած էր մեծ զօրավար մը, փայլուն յաղթանակներ տարած ըլ-լալով Ափրիկէի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Եղաւ նաեւ հնաբան, արտադրե-լով քսան յունարէն գրքեր, որոնք կը վե-րաբերին Ետրուսքներու պատմութեան, «Թիրենիկա» վերտառութեամբ ։

Կղաւդիոս իր տեղեկութիւնները քաղած էր ուղղակի շփումներ ունենալով Ետ-րուսքներուն հետ, որոնք, այն ատեն, մեծազօր Հռոմի ենթակայ ժողովուրդ-ներէն մէկն էին ։

Դժբախտաբար, Միջին դարուն, Կղ-աւդիոսի մեծածաւալ թանկագին գրու-թիւնը կորսուեցաւ ։ Ետրուսքները մոռ-ցուեցան ամբողջ տասնըհինգ դար ։

ԺԵ · դարուն, Դոմինիկեան կրօնաւոր մը, Հ · Աննիօ Վիդերպացի, գիրք մը գը-րեց Ետրուսքներու մասին, ուսեալ մար-դոց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար անհետացած հին ժողովուրդին վրայ · գիրքը շատ մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ բազմիցս հրատարակուեցաւ ։

Այդ ժամանակէն ասդին Ետրուսքներու մասին տեղեկութիւնները բազմապատ-կուեցան, մանաւանդ վերջին դարու պե-ղումներուն հետեւանքով ։

Ետրուսքներու չարքին պէտք է դասել Շուէտի այժմու թագաւոր Կիւսթաւ Ա-տոլֆը ։

Քաղեց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ · ԹԷՔԷԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Այս յուռ ալերսին ունկնդրող չիկար ։ Անակնկալ լքումը որ հոն կը տիրէր, սր-տաճմլիկ բան մը ունէր իր մէջ։Գեղջուկ, պարզ եւ գրաւիչ պատկերը իր կենդա-նութենէն եւ գոյնէն զրկուեր, ազալի ե-րեւոյթ մըն էր առեր։ Մա՞հը պտըտած էր հոն, կեանքերը խլելով ։

Ոչ։ Թուղթի աղէտաւոր, լալկան, պա-ղատալից կտոր մը, սրտի մը արիւնին ու արցունքին մէջը թաթխուած, ձեռքէ մը ուրիշ ձեռք անցեր էր։ Ու պարտէզը, ու ածուները, ու ծաղիկները, ու ցնցուղը, հողասանտը, փայտէ ցած աթոռակը կը մնային անտէրունչ, սրտաճմլիկ լքումի մը մէջ։

Սոֆի դուրս չէր ելլար իր սենեակէն, վասն զի կարդացեր էր իրեն ուղղուած սիրոյ այդ անակնկալ եւ ջղայնոտ յայ-տարարութիւնը ։

Պատուհանին առջեւը՝ նստած, դունատ եւ դողահար, իր մեղամաղձ մատները ֆրոշէի մը մեքենական շարժումներուն մէջ չարչարելով, աչքը սեւեռուն եւ խո-ժոռ, կը մտածէր։ Ատի՞կա էր իր փնտը-ռածը, թուղթի այդ ողորմելի, ցաւա-գին կտորը ։ Հապա ո՞ւր կը մնային իր ոսկեղէն երազները որոնք իր անրջոտ կեանքին սնունդը կը կազմէին, ինչ հար-ուած՝ անամիտ, վերացական աղջիկնու-թեան մը փայփայած գգուած խրոխտ ծր-րագիրներուն ։

Սէր, ու առանկ սէր · մուրացկան, աղքատ, վատուժ սէր։ Եւ ինք որ, իր երազներուն բարձունքէն, իր հրապոյր-ներուն գիտակից հպարտութեան վերէն տեսակ մը արհամարհանք նետեր էր՝ ի-րենց պզտիկ, խենդուկ, սամբակ սէրե-րովը զինք հետապնդող պատանիներուն երեսին, անգոսնելով անոնց հրաւիրող ստահակութիւնները ու կրքոտ աղաչանք-ները։ Ու հիմակ, նորէն, այդ սէրերուն ամէնէն աննշանին, ամէնէն ողորմելիին, ամէնէն արգահատելիին ենթարկուէր ։

Իր երեւակայութեան բորբոքումին մէջ, մէկէնիմէկ, ծագող արշալոյսի մը փողփողումովը, կը բացուէր ամիրային խաղաղ ու մաքուր ապարանքը ։ Տօք-թորին բարձր, հմայքոտ, առինքնող, ազնուական սիլուէթը կ՚երեւնար, աչուը-ներուն զօրավալից ու հրայրքոտ վառ-քովը։

Անոր փառումը իրեն, անոր հեւքը, ա-նոր ջերմ զուրգուրանքը ինչ գինովու-թիւն :Ատ չէ՞ր պերճ, շքեղ, անուցանող, երջանկացնող սէրը։ Համբիկ ի՞նչ հմայ-քով կրնար պարուրած ըլլալ իր հոգին ու իր միտքը, մանկութենէն մինչեւ այդ օ-րը։ Դեռ՝ մինչեւ հիմակ կը յիշէր անոր բոպիկ դպրոց երթալը, պատռտած հա-գուստներով, գլուխը բաց, խեղճ, աղա-ղուն ։

Շատ տափակ անորոշ, սահմանափակ զգացում մը տածեր էր միշտ անոր հա-մար։ Ընկերոջ տարտամ համակրութիւն մը որ ժամանակին հետ կը կազմուի եւ անոր հետ ալ կը կորսուի ։

Հիմա մանիֆաթուրաճիի այդ աշկերտը խենթութեան տագնապի մը մէջ՝ դէպի իր սիրտը կ՚ուզէր մագլցիլ, սիրոյ բար-ձրութիւններուն վրայ կանգնիլ ։ Այդ անհնարին տիրապետումին համար, սի-րոյ խենթ ողբ մը կը կարդար ան իրեն ծիծաղելի բացատրութիւններով, խակ ու անճարակ լեզուանիւթեամբ մը որ իր զգայուն աղջիկի սրտին բան մը չէր ը-սեր։ Ջինքը երջանկացնելու խոստում-ներ, ապուշ ու նենգամիտ հեռապատկեր-ներու ցուցադրումով մը։

Հետզհետէ, կացութեան աւելի հան-դարտ ուսումնասիրութեամբ մը, հատու-կտոր, ինքնին աննշան դէպքերու զուգա-ւորումով մը, Սոֆի կը յաջողէր ամբողջ վիճակ մը պարզել ։ Տղուն նայուածքնե-րը, շարժումները, վերջին մէկ քանի ա-միսները՝ իրեն հանդէպ անոր վերաբե-րումին տարօրինակութիւնը, անոր ան-սովոր փութկոտութիւնը իրեն հաճոյա-նալու, եւ մանաւանդ անոր այն խօսքը թէ «պարտէզը իրեն համար դարդարեր էր», հիմա կը յայնար, կը լուսաւոր-ուէր, հոգիի մը ամբողջ տրամադրու-թիւնը ցոլացնելով։

Ուրեմն այդ ապարդիւն, տխմար սէրն էր որ մղած էր դանիկա այդ բոլոր գե-ղեցիկ բայց ունայն աշխատանքին, պար-տէզին ածուները, ծաղիկները, ամբողջ ակնապարար յարդարանքը այդ զարդ-ուած, ծամծմուած, երկչոտ, ապիկար սիրոյն արգասիքն էին · ու ինք, Սոֆի, առանց ուզելու, անգիտակցօրէն, ա-տոնք առաջ բերեր էր, արծարծելով, հուրք, հեւք տալով այդ մեղաւոր ու չփոխարինուած զգացումին ։

Անակնկալի եւ սրտնեղութեան առաջին տենդոտ ու վայրագ ժեստի մը մէջ, Սո-ֆի պատռեր էր սիրատոմսը, զայն եր-կու հեղ խորունկ ուշադրութեամբ մը կարդալէ եւ անոր անհաւատալի իմաստը վերլուծել, հասկնալ ջանալէ յետոյ ։ Թուղթին բեկորները ցիրուցան անյայտ եղած էին պարտէզին մէջ ։

ԵՐՈՒԱՆԴ [illegible]

(Շար.)

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի առողջացած է։ Հռոմի խորհրդային դեսպանը երկրորդ այցելութիւն մը տուաւ Կրոնքիի եւ հաղորդեց թէ Մառէշալ Վորոշիլով պատրաստ է ընդունելու Իտալացի իր պաշտօնակիցը՝ յառաջիկայ Փետրուարին։

Ժ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն կոչ մը հրապարակեց, ուր կը յայտարարուի թէ կուսակցական քարոզչութեան ուժ պէտք է տալ «այնպիսի ատեն մը՝ երբ համայնավարութեան հակառակորդները զօրացուցած են իրենց քարոզչութիւնը»։ Կոչին մէջ կը յիշուի նաեւ այն սկզբունքը՝ թէ «չաշխատողին հաց չկայ»։

ՍՊԱՆԻՈՅ Նախագահ Ֆրանքօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փորթուկալի Նախագահ Թոմասի հետ, երկու երկիրներու սահմանին վրայ։

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Ֆրանսայի ներքին նախարարութիւնը Իտալացի բանուորներուն հրահանգած է երկրէն դուրս ելլել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վարվարէի (Լօռէմիշցի) 10 Ն. Ֆ.ի նուիրատուութիւնը Օհան Հայրապետեանի (Վալանս) մահուան յիշատակին համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գ. Ա. Բաննաեան Երեւանէն կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Հայկազ Միքայէլի Բաննաեանը, որ կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։

× Գ. Գրիգոր Ամալեան Երեւանէն կը փնտռէ Ալեքսան Յովհաննէսի Գրիգորեանը։

× Գ. Կարապետ Գազազեան Երեւանէն կը փնտռէ Գրիգոր Ասուրեանը։

× Տիկին Զապէլ Յակոբի Գասպարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սանասար Յակոբի Գասպարեանը որ ծնած է 1913ին Ոսկեվազ գիւղում, մօր անունն է Աննիկ։

× Տիկին Շուշանիկ Զաքարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Գառնիկ Յարութիւնի Ղազանճեան։

× Տիկին Լիւսիկ Տիւլկէրեան, ծնեալ Ամպարով, Երեւանէն կը փնտռէ իր ամուսինը Գ. Շաւարշ Տիւլկէրեան, որդի Տիգրանի Բոկտանովաքի (Վրաստան)։

× Տիկին Սիրանոյշ Ղահրամանի Արեւշատեան, Երեւանէն կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգի Արեւշատեան, Տարտաբաշվիլի։

× Տիկին Արմաւենի Պետրոսեան, ծնեալ Մշիկեան, կը փնտռէ իր քեռորդին Սուքիաս Սուքիասի Բազանճեանը, երզնկացի։

Փնտռուող վերայիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ (8)։

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նուիրատուութեանց եւ շնորհակալիքներու ազդերը չարադրել ՆՈՐ ՖՐԱՆՔՈՎ, շփոթութեանց տեղի չտալու եւ վարչութեան աւելորդ աշխատանք չպատճառելու համար։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Սեր. Նահանգ. Մուրատ Ռուսում. Մարսէյլի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբ. Յովհ. Թէճիրեանի եւ Ոսկան Քէնտիրեանի մահուան առթիւ, անոնց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։ Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները, Ղազարոսեան քամի Ն. Ֆ., Մարգար Ծերուկեան տաասը Ն. Ֆ., Երանոս Ծերուկեան տասը Ն. Ֆ., Քէնտիրեան տասը Ն. Ֆր, Լէոն Քէնտիրեան տասը Ն. Ֆ., Ֆ. Կ. Խաչ տասը Ն. Ֆ., Լէօն Քէնտիրեան տասը Ն. Ֆ., Կիւլեան 5 Ն. Ֆ., Ղեւոնդ Կիւլեան տասը Ն. Ֆ., Թէճիրեան եղբարք իրենց եղբօր Ոսկանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, Մուրատ Ռուսումնասիրացի կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ.։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն.—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200)։

Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000)։

Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Գ. Զառըրճեան 10 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Էպպէրեան տասը Ն. Ֆ., Գ. Վ. Մոսկոֆեան (Լը Վէզինէ) տասը Ն. Ֆ., Գ. Ալէքս Գիրէճեան (Ալֆորվիլ), Գ. Տէմիրճեան, Գ. Բալուլեան, Գ. Շահմիրեան, Տիկին Հայկուհի Մութաֆեան, Գ. Աքաշեան, Գ. Թօփալեան (Րոմէնվիլ), 10ական Ն. Ֆ.։ Գ. Էրքիլէթեան, Գ. Զ. Գարթեւեան (Սէն Մօռ), Գ. Սողոյեան, Գ. Սարաֆեան (Մէօտօն) 5ական Ն. Ֆ.։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Տէր եւ Տիկին Թիէրրիի վերջին ճամբորդութիւններու ընթացքին լուսանկարուած պատկերներու ներկայացում եւ մեկնաբանութիւն։

ԱՂԹԱՄԱՐ, ԱՆԻ, ՀՌՈՄՈՍ, ԿԱՐՍ, ՏԱՅՔ։

Ուրբաթ, Յունուար 15ին, ժամը 8.45, Սանթրոյի սրահին մէջ, 8 ժան Կուժոն փողոց։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ կը խնդրուի այժմէն տոմսերը ապահովել հայկական թերթերու մօտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 28ին, Շաբաթ երեկոյեան։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի)։ Ապրիլ 17ին

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց-22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 13 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8695 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4496

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԴԵՄՈԿՐԱՏ" ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Այն պահուն, երբ Այզընհաուըր իր շրջապտոյտի ընթացքին Անգարա կ'այցելէր եւ ամերիկեան թերթերը առիթ կը գտնէին գովքը հիւսելու «ժողովրդավար» Թուրքիոյ, կամօքն ու հրամանաւն «հանրապետական» ու «դեմոկրատ» վարչապետ Մէնտէրէսի՝ մամուլի ազատութիւնը կը ստանար նոր հարուած մը այն երկրին մէջ, ուր գրաքննութիւնը սանձարձակ գործած է ամէն ժամանակ, — Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնապետական վարչաձեւէն սկսեալ մինչեւ տխրահռչակ Իթթիհատի Սահմանադրութիւնը, մինչեւ Մուսթաֆա Քեմալի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի Հանրապետութիւնը :

Ոչ մէկ բան փոխուած է այս ուղղութեամբ Թրքական ճակատին վրայ ։

Այս անգամուան «հերթականն» զոհն է Վաթան թերթը, որուն տնօրէն — խմբագիրն է յայտնի հրապարակագիր Ահմէտ Էմին Եալման, Սելանիկի հաւատափոխներու սերունդէն, նախկին խմբագիր Վաքըթ օրաթերթին, համալսարանական կրթութիւն ստացած Ամերիկայի մէջ ։ Ներկայիս 71 տարեկան :

Կռթնած իր վայելած ժողովրդականութեան վրայ, — որուն գլխաւոր մէկ պատճառն ալ ա՛յն է որ շնորհիւ իր անձնական հարստութեան ո՛չ մէկ վճարում կը ստանայ պետութենէն վարչապետի պաշտօնին համար, — Մէնտէրէս ժամանակի ընթացքին դարձաւ պզտիկ «դիկտատոր» մը, նման իր նախորդներուն :

Երկիրը կը կառավարէ ըստ կամս, առանց մտիկ ընելու աջէն ու ձախէն ուղղուած քննադատութիւններուն :

Ո՛չ միայն անխնայ կը հալածէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց գլխաւոր վարիչները, մինչեւ բանտ առաջնորդելով անոնցմէ ոմանք, այլ հետեւհետէ պատասխանատու պաշտօններէ կը հեռացնէ անոնք, որ տարիներէ ի վեր գործակցած էին իրեն հետ դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ եւ օժանդակած իր վերելքին և որոնք այլեւս չեն հանդուրժեր իր մենատիրական ձեւերուն :

Վաթան տեղ տուած ըլլալով Մէնտէրէսն ու իր կառավարութիւնը քննադատող գրութեանց, մասնաւորաբար Թայմ պարբերականի մէկ յօդուածին, դատաբանը մէկ ամիս դադարման դատապարտած էր թերթը եւ 16ական ամիս բանտարկութեան՝ խմբագիր Եալմանը եւ պատասխանատու վարիչներ Նայիմ Թիրալին եւ Սէլամի Աքփընարը :

Վաթանի խմբագրին դատապարտութիւնը խոր արձագանգ գտաւ Եւրոպայի մէջ :

Միջազգային մամուլի հիմնարկութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Ցիւրիխ (Զուիցերիա) եւ որուն կ'անդամակցին շուրջ հազար թերթերու խմբագիրներն ու պատասխանատու վարիչները, անցեալ Դեկտեմբեր 18ին «ազատ աշխարհ»ի թերթերու հրատարակիչներուն ուղղուած կոչով մը կը հրաւիրէր զանոնք միանալու իրեն, բողոքելու համար «Թուրքիոյ մէջ մամուլի ազատութեան բռնաբարման դէմ» :

Թրքական չորս թերթեր՝ Ճիւմհուրիյէթ, Միլլիյէթ, Եէնի Սապահ եւ Տիւնեա վերջին պահուն այս կոչը հրատարակելէ արգիլուած ըլլալով կառավարութեան հրամանով՝ Դեկտեմբեր 20ին լոյս տեսան իրենց առաջին էջերուն վրայ ճերմակ պարապ տեղերով :

Դեկտեմբեր 22ին Անգարայի կառավարութիւնը հրատարակեց զեկոյց մը, բողոքելու համար մամուլի Միջազգ. հիմնարկութեան կոչին դէմ, զոր կը նկատէ «միջամտութիւն երկրին ներքին գործերուն եւ անարգանք մը Ազգային ժողովին եւ Թուրք դատական մարմնին համար» :

Հակառակ միջազգային մամուլի բողոքին, Մէնտէրէսի կառավարութիւնը կը շարունակէ իր հալածանքը մամուլին դէմ :

Յունուար վեցին Պոլսէն ստացուած հեռագիր մը կը հաղորդէր, որ Քիմ շաբաթաթերթի խմբագրապետ Շահապ Պալտըօղլու ամերիկեան Ինտիանափոլիս Սթարի Մէնտէրէսի դէմ գրած մէկ յօդուածը արտատպած ըլլալուն համար 16 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, թերթն ալ մէկ ամիս փակ պիտի մնայ :

Իսկ Եալման խնդրած է, որ վեց շաբաթ յետաձգուի իր բանտարկութեան վճիռին գործադրութիւնը, առողջական պատճառներով :

Ահա թէ ինչպէս կ'ըմբռնեն «դեմոկրատ» Թուրքերը «Հանրապետութեան» եւ «ժողովրդավարութեան» տարրական սկզբունքները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՈՎ ՄԷԿ ՁԻՋՈՒՄ

ՋՐԱԾԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ՝ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ

Վարչապետ Ատընաուըր Արեւմտեան Պերլին գնաց, ուր, Ծերակոյտին առջեւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Մեծերու յառաջիկայ ժողովին մէջ ամէնէն ծանրակշիռ պարագան պիտի ըլլայ Պերլինի հարցին քննութիւնը սկսիլ այնտեղէն՝ ուր մնացած էր Ժընեւի ժողովին վերջաւորութեան :

Գերման վարչապետը ուղղակի դիրք ճշդեց բրիտանական տեսակէտին դէմ : Ինչպէս ծանօթ է, Լոնտոնի համաձայն Ժընեւի մէջ Պերլինի մասին դաշնակիցներու բրած առաջարկները ի զօրու են եւ Մեծերու ժողովին մէջ նոր քննութեան մը պիտի ենթարկուին: Այս առթիւ Վարչապետ Ատընաուըր ըսաւ. — Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովը անելի մը յանգեցաւ. հետեւաբար, բնական է որ այն ատեն Արեւմտեաններու կողմէ եղած բոլոր առաջարկները չեղեալ նկատուին :

Դաշնակցային Հանրապետութեան Վարչապետը շեշտեց թէ Դաշնակիցները պէտք չէ ազդուին Խրուշչեւի սպառնալիքներէն, այլ, ընդհակառակն, յստակօրէն պէտք է հասկցնեն անոր՝ թէ որեւէ ձեւով Պերլինի հանդէպ իրենց ունեցած պարտականութիւններէն հրաժարելու նպատակ չունին :

«Մենք պէտք չէ սարսափինք Խրուշչեւի սպառնալիքներէն, որովհետեւ ան կը սիրէ յաճախ սպառնալ, բայց միաժամանակ գիտէ թէ ջրածին պատերազմի մը շղթայազերծումը, նոյն ատեն Խ.Միութեան ալ կործանումը կը նշանակէ» ըսաւ Ատընաուըր :

Գերմանիոյ Վարչապետը դարմանքով կը յայտարարէ թէ անակնկալի եկած է արեւմտեան Արտաքին Նախարարներու եւ կառավարութեանց ներկայացուցիչներու հետ ունեցած իր շփումներէն, տեսնելով թէ անոնք անտեղեակ են կամ շատ քիչ գաղափար ունին «բռնատէրերու մտածելակերպին» մասին: Ատընաուըրի համաձայն, ապահովաբար այս է պատճառը որ կարգ մը Արեւմտեաններ զիջումներ կ'ընեն խորհրդայիններուն (ոչ մէկ անուն տուաւ) :

Միւս կողմէ, հեռատեսիլէն խօսելով յայտարարեց թէ «միջազգային կացութեան մեղմացումը նորոյթի բառ մը եղած է» :

«Անշուշտ, աւելցուց ան, մեղմացման որոշ նշաններ կան եւ կը մաղթեմ որ իրականութիւն դառնան անոնք: Կը մտածեմ թէ նոյնիսկ Խրուշչեւ կ'ուզէ այդ մեղմացումը, քանի որ պէտք ունի անոր, այլապէս, պիտի չկարենայ իրականացնել իր եօթնամեայ ծրագիրը: Այսուհանդերձ, Արեւմուտքը պէտք չէ տեղի տայ, մտածելով թէ կացութեան մեղմացումը կատարուած իրողութիւն մըն է : Խրուշչեւի վերջին ճառերը եւ Խաղաղականի մէջ արձակուելիք հրթիռներու լուրը կացութեան մեղմացման կամքի մը արտայայտութիւնները չեն»

Մինչ այս մինչ այն խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը Ատընաուըրի Արեւմտեան Պերլին այցելութեան լուրը հաղորդելով, կ'աւելցնէ թէ անոր նպատակն է «նոր դժուարութիւններ ստեղծել, կացութեան բարելաւման արգելք հանդիսանալու համար քաղաքին այն շրջանին մէջ՝ որ երբեք չէ պատկանած Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ կը գտնուի Ժողովրդավար Հանրապետութեան պատկանող հողամասին կեդրոնը» :

ԱՇԽԱՐՀ ՍՈՎԻ ՊԻՏԻ ՄԱՏՆՈՒԻ, ԵԹԷ..

ԼՈՆՏՈՆ.— Հռչակաւոր պատմաբան Տօքթ. Արնոլտ Թոյնպի «Խաղաղութիւն և երկրի բնակչութիւնը» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը ընելով ըսաւ ի միջի այլոց. «Եթէ ուշադրութիւն չդարձնենք, ծնունդներու աճումը մեզ պիտի առաջնորդէ կործանումի»: Ըսաւ թէ՝ գիտութիւնը, մեծ չափով կրնայ աւելցնել ըսպառման նիւթերու արտադրութիւնը: Աւելցուց թէ՝ ամէն պարագայի մէջ օր մը պիտի հասնինք սովի շրջանին, որովհետեւ, թեքնիքը կրնայ զայն յետաձգել սակայն, չի կրնար անոր առաջքը առնել: Ծնունդները սահմանափակելու մասին խօսելով ըսաւ՝ թէ այդ ծրագիրը իրագործելու համար աւելի շատ ժամանակ պէտք է քան ինչ որ պէտք է մահացութիւնը նուազեցնելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԿԱՐԱՆ (*Յունուար 11*).— *Զոյլ ոսկի 3615, նափոլէոն՝ 36, զուից. 35,70. քսան տոլարնոց 187,20, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) անգլ. 13,85, տոլար 4,92, զուից. 1,15, մարք 1,19:*

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ, *Ֆրանսական շարժանկարի ծանօթ աստղը մանչ զաւակ մը ունեցաւ երկուշաբթի առտու: Այս առթիւ ամուսինը՝ Ժագ Շարիէ մամուլի ասուլիս մը տուաւ: Ծանօթ է որ շաբաթներէ ի վեր սպասուած այս դէպքը ազգային հանգամանքէն ալ դուրս ելլելով միջազգային կարեւոր լուր մը կը նկատուէր: Նոյնիսկ բրիտանական մամուլը որ ծանօթ է իր զուսպ ոճին համար մեծ խորագիրներով կը հաղորդէր այս լուրը :*

ՊՈԼՍՈՅ *մէջ խումբ մը ուսանողներ համալսարանին պարտէզին մէջ «լուռ ցոյց» մը կազմակերպած էին բողոքելու համար Սայիտ Նուրսիի «յետադիմական գործունէութեան դէմ» : Ուսանողներուն կարծիքով այդ կրօնապետին ընթացքը, որ կը շարունակէ գլուխ կանաչ փաթթոց դնել եւ այդ ձեւով կը բռնաբարէ երկրին օրէնքը որ կ'արգիլէ կրօնական զգեստ կրել, հակառակ են Աթաթիւրքի հաստատած աշխարհականութեան :*

ԱՒՍՏՐԻՈՅ *վարչապետ Րաապ ձայնասփիւռ ճառով մը հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է տարեկան 100 միլիոն շիլինով (20 միլիոն Ն. Ֆ.) վնասուց հատուցում վճարել Վատիկանի, գերմանական գրաւման ժամանակ կրած վնասներուն համար ;*

ԻՒՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՅՈՅՑԵՐ՝ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանի մայրաքաղաքին մէջ երկուշաբթի օր հազարաւոր ուսանողներ ցոյց մը ըրին, բողոքելու համար քննութիւններու վրայ դրուած խստութեանց դէմ ;

Յարձակում գործեցին Կրթական նախարարութեան վրայ, խորտակելով դուռ մը եւ պատուհաններու ապակիները կոտրելով ։ Պաշտօնական կառքեր կրակի տրուեցան ցուցարարներու կողմէ :

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ արտասուաբեր ռումբեր արձակել եւ գաւազաններ գործածել՝ ուսանողները ցրուելու համար: Ցուցարար մը սպաննուեցաւ եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան :

Վիրաւորներ կան նաեւ ոստիկաններու մէջ ։

Այս առթիւ կը յիշուի թէ Մարտ 11ին երկու հարիւր նոր երեսփոխաններու ընտրութիւնը պիտի կատարուի Պարսկաստանի մէջ:

ԻՐԱՔ-ԻՐԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Շաթ էլ Արապի փոքր հողամասին պատճառով Պարսկաստանի եւ Իրաքի միջեւ ստեղծուած ծանր կացութիւնը սկսած է մեղմանալ: Ինչպէս ծանօթ է, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները մտահոգիչ դարձած էին, երբ Թեհրանի կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը ճշդէր թէ այդ հողամասը իրաւապէս Պարսկաստանի կը պատկանի :

Արդարեւ, վերջին քանի մը օրերու ընթացքին երկու երկիրներու «ձայնասփիւռի կռիւը» զգալապէս մեղմացած է։ Մամուլը, իր կարգին, կը շեշտէ թէ մօտ ատենէն երկու երկիրները դեսպանները պիտի փոխանակեն :

Թէեւ Պաղտատի կառավարութիւնը սկսած է լեզու գտնել Պարսիկներու հետ, բայց Գահիրէ – Պաղտատ առանցքը բդդալի փոփոխութիւններ չէ կրած: Վերջերս Լիբանանի կառավարութեան պատուիրակը տեսակցութիւն մը ունեցած է Քասըմի հետ, որ յայտարարած է. — «Իրաք պատրաստ է մասնակցելու Արաբական Լիկայի ժողովներուն, պայմանաւ որ նիստերը Գահիրէի մէջ տեղի չունենան»:

Քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք արգիլուած էին Իրաքի մէջ, դարձեալ կեանքի կոչուեցան եւ իրենց ձայնը լսելի կը դարձնեն պետական օրէնքին թոյլտուութեամբ :

Պաղտատի դատավարութիւնը համեմատաբար մեղմացած է: Մեղադրեալներէն մէկը առջի օր յայտարարեց թէ «կրթական հաստատութիւններու մէջ սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծուած էր ազգայնական ուսանողներու համար՝ Մուսուլի ըմբոստութեան վաղորդայնին» :

Դատախազը, գնդ. Մահտաուի, պատասխանելով յայտարարեց թէ այդ կացութիւնը բնական էր, նկատի առնելով որ անցեալ Մարտին Շաուաֆ փորձած էր նոր վարչակարգը տապալել :

Արաբական աշխարհի վերջին անցուդարձերուն պատկերը ամբողջացնելու համար, անհրաժեշտ է յիշել նաեւ Յորդանանի կառավարութեան տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը: Արդարեւ, Ամմանի մէջ այս մասին յայտարարուեցաւ թէ կառավարութիւնը ներկայիս կ'աշխատի Յորդանանի տնտեսական անկախութիւնը իրականացնելու համար: Ծրագրին յաջողութեան համար տասը տարի կը նախատեսուի :

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ երախտագիտութեամբ պիտի յիշուի Պըներցեանու անունը, — ռուսմէն հայագէտ մեծ գիտնականներ, որոնք այս վերջին տարիներուն՝ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ հրատարակեցին հայ մշակոյթին մասին։

Ցատկապէս կը խնդրուի Պուքրէշի հայ մամուլէն՝ հրատարակել Փրոֆ. Վ. Պըներցեանու եւ Կլիա Պըներցեանու հայագէտներուն կենսագրութիւնը, ծանօթացնելու համար աքտասահմանի Հայութեան։

Այս անգամ կ'առնենք Կլիա Պըներցեանուի այս կարեւոր յօդուածաշարքը։— Մեր ընթերցողները կը յիշեն Փրոֆ. Վ. Պըներցեանուն, որու գործերէն շատ ենք օգտուած։

Հայ մեծ մշակոյթը, որ մեզի կը ներկայանայ ճարտարապետական հազարաւոր յիշատակարաններով, ըլլան անոնք անվթար պահուած դարերու ընթացքին թէ աւերակ դարձած, երբեւան կուզայ մանրանկարչական սքանչելի արուեստին մէջ, որմանկարի, խճանկարի, բարձրաքանդակներու եւ գիտական գրականութեան մէջ, — այնքան վաղայայտ կերպով հայկական բարձրաւանդակին վրայ, — նաեւ Թատրոնին մէջ, որու սկիզբը պէտք է փնտռել Ա. դարուն նախ քան Քրիստոս։ Այս ամբողջ մշակոյթը, որ հիացում կը պատճառէ հետազօտողներուն, հիմնուած է Ուրարտուի պետութեան հոյակապ մշակոյթին նուաճումներուն վրայ, զորս ժառանգած է հայ պետութիւնը եւ զարգացուցած մինչեւ ԺԴ. դար, Կիլիկիան Հայաստանի մէջ։

Արդի Հայաստանը, այսօր, կ'ամբողջացնէ իր այս հին մշակոյթը՝ երկրին ներուժ ճարտարարուեստականացումով եւ ճարտարապետական նոր կառուցումներով, որոնք կը գեղեցկացնեն քաղաքները, միաժամանակ տալով արուեստի եւ գրականութեան ասպարէզներու մէջ բարձրացող հոյակապ դէմքեր, մինչ գովելի ջանասիրութեամբ մը հողին ընդերքէն դուրս կը հանուին Ուրարտուի եւ հին Հայաստանի մշակոյթին մնացորդները՝ շնորհիւ կազմակերպուած ծաւալուն պեղումներու։

Խօսքը այն պեղումներուն մասին է, որոնք կը կատարուին Կարմիր Բլուրի, Արին Բերդի, Գառնիի, Դուինի, Վաղարշապատի, Աշնաքի, Օշականի եւ Սեւանի աւազանին մէջ։

Վանի մօտ գտնուած Թոփրաք Քալէի պեղումները կազմակերպուեցան դեռ եւս 1879 –1880 Թուականներուն, Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանին կողմէ։ Աւելի ետքը՝ պեղումներ կատարեցին Լեհման-Հաուպտ 1898 – 1899ին, եւ ակադեմական Հ. Ա. Օրբելի՝ 1911 – 1912ին։ Այս վերջինը գտաւ մարմարեայ բարձրաքանդակի ծոփորը, ցուլերով, որ այսօր կը գտնուի Էրմիտաժի Թանգարանին մէջ, իսկ կարգ մը զարդանկար վահաններ եւ պրոնզէ կերպարներ կը պահուին Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ։

Ինծի անձնապէս անկեղծ խանդավառութիւն կը պատճառէ ամէն բան որ կու գայ հին Հայաստանէն, ինչպէս ամէն բան որ կ'արտադրէ արդի Հայաստանը։ Հետեւաբար, այսօր, կ'ուզեմ ներկայացնել ուրարտական հին արուեստի կարգ մը երեւոյթներ, զորս երեւան հանեցին գիտական պեղումները։

Ցայտնի են Ուրարտուի պատմութեան լաւ ծանօթ Փրոֆ. Բ. Բ. Պիոտրովսկիի գործերը, Ուրարտուի Պատմութիւնը եւ Մշակոյթը, գրուած 1944ին, Ուրարտու, Կենդանի անցեալը, Պեղումներ նախապատմական շրջանէն, տպուած 1954ին, Պերլին, ինչպէս նաեւ Կարմիր Բլուրը. Ա.–Գ. հատոր, տպ. 1950 – 1955, Երեւան։ Ասոնցմէ զատ մեր տրամադրութեան տակ կը գտնուին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, հրատարակուած Խորհ. Միութեան պարբերական հանդէսներուն մէջ։ Այս պեղումներուն մասին, որոնց մասնակցած են, Պիոտրովսկիի ղեկավարութեան տակ, Գ. Լ. Յովհաննիսեան, Ի. Մ. Լոսեվա, Գ. Կ. Ղաֆադարեան, Ս. Վ. Տէր – Աւետիսեան, Բ. Ն. Առաքելեան, Ա. Ա. Մարտիրոսեան, Մ. Ա. Իսրայէլեան, Գ. Մ. Մարտիկեան, Զ. Մ. Գասպարեան, Թ. Ս. Խաչատրեան, Ա. Պ. Սուլթան – Շահ, Գ. Ա. Տիրացեան եւ ուրիշներ։ Այստեղ չեմ յիշատակեր դեռ գործերը անոնց, Արեւմուտքէն, որոնք զբաղեցան Հայաստանի պեղումներով, բայց պիտի յիշատակեմ Արեւել. Գերմանիոյ Թանգարաններու տնօրէն կերհարտ Ռուտոլֆ Մեյէրի ուսումնասիրութիւնը, Սովետ. պեղումներ Թէյշեբաինի եւ Իրեպունիի շուրջ, տպ. 1957ին։

Կ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(1)

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐԵՓԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գեղեցիկ նախադասութիւն մըն է. «Գրականութիւնը պէտք է տայ շրջանի մը պատկերը»։ Քանի՛ քանի՛ գիրքեր, հինէն ու նորէն, շրջանի մը նկարագիրը, պատկերը տալով մէկտեղ, չեն գտած սպասուած ընթերցողները։ Հարցուցէք գրագէտներու ու անոնց փորձառութենէն շատ տխուր պատմութիւններ պիտի լըսէք։ Նիւթական ակնկալութենէ մը եւօք, նաեւ իրենց հաճոյքին համար է որ գիրքերը լոյս տեսած են։ Անոնք իրենց կեանքը շահելու համար ուսուցիչ, քարտուղար, հաշուակալ, գրաշար են եւ որոնք՝ ըստ զեկուցաբեր Մ. Թէօլէօլեանի, «14–17 ժամ կ'աշխատին, աօրեայի սիրուն։ Հարստութեան ակնկալութիւնը չունին, սակայն չեն ուզեր նաեւ նուաստութեան ենթարկուիլ»։ Այս պայմաններուն մէջ, ինչպէ՞ս ձեր միջոցէն կ'անցընէք անոնց ուսերուն վրայ բեռցնել նաեւ երազուած Հրատարակչականի մը կամ Գրողներու Միութեան մը բոլոր հոգերը։ Անոնց արժանապատուութիւնը չվիրաւորելու համար, չենք անդրադառնար այն դժնդակ պայմաններուն, որոնց ենթարկուած են եւ հոգերով ծանրաբեռնուած։

Արտասահմանի գրողներու ուղղուած մեղադրանքը, թէ «Տարբեր կրակ ունէին հիները... մեր գրագէտները ծոյլ պէտք չէ ըլլան։ Կրակ, զոհաբերութիւն, պըրկուած աշխատանք, վաստակ պէտք է ունենան։ Պէտք է կազմակերպուին...», անարդարանալի մեղադրանք մըն է (հին եւ նոր գրագէտներուն կեանքի եւ միջավայրի բաղդատութիւն մը մեզ շատ հեռուները պիտի տանի)։

Քանի որ Հրատարակչականի մասին է խօսքը, խօսինք երեսուն տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ հրատարակչականին մասին (նախապէս՝ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ), որ 1929ին կազմուեցաւ, իսր գրագէտներու եւ մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ։ Դըժբախտաբար այս տարի իսկ դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ, ընթերցողներու եւ քաջալերութեան պակասին պատճառով, ոչ թէ հրատարակուած գիրքերու որակին եւ անխնամ հրատարակութիւններ ըլլալուն համար։ Մատենաշար մը, որ 18 ընտրուած հատորներով, հեղինակներուն կենսագրութիւններով, գրական, բանաստեղծական, քննադատական ու երգիծական լաւագոյն գրականութիւն մը կը ներկայացնէր ընթերցողներուն։ Կ'արժէ վերաքաղ մը ընել ամէն մէկ հատորին մասին։

Գաւառական գրականութիւն են, Ռուբէն Զարդարեանի «Արձակներ եւ հէքեաթները» (թիւ 1), Գեղամ Տէր Կարապետեանի «Տարօնի Աշխարհի» տիպարներ, (թիւ 3), Հրանդի (Մելքոն Կիւրճեան) «Պանդուխտի կեանքէն նամակները» (թիւ 2)։ Երիտասարդ գրականութիւն են Գեղամ Բարսեղեանի (թիւ 4), Տիգրան Չէօկիւրեանի (թիւ 7), արձակները, Օհան Կարոյի «Որճիթներէն մինչեւ խորհրդարանը» (թիւ 8), Ռուբէն Սեւակի քերթուածները եւ «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջերը» (թիւ 15), ինչպէս նաեւ «Արդի հայ գրականութեան» երեք հատորները (թիւ 11, 12, 13)։ Իրապաշտներէն ունինք Ա. Արփիարեանի «Պատմուածքները» (թիւ 5), Գ. Զոհրապի (Քերթուածները», «Մանօթ դէմքերն »ու արձակները (թիւ 6), Երուխանի «Կեանքին մէջէն» պատմուածքները (թիւ 14)։ Ա. Ցարութիւնեանի «Քերթուածները», «Դիմաստուերները» եւ «Իմաստասիրական էջերը» (թիւ 10)։ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի «Քերթուածները, արձակ էջերն ու նամակները» (թիւ 18), Գ՛որ. Եպ. Սրուանձտեանցի «Համով – Հոտով» (թիւ 16, 17) եւ Եր. Օտեանի երգիծական գրականութիւնը «Ընկեր Փանջունին» (թիւ 9)։

Այս մատենաշարն էր որ ատենին անվերապահ ընդունելութեան արժանացաւ ընտրուած գիրքերուն որակին համար։ Առաջին վեց հատորներէն տպուած էին 1500ական, իսկ մնացեալներէն՝ 1000ական օրինակ։ Քանի մը հատորներ բոլորովին սպառած են երեսուն տարուան ընթացքին, իսկ մնացեալներէն կան վաճառելի քանակն թիւով։

Այս պատկերը քաջալերական կը գտնէ՞ք, որպէսզի նոր Հրատարակչական մը կազմելու մասին խորհուի։

×

Գիտենք որ գրքի եւ թերթի համար ոչ անհատական եւ ոչ ալ հաւաքական նուիրատուութեամբ դրամագլուխ մը կարելի է գոյացնել։ Ընթերցողներու սահմանափակ թիւ մը միայն պէտք է գոյացնէ այդ դրամագլուխը։ Կրնա՞նք արտասահմանի մէկ միլիոն հայ հաւաքականութենէն 500 վճարող ընթերցող գտնել։ Երկու հազար անձերէն մէկ ընթերցողի պէտք ունինք։ Ամէն մէկ բաժանորդ իբրեւ բաժնեգին ամսական հազար ֆրանք վճարելով, տարին 12.000 ֆրանք պիտի վճարէ, որուն փոխարէն պիտի ստանայ նուազագոյն տասը հատոր, վիպական, բանաստեղծական ու պատմական գիրքեր, եւ միեւնոյն ատեն բաժնետիրական ընկերութեան անդամ պիտի նկատուի, ենթադրելով, որ ընկերութիւն մըն ալ պիտի կազմուի, շահաբաժին ունենալու իրաւունքով։ 500 բաժանորդներու 12.000ական ֆրանք վճարումով, սկզբնական դրամագլուխ պիտի գոյանայ վեց միլիոն ֆրանք։

Թուաբանական պարզ հաշիւով, ամէն մէկ հատոր պիտի բաղկանայ 192 էջերէ, այսինքն 12 պրակ 16 էջով եւ պիտի տպուի հազար օրինակ, որուն 500 օրինակները պիտի տրուին 500 բաժանորդներուն, մնացած 500 օրինակները վաճառելի, պիտի աւելցուին դրամագլուխին վրայ։

Ամէն մէկ հատորին տպագրութեան պիտի յատկացուի 300 հազար ֆրանք. պրակը՝ 25000 Ֆր. ինչ որ տպարանատիրոջ մը համար արհամարհելի գումար մը չէ, ներկայ գիները նկատի ունենալով միջին հաշիւով։ Մէկ տարուան մէջ 10 հատոր տպելով, 3 միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի տասը հատորներու տպագրութեան։ Մեր 500 բաժանորդներէն գոյացած վեց միլիոն ֆրանքէն պիտի մնայ տակաւին երեք միլիոն։ Այս երեք միլիոնն ալ պիտի յատկացուի հեղինակի իրաւունքի, գրասենեակի եւ առաքման ծախքերուն եւայլն։

Տպագրելի ձեռագիրներուն ընտրութիւնը պիտի կատարէ հեղինակաւոր քննիչ մարմին մը, որուն ամէն մէկ անդամը եւս պիտի ստանայ որոշ գումար, իբրեւ աշխատավարձք։ Մեր ներկայացուցած այս խնդիրը կարօտ է անշուշտ լուրջ քննութեան։ Պէտք պիտի ըլլայ առեւտրա-

---

<u>ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ</u>

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

« Եւ այդ օրից սկսած՝ մի առանձին կարեւորութիւն ստացան իմ աչքում այդ պայմանական տառերով եւ «ց'Պահանջ» մակագրութեամբ գրուած նամակները։

« Այժմ ես գիտէի որ դրանք մեծ մասամբ պարունակում են իրենց մէջ սիրահարական գաղտնիքներ, թանկագին խոստովանութիւններ, սիրային ժամադրութիւններ, երբեմն տրտունջներ, յաճախ բացատրութիւններ, եւն., եւն.։ Միով բանիւ, այդ նամակների հասցէներին նայելով, գուշակում էի արդէն նրանց բովանդակութիւնը։ Այդ պատճառով էլ աշխատում էի հետեւել իմ գլխաւորի հըրամանին ամենայն զգուշութեամբ։

«Բայց երբ նա հեռացաւ եւ ինձ տիրացայ նրա պաշտօնին, այնուհետեւ սկսան հետաքրքրել ինձ, ոչ թէ այդ նամակները, այլ նրանք ստացողները։

« Պէտք է ձեզ ասեմ որ ես ի բնէ շատ դիտող եւ թափանցող եմ։ Ես թէպէտ հոգեբանութիւն չեմ ուսումնասիրած, այնուամենայնիւ, մարդու դէմքին նայելով, նրա շարժումը դիտելով, կամ խօսքը լսելով՝ կարող եմ թափանցել նրա ներքին աշխարհը եւ յաճախ հասու լինել այնպիսի ճշմարտութեանց, զորս սիրտն, առ հասարակ, ճգնում է ծածկել, անգիտանալով սակայն, թէ հէնց ծածկելու համար գործ դրուած աշխատութիւնն է որ յայտնում է ամէն բան։

« Եւ այդպիսի մէկը լինելու համար՝ հարկաւոր չէ, իմ կարծիքով, մեծ առաւելութիւններ ունենալ։ Մեզանից իւրաքանչիւրն ունի այն հոգին ու զգացմունքներն, ինչ որ ունին ուրիշները։ Բաւական է դրան միացնել ինքն իրեն քննելու եւ իւր շրջապատողներին ուշադրութեամբ դիտելու սովորութիւնը. Այնուհետեւ մարդ կը դառնայ արդէն հոգեբան։ Ի հարկէ, չի լինել այնպիսին, որ աշխարհը զարմացնէ իւր հմտութեամբ, բայց գոնէ կը նմանուի հին նամակաբաշխին, որ «ց'Պահանջ» նամակներն իրանց տէրերի ձեռքը տալու ժամանակ՝ գուարճանում էր նրանց դէմքերն ու հայեացքները դիտելով։

« Ով քաղցր անցեալ, որին սիրով ենք յիշում միշտ, որքան էլ ներկան լաւագոյն լինի նրանցից, — բացագանչեց տեսուչը հառաչելով եւ վառեց ծխափողը, որ հանգել էր արդէն։

«Եւ այսպէս, սիրելի բարեկամներս, շարունակեց նա ծխելով, — ինձ սկսաւ հետաքրքրել «ց'Պահանջ» մակագրութեամբ նամակ ստացողները։ Դրանք մեծ մասամբ լինում էին երիտասարդներ կամ երիտասարդուհիներ, նորատի կանայք, յաճախ նաեւ սեւեր հագած այրիներ. Դրանք գալիս էին ինձ մօտ, գլխաւորապէս այն ժամերին երբ քիչ էին լինում յաճախորդները։

« Մէկ էլ տեսնում եմ, ահա, դուռը բացուեցաւ։ Մի երիտասարդ ներս գալով՝ շտապ քայլերով մօտենում է ինձ։

— « Վասիլ Իւանիչ, ես նամակ չունի՞մ, հարցնում է նա կամացուկ, բայց տենդային արագութեամբ

— « Դո՞ւք։ Ձեր հասցէն՝ կարծեմ.

—«Ա. Դ. «ց'Պահանջ» ասում է նա խոկոյն, բայց դարձեալ կամացուկ։

« Ես մօտենում եմ պահարանի այն դարակին, ուր «ց'Պահանջ» նամակներն են դրուած եւ նկատում եմ թէ՝ ինչպէս երիտասարդի հայեացքը հետեւում է իմ շարժմանը։ Եւ երբ հանում եմ նամակների կոյտը, նա շունչը բռնած սպասում է թէ՝ ե՞րբ պիտի սկսիմ կարդալ, կամ ե՞րբ պիտի ասեմ — ահա, պարոն, ձեր նամակը։

« Իսկ ես դիտմամբ ծանր եմ շարժւում, եւ, միեւնոյն ժամանակ, նկատում եմ թէ՝ ինչպէ՞ս է անհանգստանում երիտասարդը, թէպէտ արտաքուստ աշխատում է հանգիստ երեւալ։

« Ես մէկ մէկ նայում եմ նամակները եւ հասցէները ինքս ինձ կարդում։ Այդ պարապմունքը տեւում է մի քանի վայրկեան։ Երիտասարդի նամակը դեռ չկայ։ Նայում եմ նրա դէմքին եւ արտասանում մի բառ — «Կարծեմ...»։

— Ի՞նչ, կարծում էք որ չունի՞մ, հարցնում է նա շտապով։

— Այո, պատասխանում եմ անփութութեամբ։

— Լաւ նայեցէք, խնդրում եմ, ասում է նա, եւ միեւնոյն ժամանակ աղաչական հայեացք ձգում վրաս։

— Տեսնեմ ... չեմ յիշում ... գուցէ Սրանք, ի հարկէ, անմիտ բառեր են, զորս ես արտասանում եմ երիտասարդի համբերութիւնը փորձելու եւ ինձ ինձ զուարճանալու համար։ Բայց, միեւնոյն ժամանակ տեսնում եմ թէ ինչպէս է խեղճը անհանգստանում այս տարակուսական բառերը լսելուց, ինչպէ՞ս դէմքի արտայայտութիւնը փոխւում է եւ այդ սպասողական վայրկեանները մի ժամի չափ երկարում են նրա համար։

— Ահա, համեցէք ...

« Վերջապէս հանում եմ նամակը եւ տալիս նրան։

— Ահ, շնորհակալ եմ, բացագանչում է նա արագ եւ կիսաձայն եւ ապա նամակը գրեթէ յափշտակելով հեռանում է ինձանից։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(4 Շար.)

ԱԹԵՆԱԿՈՐՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԵՀ. ԶԱՐԵՀ Ա.Ի ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պաշ-տօնաթերթը «Հասկ»ի Դեկտեմբեր 1959ի թիւէն արտագրարար, կուտանք ամփո-փումը Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի եւ Ամեն. Աթենակորաս Պատրիարքի հան-դիպումներուն մասին.

Աթենակորաս Ա. Տիեզերական Պատ-րիարք Կ. Պոլսոյ, Նոյեմբերի կիսուն շրջապտոյտի մը ձեռնարկեց դէպի Արա-բական Միացեալ Հանրապետութիւն, Յորդանան եւ Լիբանան։

Եկեղեցական պատմութեան նորագոյն շրջաններուն, առաջին անգամն էր՝ որ Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքը այցե-լութիւն կուտար Անտիոքի, Երուսաղէմի եւ Աղեքսանդրիոյ յոյն ուղղափառ պատ-րիարքներուն։ Բարեբաստիկ այս այցե-լութիւնը ամէն կողմ ստեղծեց բացառիկ խանդավառութիւն, եւ Ն. Սրբութեան ընծայուեցան կառավարութեանց պետե-րու յատուկ պատիւներ՝ իր այցելած եր-կիրներուն մէջ։

Հալէպ հասնելէ յետոյ, Նորին Սրբու-թիւնը տեղւոյն յոյն օրթոտոքս առաջ-նորդ Գեր. Իլիա Մուաւատ սրբազանին եւ բոլոր հոգեւոր պետերուն կողմէ ար-ժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան, որմէ յետոյ ինքնաշարժով մեկնեցաւ Դա-մասկոս, որ պէս հիւր՝ Թէոտոսիոս Զ. Պատրիարքին (Անտիոքի եւ համայն Ա-րեւելքի յոյն ուղղափառներուն) ԱՄՀի հիւսիսային նահանգին մէջ, Ն. Սրբու-թիւնը առարկայ եղաւ ջերմ ընդունելու-թեան եւ հիւրասիրուեցաւ համայնքային եւ պետական իշխանութեանց կողմէ։ Դամասկոսի իր այցի լրումին, Ն. Սրբու-թիւնը ուղեւորուեցաւ Երուսաղէմ, Ս. Տեղեաց եւ յոյն օրթոտոքս պատրիարք Բենետիկտոս Սրբազանին այցելելու հա-մար։ Յորդանանի մէջ եւս, Աթենակորաս սրբազան արժանացաւ անվերապահ յար-գանքի, բոլոր համայնքներուն եւ պե-տութեան կողմէ։

Յորդանան եւ Երուսաղէմ այցելելէ յե-տոյ, Ն. Սրբութիւնը մեկնեցաւ Գահիրէ, իբրեւ հիւր յոյն օրթոտոքսներու Աղեք-սանդրիոյ եւ համայն Աֆրիկէի պատ-րիարք Ն.Ս Խրիստոֆորոսի։ Եգիպտոսի իր բնակութեան ընթացքին, Աթենակո-րաս պատրիարք տեսակցութիւններ ունե-ցաւ Ղպտիներու ամեն. Պատրիարքին հետ, ընդունուեցաւ Ա. Մ. Հ. Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրի կողմէ։ Սրբազան Պատրիարքը իբրեւ ուխտաւոր այցելեց նաեւ Սինայի Ս. Կատարինէ վանքը, որ պատմական մեծ արժէք կը ներկայա-ցնէ „ թէ իբրեւ հնութիւն, թէ իբրեւ հոգեւորական կեդրոն.

Նոյնքան փառահեղ եւ խանդավառ ե-ղաւ Ն. Սրբութեան այցը Լիբանան, Դեկտեմբեր 11ին։

Խալտէի օդակայանը կը յորդէր բազ-մութեամբ, պետական թէ կրօնական ներկայացուցիչներով։ Յանուն Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, օդակայան գացին Արտակ Եպիսկո-պոս եւ Խորէն արեղայ, եւ ներկայ ե-ղան Յունաց Մայրաքաղաքի Ս. Գէորգ եկե-ղեցւոյ մէջ մատուցուած գոհաբանական աղօթքին։ Իսկ յետ միջօրէին՝ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս ընկերակցութեամբ Ար-տակ Եպիսկոպոսի եւ Խորէն արե-ղայի, ժամը 6.30ին անձամբ ողջունեց Ն. Սրբութիւնը, Յունաց առաջնորդարա-նին մէջ։ Ն. Սրբութեան եւ Վեհ. Հայ-րապետին տեսակցութիւնը եղաւ շատ սի-րալիր եւ ջերմիկ։ Իսկ Կիրակի, 13 Դեկտեմբեր, Վեհ. Հայրապետը Յունաց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ներկայ եղաւ Ս. Պատարագին, զոր մատոյց Ն. Սրբ-բութիւնը, ի ներկայութեան հանրապե-տութեան Նախագահ Զօրավար Ֆուատ Շեհապի, Վարչապետ Րաշիտ Քարամէի, նախարարներու, պետական աւագանիի եւ Յոյն Օրթոտոքս Համայնքի ղեկա-վարներուն։ Վեհ. Հայրապետին յատ-կացուած էր խորանի ձախակողմեան Ա-թոռը։

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 14ին, կ. վ. ժամը 1ին, Ն. Սրբութիւնն ու Վեհափառ Հայրապետը առանձնակի տեսակցութիւն մը ունեցան Յունաց Առաջնորդարանին մէջ։ Մօտ երեք քառորդ ժամ տեւող այս տեսակցութիւնը երկու հոգեւոր պետե-րուն՝ շատ օգտակար եղաւ կարծիքներու փոխանակութեան եւ քրիստոնէական ե-կեղեցիներու մերձեցման ու գործակցու-թեան դծով։ Արդարեւ, մօտ քառորդ դա-րէ ի վեր, ու մասնաւորաբար անցնող տարուան ընթացքին, քրիստոնէական ե-կեղեցիներու գործակցութեան, եւ այ-նուհետեւ միութեան գաղափարը, զոր պաշտօնապէս հրապարակ դրաւ Յովհան-նէս ԻԳ. Պապը, տեղ գրաւելու վրայ է սրտերէ եւ մտքերէ ներս.

Միշտ մաղթելի է անշուշտ, որ քրիս-տոնէական կրօնքի բոլոր եկեղեցիները զիրար լաւապէս հասկնան, եւ մէկ կողմ թողլով անցաւորն ու երկրորդականը, միութիւն մը ստեղծեն Ս. Աւետարանի պայծառ սկզբունքներուն շուրջ։

Այս տեսակցութենէն յետոյ, Վեհա-փառ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս պատուոյ հիւրը եղաւ կէսօրուան ճաշին, զոր յոյն օրթոտոքս համայնքի ժողովականները սարքած էին, ի պատիւ Ն. Ս. Աթենակո-րոս Պատրիարքին։ Պէյրութի առաջնորդ Իլիա Սալիպի Սրբազան, ողջոյն հիւսելէ յետոյ հայ համայնքին եւ Զարեհ Ա. Կա-թողիկոսի, բաժակ առաջարկեց Վեհ.ին կենաց։ Այնուհետեւ, Վեհ. Հայրապետը իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ՝ ջերմ մաղթանքներ ըրաւ յոյն օրթոտոքս Եկե-ղեցիի բարգաւաճման, բոլոր եկեղեցի-ներու միութեան համար, ու երկար կեանք եւ յաջողութիւն մաղթեց Ն. Ս. Աթենակորաս Պատրիարքին։

Յաջորդ օր, 15 Դեկտեմբերի երեկոյ-եան, Վեհ. Հայրապետը պանդոկ Պրիս-թոլի մէջ ներկայ եղաւ Պէյրութի յունա-կան դեսպան Պ. Անթոնոփուլոսի կողմէ սարքուած ընդունելութեան։

Ն. Ս. Աթենակորաս պատրիարք, մօտ հինգ օր մնալէ յետոյ Լիբանան, 16 Դեկ-տեմբեր կէս օրէ առաջ մեկնեցաւ Պոլիս, իր Աթոռը։ Ն. Սրբութեան այս բարե-բաստիկ այցին առթիւ Վեհ. Հայրապետը իրեն նուիրեց Հայոց մասին գրուած մի քանի գիրքեր, ինչպէս նաեւ հայ ման-րանկարչութեան գունաւոր ալպոմը, ի յիշատակ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

■

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր շրջանին, Իտալահայ Մշա-կութային Միութիւնը կազմակերպած էր երեք գրական երեկոյթներ։ Նախ՝ տեղի ունեցաւ Արամայիս Սրապեանի բանախօ-սութիւնը, նուիրուած Պ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Մ. Զարիֆեանի եւ Ե. Զա-րենցի կեանքին եւ գործին։ Բանախօսը մասնաւորապէս ծանրացաւ անոնց ստեղ-ծագործական եւ գեղարուեստափիլիսոփայական արժանիքներուն վրայ, վեր հանելով բա-ռին, զգացման եւ արտայայտութեան ներդաշնակ միաձուլումը, զուգահեռա-բար մերթ վշտալի եւ մերթ ծաւալուն ներ-շնչման։ Ապա անդրադարձաւ լեզուա-կան, բառապիտական եւ տաղաչափական մարզին, իւրաքանչիւր բանաստեղծէ կարդալով յատկանշական կտորներ։

Գրական երկրորդ երեկոն յատկացուած էր շարք մը բանաստեղծներու հատընտիր քերթուածներուն ընթերցման, Նահապետ Քուչակէն մինչեւ 19րդ դար։ Նախ Մի-ութեան նախագահը ամփոփ կերպով տը-ւաւ հայ բանաստեղծութեան ընդհանուր նկարագիրը, մեր հատակոտոր անդիր գրականութենէն մինչեւ 19րդ դար, ուր, ըսաւ, մասամբ Մ. Պէշիկթաշլեանով, ապա լիովին Պ. Դուրեանով, մեր մէջ մուտք կը գործէ վիպապաշտ քնարեր-գութիւնը։ Ապա մասնակցութեամբ զա-նազան արտասանողներու, յաջորդաբար կարդացուեցան Նահապետ Քուչակէն, Ալիշանէն, Թովմաս Թէրզեանէն, Մ. Պէ-շիկթաշլեանէն, Ջիւանիէն, Սայեաթ Նո-վայէն, Վ. Թէքէեանէն, Ռ. Սեւակէն, Շ. Կուրղինեանէն, Յ. Թումանեանէն, Ա. Իսահակեանէն, Վ. Տէրեանէն, Ալեքսան-տրը Ծատուրեանէն, Սմբատ Շահազի-զէն, Գէորգ Կառվարենցէն, Սիամանթ-թոյէն, Դ. Վարուժանէն, Ա. Ահարոն-եանէն, Հ. Կարապետ Տէր Սահակեանէն, Սիպիլէն, Մ. Աճէմեանէն եւ Քամառ Քա-թիպայէն՝ ընդամէնը 33 քերթուածներ։

Գրական երրորդ երեկոյեան բանախօ-սն էր, Պրիւսէլի փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան համալսարանէն շրջանա-ւարտ Յակոբ Իսկէնտէրեան, նիւթ ունե-նալով Դ. Վարուժան, կեանքն ու գործը։ Կարդաց բազմաթիւ քերթուածներ, պարզաբանելով եւ մեկնաբանելով անոնց ծնունդ տուող շարժառիթները, հանգա-մանօրէն ընդգծելով Դ. Վարուժանի մէջ՝ գեղապաշտ եւ այլ ներշնչումով բանաս-տեղծը, վեր հանելով պատկերներու չքե-ղութիւնն ու ցայտունութիւնը, լեզուա-կան ճոխութիւնն ու տաղաչափութեան այլազանութիւնը։ Մասնաւորապէս ծան-րացաւ Հեթանոս Երգերուն վրայ, բա-նաստեղծին գլուխ-գործոցը։

Ա. Ս.

կան գործերէ հասկցող, գրականութիւնը սիրող մարդոց։ Բացի հեղինակի իրա-ւունքէ, որոշ քանակութեամբ գիրքեր ալ պիտի տրուին հեղինակներուն։ Այս եւ ա-սոնց պէս խնդիրները մանրամասնու-թիւններ են։ Հարցը 500 բաժանորդ ճա-րելն է, որոնք յանձնառու ըլլան տարին 12.000 ֆրանք վճարել եւ դառնալ նորա-կազմ ընկերութեան անդամներ։

Այսպիսի ձեռնարկ մը կարելի չէ գրող-ներու աշխատանքին վստահիլ։ Նախա-պէս բացատրեցինք արդէն ինչո՞ւ հա-մար։

Կը մնայ քննել նաեւ թէ տարիներու ըն-թացքին ի՞նչպէս կարելի է ընթերցողնե-րուն թիւը աւելցնել եւ հետզհետէ

Հայաստանի ժողովուրդը, որ հազա-րաւոր օրինակներով կը սպառէ լոյս տե-սած գիրքերը, կը կարծէ՞ք թէ այդ նա-խանձելի վիճակին հասաւ մէկ օրէն միւ-սը։ Ոչ միայն վիպական, մանկական, պատանեկական այլեւ բանասիրական, պատմական ու լեզուական երկերը կը սպառին նոյն արագութեամբ։ Եթէ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջուան հրա-տարակութիւններուն որակն ու քանակը նկատի ունենանք, պիտի համոզուինք, որ այսօրուան գրական վիճակին հասնելու համար Նախակրթութեան եւ միջնակարգ կրթութեան յատկացուած բազմաթիւ կր-թական հաստատութիւնները իրենց բա-րերար դերը կատարած են ու կը կատա-րեն ժողովուրդը ընթերցասէր դարձնելու համար։

Ուրե՞մն...։ Առանց նկատի առնելու Մօտաւոր Արեւելքի հայ դպրոցներուն կատարած դերը, որուն շնորհիւ հոն ալ գիրքերը կը սպառին, Ամերիկայի եւ Ֆը-րանսայի մէջ ալ բանանք նախակրթա-րաններ ու միջնակարգ վարժարան, որ-պէսզի հետզհետէ ընթերցողները շատ-նան, հայերէն գիրքը եւ թերթը հաճոյք պատճառեն, վերջ տրուի ընթերցողի եւ գրքի տագնապին։ Որպէսզի հայ պատա-նին ու երիտասարդը չըսեն թէ «հայերէն լեզուն ի՞նչ կ՚ապահովէ իրենց, եւ քըն-նութիւններու մէջ յաջողելու համար Ֆը-րանսերէնի եւ անգլերէնի պէտք ունինք»։ Որպէսզի անոնց նայելով ծնողքներ ալ հրաժարին իրենց անտարբերութենէն.

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Բայց անոր հատուածները աղջկան մտ-քին մէջ յամառօրէն գամուած կը մնա-յին։ Արցունքոտ պաղատանքի տողեր էին անոնք, աղերսարկու հառաչանքը վախ-կոտ ու թանկագին սիրոյ, միամիտ գե-րագոյն կոծը չյուսացուած երջանկու-թեան։

«Սոֆի, մի մերժեր զիս եւ սէրս, վասն զի պիտի մեռնէի առկէ եւ դուն պիտի զրկուէիր այդ սէրէն, ու պիտի դժբախտ, թշուառ ըլլայիր, վասն զի այդ սէրը միայն պիտի կարող ըլլայ քու եր-ջանկութիւնդ ապահովել. քու կեանքիդ սիրոյն՝ իմ սէրս մի մերժեր...»։

Նամակին մէկ ուրիշ մասը ուլաքի մը պէս մխուած կը մնար իր ըղեղին մէջ, հակառակ որ ինք վանել նետել ուզէր զայն.

«Մի խաբուիր, մի շլանար սուտ սէրե-րէն, որ այնքան շատ են եւ որ կեանքերը կը սպաննեն միայն. սուտ սէրերը աւելի վտանգաւոր են քան ամէնէն բացայայտ ու խորունկ ատելութիւնները... հաւա-տա այս ճշմարտութեան, Սոֆի...»։

Եւ սակայն, իր հոգիին ըմբոստացու-մին, խստովանուած այդ սիրոյն յան-դգնութեանը դէմ իր զգացած զայրոյթին հակառակ, մանկամարդ աղջիկը, երբե-մըն, իր ընդոծին բարութենէն վարուած, գթութեան ակամայ եւ յեղակարծ շար-ժումի մը հնազանդելով, կը մեղքնար իր մատաղ բարեկամը, անոր հոգեկան տա-ռապանքներուն գաղափարովը ինքն ալ կը չարչարուէր, կ՚ուզէր հաւատալ այդ սի-րոյն մեծութեանը, անկեղծութեանը, իր մերժումէն այդ վշտալի ու մատղաշ է-ութեան խորտակումին հաւանականու-թիւնը կը սարսռացնէր զինքը։

Բայց, իսկոյն կը սթափէր, կը զօտե-պնդուէր իր այդ տկարութեանը դէմ, կը յանդիմանէր ինքզինքը այդ վաղանցիկ թուլութեանը համար, եւ իրական կեան-քի հաճոյալէտ, եսամոլ անդրադարձում-ներով կը ջախջախէր իր աղապատանքի փորձութիւնները, որոնք իր չքնաղ հո-գիին մէջ կայծերու պէս կը պլպլային ու կը նուազէին, ճղճիմփառքերու իր ու-նայն հեռապնդումներուն, անիրանալի յոյսերու իր տխուր որոճացումներուն տեղի տալով։

Ու երիտասարդ տոքթորին պատկերը կուգար կը կանգնէր իր աչուըներուն առ-ջեւ. անոր տունը իր մօրը հետ երկրորդ անամ այցելելուն որքան բուռն, ցնցող, խորունկ եղած էր իր կրած տպաւորու-թիւնը։

Երիտասարդին նայուածքին մէջ այս անգամ տարբեր ցոլքեր, տարբեր կայծեր տեսեր էր։ Նոյնիսկ, զինքը քնած միջո-ցին, ան աճապարանքով քանի մը բառ փսփսացեր էր ականջին, բայց այնքան յուզումով ու կամաց որ չէր կրցած լսել զանոնք։ աՅյց իր այլայլումը նորէն ուժ-գին էր եղած. ու այդ փսփսուած բա-ռերուն անհաւատալի բացատրութիւն-ներ, նշանակութիւններ կուտար մանկա-մարդ աղջիկը. ներշնչուելով այն տարփոտ ու հրացայտ նայուածքներէն զորս երի-տասարդը ուղղած էր իրեն գաղտագողի։ Մեկնած ատենին իր ձեռքը սեղմած էր ան՝ տենդալի սեղմումով մը։

Մինչեւ սանդուխին գլուխը հետերնին եկած էր, հակառակ իր սովորութեանը, ինչ որ շատ զարմացուցեր էր Խաչօն։ Դուրսը, փողոցին մէջ, Սոֆի աւելի լաւ ու ճիշդ մեկներ էր երիտասարդ տոքթո-րին պերճաբարբառ նայուածքները, հո-գածութեան քիչ մը չուարուն, քիչ մը ջղայնոտ շարժումները, ու, այն միամիտ ու անվերապահ ըմբռնումովը որ աղջիկ-ներու անապակ հոգիներուն միայն յա-տուկ է, հաւատաց, ջանաց ինքզինքը հա-մոզել թէ այդ երիտասարդը կը սիրէր զինքը։

Եւ անխուսափելի զուգակշիռը որ հիմա իր բորբոքած մտքին մէջ կը կատարուէր՝ իր սէրը մուրացող սա երկու ճակներուն միջեւ, անհնարին տագնապներու կը մատնէր զինքը։

Շարաթը երեսուն ղրուշ վաստկող Համբիկին, ձկնորս Թումիկին տա խեղ-ճուկ տղուն վարմունքին մէջ որքան լը-պիրշ յանդգնութիւն մը. անզուսնելի հա-մարձակութիւն մը կը տեսնար, երիտա-սարդ տոքթորին զսպուած, գողունի կեր-պով սնուցուած համակրութեանը մէջ այնքան վսեմութիւն, հրապոյր, պաշ-տանք կը գտնէր։

Իր երեւակայութեան բորբոքման մէջ, իր բուռն տենդին մէջ, մանաւանդ երբ կ՚անդրադառնար որ սա պարտէզին բո-լոր աղուոր ծաղիկները, ծառատունկե-րը, ածուները արհամարհուած սիրոյ մը պանծացումը եւ մատուցումը նպատա-կակէտ ունեցած էին, երբ որ կը մտածէր որ ամիսներով, զուցէ տարիներով այդ խեղճ տղուն մտածմունքին ամբարշտու-թեանը ենթարկուած էր, անախորժ, մերժուած պաշտամունքի մը անգիտակից առարկան դառնալով, կ՚ատէր ալ ծա-ղիկներն ալ — զորս այնքան սիրած դըր-ուած էր — ածուներն ալ, պարտէզն ալ, ցածուկ աթոռակն ալ, բոլոր այդ ծաղ-կազարդ, անդորր, երջանիկ անկիւնը իր յետին մանրամասնութիւններուն մէջ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մոլքոն Աւետիս եւ զաւակը՝ Ժիրայր Մելքոն, Տէր եւ Տիկին Խանչերեան եւ զաւակները՝ Անդրանիկ, Մկրտիչ, Ալիս, Այրի Տիկին Մառի Երամեան եւ զաւակը՝ Սեդրակ, Այրի Տիկին Զարման Աժտահարեան եւ Սաքեկա Աժտահարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Սանդուխտ Գէպիրեան, Գ. Գ. Գաղտասար, Աւետիս, Տիկին Նաւասարդ Երամեան, Շահրոզեան, Կէօզիւպէօյիւքեան եւ զաւակները, Յարութիւն, Առաքել, Սիրվարդ, Անահիտ Սիւրմէյեան եւ զաւակները, Քիւռեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Երամեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Վերժին Փչիկեան եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿՋԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Երամեան, Արաբկիրցի
95 տարեկան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը այս Ուրբաթ, ժամը 15·30ին, 9 Րիւ տէ Պասըրան (Մոնմորանսի), կառ տիւ Նորտէն իջնել Անկէն, օթօպիւս 6, Թէրմինիւս Սրրիզիէ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Ս. Յարութիւնեանի եւ պարագաներուն իր քեռեկալ Գ. Մ. Տուրդութեանի յանկարծամահուան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Ծնունդի ութօրէնքի եւ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի բացեալ Առաքել Փաշա Նուպարի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 28ին, Շաբաթ երեկոյեան

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի): Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Փետրուար 1960ին, Հօթէլ Ե·ի պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս շաբաթ՝ 16 Յունուար, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Շարունակութիւն նախորդ ժողովին,

Կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է նոր տարուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութենէն ինչպէս ամէն տարի հազար Ն. Ֆ.:

Զարեհ Պէյ Նուպարէ 250 Ն. Ֆ.:

Նոյնպէս տօնածառի հանդէսին Տիկին Աստղիկ Աղնազարեանէ տասը քիլօ պօնպօն եւ չորս հարիւր քաքլէթ չոքոլա: Կոնտոլօ հաստատութիւնէն չորս ծրար պիսկիւի: Տիկ. Սիրանոյշ Զրուանդեանէ 20 Ն. Ֆ.: Ջերմ շնորհակալութիւններ նաեւ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերողներուն — Գ. Թաթուլ Ինճէյեանի եւ Օր. Անի Թարօնի, Ժան Գզրբեանի ու բոլոր միւս դերակատարներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին:

Կը խօսի Վերապատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9.30ին: Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին:

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նուիրատուութեանց եւ շնորհակալիքներու ազդերը շարադրել ՆՈՐ ՖՐԱՆՔՈՎ, շփոթութեանց տեղի չտալու եւ վարչութեան աւելորդ աշխատանք չպատճառելու համար:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն.—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200):
Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000):
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անմախրնթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ:

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԵՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

ՍՕՍԻ Ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հաճելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր:

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 14 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8696 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4497

1959-1960
ՊԱՏԱՀԱԾԸ ԵՒ ՊԱՏԱՀԵԼԻՔԸ

Ինչե՞ր պիտի պատահին 1960ին։ Ամբողջ աշխարհի մամուլը, Նոր Տարուան առթիւ, կը ջանայ պատասխան տալ այս հարցումին, Ամերիկեան *Ամերիքըն Նիւզ էնտ Ուըրլտ Ռիփորթս* հանդէսն ալ՝ աշխարհի զանազան կողմերը գտնուող իր թղթակիցներուն դիմած եւ խնդրած է որ այս մասին հեռագիրներ դրկեն իրեն։ Ստորեւ՝ ծաղկաքաղ մը այդ շահեկան թղթակցութիւններէն, որ 1960ի քաղաքական ու տնտեսական հաւանական շարժման կը վերաբերին։

ԼՈՆՏՈՆ

1960ի ընթացքին, Անգլիոյ մէջ բարօրութիւն կը նախատեսուի, բայց ոչ մեծ չափի վրայ։ Արտադրութիւնը պիտի աւելնայ։ Նոյնպէս՝ պիտի աւելնան ներածումներն ու արտածումները։ Գիները՝ համեմատաբար կայուն պիտի ըլլան։ Մաք Միլընի կառավարութիւնը, վերջին ընտրութիւններէն զօրացած՝ հաստատ կերպով պիտի մնայ իշխանութեան գլուխ։ Էլիզապէթ Թագուհին զաւակ մը պիտի ունենայ եւ իշխանուհի Մարկարիթ հաւանաբար, պիտի ամուսնանայ։

ՓԱՐԻԶ

Բոլորովին նոր Ֆրանք մը, նոր Ֆրանսայի խորհրդանիշը պիտի ըլլայ 1960ին սկսող տասնամեակի ընթացքին։ Պարզակեցութեան երկու տարիներ եւ Հաստատուն կառավարութեան 19 ամիսներ, բազմաթիւ տարիներ յետոյ առաջին անգամ ըլլալով՝ Ֆրանսան առաջնորդեցին լաւ տնտեսական կացութեան մը։ Արտածումները, 1958էն ի վեր բարձրացած 30 առ հարիւր աւելցած են եւ հինգ տարի յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով՝ մեծ չափով անցած են ներածումներու չափը։ Երկրին մէջ պարզակեցութեան ծրագիր մը, նպաստեց արտածումներու յաւելման։ Թոշակները ցած մակարդակի վրայ պահուեցան։ Ճարտարարուեստական բանուորներու ապրելակերպի մակարդակը 1957ի կէսերէն մինչեւ 1959ի կէսերը նուազեցաւ։ 1960ի համար մեծ հարցը այն է թէ 1959ի նման բանուորները հանգիստ պիտի կենա՞ն։ Արտադրութեան յաւելումով եւ գործադրկութեան նուազումով՝ հաւանաբար, բանուորական խռովութիւնները մեծ չըլլան 1960ին։

Միջազգային քաղաքական տեսակէտէ, շատ հաւանաբար, Ֆրանսայի բռնելիք դիրքը պիտի վճռէ Նաթոյի ճակատագիրը։ Ինչպէս ծանօթ է, այս կէտին մէջ՝ տեսակէտներու մեծ տարբերութիւն կայ Ամերիկացիներուն եւ Զօրավար տը Կոլի միջեւ, որ իր հզօր զինակիցին հանդէպ անկախութիւն կ'ուզէ։ 1960ին, ֆրանսական Սահարայի մէջ կատարուելիք ֆրանսական ատոմական ռումբի փորձը՝ այս հակումին յատկանիշն է։ Բայց, նմանապէս Փարիզի մէջ է որ Մայիս 16ին տեղի պիտի ունենայ վերին ժողովը, եւ անհաւանական չէ որ վճռական դեր կատարէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց մէջ եւ առաջնորդէ միջազգային լարուածութեան մեղմացման եւ զինաթափութեան։

ՊՈՆ

1960ի ընթացքին, Արեւմտեան Գերմանիոյ մեծագոյն գործը պիտի ըլլայ պահպանել տնտեսական ծաղկումը, որ աշունէն ի վեր մեծ բարձրութեանց հասած է։ 1960ի ընթացքին, նոր ճարտարարուեստներ գործել պիտի սկսին եւ մեծ դրամագլուխներ պիտի տրամադրուին կերպընկալ նիւթերու, քարիւղի գործարաններու, բաղադրեալ նիւթերու, մեքենաներու եւայլնի համար։

Գիները չափաւորապէս կը բարձրանան եւ 1960ի ընթացքին պէտք է բարձրանան նաեւ Թոշակները։ Մէկ քանի բանուորական միութիւններ մինչեւ 25 առ հարիւր յաւելում կ'ուզեն։

Վերին ժողովը, թերեւս, առժամեայ որոշումներ տայ Պերլինի և ամբողջ գերմանական հարցի մասին։ Ամէն պարագայի մէջ հաւանական չի թուիր թէ 1960ի ընթացքին Գերմանիոյ վերամիացումը յաջողի։

ՀՌՈՄ

1948ի ամերիկեան մեղմացման ազդեցութենէն յետոյ, ձեռնարկուները կը սկսին վերատիրանալ իրենց վստահութեան։ Արտածումները տեւաբար կ'աւելնան։ Երկրին մէջ, պահանջը շատ մեծ է։ Գործադրկութիւնը կը նուազի։ Հետզհետէ, աւելի մեծ չափով ամերիկեան դրամագլուխներ կը զետեղուին ձեռնարկներու մէջ։ Իտալիա աշխատաւոր ձեռքերու պահեստ ունի տակաւին, բայց, անոնց պահանջը պիտի աւելնայ անդադար։

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

Շուէտի մէջ, դրամի արժեզրկման վախեր կան, օրավարձքերու վրայ մօտերս կատարուելիք վեց առ հարիւր յաւելման պատճառով։ «Բարօրութեան պետութիւնը» օրէ օր աւելի սուղի պիտի կ'ըլլայ եւ արտածման կենսական նիւթերու գիները շարժման մէջ կը դնէ։

1960ի ընթացքին Դանիա եւ Նորվեկիա աւելի մեծ չափով բարօրութիւն կ'ակնկալեն։ Ֆինլանտա, որ Ռուսիոյ հետ տնտեսական մասնաւոր յարաբերութիւններ ունի, այնքան ալ վստահ չէ…

ԹՈՔԻՕ

1959ի առաջին ինը ամիսներուն, ճէպի Միացեալ Նահանգներ ճափոնական արտածումները աւելցան 50 առ հարիւր համեմատութեամբ եւ մէկ միլիառ տոլարի պիտի հասնին երբ նկատի առնուի ամբողջ տարին։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ

Աշխարհի գլխաւոր մայրաքաղաքներուն համար, ասոնք են 1960ի նախատեսութիւնները։ Գալով Միացեալ Նահանգներուն՝ տնտեսական հեռանկարները թէեւ փայլուն են բայց, քաղաքականը քիչ մը անորոշ է, 1960ի ընթացքին տեղի ունենալիք նախագահական ընտրութեանց ինչպէս նաեւ Անցրպետի ամերիկեան ծրագրին ուշացման պատճառով։ Նմանապէս կայ Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց մեծ հարցը, որ մեծապէս կախում պիտի ունենայ մեծերու՝ Փարիզի խորհրդաժողովէն։

Եւրոպայի մէջ յոյս կայ թէ՝ Պերլինի շուրջ յառաջդիմութիւն մը պիտի արձանագրուի։ Բայց, թերեւս շատ բարձր ըլլան Խրուշչեւի պահանջելիք գինը եւ տը Կոլի փառասիրութիւնները..

Այնպէս կը թուի թէ Ասիոյ մէջ ալ, «պաղ պատերազմ»ի կլիմայի փոփոխութեան յոյսեր չկան…

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ, ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՀԵՏ...

ԾԱՆՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ՎՐԱՅ

•

Ինչպէս գրած էինք երէկ, խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը խստօրէն կը քննադատէր Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըրի Պերլին ճամբորդութիւնը եւ Ծերակոյտին առջեւ արտասանած ճառը։

«Թաս»ի քննադատութեանց յաջորդեց Մոսկուայի մամուլին ճշդած դիրքը։ «Փրաւտա» եւ «Իզվեստիա» ծանր յարձակումներ կը գործեն Ատընաուըրի վրայ, որ Արեւմտեան Պերլինը Դաշնակցային Գերմանիոյ անբաժանելի մէկ մասը կը նկատէ։ Այս առթիւ կը դատապարտուի նաեւ նախկին մայրաքաղաքին քաղաքապետը՝ Պրանտ։

Նոր «գրգռութիւն»ներ որակելէ ետք Ատընաուըրի յայտարարութիւնները, «Իզվեստիա» կը շեշտէ թէ Վարչապետին ճառը վճռական ոչ մէկ առաջարկ կը բերէ եւ ուրիշ բան չէ ան, եթէ ոչ պաղ պատերազմը արդարացնելու փորձ մը։ Խորհրդային թերթը Ատընաուըրի յայտարարութեանց մէջ կը գտնէ ռազմապաշտ մարդը՝ փոխանակ պետական մարդուն։

Ինչպէս ծանօթ է, Արեւմտեան Պերլինի Ծերակոյտին առջեւ Ատընաուըր ուղղակի դիրք ճշդած էր նաեւ բրիտանական քաղաքականութեան դէմ, շեշտելով թէ Դաշնակիցները տեղի պէտք չէ տան Խրուշչեւի սպառնալիքներուն առջեւ, Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին վրայ ունեցած իրենց իրաւունքներէն հրաժարելով։ Այս յայտարարութիւնները, ըստ երեւոյթին ոչ մէկ յուզում պատճառած են Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութեան շրջանակներուն։ Հակառակ մամուլի ներկայացուցիչներու պնդումներուն, Անգլիացիները մերժեցին որեւէ բացատրութիւն տալ այս մասին։

Այսուհանդերձ, հակառակ կարգ մը շրջանակներու հաստատումին, կիսապաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդեն թէ Ատընաուըրի յայտարարութիւնները պատճառ չեն՝ որ վարչապետ Մաքմիլըն որեւէ փոփոխութեան ենթարկէ իր քաղաքականութիւնը։

Ատընաուըր կը մտածէ թէ Ժընեւի խորհրդակցութեանց հիման վրայ զուգահեռաբար դնելով Մեծերու ժողովը՝ Արեւմուտքը նոր զիջումներ կրնայ ընել Խ. Միութեան։ Տարբեր կարծիք ունին Լոնտոնի ղեկավարները։

Անգլիացիները միշտ այն տեսակէտը ունին, թէ Ժընեւի բանակցութեանց շնորհիւ խորհրդային եւ արեւմտեան տեսակէտներու միջեւ մերձեցում մը եղաւ։ Այս երբեւէ հակացողութիւնը թոյլ կրնայ տալ որ Պերլինի մասին լուրջ համաձայնութիւն մը գոյանայ։ Անգլիացիները կը մտածեն թէ Ատընաուըրի կասկածները անհիմն են։

ԿՐՈՆՔԻ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՅ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5ԻՆ

Հակառակ անոր որ Արեւմտեան Գերմանիոյ դէմ բուռն յարձակումներ կ'ըլլան խորհրդային երկիրներէն, ուշագրաւ է այն պարագան թէ Մոսկուա իր բարեխառն դիրքը կը պահէ Դաշնակիցներու հանդէպ։

Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի, որ անցեալ շաբաթ թեթեւ անհանգստութեան մը պատճառով ըստիպուած էր յետաձգել Մոսկուա իր այցելութիւնը, քանի մը օրէ ի վեր ինքզինք վերագտած է։ Որոշուած է նաեւ ճամբորդութեան թուականը — Փետրուար 5։ Խ. Միութիւն կը հասնի Փետրուար 6ին, ուր պիտի մնայ մինչեւ ամսոյն 11ը։

Իտալիոյ Արտաքին նախարարը Մարոքի կառավարութենէն խնդրեց, որ Մարոքի Վարչապետին Հռոմ այցելութիւնը, Փետրուար 9 – 11, յետաձգուի։

Այս առթիւ իտալական մամուլը անգամ մը եւս արձագանգ կը հանդիսանայ կարդինալ Օթթաւիանիի ճառին։ Այս կղերականը կը քննադատէր Կրոնքին, որ Խ. Միութիւն պիտի երթայ։ Մինչեւ իսկ կարգ մը շրջանակներ կը մտածէին թէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆԷԻ հրաժարումը անխուսափելի կը նկատուէր երեքշաբթի իրիկուն։ Գլուխ-գլխի տեսակցութենէ մը ետք Նախագահ տը Կոլի հետ, ոչ մէկ որոշում տրուած էր եւ Փինէ կը յայտարարէր թէ նոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Չորեքշաբթի։ Նախատեսուած նոր նախարարն է՝ Վիլֆրիտ Պաումկարթնըր, ապահով կը թուի նաեւ որ պիտի շարունակուի Փինէի քաղաքականութիւնը առանց Փինէի։

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ Վարչապետ Խրուշչեւ Հնդկաստան եւ Ինտոնեզիա այցելութեան առիթով տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ նաեւ Մաօ Ցէ Թունկի հետ, յառաջիկայ ամիս։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընտրապայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ։ Դեմոկրատները հանրապետական կառավարութիւնը սկսած են քննադատել հետեւեալ մարզերու մէջ. — Գիտական մարզի մէջ Ամերիկա ետ մնացած է. պաշտպանութեան միջոցները բաւարար չեն, եւն.։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը այսօր ժողով մը պիտի ունենայ՝ քննելու համար Գերմանական կուսակցութեան (ազգայնական) արգիլման հարցը, նկատելով որ այս կուսակցութիւնը կործօն դեր ունեցած էր հակասեմական վերջին դէպքերուն մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն Լակոսի մէջ խորհրդակցեցաւ Նիկերիոյ Վարչապետին հետ, անկախութեան հարցին շուրջ։ Յառաջիկայ Հոկտեմբերին Նիկերիա անկախ Հանրապետութիւն պիտի հռչակուի։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մօտ հարիւր հրեաներու գերեզմաններուն վրայ կեռ-խաչեր գծուած էին անծանօթներու կողմէ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ թղթատարական պաշտօնեաները, մօտ 80.000 հոգի, երկու շաբաթէ ի վեր գործադուլի մէջ են. իշխանութիւնները կը մերժեն աշխատավարձքի յաւելում ընել, իսկ բանթողները կը մերժեն գործի ձեռնարկել, այնքան ատեն որ յաւելում չէ եղած։

ՆԱՆՍԻ – ՇԱԹՕ ՍԱԼԷՆ *շոգեկառքը գիծէն դուրս ելաւ Նանսիի մօտերը, արկածը հինգ հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ. մօտ երեսուն վիրաւորներ կան։*

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ Ենի Սապահ թերթը պիտի դրկուի պաշտօնական յայտարարութիւններէ եւ պետական ազդերէ, որովհետեւ Յունուար հինգի իր թիւին մէջ, խմբագրականով մը կը գրէր թէ հակասեմական ցոյցերը Գերմանիոյ մէջ ազգային — ընկերվարութեան զարթօնքին փաստն են։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ վիպասանը Նըվիլ Շիութ որ հեղինակն է «Ծովափին վրայ» գիրքին (այդ վէպէն առնուած է վերջին ծովափր շարժանկարը), մեռաւ 61 տարեկանին, սրտի տագնապէ։

ՑՈՒՐՏԻ հոսանք մը սկսաւ ամբողջ Եւրոպայի վրայ։ Ձիւն – ձմեռ ամէն կողմ։ Առաջին անգամ ըլլալով երկուշաբթի օր Փարիզի վրայ ալ ձիւնեց։ Միւնիխի մէջ ջերմութիւնը ինկաւ 0էն վար 17ի։ Փարիզեան շրջանի թէ գաւառներու բոլոր ճամբաները սառոյցի խաւով ծածկուած են, երթեւեկը դժուարացնելով եւ բազմաթիւ արկածներու պատճառ դառնալով։ Վերջին երկու օրերու ընթացքին մօտ քսան արկածներ պատահած են այս պատճառով։ Քանի մը ծերունիներ ալ մեռած են ցուրտի հետեւանքով։

Ա. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահ Նասըր ընդունեցաւ Մարոքի թագաւորին հրաւէրը եւ մօտ ատենէն Մոհամէտ Ե.ի այցելութեան պիտի երթայ։

ԼԻՈՆԻ Ձին. Ատեանը ակմերիացի չորս ահաբեկիչներ մահուան դատապարտեց։

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Ա.

Մեսրո՛պ, հայ դարերու դիմաց կեցող՝
Դուն ադամանդեայ ապառաժ ։

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Հազար վեց հարիւր տարի առաջ, ուրեմն 359 Թուականին, Տարօնի գիւղերէն մէկուն՝ Հացեկաց գիւղին մէջ աշխարհ կուգար մանչուկ մը, որուն անունը լուսաշող ճառագայթի մը նման պիտի անցնէր — եւ պիտի անցնի յաւիտեան — մեր պատմութեան դալուկ էջերուն ընդմէջէն ։

Անունը դրին Մեսրոպ, որդի Վարդանի ։

Բախտաւոր աստղի տա՞կ ծնած էր, թէ բարի պարիկի մը մոգական ճպոտը դըպած էր իր ճակտին ։ Շատ հաւանական է, երկուքը մէկ միանգամայն. որովհետեւ ուսումնատենչ, ուշիմ տղեկը, չափահասութեան շրջանին, Լուսաւորչի գահին վրայ պիտի գտնէ լուսամիտ կաթողիկոս մը, Սահակ, մականուանեալն՝ Պարթեւ, ու Թագաւորական գայիսոնը նոյնքան արժանաւոր մէկուն՝ Վռամշապուհի ձեռքին մէջ ։

Գրականութեան, գիտութեան, կարճ խօսքով Գեղեցիկ Բանին սէրը, անտարակոյս, այս փոքր ժողովուրդին անցած է իր պապերէն. քանի որ տասնեւվեց դար առաջ, նոյնիսկ աւելի կանուխ, սեփական գիրէ, գիրքէ զուրկ մեր նախնիքը չէին վախցած դպրոցներ բանալէ, հոգ չէ թէ այդ դպրոցներուն մէջ մայրենի լեզուն սորվէին օտար տառերով ։

Մեսրոպ կը դրուի ուսումնարան մը, ուր արտակարգ ընդունակութեամբ հետզհետէ կ'իւրացնէ բոլոր նիւթերը ։ Տարիներու ընթացքին կը սորվի նաեւ յունարէն, ասորերէն, պարսկերէն, այն շրջանի կարեւոր լեզուները ։

Պատմութիւնը չըսեր թէ ո՞ւր կը գտնուէր այդ վարժարանը, թերեւս Անտիոք, թերեւս այլուր, բայց, քսանըհինգամեայ Մեսրոպը նեղ կը գտնէ միջավայրը եւ կը մեկնի Վաղարշապատ՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը ։ Կը մտնէ Արշակունիներու պալատը եւ իբրեւ դրագիր կը սկսի աշխատիլ հազարապետ Առաւանին քով ։

Երիտասարդ մտաւորականը հոս եւս ցոյց կուտայ իր փայլուն իմացականութեան ապացոյցը ։ Զինուորներու, ազնուականներու հետ մօտէն շփուելով, կարճ ատենէն կը ստանայ նաեւ զինուորական կրթութիւն ։

Ըսինք սակայն ։ Կախարդական ճպոտը հպած էր ճակտին ։ Իր կոչումը ուրիշ տեղ էր ։

Շնորհալի երիտասարդ, վայելելով իշխանաւորներու համակրանքը, իրեն համար դիւրին էր, տարեկիցներուն նման, վազել դրամին փառքի, հաճոյքներու ետեւէն ։ Ան, ոչ միայն կը հրաժարի այս բոլորէն, այլ եւ ընդհակառակն, պարապ ժամանակ մը գտածին պէս՝ կը փութայ մայրաքաղաքի գրադարանները. անդադար կը կարդայ, կը սերտէ, կը պրպտէ դեղնած ձեռագիրները ։ Իր տարրին մէջ է վերջապէս ։ Կը մոռնայ ուտելն ու խմելն անգամ, միշտ աւելի ընդարձակելու համար մտքին հորիզոնները ։ Իր առջեւ կը բացուին նաեւ անհատական մատենադարանները, ուր շնորհիւ իր լեզուական գիտութեան՝ մաղէ կ'անցընէ յոյն եւ ասորի հեղինակներու գործերը ։ Մասնաւորաբար մեծ է թիւը նորամուտ քրիստոնէութիւնը շօշափող գիրքերուն ։ Կը սկսի ուսումնասիրել աստուածաբանութիւնը, զանազան կրօնքներ եւ մէկէն ի մէկ կտրուկ որոշում մը կուտայ, — մտնել սքեմի տակ, դառնալ կուսակրօն եկեղեցական ։

Հոս հարց կը ծագի ։

Արդեօք հոգեւորական կոչո՞ւմ զգաց յանկարծ Աղօթքի, կրօնական գիրքերու ընթերցանութեան սէ՞ր ։ Օր մը հանդերձեալ կեանքի բարիքները վայելելու հեռանկա՞ր, թէ աւելի մեծ ծրագիր մը, նպատակ մը կը տանջէր արդէն, հայրենասէրի տառապող հոգին ու անոր հասնելու լաւագոյն միջոցը կը նկատէր սքեմը, կ'ապաւինէր եկեղեցիի զօրաւոր ուժին ։

Յանուն Լոյսին՝ մոմի պէս այրող, հալող իր կեանքը զիս կը հակէ աւելի այս վերջին վարկածին, ապա թէ ոչ կը մեկուսանար անապատ – ճգնարան մը ու օրը իրիկուն կ'ընէր Հայր Մեր ըսելով, կամ Սաղմոս քաղելով ։

Առարկայական ըլլալու համար աւելցնեմ ։ Ճի՛շդ է, 390 Թուականին սկիզբները Մեսրոպ կը քաշուի Գողթն նահանգը՝ ամայի վայր մը. բայց որոշած է արդէն գործունէութեան ուղեգիծը ։ Առաջին հանգրուան, դարմանել ազգային ոգիով տոգորուած մտաւոր ուժերու պակասը ։ Այս դիտաւորութեամբ հետը տարած է խումբ մը խոստմնալից աշակերտներ, որոնց առատօրէն կը ջամբէ իր ամբարած ուսումը ։ Ոգի ի բոյն կ'աշխատի անոնց մէջ եւս վառել նուիրական հուրը ։

Հոն ձեռնածալ նստիլ, օրն ի բուն յօրանջել չկայ. այլ տեւական, մեթոտիկ, տքնաջան աշխատանք ։

Ուսուցչի խորաթափանց հայեացքին տակ կը ծաղկին միտքերը ։ Կը նետուին հայկական Ոսկեդարի սաղմերը ։ Կը պատրաստուին զարգացած կրօնաւորներ, քարոզիչներ, յետագայ բացուելիք վարժարաններու ուսուցիչները ։ Մեսրոպի առաջին աշակերտներէն են Վարդանանց պատերազմի հերոս՝ Ղեւոնդ Երէցը, փիլիսոփայ Եզնիկ Կողբացին, Կորիւնը, Յովսէփ Վայոց Ձորեցին, Յովսէփ Պաղնացին, ծանօթ կամ անծանօթ Թարգմանիչներէն շատերը ։

Մեսրոպ քայլ առ քայլ կը հետեւի իր սիրելի աշակերտներու յառաջդիմութեան ։ Վստահ է այլեւս որ գիտութեան անծայրածիր դաշտին մէջէն կրնան հաստատ քայլերով քալել ։ Սակայն ժամանակ չկայ. իր նպատակը ուրիշ բան է ։

Պէտք է աճապարել քանի յոյն, ասորի վարդապետները եւ պարսիկ մոգերը վերջնապէս չեն պղտորած հայ ժողովուրդին հոգին ։ Երբ Հայութիւնը կը տառապի ուսեալ մարդոց սովէն, աններելի պերճանք է աւելի խորանալ դպրութեանց անյատակ ովկիանոսին մէջ ։

Ու մեզի համար բախտաւոր օր մը, աշակերտները առած դուրս կը նետուի ճգնարանէն եւ օրհնութեան պէս կը տարածուի Հայաստանեայց Աշխարհի չորս ծագերուն ։

Մեր Պատմութեան ամենափառաւոր էջը կը բացուի մելանոտ մատներով ։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Կուճէօյ փոքրիկ գիւղը, կորսուած՝ Գուրտուր վիլայէթի բարձր լեռներուն մէջ, ոչինչով կը տարբերի միւս հարիւրաւոր գիւղերէն ։ Այնտեղ հասանք պատահմամբ ։ Շատ տաք է եւ մեր ինքնաշարժի ռատիաթօրին ջուրը կը սկսի եռալ շարունակ ։ Ինքնաշարժին վարիչը յաճախ կը կեցնէ մեքենան, անոր ջուր մատակարարելու համար ։ Կանգ առինք Կուճէօյ գիւղին մէջ ։ Երբ ինքնաշարժին վարիչը աղբիւր կը փնտռէր լեցնելու համար ռատիաթօրը, մօտեցանք գիւղացիներու, որոնք ոչ հեռու բլուրի մը վրայ, հաճար կը հաւաքէին ։ Երկու հոգի էին, այր մարդ մը եւ կին մը ։

Մարդը զննեց մեզ յոգնած նայուածքով մը ։ Իր բացած հագուստները, կարկտաններով ծածկուած, թրջած էին քրտինքէն ։ Խօսքի կեցանք իրեն հետ ։

— Գէշ կ'ապրինք, ըսաւ գիւղացին ։

— Քիչ հող ունինք, իսկ հացը չի բաւեր մեզի ։ Ինչ կը վերաբերի հագուստեղէնի, դուք ալ կը տեսնէք ։ Ուրիշ հագուստ գնելու ի վիճակի չենք ։

Հետաքրքրուեցանք թէ գիւղացի մը միջին հաշիւով ո՞րքան հող ունի այս գիւղին մէջ ։ Իմացանք որ տէր է 1·5–2 հեկտար հողի ։ Գործիքները նախնական են, փայտէ արօր, մանգաղ, գերանդի, սեփական ձեռքով շինուած կալսիչներ ։ Քիչ գիւղացիներ միայն ունին երկաթէ արօրներ ։ Հողը կը վարեն գոմէշներու օժանդակութեամբ ։ Արմտիքը աղալու համար պէտք է փոխադրել ջրաղաց, որ կը գտնուի լեռներու մէջ, բարձր տեղ մը ։ Գիւղէն քանի մը քիլոմեթր հեռու ։

Այս գիւղացիին հետ իմ հանդիպումս առանձնայատուկ բան մը չէր ։ Անատոլուի մէջ ամենուրեք կարելի է լսել գանգատներ, սակաւահողութեան ու սեւ թշուառութեան մասին ։

Այսօր, Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս ասկէ հարիւր տարի առաջ, ամենահրատապ խնդիրը գիւղի մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերային անարդարութեան խնդիրն է ։ Գիւղական փոքրիկ տնտեսութիւնները, որ ամբողջ տնտեսութիւններու 69 առ հարիւրը կը ներկայացնեն, ունին միայն հողին 28 առ հարիւրը ։ Հողային մեծ սեփականութիւնները, որոնք կը կազմեն բոլոր տնտեսութիւններուն միայն հարիւրին 13·8ը, իրենց ձեռքին մէջ ունին վարելահողի 70 առ հարիւրը, իսկ տնտեսութիւններէն 16·5 առ հարիւրը հող չունին ընդհանրապէս ։

Անհող եւ սակաւահող գիւղացիները ստիպուած են հողատէրերէն վարձքով առնել հողը, փոխարէն տալով անոնց հունձքին մեծ մասը, որ առանց ատոր ալ չի բաւեր իրենց եւ իրենց ընտանիքին մէկ տարուան սնունդին ։ Գիւղացին չի ստանար դրամական որեւէ օժանդակութիւն, քանի որ երկրագործական դրամատուները կը մերժեն վարկով դրամ տալ աղքատ գիւղացիին ։ Այս պատճառով անոնք ստիպուած կը դիմեն վաշխառուներուն, որոնք կը կողոպտեն զիրենք տարապայման տոկոսներով ։ Փորձելով ազատիլ աղքատութեան սարդոստայնէն՝ գիւղացին կը խրի հետզհետէ աւելի շատ այդ ոստայնին մէջ ։

Ո՞ւր կարելի է փնտռել լուծումը ։

— Փորձեցէք պտոյտ մը ընել գիշերով Անգարայի, Իզմիրի կամ Իսթանպուլի շրջակայքը ։ Ուղղակի հողին վրայ խառնիխուռն քնացող մարդիկ, ծածկուած իրենց կարկտուած հագուստներով, արգելք պիտի ըլլան ձեր քայլերուն ։ Ցորեկ ատեն կրնաք տեսնել զանոնք նաւահանգիստի մէջ՝ պարկեր կրելու կամ խրամներ փորելու ժամանակ, սպասելով գործարաններու դուռներուն առջեւ, յուսալով որ պատահմամբ գործ մը պիտի գտնեն ։ Ասոնք անոնք են, որոնք լքած են գիւղը ։

Երկրագործական աշխատանքները վերջանալէ ետք, հազարաւոր գիւղացիներ կ'երթան քաղաք՝ քանի մը դրուշ շահելու միտքով, ապրելու համար իրենց ընտանիքը անօթութենէ եւ եթէ բախտը օգնէ իրենց, վճարել նաեւ վաշխառուներուն իրենց ունեցած պարտքը ։

Քաղաքը թշնամութեամբ կը դիմաւորէ զանոնք ։

Ճարտարարուեստը, որ յարատեւ տագնապի մէջ է, չի կրնար ընդունիլ աւելորդ աշխատաւոր բազուկներ ։ Գիւղացիները պատրաստ են կատարելու որեւէ աշխատանք, բայց շատ քիչ կը գտնուի ։ Հազարաւոր անբախտ մարդիկ կը խտացնեն անգործներու հսկայ բանակին շարքերը ։

Առաջիններ քաղաք գացած գիւղացիներ եթէ գործ գտնէին, իրենց համար կը յաջողէին շինել «կէճէքօնտու» մը, այսինքն գիշերուան մը մէջ շինուած տուն մը ։ Ինչպէս Իտալիոյ, Թուրքիոյ մէջ ալ գոյութիւն ունի կանոն մը, որու համաձայն եթէ աղքատը յաջողէր, գիշերուան մը մէջ խրճիթ մը շինել իրեն համար, ոստիկանութիւնը իրաւունք չունի զայն դուրս հանելու անկէ կամ քանդելու բնա-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

« Ես նայում եմ նրա ետեւից եւ ինքս ինձ ծիծաղում ։ Սակայն, ճիշդն ասած, իմ այդ ծիծաղի մէջ խօսում է ոչ թէ չարախնդութիւնը, այլ մի քնքոյշ բարեացակամութիւն, որ ես տածում եմ դէպի երիտասարդը, ցանկանալով ի հարկէ, որ այդ նամակը ուրախութիւն բերէ նրան ։

« Բայց ահա ներս է մտնում մի նորատի գեղեցկուհի, մօտենում է ինձ զգոյշ քայլերով եւ հարցնում է զարմանալ կիսաձայն՝

— « Ես նամակ չունե՞մ ։

« Այս խօսքի վրայ նա մի փոքր շառագունում է ։ Իմ պատասխանը՝ «չգիտեմ, տեսնեմ» երկբայական է ։ Ուստի նա ըսպասում է ։

« Գեղեցկուհու հասցէն, ի հարկէ, յայտնի է ինձ ։ Ես սկսում եմ քննել նամակների կոյտը եւ աչքի տակով նայել նրան ։ Ոչինչ, դէմքը խաղաղ է, հայեացքը միայն անհանգիստ խաղում է այն կէտի վրայ՝ ուր իմ ձեռքերը քրքրում են նամակները ։

— « Ս. Ս. կա՞յ, հարցնում եմ ես եւ կանգ առնում մի նամակի վրայ ։

— « Այո, պարոն, պատասխանում է օրիորդը եւ իսկոյն շուրջը նայում, կարծես վախենալով թէ՝ մի գուցէ մէկը լսէր իմ ձայնը, կամ տեսնէր իրեն, որ սպասում է Ս. Ս–կայա հասցէով նամակ ստանալու համար ։

« Վերջապէս վերցնում եմ նամակը եւ մեկնում դէպի նրան ։ Գեղեցկուհին արդէն շառագունել է. նա ստանում է ցանկալի ծրարը եւ գլխի թեթեւ շարժումով շնորհակալութիւն անում եւ հեռանում ։ Ես նայում եմ ետեւից եւ տեսնում թէ ի՞նչպէս նա ծալեց ծրարը եւ իւր կուրծքը փակող կոճակներից մինը բանալով թագցրեց այն բաճկոնակի տակ եւ ապա նորէն կուրծքը կոճկեց ։ Այս ամէնը նա կատարեց այնպէս արագ, որ մուտքին հասնելուց արդէն գտնւում էր իր նախկին դիրքում ։ Այնպէս որ, եթէ հէնց նոյն րոպէին իւր մօտիկ բարեկամներից մինը պատահելով՝ հարց տար իրեն թէ՝ ի՞նչ է շինում այդտեղ, նա հանգիստ սրտով կարող էր պատասխանել թէ՝ « դիպուածով անցնում էի այդտեղից եւ ներս մտայ իմանալու համար թէ՝ հայրիկի անուամբ նամակ կա՞յ թէ ոչ » ։

« Սիրող սրտերն, ի հարկէ, նման սուտերը յանցանք չեն համարում ։ Լաւդներըն էլ, կարծում եմ, եթէ յանցանք չհամարեն, մեծ մեղք չեն գործել ։ Պէտք է օգնել որ ազատ սրտերը միշտ իրար սիրեն, դրանից մարդկութիւնը բնաւ չի վընասուել ։ Վնասը հասնում է յանցաւոր սիրուց, որի հեղինակներն ուրիշ մարդիկ են ։ Ահա, օրինակ, դրանցից մինը ։

« Նա հասակաւոր է, 45 – 50 տարեկան, բայց բոլոր մազերը միօրինակ սեւ են, որից երեւում է որ ներկում է զգուշութեամբ ։ Հագնուած է խիստ մաքուր եւ կիրթ ճաշակով, ծածկած է փայլուն ցիլինտր եւ ձեռքին բռնած փղոսկրազարդ ձեռնափայտ ։ Արդէն քայլուածքից ու յանդուգն նայուածքից երեւում է որ փորձառու մի Դոն – Ժուան է, որ եկել է ստանալու, ո՞վ գիտէ, իւր քանիերորդ սիրուհու ծածկագիրը ։

« Ես, այսուամենայնիւ, չեմ նայում նրա վրայ եւ զբաղուած եմ գործով ։

— Վասիլ Իւանիչ, ներեցէք, ես շտապում եմ, ասում է նա մօտենալով եւ ձեռնափայտով իւր ձեռքը ծեծելով, որով ուզում է հասկացնել թէ՝ սպասել չի կարող ։

— Իսկոյն, ասում եմ, բայց էլի ուշացնում ։ Երեւում է որ պարոնը դժուարութիւն է կրում համբերելու ։ Եւ այդ՝ ոչ թէ նրա համար որ մի վայրկեան առաջ է կամենում սիրած անձի ձեռագիրը կարդալ, այլ նրա համար՝ որ վախենում է թէ՝ մի գուցէ իմ դանդաղելով ժամադրութեան ժամն անցնի ։

« Ես մօտենում եմ դարակին, հանում եմ պարոնին հասանելի նամակը եւ դիտմամբ բարձրաձայն հարցնում ․

— 1350° ։

— Տուէք, ասում է նա, առանց իմ հարցին ուղղակի պատասխանելու ։

« Եւ ծրարն ստանալով՝ նա հեռանում է մի քանի քայլ, բաց է անում նամակը եւ հէնց միեւնոյն տեղն էլ կարդում ։ Այժմ ես գործս թողած դիտում եմ նրա դէմքը, որը սկզբում դեռ լուրջ է, բայց յետոյ, քանի ընթերցումը առաջ է տանում, սկսում է պայծառանալ — վերջապէս նա ժպտում է ։ Իսկ այդ ժպի՞տը... ո՜. եթէ տեսնէիք, իսկոյն կասէիք որ ձեր առաջ կանգնողը մի Լովելաս է ։ Այդ ժպիտի մէջ չկայ այն անմեղ ու յափշտակուող ուրախութիւնը, որն ես յաճախ նշմարում եմ նման նամակներ ստացող երիտասարդ դէմքերի վրայ ։ Այդ ժպիտը ծաղրի ու չարախնդութեան մի զանգուած է ։ Նրա մէջ, կարծես, կարդում ես այս խօսքերը. — «Կը գաս, սիրելիս, կը գաս, դու առաջինը չես, վերջինն էլ չես լինելու...» ։ Եւ նամակն անփութութեամբ ժխտելով՝ դնում է գրպանը եւ դուրս գնում ։ Հարկաւ, նա դիմում է ժամադրութեան տեղը, «կահաւորեալ համարների» մի թագուն սենեակ, կամ միջնորդ կանանց «ապաստարանը», ուր վաղուց սպասում է նրան մի նորատի, խնամքով հագուած, անուշ հոտերով սրսկուած եւ հաստ քօղով երեսը ծածկած տիկին ...։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(5 Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆ. Կ. Խաչը իր երեսուն տարուան գոյութեան ընթացքին առաւելապէս թափուած է իր երեք գլխաւոր ձեռնարկներուն, օգափոխութեան կայան, Մանուկներու Օր, եւ Հայերէնի դասընթացքներ: Որոշ է ուրեմն որ իր մտահոգութեանց գլխաւոր նպատակը եղած է հայ մանուկը առողջ մեծցնել, անոր մէջ ազգ. հաւաքականութեան եւ հպարտութեան զգացումը արթնցնել եւ զայն հայ պահել:

Օդափոխութեան կայանները՝ 1935էն ի վեր կը ձգտին թէ կազդուրել հայ մանուկը եւ միեւնոյն ատեն զայն պահել հայ մթնոլորտի մէջ, տալով անոր նոյն իսկ այդ կարճ առիթով, հայ երգի եւ խօսքի ճաշակը, եւ քաղցրութիւնը: Աւելի մանրամասն ոչ միայն յաճախ խօսուած է այս էջերուն մէջ, այլ եւ իր 23 տարուան գոյութեան ընթացքին վայելած ժողովրդականութիւնը զինքը սիրելի եւ անհրաժեշտ դարձուցած է մեր գաղութին մէջ:

Մանուկներու Օրը, տարին անգամ մըն է, ճիշդ է. բայց ան տեսակ մը արձագանգն է մեր գաղթական ժողովուրդին արժէքը զգալու եւ զայն գալոց սերունդներուն փոխանցելու անհրաժեշտութեան:

Այս պատուական երկրին մէջ, ուր քաղաքակրթութիւնը եւ մարդկայնականութիւնը խտիր չեն դներ իրենին եւ օտարին մէջ, մեր տղաքն ալ կրնան տօնական օրերը անցընել հաւաքաբար, տօնածառերու հանդէսներու եւ զանազան մանկական հաւաքոյթներու մէջ, իրենց ֆրանսացի ընկերներուն հետ:

Ի՞նչու ուրեմն մեր «Մանուկներու Օրը»: Պտուղ եւ նախընթրիք բաժնել չէ ունեցած իբրեւ նպատակ, քանի մը զուարճալիք ներկայացնելու եւ 4–500 մանուկներու ուրախ օր մը անցընել տալն ալ չէ այդ տօնը հաստատողներու առաջին մտահոգութիւնը, աւելի խոր է պատճառը, տարին մէկ օր հայ մանուկը մէկ յարկի տակ հաւաքելու իմաստը:

Ինչպէս գաղթականութեան սկիզբի տարիներուն, մինչեւ այսօր ալ, ստորադասութեան զգացումը շատ ուժեղ եղած է մեր մէջ, իր հակայ մշակոյթովը. հպարտ՝ մեզ շրջապատող այդ ժողովուրդին առջեւ, ինչպէս օտարը մեզմէ շատերն ալ, մանաւանդ նորերը գիտակից չեն Հայուն արժէքին.

Ապրեցան եւ ծնան անոր ամէնէն տըկար, ամէնէն նուաստ շրջանին ու կարծես յանցաւոր էին պատկանելով ժողովուրդի մը որ միայն զուլումի, եւ պարտութեան օրեր տեսած է:

Հայ մանուկը իր լեզուն հազիւ թէ կը խօսի. կ՚ամչնայ նոյնիսկ, լսած էք անշուշտ յաճախ որ կ՚ըսէ մօրը՝ «դուրսը հետս հայերէն մի խօսիր», պէտք է աստիճանաբար ջնջել այդ նուաստացնող զգացումը իր մէջ, ինք ալ ուրոյն ազգի մը պատկանելուն, մշակոյթ, լեզու, հայրենիք ունենալուն ինքնավստահութիւնը տալ իրեն: Անշուշտ առաւելապէս ծնողքին պարտականութիւնն է այդ, բայց այնքան խոր եւ ընդհանրացած ցաւ մըն է ասիկա որ բոլորս պէտք է հաւաքաբար աշխատինք ատոր համար: Ֆ. Կ. Խաչը առաջին օրէն անդրադարձած է ատոր եւ ահա ինչու կայանը, ահա թէ ինչու Մանուկներու Օրը: Մեծ հաւաքականութեան մը պատկանելու, այդ ազգին, այդ հաւաքականութեան արժէքը տղուն ճանչցնելու, մեծ ալ կամ, մեծ ալ կրնամ, մեծ ալ ունիմ գիտակցութիւնը շատ անգամ փոքր երեւոյթներով եւ կամաց կամաց կը թափանցէ մանուկին հոգիէն ներս եւ անոր մէջ աստիճանաբար կը ջնջէ ստորադասութեան զգացումը: Մանուկներու Օրը ուրեմն աղղակ մըն է այդ անհրաժեշտ աշխատանքին:

Հայերէնի դասընթացքներու մասին խօսիլ չէ այսօր մեր նպատակը, լրացնելու համար երրորդ կարեւոր ձեռնարկին համար տարուած աշխատանքները յիշելով: Քիչ մը ամէն հայ մարդ, քիչ մը ամէն միութիւն ունի այդ մտահոգութիւնը.

Արդիւնքը որքան ալ խեղճ ըլլայ, յամառ եւ ծրագրուած յարատեւութիւնը անշուշտ իր նշանակութիւնը ունի այդ արդիւնքին համար:

կարանը: Սակայն այժմ մոռցուած է այս կանոնը: Իշխանութիւնները առանց որեւէ միճարանութեան կը փցնեն խեղճ «կէճէքոնտուն», իսկ անոր բնակիչները կը նետեն փողոց:

Ի՞նչ կրնայ ընել գիւղացին: Քաղաքի կեանքին հմայքը ճաշակելէ ետք, կը վերադառնայ գիւղ, ուր իրեն կը սպասեն քայքայած բնտանիքը, չվճարուած պարտքերը եւ սպառիչ աշխատանքը:

Վերջին ժամանակները ալ աւելի վատթարացաւ երկրագործութեան վիճակը, կառավարութեան կողմէ երկրագործական արտադրութիւններու համար նշանակուած ցած գիները եւ ճարտարարուեստական բոլոր ապրանքներու արագօրէն աճող գիներու միջեւ եղած տարբերութեան պատճառով: Իբրեւ հետեւանք այս իրողութեան, մեծ չափով կը նուազի երկրագործական ապրանքի արտադրութիւնը:

1950 – 58 տարիներու ընթացքին, գիւղացիներէն արմտիք ստանալու գործով զբաղող կառավարական կազմակերպութիւնը յաջողեցաւ դնել ամէն տարի արմտիքի ամբողջ հունձքին միջին հաշուով 7 առ հարիւրը, ինչ որ յայտնապէս անբաւարար է երկիրը հացով պարենաւորելու համար: Նոյն բանը տեղի կ՚ունենայ նաեւ կենդանիներու աճման արդիւնքը եղող արտադրութիւններուն համար:

«Թիմփուտնոյ»

ԻՍՄԷԹ ՔԷՑԼՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ մէջ (Մ. Նահանգներ) Դեկտեմբեր 11ին կատարուած է Տիկին Լուսի Թադոսեանի յուղարկաւորութիւնը: Ողբացեալը որ քոյրն է Տիկին Ճորճ Մարտիկեանի, ծնած էր Ֆրեզնօ 1908ին: Միշտ մասնակցած է Սան – Ֆրանսիսքոյի ազգային եւ եկեղեցական կեանքին, առաջին ատենապետուհին եղած է Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կանանց օժանդակ մարմնին եւ հիմնադիրներէն, Անթիլիասի ճեմարանին օժանդակ կանանց Միութեան:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Հայ Կին» Մշակութային Միութեան հրաւէրով, Պարսկաստան մեկնած է Տիկին Էլլէն Բիւզանդ: Երկու ամսուան շրջապտոյտի մը ընթացքին Տիկին Է. Բիւզանդ պիտի այցելէ հայաշատ կեդրոնները ուր շարք մը դասախօսութիւններ պիտի տայ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Ս. Նշան Ազգ. Վարժարանի Շրջ. Միութեան վարչութիւնը մտերմիկ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր վարժարանին նախկին տեսուչ, վաստակաւոր դաստիարակ եւ յայտնի գրագէտ Եդուարդ Տարօնեանի ի պատիւ: Հրաւիրուած էին մանաւանդ երախտարժան մշակին վերջին գործին՝ պատմուածքներու հաւաքածոյին սատար հանդիսացող եւ հրատարակութեան աջակցող մտաւորականներ եւ բարեկամներ: Խօսք առին՝ Վահան Փափազեան (Կոմս), Մամբրէ Հիսարեան, ապա հուսկ Խորէն Արք. Բարոյեան: Բոլորն ալ մաղթեցին որ հատորը լայն ընդունելութիւն գտնէ ընթերցասէր հասարակութեան մօտ:

X Յունուար Դի Փըթի Ժուրնալի սրահին մէջ հաւաքուած չորս հարիւրէ աւելի մանուկներ, պատանիներ, իրենց ծնողքներով հաճելի օր մը անցուցին, լսելով հայ բարբառը, գեղեցիկ առոգանութեամբ. զոյգ մը տրամախօսութիւններ, խմբական երգեր, պարեր, նուագ, բոլորը յաջող դերակատարութեամբ:

Հոն էին Ալֆորվիլի, Շավիլի, Իսիի, Առնուվիլի, Քաշանի, Փարիզի զանազան թաղամասերու տղաքը մեծով–պզտիկով, մասնակցելով հանդիսութեանց, հոս հոն վազվզելով ուրախութեամբ, ծափելով իրենց դերակատար ընկերները եւ կուշտ ու կուռ խնդալով յատկապէս բերուած անճարարի մը ձեռնածութիւններէն: Իրենց նախընթրիքը ճոխացած էր Կոնտոլօ հաստատութեան կրկնեփներով (պիւսքիւյի) եւ Աղնազարեան տան չաքարեղէններով.

Ցիշել մի առ մի արտասանողներու դերակատարներուն, նուագողներուն անունները դժուար է անշուշտ, այդ բոլորը յաջող էին, յուզումով եւ խանդավառութեամբ լեցուցին ներկայ մեծերուն սիրտերն անգամ:

ՆԵՐԿԱՅ ԽԱՉՈՒՀԻ ՄԸ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖԵՐՆԱՆ ԿՐԷԿ

★

Ալպեր Քամիւի կսկծալի մահով սգաւորուած էր Ֆրանսական գրական – գեղարուեստական աշխարհը:

Նոր սուգ մը կուգայ ահա աւելնալ հինին վրայ, մահովը Ֆրանսայի բանաստեղծ եւ Ակադեմական Ֆերնան Կրէկի, որ իր մահկանացուն կնքեց անցեալ շաբթու, Օթէյոյի մէջ, 86 տարեկանին:

Իր տարիքին ամէնէն երիտասարդ ծերունին էր ողբացեալ բանաստեղծը: Իր կեանքին մինչեւ վերջին վայրկեանը, Ֆերնան Կրէկ պահեց ժպտախառն լաւատեսութիւն մը, ունեցաւ ապրելու յամառ տենչ մը, աէրը եղաւ թարմ հոգիի եւ արթնամտութեան մը, ու իր աչքերուն մէջ միշտ ալ փայլեցաւ պզպջուն սրամըտութիւն մը:

Ծնած էր 14 Հոկտեմբեր 1873ին, Փարիզի մէջ, ուր իր հայրը կը հրատարակէր համբաւաւոր երաժիշտ Օֆէնպախի գործերը:

Վկայեալ իբր փիլիսոփայութեան Տոքթէօր, 1892ին կը հիմնէր գրական պարբերաթերթ մը՝ «Լա ՊաՏէք» ուր կը յարձակէր «խորհրդապաշտ»ներու վըրայ, իրեն գործակից եւ ընկեր ունենալով Լէօն Պլում, Հանրի Պարպիւսը եւ Մարսէլ Փրուսթը:

Աւելի ուշ, կը նետուի լրագրական ասպարէզը իբր «Րըվիւ տը Փարի»ի խմբագիր, ապա կը ղեկավարէ «Լէ Լեթթր» գրական հանդէսը:

1909էն սկսեալ իր արտադրութիւնները կը բաժնուին քերթուածքներու եւ բանաստեղծութեանց միջեւ՝ «Յաւիտենական Շղթան» եւ «Ցաւատանջ Պսակները»: Ապա կուտայ երկու թատերականներ, որոնցմէ մին կը մեկնարկէ աշխարհահռչակ Սառա Պերնարը, հուսկ ուրեմն նոր գործով մը կը ներկայացնէ Վիքթոր Հիւկօն, որուն լաւագոյն պատկերացնողը կը հանդիսանայ:

Ֆրանսական Կաճառը Ֆերնան Կրէկը իր ծոցին մէջ ընդունելու համար երկար ատեն սպասցուցած է զինքը: Իր ընտրութեան առթիւ հակառակութիւնները անպակաս են եղած: Այդ բոլոր հակառակութեանց ընթացքին, սակայն, Ֆերնան Կրէկ պահած է համբերատար պաղարիւնութիւն մը, առանց որեւէ ատելութեան եւ քէնի նշան ի յայտ բերելու իր թշնամիներուն հանդէպ:

Ատոր համար ալ, իր Կաճառ ընդունելութեան օրը, Ժիւլ Ռոմէն զինքը ողջունած է հետեւեալ խօսքերով. — «Զափաւոր եղաք դուք, շատ քիչ ատելութիւն սնուցանեցիք մարդոց հանդէպ, եւ այդ պատճառով ալ մարդիկ ձեզ սիրեցին ու կապուեցան ձեզի, եւ ձեր յաղթանակը նկատեցին իրենց յաղթանակը»:

Հաճելի բանաստեղծ մըն էր Ֆերնան Կրէկ, օժտուած խոր զարգացումով մը, օծուն՝ շնորհով, ներողամիտ՝ բոլորին հանդէպ, զուարթ տրամադրութեամբ եւ ճարտար սրամտութեամբ:

Իր կեանքի ընթացքին բազմաթիւ պարագաներու մէջ շփումներ է ունեցած Հայերու հետ եւ միշտ անվերապահ սէր է տածած մեր ժողովուրդին հանդէպ:

Իրմով ի սպառ կը կորսուին մըմունջները անցեալ շրջանի մը, որուն թերեւս վերջին ներկայացուցիչը եղաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Բայց, իր զայրոյթին էն բուռն բոպէին, տղեկէդ ողբը՝ բզքտուած նամակին հովին յանձնուած, անջրպետին մէջ կորսուած բեկորներէն կարծես կուլար իր ականջին.

— Սօֆիա, մի մերժեր սէրս, վասն զի պիտի մեռնէի առկէ ...

Եւ հակառակ իր բովանդակ արիացումին, բոլոր մեծ, փառաւոր, շլացուցիչ բաներուն որոնց մտածումովը կ՚ուզէր ողողել իր էութիւնը, աղջիկը, ակամայ, կը դողար անկեղծ, ահեղ սիրոյ այդ հեծիւնէն, եւ ընկճուած, ջախջախուած, հառաչ մը կ՚արձակէր.

— Օհ, խեղճ Համբիկ ...

Ու պարտէզը կը մնար ամայի, ցածուկ աթոռակը որբ ... Ու ծաղիկները, ծղօտնուն վրայ, գունագեղ ու հոտաւէտ, իրենց աղուոր տիրուհիին մատուըներուն հպումին կարօտովը կը տառապէին ...

Համբիկ ի՞նչպէս ապրեցաւ գիշերը այն օրուան ուր նամակը իր նպատակին հասցուցած էր: Ջղային, հոգեկան, մտաւորական տեսակ մը անէացում ապրեցաւ, զոր ոչ մէկ բառով կարելի է սահմանել. աչքերը գոց, արտաքին առարկաներէն շլացածի պէս, խոկաց ներքնաշխարհի մութին մէջ ուր վիթխարի, հրէշային ստուերներ, հրաշափառ լուսաւորութիւններու քով քաոսի խաւարներ, միքրոպային պզտիկութիւններու քով հսկայական մեծութիւններ շարունակ կը դառնային, կը թաւալէին, կը յորձանային, իրենց ցնորական այդ պտոյտքին մէջ զինքն ալ դարձնելով, նետելով, քաշելով, խենթեցնելով:

Ու երազեց: Պարտէզը կը լայննար, ծով կ՚ըլլար, տիտանական անտառ մը, խաւարչուտ, անծանօթ եւ ահաւոր խորութիւններով, ճիւաղներէ բնակուած, ծառերը, ահագնատեսիլ սեւ կոճղեր, երկինք կը սլանային իբրարու փաթթուած, ագռաւներէ, անգղերէ, բուերէ, գիշերային քստմնելի թեւաւորներէն յաճախուած. օձեր, մեծագալար օղակներով, կը սողային գետինը. մութ թաւուտներու ծակերէն վայրի գազաններու լայնալիճ աչքեր, կաս կարմիր, հրատներու պէս կը շողային: Հեռուն, երկինքին ու անտառին հպած տեղը, հրդեհ մը կը վառէր դժոխանման, ուր երկար մագիլներով, անսահման պոչերով, սրածայր անհեթեթ կոտոշներով զինուած կարմիր հրէշներ կ՚եկեւէջէին խուռներամ, կայծերու հրեղէն փունջերու մէջէն:

Բացատանի մը վրայ, վագրեր, փիղեր, բորենիներ, ռնգեղջիւրներ, կոկորդիլոսներ, բոլոր ճիւաղային անհեթեթութիւնները զորս զառանցանքը կրնայ կերպաւորել, վիթխարի մեծութեամբ, գիրար կը հալածէին, կը խածատէին, կը յօշոտէին: Անթիւ անհամար ճճիներ, բարակ, երկար ոտքերով, սրածայր պատիճներով զինուած միջատներ, մանր, խոշոր, սեւ, կանանչ, կը վժժային օդին մէջ, գետինը, ճիւղերուն վրայ:

Հեռաւոր ծառերու տակէն, խաւարը յանկարծ փարատելով, լոյսին ակնախտիղ հեղեղ մը կը խուժէր՝ միլիոնաւոր շողարձակ ջահերու հանդէս մը պարզելով, որուն մէջէն, սպիտակ լուսեղէն հանդերձանքներով փաթթուած, կին մը կը յառաջանար հեշտալից, ծանրաքայլ եւ վեհաշուք:

Լուսաւոր ապարէզին հազիւ կէսը հասած, ան կանգ կ՚առնէր, խարտեաշ վարսերու ջրվէժին ներքեւ իր ճեպ ճերմակ դէմքը չորս դին պտըտցնելով, եւ ահա, հիւսիսաբնակ եղնիկի մը արագութեամբը, երիտասարդ մը, սուսերամարտ ասպետի մը պէս հագուած, դուրս կը ցատքէր մացառուտքին խորերէն, ու կը վազէր ժպտուն, թեւատարած, վարսերը ծածանուտ: Ու կը հասնէր այդ լուսածին հուրիին, կը նետուէր անոր ոտքերուն, կ՚երկրպագէր, համբուրելով գետինը, անոր ճերմակ ոտքերը, երեսները քսելով անոր լոյսէ քղանցքներուն: Ու կինը, այդ գեղանաժ պաշտամունքին պահուն, յանկարծ իր լանջքին սպիտակութիւններէն թուղթ մը կը քաշէր կը հանէր, արհամարհոտ ժպիտով մը կը նետէր զայն իր երկրպագուին, որ խենթի պէս կը յափշտակէր, կ՚առնէր այդ թուղթը, սարսափի նայուածքներ պտըտցնելով անոր վրայ եւ ահեղ ոռնումներ թնդացնելով.

— Նամակը, նամակը, նամակը ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Վատիկանի ընդդիմութեան պատճառով է որ նախագահական ճամբորդութիւնը յետաձգուած էր։ Բայց, ինչպէս կը տեսնուի, Վատիկանի միջամտութիւնները նկատի չեն առնուած, քանի որ Նախագահ Կրոնքի իր այցելութիւնը պիտի կատարէ ։

Իտալական կառավարութիւնը եկեղեցին ձգած է, որ աշխատի այնպէս՝ ինչպէս կը մտածէ, բայց վերոյիշեալ կղերականներին ճառը ոչ մէկ ձեւով արգելք կը հանդիսանար իտալական պետութեան՝ որ իր գործերը չարունակէ ։

Տէր եւ Տիկին Մոլքոն Աւետիս եւ զաւակը՝ Ժիրայր Մելքոն, Տէր եւ Տիկին Խանչերեան եւ զաւակները՝ Անդրանիկ, Մկրտիչ, Ալիս, Այրի Տիկին Մառի Երամեան եւ զաւակը՝ Սեդրակ, Այրի Տիկին Զարման Աժտահարեան եւ Սարգիս Աժտահարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Սանդուխտ Գէպիրեան, Գ. Գ. Գազտասար, Աւետիս, Տիկին Նուասարդ Երամեան, Շահրողեան, Կէօզիւպէօյիւքեան եւ զաւակները, Յարութիւն, Առաքել, Սիրվարդ, Անահիտ Սիւրմէյեան եւ զաւակները, Քիւտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Երամեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Վերժին Փչիկեան, Աւետիս Զուրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան (Պոլիս) եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԶԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Երամեան, Արաբկիրցի
95 տարեկան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 10ին ։

Յուղարկաւորութիւնը այս Ուրբաթ, ժամը 15·30ին, 9 Րիւ տէ Պասըրոն (Մոնմորանսի), Կառ տիւ Նոռէն իջնել Անկէն, օթօպիւս 6, թէրմինիւս Սըրիզիէ ։

Մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ ։

Հասցէ՝ Մելքոն Աւետիս,

15, AVE. DR. BROQUET, GOUSSAINVILLE-SEINE

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Ծնունդի ութօրէնքի եւ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ քառասնօրեայ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ Առաքել Փաշա Նուպարի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ ։

×

ՆՈՅՆ Տէր եւ Տիկին Քէսպապճեան, ինչպէս նաեւ Աքօլանեան եւ Ասլանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Յունուար) ժամը 10·30ին, Նիսի Ս. Աստուածածին Մատրան մէջ իրենց հօր եւ եղբօր՝

ԵՂԻՇԷ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կը ստանձնէ անգլերէնի մասնաւոր դասեր ։

Դիմել ՍՈՂՈՄՈՆ ԱՖԵԼԵԱՆԻ,

13, Rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին ։

Կը խօսի Վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին ։ Սէն Ժէմաի՝ ժամը 10,45ին ։

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հէյվաճեան ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս շաբաթ՝ 16 Յունուար, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

Շարունակութիւն նախորդ ժողովին, կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Հնազանդ Ներսէսեան (Լիոն), իր ներոջ ողբացեալ Մայրիամ Ներսէսեանի մահուան քառասունքի առթիւ Սէն Ժերոմի Կապ. Խաչին կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ. ։ Ողբացեալ Մկրտիչ Տէր Մինասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Գ. Կարպիս Յարութիւնեան կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսավիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Գ. Ն. Հայթայեան 50 Ն. Ֆ., Տիկին Աննա Պուտաղեան 25 Ն. Ֆ., Գ. Պօյաճեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Շէնըպէն 15 Ն. Ֆ., Գ. Ռստանիկ Աճէմեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան (Շաթիյօն) տասը Ն. Ֆ., Տօքթ. Լը Կէ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան (Փավիյօն Սու Պուա) տասը Ն. Ֆ., Գ. Իւնանեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօտոսեան հինգ Ն. Ֆ., Գ. Էտմոն Մէրսիլեան հինգ Ն. Ֆ. ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ .—

Դեղահատի դարը (Հայ–Բոյժ).— Առողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ. Պլոնտէլ).— Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (Փրոֆ. Մարգարեան).— Ստամոքսի խոց (Տոքթ. Աշնեան).— Զուկը Հայաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փիլաւզեան).— Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մասին (Տոքթ. Այվազեան). — Ասայ ի վերայ ճանճի (Մինաս Թոխաթցի).—Ականջի ցաւը... քանէրի նշան (Տոքթ. Ասֆանազ).— Խրատներ լեարդի հիւանդներուն (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը ծունցաւ.... (Տոքթ. Քորոն).— Ոտքերը չեն բանիր (Տոքթ. Ազատանի).—Զղեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սննդական ու բժշկական արժէքը (Շ. Նարդունի).— Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ. Շ. Օնան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ . Տարեկան 15 նոր Ֆրանք (1500 Ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր Ֆրանք (2000 Ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր Ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

× Գ. Մուշեղ Սահակեան մշեցի (Երեւանէն) կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Խաչատուր Օհաննէսեան ։

× Տիկին Մանուշակ Գալուստովա կը փնտռէ իր եղբօր որդին Արտաշէս Սարգիսեանց, բնիկ Կարսեցի։ Մօր անունն է Աննա, հօր անունը Խաչատուր, իսկ քրոջ անունն է Ռիմա։

× Երեւանէն կը փնտռուի Յովհաննէսի Համբարձում Համբարձումեանը ։

× Երեւանէն Մամիկոն Մկրտիչեան Վարոսի կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Արշակ Սարգիսի Մկրտիչեան ։

× Երեւանէն Մարիամ Սարգիսի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր որդին Երէժ Յարութիւն Խաչատուրեանը ։

× Գ. Յակոբ Օհանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Օհանի Օհանեանը ։

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15. Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 23·10ին Ֆրանս 3 ձայնասփիւռ կայանէն (նախկին Շէն Նասիոնալ) պիտի նուագէ դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն .—
Տարեկան .— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200)։
Արտասահման .—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000)։
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Տէօսինի կոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Փոն տը Շէրիւի ընկերները։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը ։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անմոռանալի բաւականին պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌՈՒ ՎՈԼԹԷՐ ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր ։

ՍՕՍԻ Ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հանելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր ։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊՈՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03 ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին ։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 15 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8697 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4498

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՈՒԱՆԻ ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ

Միջազգային մամուլը «Նասըրի յաղթանակը» կ'որակէ Ասուանի ամբարտակը, որուն կառուցման պաշտօնական ազդանշանը տրուեցաւ շաբաթ օր մեծ հանդիսաւորութեամբ։

Մարոքի Թագաւորը, օտար դեսպաններ, ճարտարապետներ եւ թերթի թղթակիցներ ներկայ գտնուեցան այդ արարողութեան, որուն ընթացքին Արաբ Միաց. Հանրապետութեան նախագահը Նեղոսի վրայ իշխող կրանիթեայ ժայռի մը բարձունքէն կրակ տուաւ 10 թոն տինամիթի, որ պայթեցաւ մէկ քիլոմեթր անդին։

1952 Յուլիս 23ի խաղաղ յեղափոխութեամբ նոր դարաշրջան մը կը բացուէր Եգիպտոսի համար։ Ալպանացի Մուհամմէտ Ալի փաշայի վերջին շառաւիղը — Ֆարուք Ա.— անփառունակ փախուստի կը դիմէր, իշխանութեան ղեկը ձգելով երիտասարդ ու հայրենասէր զինուորականներու ձեռքը։

Նոր վարչաձեւին առաջին գործն եղաւ ապահովել երկրին բացարձակ անկախութիւնը։ Ու յաջողեցաւ։ Անգլիացի զինուորները քանի մը տարի վերջ պարպեցին Սուէզի շրջանը եւ քաշուեցան Կիպրոս։

Քաղաքական անկախութենէն վերջ, Եգիպտոսի նոր վարիչները ուզեցին նաեւ ձեռք բերել տնտեսական անկախութիւն։

Աւելի քան մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ կ'ապրին քսաներկու միլիոն բնակիչներ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ գիւղացի երկրագործներ — Ֆէլլահ, ապրուստի աննախանձելի պայմաններու մէջ։

«Նեղոսը Եգիպտոսի օրհնութիւնն է» ըսուած է իրաւամբ։ Առանց Նեղոսի ջուրերուն, ափրիկեան այդ հողամասն ալ անջրդի անապատ մը պիտի ըլլար։ Բազմաթիւ ջրանցքներու շնորհիւ կ'ոռոգուի Նեղոսի հովիտը, ապահովելով երկրին հարստութեան գլխաւոր աղբիւրները — բամպակ, ծխախոտ, բրինձ, արմտիք, շաքարեղէգ եւայլն։

Ասուանի ամբարտակին շնորհիւ տասը տարիէն Նեղոսի հովիտին մշակելի հողերուն տարածութիւնը պիտի կրկնապատկուի։ Իսկ ջրելեկտրական ուժը չորս անգամ պիտի աւելնայ, հնարաւորութիւն տալով ծանր ճարտարարուեստի ստեղծումին։

Հրամայական պահանջ մըն էր այս ամբարտակին կառուցումը։ Այդ պատճառով ալ նախագահ Նասր ժամանակին դիմեց Ամերիկայի՝ փոխառութիւն մը խնդրելով համաշխարհային դրամատունէն։

Արեւմուտքի մերժումին հետեւանքով էր, որ Եգիպտոսի հանրապետութեան նախագահը 1956 Յուլիս 26ին ազգայնացուած հռչակեց Սուէզի Ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը։ Նպատակն էր Սուէզէն ստացուած եկամուտներու շնորհիւ կառուցանել Ասուանի ամբարտակը։

Պատմութիւնը թարմ է դեռ։

1956ի աշնան Եգիպտոսի դէմ անգլեւ-ֆրանսական ձախող արշաւանքը՝ Իսրայէլի աջակցութեամբ՝ ազգայնացման պատճառաւ էր։ Տեսնուեցաւ թէ Ջրանցքին փակումը քարիւղի ինչ մեծ տագնապ առաջ բերաւ այն ատեն Եւրոպայի մէջ։

Այժմ ամէն կողմէ դիմումներ կը կատարուին եգիպտական իշխանութեանց եւ իրարու հետ մրցումի ելած են՝ նիւթական օժանդակութեան առաջարկութեամբ։

Համաշխարհային դրամատունը 56ուկէս միլիոն տոլար փոխ տուաւ՝ Սուէզի Ջրանցքի բարելաւման աշխատանքներուն համար։ Որով կարելի պիտի ըլլայ Ջրանցքի հասոյթները յատկացնել Ասուանի ամբարտակին ծախքերուն։

Խորհրդային Միութիւնը երեք հարիւր միլիոն րուբլի եւ հարիւրաւոր ճարտարագէտներ տրամադրեց։ Միացեալ Նահանգները վերջին տարիներուն 250 միլիոն տոլարի աջակցութիւն ընծայեցին։ Դաշնակցային Գերմանիա 200 միլիոն մարք կ'առաջարկէ՝ Ասուանի ամբարտակին երկրորդ մասին կառուցման համար։ Նոյնիմաստ առաջարկ ներկայացուցած են նաեւ կարգ մը Ֆրանսական տուներ։

Ո՛րքան աղէտներ խնայուած պիտի ըլլային մարդկութեան, եթէ աշխարհի մեծերը 1956ի ամրան ընէին այն, ինչ որ այսօր կ'ընեն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻՆԷ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՆ Է ՊԱՈՒՄԿԱՐԹՆԸՐ

24 ժամուան յետաձգում մը իսկ չկրցաւ փրկել կացութիւնը եւ համոզել Փինէն որ մնայ կառավարութեան մէջ, ելմտական նախարարի պաշտօնը ձգելէ յետոյ։

Ի՞նչ առաջարկած էր Զօր. տը Կոլ։

Երեքշաբթի օրուան գլուխ գլխի տեսակցութեան ընթացքին Նախագահը կ'առաջարկէր — Սեղմ խորհուրդի մը հաստատումը որուն Նախագահէ տը Կոլ եւ մաս կազմեն Վարչապետէն զատ Փինէն եւ պետական ներկայ նախարարները։ Այս խորհուրդը պիտի որոշէ քաղաքական մեծ խնդիրները եւ միւս նախարարները պիտի ըլլան պարզապէս գործադրողները։

Փինէ ընդունեցաւ 24 ժամ եւս մտածել այդ մասին, բայց նախարարապետ Տըպրէի հետ տեսակցութիւնը հակառակ արդիւնքը տուաւ եւ Փինէ հասկցաւ որ իրեն առաջարկուածը տարբեր բան չէր եթէ ոչ պետական նախարարի պաշտօնը։

Փինէի դիրքը յստակ էր, չէր կրնար ընդունիլ.

Ի՞նչ էր իր ուզածը, ըստ իրեն, կրցած է գտնել տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութիւն մը որ կը փրկէ կացութիւնը եւ կայուն վիճակ մը կը ստեղծէ։ Փորձը տեսնուեցաւ 1952ին, կրկնուեցաւ 1959ին։ Փինէ կրնայ ուրեմն պնդել թէ լաւը իր քաղաքականութիւնն է, քանի որ կը յաջողի եւ մեկնած օրը գանձին մէջ կը թողու հինգ միլիառ Նոր Ֆրանք (500 միլիառ)։ Այս բոլորը պատճառ էին որ Փինէ ուզէ շարունակել իր քաղաքականութիւնը եւ չհետեւի այն մարդոց որ երբ գանձը լեցուն է կ'ուզեն պարպել։

Անկախներէն զատ, Ժողովրդական Շարժումը որ ատենին դէմ էր Փինէի քաղաքականութեան, փորձեցին համոզել Լուսաւոր երեսփոխանը որ մնայ կառավարութեան մէջ։ Ժողովրդական Շարժումը ուրիշ պատճառ մըն ալ ունէր Փինէի մեկնումը չուզելու, կառավարութեան մէջ գլուխ գլխի կը մնար «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան հետ։

Անթուան Փինէ յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլին շեշտելով թէ իրեն առաջարկուած պետական նախարարի պաշտօնը յստակ չըլլալով չէր կրցած ընդունիլ։ «Կը մեկնիմ առանց դառնութեան, որովհետեւ ելմտական եւ տնտեսական բարւոք կացութիւն մը կը ձգեմ։ Գանձը 500 միլիառ Ֆրանք ունի տրամադրելի։ Տարադրամներու մուտքը 1959ին հասաւ 1.700 միլիոն տոլարի»։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՓՈՐՁԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ՊԻՏԻ ՉԲՈՂՈՔԵՆՔ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Միացեալ Նահանգները Խաղաղականի մէջ արձակուելիք խորհրդային հրթիռներուն դէմ բողոքելու նպատակ չունին։ Մամուլի շաբաթական իր ասուլիսին ընթացքին Նախագահ Այզընհաուըր հաստատեց այս պարագան, հետեւեալ բացատրութիւնը տալով.

«Ամերիկա միշտ կողմնակից եղած է այն սկզբունքին՝ թէ ծովերը բաց պէտք է մնան բոլոր անոնց առջեւ՝ որոնք գիտական արժէք ունեցող փորձեր կ'ուզեն կատարել։ Ամէն անգամ, ամերիկեան կառավարութիւնը գիտել տուած է թէ նախազգուշական միջոցներ ձեռք պէտք է առնել։ Կը մտածենք թէ մեր դիրքը միջազգային իրաւասութեան սահմաններէն դուրս չելլեր։ Միաժամանակ, մեզի համար անբնական էր՝ որ բողոքենք։ Ճի՛շդ այդ ըրինք»։

Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութիւնը ամբողջութեամբ հրատարակուեցաւ «Փրաւտա»յի մէջ։ Խրուշչեւ շատ գոհ մնացած է Միացեալ Նահանգներու բռնած դիրքէն։

Այզընհաուըր միաժամանակ խօսքը ուղղելով անոնց՝ որ կը մտածեն թէ Ամերիկայի Նախագահը ստորադասութեան զգացում մը պիտի ունենայ մեծերու ժողովին մէջ, յայտարարեց. — Միացեալ Նահանգներու ուժին կը հաւատամ։

Այս պարագան ցոյց կու տայ թէ Նախագահը կը շարունակէ միջազգային մթնոլորտի մեղմացման նոր քաղաքականութիւնը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ

Ուաշինկթընէն հասած երկրորդ լուրը, նոյնքան կարեւոր, առաւելապէս կապ ունի ընտրապայքարին հետ։

Վերջերս Այզընհաուըր իր լաւատեսութիւնը յայտնած էր Ամերիկայի Ազգ. պաշտպանութեան մասին։ Դեմոկրատ մամուլին հակազդեցութիւնը չուշացաւ։

Դեմոկրատները քննադատեցին Նախագահը, ըսելով թէ հարկ եղած ձեւով չեն ներկայացուած իրեն միջերկրային հրթիռներու մարզին մէջ ամերիկեան բանակին բուն տկարութիւնները։ Կամ, կ'ըսէին Դեմոկրատները, Նախագահը կ'ուզէ ամէն բան վարդագոյն ներկայացնել։

Զինուորական այս հարցերը պատճառ եղան որ լրագրողները բազմաթիւ հարցումներ ուղղեն Նախագահին։

Այզընհաուըր խիստ ոճով պատասխանեց հարցումներուն. «Կեանքս անցուցած եմ ազգային պաշտպանութեան գործերուն մէջ» ըսաւ ան, աւելցնելով թէ քաղաքական նպատակներով այս ձեւի մեղադրանքներ ընել կը նշանակէ «գէշ ծառայութիւն մը մատուցանել երկրին»։

Պատասխանելով ուրիշ հարցումի մը, Նախագահը ուղղակի մերժեց արտայայտուիլ Անթընի Իտընի «Յուշերուն» մասին։ Սկզբունքի հարց է, ըսաւ ան, ուրիշներու Յուշերուն մասին խօսիլ չի սիրեր։ Այսուհանդերձ, շեշտեց հետեւեալ կէտը. — Տիէն-Պիէն-Ֆուի ատեն Հնդկաչինի վերաբերեալ ամերիկեան զինուորական ոչ մէկ ծրագիր մշակուած էր։ Հաւանաբար Տըլըս որոշ գաղափարներ տուած է, խօսելով որոշ կարելիութեանց մասին, բայց ամերիկեան միջամտութեան մը ծրագիր չկար։

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ սահմանային վէճը կը շարունակուի։ Շաթ էլ Արապի շրջանին իրաքեան ուժերու ընդհ. հրամանատար Զօր. Ալի յայտարարեց թէ Պարսիկները սկսած են նոր ուժեր կեդրոնացնել այդ հողամասին վրայ։

ԿՐԵՄԼԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՊԻՏԻ ՏԱՅ

Կ'ԸՍԷ Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Միջազգային քաղաքականութեան մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Անաստաս Միկոյեանի վերջին յայտարարութեան.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի ժողովը, որ բացուեցաւ հինգշաբթի օր Կրեմլինի մէջ, բացառիկ որոշումներ պիտի տայ, որոնք աննախընթաց կարեւորութիւն ունին։

Թէեւ չըսաւ թէ հարցը ինչ բանի կը վերաբերի, բայց ճշդեց թէ «բովանդակ աշխարհը պիտի լսէ Մեր ըսելիքը»։

Վերջերս խորհրդային թերթերը սկսած են անսովոր յայտարարութիւններ ընել, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ Եչ. օր բացուած ժողովը բացառիկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ համայնավար աշխարհին համար։

Նախորդ ժողովին, Գերագոյն Խորհուրդը զբաղեցաւ պիւտճէի հարցերով եւ լսեց Խրուշչեւի տեղեկագիրը՝ Միացեալ Նահանգներ կատարած իր այցելութեան մասին։

Դիւանագիտական շրջանակները կը մտածեն թէ Խ. Միութիւնը հանդիսաւոր քայլ մը պիտի առնէ, զինաթափութեան, հրթիռներու կամ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հրատապ հարցերու մէջ։

Ժամանակը աւելի քան յարմար է նման որոշումի մը համար՝ մանաւանդ Վորոշիլովի Հնդկաստան այցելութեան նախօրեակին եւ Խրուշչեւի Ինտոնեզիա ու Հնդկաստան երթալէն ամիս մը առաջ։ Այդ որոշումները կապ կրնան ունենալ նաեւ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին կամ մեծերու հանդիպումին հետ։

Այս առթիւ ուշագրաւ է այն պարագան, թէ չորեքշաբթի օր Խրուշչեւ ընդունեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպան Թոմփսընի այցելութիւնը՝ խորհրդային Արտաքին փոխ նախարար Կուզնեցովի ներկայութեան։ Մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ հանդիպումը եղած է Միացեալ Նահանգներու դեսպանի առաջարկով, բայց չի ճշդեր թէ ի՞նչ հարցի շուրջ եղած են խօսակցութիւնները։

Միւս կողմէ, վարչական կարգ մը փոփոխութիւններ եղան Խ. Միութեան մէջ։

Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիազօր անդամներէն Ալեքսիս Կիրիչենքօ, որ այդ պաշտօնին վրայ էր 1955էն ի վեր, Ռոստով-Դոն շրջանի կուսակցական ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ։ Խրուշչեւի մօտիկ բարեկամներէն, Կիրիչենքօ կը զբաղէր պետական ապահովութեան հարցերով։

«Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խ. Միութեան Ներքին նախարարութիւնը ջնջուած է։ Անոր գործերը պիտի յանձնուին Խորհրդ. Միութեան Հանրապետութիւններու Ներքին նախարարութիւններուն։ Որոշումը տրուած է Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ։

× Խրուշչեւ ընդունեցաւ Աֆղանիստան երթալ Հնդկաստան այցելելէ ետք, կը հաղորդէ «Թաս»։ Խորհրդային Վարչապետը հրաւէր ստացած է Մոհամէտ Զահիր Շահ Թագաւորէն եւ Աֆղան կառավարութեան կողմէ։

× Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Մալիք պաշտօնանկ եղաւ, իր տեղը տալով Սոլտաթովի։ 54 տարեկան, երկու տարի Աւստրալիա մնալէ ետք Սոլտաթով աշխատեցաւ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, մասնաւորաբար ուշադրութիւն գրաւելով ՄԱԿի մէջ։

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Բ.

Քրիստոնէութեան Հայաստան մուտքը դար մը կ'ըլլայ արդէն: Սակայն շատ տեղեր — մանաւանդ լեռնային, անտառիկ վայրերը— դեռ հեթանոսական պաշտամունքը կը շարունակուէր բացէ ի բաց: Կամ այնքան սերտօրէն խառնուած նոր կրօնքին, որ մարդ կը դժուարանար զանազանել: Հրապարակ ելած էին նաեւ կարգ մը աղանդներ, իբրեւ հակազդեցութիւն մոլեռանդ քրիստոնեաներուն

Մաշտոց եւ աշակերտները կը լծուին գործի, աւելի տարածելու, ամրապնդելու քրիստոնէութիւնը, որուն վտիտ ոտքերը հայկական լեռնաշղթային քարքարուտ կողերն ի վեր կը բարձրանային տաժանելի ցաւերով: Չմոռնանք որ Փոքր Ասիոյ թերակղզին հակադիր կրօնքներու խառնարան մըն է եղած միշտ:

Դիւրին չէր քարոզիչներու աշխատանքը, վասն զի չունէին հզօր կառավարութիւն — յենարան մը:

Հռոմի եւ Պարսկաստանի դարաւոր մրցակցութիւնը արդէն կ'ըլլար հայկական ուժեղ պետութեան մը ստեղծման: Երկու աշխարհակալութիւնները անձնական հաշիւներով, փոխն ի փոխ, աւելի կամ նուազ բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտային թէեւ, բայց՝ երկուքն ալ նոյն յետին նպատակը կը հետապնդէին, — ամէն գնով իրենց մէջ հալեցնել հայ ժողովուրդը: Երբեմն դաշնակից, երբեմն թշնամի, սուրով կամ խոստումներով, «բաժնէ որ տիրես» սկզբունքին հիման վրայ՝ կը ջլատէին Հայութեան ռազմական, հետեւաբար քաղաքական ուժը, որուն պահանջին համաձայն՝ յառաջ քաշելով մին այն հայկական նախարարութիւններէն, որոնք իրենց զօրքով, դաստարանով, հարկային դրութեամբ պետութեան մէջ պետութիւն էին դարձած եւ համահայկական ճակատը կը ճեղքէին: Ափսո՜ս որ Արշակ Բ.ի, Պապ Թագաւորի (եւ ուրիշներու) ջանքերը, զսպել անհընազանդ եւ ինքնահաւան նախարարներու կեդրոնախոյս ձգտումները, չեն պսակուած տեւական յաջողութեամբ, ու կեդրոնական զօրաւոր միապետութեան մը պակասը միշտ դգալի է եղած մեր պատմութեան մէջ:

Շրջելով Հայաստանի գաւառները, Մեսրոպ եւ գործակիցները անձամբ կը հաստատեն օտար քարոզիչներու գործած բարոյական աւերները: Ասպարէզը բաց գտնելով, յոյն եւ ասորի հոգեւորականները ազատ – համարձակ կը գործեն: Իրենց տառերով ու լեզուով են գրուած մեր կրօնական գիրքերը, իրենց կամ մեր գրականութիւնը: Ուրեմն, քաշուելու պատճառ մը չունէին: Մանաւանդ հայկական գերիշխանութիւնը բացարձակ չէր եւ օտար խնամակալները կը պաշտպանէին զիրենք:

Մաշտոցի խումբը սրտի խորունկ կըսկիծով կուգայ հետեւեալ եզրակացութեան: Եթէ այս ձեւով շարունակուի, օտար տառերն ու լեզուն կրնան վերջնապէս թաղել Հայոց լեզուն: Եւ առանց լեզուի՝ Հայութիւնն ու հայ մշակոյթը արիւնաքամ կը մեռնին հայրենի հողին վրայ իսկ:

Ինչպէս կը տեսնէք, մեր օրերու ըՍփիւռքի Հայութեան նոյն մտահոգութիւնը դարեր առաջ տանջած է նաեւ մեր նախնիքը:

Իրենքզիրենք գերազանց, չա՛տ խելացի կարծող օտար քարոզիչներու, պաշտօնեաներու, զինուորականներու նախատական արհամարհանքին տակ կ'ընդվզին մեր պաշտելի մտաւորականները եւ իրենց հետ՝ ամբողջ ժողովուրդը: Թագաւոր, Կաթողիկոս, հասարակութեան բոլոր խաւերը, ունեւոր թէ ռամիկ, հաբուստ թէ աղքատ բնազդաբար կը զգան թէ արտակարգ բան մը պիտի պատահի: Բան մը պէտք է փոխուի անպայման:

Մարգարէական զարմանալի յայտնատեսութեամբ մը՝ Մեսրոպ Մաշտոց կը տեսնէ Հայութեան զրահին խոցելի կէտերը: Տարտամ գաղափար մը հետզհետէ կը կազմաւորուի եւ իբրեւ առաջին քայլ՝ կը փորձէ քարոզելու նոր ձեւ մը: Ժամերգութեան ատեն, ասորական կամ յունական գիրքերը կը կարդայ թէեւ, բայց անմիջապէս, տեղւոյն վրայ կը թարգմանէ հայերէնի: Ժամուորներու ականջին աւելի անուշ կը հնչեն մայրենի լեզուով արտասանուած Աւետարանին խօսքերը:

Հասկնալու համար այս «փոքր» նորութեան պատճառած հաճոյքը, ընթերցողը թող պահ մը փակէ աչքերը, երեւակայութեամբ ապրի նախնիքներու հոգեկան վիճակը ու լատիներէն կամ Ֆրանսերէն Փաթէր մը արտասանէ: Ցետոյ՝ Հայր – Մեր: Եզրակացութիւնը կը ձգեմ իրեն:

Բարձր՝ սակայն օտար մշակոյթին դէմ պաշտօնապէս կը պարզուէր ըմբոստութեան առաջին դրօշը:

Լոյսը կը տարածուի կայծակի արագութեամբ, բերնէ – բերան չափազանցուելով, գունաւորուելով, խանդավառելով: Բայց դոհ չէ ինքը՝ գիտէին հեղինակը: Արթուն միտք, կը հասկնայ թէ ճիշդ ատենին եւ տեղին է առուած հարուածը, բայց կիսամիջոց մըն է պարզապէս: Ափ մը մարդիկ չեն կրնար լեցնել բոլոր եկեղեցիներն ու վանքերը: Ամենուրեքութիւնը աստուածային յատկանիշ է. իսկ իրենք Աստուածներ չեն: Աւելի՛ կտրուկ, աւելի գործնական միջոց մը պէտք է գտնել: Գտնել բան մը որ միանգամայն եւ չուտով (միշտ նոյն անապաբանքը) հայկական շունչ փչէ յուսալքուած հոգիներէն ներս ու հայկականութեան թումբը բարձրացնէ օտար մտքին դէմ:

Արժանի աշակերտ եւ առաջին կենսագիր Կորիւնն է որ կ'ըսէ —

« Նա մտքում դրեց աւելի հոգալ նոյնպէս համայն աշխարհի (Հայաստան) ժողովուրդին մխիթարելու մասին ... եւ մտածմունքների ծփանքի մէջ էր ընկած, թէ արդեօք ինչպիսի ելք գտնի այդ բանի համար »:

Այո՛, մտածումներու ծփանքի մէջ ինկած Մեսրոպ եւ աշակերտները, մտածելու ընդունակ բոլորը: Ուղեղներու մէջ մուրճը կը բանէր անդադար: Գաղափարը օդին մէջն էր, կը շնչէին, կը հոտոտէին, գրեթէ կը շօշափէին:

Մասնաւորաբար կը տառապի Մեսրոպ Մաշտոց: Լարուած են ջիղերը, կը թրթռայ ամբողջ նեարդերովը, բջիջներովը: Մովսէս մարգարէն է՝ Սինայի լեռան վրայ: Ֆիզիքական, հոգեկան նոյն վիճակը: Վերացման պահերուն, հրեղէն բոցերով տառեր կը դառնան, կը պարեն, կը կանգնին աչքերուն առջեւ: Կը փսփսան ականջին, թէ իրենք են այն ասպետները որոնք պիտի պաշտպանեն հայկական դարաւոր մշակոյթը յոյն, ասորի, պարսիկ, ապագայի բոլոր ոտնձգութիւններուն դէմ:

Մեսրոպ Մաշտոց կասկած չունի այդ մասին, բայց կը վարանի տակաւին: Մինակ մարդու մը ուժերէն վեր է. այդ գործը: Քաղաքական կացութիւնը խառնակ է ու ոչինչ կրնայ ընել եթէ ազդեցիկ պաշտպաններ չունենայ: Ցետոյ, անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւններուն համար նիւթական աղբիւրներ են հարկաւոր:

Կը վարանի սուրբ մարդը: Սակայն, տիւ եւ գիշեր, մղձաւանջի պէս աչքին առջեւն է այլեւս տեսիլքը: Փրկութիւն չկայ

Բացառիկ ուժղին տագնապի մը ընթացքին, աստուածային կայծը կը լուսաւորէ միտքը: Գրպանը կը նետէ կտոր մը հաց ու կրկին ճամբայ կ'իյնայ դէպի մայրաքաղաք:

Վաղարշապատի մէջ, կաթողիկոս Սահակ Պարթեւին լուր կուտան թէ Մեսրոպ Մաշտոցը կը սպասէ դուրսը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդդիմադիր թերթեր կը հաստատեն թէ Թուրքիոյ երկրագործութեան այժմեան դժուարութիւնները հետեւանք են այն իրողութեան, որ կառավարութիւնը ոչինչ կ'ընէ բարձրացնելու համար զայն: Ճիշդ դէ, իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ ունեցող դեմոկրատ կուսակցութիւնը վերջերս յայտարարեց թէ մշակած է, յետագայ տասը տարիներու համար, երկրագործութեան զարգացման ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ երկրագործութեան զարգացումը կեդրոնական Անատոլուի եւ կենդանիներու աճը՝ երկրին արեւելեան մասին մէջ: Ծրագրի հրատարակութենէն ի վեր անցաւ կէս տարիէն աւելի, բայց ոչ մէկ փորձ եղաւ զայն գործադրութեան դնելու համար: Գիւղացիները ոչ իսկ կը կասկածէին թէ գոյութիւն ունի այսպիսի ծրագիր մը: Ստեղծուած է այն տպաւորութիւնը թէ նոր ծրագիրը ամբոխավարական աճբ մըն է միայն, իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան կողմէ, որ կ'ուզէ հրապուրել ընտրողները մեճլիսի մօտակայ ընտրութիւններուն համար:

Անդեղէններու քանի մը մշակութեանց գնումի գիներուն վրայ 1959ին եղած աննշան յաւելումը թելադրուած է նմանապէս աւելի շուտ քաղաքական քան թէ տնտեսական նկատումներէ:

Այսպիսի կիսամիջոցներով կառավարութիւնը կը յուսայ յաղթահարել ընդդիմադիրները, որոնք կ'ամբաստանեն զինքը անտարբերութեան համար՝ հանդէպ գիւղացիութեան հակատագրին: Աւելի դատ այս որոշման իրագործումը կը հանդիպի նիւթական միջոցներու անբաւարարութեան: Կարելի չէ ըսել թէ պարապ է պետութեան գանձարանը, որովհետեւ երբ խօսքը պատերազմական պատրաստութիւններու մասին է, վատնումը սահման չունի: Թուրքիոյ զինուորական պիւտճէն կը ներկայացնէ ամբողջ պիւտճէին քառասուն առ հարիւրը: Սաստ փոխարէն կառավարութիւնը դրամ չունի նպաստաւորելու համար միջոցառումները երկրագործութեան բնագաւառին մէջ, որուն համար այնքան ըէքլամ եղաւ:

Այլապէս եթէ նոյնիսկ դրամ ալ գտնուէր, դժուար է հաւատալ թէ այսպիսի կիսամիջոցներ պիտի կրնան բարելաւել Թուրք գիւղին կացութիւնը: Ան պէտք ունի զարմանումի արմատական միջոցներու՝ հողին վերաբաժանումը ընկերային արդարութեան ոգիով:

Գործը պիւտճէով գլուխ հանելու համար կառավարութիւնը յոյս ունի օժանդակութիւն ստանալ Ուոլ Սթրիթէն: Ամերիկայի «գործի մարդիկը» խուլ չեն մնար Անգարայի խնդրանքներուն: Վերջին տասնամեակի ընթացքին անոնք Թուրքիոյ տուին երկրագործութեան «յաւելեալներ» 1356 միլիոն տոլարի արժէքով: Սոյն օժանդակութիւնը վատթարացուց միայն Թուրք գիւղը տառապեցնող ծանր հիւանդութիւնը: «Ամերիկա կը խեղդէ մեր կենդանաբուծութիւնը» խորագրին տակ գրուած յօդուածի մը մէջ Իսթանպուլի «Միլլիէթ» թերթը կը տեղեկացնէ թէ Ամերիկայի «Կաթի թագաւորները» հեղեղեցին մեր երկիրը կաթնափոշիով, որ շուկայէն վտարեց, գրեթէ ամբողջապէս, թրքական կաթը եւ կաթնեղէն արտադրութիւնները: Գիւղացիները կը գտնուին ամբողջովին կործանումի վտանգին առջեւ: «Փոքր ագարակատէրերը, — կը գրէ թերթը, — պարզապէս կուլան: Այն իրողութիւնը թէ Ամերիկա համակրութիւն կը սնուցանէ մեր նկատմամբ, ուրախալի է մեզի համար: Եւ սակայն մենք կը խեղդուինք իր շատ ուժեղ ողջագուրումներուն պատճառով»:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

Ո՞վ է դա, ի հարկէ չգիտենք: Այքանը կարող ենք գուշակել որ պատուաւոր ընտանիքներից մէկի անդամն է, որին գրաւել է Դոն – Ժուանը՝ իր «բարեկամական» այցելութեանց միջոցին, «ասպետական ազնուութեան» եւ «պատշաճից օրէնքների» մասին ճառեր խօսելու ժամանակ... :

« Մեր այս խորհրդաւոր այցելուների մէջ լինում են յաճախ այնպիսիները, որոնք խուսափում են նամակաբաշխի քննող հայեացքներից, կամ նրա խորամանկ ու անտեղի ժպիտներից. այդ պատճառով իրենց նամակներն ստանում են մի անշուշտ ու անխօս, բայց աւելի հաւատարիմ միջնորդի ձեռքով, այն է՝ փոստատան «բաժանորդական» պահարանը:

« Դա մի փայտեայ հիւսուածք է, որ պարունակում է իւր մէջ հարիւր կամ աւելի ապակեծածկ արկղիկներ, առանձին համարներով: Դրանք բացւում կամ փակւում են պահարանի այն կողմից, որը նայում է յաճախորդների յատկացուած սենեակին: Փոստի հետ յաճախ յարաբերութիւն ունեցողը, որոշ վճարով, վերցնում է իւր համար այդ արկղիկներից մէկը, որի մէջ եւ նամակաբաշխը, ետեւի կողմից, ձգում է կանխաւ բաժանորդին հասանելի նամակները: Վերջինս անձամբ գալիս ու բանում է իւր արկղը, որի համարն է, օրինակ, 10 կամ 20 եւ վերցնում իւր նամակները:

«Եւ ահա, այն բաժանորդները, որոնք ունին խորհրդաւոր կապեր, սեփական արկղի բանալիի մի օրինակը յանձնում են իրենց, ասենք թէ՝ սիրուհուն: Վերջինս գալիս, բանում է արկղը եւ դնում նրա մէջ այն գիրը որ կը ցանկանար հասցնել հոմանիին, կամ վերցնում այնտեղից այն, ինչ որ սիրեցեալը թողել է իւր համար:

« Այսպիսով անշունչ արկղը կատարում է հաւատարիմ թղթատարի պաշտօն եւ սիրահարները օգտուելով նրա ծառայութիւնից՝ թէ ժամադրութիւններ են նշանակում եւ թէ մտքեր փոխանակում:

« Եւ որովհետեւ այդ խորհրդաւոր պահարանը գտնւում էր իմ հանդէպ, ուստի իմ քննական հայեացքները թափառում էին նրա շուրջը: Մէկ էլ տեսնում եմ ներս է մտնում մի տիկին, շնորհքով հագնըւած, կարի դեղանի, բայց խիստ լրջադէմ, այնպէս որ վրան նայողը չի կարող հաւատալ թէ՝ բոման ունի նա: Տիկինը մօտենում է պահարանին, ի հարկէ, առանց մէկի վրայ նայելու: Ըստ երեւոյթին, նա անուշադիր է դէպի շրջապատը: Բայց նամակաբաշխը նկատում է թէ՝ ինչպէս մի անհամբերութեամբ նա աչք ածեց բոլորին եւ տեսնելով որ յաճախորդների մէջ ծանօթ ոչ ոք չկայ, մօտեցաւ պահարանին: Սակայն նրա սիրտը դարձեալ անհանգիստ է: Այդ երեւում է նրանից՝ որ ձեռքում պատրաստ ունեցած բանալին շտապով է մօտեցնում արկղին, ուստի եւ իսկոյն չի կարողանում բանալ: Վայրկենական շփոթութիւնը ստիպում է նրան նայել իւր շուրջը՝ սաուգելու համար թէ՝ արդեօ՞ք ոեւէ մէկը չի նայում իրեն

« Բայց ինչի՞ց է քաշւում տիկինը: Ամէն ոք կարող է հաւատալ թէ՝ նա բանում է հէնց իւր ամուսնոյ արկղը, չէ՞ որ սա էլ բաժանորդ է այդ պահարանին. — Սակայն հէնց խնդիրն էլ այդ է, որ նա չի բանում թիւ 45ը, որ իւր ամուսնուն է պատկանում, այլ թիւ 64ը, որ ուրիշին է յատկացրած:

« Ի՞նչ ունի նա ուրիշի հետ...», այդ կարող են հարցնել եւ դրանից է քաշւում տիկինը:

« Այս խորհրդաւոր այցելուները, սիրելի բարեկամներս, որչափ բազմաթիւ, նոյնչափ եւ բազմազան են լինում: Եթէ ես դրանց փոքրագոյն մասի նկարագիրն իսկ անելու լինեմ, ամբողջ գիշեր պիտի խօսեմ: Բայց այդ կը հեռացնէ ինձ իմ նպատակից, եւ բացի այդ, դուք աւելի դարեջուր կը խմէք, քան ես: Ուրեմն դատարկենք դարձեալ մի գաւաթ եւ անցնենք բուն խնդրին »:

Այս ասելով կառավարիչը վերցրեց գարեջուրի շիշը, եւ փրփրան հեղուկը մինչեւ գաւաթի բոլորնները լցնելով՝ խմեց այն ախորժակով, ապա գաւաթը նորէն լցնելով՝ առջեւը դրաւ ու շարունակեց.

« Այս մի քանի այցելութեանց նկարագիրը որ արի, պարոններ, նրա համար էր որ ծանօթացնէի ձեզ այն խորհրդաւոր պատճառների հետ, որոնք իմ հետաքրքրութիւնը շարժում եւ երեւակայութիւնը վառում էին: Այժմ էլ պիտի աւելացնեմ՝ որ նման այցելուներով զբաղուելը՝ եթէ սկզբներում ինձ համար կազմում էր զուարճութիւն, վերջերում դարձաւ, գրեթէ զբաղմունք: Բացի այն որ այդ առթիւ շատ խօսում ու կատակներ էինք անում ծառայակիցների շրջանում, նոյնիսկ մեր տան խօսք ու զրոյցը յաճախ վերաբերում էր այդ նիւթին:

« Մեր տուն ասելով, ի հարկէ, պիտի հասկանաք ինձ եւ Ցուլիային:

« Բայց ներողութիւն, վերջինի մասին դեռ ոչինչ չեմ ասել ձեզ:

« Ցուլիան իմ կինն էր: Մի բարի, ազնիւ եւ գեղեցիկ արարած: Նրա հետ ես ծանօթացել էի դեռ այն ժամանակ, երբ նոր գիմնազիոնն աւարտած՝ մտել էի ծառայութեան, իսկ ինքը տակաւին շարունակում էր ուսումը:

ՄՈՒՐԱՑԵԱՆ

(6 Շար.)

Երկրագործութեան տխուր կացութեան պատկերը կատարեալ պիտի չըլլար, եթէ չխօսիմ այն սարսափելի տգիտութեան մասին, որ կը տիրապետէ գիւղական միջավայրին մէջ: Գիւղին մէջ մարդիկ չեն գիտեր թէ ինչ է ռատիոն կամ սինեման, ակումբը կամ բուժարանը (ալ չեմ խօսիր հիւանդանոցի մասին):

Գիւղի մը մէջ, հարցնելով գիւղացիի մը թէ վերջին անգամ ե՞րբ սինեմա գընաց, երկար ատեն անպատասխանի մնաց: Վերջ ի վերջոյ հասկցայ թէ չէր գիտեր իսկ այս բառին իմաստը:

Գրեթէ բոլոր գիւղացիները անկրթէտ են: Երախաներու մեծ մասը կարելիութիւն չունի դպրոց յաճախելու: 16.000 գիւղերու մէջ ընդհանրապէս գոյութիւն չունին դպրոցական շէնքեր, իսկ հոն ուր կան՝ մեծ մասամբ երախաները չեն կըրնար դպրոց երթալ, նիւթական ծանր պայմաններու պատճառով: Դասաւանդման որակը ողբալի է: Գիւղացիները ըսին ինծի թէ տարրական դպրոցի հինգ կարգերը աւարտելէ ետք՝ երախաները հազիւ կրնան կարդալ եւ հաշուել

Անգրագիտութիւնը նպաստաւոր գետին մըն է, ուր Թրքական պրոպականտան կը մշակէ թունաւոր ծաղիկներ, գիւղացիին կեղծ ըմբռնումները՝ իր գիւղէն դուրս անցած դարձածներու մասին: Բազմիցս համոզուեցայ թէ իրականութենէն որքան հեռու են Թուրք գիւղացիներու ծանօթութիւնները ընկերվարական երկիրներու մէջ անցած կեանքի մասին: Անգամ մը առիթ ունեցայ խօսելու գիւղի մը մէջ գտնուող խանութի մը սեփականատիրոջ հետ: Խօսք եղաւ Խորհրդ. Միութեան մասին: Խօսակիցս ապշած մնաց՝ երբ ըսի իրեն թէ Խորհրդ. Միութեան մէջ դրամ գոյութիւն ունի:

— Ինչպէ՞ս թէ: Մեզի ըսուած է որ այնտեղ գոյութիւն ունին կոճեր(քուպոն), որոնց հիման վրայ, օրինակ, ճարտարագէտ մը կը ստանայ տեսակ մը հագուստ, աշխատաւոր մը՝ ուրիշ տեսակ հագուստ մը, եւայլն:

Թուրքիոյ մէջ կան շրջաններ, ուր գիւղացիին կեանքը կը սարսափեցնէ մինչեւ իսկ այն լրագրողները, որոնք շատ բան տեսան իրենց կեանքին մէջ:

«Ենի Իսթանպուլ» թերթը, օրինակ, 1959 Յունիս ամսուան մէջ հրատարակեց յօդուածներու շարքը իր թղթակից Ալի Քարաքուրթի, որ այցելած էր երկրին արեւելեան մասը: Անոր բառերուն համաձայն՝ Մուշի հովիտին մէջ մարդիկ կ՚ապրին ստորերկրեայ գիւղերու մէջ, խլուրդներու նման:

Անոնք գրեթէ չեն գիտեր թէ ի՞նչ է կօշիկը, կամ քարիւղը, օճառը: Անոնց բառապաշարը առանձնապէս սահմանափակ է: Կնոջը հետ կը վարուի՝ ինչպէս անասունի մը հետ: Այսպէս կ՚ապրի Թուրք գիւղացին: Դժուար է հաւատալ թէ կը գտնուի մէկը՝ որ նախանձի անոնց ճակատագրին:

ԻՍՄԷԹ ՔԷՑԼՈՒ

(«Թիմփուր Նոյ»)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մեծ տագնապ մը կը բոլորէ Ֆրանսական Թատրոնը:

Ֆրանսայի Մշակոյթի Գործերու Նախարար Պ. Անտրէ Մալրօ իր նոր կարգադրութիւններով յոյս էր ներշնչած որ Ֆրանսական Թատրոնի 1959-60ի տարեշրջանը պիտի ըլլար արտակարգօրէն բեղնաւոր, քանի որ, ըստ նախարարին յանձնարարութեան Ֆրանսական Ազգային Թատրոնի (Քոմէտի Ֆրանսէզ) բեմին վրայ ներկայիս զարկ պիտի տրուէր դասական խաղացանկին, նկատելով որ նախորդ թատերաշրջանին դասական երկերը ցանցառօրէն երեւցած էին նոյն բեմին վրայ:

Եւ այդ առնչութեամբ ալ, Պ. Մալրոյի յանձնարարութեամբ, նախարարաց խորհուրդը նոր հրամանագրով մը Քոմէտի Ֆրանսէզի տնօրէնութեան էր կոչած Պ. տը Պուասանժէն, նախկին դիւանագէտ մը:

Այժմ, սակայն, Պ. Մալրօ դժգոհ է իր ձեռնածուէն: Երկու գլխաւոր պատճառներ կը ներկայացնէ ան. առաջին՝ որ Պ. տը Պուասանժէ, առանց նախապէս նախարարին կարծիքին դիմելու համարձակած է գիներու յաւելումներ կատարել եւ երկրորդ ու աւելի ծանրակշիռ պարագայ մը՝ Քոմէտի Ֆրանսէզի վաղեմի դերասաններէն Ժան Մէյէր վերջերս բեմադրեց նոյն բեմին վրայ Ռասինի դասական մէկ ողբերգութիւնը՝ «Ֆետրը», որուն բեմադրութենէն նոյնպէս դժգոհ է մնացած Պ. Մալրօ: Որո՞նք են իր այս երկրորդ դժգոհութեան պատճառները:

Ռասինի այս ողբերգութիւնը գրուած է 1677ին եւ առաջին անգամ ներկայացուած Լուտովիկոս ԺԴ.ի եւ բովանդակ արքունիքին ներկայութեան, նոյն շրջանի տարազներով:

Երբ հրապարակ եկաւ Ֆրանսական ողբերգութեանց մեծագոյն աստղը՝ Ժոզէֆ Թալման, որ գործեց ու անմահացաւ Նափոլէոնեան շրջանին, բոլորովին ուզեց յեղաշրջել գրուած կարգերը եւ բծախնդիր պատմական իրողութեանց, որոշեց այլեւս դուրս գալ ընկալեալ սովորոյթներէն եւ դասական ողբերգութիւնները խաղալ իրենց համապատասխան պատմական տարազներով: Արեւ Արքայի շրջանի տարազներով պատմական ողբերգութիւններու ներկայացումները ի սպառ անհետացան եւ այնուհետեւ Ռասինի ու Քորնէյլի գործերը սկսան բեմադրուիլ Հռովմէական կամ Հելլենական տարազներով:

Ժոզէֆ Թալմայի հաստատած կարգերը ընդհանրացան եւ 1824էն ի վեր, բոլոր դասական ու պատմական երկերը կը ներկայացուէին իրենց համապատասխան տարազներով:

Եւ ահա, Պ. տը Պուասանժէի տնօրէնութեան օրով, Ժան Մէյէր յանդուգն յետադարձով մը իր բեմադրութիւնը կը կատարէր Լուդովիկոս ԺԴ.ի օրերու տարազով, ուր փոխանակ Հռովմէական տառատոկին ու գափնեայ պսակին, կը տիրապետէին փետրազարդ գլխարկներն ու ժամանակաւոր բաճկոններն ու տարազները:

Գայթակղեցաւ ժամուլը, սուր ակնարկութիւններ երեւցան հոն թէ տնօրէնին եւ թէ բեմադրին հասցէին:

Գայթակղեցաւ նոյնպէս Նախարարը, եւ ազդու նամակով մը դիմելով տնօրէնին, 48 ժամ պայմանաժամ տուաւ անոր որպէսզի հրաժարի իր պաշտօնէն, սպառնալով հակառակ պարագային Նախարարաց խորհուրդէն հրամանագիր մը ձեռք բերել այդ մասին:

Այժմ վէճը կը շարունակուի: Պ. Մալրօ կը պնդէ իր պահանջին վրայ, Պ. տը Պուասանժէ կը յամառի մնալ իր պաշտօնին մէջ, եւ, ինչ որ ամէնէն ցաւալին է, Ժան Մէյէրի նման արժէքաւոր ուժ մը կը հեռանայ Քոմէտի Ֆրանսէզէն

Այս բոլոր դէպքերը ի հարկէ իրենց զօրաւոր անդրադարձը կ՚ունենան Մոլիէրի Տան համբաւին վրայ եւ մանաւանդ անոր դերասանական կազմին մէջ հերձուածներ յառաջ կը բերեն, տրուած ըլլալով որ անոնցմէ մէկ մասը համաձայն է տնօրէնին, իսկ միւս մասը արդարացի կը գտնէ նախարարին դժգոհութիւնը.

Իրերու այս վիճակին մէջ, դժբախտաբար գրեթէ ամլութեան դատապարտուած է դարերու փառաւոր անցեալ մը ունեցող Մոլիէրի Տունը, որուն դերասանները շշմորած՝ «զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ...»:

Այս սուր տագնապը բարեբախտաբար տարածուած չէ Ֆրանսական թատրոնի միւս շրջանակներուն մէջ:

Քոմէտի Ֆրանսէզի արժանաւոր մրցակիցը հանդիսացող Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ) հետզհետէ կը ստուարացնէ իր շարքերը նորանոր ուժերով:

Ճիշդ է թէ այս վերջինը մեծ կորուստ մը ունեցաւ մեծանուն Ժերար Ֆիլիփի յանկարծակի մահով, եւ սակայն, կարծես այս պակասը լրացնելու համար է որ անխոնջ ղեկավարը՝ Ժան Վիլար կրցած է ձեռք բերել մասնակցութիւնը երիտասարդ ու տաղանդաւոր ուրիշ դէմքի մը՝ Դանիէլ Ժըլէնի, որ այս տարեշրջանին պիտի մասնակցի Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի ներկայացումներուն

Իր կարգին, Ժան-Լուի Պառօ եւ Մատլէն Ռընօ ամոլը, Օտէոն թատրոնին մէջ իրենց տեղաւորուելէն ի վեր, փայլուն գործունէութեան մըն են լծուած եւ իրենց ճամբան լուսաւորուած կը թուի ըլլալ ապագայի նորանոր յաղթանակներով:

Մաղթելի է, սակայն, որ շուտով վերջ գտնէ ցաւալի վէճը նախարարին եւ տնօրէնին միջեւ, վէճ մը որ կաշկանդած է խոյանքի թափը հանճարեղ Մոլիէրի հաստատած Տան, ուրկէ ցոլարձակուած են Ֆրանսական հանճարին ճաճանչները դարերու ընդմէջէն ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ բովանդակ մարդկութեան վրայ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, (9 Յունուար).— Անթիլիասի դպրեվանքին տեսուչ Գարեգին վարդապետ Սարգիսեան, որ Անգլիա գացած էր Աստուածաբանութիւն ուսանելու, Փարիզէն անցած ժամանակ, միշտ եկած է Առնուվիլ, իբրեւ հիւր մեր Ազգէ քահանային եւ այս առիթով իր ազնիւ բնաւորութեամբ համակրանք ստեղծած է տեղւոյս Հայութեան մէջ:

Իր պաշտօնատեղին Անթիլիաս մեկնելէ առաջ, վերջերս դարձեալ Առնուվիլ եկաւ «Մնաք բարով»: Ծննդեան խթման պատարագը մատոյց եւ քարոզեց:

Տեղւոյս Հայերը անցեալ հինգշաբթի գիշեր, ի պատիւ երիտասարդ վարդապետին, հացկերոյթ մը սարքած էին: Սրահը լեցուն էր:

Ճաշի ժամանակ մէջ ընդ մէջ եղան բաժակաճառեր, մեներգներ, խմբերգներ եւ արտասանութիւններ:

Բոլորը ժապաւէնի վրայ առնուեցան Պ. Ս. Նիկողոսեանի կողմէ: Ողերձ մը կարդաց Պ. Շիշմանեան: Քանի մը խօսք Պ. Գասպարեանէն, Պ. Զոպանեանէն եւ Պ. Ոսկերիչեանէն: Մեներգներ Օննիկ Ալթունեանէն, Վահէ Շաքարեանէն, Շիշմանեանէն, դպրապետ Մ. Հուպիկեանէն, Յ. Միքայէլեանէն, Յակոբիկ Ստամպուլեանէն, Հայկուհի Նիկողոսեանէն, Ա. Մարտիրոսեանէն, Տ. Բազումեանէն: Յետոյ խմբերգներ «Իբրեւ արծիւ», «Երեւան», «Հայոց գինին»,«Լուսին չկար», «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ», «Մայր Հայաստան»:

Վարդապետին կողմէ՝ դպրեվանքին պաշտօնական երգը: Յետոյ դարձեալ երգեր, «Անուշի» օփերէթէն քանի մը կըտորներ: Արտասանութիւն Մառի Ալթունեանէն:

Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր:

Վարդապետը վերջին շնորհակալութեան խօսքը բրաւ յուզուած: Խոստացաւ որ եթէ պատեհութիւնը ունենայ Ֆրանսա գալու դարձեալ, միշտ պիտի այցելէ Առնուվիլի Հայութեան: Ուշ գիշերին ներկաները մէկիկ մէկիկ վարդապետին ձեռքը համբուրեցին ողջերթ մաղթելով եւ խնդրելով իրենց յարգանքները յայտնել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ Միաբանութեան:

ԱՐԱՄ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ալպոմ 1890 – 1960, շքեղ տպագրութիւն, ճոխ նկարներով: Հրատարակութիւն՝ «Յուսաբեր»: Գահիրէ (Եգիպտոս):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Ու հորիզոնը այրող հրդեհը մեծաշառաչ ճարճատեց, ելեւէջող հրէշները ոռնացին, ու գազանները մոլեգնօրէն մռնչեցին. անպարագիծ սեւ անտառին խորերէն ահաւոր որոտներ լսուեցան, օձերը, իրենց դանդաղ օղակները քայքայելով, վեր ցատկեցին քստմնելի սուլիւններով, ու ճճիները վժժացին, իրար խառնուեցան, զիրար կերան... Ու մարդը, ասպարէզին մէջտեղ դժնդակ պրկումներու մէջ, պոռաց, աղեխարշ գանչիւններով.

— Նամակը, նամակը, նամակը ...

Համբիկ, այս ահաւոր տեսիլքին մտրակումին տակ, վեր ցատկեց, քրտնաթաթաւ, սարսափահար, աչքերը տարապայման բաց, դողդղալով, մղձաւանջին ահաւորութենէն անէացած, հալածական:

Մինչեւ առտու մնաց անանկ, սառած անդամներով, ընդարմացած ըղեղով — բան մը մտածելու անկարող:

Լոյսը շատոնց ճեղքուած էր, ու տղան կը մնար անանկ, անկողինին գամուած, գլուխը ափերուն մէջ, մտամոլոր, կորսուած ..

— Համբիկ, չելլա՞ս, ձայնեց մայրը, էլ զաւակս, ուշ կը մնաս:

Համբիկ սթափեցաւ, ելաւ, հագուեցաւ ու գնաց ... Ճամբան, ատեն ատեն ետին կը դառնար, կարծելով լսել բացատանին մարդուն ցաւագին աղաղակը. «Նամակը, նամակը»:

Շուկան, առտուան նորազարթ շարժման մէջ, տղան անսովոր տպաւորութիւն մը կը կրէր. սալարկներուն վրայ հնչող ոտնաձայները, բացուող փեղկերուն աղմուկը, շրջուն ծախողներուն թոքապատառ կանչերը ականջին մէջ կը թնդային քստմնելի շառաչներով. կարմիր մղձաւանջին մէկ իրական շարունակութիւնը կարծես, ու կը խուսէր անցորդներէն, վախնալով որ անոնք յանկարծ իրեն կը դառնային ու կը պոռային. «Նամակը, նամակը, նամակը ...»:

Վաճառատան մէջ, իր միտքը կլանող զարհուրելի տեսիլքները վանելու համար, Համբիկ սկսաւ խենթի պէս աշխատիլ, տենդոտ աճապարանքի մը անձնատուր: Բայց իր այդ անսովոր փութկոտութեանը մէջ մէկէնիմէկ կը կենար, միտքի տանջանքէն յաղթուած, միջավայրը եւ կացութիւնը մոռնալով, սառած, ոչնչացած .. Յետոյ, գերագոյն ճիգով մը, նորէն կը սկսէր իր գործին .. Իր շուրջը, մոլորուն ձեւերը, նայուածքին խենթութիւնը վերջապէս գրաւեցին գրագրին ուշադրութիւնը

— Ծօ աս տղան կը փախցունէ՞ կոր ինչ կ՚ընէ կոր, ըսաւ ուրիշ պաշտօնեայի մը... հիւէթը նայէ... Համբիկ, հոս եկուր, պոռաց տղուն, որ պահ մը կանգ առած գետինը կը դիտէր շմորուն.

Համբիկ, սթափած, մօտեցաւ.

— Ինծի նայէ նայիմ, ըսաւ գրագիրը խիստ շեշտով մը:

Տղան վեր նայեցաւ, իր նայուածքին բոլոր տարտամութեամբը:

— Հասկցայ, հասկցայ, շարունակեց գրագիրը .. ծօ չորպաճիէն փարան կ՚առնես կոր նէ ի՞նչ կ՚ընես կոր ... գիշերները ո՞ւր ես, չե՞ս քնանար կոր ...

Համբիկ բառ մը չգտաւ պատասխանելու այս վարնոց եւ անարգ զրպարտութեան: Լռեց, իր հոգեկան խորունկ, ահաւոր ցաւին մէջ ապաստանած:

— Հայտէ, ծօ, հայտէ, խելքդ գլուխդ ժողվէ, աչքդ գործիդ մէջ պահէ. գէրէ չորպաճին իմանայ քի ատանկ պաներու ետեւէ ես, անկաճէդ պռնածին պէս, կիտե՞ս ա... վերջացուց գրագիրը գրասեղանին առջեւ տեղաւորուելով, իր խրատականէն տարապայման գոհ:

Համբիկ, սարսափած որ իր վիշտը դէմքին վրայ եւ աչքերուն մէջ կարդացուեր էր, ինքզինքը ամփոփելու, իր սովորական երեւոյթը առնելու յուսահատ ճիգեր փորձեց, որքան կարելի էր իր շմոր նայուածքը ուրիշներէն սքօղելով:

Իրիկուան, վաճառատունէն մեկնելուն, խառնուեցաւ ամբոխին, անոր յորդած ժխորին մէջ, իր աղաղակող ցաւը անյայտ ընելուն երջանիկ: Շոգենաւին մէջ բարամբէն վար ծռած, ջուրերուն խօլական թաւալումը դիտեց, անիւին գլորման թաւ աղմուկէն գինովցած:

Նաւամատոյցին վրայ վարանում մը ունեցաւ: Տո՞ւն երթար: Հապա եթէ Սոֆին յանկարծ դէմը ելլար դաժան եւ անգութ, երեսին նետէր նամակը, յանդիմանէր, նախատէր, ապտակէր իր ժպըրհութիւնը ... Շիպ շիտակ գիւղին լեռը ելաւ:

Վերջալոյսի շիջելափառ խորհրդաւորութիւնը երիկնամուտի տարտամ, նօսր մշուշներէն ստուերոտած բլուրներուն անծայրածիր կոհակաւորումը՝ իր մտածումներուն արտմութիւնը կը շեշտէին. կեցաւ կանանչ կարկառի մը վրայ, ակնարկը մշշապատ հեռաւորութեանց մէջ մխրճած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Փինէի աթոռը կը դրաւէ Ֆրանսայի դրամատան ընդհանուր կառավարիչը՝ Վիլֆրիտ Պաումկարթները որ այդ պաշտօնին գլուխն էր 11 տարիէ ի վեր ։ Փարիզ ծնած է 1902ին, բողոքական քաղքենի ընտանիքէ ։ Ինք ալ, Փինէի նման, մաս կը կազմէ անոնց որոնք երկրին աչքին «ապահով արժէքներ»ն են ։ Ունենալով հանդերձ ընկերային ազատական դաղափարներ, դէմ է օրավարձքերու համար դիւրին քաղաքականութեան մը հաստատման ։

Իր յայտարարութեան մէջ, ճշդեց թէ առանց ուրախութեան է որ կը ստանձնէ իր նոր պաշտօնը, իր կարծիքով այդ գործին գլուխը պէտք է ըլլան անցեալ ունեցող եւ փորձառու մարդիկ ։ Պաումկարթները աւելցուց թէ ամէն կերպով իրեն ապահովութիւն տրուած է որ պիտի շարունակէ Փինէի քաղաքականութիւնը ։

Ե. Հանրապետութեան առաջին տագնապն է որ կը լուծուի, բայց ժողովուրդը դժուար կրնայ հասկնալ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ երբ պաշտօնագուրկ կ'ըլլայ մէկը որուն վարած քաղաքականութիւնը կը գնահատուի որ կոյր պաշտօնական յայտարարութեան մէջ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻԻՆ – ՁՄԵՌ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ ։ Ոչ միայն Փարիզի, այլեւ Քոթ տ'Ազիւրի մէջ անգամ ձիւնեց ։ Սաստիկ ցուրտ ամէն կողմ ։ Ճամբաները սառոյցի խաւով պատուած են ։ Արկածները, դժբախտաբար, հետզհետէ կ'աւելնան, բազմաթիւ մահերու պատճառ դառնալով ։ Ցուրտ – ձմեռ է նաեւ Եւրոպայի միւս շրջաններուն մէջ ։ Պերլինի մէջ 178 արկածներ պատահեցան վերջին 30 ժամերու ընթացքին ։ Ճամբաները փակուած կամ սառուցապատ են նաեւ Հռոմի, Ժընեւի, Վիէննայի, Պելկրատի եւ Քոփենհակի մէջ ։

ՅԱՐԴԱՆԱՆ մերժեց ընդունիլ Արաբական Լիկայի որոշումը՝ Ֆրանսան տնտեսական պոյքոթի ենթարկելու համար ։ Տնտեսական նախարար Թէյրի այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանսական տնտեսութիւնը որեւէ ազդեցութիւն չի կրեր նման որոշումի մը գործադրութեան պատճառով ։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ հակագերմանական շարժում մը սկսած է, հակասեմական վերջին միջադէպերուն հակազդելու համար ։ Բրիտանական կարգ մը հաստատութիւններ վործէ արձակուած են իրենց գերմանացի պաշտօնեաները, իսկ մեծ վաճառատուն մը իր ցուցափեղկերէն վերցուցած է գերմանական արտադրութիւնները եւ յետաձգած՝ Գերմանիոյ բրած իր բոլոր ապսպրանքները ։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս շաբաթ՝ 16 Յունուար, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

Շարունակութիւն նախորդ ժողովին, կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն.—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200) ։
Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000) ։
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի կոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Փոն տը Շէրիւիի ընկերները ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը ։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ողբացեալ Առաքել Փաշա Նուպարի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ ։

×

Այրի Տիկին Եղիա Ալիքսանեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Ծնունդի ութօրէնքի եւ Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ եկեղեցւոյ դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անմոռանալի զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԵՍԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր ։ ՍՕՍԻ ֆոլքլորիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. Քիւրթնէրեանի ։ Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հանելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր ։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. — Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 16 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8698 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4499

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն Կիրակի օր հրատարակութեան տուաւ կարեւոր զեկոյց մը, «Կուսակցութեան պրոպագանդի խնդիրները ներկայ պայմաններուն մէջ» խորագրին տակ, որ կը հաստատէ թէ «յեղափոխութենէն քառասուներկու տարի վերջ խորհրդային բնակչութեան ամբողջ խաւեր դերծ կը մնան տակաւին կուսակցութեան ազդեցութենէն» (Լը Մոնտ, 12 Յունուար):

Զեկոյցը խիստ քննադատութիւն մըն է՝ ուղղուած կուսակցութեան քարոզչական մեքենային դէմ: Գրաւոր եւ բանաւոր պրոպագանդի պաշտօն ունեցող շըրջանային ազատարկութիւնները (Ագիտ-Պրոպ) խստիւ կը դատափետուին անոր համար, որ պէտք եղած ուժգնութեամբ չեն կրցած պայքարիլ այն ազգայնական ձգտումներուն դէմ, որոնք երեւան եկած են ոչ-ռուս Հանրապետութեանց բնակիչներէն մէկ մասին մէջ:

Համայնավարութիւնը չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր խորհրդային քաղաքացիներու հոգիէն չէ կրցած արմատախիլ ընել ազգայնական գաղափարները: «Միջազգայնականութիւն» եւ «սոցիալիզմ ու կոմմունիզմ կառուցել» ու բոլոր քարոզութիւնները մնացեր են ձայն բարբառոյ յանապատի:

Միայն ազգայնական ոգին չէ որ արթնցած է յայնկոյս երկաթէ վարագոյրին: Կրօնքն ալ սկսած է ի պատուի դառնալ: Անաստուածութեան քարոզիչները չեն յաջողած իրենց առաքելութեան մէջ: Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը չատցած են հաւատացեալները:

Միւս կողմէ նաեւ հասարակական տնտեսութեան դրութիւնը բոլորովին անտանկացած է: Հակառակ տարիներու երկար փորձին, մարդիկ չեն կրցած համակերպիլ կոլխոզներու եւ սովխոզներու կեանքին: Ձգտում կայ անհատական անկախ գործի մը դառնալու, ամէն ոք իր նախասիրած ճիւղին մէջ:

Ինչպէս կը մատնանշեն իրազեկներ, դատարկապորտութիւնն ու «խուլիգանութիւն»ը մտահոգիչ համեմատութիւններ առած են Խորհրդային Միութեան մէջ: Կեդր. կոմիտէի քննադատական ակնարկները կ'ուղղուին «Մարքսիզմ-Լենինիզմի հիմնարկութեան», կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին կից Բարձրագոյն վարժարանին եւ Ընկերային գիտութեանց կաճառներուն, որոնք վերացական խնդիրներու մասին կը գրեն ու կը խօսին, առանց հետաքրքրուելու զանգուածներու իրական կեանքով:

Վերջ տալ «քաղաքական շաղակրատութեանց» կը պատգամէ կեդրոնական կոմիտէին զեկոյցը, որ կը հրահանգէ համայնավար քարոզիչներուն այսուհետեւ աւելի քիչ խօսիլ «մարքսեան փիլիսոփայութեան» մասին եւ զանգուածները կրթել այն ձեւով, որ անոնք աւելի շատ եւ աւելի լաւ աշխատին: Անոնց մէջ հըրահրել «աշխատանքի ճաշակը՝ իբրեւ կենսական պահանջ մը»:

Առանց լուրջ աշխատանքի, պիտի վըտանգուի եօթնամեայ ծրագիրը, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրած է Խրուշչեւ.

«Որ ոչն գործիցէ եւ կերիցէ մի՛» սկզբունքն է որ առաջնորդ պէտք է ըլլայ խորհրդային քաղաքացիին: Քարոզիչները պէտք է հասկցնեն աշխատաւորներուն, որ կարելի չէ ապրիլ ընկերութեան հաշւոյն՝ առանց փոխարէնը բան մը տալու անոր:

Ծանր տագնապի մատնուած է համայնավարութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԶԳԱՅԱՑՈՒՆՑ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՌՋԵՒ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԷՆ 1·200·000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՆԵՐ ՊԻՏԻ ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

«ՍԱՐՍԱՓԱԶԴՈՒ» ՆՈՐ ԶԷՆՔ ՄԸ, ՈՐ «ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ» ՈՒԺ ՈՒՆԻ

Խորհրդային Թիւ 2 պարագլուխը, Անաստաս Միկոյեան բովանդակ աշխարհի ուշադրութեան կը յանձնէր Վարչապետ Խրուշչեւի խօսելիք ճառը, չեշտելով թէ բացառիկ կարեւորութիւն ունէր ան, ներքին թէ արտաքին աշխարհներու համար:

Արդարեւ, Խրուշչեւ երեք ժամ տեւողութեամբ ճառ մը խօսեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի ժողովին մէջ, անդրադառնալով զինաթափութեան, ներքին կացութեան եւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն:

Ինչպէս կը սպասուէր, կարմիր պարագլուխը չմոռցաւ հրթիռներու մարզին մէջ խորհրդային գիտնականներուն գըտած մեծ յաջողութիւններուն մասին խօսիլ, միաժամանակ անդրադառնալով բոլորովին նոր զէնքի մը պատրաստութեան:

Խ. Միութիւնը, ըսաւ ան, ցոյց տուաւ թէ նպատակ ունի արտասահմանի զինուորական իր խարիսխները լուծարքի ենթարկելու եւ զինաթափութեան ձեռնարկելու ոչ թէ խօսքով, այլ գործով:

«2·140·000 զինուորներ արձակած էինք արդէն. մեր բանակները պարպեցինք Ռումանիայէն, Արեւելեան Գերմանիոյ մեր ուժերը պակսեցուցինք, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ խորհրդային զինուորներուն թիւը» յայտարարեց Խրուշչեւ:

Կէս ժամուան դադարէ մը ետք Վարչապետը շարունակեց իր ճառը, միշտ մնալով զինուորական հարցին մէջ:

«Կը մտածենք դարձեալ պակսեցնել մեր զինեալ ուժերուն թիւը, 16-17 միլիառ ռուբլիի խնայողութիւն մը ընելով: Խ. Միութեան նախարարաց խորհուրդը կ'առաջարկէ 1·200·000 զինուորներ տուն ճամբել, ընդհանուր զինաթափութեան համար բրած մեր առաջարկէն բոլորովին անկախ»:

Այս առթիւ Խրուշչեւ յիշեցուց թէ արեւմտեան երկիրները առաջարկած էին որ Խ. Միութիւնը իր զինուորներուն թիւը իջեցնէ 2·500·000ի, որմէ ետք աւելցուց. — Արդ, մեր նոր որոշումին գործադրութեամբ 2·423·000 զինուոր պիտի ունենանք, այսինքն՝ Արեւմտեաններու առաջարկածէն աւելի քիչ:

«ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ» ԶԷՆՔ ՄԸ

«Անհրաժեշտ քանակութեամբ հիւլէական զէնքի պահեստ ունինք, բայց այնքան ատեն որ հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու արգիլման շուրջ համաձայնութիւն պիտի չգոյանայ՝ ստիպուած ենք շարունակել անոնց արտադրութիւնը: Օդային եւ ծովային ուժերը, ռազմական տեսակէտէն կորսնցուցին իրենց այժմէութիւնը՝ արդի ԹԷՔՆԻՔԻՆ պատճառով: Սկսած ենք արդէն ռմբարձակ օդանաւերու արտադրութիւնը պակսեցնել եւ հաւանական է որ ամբողջութեամբ դադրեցնենք: Սուզանաւերը, անշուշտ, հետզհետէ աւելի կարեւոր դեր մը կը խաղան, իսկ նաւատորմիղը օրէ օր կը կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը»:

Այնուհետեւ Վարչապետը շարունակեց.

— Մեր սպառազինումը կը կեդրոնացնենք հիւլէական հրթիռներու վրայ, կատարելագործելով: Բայց այսօր, ընկերներ, երեսփոխաններ, մենք կրնանք ըսել. ունինք սարսափազդու զէնքեր, բայց այն որ պիտի պատրաստուի, այսինքն այն զէնքը որ գիտնականներու թղթածրարին մէջ է, անհաւատալի է:

Մեր զինեալ ուժերը այնպիսի սպառազինում մը ունին, որ աշխարհի ոչ մէկ բանակը ունեցած է՝ պատմութեան ընթացքին:

Զգայացունց այս յայտարարութենէն ետք, խորհրդային պարագլուխը խօսեցաւ հիւլէական փորձերու մասին:

«Այն կառավարութիւնը որ պիտի վերսկսի հիւլէական իր փորձերը, ծանր պատասխանատուութիւն մը պիտի առնէ իր վրան: Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր աշխարհ մոռցած է հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու պայթումները: Այս պարագան յոյս ներշնչեց ժողովուրդներուն: Բայց, Դեկտեմբեր 29ին Միացեալ Նահանգները յայտարարեցին թէ կրնան վերսկսիլ իրենց փորձերը: Ներկայ կացութեան մէջ ասիկա կը նշանակէ թէ երբ ժողովուրդ մը նման փորձերու ձեռնարկէ, ուրիշներ ալ կրնան ընել նոյն բանը: Հետեւաբար, ցաւալի փորձերու արշաւ մը պիտի սկսի: Ճիշդ այս պատճառով կ'առաջարկենք որ Ժընեւի մէջ ստորագրուի համաձայնագիր մը՝ բոլոր փորձերը արգիլելով:

«ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿԸ ՊԻՏԻ ԲՆԱՋՆՋՈՒԻ».

Հիւլէական այնքան ռումբեր ունինք եւ փոխադրական այնքան կատարելագործուած միջոցներ, որ, ո՛վ որ ալ ըլլայ Խ. Միութեան դէմ յարձակում գործող երկիրը, կրնանք բնաջնջել զայն երկրի վրայէն: Նոր պատերազմի մը պարագային բոլոր երկիրներն ալ պիտի վնասուին: Մենք ալ պիտի ենթարկուինք մեծ վնասներու, բայց Արեւմուտքն է որ պիտի կրէ ծանր հարուածը: Այդ պիտի ըլլայ իր վերջին պատերազմը եւ դրամատիրութեան վախճանը:

Անհաւանական չէ, որ Արեւմտեանները օր մը հասնին մեզի՝ հրթիռներու պատրաստութեան մարզին մէջ: Միացեալ Նահանգները կը յայտարարեն թէ հինգ տարիէն կրնան հասնիլ մեր ետեւէն: Այդ, Ամերիկացիները, իրե՛նք ալ գիտեն եւ կ'ըսեն թէ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին մեր ձեռքերը կապած պիտի չնստինք:

Պէտք է մտածենք անակնկալ յարձակումի մը մասին: Պէտք չէ մոռնալ սակայն, թէ անակնկալ ոչ մէկ ռմբակոծում կրնայ փճացնել ջրածին ռումբի մեր պահեստները եւ մենք միշտ կրնանք պատասխանել նախայարձակին կամ նախայարձակ խմբակին:

«ՏԸ ԿՈԼ, ՔԱՋ ՄԱՐԴ ՄԸ»

Ճառին վերջին մասը յատկացուած էր արեւմտեան ղեկավար դէմքերու: Տըլլըսի քաղաքականութիւնը քննադատելէ եւ Հիթլերի մասին ծանր բառերով արտայայտուելէ ետք, Խրուշչեւ ըսաւ թէ Ատընաուըր դաս չէ առած Հիթլերի պատմութենէն: Բայց, աւելցուց ան, եթէ նոր պատերազմի մը ձեռնարկէ, Գերմանիա այս անգամ «ոչ թէ պիտի ջախջախուի Մոսկուայի կամ Սթալինկրատի դուռներուն առջեւ, այլ՝ իր հողերուն վրայ»:

Խրուշչեւի կարծիքով Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը վտանգաւոր է, այնքան վտանգաւոր՝ որ կրնայ երրորդ Աշխարհամարտի մը դուռ բանալ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ.- ՄԵՐ ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՎԱՐ ԱՌՆԵԼ

Խորհրդային Պատերազմական Նախարար եւ զինեալ ուժերու հրամանատար մարաջախտ Մալինովսքի նոյնպէս խօսեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի ժողովին մէջ, մանաւանդ ծանրանալով պատերազմական հարցերու վրայ. — Խ. Միութիւնը ներկայիս ունի միջերկրային հրթիռներ, որոնք գործածելի են եւ կըրնան հարուածել որեւէ թիրախ, ինչ հեռաւորութեան վրայ ալ ըլլայ ան. մեր հրթիռները թռիչքի ընթացքին կարելի չէ վար առնել, ըսաւ ան, եւ շարունակեց.

«Այս հրթիռները ի վիճակի են ռմբակոծելու թշնամի հողամասը՝ երկու միլիոն թօն սովորական ռումբ տանելով իրենց հետ. այն ռումբերէն՝ որոնք գործածուեցան Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին: Հարիւրեակ մը այս հրթիռներէն, չեշտեց Մալինովսքի, 300·000էն 500·000 քառ. քիլոմեթրի շրջան մը մոխիրի կըրնան վերածել»:

Պատերազմական նախարարը ըսաւ թէ Խ. Միութեան դէմ ըլլալիք որեւէ պատերազմի համար անհրաժեշտ պատրաստութիւնները ունին, մինչեւ իսկ սկսած են պատրաստուիլ անակնկալ յարձակում մը դիմագրաւելու համար:

Մալինովսքի չեշտեց նաեւ Խրուշչեւի յայտարարութիւնը, թէ զինուորներուն թիւը պիտի իջնէ 2·423·000ի, բայց, աւելցուց ան, հրթիռներու գործածութիւնը անոնց տեղը լիովին կը լեցնէ:

Մարաջախտը աւելցուց թէ խորհրդային հրթիռներուն անսխալականութիւնը ապահով է. այսօր որեւէ ուղղութեամբ հրթիռներ կարելի է արձակել, վստահ ըլլալով որ անոնք պիտի հասնին իրենց թիրախին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկու լրագրողներ 13 ամիս բանտարկութեան եւ 333 ոսկի տուգանքի դատապարտուեցան, որովհետեւ նախատական նկատուած յօդուած մը հրատարակած էին Զօնկուլտախի քաղաքապետին հասցէին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ երկու երինջ եւ մէկ ցուլ նուէր ղրկեց Վարչապետ Խրուշչեւի:

ԿԻ ՄՈԼԷ խօսք առնելով վիճաբանական ժողովի մը ընթացքին յայտարարեց թէ տը Կոլի Ատլանտեան քաղաքականութիւնը սխալ է: Նախարարը չեշտեց. — «Տը Կոլի դիրքը Ատլանտեան Ուխտի նկատմամբ սխալ է, կը վախնամ որ ներկայիս դաշնակիցներու կապերը խզուին եւ չունենանք այլեւս հարկ եղած միասնականութիւնը խորհրդային աշխարհին դէմ»: Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը աւելցուց. — Եւրոպայի մէջ կը տեսնենք գերմանական հարցին լուծման միջոցը: Գիտեմ որ գերմանատեաց ըլլալը նորութիւն է. Բայց դիւրին առնելութիւն մը խնդրութիւն է: Գերմանիան պէտք է մտնէ զինքը գերազանցող ամբողջութեան մը մէջ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպան Մենշիքով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ զեկոյց մը պիտի հրատարակուի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր պատասխանեց Խրուշչեւի վերջին նամակին՝ Պերլինի հարցին շուրջ. Վարչապետին պատասխանը յայտնի չէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Արտաքին չորս Նախարարները Ապրիլի կիսուն ժողով մը պիտի գումարեն Ուաշինկթընի մէջ:

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԷՆ առաջ Վարչապետ Ատընաուըր պիտի երթայ Ամերիկա, Ճափոն եւ Անգլիա, քաղաքական կարեւոր խօսակցութիւններ ունենալու համար:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ
ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Մեծ կարեւորութիւն ունի ինչ որ պեղումները երեւան բերին, 1950 – 1951ին, Արին բերդի մէջ, — հսկայ պալատ մը, ուր կը գտնուէին ճերմակի վրայ կարմիրով եւ կապոյտով գծուած որմանկարներ, որոնք կը ներկայացնեն երեք ծոփորներ, վերինը՝ տերեւներով վարդաձեւ զարդեր, դոց շրջանակի մը մէջ, երկրորդը (մէջտեղինը) արմաւենեակներ, իսկ վարինը՝ զարդական մոթիֆներով պսակներ։ Հետաքրքրական է որ նոյն պալատին մէջ կը գտնենք որմանկարի ծոփորներ, որոնք կը ներկայացնեն կենաց ծառ մը՝ աջին եւ ձախին ունենալով Առաջաւոր Ասիոյ արուեստի այնքան ծանօթ թեւաւոր ոգիներու կերպարներ՝ արծիւի գլուխներով ։ Այս ազգիներուն առընթեր կը գտնենք նաեւ երկար չարքերով նկարուած զանազան կենդանիներ ։

1952 – 1956 տարիներու պեղումներուն ընթացքին, Արին Բերդի մէջ երեւան եկաւ ընդարձակ սրահ մը, որու ձեղունը իր ատենին կը յենուր փայտէ 30 սիւներու վրայ, որոնց միայն քարէ հիմը կը մնայ այսօր ։

Արին Բերդը Ուրարտուի վարչական կեդրոնն էր Անդրկովկասի մասին մէջ ։ Այս կեդրոնը աւելի ետքը փոխադրուեցաւ Կարմիր Բլուր։ Այստեղ կանոնաւոր պեղումներ կատարուեցան 1939ին, Պիոտրովսկիի ղեկավարութեամբ ։ Սակայն ընդհատուեցան 1941ին, իբրեւ հետեւանք պատերազմին։ Հազիւ կարելի եղաւ վերսկսիլ 1945ին, եւ այնուհետեւ շարունակուեցան առանց ընդհատումի, մինչեւ այսօր։

Այս պեղումները հետաքրքրական յայտնութիւններ ընծայեցին Հայաստանի հնախօսներուն։ Այսպէս երեւան բերուեցաւ Ուրարտուի կառավարիչին պալատը, որ ունէր մօտաւորապէս 120 սենեակ, ոմանք մինչեւ 30 մեթր լայնքով եւ 10 մեթր բարձրութեամբ ։ Երկյարկանի այս պալատին կեդրոնական մասին, ինչպէս նաեւ Արին Բերդի մէջ, գտնուեցան բեկորներ վերի յարկի պատերուն որմանկարներէն, որոնք կը ներկայացնեն զարդաձեւեր, թեւաւոր ոգիներու կամ աստուածներու կերպարներ, կենաց ծառը, արմաւենեակներ եւ նուռներ։ Այս շէնքերուն թէ որմանկարը, թէ զարդական տարրերը կը յիշեցնեն Ասորեստանեան ճարտարապետութեան յիշատակարաններուն ոճը։

Այստեղ պէտք է կանգ առնեմ Գառնիի պեղումներուն վրայ, որ Տրդատ թագաւորի ժամանակէն հին հայ թագաւորներու բնակավայրն էր։ Վաղուց յայտնի էր, որ Գառնիի մէջ կը գտնուէր, Ա. դարուն, հայկական հին տաճար մը, որ կը համապատասխանէ Մուսասիրի ուրարտական տաճարին ճարտարապետութեան ։

Խորհրդ. Միութեան մեծ պատմագէտները, Բունիատով, Տրեվեր, ինչպէս Մանանդեան, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են ու կը խօսին այս տաճարին մասին, որու պատերուն վրայ կը գտնուի Տրդատ թագաւորին յունարէն մէկ արձանագրութիւնը ։ Մուսասիրի տաճարը կառուցուած է Թ. դարուն վերջերը կամ Ը. դարուն սկիզբը (Քրիստոսէ առաջ), ուրարտական շրջանին, եւ ուրախալի դիպուածով մը անոր բարձրաքանդակ վերարտադրութիւնը կը գտնենք Ասորեստանի թագաւոր Սարգոն Բ.ի պալատին մէջ.

Ըստ այս բարձրաքանդակին, տաճարին ճակատամասը կը ներկայացնէ սիւնաշարք մը, որու սիւները չունին խոյակներ, ոչ ալ հիմք։ Այս կառոյցը նմանութիւններ ունի Փոքր Ասիոյ ճարտարապետութեան հետ եւ իր ազդեցութիւնը ունեցած է հին Յունաստանի տաճարներու ճարտարապետութեան վրայ։ Երբ Գառնին դարձաւ հայ թագաւորներու բնակավայր, հին ուրարտական տաճարին տեղւոյն վրայ հաւանաբար բարձրացաւ, Բ. դարուն (Քրիստոսէ առաջ), Գառնիի հռչակաւոր տաճարը, որ աւերակի վերածուեցաւ հազիւ ԺԷ. դարուն։

Երբ ուզենք ներկայացնել ուրարտական քանդակագործութիւնը, ամէն բանէ առաջ պէտք է ըսենք թէ Ասորեստանեան աղբիւրները կը մղեն հաւատալու որ Մուսասիրի այս տաճարին մէջ գտնուած են պրոնզէ մեծ արձաններ, ինչ որ հաւանական է, քանի որ այնտեղ գտնուեցան մեծ թիւով պրոնզէ կամ թրծուն հողէ արձանիկներ, որոնք իրենց ձեւերով կը յայտնէին առաջացած արուեստ մը ։ Այսպէս պէտք է յիշենք պրոնզէ արձանիկ մը, որ կը ներկայացնէ պատերազմի աստուածը, Տեշուբ, ձեռքը կացին մը բռնած՝ իր խորհրդանշանը, (ինչպէս այն ցուլերը զորս յաճախ պիտի տեսնենք, իբր խորհրդանշան ներկայացուած՝ ուրարտական արուեստի առարկաներուն վրայ)։ Տեշուբի արձանիկը գտնուեցաւ Կարմիր Բլուրի մէջ, նկարագրութիւնը՝ Մէյէրի գերմաներէն աշխատութեան մէջ, — Ուրարտական բերդաքաղաքը, Տեյշեբա, Երեւանի մերձակայքը, տպ. 1952ին։ Տուշպայի (Թոփրաք - Քալէ) պեղումներուն մէջ գտնուեցան պրոնզէ արձանիկներ, որոնք կը ներկայացնեն թեւաւոր եւ մարդագլուխ չորքոտանի կենդանիներ, թեւաւոր մարդու պատկերներ ներկայացնող ոգիներ, սակայն թռչունի գլուխով, սովորաբար արծուի, կամ կենդանիներու վրայ ոտքի կեցած աստուածութիւններ։ Մարդոց եւ կենդանիներուն գլուխները շինուած էին ճերմակ քարէ, իսկ վարմինը ծածկուած էր ոսկիի բարակ խաւով մը։

Կ. ԳԸՆԸՑԵԱՆԻՈՒ

(2)

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

Հայկական արժէքաւոր սալ մըն է, որ լոյս տեսած է երաժիշտ Կ. Ափրիկեանի խմբագրով եւ ղեկավարութեամբ, Սփիւռքի Կամիտաս երգչախումբի ձայնական եւ Շուշօ նուագախումբի գործիական կատարումով ։

Պարկեշտութեան ապացոյց է օրը օրին քննադատել գեղարուեստական արժէքէ զուրկ սալ մը կամ լռութեամբ անտեսել։ Այդպէսով մամուլը գգուշացուցած կ'ըլլայ անփորձ կամ միամիտ ազգասիրութենէ տարուած ընթերցողը, որ գնորդն ըլլայ անյաջող սալի մը եւ ակամայ քաջալերողը՝ յանուն արուեստի կատարուած առաւելապէս շահադէտ ձեռնարկներու ։

Իսկ արժէքաւոր սալ մը, ինչպէս վերջերս Ափրիկեանին պատրաստածը, հանրային գովքի յապաղումէն չի տուժեր Ընդհակառակն։ Ընդունելի կարծիք մը յայտնելու համար, որոշ ատեն մը ետք միայն, եւ այդ շրջանին՝ նոյն սալը ստէպ մտիկ ընելով, կարելի է խուսափիլ առաջին եւ միակ ունկնդրութեան մը սովորաբար ձգած թեր ու դէմ անհարազատ տպաւորութենէն։

Հայ արուեստի գործին համար «հայկական է՝ պատուական» նշանաբանով յետադէմ եւ աժան ազգասիրութեան անհաղորդ ենք, բուռն կերպով եւ ամենայն գիտակցութեամբ ։

Այս խստապահանջ եւ արուեստասէր ըմբռնումով՝ սալն ունկնդրող եւ դատող ոեւէ լուրջ երաժշտասէր չի կրնար չգնահատել անոր արժէքաւոր կողմերը ։

Բազմերգ երեսներով երկարատեւ սալի մը յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը, ամէն բանէ առաջ, կախում ունի երեք հիմնական մասերու առաւել կամ նուազ յաջող գործադրութենէն, — յայտագրի ճաշակաւոր ընտրութիւն, մեկնաբկութեան հարազատութիւն եւ անթերի արձանագրութիւն ։

Հազիւ քանի մը ակօսի ընդհատումով իրարու յաջորդող՝ երգերու գոյնի եւ կշռոյթի միօրինակութենէն կամ անհամադրելի հակադրութենէն խուսափելու համար, անհրաժեշտ է անոնց ընտրութիւնը կատարել երաժշտական նուրբ ճաշակով, գիտութեամբ եւ զգայնութեամբ։ Այս առաջին գլխաւոր պայմանը կը լրացնէ Ափրիկեանի սալը, մէկ կամ երկու բացառութեամբ, իր տասներէկ հատոր խմբերգներով, նուագախումբի եւ մեներգի բաժիններով ։

Մեկնարկութեանց հարազատութիւնը, ձայնական եւ գործիական համախումբը առաջնորդողին հասունութեան չափանիշըն է ։ Ընդհանուր առումով, Ափրիկեանի նախընտրած մեկնարկութիւնները նպաստաւոր են իր տարուէ տարի հասունցող երաժշտական խառնուածքին, իր ճպոտին բծախնդրութեան, մեկնարկած հեղինակներուն գործը պարտաւոր հաւատարմութեամբ վերլուծելու ջանքին եւ նոյնութեամբ վերարտադրելու նախանձախնդրութեան ։

Արձանագրութիւնը խնամուած եւ մաքուր, զերծ է հապճեպով պատրաստուած, ժամանակի կամ դրամի խնայողութեան համար անոր որակը զոհող սալերու ընթացիկ թերութիւններէն ։ Ամէն ունկնդիր պիտի հաստատէ այս կարեւոր կէտը, եթէ գիտէ իր սալադարձ գործիքին սուր եւ թաւ հունչերու համեմատութիւնը եւ նուագի ուժգնութիւնը կանոնաւորել, ըստ երգի սեռին։ Որեւէ սալի համար, այդ գիտակցութեամբ եւ կանոնաւորումով միայն կարելի է հաւատարիմ կերպով վերարտադրել եւ վայելել՝ արձանագրութեան մը սկզբնական արուեստագիտական լիութիւնն ու երաժշտական նրբերանգները ։

Ափրիկեանի սալին մէջ ականջառու կողմ մըն է, ձեւով եւ ոճով դասական, երգերուն անձնապէս տուած նուագախմբային մշակումն ու յաւելուածը։

Մանրախօսին դիմաց ընդհանրապէս կեդրոնախոյս՝ երգչախումբի ձայները նուագախումբով մը շրջանակելով, անշուշտ, կարելի կ'ըլլայ արձանագրութիւնը աւելի կուռ եւ լեցուն կատարել։ Բայց թէ մեր ժողովրդ. երգերուն գրեթէ աշուղային ինքնայատուկ ձայնաշարը, հայ երգին զմայլելի պարզութիւնը՝ իր անգերազանցելի գրչէն հոսեցնող Մեծն Կոմիտասի մը անոր վերապահած դիտակից եւ կամաւոր գեղեցիկ մերկութիւնը, ուէ հեղինակի զուտ ձայնական շարագրութիւնը ի՞նչ կը շահի կամ կը կորսնցնէ նուագախմբային յաւելուածէ մը, սարկա թեր ու դէմ եւ մնայուն գեղարուեստական վէճի նիւթ մըն է միջազգային երաժշտական աշխարհին համար ։

Իր ամբողջութեանը մէջ յաջող այս սալին երգ առ երգ վերլուծումը, անհատական նախընտրութեանց տեսակէտով, կրնայ բնականաբար որոշ տարակարծութիւններ ալ ներշնչել։

Ոմանք կրնան աւելի արեւոտ, ուրախ եւ առոյգ շեշտերով երեւակայել «Կալի Երգ» մը. եւ ծանրացուցիչ դատել ներմուծուած անտիպ եղանակի բաժինը։ Ուրիշներ պիտի նախընտրեն «Հայկական պարերը» լսել՝ կշռոյթով աւելի նազելի եւ գործիական արտայայտութեամբ աւելի օդապար։ Սիրող սիրտ մը ծակող գնդակի հարուածը, նոյնիսկ «Երազ» երգի մը մէջ, աւելի ցնցիչ կարելի է ակնկալել։ Աւելի նազ եւ իղձ սպասող կրնայ ըլլալ «Նիննամ — Հօ՛յ Նար» ջահելներու երկսեռ սիրերգի մը մէջ ։

Բնականաբար ամէն արուեստի մէջ եւ ամէն արուեստագէտի համար, անկարելի է գոհացնել ամէնուն անձնական ճաշակը՝ նոյն չափով եւ ձեւով։ Կարեւորը մեծամասնութեան մը գեղարուեստական վայելքը, թռիչքն ու ապրումը ապահովելուն մէջ է. եւ այս տեսակէտով յաջողած է լոյս տեսնող սալը ։

Իր ամբողջութեանը մէջ հայ երգը արժէքաւորող սալ մըն է որ կրնանք ճակատաբաց, օտարին ալ ներկայացնել ։

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

Զնայելով որ ես հարուստ չէի, այնուամենայնիւ, Ցուլիայի մայրը համաձայնուեց տալ ինձ իր աղջկայ ձեռքը, երբ իմացաւ որ վերջինս սիրահարուած էր ինձ վրայ։ Եւ որովհետեւ իրենք էլ միջոցներից զուրկ էին, ուստի վեցերորդ դասատան ուսումը բաւական համարուեց օրիորդի համար եւ ամառնային մի գեղեցիկ օր մենք պսակուեցանք ։

« Գուցէ դուք կը կամենայիք որ, իբրեւ միջանկեալ, ես նախ պատմէի ձեզ թէ՝ ի՞նչպէս ծանօթացանք մենք, ի՞նչպէս սիրեցինք իրար, ի՞նչ ձեւով սիրոյ առաջին խոստովանութիւնն արինք, ևն., ևն., բայց դրանք աւելորդ են։ Մենք էլ սիրեցինք այնպէս, ինչպէս ուրիշները ։ Եւ թէպէտ ամէն սիրող չի խոստովանել ձեզ այդ, առարկելով որ իւր սէրը բոլորովին ուրիշ, կամ նոյնիսկ եզակի եղանակով է ծնունդ առել եւ զարգացել․ թէ իւր սիրահարութիւնը բանաստեղծներից երգուելու արժանի պատմութիւն է ունեցել ևն., բայց այդ ամէնը երեւակայութիւն է։ Սիրոյ հիւանդութեամբ, ոս հասարակ մարդիկ վարակւում են միատեսակ։ Պատահում է, ի հարկէ, որ մենք տենդը սաստիկ է լինում, կամ երկարատեւ, իսկ միւսնին՝ ընդհակառակն, այնուամենայնիւ հիւանդութեան հետեւանքը լինում է միեւնոյնը ։ Ուրեմն այդ մասին չերկարելով հանդերձ, պիտի խոստովանիմ որ ես, արդարեւ, երջանիկ էի Ցուլիային ընտրելով ։ Բացի իւր բարութիւնն ու աննման գեղեցկութիւնը, նա էր, միեւնոյն ժամանակ, սիրող ամուսին, հաւատարիմ ընկեր, շնորհալի տանտիկին, իսկ ծանօթների շրջանում՝ կենցաղագէտ այցելու եւ հաճելի խօսակից ։ Այն մի քանի տարիները, որ ես ապրեցի նրա հետ, կազմում էին իմ կեանքի միակ երջանիկ շրջանը, որի մէջ, արդարեւ, չեմ յիշում մի օր՝ որ ես տխրած լինէի, կամ Ցուլիայից վշտացած։ Նա ամէն ինչ էր ինձ համար, ե՛ւ սէր, ե՛ւ կեանք, ե՛ւ հարստութիւն։ Նրան ժառանգելով ես կարծում էի թէ՝ ժառանգել եմ արդէն աշխարհի բոլոր բարիքները միասին ։

« Բայց այս ամէնը, ի հարկէ, միջանկեալ էր։ Այժմ մեր զրոյցը շարունակենք ։

« Ասացի որ մեր տան խօսակցութիւնն էլ յաճախ վերաբերում էր իմ խորհրդաւոր այցելուներին։ Եւ իրաւ, ամէն անգամ, երբ վերադառնում էի ես ծառայութիւնից, Ցուլիան դիմաւորում էր ինձ ժպտադէմ եւ թեւանցուկ անելով՝ քնքշօրէն հարցնում.

— «Դէհ, սաա, սիրելի՛ս, այսօր քանի՞ն ուրախացրիր :

« Եւ ես սկսում էի պատմել թէ՝ ո՞վ ունէր նամակ, ո՞վ ձեռնունայն վերադարձաւ, ո՞վ չերեւաց այդ օրը, կամ ի՞նչ նոր յաճախորդ լոյս ընկաւ ։

« Այս զրոյցները այնքան էին սովորական դարձել որ Ցուլիան, մինչեւ անգամ, տեսած չլինելով իմ այցելուներին, ճանաչում էր նրանց իրենց հացէներով, կամ իմ նկարագրած արտաքինով ։ Ուստի եւ յաճախ այսպիսի հարցեր էր տալիս ։

— « Ն. Պ. նամակ ունէ՞ր, թիւ 130ը չերեւա՞ց ։ Ծաւի աչքերով օրիորդը եկա՞ւ. սեւազգեստ այրին յաճախո՞ւմ է, իսկ բեխերը ներկած պարո՞նը. հապա փափլիկ դերասանուհի՞ն, ևն. ևն. ։

« Ես, ի հարկէ, ինչպէս ասացի, գոհացնում էի նրա հարցասիրութիւնը լիուլի։ Այս առթիւ, երբեմն, մեր զրոյցը երկարում էր եւ ես, խօսակցութեանս միջոցին, սկսում էի դատել, կամ ծաղրել մարդկանց, մեղադրելով մինին, արդարացնելով միւսին եւ վերջ ի վերջոյ գալիս այն եզրակացութեան՝ որ ամէն մարդ անշուշտ ունի մի գաղտնիք որ ծառայում է իւր ներքին, անհատական երջանկութեանը՝ ի վնաս իւր ընկերի կամ հարազատի բարօրութեան ։

« Օ՜, որքան ծնողներ կան, բացագանչում էի ես, որոնք հրեշտակների տեղ են դնում իրենց զաւակներին եւ դրուատում նրանց հրապարակով, որքան ամուսիններ կան, որոնք առաքինութեան տիպար են համարում իրենց կանանց. կամ տիկնայք՝ որոնք ամուսիններին միակ հաւատարիմներն են ճանաչում աշխարհում… եւ սակայն դրանց բոլորին ճանաչում է փոստի նամակաբաշխը, նա գիտէ որ ամէնքն էլ գաղտնիքներ ունին, որ աղջիկը խաբում է մօրը, կինը՝ ամուսնուն, ազամարդն՝ իր կնոջը, այրին՝ հարազատին ևն., ևն., բայց խաբուածներից ոչ ոք դժբախտ չի համարում իրեն, որովհետեւ խաբուած լինելը չգիտէ ….։

« Եւ այս տեսակ մտածութեանց միջոցին, երբ դառնում նայում էի իմ Ցուլիայի վրայ եւ տեսնում նրա խաղաղ նայուածքը, որի մէջ սաեւ իւր հոգւոյ անմեղութիւնն էր ցոլանում, կամ լսում նրա խելօք զրոյցները, որոնցով նա բարքերի ապականութիւնն էր դատափետում, ինքս ինձ հիանում ու փառք էի տալիս Աստծուն, որ նա արժանացրել է ինձ այնպիսի մի կնոջ, որ ամբողջ գլխով բարձր է իւր քոյրերից եւ որի վեհութեամբ համարձակ կարող էի ասել՝ ահա՛ կին, որ արատ չունի, ահա՛ ամուսին, որով կարող եմ պարծենալ ։ Ա՜հ, ի՞նչ լաւ բան է հաւատը… Բացագանչեց կառավարիչը եւ գարեջրի գաւաթը վերցնելով՝ դատարկեց մի ումպով եւ ապա նորից լցնելով՝ առջեւը դրաւ ու շարունակեց ։

ՄՈՒՐԱՑԵԱՆ

(7 Շար.)

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Լեհաստանի գրողները «Բոկոտն ու տկլոր դատապարտուա՞ծ են» եւ կամ «Նոր հարուստնե՞ր», որոնք ամէն գիշեր Վարշաւայի գիշերային զբօսարաններուն եւ գրական ակումբներուն մէջ շամբանեը կը կոնծեն …

Այս երկու կարծիքներն ալ հաւասարապէս տարածուած են այն շրջանակներուն մէջ որոնք ուղղակի շփում չունին «գրապէտներու»ն հետ, եւ մտաւորականները իրենք իսկ տարակարծիք են, երբ հարց տրուի անոնց իրենց վիճակին մասին ․

Այս հարցը ծագում առած է այնպիսի պահու մը, երբ Լեհաստանի դեկավարները ձեռք առած են վճռական միջոցներ, երկրին տնտեսական վիճակը բարեկար-գելու համար։ Ձեռք առնուած վերջին միջոցները, անշուշտ, ուղղուած են գործաւոր դասակարգին դէմ, որոնք ուղղակի վնասուողները պիտի ըլլան ։

Օրինակ, որակեալ աշխատաւոր մը, որ Վարշաւայի կարգ մը հաստատութիւններուն մէջ կը յաջողէր ցարդ զանազան աճպարարութեանց շնորհիւ իր արտադրու-թեան քանակը աւելի նշել տալ եւ կամ միջոցը կը գտնէր իր հաշւոյն յաւելեալ ժամեր արձանագրել տալու եւ այդպէսով կը ստանար երեք հազար զլոթիի ամսա-վճար մը, ներկայիս, երկրին տնտեսա-կան վիճակը բարեկարգելու համար ձեռք առնուած կարգապահական միջոցներու պատճառաւ ստիպուած է աւելի ժամեր ընելով հանդերձ, ստանալ միայն վեց հարիւր զլոթիի ամսավճար մը։

Լրագրողները եւ ձայնասփիւռի պաշ-տօնեաները նոյնպէս նոր կարգադրու-թեանց զոհերը պիտի ըլլան։ Ցարդ, կարգ մը խմբագրատուներու մէջ առանձնաշնորհեալ խմբագիրներ կը ստանային ամսական տասը հազար զլոթի, նոր կարգադրութիւնները որոշած են այդպիսիներուն սակը՝ 3 – 4000 զլոթի ամսական։

Նոր կարգադրութիւնները վէճերու առիթ տուած են լեհ մտաւորական շրջա-նակներուն մէջ։ Հակասական կարծիքներ շրջան կ՚ընեն այն առնչութեամբ թէ՝ Լեհաստանի բնակչութեան մէկ կարեւոր մասը կ՚ապրի կեանք մը, որ վեր է իր նիւթական միջոցներէն.

Անշուշտ, ինչպէս ամէն տեղ, հոն ալ կան ճարպիկներ ։

Եւ սակայն, եթէ դիւրին է գտնել թէ ճաշարանի սպասեակ մը կամ հանրակառքի զանձիչ մը ի՞նչ ճարպիկ միջոցներու կը դիմէ իր ապրելակերպը բարելաւելու համար, դժուար է սակայն ճշգրտօրէն ճանչնալ գրագէտի մը կամ լրագրողի մը ապրուստի աղբիւրները, որովհետեւ հեղինակի իրաւունքները անհաւասար բաժանման դրութեան մը ենթակայ են ։

Այս հարցին մասին Վարշաւայի «Նովա Քուլթուրա» շաբաթաթերթին մէջ Քրիգիսթոֆ Վոլիցքի ուսումնասիրութիւն մըն է ստորագրած, որ քիչ մը լոյս կը սփռէ հարցին վրայ ։

« Լեհաստանի իրաւակարգը, կը գրէ Վոլիցքի, տակաւին չէ կրցած գտնել այն բաղձալի հաւասարակշռութիւնը, որ կարելիութիւն պիտի ընձայէր երկրին ղե-կավարներուն, ինչպէս եւ նոյնինքն լեհ գրողներուն, պաշտպան կանգնիլ իրենց շահերուն »։

Արդարեւ, լեհ գրողի մը նիւթական հասոյթը կախում ունի իր արտադրու-թեան քանակէն։ 1956 Յունուար 1էն ի վեր, Գրողներու Ընկերակցութեան ան-դամներէն ոմանք, թիւով 292, ոչինչ են հրատարակած։ Անոնցմէ 317 հոգի հրա-տարակած են 1 – 3 գործեր ։ 137 ուրիշ գրողներ տուած են չորսէն իներ հատոր ։ Վերջապէս, 32 ուրիշ գրողներ, յաջողած են գրատուներու ցուցափեղկերուն մէջ ցուցադրել տասնեակ մը գործեր ։

Հեղինակի իրաւունքը, որ կը տարու-բերի 30·000էն 40·000 զլոթիի միջեւ, ընդհանրապէս հաշուուած է առաջին 10 հազար տպաքանակի մը վրայ ։

Քննութիւն մը կատարելով, Գ. Վոլիցքի յաջողած է հաստատել թէ 307 հեղի-նակներ, որոնք կրցած են երկու տար-ուան ընթացքին հատոր մը միայն հրա-տարակել, միջին հաշուով կարողացած են շահիլ տարեկան 16·000 զլոթի,· 137 ուրիշներ որոնք հրատարակած են երեք գործեր, իրենց տարեկան վճարը հասած է մինչեւ յիսուն հազար զլոթի։ Այս գումարները համեստ վճարումներ են եւ ո-րոնք, կարգ մը պարագաներու մէջ, բաւ-տորագաս կը մնան գործարանի մէջ աշ-խատող գործաւորի մը ռոճիկէն ։

Թէեւ նախապատերազմեան շրջանին հետ համեմատելով, ներկայիս Լեհաս-տանի մէջ մեծ ճիգ կը թափուի մշակոյ-թի աւելի լայն տարածում մը ձեռք ձգե-լու համար, սակայն, միւս կողմէ, մի-ջակութիւնները աւելի են վարձատր-ուած նիւթապէս, քան իսկական գրական տաղանդները ։

Այսպէս, ոստիկանական հասարակ վէ-պի մը հեղինակը չատ դիւրութեամբ ըն-տացած է 40·000 զլոթի հեղինակի իրա-ւունք, մինչդեռ յայտնի գրող Ժիւլիուս Սթրիժքովսքիի «Թաւարը կը ծածկէ եր-կիրը» գործը իրեն բերած է հազիւ 30000 զլոթիի գումար մը։

Թարգմանական մարզին մէջ, նոյնն է վիճակը։ Թովմաս Մանի «Տոքթէօր Ֆաուստ»ին լեհերէն թարգմանութեան համար թարգմանիչը էջ գլուխ ստացած է հազար զլոթի, մինչ Ֆրանսացի ոստիկանական վէպերու հեղինակ Կաստոն Լըրուի «Դեղին Սենեակին Գաղտնիքը» վէպին թարգմանիչը իւրաքանչիւր էջի համար ստացած է 1710 զլոթի …

Եւ սակայն, ամէնէն բարձր հեղինակի իրաւունք ստացողները կը մնան շանսոնիէները, երգիծաբանները եւ մանկական գիրքերու հեղինակները։ Այս մարզերուն մէջ ստացուած գումարները յաճախ կը հասնին 25էն մինչեւ 50·000 զլոթի ամսական ։

Մէկ խօսքով, բոլոր արժանաւոր գրողները, այդ կոչումին իսկապէս արժանի հեղինակները, Լեհաստանի մէջ շատ հեռու են ապահովութեան կեանք մը ապրելէ ։ Ինչ որ կ՚ապացուցանէ թէ ղեկավարուած կամ առաւելապէս վաճառումի ձգտող մշակոյթի ձեւերու միջեւ՝ դըժուար է գտնել միջին ճամբայ մը։

Թ. Ա. Թ.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆորվիլի Կրթ. Հոգաբարձութեան կազմակերպած դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ 26 Դեկտեմբեր երեկո-յան, Թիւ Վոլթէր, հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Ս. Եպիսկ. Մանուկ-եանի եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Գ. Պլէօղի ։

Ուսուցչուհի Օր. Ա. Հազարեանի ղե-կավարութեամբ եւ Տիկին Ա. Թադէոս-եանի դաշնակի մասնակցութեամբ՝ յի-սունէ աւելի՝ երկսեռ աշակերտներ եր-գեցին նախ «Մարսէյեէզ»ը, «Մաղկիր ազատ իմ հայրենիքը» եւ «Ով մեծաքան-չ 2

Խօսնակ Գ. Զ. Մուրատեան իր հաճելի խօսքերով ողեւորութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծեց եւ խօսքը տուաւ Գ. Կ. Գայիշեանի, որ Կրթ. Հոգաբարձու-թեան կողմէ, գրաւոր, հայերէն դասընթացքներու կարեւորութիւնը շեշտելէ ետք, կոչ ըրաւ ծնողներուն, որ իրենց զաւակները Եշ. օրերը հայկական դպրոց եւ կիրակիները եկեղեցի առաջնորդեն ։

«Հակառակ մեր թափած անխոնջ ջան-քերուն աշակերտներու հազիւ վաթսունը միայն կ՚օգտուին »։

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը ։

Ազգ մը իր լեզուով միայն կը ճանչցուի, սիրենք մեր աքանչելի լեզուն ու ճանչցնենք զայն մեր փոքրիկներուն ։

Եթէ չէք ուզեր, որ այս ազգը յաւէտ կորսուի, ղրկեցէք ձեր զաւակները հայ դպրոց, ուր անոնց պիտի աւանդուին Ազգ. Պատմութիւն եւ գրականութիւն ։

Փարիզի Կրթ. Յանձնախումբի կողմէ Գ. Յ. Պօղոսեան ֆրանսերէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետ Գ. Պլէօղի, որ Ալֆորվիլի Հայութեան անհատական թէ հաւաքական բոլոր խնդրանքներուն միշտ գոհացում է տը-ւած։

Գ. Պլէօզ իր կարգին համակրալից խօսքերով դրուատեց գաղութին օրինապահ, աշխատասէր եւ ՚չինարար առաքինու-թիւնները եւ աւելցուց թէ ինչպէս միշտ Ֆրէժիւսի աննախընթաց աղէտին առթիւ իր բարոյական եւ նիւթական աջակցու-թեամբ սատար հանդիսացաւ ։

« 13 տարիէ ի վեր ոչ թէ քաղաքապետ այլ մտերիմ բարեկամի մը հանգամանքով կը քաջալերեմ այս փոքրիկները, որոնք իրենց զմայլելի երգերով հիացում կը պատճառեն ։

Հանդէսին պաշտօնական բաժինը վերջացած ըլլալով սկսաւ գեղարուեստական-նին բաժինը ։

Հակառակ բաւական առենէ ի վեր իր Ֆիզիքական տկարութեան՝ Օր. Ա. Հազարեանի ջանքերուն շնորհիւ բոլոր աշակերտները հայերէն թէ ֆրանսերէն յաջող արտասանութիւններ ըրին ։

Իսկ մէջ ընդ մէջ ներդաշնակ երգեր երգուեցան ։ Փոքրիկն Պատրիկ Տէյիր-մէնճեան ֆրանսերէն իր ժանկական թո-թովիչ լեզուով՝ արտասանեց «Լա Ֆուրմին» արժանանալով ծափերու ։

10 տարեկան, Գ. Յովհ. Աւետիքեան իր գրութիւնը «Ես կը սիրեմ մայրենի լե-զուս»ը անսայթաք կարդաց, յուզելով բոլոր ներկաները ։

Նոյնպէս Օր. Քրիստիան Գայայճեան իր գեղեցիկ եւ զգայուն ձայնով երգեց «Իմ ջան հայրենիքը»։

Նախկին աշակերտներէն Օր. Ա. Սըմ-սարեան ընկերակցութեամբ կիթառիստ Գ. Գայսէյլեանի «Իսիէն) իր թոթուն ձայնով երգեց «Անման եարիս» եւ Եան-պէկեանէ՝ «Պանդխտութիւնը» ։ Գ. Գայ-սէրլեան նուագեց երեք քերթուածներ ։ Գ. Տարօն Գալուստեան դաշնակի ընկե-րակցութեամբ երգեց «Տէր կեցո դու զՀայս», «Կարմիր վարդը »։

Բոլոր երգողներն ալ ծափերու արժանա-ցան ։

Յետոյ սկսաւ «Այցելութիւն մը դէպի Մասիս » մանկական թատերախաղին ա-ռաջին մասը ։ Նախկին աշակերտուհի Մարի Բոզսոֆեան մօրը դերը, իսկ փոքրիկն Վարսենիկ աղջկանը դերը շատ բը-նական կերպով կատարեցին ։

Գ. Աւետիս Քիւփէլեան երգեց «Խոր-հուրդ մեծ եւ սքանչելի», «Փառք ի բար-ձունս»ը ։

Բ. մասը «Յիսուսի Մսուրը», բեմին մէջտեղը լուսաւոր աստղին ներքեւ, Մայր Աստուածածին ու Յովսէփը ։ Արեւելքէն երեք մոգեր, երփներանգ եւ ճոխ հա-գուստներով, իրենց նուէրները բերին ։ Հովիւներ եւ հրեշտակներ մսուրին երկու կողմը շարուած յուզիչ տեսարան մը կը պարզէին ։

Սրբազան Հայրը՝ ի մէջ այլոց՝ իմաստալից եւ հոգեշունչ խօսքերով դրուա-տեց մեր նախնիքներուն եռանդն ու ջան-քերը, սուրբ ու թուրի հալածանքներէն մազապուրծ՝ անանք մեզի աւանդ ձգեցին մեր գեղեցիկ լեզուն ։

Լեզուն եւ հայրենիքը ամէն բանէ վեր են։ Օգտուինք այս գեղեցիկ երկրին մէջի ընծայած բարիքներէն, առաջնորդենք մեր զաւակները դպրոց ու եկեղեցի, հոն է որ անոնք պիտի թրծուին հայ ոգիով ու մեծնան իբրեւ ճշմարիտ Հայեր ։

Գնահատանքի խօսքերով դրուատեց կարող ուսուցչուհի Օր. Հազարեանի ջանքերը, եւ կոչ ըրաւ բոլորին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակու-թիւնը չխնայել այս խիստ կենսական ձեռնարկին ։

Կրթական Հոգաբարձութեան ատենա-պետը Գ. Ռ. Գալայճեան ՚ջերմօրէն այս կոչէն ներկաներուն նիւթական ա-ջակցութիւնը խնդրեց ։

Կարճ ժամանակի մը մէջ դոհացուցիչ գումար մը գոյացաւ եւ հանդէսը վերջ գտաւ ։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՆՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Հիմակ, իր խոհանքներուն ցաւագին ալեկոծմանը մէջ, հարցում մը չարունակ կուգար մտքին առջեւ, կը ցցուէր, հակառակ որ ինք յամառօրէն զայն վանել ուզէր, անոր պատասխանելու անհնարու-թենէն հարկադրուած ։

— Ի՞նչ եղած էր Նամակը ։

Ցաւատանջ սրտէ մը բըղխած արուն արցունքի այդ կաթիլը ո՞ւր գացած ինկած էր. սրտի մը գգուոտ աղապատանքին վը-րա՞յ թէ ապառաժի մը կարծրութեանը ։

Այս վերջին պարագային հաւանակա-նութիւնը կը սառեցնէր իր երակները, կորսուած, ոչնչացած կը զգար ինքզին-քը, ու կը թուէր իրեն թէ կարկառը ո-րուն վրայ կանգնած էր, կը խլրտար, կը շարժէր, կը թաւալէր՝ նետելով զինքը վարը անդունդին մէջ։ Ու երկու ձեռքերը յենարան մը բռնելու պէս դէպի առաջ կարկառած, սարսափի պիշ նայուածքով. « ամա՜ն, աման» կը պոռար նստելով, գրեթէ իյնալով կոնակին վրայ ։

Մութը կոխեց, մշուշները ցրուեցան հալեցան խաւարին մէջ, դիմացի բլուրներուն սեւ ուրուականը հազիւ թէ կ՚անջատուէր երկինքին գորշ յատակին վրայ, եւ Համբիկ, կարկառին վրայ երկնցած, դեռ կը խոկար։ Գիշերուան զովութիւնը յանկարծ իրականութեան բերաւ տղան, որ թօթվուեցաւ, ելաւ, ու զնաց, գըլխիկոր տուն մտաւ ։

— Համբիկ, որդի, աս ատեն վո՞ւր էս, հարցուց մայրը անձկութեամբ ։

— Զորպաճիս տեղ դրկեց, մայրիկ, ուշ մնացի … խայրխով էկայ ։

— Շատ ֆէսֆէսէ ըրի, որդիս ։

Գիշերը անկողնին մէջ, նորէն վրայ հասան զարհուրելի մղձաւանջները, որոնց մէջ ճերմակազգեաց կինը, ապեւտի երեւոյթով երիտասարդը, Նամակը հետզհետէ երեւան կուգային, պաղ քրտինքներու մէջ ողողելով զինքը, ընդոստ զարթնումներու ենթարկելով ։

Ու օրերը, հոգեկան մահացու տագնապներով, իրարու նմանեցան։ Պարտէզին մէջ, ածուի մը քով, գետինը չրջած կը մնար ցնցուղը, պարապ եւ ժանգոտ. հողասանտրը ծառի մը կը կրթնէր, ու ծաղիկները, ծղօտնուն վրայ, թարշամած բաժակներնին գլխահակ արեւին տակ տխուր եւ գունատ կարծես իրենց կենդանութիւն տուող բազուկներուն օգնութիւնը կը պաղատէին …

—Շարունակ նայուելու պէտք ունի օրիորդը, ըսած էր տոքթոր Մարկոսեան, երբ որ Կիւլիւկ հանըմ երկրորդ անգամ իր աղջիկը տարեր էր երիտասարդ բըժիշկին ։

— Աստուած օրերդ շատցնէ, զաւակս, պատասխանած էր Կիւլիւկ հանըմ, այս անձնուէր հոգածութեան ցոյցէն յուզ-ուած ։

Այս երկրորդ անգամուն, մէկ շաբաթ-ուան համար միայն դեղ տուած, եւ դեղագիրն ալ իր անձնական քսակէն պատ-րաստած էր։

Իր թելադրութեամբը, տիկին Մարկոսեան ճամբեց իր բազմամեայ լուացարա-րուհին եւ անոր տեղ Կիւլիւկ հանըմը բռնեց։ Այս պատճառով, յարաբերու-թեանց յաճախութիւն մը հաստատուե-ցաւ ամիրային տանը հետ ։

Սոֆի, որ տոքթորին աչքերուն մէջ փայլատակող կայծերէն հետզհետէ կը մագնիսանար, իբրեւ լուացարարուհիմօրը այդ տունէն ներս մտած ըլլալը արդարանալի պատրուակ մը նկատեց ինքն ալ հոն յաճախելու, օգնելու համար ամիրային աղջկան տնական զբաղումներուն, ինչ որ արդէն չափէն աւելի գոհունակութիւն պատճառեց այս վերջինին։ Քիչ քիչ մը-տերմութիւն մըն է հաստատուեցաւ ։

Տիկին Մարկոսեան համակրեցաւ այդ հմայքոտ ու հեզ աղջկան, եւ նոյնիսկ օրին մէկը յայտարարեց իր զաւկին թէ իր պաշտպանութեանը տակ կ՚առնէր զանի-կա։ Տոքթորը զովեց մօրը զգացումը ։

Սոֆի, ամիրային ապարանքին մթին պերճութեանը մէջ, անսովոր հաճոյք մը, աներացատրելի երանութիւն մը կ՚ապրէր։ Բնազդօրէն, կը զգար թէ ատիկա է միակ միջավայրը ուր ինք պէտք էր ու արժանի էր ապրելու։ Կահաւորուած անդորր սենեակներուն մէջ պտըտիլը հեշտանք մըն էր իրեն համար, բազմիլ թաւիշէ լայն թիկնաթոռներուն մէջ, դիտել զանազան մեծագին առարկաները որոնք ամիրայական փարթամ ժամանակամիջոցի մը ազմկալից դրուագները կը պատմէին, իբրեւ անոնց լուռ վկաները ։

Քանի մը հեղ, տոքթորը, չնչին պատրուակներով, իր բժշկական խուցը տարաւ մանկամարդ աղջիկը, եւ նստեցնելով զայն, բժշկութեան բարիքները եւ հրաշքները պատմեց անոր, հոստմնեանէն սրված ճոռոմ չեշտերո՛վ ու լայնածիր շարժումներով ։ Աղջիկը, շլացած, հմայուած, մտիկ ըրաւ։ Ի մէջ այլոց դատափարակութեան եւ քաղաքակրթութեան բարիքներուն վրայ խօսեցաւ ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Գերմանական քաղաքականութիւնը քննադատելէ ետք, Խրուշչեւ յորդանքով խօսեցաւ տը Կոլի մասին. — Երկու ամիսէն Ֆրանսա պիտի երթամ Նախագահ տը Կոլի հետ տեսնուելու համար, բսաւ ան, աւելցնելով. Զօր. տը Կոլ մեր երկրին մէջ ճանչցուած է իբրեւ քաջ մարդ, որ պայքարեցաւ թշնամիին դէմ պատերազմի ընթացքին, մինչ պետական բազմաթիւ մարդիկ դաւաճանած էին երկրին։

Գալով Նախագահ Այզընհաուըրի, Խրուշչեւ յոյս յայտնեց որ Քէմփ Տէյվիտի ոգին պիտի զօրանայ՝ երբ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Մոսկուա այցելէ։

Ի՞նչ է սակայն «անհաւատալի» այն զէնքը, որու մասին խօսեցաւ Խրուշչեւ, հարց կուտան բազմաթիւ շրջանակներ։

Ամերիկացի գիտնական մը այս մասին խօսելով, յայտարարեց թէ հաւանաբար արուեստական արբանեակ մըն է ան, որ կրնայ ջրածին ռումբ կրել եւ անհունին մէջ արձակուիլ, երկրի ուղղակի հսկողութեան ենթարկուելով. հեռաւոր արբանեակ մը։

Ամերիկացի գիտնականր աւելցուց թէ զինուորական տեսակէտէն նման զէնք մը լաւագոյնը չի կրնար ըլլալ, բայց հոգեբանական տեսակէտէն մեծ դործ կը տեսնէ։

ՔՈՒՊԱՅԻ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահ Նասր պաշտօնապէս ընդունած է Քուպա այցելել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի)։ Ապրիլ 17ին

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ։

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Փետրուար 1960ին, Ժորժ Ե-ի պանդոկին սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ տեղի պիտի չունենայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան, Լուսիկ եւ Վարսենիկ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսատր Արզումանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ եւ ծաղկեպսակներով իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն տարաբախտ ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ արկածալի մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն նոյնպէս Իսիի հայ գաղութին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

× Արեւհատ Մարտիրոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Եղօր Սողոմոնի Մարտիրոսեանը։

× Սուսաննա Սահակի Գէորգեանը կը փնտռէ իր զաւակը Դերենիկ Արիստակէս Գէորգեանը, եւ իր եղբայրը Մամիկոն Սահակի Մինասեանը։

× Պարոն Արամ Մալեան, բնիկ Պրուսացի կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Սարգիս Սահաթճեան։

× Տիկին Երանուհի Աղիղեան կը փնտռէ իր եղբայրը Վաղենակ Գէորգի Աճէմեանը։

× Գոհար Էղիլեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Եփրեմ Յովհաննէսի Ուշտունին։

× Նամակ ունի Տիկին Նազիկ Յակոբեան (Հայաստանէն)։

× Գարեգին Ալեքի Սարիբէկեան կը փնտռէ իր զաւակը Ժորա Գարեգինի Սարիբէկեանի։

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս շաբաթ՝ 16 Յունուար, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Զեկուցումը նախորդ ժողովէն, կը զեկուցանէ ընկեր Հրանտ Սամուէլ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի կոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին նաեւ Փոն տը Շէրիւիի ընկերները։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմէի Թաղ. խորհուրդս, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Թագեցիներէն ողբացեալ Մկրտիչ Տուրզուեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Թաղին եկեղեցւոյ եւ դպրոցին։

Պ. Պ. Մկրտիչ եւ Սուրէն Կիրակոսեան եղբարք, Յովհաննէս Գափլանեան, Օննիկ Գահվէճեան (Նիսէն), քսանական Ն. Ֆ., Գրիգոր Պալտասարեան, Գարաօղլանեան Յարութիւն, Մինասեան ընտանիք, Վարդեւանեան եղբարք, Բարգէն Բրուտեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Ռուբէն Աստրլեքեան, Պ. Ժանօ (Պար Թիւնէլ), Պ. Անթուան, Յարութիւնեան Կարպիս, Հայկ Մկրտիչեան, 10ական Ն. Ֆ., իսկ Կիրակոս Վարդանեան 5 Ն. Ֆ., ի նպաստ դպրոցին։

Պ. Պ. Յովհաննէս Մարգարեան, Մկրտիչ Ղազարեան, Քերովբէ Փունարճեան տասնական Ն. Ֆ., իսկ Կարպիս Աճէմեան 5 Ն. Ֆ. ի նպաստ եկեղեցւոյն։

Ողբացեալ Մելիքօֆ Սեպպիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Յարութիւն Նէմչէհիրլեան 10 Ն. Ֆ., Յարութիւն Թահմազեան եւ Մանուկ Գասպարեան հինգական Ն. Ֆ., տեղւոյն դպրոցին։

Ողբացեալ Գալուստ Ժամկոչեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Յակոբ Փափազեանէ 10 Ն. Ֆ., ի նպաստ Թաղին դպրոցին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ եկեղեցւոյ դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անմոռանալի զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

ՍՕՍԻ Ֆոլքլորիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հաճելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու նշանաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 17 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8699 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4500

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԿԵԴՐՈՆԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ

Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին գումարումը եւ այդ առթիւ Խրուշչեւի ըրած «զգայացունց» յայտարարութիւնները անգամ մը եւս միջազգային դիւանագիտութեան ուշադրութիւնը ուղղեցին դէպի արեւելեան կողմն աշխարհի :

Կրեմլինի մենատէրը իր սովորական ճարպիկութեամբ նոր առիթ մը գտաւ ազդելու միջազգային հանրային կարծիքին վրայ, Մեծերու վերին ժողովի նախօրեակին :

Զինաթափութիւնը, խաղաղութեան ամրապնդումը, համակեցութիւնը սիրելի բառեր են, զորս գիտէ լաւագոյնս շահագործել պարագային համեմատ՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ :

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին զեկոյցը առանց բառերը ծամծմելու կը հասկցնէր թէ մարքս-լենինեան գաղափարախօսութիւնը, — համայնավարական վարդապետութիւնը — մատչելի չէ եղած բանուորա-գիւղացիական խաւերուն, որոնք ամէն բանէ առաջ կ'երազեն իրենց ապրուստի մակարդակին բարձրացումը : Կ'ուզեն ապրիլ մարդու պէս : Վայելել մարդկային տարրական ազատութիւնները, որոնցմէ զրկուած է խորհրդային քաղաքացին աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր :

Զեկոյցը լռելեայն խոստովանութիւն մըն է թէ համայնավարական գաղափարը բոլորովին սնանկացած է : Արմատ չէ բռնած հարիւր միլիոնաւոր մարդոց հոգիին մէջ :

Միւս կողմէ կեդրոնական կոմիտէն ցաւով դիտել կուտայ թէ համայնավար քարոզիչները ոչ միայն չեն կրցած անհետացնել «քաղքենի ազգայնականութեան» հետքերը, այլ թոյլ տուած են, որ «ազգային աւանդութեանց» ձեւին տակ վերստին կեանքի կոչուին «յետաշրջական բկերվարութեան սովորութիւնները» : Այսինքն, պարզ աշխարհաբարով, ըսել կ'ուզէ որ ազգայնական գաղափարները սկսած են ի պատուի ըլլալ խորհրդային ոչ-ռուս Հանրապետութեանց մէջ :

Ստալինի մահէն վերջ Մոսկուայի վարիչները պարտաւորուեցան որոշ չափով թուլցնել խորհրդային վարչաձեւի սեղմումները : 1956 մարտին լուծեցին կեդրոնի դատական նախարարութիւնը եւ արտօնեցին որ խորհրդային միւս 15 Հանրապետութեանց կառավարութիւնները իրենք ստանձնեն դատական գործերը :

Այս անգամ նոյն կարգադրութիւնն ըրին ներքին նախարարութեան համար :

Մէկ կողմէ հետզհետէ դէպի ապակեդրոնացում երթալով եւ ազգային Հանրապետութեանց իրաւասութիւնները ընդլայնելով, Կրեմլինի վարիչները կ'ուզեն սիրաշահել այլացեղ տարրերու համակրութիւնը : Միւս կողմէ սակայն խոստիւ կը հետապնդեն ռուսացման քաղաքականութիւնը եւ կը ջանան ռուսական հակայ հալոցին մէջ ձուլել այդ նոյն տարրերը :

Մէկ կողմէ վարչական «ինքնավարութիւն» կուտան դաշնակցային կառավարութեանց, միւս կողմէ համայնավար կուսակցութեան խիստ հսկակչութեան կ'ենթարկեն այս վերջինները :

Ոչ մէկ բան պիտի փոխուի իրականին մէջ : Կուսակցութիւնը աւելի քան երբեք իր զօրաւոր թաթը պիտի դնէ տեղական իշխանութեանց վրայ, իր հրահանգները ստանալով Մոսկուայի կեդրոնէն :

Կեդրոնացումը պիտի սաստկացուի աւելի քան երբեք, ամէն ինչ ենթարկելով Կոմկուսի կամքին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Գերագոյն Խորհուրդի ժողովը խորհրդային պատմութեան մէջ ցարդ գումարուածներուն ամէնէն կարճատեւն էր : Փակուելէ առաջ, միաձայնութեամբ ընդունեցաւ բանակին մէկ երրորդը զեղչելու Խրուշչեւի առաջարկը. Նախապէս բանակին 3 պարագլուխները ամէն ապահովութիւն տուած էին, թէ հրթիռներու շնորհիւ ազգ. պաշտպանութիւնը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դրուած է :

Գերագոյն Խորհուրդը միաժամանակ հրաւիրեց Արեւմտեաններ, որ Մոսկուայի օրինակին հետեւին եւ կը կարծուի թէ Մեծերու յառաջիկայ ժողովին մէջ այս պարագան ռուսական առաջարկին գլխաւոր կէտերէն մէկը պիտի ըլլայ :

Խ. Միութեան Արտաքին Նախարար Կրոմիքօ յայտարարեց թէ 15 տարիէ ի վեր ՄԱԿի զանազան յանձնախումբերու մէջ 660 ժողովներ գումարուած են զինաթափութեան շուրջ. «գործի ժամանակը եկած է, բաւական վիճաբանութիւններ եղան» աւելցուց ան :

« Խորհրդային ուժերը, այս ձեւով, աւելի քիչ զինուորներ պիտի ունենան քան թէ Միացեալ Նահանգները, հակառակ անոր որ աւելի ընդարձակ սահմաններ ունին՝ պաշտպանելու համար » : Արտաքին նախարարը յայտարարեց նաեւ թէ այս որոշումը խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան շղթային մէկ օղակն է եւ շարունակեց . — Խորհրդային օրինակը ցոյց կուտայ թէ այն երկիրները որոնք յարձակողական նպատակներ չունին՝ կրնան դադրեցնել սպառազինումը, թէեւ արեւմտեան կարգ մը ղեկավարներ կը նախընտրեն հիւլէական ռումբերու պարը՝ քան թէ տրամաբանական խօսակցութիւնները :

Աշխատանքի հարցերու պատասխանատու Նիքիթա Զալիվաքին յայտարարեց թէ «բանակէն արձակուելիք 1.200.000 սպաներն ու զինուորները ամէն ապահովութիւն ունին՝ թէ գործ պիտի կարենան գտնել » :

Արդարեւ, ըստ Զալիվաքին «աշխատաւորներու կարիք կար մանաւորապէս Խ. Միութեան հիւսիսային շրջաններուն՝ Սիպերիոյ, Ուրալի, ինչպէս նաեւ Խազախստանի շրջաններուն մէջ» :

Գերագոյն Խորհուրդի այս ժողովը եւ Վարչապետ Խրուշչեւի յայտարարութիւնները մեծ աղմուկ հանեցին բովանդակ աշխարհին մէջ : Նախ, առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային պարագլուխ մը կը հաղորդէր Կարմիր Բանակի զինուորներուն թիւը. «մէկ երրորդը՝ 1.200.000» : Միաժամանակ ճշդելով զինուորական պիւտճէն, ինչպէս կը գրէինք երէկ :

Ցետոյ, պատրաստութեան մէջ եղող «անհաւատալի» նոր զէնքը : Ըստ երեւոյթին, այս պարագան աւելի մեծ հետաքրքրութիւն առթած է Արեւմուտքի մէջ :

Միացեալ Նահանգներու գիտականները անակնկալի չեն եկած . աւելին կը սպասէին՝ քարոզչական մարզի մէջ : Այսուհանդերձ, զինուորներու մէկ երրորդին արձակման լուրը զարմացուցած է զիրենք :

Միւս կողմէ, կը շարունակեն հարցնել թէ ի՞նչ է արդեօք նոր զէնքը, որ պատրաստութեան մէջ է եւ որուն մասին ոչ մէկ բացատրութիւն տուաւ Խրուշչեւ : Ոչ ոք յստակ բան կը գրէ այս մասին :

Զարգ ենթադրութիւններ կ'ըլլան, Ուաշինկթընէն մինչեւ Թոքիօ : Զրածին ուժը կրող արբանեակի մը գաղափարը յաճախ կ'արծարծուի զանազան շրջանակներու մէջ : Բայց եթէ այդ ըլլար, դժուար թէ Խրուշչեւ այնքան ապահովութեամբ խօսէր, քանի որ անորչան սխալ մը անգամ մեծ աղէտի մը պատճառ կրնայ դառնալ :

Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ Խրուշչեւի յայտարարութիւնը քաղաքական նպատակներու համար եղած է :

Նախագահ Այզընհաուըր ամերիկեան Քոնկրէսին նամակ մը յղեց, առաջարկելով որ ուժ տրուի հրթիռներու պատրաստութեան՝ մթնոլորտային փնտրոտուքներու համար : Բայց, կ'աւելցնէ Նախագահը, «առայժմ պատերազմական հրթիռներու կարիք չկայ ...» :

Դեմոկրատները, խորհրդային սպառնալիքները մեծապէս կ'օգտագործեն ընտրական քարոզչութեան մէջ, քննադատելով կառավարութիւնը որ պաշտպանութեան անհրաժեշտ միջոցներու մասին չի մտածեր :

Բրիտանական մամուլը գոհունակութեամբ կը դիմաւորէ 1.200.000 զինուորներու արձակման լուրը, մեծ տեղ յատկացնելով Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն : «Կարտիըն» թերթը այն եզրա—

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սրբ Սրբ

Ո՞ՒՐ ՀԱՍԵՐ Է, Ո՞ՒՐ ...

— Ուշադրութիւն ըրա՞ծ ես որ երբ անհատը խասարակ ոճիր մը գործէ, հարիւր տարուան բանտարկութեան կը դատապարտեն զայն — եթէ կախաղան բարձրացուցած չըլլան — ու հարիւր տարի, «ներեալ ես » չեն ըսեր անոր : Նոյնիսկ այն պարագային, երբ բարեկարգուած ըլլայ բանտին մէջ... Երբեմն, պատիժը կը թեթեւցնեն եւ բանտէն դուրս կը հանեն, բայց մարդիկ, երբեք, չեն մոռնար որ ան նախկին թիապարտ մըն էր... Հիմա ըսելիքս ըսեմ :

— Ծ՛, ըսել է ատիկա յառաջաբանն էր ըսելիքիդ ...

— Ըսելիքս հետեւեալն է ... Թուրք կոչուած ժողովուրդը հինգ հարիւր տարուան մէջ, հինգ հարիւր տեսակ ոճիր գործեց, բայց հազիւ թէ բանտին դրան առջեւ տարուած էր, յանկարծ ետ դարձուցին զինք ...

— Դատապարտա՞ծ էին որ ...

— Ո՛չ, դատապարտելու վրայ էին, բայց այս աշխարհը, ինչպէս եղաւ, չեմ գիտեր, գլխիվայր շրջեցաւ ու Թուրքին համար սահմանուած կամ սահմանուելիք պատիժը մոռցուեցաւ, գնաց ..

— Վստա՞հ ես ... Կարելի է դատավարութեան թուղթերը կը պատրաստեն :

— Դուն քնացեր ես, բարեկամ : Դատավարութեան թուղթերը 1920ին աչքէ անցուցին, սանկ մը, բայց անոնց մէջ «խելք հասնելիք» բաներ չգտան եւ դատապարտեալը անպարտ արձակեցին ...

— Ո՞ւր, ե՞րբ, ես լուր չունիմ :

— Լօզանի մէջ, 1923ին... Հիմա, այլեւս Թուրքը նախկին թիապարտ չէ, այլ հրեշտակ ... Գառն Աստուծոյ ...

— Հոգդ մի՛ ըներ. ոճրագործ բսուածը միշտ իր ոճիրը կը կրկնէ ... Համր բերանը մնացած կ'ըլլայ ու նորէն ծուռ ճամբու մը կը հետեւի... Համբերէ նայինք ... Ես վստահ եմ որ Թուրքը, նորէն խելքը պիտի թոցնէ ... Այս անգամ կը պատժեն ...

—Վա՛յ քեզ քաղաք որ թագաւորդ մանուկ է... Բարեկամ, երեւի դուն լրագիր չես կարդար ... Այզընհաուըր Թուրքը եօթներորդ երկինքը բարձրացուց, քանի մը շաբաթ առաջ ...

— Նախագահը մաքուր ու բարեկիրթ մարդ է ... Հիւր գացած էր... Բնականաբար, չէր կրնար ամէն ճշմարտութիւն երեսան հանել ու շարել Անգարայի կոչունքին սեղանին վրայ շարուած *մուհալլեպի*ներուն, *խատայիֆ*ներուն կամ *փախլաւա*ներուն քով : Դուն ալ, օր մը, Նախագահ կամ նախարար ըլլաս, ատանկ բաներ պիտի ըսես՝ երբ քեզ Անգարա կամ Մոսկուա հրաւիրեն ... Ինչպէս աղը ջուրին մէջ կը հալի, ազգերու գործած ոճիրներն ալ, երբեմն, կը կորսուին դիւանագիտութեան համայնակուլ ծովուն մէջ... Նորէն կ'ըսեմ —համբերէ՛ ու պիտի տեսնես որ Թուրքը ուրիշ ոճիրներ պիտի գործէ ..

— Եղբայր, այդ ոճիրները ամէն օր կը գործէ, բայց տեսնող չկայ... Միտքդ չէ՞ 1943ի կողոպուտը ... Միտքդ չէ՞ 1955ի զազանութիւնը ... Ամէնքն ալ մոռցուեր գացեր են ...

— Մոռցուած չեն ... Ես վստահ եմ որ դատավարութեան թուղթերը կը պատրաստեն եւ օր մը, Թուրքին օձիքէն պիտի բռնեն ...

— Դուն, իրա՛ւ, տգէտ եւ անխելք բան ես եղեր ... Աչքդ բա՛ց, կ'ըսեմ քեզի ... Թուղթ մուղթ պատրաստող չկայ ... Զարմանալ եթէ օր մը դատական այդ թուղթերը մեզի համար պատրաստեն ...

— Ինչո՞ւ, մե՞նք ինչ ըրեր ենք որ ... Մե՞ր մեղքը ինչ էր .

— Մե՞ր մեղքը... Ըսեմ ... կրնան, օր մը, մեզ ամբաստանել թէ Թուրքին բարի համբաւը խայտառակեր ենք... Չէ՛ որ Թուրքը հիմա Մեծերուն խնամի եղած է : Դուն կը համարձակի՞ս որ մէկը ելլէ քու խնամիդ գետնէ գետին զարնէ ...

— Ցոռետես մարդ ես ...

— Ցոռետես չեմ... Ա՛ռ կարդա քրիստոնեա՛յ Մոնիթորի երեւշաբթի օրուան խմբագրականը ... Հաւատալս չեկաւ ... Աչքերս լեցուեցան ... Աս ո՛ւր հասեր է այս աշխարհը, եղբայր... Ո՛ւր ..

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պէյրութի կառավարութիւնը ընտրական օրէնքի բարեփոխում մը կը պատրաստէ, որ խորհրդարանին վաւերացման ենթարկուելէ ետք նոր ընտրութիւններու դուռ կրնայ բանալ : Նոր ընտրութիւններ կրնան ըլլալ ընթացիկ տարուան մէջ :

ՃԱՓՈՆԻ Վարչապետ Քիշի Միացեալ Նահանգներ մեկնեցաւ կարգ մը բանակցութիւններ ունենալու համար : Այս առթիւ, ձախակողմեան ուսանողներու խումբակ մը ցոյցեր ըրաւ, բողոքելով Վարչապետին Ամերիկա երթալուն դէմ : Ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ :

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի Ֆրանսայի թէ Եւրոպայի մէջ : Փարիզի մէջ շաբաթ առաւօտ ատրճանաչափը իջած էր մինչեւ — 15 : Ճամբաներու կացութիւնը միշտ դէշ է եւ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, արկածները կը շարունակուին : Ցուրտի հետեւանքով 15 հոգի մեռան :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ թումբ մը խորտակուեցաւ եւ ջուրերը ողողեցին Ամսթերտամի մէկ թաղը. 15.000 հոգի պարպուեցան : Ոչ մէկ զոհ կայ, բայց նիւթական վնասները մեծ են, նկատելով որ բոլոր տուներու առաջին յարկերը ծովու ջուրերուն տակ մնացած են : Կառավարութիւնը ճիգ չի խնայեր թումբը կարելի եղածին չափ արագ շինելու համար :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ո՞Յ ԹԷ Օ

12

Կը փակեմ պրպտումներուս այս շարքը Ց տառին մասին,— օ՜ ձեռնունայն որ-սորդը որ ես եմ,— նոյն նախախնամական արձանագրութեամբ թէ միշտ մութ ու վիճելի պիտի մնայ այս տառին պատմութիւնը կամ հնչաբանական արժէքը :

Ջեւաբանական պրպտումներ չա՛տ են կատարուած, — ի՞նչ օգուտ : Այս տառը, ինչպէս Հ, Վ եւ Ի տառերը, առաւելապէս իրենց մարմինով չէ որ կը հետաքրքրեն մեր լեզուին պատմութիւնը, այլ՝ ձայնով :

Իսկ այդ ձայնը պիտի մնայ միշտ վէճի առարկայ :

Երկու գլխաւոր . տեսակէտներու կը յանգին բոլոր այն պրպտումները, որոնք կատարուած են այս առթիւ.

1.— Համր տառ մըն է Ց գիրը՝ բառերու վերջը, այլ կամ ոյ վերջաւորութեանց մէջ,— Հիւպշմանի տեսակէտը :

2.— Ձայնաւոր էր, բայց կորսնցուցած է իր ձայնը նոյն այդ վերջաւորութեանց մէջ,— Աճառեանի տեսակէտը :

Իբրեւ միջին տեսակէտ՝ կարելի է ընդունիլ թէ փոքր ձայնաւոր մըն էր Ց տառը, օժանդակ տառ (*), որ կը սպասարկէր մայր տառերուն, ճիշդ ինչպէս Ո տառին «ձայնը կարճ ըլլալով, քիչ մը երկնցնելու համար, քովը Վ գրուած է, բայց առանց որ վերջի ձայն չելլէ՝ ակռան վարի շրթունքին չդպչելով» : Ուրեմն ձայնանիշի դեր կը կատարէր, ոչ թէ տառի : Հետաքրքրական է ուսումնասիրել այս կանոնը, ապահովաբար առօրեան առանդութեան մնացորդ : Այս պարագան՝ բառամէջի գործածութեան համար : Կարելի է ընդել բառավերջերու բերած իր նպաստին համար եւս, որ ընդհուպ :

Այս բացատրութեամբ՝ պէտք է մերժել Հիւպշմանի տեսակէտը : Արդարեւ, ունինք օտար բառեր, որոնք, հայացուած ժամանակ, կը պահանջեն ու կը գործածեն Ց տառը իբրեւ պոչ :

Առնենք Նոյ անձնանունը : Ամենահին նմոյշն է որ կը ներկայանայ ՈՑ վերջաւորութեամբ, մեր վէճին բուն առարկան :

Արդ, կարելի չէ ջնջել Ց գիրը այստեղ՝ իբրեւ համր տառ կամ յաւելածոյ : Այժմ չի հնչուիր պոչ կազմած այդ տառը, բայց արմատական պահանջ է պահել զայն ու գրել Նոյ, — արտասանեցէք ինչ ձեւով որ կ'ուզէք, բայց գրեցէք Նոյ :

Վասնզի, ըստ եբրայերէն բնագրին՝ այս անձնանունը կը գրուի ու կ'արտասանուի Noah, — ըստ ոմանց՝ Noahh (վերջին տառը կրկնուած), ինչ որ կը հաստատէ թէ խորաշունչ եւ ուժեղ հընչիւն մը ունի ծայրատառը, որու անունն է hēth, ըստ այլոց՝ կը գրուի Noah, անշուշտ աւելի զօրացնելու համար նոյն hēth-ը :

Երկա՜ր վէճերու առարկայ դարձած է եբրայերէն այս տառին արտասանութիւնը, նոյնքան՝ Նոյի անուան ստուգաբանութիւնը, որ ըստ ոմանց՝ կը նշանակէ հանգիստ, ըստ այլոց՝ մխիթարութիւն, մեկնութիւն համարելով Ղամէքի խօսքը՝ իր զաւկին անուանակոչութեան առթիւ (Ծննդ. Ե. 29) : Իրողութիւնն այն է որ Եօթանասնից թարգմանութիւնը յարմար դատած է նիսավանկ մը շինել է տառով՝ երբ կը գրէ Նօէ, որմէ մերոնք՝ Նոյ :

Այսքանը բաւական է որ մերժենք ՈՑ յանգը համապատասխան ընդունիլ Օ տառին՝ որով կը վերջանան կարգ մը օտար անուններ, ինչպէս Հիւկօ, Մալրօ, Քլեմանսօ, կամ Ո տառին՝ որով կը վերջանան կարգ մը բայերու հրամայական եղանակները գրաբարի մէջ, ինչպէս խոնարհեցո՛, զօրացո՛ : Հարկ է աւելցնել թէ «այո» բառը ամանակով կը համապատասխանէ այս «ցո» յանգաւորեալ հրամայականներուն՝ արտասանութեամբ : Իսկ ՈՑ յանգով այլ բառեր, ինչպէս աթոռ կամ ժողովածոյ, այն փաստը թէ գործածական է նաեւ ազդու կամ ժողովածու ձեւը, չեն կրնար համոզել մեզ թէ ՈՑ = Օ :

Մեկնելով այս եզրակացութենէն՝ սխալ կը համարինք գրել Մարոյ, Կարոյ, Խաչոյ կամ Մկոյ :

Ուղիղն է գրել Մարօ, Կարօ, Խաչօ եւ Մկօ :

Թէ ինչո՞ւ :

Մեր դասական լեզուն կը գործածէ Ո յանգը կարգ մը բայերու հրամայական եղանակին մէջ, բացառաբար նաեւ «այո» բառը : Ուրեմն սխալ է գրել Մարո, Կարո, Խաչո, Մկո :

Բոլոր այն բառերը, որոնք ծանօթ են ՈՑ յանգով, չեն համապատասխաներ Օ արտասանութեան՝ ո՛չ ամանակով, ոչ ալ ձայնով, առաւել եւս՝ իրենց ստուգաբանական պատկերով :

Եւ յետոյ, աշխարհաբարը աշխարհաբար է, գրաբար չէ, — նոր պարագաներու իր ծնունդով զարգացման նոր ձեւեր է ստացած : Եթէ սխալ է գրել Մարո կամ Կարո՝ այն առարկութեամբ թէ օտար է Օ տառը, արբազրեցէք ուրեմն միջնադարեան այն ամբողջ բառերը, որոնց մէջ մըտած է նոյն տառը :

Իմ գիտցածս այն է, սակայն, թէ դասական մատենագրութեան մէջ Բրգիշոյ անձնանուան ուղղագրութիւնը չի համապատասխաներ այն կանոնին, զոր հրապարակ կը նետեն մեր օրերու քերականները՝ պահանջելով գրել Հիւկոյ կամ Քլեմանսոյ :

Կ'առարկուի թէ Հիւկօ անունը, հոլովման պարագային, կը դառնայ Հիւկոյի, ինչ որ չատ պիտի զարմացնէր նորավարժը : Բայց չէ՞ որ «մայր» բառը, հոլովման պարագային, կը դառնայ «մօր», այշութիւն պատճառելով նոյն նորավարժին, կամ «ուրախութիւն» բառը՝ «ուրախութեան» ձեւին մէջ :

Դեռ աւելին,— երբ կը պահանջուի գրել Գօղոս, որովհետեւ աւ = օ, ինչո՞ւ գրել Մալրոյ կամ Աննայ, աւը տալով հաւերուն :

Գանք հայ անուններուն :

Ուսումնասիրուած չէ հայ լեզուն աշխարհագրականօրէն, — սքանչելի նիւթ մը՝ որ կը փնտռէ կլիմայական կամ այլ պատճառներու միջամտութիւնը տառային կամ վանկային միութիւններու մէջ : Դիտուած է, որ, հայ աշխարհի կարգ մը շրջաններուն մէջ, յաճախալուր են Նաւոյեան, Դաւոյեան, Կոսոյեան, Սոսոյեան, Նարոյեան մականունները Անոնց կազմութեան ծագումը երկար քննութեան կարօտ : Կրճատ անուններու ծագումը կապուած է բազմազան պարագաներու :

Առ այժմ՝ առնելով Մարօ, Կարօ, Խաչօ եւ նման կրճատ անունները, ամէնուն ծանօթ է թէ կանչելու ձեւեր են, (բայց ո՛չ Մկօ ձեւը) : Այս ձեւերուն մէջ երկու յատկանշական կէտ կայ, — կարճեցնել անունը եւ ձայնաւորով մը երկարել վերջին վանկը : Հին հայերէնի մէջ հոչական կը կոչուէր այս ձեւը, որ ծանօթ էր ընդհանրապէս երկարաձիգ է ձայնաւորով, — ահկէ՝ ժողովրդական «մարէ՜» ձեւը (մայրիկ կանչելու համար կամ Մարօ) :

Այսպէս Խաչատուր կամ Կարապետ եռավանկ անունները կրճատուած են եւ վերածուած՝ երկավանկ անուններու, յանդ առնելով Օ ձայնաւորը, որ կ'օգնէ երկարելու համար ձայնը :

Աշխարհաբարն է, դարձեալ, որ խորտակելով դասական օրէնքները, կը գրէ հօ՛յ եւ ոչ թէ հո՛յ, կամ Լօյտ եւ ոչ թէ Լոյտ, վերջապէս Տիթրօյթ եւ ոչ թէ Տիթրոյթ :

Բացատրութեան կամ պաշտպանութեան չեն կարօտիր այս օրինակները : Ոսկեդարու մեր մատենագիրներն անգամ իրաւունք պիտի տային արդի աշխարհաբարին այս լիտանիին, ինչպէս արդի լեզուաբանութիւնը իրաւունք կուտայ գրաբարին կատարած սահմանազանցութիւններուն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Վերջ)

(*) Չեմ գիտեր թէ ե՛րբ սկսած են Ց տառը գործածել իբրեւ զատուցիչ (*ախ-ժօնքթիֆ*) : Եթէ Ց տառը Նոյ անձնանունան ծայրը կուգայ՝ փոխարինելու համար պակած վանկ մը, այլ բառերու մէջ երեւան կուգայ իբրեւ *յաւելածոյ*, պարզապէս խափանելու համար յօրանջ մը, ինչպէս *այեր* բառին մէջ :

Չեմ գիտեր, նոյնպէս, թէ ե՛րբ սկսած են Ց տառը գործածել զօրացնելու համար կիսաձայն ձայնաւոր մը՝ մինչեւ բաղաձայն դարձնելը, ինչպէս « յակիբ » բառին մէջ, սկզբնատառը, յունական *իօսիլոն* ձայնաւորը, վերածուած է բաղաձայնի :

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Գ.

Սահակ Պարթեւ մեծանուն կաթողիկոսին գրկաբաց ընդունելութիւնը կ'ուրախացնէ Մեսրոպ Մաշտոցը : Բարեկիրթ հաստատ Հայրապետին անվերապահ եւ անկեղծ գործակցութիւնը պիտի տեւէ ցմահ :

Շաբաթներով, օրերով գլուխ – գլխի խօսելէ, խորհրդակցելէ վերջ կուգան այն եզրակացութեան որ Եկեղեցին միայնակը չի կրնար իրականացնել այս մեծածախս ծրագիրը : Անհրաժեշտ է ապահովել Թագաւորին օժանդակութիւնը, հաւանութիւնը :

« Շատ հարցափորձով ու որոնումով պարապեցին եւ շատ նեղութիւններ կրեցին. յետոյ եւ իրենց առաջուց ուզածը բանի մասին իմաց տուին Հայոց Թագաւորին, որի անունը Վռամշապուհ էր կոչւում » :

Երկու սուրբ Հայրերը կը ներկայանան Արշակունի Վռամշապուհ արքային, (պարսիկ Պարթեւ Արշակունիներու հայացած ճիւղէն) եւ կը պարզեն իրենց միտքը տանջող խնդիրը :

Հոն իրենց կը սպասէ հաճելի անակնկալ մը :

Արքան նախ կը յայտնէ թէ ինք եւս լսած ու մտածած է այդ մասին : Ցետոյ, գործով Միջագետք գտնուած միջոցին իմացած է, թէ ոմն Դանիէլ եպիսկոպոս ասորի, արդէն պատրաստ հայկական տառեր ունի կամ գտած է :

Սահակ – Մեսրոպի ուրախութիւնը չափ չունի :

Իրենց խնդրանքին վրայ, Թագաւորը շուտափոյթ ճամբայ կը հանէ իր զինքի ընկերներէն Վահրիճը, որ Միջագետքի պտոյտի ընթացքին Թագաւորին ընկերացած ըլլալով՝ տեսած էր ասորի եպիսկոպոսը :

Անպայման Մաշտոցի համակիրներէն էր նաեւ վերոյիշեալ Վահրիճը, որովհետեւ առանց ժամանակ կորսնցնելու կը վազէ Միջագետք : Դանիէլի ազգական Աբէլ քահանայի հետ կը ներկայանայ եպիսկոպոսին, կը յայտնէ ճամբորդութեան նպատակը : Դանիէլ եպիսկոպոս ուրախութեամբ գոհացում պիտի տայ Հայոց Արքայի բաղձանքին, բայց, տառերը շաղանակ կամ արմաւ չեն. կարելի չէ անտուկի մէջ դնել ու ղրկել : Պէտք է հոն կենալ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրել : Վահրիճ կը լծուի նաեւ այդ աշխատանքին եւ տառերուն հետ գոհացուցիչ կերպով ընտելանալէ ետքը, երախտագիտութեամբ կը համբուրէ ասորի ուսուցիչին աջը ու կ'աճապարէ վերադառնալ Հայաստան :

Մինչ այդ, պարապ չեն նստած Սահակ Մեսրոպ :

Թագաւորին օժանդակութեամբ կը պատրաստեն դպրոցներու ցանց մը, աշակերտներ, որպէս զի երբ նոր այբուբենը հասնի՝ ամէն ինչ պատրաստ ըլլայ :

Ցաջողութեամբ կը կարգադրեն նաեւ հետեւեալ գլխաւոր արգելքը :

Հայաստանի մէջ թէեւ Հայոց Արքայ կայ, սակայն հարկատու էր Արքայից Արքային : Երկրի մեծ մասին բնամակալը Պարսիկներն էին : Քաղաքական, յեղափոխական այսպէս կարեւոր ձեռնարկի մը համար Արքայից Արքային թոյլատուութիւնը ապահովելու էր : Բարեբախտաբար, առենէ մը ի վեր պարսիկ արքունիքին մէջ զբաղած էին իրար ուտելու հաճելի ժամանցով : Մոգերը, ազնուականները մէկ կողմը, գահակալը՝ միւս կողմ : Պայքարին թիրա՞խը : Ո՞վ պիտի պահէ իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ : Դաշոյնն ու ցիցը սովորական զէնքերն էին :

Վռամշապուհի ժամանակակից Ցազկերտ եւս սոյն մտահոգութիւններն ունենալով, արդէն չըլլար նախկին զօրմիկին եւ երբ Վահրիճ ու տառերը կը հասնին Հայաստան, արդէն պատրաստ դպրոցները կը բացուին, նոր տառերով ուսուցանելու համար մայրենի լեզուն :

Երկու տարի, Սահակ Պարթեւի հայրական խնամքին տակ, Մաշտոց եւ աշակերտները հեւ ի հեւ կ'աշխատին աշակերտներ հասցնելու : Սակայն, հետզհետէ կը պարզի սկզբնական խանդավառութիւնը :

Այբուբենը թերի է. չի կրնար լըի...

МՈՒՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

« Մի առաւօտ փոստատուն մտաւ մեր լաւ ծանօթներից մինը : Սա երիտասարդ դերասան էր, որ իւր շնորհալի խաղով քիչ ժամանակի մէջ մեծ հռչակ էր ձեռք բերել մայրաքաղաքում : Եւ որովհետեւ տաղանդի հետ միասին նա ունէր եւ գըրաւիչ արտաքին, ուստի բոլոր կանայք սիրում էին նրան, իսկ օրիորդները՝ գըրեթէ պաշտում : Այս պատճառով այն ներկայացումներին, որոնց մասնակցում էր Շուբինը, (այս էր երիտասարդի ազգանունը), ներկայ էր լինում միշտ ահագին թուով ժողովուրդ : Եւ որովհետեւ շատերը ցանկանում էին ձեռք բերել արտիստի ծանօթութիւնը, ուստի նա ընդունուեցաւ եւ ընտանիքներում :

« Մեր բարեկամներից մինի տանը ծանօթացանք Շուբինի հետ ես եւ կինս : Եւ որովհետեւ պարոնը այցելեց մեզ սիրով, ուստի ես եւս փոխարինեցի նրան եւ մի անգամ ճաշի հրաւիրելով՝ պատուեցի արտիստին իմ յարկի տակ : Այստեղից մեր մէջ սկսուեց մի բարեկամութիւն, որ թէպէտ մի առանձին ջերմութիւն չունէր, բայց հաճոյական էր միշտ : Այս պատճառով ամէն անգամ, երբ մեր ծանօթներն հաւաքուած էին, Շուբինն անպակաս էր նրանց մէջ : Պարոնի ասելով՝ նա ոչ ոքին չէր այցելում այնպէս սիրով, ինչպէս մեզ, որովհետեւ իմ անկեղծութիւնն ու բարութիւնը, իսկ Ցուլիայի շնորհալի գրուցատրութիւնը գրաւել էին նրան :

« Իրաւունք չունէի զհաւատալ պարոնին, որովհետեւ նա այդ ասում էր այնպիսի մի սրտաբաց մտերմութեամբ, որի մէջ յետին մտքերի ամենափոքր ըստուեր չէր կարելի նշմարել :

Բայց եւ այնպէս ես զարմանում էի որ Շուբինը այդքան սիրուած լինելով քաղաքում, երբեք չէր դիմում ինձ «ց'Պահանջ» մակագրութեամբ որեւէ նամակ ստանալու : Այս առթիւ խօսում էինք մենք յաճախ եւ ծիծաղում :

« Եւ սակայն շուտով նրա հերթն էլ հասաւ : Ցերեկս առաւօտը մտնելով փոստատուն, նա մօտեցաւ ինձ եւ ասաց.

— « Վասիլ Իւանիչ, եթէ «Ա. Բ. Գ.» տառերով նամակ ստանալու լինիք, խնդրեմ պահէք այն եւ յանձնեցէք ծառայիս :

— Ձեր ծառայի՞ն, հարցրի ես զարմացմամբ :

—Այո, միայն նրան :

— Իսկ նա հաւատարի՞մ է ձեզ, հարցրի նորից խորհրդաւոր զգուշութեամբ :

— Օ՜, շունից աւելի, պատասխանեց նաեւ ընդդիմին շտապով, աւելացրեց — էհ, ցտեսութիւն, յուսամ չէք մոռանալ. « Ա. Բ. Գ. ց'Պահանջ » :

— Հանգիստ եղէք, երբեք չեմ մոռանալ, ապահովացրի ես պարոնին : Եւ ապա երբ հեռացաւ, ինքս ինձ մտածեցի.

— Սա էլ ուրեմն դարձաւ իմ ժողովուրդ :

« Եւ սակայն այս յայտարարութիւնը ինձ հաճելի եղաւ այն պատճառով որ այդ օրը Ցուլիային կարող էի յայտնել մի նորութիւն :

« Երբ տուն վերադարձայ, առաջին խօսքս եղաւ.

— Կարո՞ղ ես գուշակել թէ ի՞նչ նոր լուր ունեմ :

— Նոր լուր ունի՞ս, հարցրեց ինձ Ցուլիան, առանց իւր աչքերը կարից վերցնելու :

— Այո :

— Ո՞վ է :

— Հապա գուշակիր :

— Ինչպէ՞ս գուշակեմ. քաղաքում մարդ շա՜տ :

— Չէ, մեր ծանօթներից է :

— Բայց ո՞վ է :

— Գուշակիր տեսնեմ, կրկնեցի ես :

— Ասացի որ չեմ կարող :

— Շուբինը :

— Միթէ՞, այդ հետաքրքրական է ասաց Ցուլիան ժպտալով՝

— Այդքա՞ն միայն :

— Հապա էլ ուրիշ ի՞նչ :

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(8 Շար.)

հարազատօրէն արտայայտել հայկական լեզուին հնչիւնները, նրբութիւնները : Ստիպուած են զամբիւղը նետել եւ ծայրէն սկսիլ :

Ստիպողական պահանջին տակ Մեսրոպ տիրաբար ձեռք կ'առնէ գործը ու 390 թուականին, խումբ մը աշակերտներով կը մեկնի Միջագետք, որ իր հարուստ գրադարաններովը լոյսի վառարան մըն էր:

Նախ կ'երթան Ամիդ (Տիգրանակերտ) քաղաքը. յետոյ Եդեսիա: Մեսրոպ իր սիրած ձեռագիրներուն մէջն է կրկին: Մեծ ոգեւորութեամբ կ'ուսումնասիրէ բոլոր ազգերու տառերը : Բծախնդիր վարպետ, մանրակրկիտ քննութենէ կ'անցընէ զանոնք, փորձելով անոնց հնչականութիւնը, վանկերու, բառերու, նախադասութիւններու մէջ բռնած տեղը: Իբրեւ արդիւնք չորս – հինգ տարուան քրտնաջան աշխատանքին, յուշիկ – յուշիկ մագաղաթին վրայ կը շարուին Մեսրոպեան երկաթեայ տառերը, իրենց յատուկ անուններով :

Խաղաղած է Մեծ Վարդապետի հոգին: Փարատած է մղձաւանջը : Կատարելապէս համոզուած է որ իր գիրերը կը կրեն անմահութեան կնիքը : Հիմնական, կարեւոր, տոկուն աշխատանքը լրացած է: Մնացածը մանրամասնութիւն է այլեւս : Կը խայտայ մանուկի պէս: Հայ ժողովուրդն ու մշակոյթը վստահութեամբ կրնան նայիլ ապագային :

Ալ աճապարելու պէտք, չունի : Կը մեկնի Սամոսատ քաղաքը, բիւզանդական հողին վրայ, Եփրատի ափին եւ քիչ մը հանգչելով հանդերձ, վերջնականապէս կարգի կը դնէ, կը գեղեցկացնէ, ակնահաճոյ տեսք մը կուտայ մեր երկաթագիրներուն :

Յետոյ կրկին կը վերադառնայ Եդեսիա ու երկու աշակերտներուն՝ Յովհաննէս Եկեղեցացիին և Յովսէփ Պաղնացիին հետ կը սկսի թարգմանել Աստուածաշունչը :

Բարի լուրը շատոնց հասած է Հայաստան ուր անհամբեր կը սպասեն Մեսրոպ Մաշտոցի վերադարձին, իսկ վերջինը՝ տակաւին պէտք ունի Եդեսիոյ հարուստ գրադարաններուն՝ թարգմանութիւնը կատարեալ ձեւով լրացնելու համար : Ի վերջոյ, տեսնելով որ երկարաշունչ գործ է, այդ աշխատանքը կը ձգէ մէկ – քանի աշակերտներու եւ մնացածները առած՝ առօք – փառօք կը վերադառնայ Հայաստան :

Վերադարձը հեռու է պարզ ճամբորդութիւն մը ըլլալէ : Ժողովուրդ, կաթողիկոս, թագաւոր դուրս կը թափին քաղաքէն, կ'երթան հրաշագործ վարդապետը դիմաւորելու : Աջահամբոյրներէն, օրհնութիւններէն ետքը, առաջին խնջոյքը կը սկսի Արաքս գետին մօտ : Յետոյ, շարականներ, մեղեդիներ երգելով կը վերադառնան, ու երեք օր երեք գիշեր կը շարունակեն ուրախութիւնը մայրաքաղաք Վաղարշապատի մէջ :

Ոչ կրօնական մոլեռանդութիւնը, ոչ ուսման արտակարգ սէրն էր որ կը մղէր հայ ժողովուրդը այս միահամուռ, միակամ ցոյցերուն :

Հայութիւնը բնազդաբար կը զգար, թէ վերջացած է ցաւատանջ երկունքը եւ գտնուած է հայապահպանման գլխաւոր ու անընկճելի զէնքը :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ՓԱԽՉԻԼ...

(ՎԻՊԱԿ)

Գիւղին ծայրը, բլուրին վրայ թառած տնակ մը կայ:

Անոր առջեւը կ'երկարի դարատափ մը, հին, գորշ քարերով, եւ եղերուած ցած պատով մը, որուն վրայ բոյսեր կ'ապրին: Այնտեղէն կ'երեւայ ծովը հեռուէն:

Հոն մտնելու համար պէտք է հրել սեւցած փայտերով ծանր դուռ մը: Խորը կայ տնակին ցած, փոքր դուռը: Այդ դուռին քով կ'աճին ծաղիկներու դէզեր, կարմիր եւ ճերմակ :

Այդ տնակին մէջ կ'ապրի զոյգ մը:

Անոնք զիրար կը սիրեն ամբողջական սէրով մը: Անոր համար անոնք շատ երջանիկ են, եւ շատ դժբախտ ...

Գիւղին մէջ, անոնց մասին մարդ բան չի գիտեր: Բայց երբ անոնք կ'անցնին, ամփոփուած իրարու մէջ, գիւղին լայն ու ճերմակ ճամբաներէն, խորհուրդ մը կը հետեւի անոնց, եւ ամէն ինչ կը լռէ անոնց շուրջը :

Օրուան արեւի երկար ժամերուն, անոնք կը նստին տնակին առջեւի դարատափին վրայ, իրարու քով: Չեն խօսիր: Կը զարմանան իրենց վրայ իջած երջանկութեան ...

Երբեմն իրարու կը նային: Այդ նայուածքը կը ծնցնէ սիրոյ նոր վիհ մը իրենց մէջ: Ծանր է սէրը ..

Արեւը կ'իյնայ անոնց ճակատներուն եւ ձեռքերուն վրայ: Կ'իյնայ նաեւ իրենց քով խոլ դէզերով բուսնող կարմիր եւ ճերմակ ծաղիկներուն վրայ :

Սէրը կ'իջնէ տիրական ու կաշկանդող:

Յանկարծ մարդը կը ճնշուի: Գլուխը ուղիղ, պիշ կը նայի դարատափը շրջապատող պատէն անդին, հեռուն, դէպի բաց, վազող հորիզոնները.

Կը տենչայ կործանել, ազատիլ, փախչիլ ...

Կինը կը նայի դարատափին պատէն ներս: Կը տեսնայ միայն արեւի, շուքի եւ ծաղիկներու այն սեղմ շրջանակը, որ կայ իրենց երկու էութիւններուն շուրջ :

Կը նայի մարդուն: Կը զգայ վիհը որ յանկարծ բացուեցաւ իրենց մէջ ...

Կ'ամփոփուի: Կը դալարուի, կը պըրկուի երջանկութեան այդ նեղ ու խոր բուսնկ օղակին մէջ :

Պահպանել, պահպանել... Ու մնալ հոն այդպէս, արեւին տակ, քով քովի, խոլ դէզերով բուսնող ծաղիկներուն հետ ...

×

Երբ արեւը անցնի տնակին ետին, շուքը տարածուի դարատափին վրայ, եւ հեռաւոր ծովը դառնայ կանաչ, այդ արդէն նշանն է գիշերին ու ցուրտին գալուն : Ան ատենը անոնք կը մտնեն տնակը ու կը գոցեն դուռը : Հոն կը վառեն կրակը, որուն բոցը մինակը կը լուսաւորէ, երկար ատեն, սենեակին իրիկնային կիսալոյսը:

Յետոյ բոլորովին մութ կ'ըլլայ : Լամբարը կը վառեն : Ու կը նստին անոր ճերմակ լոյսին տակ, սեղանին մօտ: Թէյը ու սիկարէթը կը բուրեն :

Տաք է: Սէր կայ :

Անհաւատալի երջանկութիւն ...

Բայց երբեմն, չարաշուք իրիկուններ, այդ քաղցրութիւնը տիրաբար խղելով. մարդուն աչքերուն մէջէն յանկարծ սեւ բոց մը կ'անցնի, անջատուող, հեռաւոր, կործանարար ... Կինը կը սարսռայ : Կը զգայ թէ երջանկութիւնը անընական է : Իրականութիւնը մարդուն աչքերուն մէջէն յանկարծ անցած այդ անջատուող բոցն է :

Անձկութիւնը կը սեղմէ հոգիները եւ սենեակին ամբողջ մթնոլորտը :

Ճերմակ կատուն կ'արթննայ սոֆային իր անկիւնէն: Կը նայի ինքն իր մէջ: Կը յառաջանայ դէպի դուռը, կը ճանկռտէ, կ'ուզէ երթալ... Եւ բացուող դուռնէն, ձմեռ գիշերին մէջ, կը նետուի դուրս, կը կորսուի մութին մէջ ...

Կինը կ'ելլայ ոտքի: Կրակը կը հրահրէ վարագոյրները կը քաշէ, նոր ջուրով կը լեցնէ թէյամանը, սոֆային բարձերը կը շփտէ ...

Թեւերը բացած, անտեսանելի թշնամիի մը դէմ պաշտպանուելու համար, կը դառնայ տնակին միակ սենեակին մէջ, կը զարնուի չորս պատերուն, կը խարխափէ ... Կը փակէ, կը յորդորէ, կը պահպանէ : Մնալ հոս, այսպէս: Աշխարհին ատոյցին մէջէն ազատիլ, ու ըլլալ տաք, ապահով չորս պատերուն մէջ, սիրտի մը մէջ ...

Մարդուն աչքերը ինկած են վերստին գիրքի մը վրայ, ու կը ծխէ : Կնոջ թեւերը կը գրկեն զինքը անգամ մը եւս: Տաք է: Գիտէ, կը սիրէ, որ այս է երջանկութիւնը : Մարդուն մարմինը ու ճակատը կը թուլնան զինքը գրկող թեւերուն մէջ ...

Մթնոլորտը կը պարզուի: Սենեակին չորս պատերը կ'առնեն դարձեալ իրենց սովորական կերպարանքը, յարդ ու ճերմակ: Գիրքերը դարձեալ շարուած են քով քովի:

Հողէ անօթները դարակներուն վրայ դարձեալ կանաչ են, կապոյտ ու դեղին: Սեղանին վրայ, լամբարին լոյսը այլեւս դաժան չէ, մութ կանաչ բոցերով: Անոր հանդարտ ճերմակ լոյսը կ'իյնայ դարձեալ սեղանին խոշոր ծաղիկներով սփռոցին վրայ, ու ամփոփող բոլորակ մը կը շինէ :

Ճերմակ կատուն կը վերադառնայ հանդարտած, հովով ու քունով թաթախուն: Կ'ելլայ սոֆային վրայ, կը պլորուի ինքն իր մէջ, իր ճերմակ մուշտակով :

Ներդաշնակութիւնը կ'իջնայ տնակին ու սիրտերուն վրայ ... Մնալ հոս, այսպէս: Սեղանին լոյսին տակ ...

×

Մայիսի գիշեր: Տնակին լոյսը մարուած է : Անոր բաց դուռնէն ներս կը մտնէ տաք գիշերը, իր ծանր մթութեամբ, աստղերով, բոյրով, հովով, ճպուռներու եւ զորտերու երգերով : Ծովին ափերէն, մինաւոր փարոս մը իր լոյսը կը ղրկէ մինչեւ տնակին խորը, պատերուն վրայ :

Տնակին զոյգը կը յառաջանայ մինչեւ դարատափին ցած պատը: Սիկարէթ մը կը լուսաւորէ ծխող մարդուն ջղային ձեռքը:

Կը նստին պատին վրայ: Ամէն գիշեր, միեւնոյն ժամին, անտեսանելի ճիւղերուն մէջ, թռչուն մը կ'երգէ : Անոնք կ'ուզեն որ սոխակ մը ըլլայ երգող այդ հաւատարիմ թռչունը : Եւ այդ սոխակը իրենց համար երգէ, կուրծքը միխած փուշի մը մէջ: Երգէ իր արիւնով, իրենց սէրին համար ...

Մութ կ'ըննեն: Մնալ հոս, այսպէս, տնակին ցած պատին վրայ: Տաք ու ապահով գարունի գիշերին մէջ ...

Բայց երբեմն իրիկուններ, ծանր կը ճնշէ երջանկութիւնը : Ինչքան աւելի տանելի են ցաւը, պարապութիւնը, ոչընչութիւնը ...

Մարդը յանկարծ կը հեռանայ կնոջ քովէն: Կը նայի հեռուն, մութին մէջ, պարապին մէջ ... կը կասկածի, կ'անջատուի : Կործանի՛լ, փախչի՛լ ...

Ի՞նչ է այս ծանր քաղցրութեամբ բեռը սիրտին մէջ, ուղեղին մէջ, մարմինին մէջ: Սէրը հերոսութիւն է ...

Կինը կը զգայ անչօշափելի պարապը շուրջի գարունին : Կը տեսնէ կործանող ձեռքը սիկարէթին լոյսին տակ : Կը խարխափէ ...

Բռնել, ամփոփուիլ : Մնալ հոս, այսպէս, տնակին ցած պատին վրայ, մինչեւ որ գարունի տաք գիշերը վերջանայ ...

×

Օր մը, կէս օրուան արեւին, տնակին դուռնէն դուրս կ'ելլար, վերջին անգամ, հոն ապրող մարդը :

Ան կը փախչէր, կործանելու անդիմադրելի ուժէն տարուած խենթեցած ...

Ճերմակ կատուն, հարցական աչքերով, մինչեւ տնակին դուռը հետեւեցաւ անոր : Մարդը, իր ձեռքերով կերակրեց անիկա անգամ մը եւս: Բայց դուռին մօտ, խոլ կերպով աճող կարմիր ու ճերմակ ծաղիկներուն չնայեցաւ անիկա ...

Վերարկուին մէջ ամփոփուած, օձիքը վեր վիզին շուրջ, անիկա կը փախչէր, երջանկութենէն հալածուած, գիւղին նեղ, դահավիժող ճամբայէն ... Շուտ, շուտ... կործանիլ, երթալ, հասնիլ պարապին ...

Կինը անոր կը հետեւէր: Տարածուած թեւերը կ'ուզէին կեցնել... կը խարխափէր ...: Մնալ հոս, այսպէս, երջանիկ գիւղին զառիթափին վրայ ...

×

Փախչող մարդը հասած է մինչեւ տիեզերքին միւս ծայրը : Բայց տիեզերքին անդիի ծայրէն կը զգայ իր հոգին սիրուած կնոջ կապող, պարտադրող, ճնշումը : Սիրտը ու ջիղերը կը հակին այդ ճնշումին տակ : Կը խեղդուի ...

Կը տենչայ ազատիլ այդ յիշատակէն, պատկերէն :

Մոռնալ, մոռնալ ... կործանել յիշատակը, փախչիլ պատկերէն ...

×

Կինը՝ թափուր տնակին պատերուն մէջ կը մնայ: Ցերեկը արեւի ժամերուն, դարատափին ծաղիկներուն այցելող ոսկեգոյն մեղուներէն յոյս կ'առնէ : Գիշերը տնակը մտնող թռչող չարագուշակ միջատներէն կը սարսափի : Կը խարխափէ:

Ջիղերով կ'ուզէ տիեզերքին ուժերուն պարտադրել, ու հասցնել իր սիրոյ կամքը հեռուն, մինչեւ տիեզերքին անդիի կողմը՝ կործանող, փախչող ուժերուն...

Մնալ հոս, այսպէս: Ամփոփուիլ, պահպանել, տնակին թափուր պատերուն մէջ ...

ՄԱՆՆԻԿ ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Իր բազմակողմանի հմտութեան մասին գաղափար մը տալու համար իր գեղանի ունկնդրին, պատմութենէն էջեր մէջ բերաւ, մեծ մարդոց անուններ յիշեց, բանաստեղծներու գործեր անուանեց, մեծ մասամբ յերիւրելով, խեղաթիւրելով, ստելով: Հաստատանց թէ ինք գիտուն մը ըլլալով, միայն գիտութեան չոր ու ցամաք գետնին վրայ չէր շրջագայեր, այլ կը ոլանար՝նաեւ բարձր դըրականութեան, բանաստեղծութեան եւ նոյնիսկ դէպի գեղարուեստներու կապտագեղ հորիզոնները, երկնային անհունութիւնները:

— Միտքը եւ սիրտը միեւնոյն ժամանակ սնանելու են, օրիորդ, կը կրկնէր, մերթ ընդհատելով իր խօսքը, երազուն եւ խորին ընելով իր նայուածքը :

Սոֆի, որուն համար նորութիւն մըն էին այս նիւթերն ու խօսելու այս եղանակը, սահմռկած կը մնար, ազդուած երիտասարդին չքեղ հասակէն, աղուոր, ազնուական դէմքէն, աչքերուն կրակէն

Եւ յանկարծ, միտքը կուգար, միւսը, Համբիկը, իր պատմածին աչկերտութեան բովանդակ խեղճութեանը, իր մուրացածոյ սիրոյն թոթով, երկչոտ անկարողութեանը մէջ: Աղջկան մտքին մէջ, կը փընտռար հէք սիրահարը, ճղճիմ, ցաւալի համեմատութիւններու կը վերածուէր :

Յետոյ, տոքթորը, ճարպիկ փոխանցումով մը, խօսքը կը բերէր կը յանգեցնէր հայ աղջիկներու դաստիարակութեան կնճռոտ ու կենսական հարցին : Հոս, մէկէնիմէկ միտքը կ'իյնային Պոստանեանին բառերն ու շարժուձեւերը :

Սենեակին մէջտեղը կեցած, գոռոզ աղուոր մազերը ճերմակ լայն ճակտին վրայ գեղեցիկ խռուացումով մը, աչքերը կիսախուփ, երազական, վշտալի եւ աղապատալից շեշտերով կը խօսէր խանդխուռն, անկապ, ափեղցփեղ, Սփենսեր, Փեստալոցցի, Ռուսօ իրարու զարնելով, հառաչանքներով ընդհատուած եւ անփոփոխօրէն յանկերգուած :

— Օրիորդ Սոֆի, մեր հայ աղջիկները կը փճանան կոր, վասն զի թերի է անոնց տրուած դաստիարակութիւնը... ափսոս:

Բ.

Օր մը, երբ Թադէոս աղա այցելութեան եկած էր ամիրային տունը, երիտասարդ բժիշկը իր մօր առաջարկեց.

— Մամա, ես գաղափար մը յղացայ : Սոֆի եւ իր մայրը թող գան մեր տունը բնակին: Չըլլա՞ր, մամա :

— Շնորհքով աղջիկ է, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ տղա, զաւակս, հո՞ս կուգան, կ'ընդունի՞ն մի առանց առաջարկ մը :

— Ինչո՞ւ պիտի չընդունին, ամիրայի տուն է աս, ապրուստի հոգ չեն ունենար, դեռ ի՞նչ կ'ուզեն : Հէ՞, ի՞նչ կ'ըսես, Թադէոս աղա :

— Ի՞նչ պիտի ըսեմ, տոքթոր, պատասխանեց դանձապահը ակռապլիկ լինտերուն տակ միսը փչրել ջանալով, ատիկա անանկ պան մըն է քի մամայիդ եւ քուկին գիտնալիք բանդ է : Ամա, ինծի հարցնես նէ կէշ չըլլար:

Եւ իր խորաթափանց աչուըներովը երիտասարդին հոգիին խորերը կը պըրպըտէր :

Երիտասարդին բիբերուն մէջ չէկ լոյսեր կը դողային: Թաքուն եւ անծանօթ սարսուռներ կ'անցնէին դիմագծերուն վրայէն եւ խարտեաշ պեխը կ'ոլրակէր մատուըներովը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

կացութեան կը հասնի թէ Խրուշչեւ կը փափաքի տրամադրանական խօսակցու – թիւններ ունենալ Արեւմտեաններու հետ» ։

Ամերիկեան եւ գերմանական թերթերը աւելի վերապահ են ․ Նիւ Եորք Թայմզ քաղաքական քարոզչութեան վերագրելէ ետք Խրուշչեւի ճառը, հարկ է սպասել, կ՚ըսէ, տեսնելու համար թէ իրապէս պիտի արձակուի՞ն զինուորները ։

Արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլը «ոչ – բարեկամական ճառ» մը կը նկատէ Խը – րուշչեւի խօսքերը ։ Ս․ Միութեան Վար – վապետը, կը գրէ «Կեներալ Անցայկըր» մեծերու յառաջիկայ ժողովը Գերմանիոյ դէմ ուղղուած դատապարութեան մը կ՚ուզէ վերածել ։

Եզրակացնելով, նոյն թերթը կը գրէ թէ «իրականին մէջ դառն կատակ մըն է այն պարագան թէ Արեւմտեան Գերմա – նիա իր համեստ ուժերով անգամ համաշ– խարհային պատերազմի մը գլխաւոր վը– տանգը կը նկատուի …» ։

———o———

ՓԻՆԼԻ մեկնումը կը շարունակէ զար – մանք եւ մտահողութիւն պատճառել Ֆը– րանսայի եւ արտասահմանի մէջ ։ Գելժ, ամերիկեան եւ անգլիական թերթերը ա – պացոյց կը տեսնեն «նախազահական» վարչաձեւի մը ։ Յստակ է թէ Զօր․ տը Կոլ կ՚ուզէ ինք վարել բոլոր կարեւոր քաղաքականութիւնները՝ Ալժերիա, Օ – թան, ելմտական եւ տնտեսական ։ Փի – նէյին հետեւեցաւ Մաքս Ֆլեչէ պետական նախարար՝ արտաքին առեւտուրի հա – մար ։ Կրթական նախարար՝ Գուլոշի տեղ նշանակուեցաւ Լուի Ժոքս ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա– չի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայա– նին կը նուիրեն ․—

Գ․ Գ․ Համբարձումեան 10 Ն․ Ֆ․, Գիւրճեան, Գաբրիէլ Փափազեան (Նօժան Սիւր ամըն), Յարութիւն Փիլիճեան, Մանուկեան (Սէն Շամոն), Գասպարեան (Գուրժ) տասնական Ն․ Ֆ․, Գ․ Տէօվ – լէթեան, Գ․ Վարժապետեան հինգական Ն․ Ֆ․ ։

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմա – նատան կը նուիրեն ․—

Տիկին Տէօքմէճեան 20 Ն․ Ֆ․, Տիկին Տօնապետեան տասը Ն․ Ֆ․, Տիկին Ֆը – րէնկեան հինգ Ն․ Ֆ․, Տօքթ․ Շամլեան հինգ Ն․ Ֆ․ ։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր․ Քրիստինէ Չէյթունցեան մէկ տա– րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը Գ․ Զաքար Չէյթունցեանի (Տէսին) ։

Գ․ Ժիրայր Գառաւեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աներոջ՝ Աւետիս Համբարձումեանի (Քրեմլէօ) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարթայեանէ 25 Ն․ Ֆ․ իրենց զաւկին Ալիս Միքայէլեանի մահ – ուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ ։

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ – եալ նուէրները ․— Գ․ Գէտրոս Շահվէրտ– եան, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Էլմոնէ Գէրպէրեանի մահուան առթիւ Մոնմո – րանսիի ծերանոցին՝ 20 Ն․ Ֆ․, Տիկին Զաքարեան Անտիյիի ծերանոցին 50 Ն․ Ֆ․, Գործունեան ընտանիք, ողբ․ Ներ – սէս Սապունճեանի մահուան առթիւ 100 Ն․ Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Ազարեան Սար – գիս (Գիվէր) Գ․ Կ․ Ազարեանի եւ Օր․ Ա․ Հաճընլեանի ամուսնութեան առթիւ 20 Ն․ Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գօյա – ճեան Մոնմորանսիի ծերանոցին, ողբ․ Գետրոս Շմաւոնեանի մահուան առթիւ 30 Ն․ Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան 50 Ն․ Ֆ․, եւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղամ – եան 50 Ն․ Ֆ․ ողբ․ Արշակ Աչչիպաշեանի մահուան առթիւ ։

Այրի Տիկին Մաքրուհի Խրիմեան, ողբ․ Արմենակ Խրիմեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 10 Ն․ Ֆ․, Գ․ Յարու– թիւն Արըճեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ․ Տիկին Ազգաշեանի մահուան առ – թիւ տասը Ն․ Ֆ․, Տիկին Թագուհի (Տի– կին Ակոնայեանի ձեռամբ) հարիւր Ն․Ֆ․, ծերանոցներուն Տիկին Ակոնայեան հինգ Ն․ Ֆ․, Գ․ Յովհաննէսեան հինգ Ն․ Ֆ․, Տիկին Միւթէվէլեան հինգ Ն․ Ֆ․, Տիկ․ Տէօքմէճեան Թագուհի տասը Ն․ Ֆ․, Տիկին Մարիկ Չամասանեան՝ ծերանոց – ներուն 50 Ն․ Ֆ․, Գ․ Սարգիս Աղապապ – եան տասը Ն․ Ֆ․, Գ․ Լեւոն Գանարեան, Տիկին Վէլէտեանի յիշատակին քսան Ն․ Ֆ․, Ողբ․ Տիկին Եսթեր Տալտապանեա – նի մահուան առթիւ Մոնմորանսիի ծերա– նոցին՝ Տիկին Ակլականեան 30 Ն․ Ֆ․, Գ․ Թէրզեան քսան Ն․ Ֆ․, Գ․ Թէրզեան (Արժանթէօյ) տաս Ն․ Ֆ․ ։

(Շար․)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ · ԲՈՅԺ

ԺՈՂ․ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակու – թեամբ ․—

Դեղահատի դարը (Հայ–Բոյժ) ․— Ա – ռողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ․ Պլոնտէլ) ․— Առանց ցաւի ծննդաբերու – թիւն (Փրոֆ․ Մարգարեան) ․— Ստամոք– սի խոց (Տոքթ․ Աշնեան) ․— Զուկը Հա – յաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փի– բուզեան) ․— Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մա– սին (Տոքթ․ Այվազեան) ․ — Աւաղ ի վե – րայ ճանճի (Միհրան Թոխաթցի) ․— Ա – կանջի ցաւը … քանաէքի նշան (Տոքթ․ Ասքանազ) ․— Խրատներ լեարդի հիւանդ– ներուն (Տոքթ․ Գալուստեան) ․— Բերանը ծռեցաւ … (Տոքթ․ Քորռն) ․— Ոտքերը չեն բռներ (Տոքթ․ Ազատեան) ․—Զգեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սնըն– դական ու բժշկական արժէքը (Շ․ Նար – դունի) ․— Բարի ախորժակ, աիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ․ Շ․ Օհան) ։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ ․— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) ։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆր․, երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր․) ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այրի Տիկին մը սենեակ կը փնտռէ, Շամփէնէ կ՚աշխատի ։ Հասցէ Տիկին Մանուքեան,

9, RUE DE L'ARRIVÉE, LA GARENNE SEINE

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15–ին Սէրժըլը Կաթոլիքի սրահին մէջ ։

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ ։

Նուէրներ փոքրիկներուն ։

Մուտքը ազատ է ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

———o———

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն
Տարեկան ․— 40 Ն․ Ֆր․ (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն․ Ֆր․ (2200) ։

Արտասահման ․—
Տարեկան 50 Ն․ Ֆր․ (5000) ։

Բաժանորդագրութիւնները կը վճար – ուին կանխիկ ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս․ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ եկեղեցւոյ դատիարակութեան, Կրթ․ յանձնախումբի կազմակերպած տնձնախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԵՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ․ եւ եւրոպական պարեր ։ ՍՕՍԻ ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարու թեամբ ՏԻԿ․ Յ․ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆի

Պէտք ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հաճելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր ։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՒՖԷ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն․ Ֆր․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն․ Ֆր․	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն․ Ֆր․	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն․ Ֆր․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ– դերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MARDI 19 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8700 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4501

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ժողովրդական Շարժումին Ազգ. Խորհուրդը գոնփակ նիստ մը գումարեց, որ 36 ժամ տեւեց: Ոչ մէկ պատուիրակութիւն առաջարկեց որ կուսակցութեան չորս նախարարները քաշուին դահլիճէն: Ոմանք սակայն որոշ մտահոգութիւններ յայտնեցին Ատլանտեան եւ եւրոպական քաղաքականութեան մասին որ տարբեր ուղղութիւն պէտք է առնէ:

Փինէյի մեկնումին անդրադառնալով Ժորժ Տեյֆոս իր տեղեկագրին մէջ կ'ամփոփէ հետեւեալ եզրակացութիւնները. — «Կառավարութեան հինգերորդ նախարարին մեկնումը չէ միայն: Քաղաքական կարեւոր դէպք մըն է: Արդեօք չէ՞ նշանակեր վարչաձեւին տկարացումը: Չեմ կարծեր թէ կրնանք միանալ աջակողմեան տարրերուն, որոնք սկսան պայքարիլ Հանրապետութեան Նախագահին դէմ: Անոնց հետ չէ որ պիտի լուծենք Ալժերիոյ, Հասարակապետութեան հարցը. Վատթարագոյնին քաղաքականութիւնը մեր սովորութեանց մէջ չէ: Պէտք է սակայն որ ճշդենք մեր դիրքերը մանաւանդ օտար տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ վարչաձեւին բռնած ընթացքին մասին: Արկածախնդրութեան մէջ, որ գիտենք թէ մեզ կը տանի ժողովրդավարութեան հակընդդէմ բեւեռները, պէ՞տք չէ որ նախընտրենք աշխատիլ վարչաձեւին ամրապնդման եւ բարելաւման:

Խօսք առաւ նաեւ Պիւրօն, որուն ըսածներուն ներկաները հետեւեցան ուշադրութեամբ, նկատի առնելով որ նախորդ օրը Լըքուրի հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Էլիզէի մէջ: Պիռոն չեշտեց թէ Ժողովրդական Շարժումին պարտականութիւնն է զօրավիգ կանգնիլ տը Կոլի ափրիկեան եւ ալժերիական քաղաքականութեան: Փինէյի մասին իր կարծիքն այն է որ եթէ կը ցաւի անոր մեկնումին համար, չի կարծեր որ Ժողովրդական Շարժումը պէտք է դիրք ճշդէ նիւտական եւ միւս նախարարներու տարակարծութեանց շուրջ:

Բոպէս Լըքուր կը խօսի նախ Ալժերիոյ մասին.— «Մ՞վ աւելի լաւ դիրք ունի քան տը Կոլը կարգադրելու համար այս խնդիրները հեղինակութեամբ եւ յարատեւութեամբ»: Խօսելով Հասարակապետութեան մասին պետ. Նախարարը չեշտեց.— Հասարակապետութիւնը կ'ապրի եւ կ'ամէն շնորհիւ նիւթական եւ հոգեբանական տուեալներու: Ափրիկէի համար անկախութեան ժամը հնչած է: 1960ին ափրիկեան չորս պետութիւններ պիտի ստանան իրենց անկախութեան: Ըստ նախարարին անհրաժեշտ է մտածել գործադիրին եւ օրէնսդիրին յարաբերութիւններուն մասին եւ ընել այնպէս որ խորհրդարանական վարչաձեւը գործադրուի հարկ եղածին պէս:

Ի վերջոյ եզրակացուցիչ բանաձեւով մը, Ժողովրդական Շարժումին Ազգային Խորհուրդը յայտարարեց. Ազգ. Խորհուրդը գիտակից՝ այն ծանրակշիռ հարցերուն, որոնք հետեւանքն են պղտառութեանց պահպանման, ալժերիական խնդիրին լուծման եւ ընկերային ու տնտեսական քաղաքականութեան բարելաւման, կը մերժէ ծանրացնել կացութիւնը մասնակցելով կուսակցական կռիւներու:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երկուշաբթի ոք Զօր. տը Կոլ եւ Վարչապետ Տըպրէ ճշդեցին Ֆրանսական դիրքը Մալիական (Սուտան – Սենեկալ) անկախութեան նկատմամբ:

Նոյն օրը խօսակցութիւնները պիտի սկսին Ֆրանսայի եւ Մալիի միջեւ որոնց նիւթն է Սենեկալ եւ Սուտան դաշնակցային պետութեանց անկախութիւնը եւ անոնց պահպանութիւնը Հասարակապետութեան մէջ:

ՄԵԾ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ — 9 ՕՐ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ (ՅՈՒՆԻՍ 10 – 19)

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ — ՀՌՈՄ (ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23 – 24)

Սպիտակ Տան մէկ պաշտօնական զեկոյցը կը յայտարարէ թէ Նախագահ Այզընհաուըր Խորհրդ. Միութիւն պիտի երթայ Յունիս 10էն 19: Այս առթիւ ամերիկեան մամուլը աւելորդ չի նկատեր յիշել այս ճամբորդութեան սկզբունքը, որ որոշուեցաւ Խրուշչեւի Ամերիկա գտնուած ժամանակ: Այզընհաուըր նախ չէր կարծեր որ հինգ օրէն աւելի մնայ Խորհ. Միութիւն: Իրեն համար «պետականշարյցելութիւն մըն էր միայն»: Այս այցելութեան առթիւ Վլատիվոսթոք եւ Սան Ֆրանսիսքօ զուգորդ քաղաքներ պիտի հռչակուին: Այզընհաուըր պիտի այցելէ նաեւ Քիէվ, Լենինկրատ եւ Թաշքէնտ:

Վերջերս սակայն ամերիկեան մամուլը սկսած է վերապահ դիրք մը բռնել խորհրդային քաղաքականութեան հանդէպ: Հարուըրտի համալսարանը փաստաթուղթ մը հրատարակած է ուր կը թելադրէ չխաբուիլ Խրուշչեւի ժպիտներէն, որովհետեւ Խրուշչեւը «աւելի մեծ վըտանգ մըն է քան Սթալինի Ռուսաստանը»:

Վարչապետ Ատընաուըր կիրակի օր ձայնասփիւռ ճառով մը խօսեցաւ հակասեմական ցոյցերուն մասին եւ չեշտեց.— Այս միջադէպերը ունեցան նաեւ լաւ կողմ մը՝ այն է ինքնաբերաբար եւ միաձայնութեամբ ժողովուրդին հակազդեցութիւնը արթնցնել դաղափարներու եւ ձգտումներու դէմ, որոնք արմատ չունին դաշնակցային հանրապետութեան մէջ:

—Վարչապետը կը պատրաստուի Իտալիա երթալ քանի մը օրէն: Իրեն պիտի ընկերանայ նախարար՝ Ֆոն Պրենթանօ: Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ վարիչներուն տեսակցութիւնները մասնաւոր բնոյթ մը չունին, ըլլա՛յ քաղաքական, ըլլա՛յ տընտեսական: Ատընաուըր պիտի ընդունուի նաեւ Յովհաննէս ԻԳ. Պապին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ պաշտօնազրկումները կը շարունակուին: Կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի դերագոյն խորհուրդի մէկ ուրիշ անդամը՝ Նիքոլա Պալիաեւ պաշտօնանկ եղաւ: Մտերիմ գործակից մըն էր Խրուշչեւի: Նման որոշման մը զոհ գնաց, քանի մը օր առաջ, Ալեքսիս Քիրչենքօ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ծրագրած է 95 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ ափրիկեան թերաճ երկիրներու տնտեսական զարգացումին համար, գլխաւորաբար Կապոնի եւ Քոնկոյի հանքերու շահագործումին համար: Եթէ ամէն ինչ նախատեսուած ձեւով ընթանայ, տասը տարուան ընթացքին այդ սկզբնական վարկը մինչեւ 350 միլիոն տոլարի պիտի հասնի:

ԹՈՒՆՈՒԶ եւ Խորհրդ. Միութիւն վաճառականական նոր համաձայնութիւն մը ստորագրեցին, որուն շնորհիւ երկու երկիրներու միջեւ տարեկան 400.000 տինարի (չորս միլիոն Ն. Ֆ.) արժողութեամբ ապրանք պիտի փոխանակուի:

Օրէ Օրին

«Ա՛խ, ԱՅՍ ՕՐԸ ՏԵՍՆԷԻ»

— Դուն իմ գործս խանգարեցիր, պարոն խմբագիր եւ չձգեցիր որ ես իմ խելքովս շարժէի ... Հիմա կը տեսնեմ որ իմ խելքս քու խելքէդ աւելի կ'արժէ եղեր...

— Այդ մասին տարակոյս չունէի ... Բայց, բաէ տեսնեմ — ի՞նչ մեղք գործեր եմ ...

— Անցածները քեզի եկայ որ իմ անունովս նամակ մը գրէիր մեր սիրելի Նախագահին ... Այդ նամակին մէջ խորհուրդ պիտի տայի իրեն որ փոխանակ Աթաթիւրքի գերեզմանին վրայ ծաղկեպըսակ դնելու, Հնդկաստան գացած ատեն, ծաղկեպսակ մը նետէր Տէր Զօրի աւազներուն վրայ, որոնց տակ թաղուած են Հայոց ազգին զաւակները... Աստուած անոնց հոգին լուսաւորէ: Բայց, դուն ելար ինծի դիւանագիտութեան մասին դասեր տուիր եւ թող չտուիր որ այս շէնքով շնորհքով նամակս իր տեղը հասնէր ... Տեսա՞ր ինչ եղաւ ...

— Ի՞նչ եղաւ որ ...

— Նախագահը իր ծաղկեպսակը ի՛ր ուզած տեղը դրաւ եւ վերջն ալ ելաւ Թուրքերուն մասին աղուոր, աղուոր բաներ ըսաւ... Լեզուս վրայ չերթար, բայց, եթէ չըսեմ, պիտի ճաթիմ — մեր բարի Նախագահը դանակը առնէր Հայոց ազգին կռնակը խրէր, Հայոց ազգը այնքան պիտի չվիրաւորուէր, որքան վիրաւորուած է, հիմա... Վիրաւորուած՝ սրտէն... Մենք այդչափ բան քաշենք Թուրքին ձեռքէն, ետքն ալ մեր բարեկամները երթան Թուրքին հետ պագտըւին... Կը վայլէ՞...

— Բարեկամ, Նոր չէ որ կը պագտուին .. Այդ սիրուըտուքը սկսաւ 1923ին ... Թուրքը պագնողներէն մէկն ալ Ռուս Քեռին էր, 1920էն մինչեւ 1945... Զմոռնաս ...

— Ես բոլշեւի՞կ եմ որ այդ անբարոյականութիւնը մոռնամ: Սրտերը նստէ նայիմ եւ ինծի համար, Նորէն իմ անունովս, կոչ մը խմբագրէ ...

— Կո՞չ ... Ո՞րու ուղղուած ...

— Այս մեծ ու ազնուական պետութեան Հայ քաղաքացիներուն:

— Ի՞նչ պիտի ըսես ...

— Ես իմ գիտցած ձեւովս ըսեմ, դուն կարգի դիր ... Ամէն հայ քաղաքացի թող ելլէ նամակ մը, բողոքագիր մը դրկէ Նախագահին եւ սրտի դառն կսկիծով եւ ամենայն անկեղծութեամբ ու քաջութեամբ, թող ցաւ յայտնէ որ ան հայ ժողովուրդին սիրտը ծակող, հայ ժողովուրդին սիրտը արիւնող բաներ ըսաւ Անգարայի մէջ, ի պատիւ Թուրքին, որ — եթէ կ'ուզես, ասիկա ալ փակագծի մէջ աւելցուր — տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Իզմիրի մէջ, գազանաբար կը ծեծէր Ամերիկացի զինուորներ՝ սովորական յանցանքի մը համար ...

— Կոչին արդիւ՞նքը ինչ պիտի ըլլայ..

— Ինչպէ՛ս, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ... Պարոն Նախագահնիս, իր վերադարձին, պիտի կարդայ այդ բողոքագիրները ...

— Լա՛ւ, ենթադրենք որ ժամանակ գըտաւ ու կարդաց, վե՞րջը ... Ի՛նչ շահած կ'ըլլանք... Նախագահը Անգարայի մէջ արտասանած իր բաժակաճառը ե՞տ բերել կուտայ...

— Եղածը ա՞տ է ... Բարեկամ, դուն ապաւնիէն ալ աւելի միամիտ ես եղեր... Այդ տեսակ կոչերով, բողոքներով ու թատերական ելոյթներով տե՛ղ մը չենք հասնիր: Ամէնքն ալ գիտեն որ մենք ներկայ ենք, բայց դիւանագիտութիւնը իր նամբան գծեր է, ա՛լ անկէ չի շեղիր ... Դուն ուզածիդ չափ լաց. պոռա. կանչէ ... Օգուտ չունի... Ուրեմն, արցունքդ սրբէ, քար մը դիր սրտիդ վրայ ու սպասէ ...

— Մինչեւ ե՞րբ ... Երկու հազար տարի է կը սպասեմ ...

— Մինչեւ որ, օր մը Թուրքին հաշիւը մաքրուի՝ անոր Ալլահին ձեռքով ...

— Ա՛խ, այս օրը տեսնէի ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՆԻՔՍԸՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

— Ոչ մէկ զէնք կրնայ Միացեալ Նահանգներու փոխ վրէժի ռազմական միջոցները չէզոքացնել:

— Պէտք չէ որ դաշնակիցները իրենց զինուորական ուժերը պակսեցնեն:

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին՝ Ամերիկայի փոխ Նախագահ Ռիչըրտ Նիքսըն կարգ մը խիստ խորհրդածութիւններ ըրաւ վարչապետ Խրուշչեւի Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նիստին մէջ ըրած յայտարարութիւններուն:

«Որքան որ Խրուշչեւի ակնարկած խորհրդային սարսափելի նոր զէնքին մասին գաղափար չունինք, բայց եւ այնպէս Ամերիկա իսկ տագնապելու ոչ մէկ պատճառ ունի»: Գաղտնիք մը չէ աշխարհին համար որ մենք ալ, մեր կարգին, աւերիչ որպիսի նոր զէնքեր ունինք որ նոյնիսկ եթէ անակնկալ յարձակումի մը ենթարկուինք, պիտի կարենանք նախայարձակ երկիրը քար ու քանդ ընել:

Խորհրդային Միութեան խաղաղասիրութեան սպասելով, կարեւորը այն է որ դաշնակից երկիրները, հասարակաց վըտանգին առջեւ, միշտ աւելի ամրապնդեն իրենց գործակցութիւնը ամէն մարզի մէջ եւ մանաւանդ չպակսեցնեն իրենց զինուորական կազմակերպութիւնն ու բանակներու ուժերը:

Խորհրդային բանակին 1.200.000 զինուորի պատ արձակումը, ապագինում չի նշանակեր: Իրականին մէջ կարմիր բանակի մասին պարբերաբար տրուած լուրերը հեռու են իրականութենէն: Ըստ Ատլանտեան Ուխտի ունեցած ստոյգ տեղեկութիւններուն, խորհրդային բանակը, 4.500.000 միլիոնէ աւելի զինուոր ունի առանց հաշուելու դանազան ուրիշ անուններով զինուորական կազմ եւ բնոյթ ունեցող ներքին կազմակերպութիւններու մէջ կէս միլիոնէ աւելի զինուորագըրուածները: Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ արբանեակ երկիրներու շուրջ վեց միլիոն զինուորով միացեալ բանակները, որոնք առաւել կամ նուազ հաւատարմութեամբ կրնան ի հարկին ծառայել խորհրդային բանակին հետ:

Ըստ Ամերիկեան ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբին, Խորհրդային Միութիւնը դեռ չէ հրաժարած այն սխալ եւ վտանգաւոր տեսակէտէն թէ պատերազմը եւ անոր ախուր հետեւանքը միջոցն ու առիթը կրնան ըլլալ օր մը աշխարհի պարտադրելու համայնավար գաղափարականը, վարչաձեւը եւ ընկերային ապրելակերպը: Այսուհետեւ, եթէ խորհրդային իշխանութիւնները նոյնիսկ ամէն օր այդ փորձութեան մէջ կ'ապրին, անհաւանական է որ եկող տասնամեակին ընթացքին պատերազմի մը պատճառ դառնալու անդարմանելի սխալը գործէ Խորհրդային Միութիւնը: Շատ բան կըրնայ անգիտանալ եւ շատ սխալ ենթադրութիւններ կրնայ ընել այսօր Վարչապետ Խրուշչեւ, եթէ ոչ աշխարհի խաղաղութեան համար, գէթ իր հայրենիքին բարիքին համար մէկ կէտի վրայ սխալելու իրաւունք չունի. — Որեւէ պատերազմ իր երկրին ալ քանդումն ու բնաջնջումը պիտի ըլլայ:

ԵՐԵՒԱՆԻ "ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ" ԽՈՒՄԲԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Համաձայն «Յուսաբեր»ի մէկ խմբա-գրականին եւ երկու յօդուածներու, մեծ խանդավառութեամբ ունկնդրուած է «Երեւանի Երգ ու Պարի խումբը» Գահիրէ, Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ, ուր եկած էր ան քանի մը համերգներ տալու, ղեկավարութեամբ ծանօթ խմբավար Թաթուլ Ալթունեանի :

Այս առթիւ զգացուած գոհունակու-թիւնը եղած է խիստ մեծ :

Մանաւանդ կը շեշտուի նման այցելու-թիւններով Սփիւռքի եւ հայրենիքի կա-պը սերտացնելու կարեւորութիւնը :

Մեր ժողովուրդին մէկ երրորդը կը գտնուի Հայաստանէն դուրս, գրեթէ լքը-ուած իր ճակատագրին :

Հայրենիքը ցարդ մնաց անտարբեր այս հսկայ բազմութեան հանդէպ, որ կը հաշուէ ոչ պակաս քան մէկ միլիոն Հա-յեր :

Անոնք պահանջը ունին հայրենիքի զուրգուրանքին :

Իր հերթին հայրենիքը պէտք ունի այս բազմութեան նիւթական եւ մտաւորական ուժին :

Փոխադարձ կապով միայն կարելի պի-տի ըլլայ սերտացնել յարաբերութիւն-ները : Մօտենալ իրարու եւ հասկընալ զի-րար :

Եթէ ցարդ քաղաքական աննպաստ պայմաններու հետեւանքով ու ձախորդ ղեկավարութեան մը սխալներուն պատ-ճառով կարելի չեղաւ գտնել լեզու ու ըն-տելցնել վառ տրամադրութիւններ, կը կարծուի որ, այդ բոլորը մասամբ այսօր փոխուած՝ պէտք է ջանալ յօգուտ մեր ապագային, այլեւս զօրացնել կապը :

Կ'ըսուի, թէ Գահիրէ այցելող երիտա-սարդ արուեստագէտներու խումբը այ-ցելեր է նոյնիսկ ազգային վարժարան-ները ու ամէն տեղ արժանացած սիրալիր ընդունելութեան :

Թէ՛ այցելողներ եւ թէ՛ արուեստա-գէտները ընդունող ազգայիններ ապրած են հոգեկան քաղցր վայրկեաններ :

Մեծ եղած է խանդավառութիւնը ար-տերկրի այդ շրջանի մեր հայրենակից-ներուն. նուազ խոր չէ եղած յուզումը նոյնպէս այցելողներու, որոնք գտած են իրենց դէմը հայրենիքի սիրով ու վերել-քով ցնծուն բազմութիւններ :

Սխալ պիտի ըլլար այլ ձեւի կեց-ուածք :

Առաւել աններելի սխալ մը պիտի ըլ-լար հայրենիքի մէջ ապրող մեր ամէն խաւի բազմութիւններու համար այն միտքը, թէ Սփիւռքը կրնար վայրկեան մը մնալ անտարբեր հայրենիքը խոցող ցաւերու եւ փոխադարձ զայն ուրախա-ցնող ամէն կարգի ցնծառիթ երեւոյթնե-րու առջեւ :

Քառասուն տարի Սփիւռքի մէջ միայն ճեղքուած ու խրամներ բանալու հետա-մուտ տարրեր, ծախուած Թթալիններու եւ Բերիաներու, տխմարեցան հայրենի իշխանութեան եւ ժողովուրդին այնպէս ցոյց տալ, թէ արտերկրի մէջ կ'ապրին Հայեր, որոնք դէմ են հայրենիքի մե-ծութեան եւ հզօրացման :

Ըրին այդպէս, որովհետեւ գաղութնե-րը՝ բռնագրաւուած մեր հողերուն կցու-մը կը պահանջէին Մոսկուայէն :

Մարդիկ որոմ ու ատելութիւն սերմա-նեցին, որովհետեւ մեր լեզուին ու գը-րականութեան նախանձախնդիր խմբակ-ցութիւններ ու անհատներ, պահանջե-ցին, որ մնայ մաքուր մեր Մեծաքանչը ու դուրս շպրտուին մեր գրականութենէն անհարազատ գաղափարներ :

Սրտցաւ ամէն դիտողութիւն ու մատ-նանշում, (սովորական երեւոյթ աշ-խարհի ամէն կողմ գոյութիւն ունեցող ժողովրդավար երկիրներու մէջ), հարայ հրոց բարձրացուց Թթալինի նկարներով իրենց հանդէսները զարդարող անզոյն մարդոց մօտ :

Հիմա, որ բան մը փոխուած ըլլալ կը թուի մտայնութեանց մէջ, պիտի տրուի՞ Սփիւռքին հրճուանքն ու գոհունակու-թիւնը ակնկալելու, թէ Երեւան պիտի ըլլայ աւելի լայնախոհ ու հեռատես :

Ան պիտի նայի՞ արտերկրի մէկ միլիոն բազմութեան վրայ, որպէս հարազատնե-րու, որոնք մէկ օր պէտք է իրենց զուր-գուրոտ անկիւնը ունենան հայրենիքի ծոցին մէջ:

Երեւան անխտրական ոգիով ու լայնա-մտութեամբ պիտի երկարէ՞ իր ձեռքերը Սփիւռքին, ու պիտի ողջունէ՞ իւրաքան-չիւր Հայու մէջ հարազատ զաւակը կամ ժառանգորդը ցեղին:

Ուրախ ենք, որ ան իր կապը արտերկ-րի Հայութեան հետ կը փորձէ պահել արուեստի ճամբով :

Մաքուր ուղին է անիկա :

Այդ գծով ալ պէտք է շարունակուի յառաջիկային պահել կապը Սփիւռքի հետ:

Ամէն շեղում այդ գծէն, պիտի ստեղ-ծէր նոր թիւրիմացութիւն եւ պառակ-տում մեր կեանքին մէջ:

Եւ որովհետեւ թիւրիմացութիւններով ու պառակտումներով ազգ ու հայրենիք չի կերտուիր, պէտք է աշխատիլ հեռու մնալ անոնցմէ :

Երեւանի որդեգրած կապի եղանակը լաւագոյնն է: Ան պէտք է ըլլայ փոխա-դարձ, եթէ կ'ուզէք: Կ'ընդունինք, որ իր ճակատագրին ձգուած Սփիւռքը կարգ մը մարզերու մէջ պակաս կը կշռէ Հայրենի-քէն, այնուհանդերձ, պիտի գտնուին միշտ ուժեր այս վերջինոյն մէջ ալ, որոնք արուեստի եւ գիտութեան կալուածին մէջ կրնան շահեկան նորութիւններ ու-նենալ հայրենիքի համար :

Առ այժմ կարեւորը այս վերջինը չէ սակայն :

Կարեւորը հայրենիքէն դէպի Սփիւռք այցելութիւններն են հայրենի արուես-տի ուժերուն, որոնց ներկայութիւնը մօտեցնել պիտի տայ գաղթահայութեան, իր ուրացուած ըլլալու զառնութիւնն ու կսկիծը, ու դնէ անոր հոգիին մէջ լուսա-ւոր հաւատք հանդէպ հայրենիքի :

Գաղութահայութիւնը պէտք ունի ա-տոր: Պէտք ունի, լքումի մղձաւանջէն ձերբազատուելու, յոյսով նայելու հա-մար իր ապագային:

Մենք կը հաւատանք հոգեկան զործօն-ներուն զօրութեան :

Բարոյական զայթումներու մէջ է Սփիւռքի Հայութեան մէկ մասը, ու ա-սիկա ի վնաս մեր համրանքին ու մեր հայրենիքին:

Որքան յապաղի կապի սերտացման աշ-խատանքը, այնքան աւելի պիտի խորա-նայ վէրքը Սփիւռքի :

Քանի դեռ ժամանակ կայ, Երեւան պէտք է մտածէ յաջորդական այցերով ու առաքելութիւններով, մօտենալ գա-ղութներուն ու կապի սերտացումով հե-ռացնել մեր բազմութիւններուն սպառնա-ցող վտանգները:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Դ.

Իր տեղը եթէ ուրիշ մէկը ըլլար, հա-ւանաբար այլեւս հանգստեան կոչէր ինք-զինքը՝ Թագաւորական պալատին մօտիկ հարուստ վանքի մը մէջ. բայց Երանելի Սուրբը ուրիշ խմորէ շինուած էր: Ըստ իրեն՝ կեանքը կարճ է, գործը՝ շա՜տ:

Անխոնջ եւ տոկուն պայքարի ասպա-րեզն է:—կը ծաւալէ ու գարձեալ կը նետ-ուի հրապարակ: Ըսինք արդէն. իր նկա-րագրի գլխաւոր գիծը ստեղծագործ աշ-խատանքի ուժեղ կամքն է :

Դպրոցներու ցանցը հետզհետէ կը լայննայ Արեւելեան Հայաստանի մէջ : մոզերու խժառ նայուածքներուն տակ :

Եկեղեցիներու ժամերգութիւնը հայե-րէն է այլեւս : Դպրոցներու լեզուն ու գիրը՝ հայերէն: Զարգացած հոգեւորա-կաններ, կարող ուսուցիչներ պէտք է հասցնել: Արքայէն՝ քաջալերուած, Մես-րոպ Մաշտոց, Սահակ Պարթեւ իրենց մտաւոր պաշարը լայնօրէն կը բաժնեն ուսման ծարաւի տղոց :

Մեսրոպ քրիստոնէութեան քարոզիչ է, գործիչ, թարգմանիչ, ուսուցիչ, ուսուց-չապետ: Ամէն բան է: Ամէն տեղ է: Այդ օրուընէ սկսեալ մեր վանքերը մեղուի փեթակի կը վերածուին:

Ձեռագիր մը գրկողը կը վազէ ապաշ-խարանքի խուցը, թարգմանելու, ընդօ-րինակելու համար: Հալող մոմին ու աչ-քերու լոյսին վարձքը չոր հաց, պաղ ջուր, կաթ :

Լրացած է արդէն Աստուածաշունչ Մատեանին թարգմանութիւնը: Եւ ի՜նչ թարգմանութիւն : Խոստովանիմ՝ չեմ հասկնար անոր ներբողները. սակայն երբ բանիմաց, հեղինակաւոր անձեր «Թագուհի» մակդիրը կուտան անոր՝ ա-պահովաբար իրաւունք ունին :

Թարգմանութիւններէն ետքը կը սկսին սեփական՝ ստեղծագործութիւնները, Աստուածաշունչ Մատեանին նուիրուած մեկնութիւններ, աղօթքներ, եւն.: Զու-շանար նաեւ աշխարհական գրականու-թիւնը. Ազգերու պատմութիւն, ճարտա-սանութիւն, փիլիսոփայութիւն, քերա-կանութիւն, թարգմանածոյ կամ ինքնա-գիր: Որ բառ օրէ կը լեցուին մոլեռանդ քրիստոնեաներու փճացուցած հեթանո-սական մշակոյթին բացերը :

Պարսկական հովանաւորութեան տակ գտնուած Հայաստանի գործերը լաւ կը քալեն: Հոն է Սահակ Պարթեւ Հայրա-պետը, այնպէս որ ինքը կրնայ հանդիստ սրտով մեկնիլ Հայաստանի միւս շրջա-նը, որուն խնամակալն է Հռոմի արեւել-եան կայսրութիւնը՝ Բիւզանդիոնը :

Հայութեան կացութիւնը հոս նոյն փայ-լուն չէ: Դաւանական, քաղաքական հա-շիւներով կը նեղէին մեր նախնիքը: Յունարէն լեզու, յունարէն ժամերգու-թիւն եկեղեցիներուն մէջ :

Յոյն բարձրաստիճան պաշտօնեաները թէեւ քաղաքավարութեամբ կ'ընդունին Մաշտոցը, սակայն կը մերժեն հայկա-կան դպրոցներ բանալու խնդրանքը: Սուրբին կը մնայ մէկ ելք,— մեկնիլ ուղ-ղակի Կոստանդնուպոլիս եւ ներկայա-նալ Թէոդորոս կայսեր: Այդպէս ալ կ'ը-նէ հետը առնելով Դերջանի եպիսկոպոս Գինթը եւ մէկ–երկու աշակերտներ :

Մայրաքաղաքին մէջ Մեսրոպ ստիպ-ուած է գործածել լեզուական բոլոր կա-րողութիւնն (աքանչելի յունախօս էր) ու դիւանագիտութիւնը՝ համոզելու համար կայսրը: Կը յայտնէ թէ Պարսիկները հաշտաբար, հանդուրժող ոգին, մեղմ քաղաքականութիւնը կրնան վերջնակա-նօրէն իրենց կողմը քաշել Հայութեան մեծագոյն մասը: Հեռանկարը խիկարն հաճելի չէ Յոյներուն : Երկար բանակ-ցութիւններէ ետքը, Յոյները կ'ընդունին Մաշտոցին խնդրանքը, ու կայսեր հրա-վարտակը գրպանը, Մեսրոպ եւ աշա-կերտները ճամբայ կ'ելլեն դէպի արեւ-մտեան Հայաստան, դպրոցներու, վան-քերու ցանցով պատելու համար այդ շըր-ջանը եւս :

Սուրբը հասած է նպատակին. բայց անհանդարտ մարդուն բառարանին մէջ հանգչիլ բառը գոյութիւն չունի: Հայու-թեան գործերը կարգի դնելէ ետք, կ'անց-նի Աղուաններու, Վրացիներու երկիրը քրիստոնէութիւնը տարածելու, անոնց գիրերու գիւտին օգնելու համար : Թէեւ երիտասարդի նման կը վազէ դեռ, սա-կայն ծերացած է այլեւս : Ութսունհաց է: Ձիւնը չատոնց նստած մազ ու մօրու-քին վրայ :

439 Սեպտեմբեր 7ին հոգին կ'աւանդէ նախ Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսը: Մեծ բարեկամին, մտերիմ գործակիցին մահը անշուշտ խոր վիշտ կը պատճառէ Մաշ–

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

— Զե՞ս զարմանում, ուրեմն, իմ այն մարգարէութեան վրայ որ ասում էի թէ՝ շուտով Շուբինը իմ «ժողովուրդ» է դառ-նալու :

—Օ՛, ի՞նչ մեծ մարգարէութիւն ես ա-րել, ո՞վ չէ յայտնի որ նա հարիւրաւոր երկրպագուներ ունի քաղաքում :

— Ունի, ես էլ գիտեմ, բայց բանն այն է որ նամինչեւ այժմ ծանկագիր չէր ըս-տանում :

— Իւր հասցէով նամակ մը ստանո՞ւմ էր :

— Ինչո՞ւ չէ :

— Էհ, այդ նամակները չէի՞ն կարող զաղտնի զրոյցներ պարունակել :

— Զեմ կարծում: Նման նամակները «ց'Պահանջ» են գրում միշտ:

— Որ ապահովապէս տիրոջ ձե՞ռքը հասնի, հարցրեց Յուլիան ժպտալով :

— Անշուշտ :

— Ի՞նչ հասցէ ունի Շուբինի նամակը, հետաքրքրուեց կինս :

—Այլեբրայական, պատասխանեցի ես:

— Այսի՞նքն :

— Ա. Բ. Գ. ց'Պահանջ :

— Բոլորովին նոր հասցէ է :

— Այո, դեռ այս հասցէով նամակ չէ ստացուել ինձ մօտ :

— Գիտե՞ս ինչ եմ ուզում ասել քեզ, դարձաւ ինձ Յուլիան ժպտալով :

— Ի՞նչ :

— Արի մի անգամ բեր Շուբինի այդ Ա. Բ. Գ.ն, բանանք ու կարդանք :

— Խելագարուե՞լ ես դու, հարցրի ես զարմանալով :

— Ի՞նչ կը լինի, կարդանք եւ իմանանք թէ ո՞վ է դրա ստեղծողը :

— Յուլիա, Յուլիա, ինչե՞ր ես խօ-սում, այդպիսի առաջարկութիւն ես չէի սպասում քեզանից, նկատեցի ես լրջու-թեամբ :

— Օ՛հ, մեծ բան է, կարծես չես կա-րող ծրարը նորէն փակել ու յանձնել ի-րեն :

— Ես քեզ խնդրում եմ որ այդ խօսքը չկրկնես. նոյնիսկ կատակով : Այդպիսի վարմունքը յանցանքից աւելի է. մի կար-ծեր թէ ամուսինը ընդունակ է անազ-նուութեան, սասցի ես վճռաբար եւ մեր մէջ այլեւս խօսք չեղաւ այդ մասին :

«Երկու օրից յետոյ, արդարեւ, փոս-տային արկղներից հանած նամակների միջից երեւան եկաւ «Ա. Բ. Գ.» հասցէով ծրարը, որը, չգիտեմ ինչո՞ւ, միւսներից աւելի գրաւեց ուշադրութիւնս, եւ ես, փոխանակ սովորական զարակի մէջ դնե-լու այն, պահեցի իմ սեղանի արկղում : Շուտով երեւցաւ Շուբինի ծառան, որին անձամբ ճանաչում էի: Իսկոյն յանձնեցի նրան տիրոջ նամակը՝ պատ-ուիրելով որ իմ աչքի առաջ ծոցը դնէ, որպէսզի չկորցնէ :

«Տուն վերադառնալուց յայտնեցի Յուլիային որ Ա. Բ. Գ. հասցէով նա-մակն արդէն ստացաւ եւ ուղարկեցի տի-րոջը :

«Այս լուրը, չգիտեմ ինչո՞ւ, նրան այլայլեց եւ մի թեթեւ շառագոյն նրա սիրուն դէմքը պատեց :

— Ի՞նչ պատահեց քեզ, ինչո՞ւ շիկնե-ցիր, հարցրի ես զարմանալով նրա դէմ-քի յանկարծական փոփոխութեան վրայ :

— Շիկնեցի՞... չգիտեմ, գուցէ յուզ-մունքից, պատասխանեց նա :

— Բայց ինչո՞ւ յուզուեցար :

— Որովհետեւ այդ նորութիւնը յիշե-ցրեց ինձ անցեալ օրուայ քո կոպիտ վարմունքը....: Այսքան ժամանակ է մենք պսակուած ենք, եւ ես քեզանից դեռ ծանր խօսք չէի լսել : Բայց այն օ-րը, մի արեւէ Շուբինի պատճառով, էլ նախատական բան չմնաց որ դու չասէիր ինձ... օ՛հ, չեմ կարող մոռանալ ...

«Այս ասելով Յուլիան արտասուեց եւ թաշկինակը հանելով սեղմեց աչքերին :

— Յուլիա, Յուլիա, ի՞նչ ես անում դու, ինչե՞ր ես խօսում. ի՞նչ պէս կարող եմ քեզ նախատել ...

«Այս խօսքերով դիմեցի ես դէպի ա-մուսինս եւ գրկելով նրան, սեղմեցի կրծքիս ջերմագին :

— Նախատինք չէր, հապա ի՞նչ էր. ես քեզ կատակով խօսք եմ ասում, իսկ դու այն ճշմարտութեան տեղ դնելով՝ նկատում ես թէ՝ ես խելագարուել եմ, թէ ես քեզ անազնուութեան ընդունակ մարդ եմ համարում, եւն., եւն.: Միթէ արդարեւ կարծում ես թէ՝ ես թոյլ կը տամ ինձ մի վայրկեան մտածել թէ իմ Վանիան կարող է ուրիշների նամակը բանալ ... ինչո՞ւ չիմացար որ խօսած-ներս կատակ էին :

— Ներիր ինձ, հոգիակս, ներիր, խոս-տովանում եմ որ սխալուել եմ, բայց ի-րաւ որ քեզ նախատելու նպատակ չեմ ու-նեցել, ասացի ես եւ ջերմագին համբոյր-ներով սկսայ իմ սիրելիի ձեռքերն ու դէմքը ծածկել :

— Թող այսուհետեւ այդ «ց'Պահանջ» նամակների մասին խօսք չլինի մեր մէջ, ես այլեւս ոչինչ չեմ ուզում լսել, որով-հետեւ ամէն անգամ էլ այս դէպքը յիշե-լով պիտի յուզուեմ, ասաց Յուլիան, վերջին անգամ աչքերը սրբելով :

— Քո հրամանը կը կատարուի ճշգու-թեամբ, պատասխանեցի ես: Եւ այնու-հետեւ, արդարեւ, այլեւս խօսք ու զրոյց չեղաւ մեր մէջ այդ նամակների մասին :

«Եւ սակայն, սիրելիներս, ես շաբաթը մի երկու անգամ պարբերաբար ստանում էի «Ա. Բ. Գ.» մակագրութեամբ նա-մակներ եւ հասցնում Շուբինին :

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(9 Շար.)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Կարմիր Բլուրին մէջ եւս գտնուեցան պրոնզէ արձանիկներ։ Պրոնզէ ձիու գլուխ մը, 10 սանթիմեթր բարձրութեամբ, կը հաստատէ այն կազմախօսական ճշգութիւնը եւ արուեստը, որոնցմով շինուած էին կենդանիներու պատկերները։ Թէ ուրարտական արուեստը ունեցաւ յառաջացած քանդակագործութիւն մը, ոչ միայն պրոնզի, այլ եւ քարի վրայ, կը հաստատուի այն իրողութեամբ թէ Թոփրաք Գալէի պեղումները յայտնաբերեցին քարէ արձանի մը իրանը։ Իսկ նոյն պեղումներէն ծոփոր մը, կարմիր մարմարի վրայ աշխատուած, կը ներկայացնէ ցուլերու պատկերներ եւ կենաց ծառը։ Ապահովաբար ուրարտական շրջանի քանդակագործութիւնը, պրոնզի եւ քարի վրայ, շարունակեց զարգանալ նաեւ հելլենիստական ժամանակի հին հայկական շրջանին, որովհետեւ Գառնիի եւ Վաղարշապատի մէջ հողէն հանուեցան մարմարէ խորաքանդակ մը, որ կը ներկայացնէ գահի վրայ նստած մարդու մը պատկերը, նաեւ կինեբու թրծուն հողէ արձանիկներ, ինչպէս մեզի կը տեղեկացնէ Բ. Առաքելեան, այնտեղ կատարուած պեղումներուն մասին իր հաղորդագրութեամբ (Երեւան, 1951)։ Ըստ Բ. Առաքելեանի հաստատումին, գտնուած արձանիկները շինուած էին Գառնիի եւ Վաղարշապատի մէջ։

Երեւանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ կը պահուին Արգիշտի Ա. արքային գլխադիրը, անոր պրոնզէ չորս վահանները եւ երեք վահաններ ալ Սարդուր Գ. արքային, որոնք գտնուած են Կարմիր Բլուրին մէջ։ Արգիշտի Ա. Թագաւորին գլխադիրին եւ Սարդար Գ. Թագաւորին մէկ վահանին վրայ, երկուքն ալ պրոնզէ, կը գտնենք մեծ կենդանութեամբ եւ շարժումով ներկայացուած առիւծներու եւ պատերազմական կառքերու լծուած ձիերու պատկերներ, կենաց ծառը եւ ոգիներ։ Կրնանք պնդել թէ քարի եւ պրոնզի վրայ քանդակագործութիւնը, ինչպէս եւ պրոնզէ բարձրաքանդակի կիրառական արուեստը, զոր կը տեսնենք ուրարտական շրջանի առարկաներուն վրայ, կը ներկայացնեն ռճի բացարձակ նմանութիւն մը Ասորեստանի գեղարուեստական յիշատակարաններուն հետ։ Ասորեստանեան ազդեցութիւնը Ուրարտական քանդակարուեստի (կլիփթիք) վրայ, ի յայտ կուգայ Ասորեստանեան գեղարուեստական յիշատակարաններուն վրայ գտնուած տեսարաններուն ցայտուն նմանութեամբը Ուրարտականներուն հետ, ինչպէս է օրինակ բեղնաւորման արարողութեան մը տեսարանը, գտնուած՝ Ուրարտական սեղանատախտակի մը վրայ, որ կը ներկայացնէ թեւաւոր ոգիներու պատկերներ թռչունի գլխով, կենաց ծառերու դէմ կեցած եւ իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած պաշտամունքի առարկաներ եւ արմաւենիի մը ծաղիկը։

Պրոնզէ բարձրաքանդակի կիրառական արուեստը մեզի կը ներկայանայ տարբեր տեսակի բազմաթիւ օրինակներով, կենդանիներու, ոգիներու կամ աստուածութիւններու կենսալից պատկերներու ներկայացումներով։ Կան Ուրարտուի Թագաւորներուն պատկանող պրոնզի վրայ աշխատուած զարդանկարչական կարգ մը վահաններ, որոնք կը զարդարէին Կարմիր Բլուրի կառավարական պալատին պատերը։ 1951ին գտնուեցաւ Սարդար Բ Թագաւորին զարդանկար մէկ վահանը (տես Կարմիր Բլուր, Բ. էջ 51), որ կը ներկայացնէ գեղեցկօրէն իրագործուած առիւծներու եւ ցուլերու պատկերներով ամբողջական շերտեր։ Արգիշտի Ա. Թագաւորին գլխադիրը, հողէն հանուած 1950ին, կը ներկայացնէ տեսարաններ ձիերու, պատերազմական կառքերու, ձիաւորներու, կենաց ծառին դէմը կեցած ոգիներու, առիւծի գլուխով վիշապներու։ Պրոնզէ նման բարձրաքանդակներ կը գտնուին նաեւ Կարմիր Բլուրէն հանուած ուրիշ գլխադիրներու վրայ։ Ինչպէս արդէն յիշեցի, 1951 – 1953 տարիներու ընթացքին երեւան ելան պրոնզէ եօթը մեծ վահաններ, այսպէս կոչուած զարդանկարչական վահաններ (տես Կարմիր Բլուրը, Գ. էջ 27), որոնց չորսը կը պատկանին Արգիշտի Ա. Թագաւորին, իսկ երեքը՝ Սարդուր Գ. Թագաւորին (տես վերարտադրութիւնները 17 – 20. Կարմիր Բլուր Գ.)։ Անոնք կը նմանին Վանայ մօտ Թոփրաք Գալէի մէջ երեւան հանուածներուն, որոնք կը գտնուին, այսօր, Լոնտոնի բրիտանական Թանգարանին եւ Պերլինի Առաջաւոր Ասիոյ Թանգարանին մէջ։ Բոլորը կը ներկայացնեն բարձրաքանդակ առիւծներու եւ ցուլերու սքանչելի տեսարաններ։ Սարդուր Գ. Թագաւորին նետերու երկու մախաղները եւ Արգիշտի Ա. Թագաւորին եօթը մախաղները ունին, նոյնպէս, ձիաւորներու եւ պատերազմական կառքերու տեսարաններ (տես Կարմիր Բլուր, Բ. 50, Գ. 36 – 39)։

Կ. ԳԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(3)

...տոցին : Բայց «կամք Տեառն օրհնեալ եղեցի»։ Հաւանաբար իր մօտալուտ մահուան նախազգացումը եւս ունենալով՝ կը գրէ իր վերջին «Թուղթ»երը — «Բազում Թուղթս խրատականս եւ զգուշացուցիչս ընդ ամենայն գաւառս առաքէր...» եւ 17 Փետրուար 400ին — այսինքն՝ հազիւ վեց ամիս անցած — աչքերը կը փակէ եղէգը ձեռքին, աղօթքն ու օրհնութիւնը բերնին մէջ :

Վէճը կը սկսի Մաշտոցի դագաղին շուրջ :

— Ո՞ւր պիտի թաղուի :

Իշխան, նախարար, աղնուական, իւրաքանչիւրը կ՚աշխատի իր կալուածներուն մէջ հանգչեցնել Սուրբին մարմինը : Երկար վէճերէ ետքը, այդ բացառիկ պատիւը կը շնորհուի հազարապետ Վահան Ամատունիին, որուն կը պատկանէր Արարատեան Նահանգի Արագածոտն գաւառը :

Թաղումը կ՚ըլլայ համազգային :

Հոգեւորականներու, Նախարարներու, ժողովուրդի հոծ բազմութիւնը թափօր կազմած կը հետեւի Մաշտոցի դագաղին, Վաղարշապատէն մինչեւ Օշական, «Սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եւ հոգեւոր ցնծութեամբք, կանթեղօք վառեալովք եւ ջահիւք բորբոքելովք եւ խնկօք Բուրեալովք եւ ամենայն լուսաճաճանչ գնդիւն»։

Օշականի մէջ կը գտնուէր Մարտիրոսարան բռուած վայրը, ուր թաղուած էին քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի հաւատքի նահատակները : Առժամաբար այնտեղ հողը կ՚իջեցնեն Մաշտոցի մարմինը եւս :

Երեք տարի չանցած, Վահան Ամատունի շինել կուտայ սքանչելի տաճար մը, սրբատաշ, քանդակուած քարերով եւ մէջը՝ Սուրբին գերեզմանը :

Երախտագէտ հայ ժողովուրդը, սրբացնելով Մաշտոցը, ուխտագնացութեան վայր կը դարձնէ անոր թաղուած տեղը, աղօթելու, օրհնելու համար Սուրբին յիշատակը :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Ցատուց). — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, գովելի առաջադրութեամբ, տարին անգամ մը, մասնաւոր գուրգուրանքի առարկայ կը դարձնէ մանկական աշխարհը։ Կիրակի, Յունուար 3ին Մանուկներու Օրը տօնուեցաւ՝ Գոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Շրջ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Գոմոնի, Մարսէյլի եւ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղերուն :

Բեմին երկու կողմերը զետեղուած էին Ծնունդի երկու ծառեր՝ ոսկեգոյն թելերով եւ գոյնզգոյն առարկաներով զարդարուած : Ութսուն մանուկներու բազմութիւն մը, մայրեր ու վարչութեանց անդամուհիներ լեցուցած էին սրահը : Ուրախութեան շող կը ճառագայթէր իւրաքանչիւր պատանիի դէմքէն . եկած էին տօնելու իրենց տօնը՝ գոհունակութեամբ եւ սմեղ հպարտանքով : Երգ, արտասանութիւն, ուղերձ, նուագ եւ մանուկներու յատուկ շարժանկար յաջորդեցին իրարու՝ այլազան ու գեղեցիկ պատկերներու պէս :

Կ. Խաչի վարչութեանց անդամուհիները մանուկներուն առատօրէն բաժնեցին՝ թացան եւ տեսակ տեսակ պտուղներ :

— Բազմատեսակ նուէրներու, խաղալիկներու բաշխումը՝ ուրախութեան եւ ցնծութեան առիթ ընծայեց մանուկներուն։Զգլխանքի անուշ պահեր որ ձեզ եւս կը տանին բոպէ մը, մանկութեանդ անուշ յիշատակներուն գիրկը ...:

Խօսք առաւ Կապոյտ Խաչի ուսուցիչը. — Մանուկներու Օրը դիս ալ լեցուց անպատում հրճուանքով, կարելի՞ բան է հանդիսատես ըլլալ ցեղին սիրասուն զաւակներուն խանդաբորբ, ինքնաբուխ ապրումներուն,խնդութեան եւ չհրճուիլ, իրենց հետ չմանկանալ պահիկ մը։ Իրենց տօնը՝ տօներու ամէնէն յատկանշականն ու խորհրդաւորն է։ Տօն մը որ յոյս կը բերէ, վաղուան կը դարձնէ մեր ակնարկը, որ կը պայծառացնէ մեր մտածումը, որ ժպիտ կը բերէ մեր հոգիներուն, որ երազներ հիւսել կուտայ մեզի։ Վասնզի մատաղ սերունդն է որ պիտի կերտէ Հայուն վաղը, պիտի դառնայ՝ անոր տենչանքներուն թարգմանն ու արդար իրաւունքներուն հարազատ պաշտպանը :

Թերեւս անծանօթ ուժ մը կը վարէ այս մանուկներէն մէկն ու միւսը որ դառնայ՝ ցեղին պատուաբեր հանճար մը, ինչպէս Հանրի Թռուայի մը որ կը բազմի այսօր՝ Ֆրանս. Կաճառի անմահներու շարքին մէջ...։ Հայ մայրեր, լոյս ճամբեցէք ձեր զաւակներուն, լուսաւորութեան զար է. բայց մի մոռնաք նաեւ որ առաքինի եւ գիտակից մօր մը պարտքն է՝ Հայ պահել իր զաւակները։ — Ուժ տուէք Կ. Խաչին որ շարունակէ՝ իր բարի, նուիրական գործը՝ ոչ միայն կրթական այլեւ ուրիշ ազգօգուտ ձեռնարկներու մէջ »։

Մանուկներու Օրը վերջացաւ՝ ջերմ ու չէնշող մթնոլորտի մը մէջ :

Վ. Կ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԲԵՐԻՈՅ ԹԵՄԻ ԱԶԳ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բերիոյ Թեմի Ազգ. վարչութեան նորընտիր Քաղաքական Ժողովը Դեկտեմբեր 30ի երեկոյեան, գումարած է իր Ա. նիստը եւ իր դիւանը կազմած է հետեւեալ կերպով .—

Տոքթ. Ցակոբ Գասապեան, ատենապետ, Պ. Վահէ Զօղկարեան, ատենադպիր :

Ապա, ըստ օրակարգի, ժողովը ձեռնարկեց տեսուչ խորհուրդներու վերակազմութեան :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆԴԱՄ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՆ

Տոքթ. Նուպար Թոփճեան, Պ. Պ. Վազգէն Սելեան, Անդրանիկ Արըզեան, Յարութիւն Գավաֆեան, Կարապետ Թաշճեան, Նշան Իսրայէլեան, Կարպիս Նալպանտեան :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Պ. Պ. Յովհաննէս Էքմէքճեան, Լեւոն Գասպարեան, Կարապետ Մուպահիաճեան, Գէորգ Զաղլասեան։ Լեւոն Ղազէլ, Ներսէս Գոզանեան, Ղեւոնդ Նալպանտեան :

ԱԶԳ. ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Պ. Սեդրակ Ցովսէփեան, Տոքթ. Գասպար Գասպարեան, Պ. Պ. Յարութիւն Զագրեան, Ստեփան Ինճէյեան, Վահէ Զօղկարեան, Կարապետ Թաշճեան, Գրիգոր Ուլուպէյեան :

ԿԱԼՈՒԱԾՈՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Պ. Պ. Գրիգոր Մարանկէօզեան, Ցակոբ Պասմաճեան, Սարգիս Սելեան, Տոքթ. Ցակոբ Գասապեան, Պ. Պ. Թորոս Ս. Պապիկեան, Աբրահամ Գազանճեան, Խաչատուր Տօնիկեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

— Էյ սանքի մէկ թարաֆէն ալ կէշ Հըլար, վրայ բերաւ Մերկերեան ձեռքը դինիի գաւաթին երկնցնելու, տոքթորին ամբողջ հոգեբանութեան թափանցած :

— Քանի որ յարմար կը տեսնաք, ե՞ս ինչու չուզեմ, յայտարարեց տիկին Մարկոսեան, երբ, զանձապահին հեղինակաւոր հաւանութիւնը տեսաւ իր դէմը :

Եւ անմիջապէս որոշուեցաւ որ Թադէոս աղա հետեւեալ օրն իսկ երթար լուսաշարարուհիին տունը եւ զայն համոզէր որ աղջկանը հետ ելլար առ խեղճ տնակէն եւ փոխադրուէր ամիրային ապարանքը, հոն բնակելու համար վերջնականապէս տիկին Մարկոսեանի եւ տոքթորին բարձր եւ պատուաբեր հովանաւորութեանը ներքեւ, երջանկաւէտ ապագայի մը յոյսով :

— Ատ գործը ինէ կիտծէք, Մերկերեանին ծառքն պան չի փախիր, վճռեց գանձապահը, պեխերն ու թուշը սրբելով անձեռոցով :

Իր մեղապարտ դիտաւորութեան այդքան դիւրին եւ արագ յաջողութենէն գինովցած, հիմա, տոքթորը, ոտքի վրայ, մամային ուսերը շոյելէն, զգուական ու զուարթ ձայնով մը կ՚ըսէր .

—Մամաս ալ չի կրնար աշխատիլ, մամայիս սիրուն առ մայրն ու աղջիկը մեր տունը ընդունելու գոհողութիւնը յանձն կ՚առնեմ ...

— Աղուոր զաւակս, հոգիս, կը մրմընջէր միամիտ կինը՝ զաւկին ձեռքերը փայփայելով իր ուսերուն վրայէն։

— Հէլպէթտէ եա, մեղք է մամադ, օղլում, վրայ կուտար մակարոյծը անդիէն՝ չար ու նենգ ժպիտով մը իր առջեւի երկու ակռաները ցուցնելէն :

Բայց երբ որ Մերկերեան մինակ մնաց իր տանը մէջ, այս նորութեան վրայ իր բարձրաձայն խորհրդածութիւնները ըրաւ :

— Եա, վայ զավալլը ախճիկ, գլուխդ փորձանք մը կը դառնայ կոր ամա նայինք ի՞նչ է... հասկցուեցաւ, ատ տոքթոր օլաճախը աչկ է նետեր ախճըկանը . հիմա ճանկերուն մէջ առնել կ՚ուզէ կոր ... վայ պապանըն ... աղուոր ալ կտոր է պէ... Ծօ ան չէ ամա, անդրադարձաւ գանձապահը ձեռքը ճակտին զարնելով, էս ինչի էմ աս գործին մէջ թաղակա՞ն եմ մի ... սօն տարիքիդ մէջ ասանկ գործե՞ր ալ պիտի տեսնաս էղեր, Թադիկ ... եւ քեզի ... Պէ ճանըմ, վո՞վդ ատանկ գործեր չըներ կոր, աշխարքին ըրա՞ծը ինչ է քի ... Միջնորդ հաշտութեան հէ՞, տէր Դանիէլին ըսածին պէս ։ Հէմ ան ձգէ, ընելի՞քս ինչ է քի. չամաշըճիին պիտի էրթամ ըսեմ որ հանըմը քեզի իր տունը կ՚ուզէ կոր, ախճիկդ ալ հետը, կ՚երթա՞ս մի չես երթար . հէլպէթտէ կ՚երթաս, ինչ ալ ըլլայ՝ ամիրայի տուն է ... չորս ոտքով պիտի վազէ ... էլ։իյէ զէվալ եօք. զաթը հիմակուան զէնկիններուն օ՞րը ասանկ էյլիութիւններով չէ զէնկինցած ... չէ, Թադիկ, օղլում, ատանկ պաները ումուրդ պիլէ մըներ. ամա տոքթորին միտքը գէշ է եղեր, խերը անիծեմ անոր ալ մէկալին ալ, մենք մեր գործը նայինք ...

Եւ գանձապահը այսպէս իր խղճին եւ արժանապատուութեան զգացումին ըմբոստացման փորձութիւնները հանդարտեցնելով մտաւ անկողին :

Հետեւեալ օրը, Թադէոս աղա եկեղեցի իր սովորական այցելութենէն ետքը, լըւացարարուհիին տունը գնաց : Մայր ու աղջիկ տունն էին, եւ չափազանց զարմացան իրենց սեմին վրայ տեսնելով մեծանուն գանձապահը ,որ առանց անակնկալ կերպով կը հաճէր իր թաղականութեան բարձունքէն իջնալ մինչեւ այդ խոնարհ ու աղքատ յարկը :

— Հրամմեցէք, Մերկերեան էֆէնտի, ըսին մայր ու աղջիկ՝ ներս հրամցնելով պատուարժան գանձապահը, որ իր սովորական ծանրաշուք եւ արժանավայել շարժուածքովը, լռիկ մնջիկ, գնաց տեղաւորուեցաւ նեղ ու ցած բազմոցին վրայ որ պատուհանին ամբողջ երկայնքը կը գրաւէր։

— Խե՞ր է, Թադէոս աղա, հարցուց մայրը՝ որպիսութեան սովորական հարցումներէն յետոյ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր Սիմոնեան, Աւետիսեան, Տակառեան եւ Շիրինեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՌԻՌՓ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
(Մշոյ խասգիւղացի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յունուար 16ին, Մարսիլիոյ մէջ :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տակառեան եւ Շիրինեան ընտանիքներուն :

Այրի Տիկին Հայկանուշ Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Գալուստեան (Հայաստան), Ժագ եւ Միշէլ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Վան Մոլ (Պրիւսէլ), կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(63 Տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 17ին :

Յուղարկաւորութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 14ին, իր բնակարանէն, 9 Րիւ Մատըլէն, Իսի լէ Մուլինօ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) նոյն եւ այլազան բովանդակութեամբ.—

Դեղահատի զարը (Հայ-Բոյժ).— Առողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ. Պըմոէլ).— Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (Փրոֆ. Մարգարեան).— Ստամոքսի խոց (Տոքթ. Աչըեան).— Ջուրը Հայաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փիրուզեան).— Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մասին (Տոքթ. Այվազեան).— Աւաղ ի վերայ ճանճի (Մինաս Թոխաթցի).— Ականջի ցաւը... քանի՛ երբ նշան (Տոքթ. Ասֆանդ).— Երատներ լեարդի հիւանդներուն (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը ծունցաւ... (Տոքթ. Քորեն).— Ոտքերը չեն բաներ (Տոքթ. Ազատեան).—Ջղեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սննդական ու բժշկական արժէքը (Շ. Նարդունի).— Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ. Շ. Օնատ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) : Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԷՍԻՆԷՆ Պ. Սարգիս Մաթթէոսեան իր մօրը՝ ութսունամեակին առթիւ 10 Ն.Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նոր Տարուան առթիւ Պ. Սեպուհ Արզումանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին (Վիէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կ. Խաչի Գոմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Հայկանոյշ Երամեանէ 10 Ն. Ֆ. իր հօր Պ. Մելքոն Պէրպէրեանի եւ ամուսնոյն ողբացեալ Մինաս Երամեանի հոգւոյն ի յիշատակ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. Թորոսեան (Մարսէյլէն) ցաւակցութիւն կը յայտնէ Յովհաննէս Գոյաճեանի իր զաւկին կսկծալի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն՝ նաեւ Օհան եւ Մարտիրոս Գոյաճեանի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Գորտոյի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին, Սալ Քանթոնալ, Րիւ տը Նիւի, Գորտօ, Գասքիտ :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Դպրոց մը փոխեր (արտասանութիւն), Գայլուսակը (արտասանութիւն), Աչք կապուկ (արտասանութիւն) : Խմբերգ, արտասանութիւն եւայլն :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի): Ապրիլ 17ին

×

Փարիզի Համնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն.— Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000) վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200).

Արտասահման.— Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000):

Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Նուէրներ փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած անձնախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌՈՒ ՎՈԼԹԷՐ :

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

ՍՕՍԻ ֆոլքլորիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. Քիւրթնէրեանի

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական համեղի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր :

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03 :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 20 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8701 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4502

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԼԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ազատ աշխարհի պետական պատասխանատու վարիչներն ու հանրային կարծիքի արտայայտիչ թերթերը կը շարունակեն ըստ իրենց հայեցողութեան մեկնաբանել Խրուշչեւի ծանօթ ճառը:

Բոլորն ալ համաձայն են այն կէտին շուրջ, որ Խորհրդային Միութեան նախարարական խորհուրդին որոշումը «խաղաղասիրական» նպատակներով չէ որ տրուած է, այլ պարզապէս ներքին, տնտեսական, խնայողական եւ քարոզչական նկատումներով:

Արդիական զէնքերը այլեւս անհրաժեշտ չեն դարձներ դրօշի տակ պահել մեծ թիւով զինուորներ: Մասնագէտներու կարծիքով, 1.200.000 զինուորներու արձակումը ո՛չ մէկ կերպով պիտի տկարացնէ կարմիր բանակը, որ ներկայիս 3.623.000 հոգի կը հաշուէ:

Զօրացրումը մէկ անգամէն չէ որ պիտի կատարուի, այլ աստիճանաբար, քանի մը տարուան ընթացքին, երբ զինուորներու թիւը պիտի պակսի մէկ երրորդով, հասնելու համար 2.423.000 հոգիի, ըստ Խրուշչեւի յայտարարութեան:

Այդ ժամանակ հաւասարակշռութիւն պիտի ստեղծուի հակամարտ երկու ճակատներուն միջեւ:

Զինուորներու թիւը պակսեցնելով, Կրեմլին մէկ քարով քանի մը թռչուն կը զարնէ միաժամանակ:

Ա) Տարեկան 16–17 միլիառ ռուբլիի (21 միլիառ նոր Ֆրանք) խնայողութիւն մը կ'ընէ: Այդ գումարը կրնայ յատկացնել շինարարական արդիւնաբեր աշխատանքներու:

Բ. Արձակուած զինուորները կրնայ օգտագործել ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան զանազան ճիւղերուն մէջ: Կրնայ նոյնիսկ անոնց մէկ մասը ղրկել Ղազաքիստան եւ Սիպերիա՝ «խամ ու խոպան» հողերը մշակելու համար:

Գ) Պատերազմի տարիներուն Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութեանց մէջ ծնունդներու թիւը պակսած ըլլալով, չափահասութեան տարիքը կոխելիք զինուորցու երիտասարդներն ալ նոյն համեմատութեամբ պակաս պիտի ըլլան յառաջիկայ 4–5 տարիներու ընթացքին: Պիտի պակսին նաեւ աշխատող ձեռքերը: Եօթնամեայ ծրագրին լրիւ գործադրութիւնը կը կարօտի այս վերջիններուն:

Դ) Կարմիր բանակին մէկ երրորդը արձակելու որոշումը մեծ տպաւորութիւն պիտի գործէ բովանդակ աշխարհի հանրային կարծիքին վրայ: Կրեմլինի «խաղաղասիրական» նպատակները գործնապէս արտայայտելու կոչուած այս կարգադրութիւնը մեծապէս պիտի ծառայէ բոլշեւիկեան քարոզչութեան:

«Զգայացունց» ճառին ուշադիր ընթերցումը բացորոշ կերպով երեւան կը հանէ հակասութիւնն ու յետին միտքը Խ. Միութեան վարչապետին:

Մինչ մէկ կողմէ դրդրդագին յայտարարութիւններ կ'ընէր զինուորներու թիւին կրճատման մասին, իբրեւ թէ խաղաղասիրական նպատակներով, միւս կողմէ կը յայտնէր թէ ռազմական օդանաւերն ու մարտանաւերը այլեւս կորսնցուցած են իրենց արժէքը, շնորհիւ զինուորական գիտութեան նուաճումներուն: Թէ այլեւս ռմբաձիգ օդանաւեր պիտի չշինեն: Ատոնց փոխարէն ուժ պիտի տան հիւլէական զէնքերու եւ աւզանաւերու շինութեան...

Ուրեմն Խրուշչեւ լռելեայն կը խոստովանի որ զինուորներու թիւին կրճատումն ալ արդի ռազմագիտութեան պահանջներուն պատճառաւ տեղի կ'ունենայ:

Գաղտնի զարհուրելի նոր զէնքի մը ստանալիքը որեւէ կասկած չի ձգեր Կրեմլինի մենատիրօջ հետապնդած բուն նպատակներուն մասին:

Գերլինի եւ Ատենաուըրի մասին իր յայտարարութիւններն ալ նոր փաստեր են, որ կ'ապացուցանեն թէ Մոսկուա վճռած է ամէն գնով շարունակել ջիղերու պատերազմը:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԻՐԱՔԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽԼՐՏԻ

Ժամանակէ մը ի վեր Իրաքէն հասած լուրերը անուղղակի արձագանգ կը հանդիսանային որոշ խլրտումներու, որոնք երեւան եկած են համայնավար կուսակցութեան մէջ: Արդարեւ կուսակցութիւնը բաժնուած է երկու յստակ խումբերու: Մէկը կը ղեկավարէ հին չարքային մը՝ Ապտէլ Քատէր Իսմայիլ էլ Պուսթանի, իր ետին ունենալով Իթթիհատ էլ Շաապ թերթին կազմը եւ «հերձուած» մը զոր կը ղեկավարէ Տաուտ էլ Սայիկ, Ալ Մապտա թերթին խմբագիրը:

Խլրտումի առաջին նշանները երեւան եկան անցեալ Յուլիսին, Քէրքիւքի դէպքերուն ժամանակ: Զօր. Քասըմ ակնարկած էր արդէն կարգ մը «անիշխանական տարրերու, որոնք պատասխանատու էին Քէրքիւքի դէպքերուն»: Կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ «խնդրած է» էլ Պուսթանիէն որ Իրաքէն դուրս մնայ: Այս կացութեան վաղորդայնին «չափուողներու» եւ «կարծր – ներու» բաժնուած էին կուսակցութեան անդամները: Առաջինները կը մտածէին թէ պէտք չէ փութացնել դէպքերը, մինչ «կարծրերը» կ'ուզէին բռնութեամբ իսկ իշխանութեան գլուխն անցնիլ: Այս ընդդիմութիւնը կ'երեւի արդէն երկու հակամարտ կողմերու ծրագիրներուն մէջ: Իթթիհատ էլ Շաապի համար խնդիր կը մնայ հանրապետութեան պահպանումը եւ արաբ ու թուրք Քիւրտերու եղբայրական միութիւնը Հանրապետութեան մէջ: «Կարծրերը» մարքսիստ – լենինիստ կը ճառեն եւ կը պահանջեն որ կուսակցութիւնը մաքրագործուի քաղքենի եւ պատեհապաշտ տարրերէն:

Համաձայն կարգ մը դէտերու, ցարդ կանուխ է մեկնութիւններ տալ այս կացութեան մասին: Անցեալին ալ կուսակցութիւնը շեղումներ ունեցած է: Կը կարծուի սակայն թէ «ծայրայեղներ» կամ կարգի պիտի գան կամ պիտի չէզոքացուին: Արդէն թիւով և մանաւանդ որակով տկար են:

Տեսակցութիւն մը տալով էլ Մապտա թերթին, Վարչապետ Քասըմ յայտարարած է — «Միայն մէկ համայնավար կուսակցութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Իրաքի մէջ: Կը խնդրեմ եղբայրներէն որ հաշտեցողութեան ճիգ մը թափեն եւ միանան ժողովուրդին ծառայելու համար»:

Պաղտատի ձայնասփիւռը աղջի օր հաղորդեց որ Իրաքցի Փաստաբաններու կարգին ղեկավարը (պաթոնիէ) Ապտէլ Ռազաք Շէյխլի ձերբակալուած է: Ձերբակալութիւն մը որ պատճառ դարձաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Լիբանանի փաստաբաններու գործադուլին:

Գործադուլը տարածուած է նաեւ մինչեւ Լիբիա, Մարոք եւ Սուտան: Նոյն ըն-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Լոնտոնի մէջ գումարուած Կիպրոսի ժողովը վերջացաւ անսպասելի ձեւով եւ առանց անմիջական արդիւնքի: Անկախութեան հռչակումը որ պիտի կատարուէր Փետրուար 19ին, յետաձգուեցաւ Մարտ 19ին կիպրացի պատուիրակներու իսկ դիմումով:

Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն ժողովը յետաձգուած է ցնոր տնօրինութեան, որովհետեւ ի վիճակի չէ եղած ուսումնասիրելու այն բոլոր հարցերը, որոնք «պէտք է կարգադրուէին անկախութեան հռչակումէն առաջ»:

Աւելի ուշ միայն որոշում պիտի տրուի թէ կրկին լիակատար ժողով մը պէ՞տք է գումարել: Մինչ այդ Մակարիոս Արք. եւ Տոքթ. Քիւչիւք Լոնտոն պիտի մնան օգնելու համար աշխատող յանձնախումբերուն:

Առաւօտեան գումարուած նիստին ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած էր ճշդելու համար բրիտանական իշխանութեան մնալիք գօտիին սահմանումը եւ տարածութիւնը: Ամբողջ խօսակցութիւնները անորոշ բնոյթ մը ունէին:

Տարակարծութեան հիմը կը կազմէ անգլիական պահանջը: Անգլիա կ'ուզէ իր տրամադրութեան տակ ունենալ 17 հազար հոգիի համար բաւարար տարածութիւն, պարենաւորման դիւրութիւն եւ պաշտօնէութիւն: Պարզ է որ Սուէզի ջրանցքին պարպումէն ի վեր Կիպրոս ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն ըստացած է Մեծն Բրիտանիոյ համար:

Մակարիոս արք. որ նախագահն է Կիպրոսի Հանրապետութեան, կը խորհի որ նման բան մը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ տեսակ մը «պզտիկ Հոնգ–Քոնկ» ստեղծել արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Իր կարծիքով անգլիական կայաններու տարածութիւնը պէտք է սահմանուի 60 քիլոմեթրի մինչ Անգլիա 200 կը պահանջէ: Այս է հիմնական տարակարծութիւնը, որ պատճառ դարձաւ ժողովին յետաձգման:

Այս պայմաններու տակ յետաձգուեցան նաեւ Կիպրոսի ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենային Փետրուարի ընթացքին:

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարները մեկնեցան յայտարարելով թէ պատրաստ էին վերադառնալու, եթէ իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ Լոնտոնի մէջ:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՇԻՆԵՆ ԱՍՈՒԱՆԻ ԱՄԲԱՐՏԱԿԸ ԵՕԹԸ ՏԱՐԻԷՆ

Նասըրի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ Ասուանի ամբարտակին ամբողջական շինութեան համար նոր համաձայնութիւն մը կնքուած է Մոսկուայի հետ: Գահիրէի ձայնասփիւռին խօսնակը յայտարարեց թէ Նասըրի եւ Խրուշչեւի միջեւ փոխանակուած նամակներով ճշդուած են այս համաձայնութեան պայմանները, ըստ Գահիրէի՝ «փայլուն յաղթանակ մը Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան համար»:

Ահա թէ ինչ պայմաններով կնքուած է այս համաձայնութիւնը.—

Ա) Ամբարտակին շինութիւնը պիտի կատարուի ամբողջական ծրագրով մը, եւ ոչ թէ երկու մասէ բաղկացած ծրագրով մը, ինչպէս որոշուած էր առաջ:

Բ) Ամբողջական շինութիւնը պիտի լրանայ եօթը տարիէն, մինչ ըստ նախկին որոշման՝ պիտի լրացուէր տասը տարիէն:

Գ) Ամբարտակին արտադրած ելեկտրական ուժը պիտի օգտագործուի Նեղոսի հովտին մէջ 1964ի վերջաւորութեան կամ 1965ի սկիզբը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ անցեալ տարուան ընթացքին (1959) ի վաճառ հանած է 2.300.000 ինքնաշարժ, 1958ին շուկայ հանած էր 1.127.549 ինքնաշարժ, 1957ին՝ 927.956: Արտադրութեան մրցանիշ մը կը համարուի անցեալ տարուան ընթացքին շինուած կառքերուն թիւը, որու 1.085.177ը անհատական կառքեր, 42.805ը առեւտրական կառքեր, 2.648ը հանրային ըսպասարկութեան յատուկ, 152.529ը ճարտարարուեստի մէջ գործածելի:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Քիշի Ուաշինկթըն հասաւ կիրակի օր: Օդակայան զինքը դիմաւորեցին փոխ–նախագահ Նիքսըն եւ արտաքին՝ Հերթըր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ 1959ին Խորհ. Միութեան բնակչութիւնը 3 միլիոն 660 հազար հոգիի յաւելում կրած է, հասնելով 208.826.000ի:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ մէջ թղթադրամը սկսաւ փոխարինել ոսկեդրամը, համաձայն թագաւորական հրովարտակի մը:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մասնագէտներ երեւան հանեցին հնախօսական հարստութիւններ, որոնց գոյութիւնը ցարդ անծանօթ էր:

ՔԱԼՎԱՏՈՍԻ նահանգապետը արգիլեց հաւաքոյթ մը որ տեղի պիտի ունենար կիրակի օր Քանի մէջ եւ որուն ընթացքին միապետական նկատուած՝ Կզավիէ Վալա խօսք պիտի առնէր: Վալա հրէական հարցերու նախարար էր Վիշիի կառավարութեան ժամանակ:

ՆՈՒԲԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ աղջի օր մասնակցեցաւ հականացիական ցոյցի մը, Լոնտոնի մէջ, որուն 30.000 հոգի կը մասնակցէին: Բողոքի լուռ տողանցք մըն էր որուն գլխաւոր ղեկավարներն էին Պարոն 5 %՝ Նուպար Կիւլպէնկեան, եւ Աուխվիցի արգելափակման կայանին մէկ բանտարկեալը՝ Տիկին Քեննէտի որ նացիական կայաններու համապգեստը հագած էր:

ԴԱՐՈՒՍ մեծագոյն դատերէն մէկը բացուեցաւ երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ: Ամբաստանեալին անձն է մանաւանդ որ կարեւոր կը դարձնէ դատավարութիւնը: Ժագու՝ Զուիցերիոյ մեծագոյն փաստաբաններէն է, միջազգային համբաւի տէր իրաւագէտ մը որ ամիս քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուեցաւ: Իրեն կը վերագրուի Պ. Զումպախի սպանութիւնը եւ անոր կնոջ վիրաւորումը: Այս վերջիններուն տղան յայտարարած է թէ Ժագու իրմէ կը նախանձէր, որովհետեւ սիրուհին լքած էր Ժագուն եւ կը սիրաբանէր իրեն հետ, ատոր վրէժը լուծելու համար է որ ուզած է զինքը սպաննել եւ սպաննած է ծնողքը: Ժագու կը պնդէ իր անմեղութիւնը, պաշտպան փաստաբանն է՝ Բընէ Ֆլորիօ:

ԶՕՐ. ՄԱՍԻՒ հերքեց գերմանական Զուտտէօյչէ Ցայթունկ թերթին հրատարակած լուրը, որուն համաձայն զօրավարը յայտարարած է. «Բանակը իր հաբազատ գաղափարները պիտի գործադրէ Ալժերիոյ մէջ»: Համաձայն նոյն թերթին, Ծասիւ ըսած է թէ բանակը հաւանաբար սխալ մը գործեց Տը Կոլը իշխանութեան գլուխ բերելով:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ անցեալ շաբթուան ընթացքին 26 զինուոր մեռած են իսկ 529 ըմբոստներ կռիւներէն հանուած են: 12 ըմբոստներ բանակին միացած են:

Այս երկրորդ համաձայնութեամբ՝ Մոսկուա պիտի վճարէ ամբարտակին շինութեան ծախքերուն համար երկրորդ ժամանվճար մը, 130 միլիոն եգիպտ. ոսկի, որու 90 միլիոնը՝ տարադրամով (տոլար):

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ ԻՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ

Ա.

Այսօր, մօտաւորապէս 45 տարի կ'ընէ, որ աշխատունակ եւ ստեղծագործ հայ ժողովուրդը, պատմութեան ծանօթ եղեռնական եւ չարաբաստիկ դէպքերուն ընթացքով, Թրքական արիւնարբու ջարդերէն եւ 1915 Թ. ապրիլեան սպանդէն հրաշքով միայն ճողոպրած, իր ծննդավայր բնաշխարհէն եւ բնագաւառներէն հեռու, իր պատմական հայրենիքէն բռնօրէն վտարուած՝ կ'ապրի օտար երկիրներու մէջ, կրելով տարագիր կեանքի մը հարկադրական դառնութիւնները։

Իր ժողովուրդին ստուար մէկ մասին հետ, Անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակումէն եւ Հայաստանի մէջ սովետական կարգերու հաստատումէն ի վեր (2 Դեկտեմբեր 1920) տարագիր դարձած է նաեւ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ ազգային ձգտումներուն միակ արտայայտիչ, ինչպէս նաեւ Հայկ. Դատին ու Հայութեան ազատատենչ մտածումներուն հարազատ թարգման կազմակերպութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Այսպէս՝ մէկը միւսը լրացնող, միեւնոյն հարազատ ծնունդը ունեցող, թէ ժողովուրդ եւ թէ կազմակերպութիւն, ինչպէս պատմական մօտիկ անցեալին մէջ, նմանապէս եւ այսօր, միացած հոգեկան եւ իմացական նոյն գաղափարներով եւ կապերով, կ'ապրին կողք-կողքի, բաժնելով օտարութեան տխուր կամ ուրախ, միեւնոյն ճակատագիրը։

Պանդխտութեան կամ տարագրութեան այս հիւծող, մաշեցնող չարիքը, Հայոց ցաւատանջ պատմութեան մէջ, անշուշտ, միայն նոր ժամանակներու յատուկ երեւոյթ մը չէ։ Ժամանակներու կամ դարերու պատմական հոլովոյթի ընթացքին, կամաւոր կամ հարկադրանքի տակ, ակամայ կամ բռնի պանդխտութիւնը, իր պատմական հայրենիքէն, իր պապենական երկրէն ու բնագաւառներէն գաղթել հեռանալը, մեր պատմութեան ցաւատանջ ու կսկծացող վէրքերէն մէկը եղած է դարեր շարունակ, ահաւոր անէծքի մը պէս կախուած մեր ժողովուրդի գլխուն, պատճառ դառնալով մեր ժողովուրդի թուական ատրճանական նուազումին, իր սեփական հայրենիքին մէջ, որ Հայաստան անունը կը կրէր։

Պատճառները բազմաթիւ են եւ բազմազան, մէկը միւսէն աւելի ողբերգական, մէկը միւսէն աւելի ընդվզեցուցիչ։ Ցիշողութիւնները թարմացնելու համար միայն, թուենք գլխաւորները։ Քաղաքական կատարեալ ստրկութիւն եւ անկայուն վիճակ, կեանքի անապահովութիւն, յաճախակի պատերազմներու եւ աւերածութեանց հետեւանքով, կեանքի, ինչքի եւ պատուի բռնաբարութիւն, ժողովուրդի անտեսական վիճակի քայքայում, սով, թշուառութիւն, համաճարակ հիւանդութիւններ, կրօնական հալածանքներ եւ բռնի կրօնափոխութիւն, օրէնքի առջեւ, իրաւական թէ ընկերային անհաւասարութիւն, օտար եւ բռնակալ լուծ, որուն միակ նպատակը եղած է բնիկ տարրին նսեմացումը եւ ենթականերու թըւական զօրացումը։ Ամէնօրեայ հարստահարութիւններ, պարբերական յաճախակի ջարդեր, կազմակերպուած մեթոտով կողոպուտ, պաշտօնեաներու կամ տեղական իշխանաւորներու քմահաճ եւ անիրաւ կարգադրութիւններ։ Անշուշտ, իրերու թւումին այս շարքը տակաւին կարելի էր երկարել անսահման կերպով։

Ահա, այն պատճառները, որ դարեր շարունակ, հարկադրեր են հայ մարդը, անխտիր, լքելու իր նախնիքներէն իրեն ժառանգ մնացած երկիրը, իր բնաշխարհը, իր սեփական տունն ու տեղը, հարստութիւն, կալուած, նիւթական բարօրութիւն, իր սիրելիներն ու հարազատները եւ երթալ բախտ փնտռել օտար եւ անծանօթ երկիրներու մէջ, գէթ փիզիքական ապահովութիւն վայելելու ակնկալութեամբ։

Ահա, այս պատճառներով, Հայաստանի քաղաքական իշխանութեան անկումէն եւ Թուրք թաթարական արշաւանքներէն ետք գաղթականական կամ արտագաղթի ծաւալուն հոսանք մը ծայր կուտայ դէպի աւելի ապահով վայրեր, դէպի Թուսաստան, Ղրիմի թերակղզին, Ուքրանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, ինչպէս նաեւ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ափրիկէի զանազան երկիրները։ Տուեալներ կան ենթադրելու թէ այս տարագիր բազմութիւնները, կեանքի եւ պարագաներու հարկադրանքին տակ «ղարիպացած» Հայերը, թիւով, զանցառելի քանակութիւն մը չէին ներկայացներ, իսկ որակով՝ պէտք է ենթադրել թէ կը կազմէին այն առեն-ուան մեր ժողովուրդի յառաջադէմ տարրը, Հայութեան ընտրանին, հանդիսանալով անոր ղեկավար, մտաւորական, զինուորական եւ իշխանական դասը։ Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ անոնք չէն ու բարգաւաճ գաղութներ հիմնեցին արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն մէջ, իրենց մօտէն, բազուկի եւ աշխատանքի արգասիքը խառնելով հիւրընկալ երկիրներու յառաջդիմութեան։ Թէ ի վերջոյ ի՞նչ վախճան ունեցան այս ղարիպացած Հայերը, մնացածը գիտենք պատմութենէն, այնքան եղերական եւ սրտաճմլիկ։

Եթէ անհրաժեշտ ըլլար ծաղկաքաղ մը կատարել հայ հին ու նոր գրականութենէն, միջնադարէն մինչեւ ժամանակակից գրողները, հարկ պիտի ըլլար կազմել բազմաթիւ հաստափոր հատորներ, լեցուն պանդուխտի երգերով, ղարիպութեան անէծքներով, աղեխարշ եւ սրտակեղեք նամակներով, օտարութեան մէջ, գուրգուրոտ աչքերէ եւ կարօտակէզ սրտէ հեռու, լուռ եւ անշշուկ, իրենց հոգին եւ մարմինը առօրեայ հոգերով եւ տագտուկներով մաշեցնող «պանդուխտ» Հայերու սրտաճմլիկ նկարագրութիւններով։

Ահա, այսպիսի ակամայ եւ զանգուածային պանդխտութիւն մըն ալ կատարուեցաւ մեր օրերուն, 1915 – 1925 թուականներուն միջեւ, «քաղաքակիրթ» մարդկութեան անտարբեր աչքերուն առջեւ, որուն հսկայական տարողութեան եւ ծաւալին առջեւ, կասկած չկայ թէ բոլոր նախորդները կը նսեմանան։ Հայ ժողովուրդին այն մասը, որ հրաշքով միայն ազատած էր 1915ի Թրքական ջարդերէն եւ մարդկային պատմութեան մէջ աննախընթաց բարբարոսութիւններէն, օր մըն ալ, վերէն եկած հրամանի մը վրայ, բռնօրէն քշուեցաւ իր նախնիքներու պատմական երկրէն, եւ, ինքզինքը գտաւ ծովերէն ու ցամաքներէն անդին, երկրագունդի գրեթէ բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, իրեն համար բոլորովին անծանօթ, իր հոգիին եւ ապրումներուն անհարազատ օտար երկիրներու մէջ։ Երկիրները՝ անծանօթ, լեզուն՝ օտար, միջավայրը՝ անհրապոյր, ապրուստի հոգը՝ ծանր, աշխատանքի պայմանները՝ դժընդակ, հանրային կեանքի եւ գործունէութեան ասպարէզը՝ սահմանափակ, աննըպաստ եւ ընդհանուր առմամբ, յուսալքիչ։ Սակայն, մեր ժողովուրդը՝ շնորհիւ իր ուշիմութեան, շնորհիւ իր բնատուր աշխատասիրութեան եւ կեանքի նոր պայմաններուն ու միջավայրին յարմարելու սքանչելի ընդունակութեան, առաջին տարիներու ժամանակաւոր դժուարութիւնները աստիճանաբար յաղթահարելով, շուտով վերականգնեց իր տընտեսական վիճակը, յաճախ, գնահատանքի արժանանալով հիւրընկալ ժողովուրդներէն եւ օրուան իշխանութիւններէն, իբրեւ օգտակար եւ շինարար տարր։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

(Շար.)

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

Սպանիոյ մէջ «շնորհքով մարդ» մը կատուելու համար, եթէ հացկերոյթի մը կամ ընդունելութեան մը հրաւիրուիք, պէտք է առնուազն քառորդ ժամ ուշ երթաք, բայց ոչ աւելի քան կէս ժամ։

×

Ամէնէն շատ ճամբորդող ժողովուրդը՝ Անգլիացին է։ Ամէն տարի մէկ միլիոն 750 հազար Անգլիացիներ կը ճամբորդեն արտասահման։

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մեր պատմութեան մեծագոյն դէմքին կեանքը մեզի հասած է նիհար գրքոյկի մը՝ Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի»ին միջոցաւ։ Սակայն, գայն ուսումնասիրողները եւ կարդացողները չեն կրնար գրքոյկը գոցել առանց բուռն յուզումի, որովհետեւ այդ հակիրճ, ընդհանրապէս ուսուցիկ տողերուն մէջէն ձեր առջեւը կը կանգնի հսկայ մը։

Ինչո՞ւ պահել, Սուրբին խնկելի յիշատակին նուիրուած այս յուշամատեանքը գրեցի, արցունքի կաթիլը երբեմն կոպերուս տակ։

Ձիս չի հետաքրքրեր Մաշտոցէն առաջ հայերէն տառեր կենալը կամ չկենալը։ Վերջ ի վերջոյ գիտնականները եկած են այն եզրակացութեան թէ բոլոր այբուբեններու հիմնական 15 – 20 գիրերու աղբիւրը միեւնոյնն է։

Ձիս չի հետաքրքրեր թէ ասորի կամ հայ ուրիշ վարդապետներ գտա՞ծ էին տառերը։ Կարեւորը այն է, որ Մեսրոպ Մաշտոց կարողացած է բռնել օդին ու մտքերուն մէջ շրջող գաղափարը եւ իր հուժկու կամքով իրականութիւն դարձնել, առօրեայ կեանքի հնոցին մէջ նետել՝ ձուլելու համար մեր երկաթագիրները։ Իրմէ առաջ հայ ժողովուրդը բազմաթիւ անգամներ եղած է քաղաքական, տնտեսական նոյն կացութեան մէջ։ Թերեւս շատերը մտածած էին սեփական գիրի մասին, բայց մեր Սուրբին էր վիճակուած այդ մտածումները բիւրեղացնելու փառքը։ Հանճարի ցոլքով կնքուած բացառիկ անհատներու տարբերութիւնը ասոր մէջն է արդէն։

Անշուշտ ոչ ոք միտքէն կ'անցընէ թէ այդ գիւտը եղած է դիւրին՝ պանիր հաց ուտելու պէս։ Դանիէլեան տառերու անյաջող փորձը, տարիներով Եդեսիոյ գրադարաններուն մէջ թափառելը փաստերն են այդ դժուար ծնունդին։ Մեսրոպ, եւ աշակերտները մի առ մի քննած, փորձած են ծանօթ, անծանօթ լեզուներու այբուբենները մէջտեղ բերելու համար մշակոյթով մեզմէ շատ բարձր ժողովուրդի մը արժանի հայկական տառերը։

Եթէ չեմ սխալիր, մեր քերականներէն մէկուն մէջ, զգայուն նկարիչ մը ներշընչուելով «Վարք Մաշտոցի»ի մէկ պատկերէն, Մեսրոպ Մաշտոցն ու Սահակ Պարթեւը կը ներկայացնէ իրենց աչքերը դէպի երկինք, վերացած։ Թոյլ տուէք ըսել՝ չափազանցութիւն չէ, այլ՝ իրականութիւն գրեթէ։ Երբ մէկը ամբողջ ճիգը կը կեդրոնացնէ միտքը ալկող հարցի մը վըրայ, բնական է գիշերը երազին մէջ անգամ այդ խնդրին մասին մտածէ։ Մեզմէ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

« Մի անգամ իմ գլխում ծագեց այսպիսի մի հարց։ — Ինչո՞ւ Շուրիկը, որ ամէն օր գրեթէ ազատ թափառում է այս փողոցներում, չի գալիս անձամբ իւր նամակն ստանալու, մինչդեռ ուրիշ մարդիկ, որոնք նրանից աւելի զբաղուած են, երբեք «ց'Պահանջ» նամակները օտարին չեն հաւատում։

« Այս հարցի պատասխանը դեռ չէի գտել, երբ ահա մի օր նա մտաւ փոստատուն եւ նամակ հարցրեց, յայտնելով ընդ նմին թէ՝ պատահմամբ անցնում էր այդ տեղից եւ ներս եկաւ իսկապէս ինձ ողջունելու համար։

« Ես, ի հարկէ, շնորհակալութիւն արի, եւ որովհետեւ նրա «Ա. Բ. Գ.»ը արդէն պահարանումն էր, ուստի հանելով յանձնեցի իրան, եւ դրա հետ միասին, ըստ իմ սովորութեան, յառեցի հայեացքս Շուրիկի աչքերին։ Երիտասարդը կարծես չփոթուեց իմ հայեացքից եւ խօսքը գրեթէ կիսատ թողնելով, նամակն արագութեամբ ձեռքիցս առաւ եւ «ցտեսութիւն» ասելով՝ խսկոյն շուռ եկաւ։

« Այս մի տարօրինակ վարմունք էր։ Ինձ ողջունելու համար ներս եկած բարեկամը ինչո՞ւ այդպէս շուտ ինձանից պիտի փախչէր։ Բացի այդ, երբ Շուրիկը դրան մօտ հասնելով կամենում էր գլխարկը ծածկել, վայր ձգեց նամակը՝ դարձեալ շփոթուելով։ Նա խոնարհեց վերցնելու եւ միեւնոյն ժամանակ մի գողունի հայեացք ձգեց վրաս, տեսնելու համար թէ՝ դեռ նայո՞ւմ եմ իւր վրայ թէ ոչ։ Ես, ի հարկէ, նայում էի։ Նա այդ նկատեց եւ նամակը վերցնելով՝ մի ակնթարթում հեռացաւ։

— « Զարմանալի է, մտածեցի ինքս ինձ, դերասանին իսկապէս անծանօթ պիտի լինի ամօթխածութիւնը։ Մի մարդ, որ հազարաւորների առաջ մի օրինակ համարձակութեամբ խաղում է թէ առաքինի մարդու եւ թէ աւազակի դերեր, չպիտի ճնշուի որեւէ ծածկագիր նամակ ստանալուց։ Եւ սակայն այս մարդը չի կարողանում նայել ուղղակի իմ երեսին, ի՞նչ է սրա պատճառը։

« Այսպէս մտածելով ես գալիս էի այն եզրակացութեան թէ՝ ուրեմն ամօթի ըզգացումն ունին բոլոր նրանք, որոնք բարի գործը յանցանքից զատելու ըմբռնումըն ունին։ Բեմի վրայ խաղալը, հարկաւ յանցանք չէ, ուստի Շուրիկը չէ քաշւում դրանից։ Բայց չահագործել, օրինակ, սէրը մի կնոջ որ իրեն չէ պատկանում, ծանր յանցանք է եւ այդպիսի գործից նա պիտի ամաչէ։ Եւ որովհետեւ «Ա. Բ. Գ.» հասցէով նամակ ստանալուց արդէն քաշւում է, պարզ է ուրեմն, որ նա գործում է մի յանցանք եւ դրա համար էլ ամօթի զգացումը թոյլ չէ տալիս իրեն՝ անձամբ գալ ինձ մօտ եւ իւր գիրն ստանալ։

« Բայց թէ իսկապէս ի՞նչ էր նրա յանցանքի էութիւնը, այդ հարցն ինձ համար մնաց անլուծելի։

« Մի անգամ կինս յայտնեց թէ հրաւիրուած էր իւր քեռու տունը, որն ապրում էր քաղաքի հեռաւոր մի արուարձանում եւ որի հետ վաղուց խռով էի ես։ Զիջելով իմ հակակրութեան, որ տածում էի դէպի կնոջս այդ ազգականը, ես, այսուամենայնիւ էի արգիլում Ցուլիային այցելել նրան, կամ, պահպանել քեռու հետ բարի յարաբերութիւններ։ Այս պատճառով էլ, ի հարկէ, առանց դժուարութեան հաշտուեցի այն մտքին հետ, թէ ամբողջ մի օր պիտի չտեսնեմ Ցուլիային, կամ պիտի ճաշեմ առանց նրա ընկերութեան։

« Երբ եկայ ծառայութեան, ընկերներիցս մէկը իմ վիճակն իմանալով, յայտնեց թէ՝ ինքն էլ ստիպուած է այդ օրը ճաշել միայնակ, որովհետեւ կինը հրաւիրուած էր պիկնիկի։

— Արի, ուրեմն միասին կրենք մեր ղըկանքը, ասացի ես, — գնանք եւ ճաշենք քաղաքից դուրս, այգիներից մէկնում։

— Դրանից լաւ բան չէիր կարող առաջարկել, գնանք, համաձայնուեց ընկերս։

« Մենք որոշեցինք ժամ առաջ վերջացնել գլխաւոր գործերնիս եւ երկրորդականը մեր օգնականներին թողնելով՝ խոյս տալ փոստատանից, որպէսզի այգիների մաքուր ու թարմ օդից օգտուէինք աւելի։

«Նամակները զատելու ժամանակ դարձեալ լոյս ընկաւ «Ա. Բ. Գ.» հասցէով մի ծրար, որը չվստահանալով թողնել օգնականիս, ծոցս դրի իսկոյն, որպէսզի Շուրիկի տան մօտից անցնելուց՝ զանգը քաշեմ եւ յանձնեմ իրեն։Բայց երբ դուրս եկանք փողոց եւ առաջին պատահած կառքը բարձրացանք, էլ մոռացայ թէ ներս նամակ ունեմ վերցրած, ուստի առանց կանգ առնելու դէպի այգիները սըլացանք։

« Այստեղ, ի հարկէ ամէն բան լաւ էր, ե՛ւ օդը, ե՛ւ ծառերը, ե՛ւ թուփերի տակ կարկաչող առուն։ Բայց ամէնի գլուխ գործոցը եղաւ մեր սեղանը, որ բացուեցաւ հովանաւոր ակաթենու տակ եւ ընկերոջս տուած պատուէրի համաձայն՝ ծածկուեցաւ ընտիր ակրատով (զակուսկա) եւ ապա համեղ կերակուրներով ու սառը գինու շիշերով։

«Մենք կերանք, խմեցինք, որքան կարող էինք եւ շուտով համոզուեցանք որ քէփն աւելի լաւ է քան թէ ծառայութիւնը։ Եւ որպէսզի այդ քէֆը թերատ չթողնէինք, մենք սկսանք նաեւ եռանդով երգել։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(10 Շար.)

իւրաքանչիւրին պատահած է այս բանը: Ուրեմն, պէտք չէ զարմանալ, եթէ ազգային մեծ խօսքալով մը տառապող Սուրբին ենթագիտակցութիւնն իսկ կ'աշխատէր այդ ուղղութեամբ :

Միջանկեալ աւելցնենք: Մեսրոպ ունեցած է նաեւ հակառակորդներ, նախանձորդներ, որոնք՝ որքան ալ սակաւաթիւ՝ աշխատած են արգելքներ դնել ճամբուն վրայ, դժուարացնել անոր աշխատանքը, « ... ամենայն հեթանոսաց եւ անընդդիմակաց ի հակառակորդաց...»: Բարեբախտաբար Հայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը եղած է Սուրբին հետ եւ հակառակորդները չեն կրցած վնասել:

Հակառակութիւնը շարունակուած է Սահակ Պարթեւի, Մեսրոպ Մաշտոցի մահերէն ետքն իսկ եւ Կորիւն — ինչպէս Եղիշէ — իր ուսուցչին կենսագրականը գրելը արդարացնելու համար, ստիպուեր է մէջբերումներ կատարել Աստուածաշունչէն, որովհետեւ, ասորի եպիսկոպոսները — Պարսիկներէն քաջալերուած — կը ջանային ամէն գնով երկարաձգել իրենց կրօնական ազդեցութիւնը Հայկական Եկեղեցիին վրայ: Մեծ Վարդապետներուն արժանի աշակերտները կը շարժին կատարեալ շրջահայեցութեամբ : Երբեմն եղէգի նման ճկելով, երբեմն կռուելով կը կերտեն մեր գրականութիւնն ու ռակեդարը :

Իր թէ մեր ժամանակակիցներէն բոլոր անոնք որ հակած են Մեսրոպ Մաշտոցի հետաքրքրական կեանքին վրայ, անոր մէջ կը տեսնեն գիրերու գիւտին հանճարեղ վարպետը, հայկական դպրութեան հիմնադիրը, քրիստոնէութեան անխոնջ քարոզիչը, ուսուցչապետը, հայ ժողովուրդի ձուլման դէմ սպայքարի ղեկավարը :

Մաշտոց այս բոլորն է անկասկած: Դեռ աւելին նոյնիսկ: Որ անկիւնէն որ դիտենք մեր դիմացը կեցած է բացառիկ տիպար մը, բարոյական տիտան մը, համակ լոյս եւ ադամանդի նման պայծառ :

Սակայն — ես ինծի հարց կուտամ — այս բոլոր առաքինութիւնները կեդրոնացած չե՞ն արդեօք միեւնոյն ատեն հեռատես քաղաքական մարդու մը, մեծ դիւանագէտի մը վրայ:

Հարցումին պատասխանը իմ հաշուոյս գտած եմ :

«Վարք Մաշտոցի»էն, անոր նուիրուած ուսումնասիրութիւններէն բացորոշ կ'երեւայ : Զինուորական կրթութիւն ստացած ըլլալով հանդերձ, Մաշտոց քրիստոնէութեան «զինուորեալ Մանկունք»էն չէ՝ ինչպէս Ցիսուսականութեան հիմնադիր Իգնատիոս Լոյոլան, ապա թէ ոչ բան-գործ ձգած՝ նոր կրօնքը պիտի տարածէր ընդ հուր եւ ընդ սուր:

Նմանապէս, եթէ նպատակ ըլլար հայկական գրականութեան ստեղծումը, գիրերու գիւտէն վերջ կը մտնէր «փղոսկրէ աշտարակ»ը եւ գաղափարական հաճելի եռուզեռին մէջ կը սպասէր մահուան :

Ըլլալով պետութիւն, անպայման ունէինք նաեւ դիւանագէտներ : Արդ հեշտ էր աշխարհական մը զրկել Բիւզանդիոնի Թէոդորոս կայսեր, հայ լեզուով դպրոցներու արտօնութիւնը ուզելու համար : Ուրիշ լաւ յանախօսներ չէին պակսեր : Մեր պապերը եթէ Մաշտոցին յանձնեցին այդ փափուկ առաքելութիւնը, հարկաւ բան մը գիտէին :

Եւ տեսէք Սուրբին ճարպիկութիւնը :

Հակառակ երկրի մեծամեծներու թըշնամութեան՝ կը համոզէ Կայսրը : Ոչ միայն հրամանը ձեռք կը ձգէ, այլեւ նըւէրներ ալ կը ստանայ .

« ... Եւ մեծամեծ պարգեւօք պատուելոյ: Վասն որոյ հաւանեցուցեալ ճշմարտին զարքունիսն, անընկալ թողոյր »:

Սուս չխօսիմ . վերջին տողը իմ ազգատիկ գրաբարիս համար եւս ծանր է, որով՝ դիմենք Մ. Աբեղեանի թարգմանութեան . «Մաշտոց այդ մասին համոզեց պալատականներին, ինքը բան չառնելով՝ թողեց (անոնց)»: Պարզ աշխարհաբարով՝ պալատականները կաշառեց : Ուիշըլիէօ, Մազարէն ըլլալու համար իրեն կը պակսին նոյն երկիրը, քաղաքական, զինուորական նոյն պայմանները :

Այսօր երբ պարզ մահկանացուներս անգամ կ'ափսոսանք կեդրոնաձիգ ուժին պակասը, ով գիտէ քանի-քանի անգամ նոյն մտածումը ունեցած է նաեւ մեր Սուրբը, զօրաւոր պետութիւն մը կազմել ի մի հաւաքելով հայ իշխանները :

Ցաւոյ, շատ հաւանական է, մինչեւ չորրորդ դարու Հայոց անգիր Պատմութիւնը լաւ ուսումնասիրելէ ետքը, Մեսրոպ Մաշտոց մարգարէական սուր աչքերով զննած է նաեւ գալիք դարերը ու եկած է գործնական, իրատես եզրակացութեան մը:

Քանի որ այս բարի, աշխատասէր ժողովուրդը յամառօրէն կառչած է ճամբաներու հանգոյց իր լեռներուն, քանի որ շրջապատուած է դաժան աշխարհակալութիւններով ու կտոր-կտոր եղած, երկար ժամանակ կրնայ խնդրական ըլլալ իր քաղաքական անկախութիւնը : Արդ, պաշտպանելու համար «Փոքր Ածուն» հիւսիսի սառնամանիքէն եւ տափաստաններու խորշակէն, պէտք է ապահովել ուրեմն՝ մշակութային անկախութիւնը՝ նախապայման միւսին, եւ ցմահ ամբողջ ուժովը աշխատած է այդ ուղղութեամբ ու յաջողած :

Տասնըվեց դարերու մէջէն մեր անցքը փառաւոր փաստն է այդ յաջողութեան :

×

Դարեր շարունակ օրհնեցին անունդ, դարեր շարունակ պիտի օրհնեն անունդ, Սուրբերու մէջ երեք Սուրբ, դուն ադամանդեայ ապառաժ, Մեսրոպ Մաշտոց:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

●

Մանուկներու Օրն ալ մեր սիրելի « Օր » երէն մին եղած է այլեւս : Կապ. Խաչի մասնաճիւղերը ամենուրեք կը կազմակերպեն մեր մանուկներուն նուիրուած այդ օրը, կարծէք յատկանշելու համար հայ մօր գուրգուրանքը իր երախաներուն հանդէպ: Կապոյտ Խաչն ալ ինքնին մօր մը խնամոտ դերը կը կատարէ օտարութեան մէջ ծնած մատաղ սերունդին նկատմամբ . Նախախնամական դեր մը՝ անոնց Հայու դիմագիծը անեղծ պահելու համար :

Տէսինի մասնաճիւղն ալ ամէն տարի տօնած է այդ «Օր»ը, ուրախացնելով մեր զաւակներն ու ծնողքները: Ցունուար 10ի Կիրակի կէսօրէ ետքը դարձեալ ծնողքները եւ գաղութին գիտակից տարրը հաւաքուած էին Հ. Ց. Դ. Տան սրահը լսելու համար մեր դպրոցին երկսեռ աշակերտութեան շնորհին ու մայրենի լեզուի մէջ անոնց ձեռք բերած յառաջդիմութիւնը :

Մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Թագուհի Աբրահամեան իր բացման խօսքով ամփոփումը ըրաւ Կ. Խաչի հետապնդած հայապահպանման նպատակներուն, գեղեցիկ օրինակով մը թելադրեց ուժ տալ Կապոյտ Խաչի ջանքերուն, որպէսզի նորագոյն սերունդը դաստիարակուի ազգային շունչով, օժտուի ան մեր ցեղին իւրայատուկ նկարագրով :

Երկրորդ խօսողը եղաւ դպրոցին ուսուցիչը՝ Գ. Թրագոշ, որ նախ գնահատեց ներկայ ծնողքներու գիտակցութիւնը եւ յետոյ պատասխանատու նկատեց բոլոր անոնք, որոնք անհոգութեամբ իրենց զաւակները կը զրկեն մայրենի լեզուի ուսուցումէն: Մատնանշելով դպրոցին էական դերը ի մասնաւորի այս օտար հորիզոններուն տակ, յոյս յայտնեց թէ ի վերջոյ իրենց պարտականութենէն թերացող ծնողքները եւս պիտի անդրադառնան իրենց ծանր պատասխանատուութեան վրայ :

Վարագոյրը բացուելուն, բեմին վրայ խմբուած էր դպրոցին աշակերտութիւնը, փոքրէն մեծը՝ գոհ ու զուարթ : Վերջապէս իրենց օրն էր: Օրը մանուկ արքային: Աւանդական տօնածառը գեղեցիկ զարդերով պճնուած, կը գունաւորէր շուրջի զուարթութիւնը :

Բացումը կատարուեցաւ աշակերտական խումբին «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ով: Թերեւս քիչ մը աններդաշնակ, սակայն ինչ փոյթ: Կարեւորը երեւոյթն է: Այդ րոպէին անտարակոյս անոնք բոլորն ալ գիտակից են իրենց Հայու ծագումին:

Խմբերգները իրար կը յաջորդեն: Ցետոյ՝ արտասանութիւնները: Զանց կ'առնեմ անունները նկատի ունենալով թերթին պահանջները:

Գ. Թրագոշ իր կարելին ըրած էր ճոխ յայտագիր մը ներկայացնելու: Եւ ատիկա պատրաստած էր իր դասաւանդութիւններէն դուրս : Հաճոյքով դիտեցինք աշակերտներու յայտնութիւնները: Կաղանդ պապան իր բարեմաղթութիւններով, երեք բարոյալից ներկայացումներ, տրամախօսութիւն մը եւ պարային պատկերախաղ մը: Ասոնց գլխաւոր դերակատարները հանդիսացան Պառաւեան ընտանիքներու զաւակները, Պարտաքճեան քոյրեր, Թագուհի Սալլապաշեան, Գոզուքլեան, փոքրիկներ Գառ. Սաղաթէլեան, Օհանեան, Կարապետեան, Ցակոբեան, Պասմաճեան, Զիլլինկիրեան : Մեներգի բաժինը կատարեց Օր. Անժել Կարապետեան: Պոլսէն եկած երկու եղբայրներ, մանաւանդ փոքրը համակրանքի առարկան դարձան իրենց մաքուր առոգանութեամբ ու համարձակութեամբ: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու :

Միջնարարին ծախուեցան վիճակահանութեան պահարաններ, որոնք բոլորն ալ սպառեցան շնորհիւ ներկաներուն նիւթական զոհողութեան: Այս առթիւ գնահատելի են մեր գաղութին բոլոր առեւտրականները անխտիր, հայ թէ Ֆրանսացի, որոնք սիրայօժար նուիրեցին առարկաներ վիճակահանութեան համար :

Այս տարի եւս Տիկին Թագ. Աբրահամեանի յարգելի դուստրը յաջողեցաւ նըւէրներ ապահովել Վիթթփուանթի ընկերութենէն վիճակահանութեան համար : բոլորին ալ յատուկ շնորհակալութիւններ յայտնուեցան:

Հանդէսը վերջացաւ ուրախ տրամադրութեան մէջ: Բոլոր փոքրերը տանց բացառութեան ստացան պտուղի ծրարիկներ :

Գ. Գ.

ԿՈՉ ԿԷՄԷՐԷԿՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԻԷՆ.— Աշխարհի վրայ ամէն կողմ ցրուած ենք, ամէն անկիւն Հայ մը կայ : Կէմէրէկցին եւս ցրուած ամէն կողմ : Բայց մինչ բազմաթիւ գաւառներ ունին իրենց հայրենակցական Միութիւնը, ինչո՞ւ Կէմէրէկցին քաշուած է անկիւն մը եւ չերեւար ազգային կեանքի մէջ :

Կէմէրէկցիներ ունինք Մարսէյլ, Վալանս, Վիէն, Պէլֆոռ, Փարիզ, Թուլուզ, Կափ : Ունինք նաեւ մտաւորականներ, ինչո՞ւ չհամախմբուինք, ինչո՞ւ մեր բաժինը չբերենք ազգաշինութեան: Մենք ալ կրնանք սան մը որդեգրել դպրոցի մը մէջ՝ բարձր պահելու համար Կէմէրէկցիին հայրենասիրութիւնը : Եւ դեռ ինչ գործեր, որ պատիւ կը բերեն մեր անուան եւ ազգին : Հայրենակիցնե՛ր, ոն ի գործ :

ԹՈՐՈՍԵԱՆ

« ՑԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ • (106)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

— Խեր է, Կիւլիւկ, խեր է, ես պաշըպօշ տեղը մարդու տուն չեմ երթար ... ալ սա խեղճութենէն պիտի ազատիք. կ'օգտէ իշտար ասոր անոր տունը տատեցար նէ ...

Այս յառաջարանին առջեւ, մայր ու աղջիկ շուարած՝ իրարու երես կը նայէին: Արդեօք մէկէնիմէկ հարստացա՞ծ էին. անակնկալ ժառանգութի՞ւն մը եկած գտած էր զիրենք. բայց Կիւլիւկ հանըմ շատ լաւ գիտէր որ թէ իր եւ թէ հանգուցեալ էրկանը շառաւիղները, մինչեւ եօթներորդ պորտէն ալ շատ անդին, ամենապզտիկ ժառանգութեան մը հաւանականութիւն իսկ ընծայելէ անհունապէս հեռու էակներ էին:

Եւ ուրախութեամբ խառն անձկութիւն մը կը նշմարուէր հիմա անոնց դէմքերուն վրայ : Եւ լուացարարուհին՝ երկու ձեռուըները ահագին փորին վրայ իրարու կապած, աչուըները դէպի ձեղուն կը մրմռար.

— Աստուած լսէ ձանդ, էֆէնտի, իմ քաշածս վո՞վ կը քաշէ քի ...

Ատոր համար, շարունակեց Մերկերեան, թէ քու եւ թէ աղջիկանդ բռահաթութեանը համար շատ աղուոր բան մը մտածեցի ...

— Ի՞նչ, Թադէոս աղա :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, տիկին Մարկոսեանը ձեզի իր տունը կ'ուզէ կոր գիշերով ցորեկով . մարուախճիկ կ'ըլլաք Ամիրային տունը ախտարմա կ'ըլլաք, հէմ տուն կը ռահաթնաս, հէմ աղճիկդ:

Հանըմը շատ կը սիրէ կոր Սոֆին, տոքթորն ալ ... Ախճիկդ հանըմին եարտըմ կ'ընէ, կարերը կը կարէ, տուն ալ սանկ նանկ խըզմէթներ կ'ընես, էղաւ կըտաց, վէսէլլամ ... ի՞նչ ըսիր, Կիւլիւկ :

Անճառ փոփոխում մը յանկարծ լուսաւորեց մանկամարդ աղջկան խոշոր ու սեւ աչուըները : Դէմքին տժգունութիւնը մէկէնիմէկ աղուոր շիկնումով մը ողողուեցաւ: Մատուըները, ներքին տենդէն մղուած, փոթեր կը յօրինէին շրջազգեստին վրայ, ու ան անյագօրէն, խելայեղօրէն մօրը կը նայէր՝ լսելու համար պատասխանը զոր անիկա պիտի տար այս փրկարար առաջարկին :

Կիւլիւկ հանըմ այնքան շուարեցաւ եւ սանկ անակնկալ հրաւէրի մը այնքան քիչ կը սպասէր որ ինքն ալ աղջկանը երեսը կը նայէր, անոր կարծիքը առնելու պէս. եւ իսկոյն նշմարելով անոր աչուըներուն մէջ դէմքին գիծերուն վրայ երանութեան անկներեւ փոփոխումը, մօր ընազդական յայտնատեսութեամբ, ըմբռնեց ամբողջ բնականութիւնը հրաւէրին, որ իր ու իր աղջկան կեանքին վրայ նոր, լուսաւոր հորիզոններ կը բանար եւ զոր սա իրենց հիմակուան կենցաղին բոլոր անշքութիւնն ու տառապանքը նկատի առնելով, անհնարին երեւցաւ իրեն մերժել :

Ծնրադիր նստած գետինը, տախտակին վրայ, իր այդ դիրքովը իր ճարպերուն ամբողջ կշիռը եւ առատութիւնը երեւան հանելով, աչքերը ապուշ ու ողոքալից պաղատանքով թրջած, գանձապահին կը նայէր ու կը կմկմար .

— Զիտեմ ի՞նչ ըսեմ, Թադէոս աղա.. անանկ պան մըն է ըսածդ քի նէ հա կըրնամ ըսել նէ չէ... Ամա վուրկէ վուր հանըմը իր քովը կ'ուզէ կոր մեզի. տունո՞վ տեղով մի, սանկ վախիթի մը համար...

— Զէ ճանըմ, ըսաւ Մերկերեան սրտնեղած շեշտով մը, տունով տեղով, հէլպէթտէ ... Աս խտմէթը ծառուընուդ փախցունէք նէ մէյ մըն ալ չէք կտնարհիչ նաղ տեղ չուղեր. ամիրայի տուն է էրթալիքնիդ ... հէ՞, Սոֆի, դուն ի՞նչ կ'ըսես, աւելցուց աղջկան դառնալով :

Սոֆի, որուն շփոթութիւնը այնքան սաստիկ էր որքան ուրախութիւնը անսահման, համեստութիւնը ունեցաւ չէզոք մնալու այս վճռական րոպէին .

— Ես ինչ ըսեմ, մայրիկս գիտէ, պատասխանեց դողդոջ ձայնով :

— Աղէկ կ'ըլլաք, աղջիկս, աղէկ կ'ըլլաք, կը պնդէր գանձապահը, մեկնելու պատրաստուելով. կըմկըմալ չուզեր. վաղը ես մարդ կը ղրկեմ հոս, կէօչէրնիդ կը կապէք կ'ելլաք դուրս աս աղտոտ տեղէն ... լմնցաւ կնաց:

Եւ երկու շուարած, կապկպուած արարածները թողլով որ այդ անակնկալին յուզումները ապրին լուռ ու մունջ, ֆէսը ճակտին վրայ կոխելով եւ .. « մնաք բարով » մը մռլտալով մեկնեցաւ :

Թադէոս աղային մեկնելէն ետքը, Սոֆի եւ իր մայրը, սահմռկած, իրարու երես կը նայէին, անկարող իրենց այլազան զգացումներն իրարու հաղորդելու, ասոր համար կարծես համարձակութիւն պակսելով իրենց քով : Վերջապէս սովորական եւ նախատեսելի բան մը չէր չքաւորութեան այդ անշուք բոյնէն մէկէնիմէկ փոխադրուիլ ամիրայի մը ապարանքին ճոխութեանը եւ պերճութեանը մէջ, այն հանգամանքով նոյն իսկ որով Սոֆի եւ իր մայրը այդ փոխադրութեան պիտի ենթարկուէին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Թաչքը թռնած են նաեւ Դամասկոսի համալսարաններու եւ վարժարաններու ուսանողները :

× Լիբանանի Արտաքին նախարարը՝ Հիւսէյին Ուէյնի յայտարարեց թէ Լիբանանի կառավարութիւնը 12 միլիոն լիբանան ոսկիի (մօտ 20 միլիոն Ն. Ֆ.) վարկ մը պիտի ուզէ խորհրդարանէն Յորդանան գետին հոսակիցին՝ Հասպանի դարձի աշխատանքները կատարելու համար, լիբանանեան հողին վրայ (շուրջ 20 քիլոմեթր) :

Արտաքին Նախարարին համար այս որոշումը տեսակ մը պատասխան է Իսրայէլի կատարած դարձին Յորդանանի գետին համար :

ՄԱՐՈՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Աւելի քան հարիւր հազար հոգի ողջունեցին Մարոքի Թագաւորը որ Դամասկոս հասաւ կիրակի օր : Ա. Միացեալ Հանրապետութեան փոխ – նախագահը Ապտիւլ Հաքիմ Ամէր դիմաւորեց Մոհամէտ Ե. :

Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեան, Փօլատեան եւ Եագուպեան ընտանիքներ (Դամասկոս), Խօքսիւզեան, Աթիշեան եւ Հըրաչեան ընտանիքներ, ինչպէս նաեւ համայն ազգականներ եւ բարեկամներ ցաւով կը հաղորդեն մահը, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան ամենասեղմ շրջանակի մէջ։ Մարսէյլ, 15 Յունուար 1960 :

«Յառաջ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Փօլատեանի :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մեթրօ Փորթ Մայօ

Պաշտամունք այսկիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին :

Կը խօսի Վերապատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին : Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին :

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հէլվաճեան :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ 1960 Յունուար 10ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ: Ներկաներու թիւը կանոնագրային մեծամասնութիւնը կազմած չըլլալով, ժողովը յետաձգուեցաւ 1960 Յունուար 31ին, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, նոյն հաւաքավայրը :

Քուէարկելու իրաւունք ունենալու համար, կը խնդրուի արձանագրուած զօրծօն անդամներէն որ ամէնէն ուշը մինչեւ յառաջիկայ երկուշաբթի Յունուար 25, վերջին պայմանաժամը, կանոնաւորեն իրենց պարտաւոր անդամավճարները 1957էն սկսեալ, եւ ժողովին ներկայանան իրենց անդամատետրով եւ վճարագիրներու ստացագիրներով :

Այս նպատակով, գրասենեակը 32 ռիւ տը Թրէվիզ բաց պիտի ըլլայ ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժամը 18,30էն 21 :

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3.30ին, Սալ Քամբոնայ, Րիւ տը Նիւի, Պորտօ, Պաստիտ :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Դպրոց մը փոխեր (տրամախօսութիւն), Պայուսակը (տրամախօսութիւն), Աչք կապուկ (արամախօսութիւն) : Խմբերգ, արտասանութիւն եւայլն :

Մուտքը ազատ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ .—

Դեղահատի դարը (Հայ–Բոյժ).— Առողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ. Գլըճտէ)— Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (Փրոֆ. Մարգարեան).— Ստամոքսի խոց (Տոքթ. Աշճեան).— Ձուկը Հայաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փիրուզեան).— Ի՞նչ գիտէք ծանծերու մասին (Տոքթ. Այվազեան). — Աւաղ ի վերայ ճանճի (Մինաս Թոխաթցի).— Ականջի ցաւը... քանաէրի նշան (Տոքթ. Ասքանազ).— Խրատներ լեարդի հիւանդներուն (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը ծռեցաւ... (Տոքթ. Քոլոճ).— Ոտքերը չեն բռներ (Տոքթ. Ազատեան).—Զղեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սննդական ու բժշկական արժէքը (Շ. Նարդունի).— Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ. Շ. Օճտո) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ .— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) : Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.) :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ Խասարակապետութիւն .—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200) :
Արտասահման .—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000) :
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Գոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17ին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15-ին Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Նուէրներ փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ — Ընտիր թուղթով .— 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԴՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը :

Գին 500 ֆրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած աննախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ :

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

ՍՕՍԻ Ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հանելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր :

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03 :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 21 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8702 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4503

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՇԷՐԻԱ՞Թ

Մուսթաֆա Քեմալի արմատական բարենորոգումներէն մէկն ալ կրօնքին բաժանումն էր պետութենէն։

Օսմանեան կայսրութեան սահմանադրութեան համաձայն, իսլամութիւնը պետական կրօնք էր, Նախարարական խորհուրդին մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէր Շէյխ իւլ Իսլամը, մեծ եպարքոսէն անմիջապէս վերջ։

Պատմական մեծ դէպք մըն էր ջնջումը խալիֆայութեան, որ օսմանեան սուլթաններու առանձնաշնորհն էր դարձած Սուլթան Սէլիմէն ի վեր։ Ապտիւլ Համիտ իր համիսլամական քաղաքականութեան շնորհիւ է, որ կրցած էր քայքայումէ փրկել կայսրութիւնը։ Իթթիհատի ոճրագործ վարիչները փորձեր էին շահագործել խալիֆայութիւնն ու իսլամական կրօնքը՝ ճիհատ (սուրբ պատերազմ) յայտարարելով 1914ի աշնան՝ դաշնակիցներուն դէմ։ Ուզեր էին Հնդկաստանի իսլամները հանել Անգլիացիներուն դէմ։

Աթաթիւրք միանգամ ընդ միշտ վերջ դրաւ համիսլամութեան։ Համակերպեցաւ Ալեքսանտրէթի ծոցէն դէպի հարաւ գտնուող արաբական հողամասերու անջատման։ Ուժ տուաւ համաթրքութեան։ Կրօնական մոլեռանդութեան տեղ հրահրեց ազգային զգացումը, — Թուրք ցեղի պաշտամունքը։

Եւ ուզելով կապկել արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրները, փորձեց նոր Թուրքիան կառավարել աշխարհական սկզբունքներով։

Սակայն կարելի չէր մէկ օրէն միւսը աշխարհիկ դարձնել Թուրքը, որ ամէն բանէ առաջ իսլամ էր մանաւանդ Անատոլուի մէջ։

Հալք կուսակցութեան ծրագրին դըլխաւոր կէտերէն մէկն ալ «աշխարհականութիւն»ն է։ Դեմոկրատները պիտի չուզէին անշուշտ անկէ ետ մնալ, մանաւանդ որ իրենք զիրենք աւելի յառաջդիմական կը դաւանին։

Եւ սակայն երկու կուսակցութիւններն ալ չեն յաջողած կրօնական մոլեռանդութիւնը արմատախիլ ընել Թուրքին հոգիէն։ 1923էն ի վեր քանիցս յետաշրջական շարժումներ փորձուեցան Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ։

Այժմ տարօրինակ կացութիւն մըն է ստեղծուած։

Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ տարիներէ ի վեր դասակարգի մը պատկանող Թուրքեր,— մանաւանդ Թրքուհիներ— կը տօնեն եւրոպական Ծնունդի եւ Կաղանդի զարթօնքը (բէվէյիռն)։ Ոչ թէ անոր համար որ կը հաւատան Քրիստոսի, այլ պարզապէս զուարճանալու առիթ կը նկատեն այդ տօները։

Վերջերս «Մոնտը» Անգարայի թղթակիցը կը պատմէր թէ տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը այս տարի Կաղանդի զարթօնքը կը զուգադիպէր Մարգարէի ծննդեան տօնին (Մէվլուտ)։ Թուրքերու մէկ մասը այդ գիշերը անցուցեր է մեծ պանդոկներու կամ բառարէներու մէջ՝ կիսամերկ կիներու հետ պարելով։ Միւս մասը՝ մզկիթներու մէջ աղօթելով։

Թղթակիցը դիտել կուտար թէ մզկիթ գացողներուն մէջ կան շատ մը երիտասարդներ, ուսանողներ եւ համազգեստաւոր զինուորականներ, որոնց բոլորն ալ անատոլուցի գիւղացիներ չեն։

Յատկանշական երեւոյթ է այս։ «Աշխարհականացում»էն 37 տարի վերջ ալ նոր սերունդը սերտօրէն կապուած է իսլամական կրօնքին եւ մզկիթ կը յաճախէ բարեպաշտօրէն։

Կառավարութիւնն ալ պարտաւորուեր է պաշտօնականացնել Մէվլուտի տօնը եւ Պոլսոյ ձայնասփիւռը նոր տարուան գիշերը ամբողջ Երկուշաբթի ժամ յատկացուցեր է Ֆաթիհի մզկիթին արարողութեանց։

Յօսնակը յայտնած է թէ «Մէվլուտ»ը կազմակերպուած է Դեմոկրատ կուսակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին ու հօճաներու եւ մօլլաներու ընկերակցութեան հետ միասնաբար։

Ո՞ւր կ'երթայ Մէնտէրէսի Թուրքիան։ Դէպի Շէրիա՞թ։

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՍԻՒ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէկ արձագանգ հանդիսացած էինք Զօր. Մասիւի մէկ յայտարարութեան, որուն համաձայն Ալժերիոյ բանակի պատասխանատուն կը կասկածէր թէ բանակը կը շարունակէ հնազանդիլ Զօր. տը Կոլի քաղաքականութեան։ Մասիւ կը հերքէր այդ խօսքերը զորս հրատարակած էր գերմանական «Զիւտտէօյչէ Ցայթունկը» բայց թերթին խմբագրութիւնը եւ մանաւանդ այն թղթակիցը որ հեռաձայնով հաղորդած էր Մասիւի հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը,կը հաստատէին բառ առ բառ յօդուածին բովանդակութիւնը։

Մասիւ իր յայտարարութիւններով կը դատապարտէր նոյնիսկ նախագահ տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը եւ կը մտածէր նաեւ թէ յաջորդ մը պէտք է գտնել տը Կոլի։

Մասիւի խօսքերը որ կը հրատարակուէին ճիշդ Յունուար 22էն երեք օր առաջ չէին կրնար, հակառակ բոլոր հերքումներուն, աղմուկ եւ յուզում չարթնցնել նախ Ալժերիոյ ապա նաեւ Փարիզի մէջ։ Ծանօթ է որ Յունուար 22ին Զօր. տը Կոլ նոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ Ալժերիոյ մասին։

Միջադէպը որուն հետեւանքով Փարիզ կանչուեցան Ալժերիոյ զինուորական եւ քաղաքային պատասխանատուները, ցոյց կուտայ ամէն պարագայի մէջ որ որոշ տագնապ մը գոյութիւն ունի բանակին մէջ։

Զուգընթաց այս կացութեան, Ալժերիոյ մէջ քաղաքական ջերմաչափը կը բարձրանայ։ Ալժերիայի քաղաքապետներու դաշնակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց առջի օր, խստօրէն դատապարտելով Զօր. տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը իր ամբողջութեան մէջ։

Զօր. Մասիւի տեսակցութիւնը Քեմփաքիի հետ որ գերմանական թերթին թղթակիցն է, տեղի ունեցած է չարաթ օր գերման թարգմանի մը ներկայութեան։ Մասիւի հերքումը կրցաւ սակայն միտքերը հանդարտեցնել պարզ այն պատճառով որ նման յայտարարութիւններ եղած են արդէն հոս – հոն, պատասխանատու բարձրաստիճան սպաներու կողմէ։ Բանակը ապահովութիւններ կ'ուզէ պետութենէն եւ ըստ իրեն այդ ապահովութիւնները կը պակսին անորոշ ձգելով կացութիւնը։ Պատերազմը կը շարունակուի, իսկ անդին Ալժ. Ազատագրական ճակատը եւ կարգ մը Ալժերիացիներ կը նոյնացնեն «ինքնորոշում» եւ «անկախութիւն»։

Նման կացութեան մը առջեւ Մասիւի տեսակցութիւնը Միւնխէնի ազատական թերթին մէջ հրատարակուած՝ կրնար միայն պատրուակ մը հանդիսանալ պայթեցնելու համար տագնապ մը որ առնէ մը ի վեր կը հասուննար։ «Զիւտտէօյչէ Ցայթունկ»ի խմբագրութիւնը հաստատելով տեսակցութեան բովանդակութիւնը կը բացատրէ նոյն ատեն թէ թերթին նպատակը չէ եղած միջամուխ ըլլալ Ֆրանսայի ներքին հարցերուն եւ կ'աւելցնէ թէ երկու անգամ հեռաձայնած է իր թղթակիցին՝ ապահովութիւն ստանալու համար, նկատի առնելով Մասիւի յայտարարութեանց ծանր հանգամանքը։ Գալով թղթակիցին ոչ միայն կը պնդէ Մասիւի խօսքերուն ճշգրիտ վերարտադրութեան, այլ եւ կ'աւելցնէ թէ Զօր. Շալ, իր կարգին, ըսած է.«Մի՛ մոռնաք, որ մենք, բանակը, Ալժերիոյ մէջ ենք եւ երբեք չենք ձգեր Ալժերիան»։

Երեքշաբթի օր Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Ալժերիոյ վերաբերեալ զինուորական հերթական ժողովը։ Կը կարծուի թէ այդ նիստին ընթացքին որոշուած է Փարիզ կանչել Մասիւն եւ միւս պատասխանատուները։ Կանչուած է նաեւ զինուորական թարգմանը որ ներկայ եղած է տեսակցութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆԼԷ, ելմտական նախկին Նախարարը իր պաշտօնը յանձնեց Վիլֆրիտ Պոմկարթնէրի, եւ Քօթ տ'Ազիւր մեկնեցաւ քանի մը օր հանգստանալու։

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ Նախարար՝ Անտրէ Մալրօ երեքշաբթի օր ամերիկեան վեթեքաններու բարձրագոյն շքանշանը ստացաւ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ հակասեմական ցոյցերը համայնավարներու կողմէ կազմակերպուած են։ 1959ի սկիզբը արեւելեան Գերմանիոյ ընկերվարական – համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ նիստին ընթացքին, որուն նախագահած է Վալթէր Ուլպրիխթ, կեդրոնական կոմիտէն նկատած է որ.— «Հակասեմական ձգտումներու տարածման վերաբերեալ յայտարարութիւններ եւ հրատարակութիւններ Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ մեծ օգտակարութիւն կրնան բերել նուաստացնելու համար Գերմանիոյ վարկը արեւմտեան իր զինակիցներուն եւ չէզոք երկիրներու աչքին»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը երկու օր հիւրը եղաւ Խրուշչեւի անոր տաչայի մէջ։ Հիւրերու կարգին կային Միկոյեան, Կոզլով եւ Կրոմիքօ ընտանիքները։

ԹԵՀՐԱՆ հասած է ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւն մը ուսումնասիրելու համար Պարսկաստանի զինուոր. կացութիւնը։ Պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Շահին կողմէ, ապա մեկնեցաւ Փաքիստան։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Խորհրդ. Միութիւն այցելելէ ետք պիտի անցնի Ճափոն։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը մառեշալ Վորոշիլով Հնդկաստան մեկնած է պաշտօնական այցելութիւն մը տալու համար։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ հնդկական հանրապետութեան հիմնարկութեան տարեկան տօնակատարութեան։ Վորոշիլովի այցելութեան պիտի յաջորդէ Խրուշչեւի այցելութիւնը։

ՖՐԷԺԻՒՍԻ աղէտին վերջնական հաշուեկշիռն է.— 421 մեռեալ եւ անհետացած, 2524 ընտանիք, առանց ապաստանի։ Թաղապետութիւնը 21 միլիոն Ն. Ֆ. գանձած է։

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ, Ատլանտեան Ուխտի Ընդհ. քարտուղարը՝ Սփաք դէմ արտայայտուեցաւ հիւլէական ֆրանսական ռումբին, չեչտելով.— «Ինկապէս անհրաժե՞շտ է Եւրոպայի վարկին համար որ երկրորդ անգամ մը տեսնէ ինչ որ Ամերիկան արդէն տեսաւ։ Եւ արդեօ՞ք Մ. Նահանգները վտանգի մէջ կ'ըլլային եթէ իրենց բարեկամներուն հաղորդէին ինչ որ իրենց թշնամիները արդէն գիտեն»։

ԵԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻՐԷՐ...

Խորհրդային Արհեստակցական Ընկերութեան Թրուտ պաշտօնաթերթին վերջին թիւին մէջ, լրագրող մը աշխարհատարած եւ մարդկութեան օգտաւէտ միջազգային ձեռնարկներու ծրագիր մը կ'առաջարկէ։ Եթէ աշխարհի բոլոր պետութիւնները հարկ եղած բարի կամեցողութիւնը ի գործ դնեն որպէսզի ապազինումը իրապէս ընդհանուր եւ ամբողջական ըլլայ, եթէ աշխարհի բոլոր մարդիկը ձեռք ձեռքի տային որպէսզի խաղաղութիւնը ընդմիշտ տիրէ, հետեւեալ հանրօգուտ մեծագոյն ձեռնարկները կարելի պիտի ըլլար կատարել.—

Հոր մը բանալ մինչեւ աշխարհի կեդրոնը, այնտեղ ուր երկրագունդի խաւը ամէնէն բարակն է եւ հազիւ 12 կամ 14 հազարամեթր խորութեան կը հասնի՝ Խաղաղական Ովկիանոսի տակ։Այս միջոցով կարելի պիտի ըլլայ լուսաբանել մեր մոլորակին կազմութեան վերաբերեալ կարգ մը առեղծուածներ. եւ մանաւանդ հաստատել երկրաբանական այն կարեւոր գիտելիքը թէ՝ ժամանակի ընթացքին երկրագունդը կը տաքնայ թէ կը պաղի։

Շինել աշխարհի երեք հեռաւոր ցամաքամասերը իրարու հետ ուղղակի յարաբերութեան դնող ամէնէն երկար երկաթուղին։ Մայր գիծէն մեկնող, երկու գլխաւոր ուղիներով ցամաքային հաղորդակցութեան մէջ դնել Լոնտոն, Մոսկուա եւ Նիւ Եորք։ Մէկ գիծը Մանշի ջրանցքին տակէն անցնող փապուղիովմը, նոյնպէս ընդծովեայ գիծ, միւսը՝ Ասիան Հիւսիսային Ամերիկայէն բաժնող եւ Խաղաղական Ովկիանոսը Սառուցեալին միացնող նեղուցին տակէն եւ կամ նեղուցը կտրող թումբի մը վրայէն ընթացող երկաթուղիով։ Այդ ուղիղ գիծերուն վրայ ընթացող շոգեկառքերուն համար կարելի է ժամական երեք հարիւր հազարամեթր արագութիւն մը նախատեսել, առանց որեւէ արկածի կարելիութենէ վախնալու։

Հիմալայա լերան տակ փապուղի մը ծակել, որուն միջոցով կարելի պիտի ըլլայ Հնդկաստանը ու Չինաստանը ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ դնել։

Սահարայի մէջ ստեղծել արուեստական ծով մը, այնտեղ հոսեցնելով Միջերկրականի ջուրերը՝ յատուկ ջրանցքներու միջոցով։

Ճիպրալթարի ջրանցքը խափանել թումբով մը, ցամքեցնել Միջերկրականի մէկ մասը եւ այդպէսով բարեբեր հողերու նոր տարածութիւններ ստեղծել։

Ատլանտեան Ովկիանոսի մէջ թումբ մը բարձրացնել, որուն միջոցաւ կարելի ըլլայ՝ Մեքսիքայի ծոցէն դէպի Նորվեկիա ընթացող, Կըլֆ-Սթրիմ տաք օդի բնական հոսանքին որոշուած ուղղութիւններ տալ, հիւսիսային Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներու այս կամ այն մասին մէջ, ըստ կամս, տաք կլիմաներ ստեղծելու համար։

Եւրոպան Հիւսիսային Ափրիկէի միացնող փապուղի մը փորել, Ճիպրալթարէն մինչեւ Ջէութա։

Հարաւային Ամերիկայի երեք մեծագոյն գետերը իրարու միացնող ջրանցք մը ստեղծել, այդ աշխարհամասի առողջին կարեւոր խնդիրը լաւագոյն կերպով լուծելու համար։

Ոռոգումի ալ գործածելու նպատակով, երկրագունդի երկու բեւեռներէն անջատուող եւ ծովերուն մէջ թափառող սառնակոյտերը քաշել ու տանիլ դէպի երկու Ամերիկաներու խոպան հողամասերու մօտ ծովեզերքները եւ տեղւոյն վրայ հալեցնելով, օգտագործել սառի այդ հսկայ զանգուածներուն պարունակած անուշ ջուրի անհատնում քանակները։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՕԹՆԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ամերիկայէն դարձին, Խրուշչեւ ի միջի այլոց յայտարարեց որ ըստ իր դիտածին ու դատածին, դրամատիրութեան տնտեսական դրութիւնը չէր կրնար այնքան ազդու եւ արդիւնաւոր ըլլալ՝ որքան էր ընկերվարական դրութիւնը:

Հակոտնեայ դրութիւնները բաղդատելու այս խորամանկօրէն պարզ ձեւը զարմանալի չէ անշուշտ, մանաւանդ երբ կը գործածուի ի պէտս բազմութիւններու, քանի որ համայնավար նիւթապաշտութեան հիմը, կրօնական դաւանանքի մը պէս, կը յենու հաւատքի մը վրայ:

Խականը Միութեան ժողովուրդներուն տասնեւ անգամ մը եւս պատգամելն ու կրկին հաստատելն է այն ինչ որ քառասուն տարիներէ ի վեր կը կրկնուի իրենց, նախընտրելութեանը մասին վարչաձեւի մը՝ որուն տակ կ'ապրին քառասուն տարիներէ ի վեր:

Խորհրդային մամուլն ու իշխանութիւնները կը շարունակեն ըստ առաջնոյն դրուատել վարչաձեւին նուաճումներն ու ձեռք բերած արդիւնքները: Կը հաւաստեն թէ Խորհ. Միութեան արդիւնաբերութիւնը զօրացած է եւ արտադրութիւնը հսկայ համեմատութեամբ աճած: Իր մասնագէտներուն գերակայութիւնը ակներեւ եւ անվիճելի իրողութիւն է: Հետեւաբար, հաւատք ընծայելով ըսուածներուն, քանի մը տարիէն Միութեան ժողովուրդները այնպիսի բարգաւաճ տնտեսութիւն մը եւ ապրելակերպի այնպիսի բարձր մակարդակ մը պիտի ունենան՝ որոնց հասնիլ դրամատիրական երկիրները չեն կրնար երազել անգամ:

Քառասուն տարիներէ ի վեր հոլովուած այս «ապաղայապաշտ» յանկերգը պատճառ չկայ որ չկրկնուի 41րդ տարին ալ: Հաւատքի հարց է եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ դադրի, քանի որ խնդրոյ առարկան միշտ ապագան է:

Անժխտելի է որ խորհրդային տնտեսութիւնը նկատելիօրէն զարգացած է պատերազմէն ի վեր: Բայց արտադրութեան աճումը համեմատական տոկոններով ներկայացնելու ձեւը չի կրնար յաջողութեան իրական պատկերը տալ: Այսպէս, ճարտարարուեստի մարզին մէջ յետամնաց երկիր մը, որպիսին էր Ռուսաստան նախ քան յեղափոխութիւնը, կրնայ քանի մը տարուան մէջ կրկնապատկել իր ճարտարարուեստական արտադրութիւնը, առանց որ այդ կրկնապատկութիւնը կարելի ըլլայ երկրին ընդհանուր տնտեսութեան մէջ բացարձակ յաղթանակ մը նկատել:

Պէտք չէ անտեսել նաեւ այն պարագան՝ որ Խորհ. Միութեան վարչական ամենազօր մեքենան ի վիճակի է, իր իսկ վճիռով միայն, արտադրութեան այս կամ այն մարզին բացառիկ եւ արտակարգ ճիգեր պարտադրելու, ի հեճուկս եւ ի վնաս ուրիշ մարզերու եւ ի մասնաւորի զանգուածներու սպառողական պահանջները բաւարարող մարզերուն: Ինչ որ նոյն թափով կարելի չէ անշուշտ, եթէ ոչ բոլորովին անհնար, արեւմտեան երկիրներու մէջ:

Այդ պարտադրեալ ճիգերուն արդիւնքը բնականաբար յոխորտանքի եւ հպարտ ցուցադրութեան առիթ ու միջոց կը դառնայ: Բայց այդ պարագային ինչ որ կամովին մոռացութեան կը տրուի, ինչ որ մութի մէջ կը ձգուի, այն միւս մարզերն են՝ որոնք երկրորդական նկատուելու չար բախտին՝ արժանացած են, որոնց պարտադրուած զոհողութեամբ սակայն կարելի եղած է իրականացնել ընտրեալ մարզերուն յաջողութիւնը:

Ծանր ճարտարարուեստին զարգացումը ապահովելու համար, խորհրդային իշխանութիւնը հարկադրուած էր շատ ժլատութեամբ բաժնել ժողովուրդին ապրուստին համար առօրեայ անհրաժեշտ նիւթերն եւ իրերը:

Բիրտ ուժ պահանջող քաղաքականութիւն մը, որովհետեւ մարքս-լենինեան վարդապետութիւնը, յաչս զանգուածին, դժուարաւ կրնար ապրելու համար անհրաժեշտ սնունդին, հագուստ-կապուստին եւ մնացեալին տեղը բռնել: Ժողովուրդներու բնածին առողջ դատողութիւնը չի կրնար համոզուիլ որ ապագայի փարթամութեան փոխարժէքը ներկայի թշուառութեամբ միայն կարելի է վճարել եւ վճարել կանխիկ, փարթամութիւնը թէականին վստահելով:

Խրուշչեւ իշխանութիւնը ձեռք ձգելէ վերջ, ուզեց սրբագրել ծրագիրներ ու մասնագէտներուն ծայրայեղութիւնները եւ նախագիծերուն չափազանցութիւնները: Ըմբռնեց որ ի վերջոյ կարելի չէր աշխատաւոր բազմութիւնները յաւիտենապէս զրկել այն բոլորէն՝ որ մարդկօրէն անհրաժեշտ էր իրենց եւ որուն կը տենչային կարօտի տառապանքով:

Խրուշչեւ 1957 Փետրուարին յաջողելով պարտադրել իր տեսակէտները, հեռացուց «կեդրոնաձիգ» ծրագիրներու անդրդուելի մասնագէտները՝ զորս պատասխանատու բռնեց գործադրութեան մէջ եղող հնգամեայ ծրագրին առաւել քան միջակ արդիւնքներուն: Քայլ մը եւս առաջ երթալով, նախ քան նոր ծրագիր մը մշակելը, Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութեան կառավարութեան եւ իւրաքանչիւր տնտեսական ազգային խորհուրդին յանձնեց իրենց երկրին պէտքերն ու պահանջները ճշդելու եւ սահմանելու հոգը եւ որոնց համադրութեամբ նախագծուեցաւ նոր ծրագիրը, որ այս անգամ եօթնամեայ է եւ որուն գործադրութիւնը պիտի աւարտի 1965ին:

Ներկայի եօթնամեայ ծրագիրը կը փոխարինէ ուրեմն վեցերորդ հնգամեայ ծրագիրը՝ որ 1956ին վաւերացուած ըլլալով, տարի մը վերջ մէկ կողմ կը դրուէր արդէն Խրուշչեւի որոշումով:

Եւ սակայն եօթնամեայ նոր ծրագիրն ալ շատ յախուռն կը թուի իր նախատեսութիւններուն մէջ: Այսպէս եօթը տարուան մէջ հանրօգուտ ձեռնարկներու յատկացուած գումարներուն քանակը պիտի ըլլայ այնքան՝ որքան եղած է 1917ի յեղափոխութենէն մինչեւ 1958: Ուրեմն խորհրդային իշխանութիւնը հանրօգուտ ձեռնարկներու մարզին ի նպաստ եօթը տարուան մէջ պիտի ծախսէ այնքան՝ որքան ծախսած է արդէն 41 տարուան իր տիրապետութեան ընթացքին:

Դարձեալ, 1958ի արտադրութիւնը հիմ բռնելով, եօթնամեայ ծրագրի վերջաւորութեան ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 85 առ հարիւր համեմատութեամբ աճած պիտի ըլլայ, երկրագործական արտադրութիւնը՝ 70 առ հարիւր, իսկ ներքին սպառողական կարիքներու արտադրութիւնը՝ 65 առ հարիւր: Կը տեսնուի ուրեմն որ այս նոր ծրագիրն ալ իրապէս յանդուգն է լայն յաջողութիւններու իր հեռանկարներով:

Բայց ինչ որ մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ, սպառողական պահանջներու, այսինքն ժողովուրդին անհրաժեշտ իրերուն, սնունդին, հագուստ-կապուստին, առտնին կահ-կարասիներուն արտադրութեան համար ծրագրուած 65 առ հարիւրի յաւելումն է, ինչ որ շատ աւելի կը մօտենայ ծանր ճարտարարուեստի արտադրութեան համար նախատեսուած աճումին՝ քան եղած է երրեք հնգամեայ ծրագիրներու ընթացքին: Ասիկա իրապէս նոր երեւոյթ մըն է խորհրդային տնտեսութեան մէջ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

(1 – Շար)

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ ԻՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ

Բ.

Նո՛ր տարագրութեան կամ, ընթացիկ բառով, գաղութահայութեան համար, բնակութեան անմիջական հանգրուաններ եղան, գլխաւորաբար Մերձ-Արեւելքի, Պալքաններու, Եւրոպայի, Հիւսիս. ու Հարաւ. Ամերիկայի այն երկիրները, — Պարսկաստան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Եգիպտոս, Յունաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ եւ Հարաւ. Ամերիկայի կարգ մը երկիրներ, — ուր ժամանակի ընթացքին, աստիճանաբար կազմուած էին սակաւաթիւ հայ գաղութներ: Տասնեակ հազարներով նորեկ գաղթականներու ժամանումը, թուական թէ իմացական տեսակէտներով, կարեւոր նպաստ մը եթէ ոչ իրական բարիք մը հանդիսացաւ վերոյիշեալ կարգ մը երկիրներու ցանուցիր եւ անկազմակերպ Հայութեան համար, հայ կեանքին հետ կրկին հաղորդակից ըլլալու եւ նոր կազդոյր ու աւիշ ստանալու տեսակէտներով: Քանի որ, ժամանակի ընթացքին, եւ տարիներու թաւալումին զուգահեռ, յիշեալ գաղութներէն ոմանք, որոշապէս ազդուած էին տեղական աննպաստ պայմաններէն ու միջավայրէն եւ շատ բան կորսնցուցած իրենց հայկական ազգային դիմագծէն ու զգացումներէն:

Նորեկները, իրենց թուական գերակշռութեամբ ու մտաւորական պատրաստութեամբ, ինչպէս նաեւ, հանրային կեանքի փորձառութիւններով, մեծ դեր կատարեցին գաղութահայ հանրային եւ ազգային կեանքի թարմացման եւ վերանորոգման մէջ: Նորեկները, շատ մը առաւելութիւններու կարգին, իրենց հետ բերին հաւատք, խանդավառութիւն, զոհաբերութեան ոգի, պատասխանատուութեան գիտակցութիւն, ազգային մտահոգութիւն եւ հանրային հետաքրքրութիւններ: 1920էն 1930 թուականները երկարող տասնամեայ շրջանը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ Դաշնակցական անհատներու գործօն մասնակցութեամբ, եղաւ կազմակերպական եռուն շրջան մը գաղութահայութեան համար: Շատ մը երկիրներու մէջ, նորեկները իրենք նախաձեռնարկ եղան ազգային, եկեղեցական կամ հանրային կեանքի այլ ասպարէզներու կազմակերպութեան, յաճախ ստանձնելով ղեկավարող եւ պատասխանատու դերեր, ի՜նչ ինչ ասպարէզներու մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան մղումով, անմիջական թելադրանքներով եւ Դաշնակցական անհատներու գործօն մասնակցութեամբ, բուն կուսակցական կազմակերպական աշխատանքներուն զուգընթաց, շատ մը վայրերու մէջ ստեղծուեցան ազգային եւ դպրոցական շէնքեր, եղան թեմական ընտրութիւններ, կազմուեցան բազմաթիւ միութիւններ, ազգային, մշակութային, մարզական եւ բարեսիրական — խնամատարական առաջադրութիւններով:

Եթէ ապագային, օր մը հարկ ըլլայ ձեռնարկել գրելու գաղութահայ կեանքի այսօրուան պատմութիւնը, հեռու հայ կեանքը աւելցող կիրքերէն եւ կողմնակցական շէյ հաշիւներէն, միայն դէպքերը եւ իրողութիւնները առարկայականօրէն դատելէ ու վերլուծելէ յետոյ, ապագայ պատմագէտը, անկասկած, գնահատական եւ խանդաղատալից տողեր պիտի նուիրէ Դաշնակցութեան, պանծացնելով անոր կողմէ կատարուած բազմաթիւ դրական աշխատանքները, թէ՛ ազգապահպանման, թէ՛ հանրային կեանքի կազմակերպութեան, թէ՛ քաղաքական, ազգային, մշակութային եւ թէ ալ կրթական բազմապիսի ասպարէզներու վրայ: Որովհետեւ, առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ գաղթահայ կեանքի մէջ, Դաշնակցութիւնը եղաւ առաւել չափով շինարար, եւ դրական ազդակներէն գլխաւորագոյնը: Նոյնիսկ այսօր, ինչ որ կայ գաղութներու մէջ իբրեւ դրական գործ, իբրեւ մխիթարական երեւոյթ, այդ կը պարտինք միայն Դաշնակցութեան կամ Դաշնակցական անհատներու նախաձեռնութեան, անոնց անշահախնդիր աշխատանքներուն եւ ստանձնած անհուն զոհողութիւններու, գաղութերու ազգային դիմագրական կարողութիւնները աստիճան մը եւս աւելցնելու, հայրենասիրական ոգին վառ պահելու եւ իր ապագային ու հայրենիքին հանդէպ հաւատքն ու յոյսը մշտնջենապէս կենդանի եւ անշէջ դարձնելու առաջադրութիւններով:

Սակայն, դժբախտաբար, այս շինարար եւ միայն ազգապահպանման ու գաղութներու ազգային կազմակերպութեան ձգտող աշխատանքները, կարելի չեղաւ դիւրութեամբ եւ ամբողջապէս գլուխ հանել: Պատճառները՝ կ'ենթադրեմ թէ ծանօթ են բոլորին: Եթէ՝ գաղթահայութեան ընդհանուր կազմակերպութիւնը այսօր ալ կը մնայ հրամայական անհրաժեշտութիւններէն մէկը, եւ չունինք Սփիւռքի մէջ ցրուած մէկ միլիոնէ աւելի Հայութեան կեանքը ընդհանուր յայտարարի բերող համազգային վստահութիւն վայելող իշխանութիւն, պատճառը այն է, որ բացասական մութ ուժեր եւ օտար վարդապետութիւններով ու գաղափարներով սնած մարդիկ, իրենց առաջնակարգ գաղափարներով սնած մարդիկ, ի-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

«Հէնց այդ միջոցին պատահմամբ ձեռքըս ծոցս տարի եւ շօշափեցի այդտեղ Շուբինի նամակը :

— Ախ, ինչ յիմարութիւն արի ես, բացագանչեցի յանկարծ, այս նամակը պէտք է տիրոջը յանձնենք :

— Ի՞նչ նամակ, հարցրեց ընկերս :

— Այ, այս «Ա. Բ. Գ.»ը :

— Թող, բան չունի՞ս, դրա տիրոջ հէքըն անիծած, ի՞նչ կը կորցնի եթէ վաղն ստանայ :

— « ց'Պահանջ» է, այ մարդ, կարող է ժամադրութեան խանգարում պատճառել, նկատեցի ես ծիծաղելով :

— Ինձ ինչ, թող խանգարուի: Բայց չէ, տուր ինձ այդ նամակը, ես պիտի կարդամ, տեսնեմ ո՞վ է դա, որ յաճախ ժամադրութիւններ է նշանակում: Անշուշտ գեղարուեստի երկրպագուներից մինն է...

— Թող, բան չունի՞ս, ասացի ես լըրջութեամբ եւ կամեցայ ծոցս դնել ծրարը: Բայց ընկերս արագութեամբ յափշտակեց դայն ձեռքիցս եւ մի ակնթարթում ծրարը պատռեց :

— Երդուեցնում եմ քեզ այն ամէնով, ինչ որ սուրբ է քեզ համար, մի կարդար այդ նամակը, բացագանչեցի ես :

— Ծրարն արդէն պատռել եմ, այսպէս հօ չես կարող տիրոջը վերադարձնել, պատասխանեց ընկերս՝ շարունակ ծիծաղելով եւ ինձանից փախչելով :

— Ուրիշ ծրարում կը դնեմ, թող

— Անկարելի է, այս նամակը պիտի կարդանք, ասաց նա վճռաբար :

— Ուրեմն մի պայմանով, յարեցի ես, տեսնելով որ նրա ձեռքից չեմ կարող այդ գիրն ազատել :

— Ի՞նչ պայմանով, հարցրեց նա:

— Այն, որ առաջ ես կարդամ եւ եթէ յարմար գտնեմ բովանդակութիւնը քեզ հաղորդելու, այն ժամանակ միայն հաղորդեմ *

— Համաձայն եմ, ասաց ընկերս եւ վերադարձրեց նամակը :

« Եթէ գինին տաքացրած չլինէր ուղեղըս, գուցէ այդ գրի ծալքն անգամ չշարժէի: Բայց արդէն անբնական դրութեան մէջ լինելով եւ իմ ձեռքում բաց տեսնելով այն ծածկագիրը, որ այնքան շատ հետաքրքրել էր ինձ, հրապուրուեցայ եւ բացի...: Բայց, Աստուած իմ, ի՞նչ տեսայ... Աշխարհն առես չուռ եկաւ գլխիս եւ գինովութիւնը վայրկենապէս անցաւ: Զգացի որ աչքերս սեւանում են եւ գետինը շարժւում է ոտքերիս տակ. ուստի մէջքըս դէմ տուի ծառին:

— Ի՞նչ պատահեց քեզ, եղբայր, ինչո՞ւ գոյնդ թռաւ. ի՞նչ կար այդ նամակում, հարցրեց ընկերս բոլորովին չուարած .

Ոչինչ .. ոչինչ ... կառք բերել տուր, իսկոյն պիտի գնամ քաղաք, հազիւ շշնչացի ես, որովհետեւ բերանս վայրկենապէս ցամաքել ու լեզուս դառնացել էր, խօսել չէի կարողանում :

« Ընկերս կարծես գուշակել էր ինձ հասած դժբախտութիւնը, ուստի առջեւս արձանացած ոչինչ կարողանում էր խօսել: Մի քանի վայրկեան այսպէս լուռ մնացինք : Նա նայում էր ինձ վրայ, իսկ ես օդի տարածութեանը, որ այդ վայրկեանին թւում էր ինձ պղտոր ու մթին, ես շունչ էի քաշում այնպէս ծանր ու դժուարութեամբ, որ կարծես թէ թոքերս ճնշում էր մի երկանաքար : Ապա տեսնելով որ ընկերոջս ներկայութիւնը աւելի է ծանրացնում իմ թշուառ դրութիւնը, ասացի նրան նուաղած ձայնով :

— Ես հեռանում եմ այստեղից, մի հետեւիր ինձ, խնդրում եմ :

« Ընկերս կանգնած տեղից մինչեւ անգամ չշարժուեց: Ես դողդոջուն քայլերով դէպի ծառերի խորքերը հեռացայ :

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(11 Շար.)

րենց առաջնակարգ պարտականութիւններէն մէկը դարձուցեր էին միշտ խուչաձեւել եւ խուչընդոտներ յարուցանել՝ Դաշնակցութեան աշխատանքները եւ հրապարակ նետած գաղափարները ձախողութեան դատապարտելու միակ մտահոգութեամբ, անշուշտ, բարոյապէս հովանաւորուած եւ նիւթապէս քաջալերուած միջազգային համայնավարութեան կեդրոնով ինքզինքը հայրենի իշխանութիւն յորջորջող Սովետական Հայաստանի վարիչներուն ու կարմիր իշխանաւորներուն կողմէ:

Այսօր, հակառակ մեր ցանկութեան, եթէ ակամայ ստիպուած եղանք այս ցաւալի հաստատումները ընել՝ պատճառը այն է որ ռեւէ պարկեշտ եւ հայրենասէր Հայ, Սփիւռքի թէ Հայաստանի մէջ, անկեղծօրէն պէտք է ուրախանար եւ հնարաւոր բոլոր միջոցներով զօրավիգ կանգնէր Դաշնակցութեան գաղթաշխարհի մէջ կատարած օգտակար ձեռնարկներուն համար, ըլլայ հայապահպանման, հայ ազգային կամ հանրային կեանքը կազմակերպելու, հայ մշակոյթը զարգացնելու եւ Հայկական Դատը հետապնդելու ուղղութեամբ իր ցուցաբերած եռանդին ու նախանձախնդրութեան համար: Որովհետեւ, անժխտելի իրողութիւն է այլեւս որ, տարագիր Հայութեան հայ մնալը, ազգայնօրէն կազմակերպուիլը, հայ մշակոյթի զարգացումն ու յառաջդիմութիւնը, Հայ Դատի հետապնդումը եւ Սփիւռքի Հայութեան խաղաղ համակեցութիւնը, միայն կրնայ դրական անհուն օգտակարութիւններ ապահովել հայ ազգային հաւաքականութեան եւ հայ հայրենիքին համար, թէ՛ թուական, թէ՛ տնտեսական եւ թէ հոգեկան տեսակէտներով:

Սակայն, վերոյիշեալ աշխատանքները, պարզ է որ իրենց ազգային մտահոգութիւններով, խոտոր կը համեմատին բոլշեւիզմի գաղափարաբանութեան եւ նման ցանկութիւնները կը նկատուին քաղքենիազգայնական թեքումներ, որոնց հեղինակները խստագոյն պատիժներու արժանացած են բոլշեւիզմի տիրապետութեան ենթակայ բոլոր երկիրներու մէջ: Հետեւաբար, հայանուն բոլշեւիկը չի կրնար, եւ եթէ ուզէ ալ, արտօնուած չէ ուրախանալու վերոյիշեալ աշխատանքներով, որովհետեւ հայապահպանումը, տարագիր Հայութեան ազգային – հաւաքական կազմակերպուածութիւնը, հայ մշակոյթի յառաջդիմութիւնը, Հայ Դատի հետապնդումը, եւ կամ աշխարհի չորս կողմը ցրուած տարագիր Հայութեան հայրենադարձը կամ խաղաղ համակեցութիւնը, երբեք ինքնանպատակ չէ եղած բոլշեւիկ վարիչներուն եւ իշխանաւորներուն համար: Այլ պարագաներու բերումով եւ պայմաններու թոյլ տուած չափով, այդ բոլորը օգտագործուած են իբրեւ միջոց, տասնեակ տարիներէ ի վեր, անխնայ եւ գռեհիկ կերպով պայքարելու Դաշնակցութեան դէմ, զայն անընդհատ հարուածելու, Դաշնակցութեան շինարար աշխատանքները խափանելու, անոր կարեւոր ձեռնարկները ձախողեցնելու, զայն բարոյապէս ու ֆիզիքապէս մեռցնելու, կազմակերպական մեքենան քայքայելու, զայն յաչս հայ ժողովուրդին եւ հիւրընկալ երկիրներու իշխանութեանց կասկածելի ցոյց տալու եւ վարկաբեկելու մտահոգութեամբ: Այս բոլորէն ի՞նչ օգուտ կրնայ սպասել հայ ժողովուրդը, կամ այս խելագար մտայնութիւնը եւ գռեհիկ պայքարին իբրեւ անմիջական հետեւանք, գաղթաշխարհի մէջ ստեղծուած անբաղձալի կացութիւնը ի՛նչ չափով կը համապատասխանէ տարագիր Հայութեան հաւաքական շահերուն, այդ մասին երբեք չի մտածեր բոլշեւիզմը, ինչպէս չեն մտածեր նաեւ Հայաստանի բոլշեւիկ իշխանաւորները: Եւ, տրամաբանօրէն, արդար ըլլալու համար, պէտք է ընդունիլ թէ իրաւունք ալ ունին, որովհետեւ, Հայաստան եւ Հայութիւն, ժամանակի խընդիրներ են բոլշեւիզմին համար, քանի որ հիմնական նպատակն է համաշխարհային յեղափոխութիւնը եւ եթէ հարկ ըլլայ զոհել Հայաստանն ու ամբողջ հայ ժողովուրդը համաշխարհային յեղափոխութեան համար, ապահովաբար մէկ վայրկեան իսկ պիտի չվարանին բոլշեւիկ վարիչները:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅՐ ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

Վերջերս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հրաւէրով Հայր Մկրտիչ վրդ. Պոտուրեան կը մեկնի Ս. Էջմիածին իբր հիւրը Վեհափառ Հայրապետին, որ զինք մօտէն կը ճանչնար, եւ ահա այսօր ցաւով կը տեղեկանանք թէ անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով Դեկտ. 8ին վախճանած է Ս. Էջմիածնի մէջ եւ թաղուած Ս. Գայիանէի միաբանական գերեզմանատունը:

Հայր Մկրտիչ Պոտուրեան տարիներ շարունակ օտար երկինքներու տակ թափառելէ ետք, կը թաղուի հայրենի հողին տակ, որուն կարօտովը այնքա՜ն կը տառապէր:

Հայր Մկրտիչ Պոտուրեան կը պատկանէր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, եղած է ուսուցիչ, խմբագիր, գրող, բանասէր եւ վիպագիր: Ծնած է Պարտիզակ, 1884 թուականին. նախնական կրթութիւնը ստացած է ծննդավայրի ազգ. վարժարանին, ապա Մխիթարեանց դպրոցին մէջ: Ժամանակ մը աշակերտած է Գատըգիւղի Մխիթարեանց գիշերօթիկ վարժարանին, յետոյ անցած է Վենետիկ, ուր Ս. Ղազարու վանքին մէջ ձեռնադրուած է վարդապետ:

Նախ վարած է տպագրական գործերու տեսչութիւնը, ապա նշանակուած է ուսուցիչ՝ Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին, աւանդելով գրաբար եւ աշխարհաբար, մատենագրութիւն եւ գրականութիւն: Եղած է խմբագիր «Բազմավէպ»ի եւ կազմած է «Գեղունի» գրական հատորը:

1910ին վերադարձած է Պարտիզակ եւ զբաղած ուսուցչութեամբ. անցած է Պոլիս եւ տեղւոյն վրայ կազմած ազգ. երգչախումբեր ու աւանդած է հայերէն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն: Ի վերջոյ կոչուած է Հունգարիոյ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյն հոգեւոր հովիւ: Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, 1919ին կ'անցնի Ռումանիա եւ կը հաստատուի Պուքրէշ:

×

Հայր Մ. Պոտուրեան Հունգարիոյ մէջ պաշտօնավարած շրջանին Հայկական Պատարագը թարգմանած է հունգարերէնի եւ աշխատած է, որ Հունգարիոյ Հայերը կարելի եղածին չափ պահեն իրենց հաւատքը, եկեղեցին ու ազգային զգացումներն ու աւանդութիւնները:

Ռումանիոյ մէջ Հ. Մ Պոտուրեանը շատ մօտէն ճանչցած եմ. տարիներով ապրած ենք միեւնոյն շէնքին մէջ. ան կ'ապրէր շէնքին երկրորդ յարկը իր ծերունի մօրը հետ: Խառնուածքով ըմբոստ էր, սակայն աշխատասէր եւ ուրիշներուն օգտակար ըլլալու համար վազող վագվզող:

1919ին սկիզբը Պուքրէշի մէջ հայ գիրը տարածելու նպատակով կը սկսի հրատարակել «Մասիս» շաբաթաթերթը, դժուարին պայմաններու մէջ. գրաշարի չգոյութեան պատճառով կըստիպուի ինք կատարել գրաշարի պաշտօնը, սակայն նիւթական միջոցները կը պակսէին եւ այդ պատճառով «Մասիս»ի հրատարակութիւնը վերջ կը գտնէ: Վարդապետը յոգնիլ եւ յուսահատիլ չէր գիտեր: 1921ի սկիզբը կը հրատարակէ «Նոր Արշալոյս» շաբաթաթերթը, սակայն կը ստիպուի այս թերթն ալ փոխանցել Աշուղ Ջիւանիի կրտսեր որդւոյն՝ Պարոյր Լեւոնեանի:

Հ. Պոտուրեան կը տառապէր, երբ իր սեփական թերթը չունենար. 1923ին կը հրատարակէ «Գաղութահայ Ձայն» շաբաթաթերթը.

Վեց ամիս ետք թերթը կը դադրեցնէ դարձեալ նիւթական պատճառներով. միշտ նոյն դժուարին պայմաններուն մէջ 1924ին կը հրատարակէ «Փարոս» շաբաթաթերթը, որ հազիւ 5–6 ամիս լոյս կը տեսնէ: Ձայն եւս կը փոխանցէ ծանօթ մտաւորական Վարդան Մեշաուճեանին (Գամեր Արշաւիր):

1928ին, առաւօտ մը կանուխ, Հ. Մ. Պոտուրեան իր պատմական պայուսակը թեւին տակ, մտաւ մեր տունը եւ ըսաւ. «Երէկ գիշեր երազիս մէջ տեսայ, որ միասին «Երկիր» անունով թերթ մը կը հրատարակէինք. այս երազս պէտք է իրագործուի»: Ուզեցի իր փափաքին գոհացում տալ եւ «Երկիր» թերթը ժամանակ մը միասին հրատարակելէ ետք դադրեցուցինք տեսակէտներու անհամաձայնութեան պատճառով: Անկէ ետք ինք հրատարակեց «Դիցաւան» գրական ամսագիրը (1930–31):

×

Հայր Մկրտիչ Պոտուրեան ունի անտիպ զմայլելի քերթուածներ: Զբաղած է առաւելաբար պատմական, բանասիրական ու ազգագրական ուսումնասիրութիւններով: Իր գործերէն հրատարակուած են Սրբազան Հայկազունք (1902), Զարդանկարք Մըլքէ Թագուհւոյ (1902), Կոստանդին Երզնկացի եւ իր քերթուածները (1905), Գեղունի՝ ի նպաստ Ատանայի որբերուն (1909), Հայ մամուլը տասնըհինգ տարուան մէջ (1910), Սեւ էջը՝ ազգ. նորավէպեր, Արմենիա՝ հունգարերէն հանդէս (1919), Վիպակներ՝ ազգ. կեանքէ դրուագներ եւ Հայ Հանրագիտակը, որ կուգայ լրացնել կարեւոր պակաս մը: Ունի թարգմանութիւններ, Ոճիրին Պանդոկը, 2 հատոր, Սիրտերու կռիւը, 7 հատոր, Գահ եւ Սէր՝ ընդարձակ վէպը, 4 հատոր. Հէքեաթներ՝ թարգմանուած հունգարերէնէ. Կարմիր Լուսին եւն. եւն.:

×

Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան միշտ նիւթական դժուարին պայմաններու մէջ ապրած է. իր սենեակին մէջ թերթերու, գիրքերու եւ հանդէսներու ծրարներ խառն ի խուռն նետուած կը մնային փոշիներու տակ. եթէ պատահէր, որ անհրաժեշտօրէն քանի մը հարիւր Ֆրանքի պէտք ունենար, այդ դիզուած թերթերէն մաս մը թեւին տակ առած կ'երթար նպարավաճառի մը խանութը եւ կը ծախէր այդ օրը անցընելու համար: Նիւթը չէր հետաքրքրեր զինք. հազուագիւտ մարդ մըն էր, կատարեալ տէրվիշ մը, մարդասէր մը, որ իր չունեցածէն կուտար ուրիշներուն. իր իտէալն էր ծառայել հայ ազգին ու մարդկութեան: Իր մահով կ'անյայտանայ հայ մշակոյթին ծառայող յայտնի դէմքերէն մին:

ՇԱՀԷՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Նոր հարուստ մը լրագիր մը կը գնէ շրջուն լրագրավաճառէ մը, որ տխուր դէմք մը ունի:

— Ի՞նչ ունիս, խեղճ մարդ, կ'ըսէ, ինչո՞ւ տխուր ես: Ես ալ տասը տարի առաջ քեզի պէս թերթ կը ծախէի փողոցները: Տե՛ս, հիմա դրամատան մը տնօրէնն եմ:

— Այո՛, կ'ըսէ լրագրավաճառը սրտնեղած, տասը տարի առաջ ես ալ դրամատան տնօրէն էի...

×

Յակոբիկ կը հարցնէ հօրը.

— Հայրի՛կ, ամբողջ օրը ի՞նչ կ'ընես գրասենեակը:

— Ո՛չինչ, տղաս, կը պատասխանէ հայրը, անկեղծօրէն:

— Այն ատեն ի՞նչպէս կը՛ հասկնաս թէ վերջացուցիր գործդ, կը հարցնէ տղեկը զարմացած:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

Մանկամարդ աղջիկը իր անցուցած, փայփայած, ըղձացած երազներուն իրականացումին առջեւ կը տեսնար ինքզինքը՝ դիւթական զօրութեամբ մը կարծես: Ինչ, հոդ ըլլալ, այդ խաղաղ, ազնուական, փարթամ մթնոլորտին մէջ, աղուոր ու աքանչելի երիտասարդի մը կազդուրող եւ հմայքոտ ընկերակցութեանը մէջ, մեծանուն ամիրայի մը աղջկանը յարաժամ ու հոգածու ամիրայի մը աղջկանը յարաժամ ու հոգածու հովանաւորութեանը տակ, կարենալով վերէն, շատ վերէն նայիլ այնպիսի մարդոց վրայ որոնց մինչեւ այն ատեն վարէն, շատ վարէն նայիլ տրուած էր իրեն, կուշտուկուռ գոհացումը ունենալ անանկ տրամադրութիւններու որոնք մինչեւ այն ատեն իր քունը խռովեր, սիրտը մաշեցուցեր, միտքը տառապեցուցեր էին. ասիկա չյուսացուած երջանկութեան մը յայտնութիւնն էր, մութ գիշերուան մը մէջէն մէկէնիմէկ բարձրացող արեւի մը ճառագայթումը:

Այս անակնկալ եւ անկարելի հրաւէրին հոգեբանութիւնը ընելով, Սօֆի, իր միամիտ ու խանդավառ աղջկան հասկացողութեամբը, կարծեց գտնել առոր բուն շարժառիթը. թէ տոքթորը կը սիրէր զինքը, եւ կ'ուզէր միշտ իր քովը ունենալ իր սիրոյն առարկան: Ուրիշ ամէն ենթադրութիւններ՝ այս ուզուած փընտռուած հաւանականութեան առջեւ՝ ջուրը ինկան, ու աղջիկը առոր համոզումին մէջ անճառելի հեշտութիւն մը խմեց, գինովցաւ, փղձկեցաւ, կոպերուն մէջ արցունքի շիթեր խոնուեցան, զորս խըռնամքը ունեցաւ ծածկելու իր մօրմէն. ու կ'երեւակայէր թէ որքան մեծ ըլլալու էր իր ներշնչած սէրը որ ամիրայի մը թոռը զիջանէր աղքատները ընդունիլ իր փառաւոր ապարանքէն ներս, ամէն նկատում, ամէն հպարտութիւն ոտնակոխ ընելով:

— Էյ, Սօֆի, ի՞նչ կ'ըսես, զաւակս, էրթա՞նք, կը հարցունէր մայրը՝ ալ այդ գործին մէջ ամէն հեղինակութիւն կորսնցուցած, աղջկանը կամքին ապաւինելով:

— Երթանք մայրիկ, ինչո՞ւ չերթանք, պատասխանեց աղջիկը տիրականօրէն, ատանկ բանի մը համար վարանում մը իսկ անընդունելի դատելով:

— Երթանք, աղջիկս, երթանք, աս խեղճութենէն ալ օսանմիչ եղար ..

Այդ օրն իսկ տեղափոխութեան պատրաստութիւններովը զբաղեցան մայր ու աղջիկ, անձայն անշշուկ, գողերու պէս որոնք յանկարծակիի գալու երկիւղովը համակուած են: Իրենց գինովութեանը մէջ, անոնք կը վախնային խաթարել իրենց երջանկութիւնը, եթէ ատիկա ուրիշի մը ականջը իյնար:

— Մարդու չըսէք աս եղածը, մայրիկ, կը պատուիրէր Սօֆի իր մօրը, թող ետքը իմանան:

— Քովիններո՞ւն ալ չըսենք, Սօֆի:

— Չէ, չէ, մանաւանդ անոնց ըսելու չէ:

Իր անուշ խուցքին մէջ, մանկամարդ աղջիկը եւ ոչ իսկ կը զիջանէր յիշել Համբիկը, անոր սէրը, անոր տառապանքը: Վայրկեան մը միայն, — ընդհակառակը երբ մայրը «քովիններուն» խօսքը ըրաւ, — իրենց այդ գահավէժ հեռացումին մէջ անգթութիւնը ունեցաւ բիրտ ու արժանաւոր ցոյց մը փնտռելու ատ աննշան տղուն դէմ, անոր յանդգնութիւնը պատժելու համար:

Ու մինչեւ իրիկուն, ու մինչեւ կէս գիշեր, մայր ու աղջիկ իրենց մեկնելու պատրաստութիւններովը զբաղեցան, դուռ ու պատուհան գոցած, ցած ձայնով իրարու հաղորդելով, ատեն ատեն, իրենց զգացումները:

Առտուն շատ կանուխ էր երբ որ եկեղեցիին մէկ ժամկոչը երկու բեռնակիրի հետ երեւցաւ տնակին առջեւ:

— Թադէոս աղան ղրկեց մեզի, ըսաւ ժամկոչը. կէօչերը պիտի տանինք:

Ամէն բան արդէն կապուած պատրաստուած էր: Սենեակին երկու դռները բացուեցան, եւ ահա սկսաւ այն աղմուկը զոր տեղափոխութիւն մը կը պատճառէ սովորաբար:

Երկու սնտուկ, քանի մը խոշոր ծրարներ դուրս պարտէզ հանուեցան, բեռնամէջտեղ, հակառակ որ Սօֆի, սրտակիրներուն անվերապահ աղաղակներուն տրոփ, ատեն ատեն պատուիրէր անոնց անշշուկ կատարել իրենց գործը: Գաղտնիքը երեւան ելած էր վերջապէս:

Դրկից ընտանիքը անկարելի էր որ չնշմարէր այդ յանկարծական տեղափոխութիւնը: Ջկնորսին կինը, այդ անսովոր աղմուկը իմանալով, իր սենեակին դրանը առջեւ ելաւ. զարմացմամբ նայելով այդ իրարանցումին, բեռնակիրներուն, ժամկոչին:

— Ի՞նչ է, Կիւլիւկ հանըմ, հարցուց վերջապէս, լուացարարուհիին մօտենալով, որ կը հեւար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Կոմսուհի Փաթթիմոնիօ եւ զաւակները,
Տիկին Անի Էմմէրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ռափայէլ Էմմէրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Փօլ Էմմէրեան
Եւ ընտանիկան բոլոր պարագաները կը խնդրեն ծանուցանել՝

ՏԻԿԻՆ ՊՕՂՈՍ ԷՄՄԷՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ ԷԼԻԶ ԿԻՒՄԻՒՇԿԵՐՏԱՆ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 15ին, 78 տարեկանին, Փարիզ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 18ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ընտանեկան նեղ շրջանակի մէջ :

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ :

62, AVE. RAYMOND POINCARÉ, PARIS - 16

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Թագուհի Օհանեանի, իր սիրելի հօր՝ Գ. Ստեփան Պաղտասարեանի դառն մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոքրիկն Կորին Գայթանճեանի (Լիոն) կնունքին առթիւ, կնքահօր՝ Գ. Լեւոն Գայթանճեանէ (Մարսէյլէն) շնորհակալութեամբ ստացուած է Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին համար 30 Ն. Ֆ. :

×

Իրենց հօր՝ Գ. Ստեփան Պաղտասարեանի (Լիոն) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արամ Օհանեան քսան Ն. Ֆ., կը նուիրեն Կապ. Խաչի օղափոխութեան կայանին :

Նոյն տխուր առթիւ՝ օղափ. կայանին Տիկին Թագ. Աբրահամեան հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Աշխէն Գօյաճեան տասը Ն. Ֆ., իսկ Գ. Կարօ Ժամկոչեան — Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին՝ քսան Ն. Ֆ., Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին՝ 20 Ն. Ֆ. :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17ին

ԳՈՄՈՆ. — Այս Կիրակի, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան 8.30ին, Ս. Պատարագ 10 : Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ՝ ընդ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամպաքճեանի կէսօրէ ժամը 11.45ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան — ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլէի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն. —

Գ. Գ. Վահէ Ֆրէնկեան հարիւր Ն. Ֆ., Լեւոն Վարժապետեան, Ա. Հարենց, Ճէվահիրճեան, Խանճեան քսանական Ն. Ֆ., Նիկողոսեան, Ճէրանեան, Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Բապուճեան տասնական Ն. Ֆ., Տիկին Ս. Բէլըրմէ 5 Ն. Ֆ. :

ԷԼԷԿՏՐԱԳԷՏ ԼԱՒ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐ ՄԸ

Պատրաստ է ստանձնելու, նպաստաւոր պայմաններով էլէկտրական գետնղման աշխատանքներ շէնքերու մէջ :
Դիմել՝ Տ. ՖԻԼԱՖԵԱՆԻ,

36, RUE DE SAUMUR
ARNOUVILLE-LES-GONESSE - S. & O.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէրտէրեան Թորոս Ցակոբի կը փնտռէ Շահինեան Մուկուչ Նիկոլի, ծնած 1915 կամ 1919 թուին Հայաստան՝ Նոր Պայազիտի մէջ : Շահինեան Մուկուչի քոյրը Արմենուհի Նիկոլի Շահինեանը՝ ներկայիս Տէրտէրեան Թորոսի եղբօր կինն է :

Մուկուչ անյայտացած է 1942 թուին : Կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսա կամ Ամերիկա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին, Թորոս Տէրտէրեան,

5, Rue des Déportés, Colombes (Seine)

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին Սէրժըլը Կաթոլիքէի սրահին մէջ :

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր՝, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Նուէրներ փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3.30ին, Սալ Քանթոնալ, Րիւ տը Նիւի, Պորտօ, Պաստիտ :

ՃՈԽ ՅԱՑՏԱԳԻՐ. — Դպրոց մը փոխեր (տրամախօսութիւն), Պայուսակը (տրամախօսութիւն), Աշխ կապուկ (տրամախօսութիւն) : Խմբերգ, արտասանութիւն եւայլն :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ այս կիրակի, Սէն Ժէրոմ, ժամը 9,30ին : Թիւ Ժէմափ՝ ժամը 10,45ին :

Կը քարոզէ Վերապատուելի Հելվաճեան :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած աննախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ :

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր,

ՍՕՍԻ ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հանելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր :

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE V-Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03 :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — VENDREDI 22 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8703 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4504

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱՇՐՋԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Թուրքիոյ մէջ կրօնական զգացումի վերազարթումը միայն երիտասարդութեան մէջ չէ, որ կը տեսնուի :

Վարչապետ Ատնան Մէնտերէս մէկ տարիէ ի վեր դարձեր է ջերմ հաւատացեալ: Անցեալ տարի այս եղանակին Լոնտոն կ'երթար պատուիրակութիւնով մը՝ Կիպրոսի համաձայնագիրը ստորագրելու համար:

Ինչպէս կը յիշուի, օդանաւը ծանր արկածի մը կ'ենթարկուի: Թուրք պատուիրակներէն քանի մը հոգի, կը մեռնին : Մէնտերէս հրաշքով կ'ազատի, թեթեւ վէրքեր միայն ստանալով :

Այս հրաշապատում դէպքէն ի վեր, Թուրքիոյ վարչապետը ամէն օր կանոնաւորաբար «նամազ» կ'ընէ եւ մզկիթ կը յաճախէ :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը այժմ կրօնքն ու մզկիթը կ'օգտագործէ իր պրոպականդին համար:

«Մոնտ»ի թղթակիցը կը յայտնէր թէ «Մէվլուտ»ի գիշերը ձայնասփիւռը երբ մէկ կողմէ Ֆաթիհի մզկիթին արարողութիւնները կուտար, մէջ ընդ մէջ գովքը կը հիւսէր Դեմոկրատ կուսակցութեան :

Կառավարական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ զլացեր են «Մէվլուտ»ին ներկայ ըլլալ : Իսկ թերթերը շատ չեն ծանրացած կրօնական այս բացառիկ արարողութեան վրայ :

Սակայն յաջորդ օրը մեծ աղմուկ յարուցած են, երբ Պոլիս հասեր է «Նուրճու»ներու աղանդին պետը Սայիտի Նուրսի, Պէտիւզզէման կոչեցեալ :

Վերջերս եւրոպական մամուլն ալ արձագանգ եղաւ իսլամական այս աղանդին, որ կը թուի թէ մեծ ծաւալ ստացած է ամբողջ Թուրքիոյ մէջ: Կարգ մը թերթեր մինչեւ 6 – 700.000 հոգի կը հաշուէին աղանդաւորներուն թիւը :

«Նուրճու»ներու աղանդին մասին հրատարակուած գրքոյկները ձեռքէ ձեռք կը խլուին եղեր :

Աղանդապետը 90 տարեկան է եղեր ներկայիս: Աթաթիւրք ժամանակին ձանչցած է զինքը եւ հանգիստ ձգած : Հետեւորդները բազմաթիւ առասպելներ հիւսած են իր անձին ու կեանքին շուրջ : Կը պատմեն եղեր որ Մէքքէի մէջ տեսնուած է այն պահուն երբ բանտն էր. ուրիշներ Անգարայի մէջ հանդիպեր են իրեն՝ երբ իր աքսորավայրին՝ Էմիրտաղի մէջ ոստիկանութեան կը ներկայանար:

Յաճախ կը ճամբորդէ եղեր Գոնիայէն Անգարա, տեսնուելու համար վարչապետին եւ նախարարներու հետ: Կը թուի թէ Դեմոկրատները կը հրահրեն ժողովուրդին կրօնական զգացումները: Մէնտերէս լուծած է Դեմոկրատ կուսակցութեան մէկ մասնաճիւղը, որ չափազանց հաճոյակատար գտնուեր էր կրօնականներու հանդէպ :

Իսմէթ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութիւնը, որուն ծրագրին գլխաւոր մէկ կէտն ալ «աշխարհականութիւն»ն է, մեծապէս մտահոգուած է՝ տեսնելով կրօնական զգացումին վերազարթումը :

Վերջերս Պոլսոյ մէջ ուսանողները մեծ ցոյցեր կատարեցին՝ բողոքելու համար աղանդաւորներուն դէմ :

Կրօնից նախարարը այդ առթիւ յայտարարութիւն մը ըրաւ՝ շեշտելով որ Թուրք հանրապետութեան մէջ կրօնքը ազատ է: Սակայն, աւելցուց, կրօնական ազատութիւնը պէտք չէ ճամբայ բանայ դէպի խաւարամտութիւն: Այսինքն դէպի Շէրիաթ :

Ամէն պարագայի խիստ յատկանշական երեւոյթ է Թուրքիոյ մէջ գլուխ ցցող այն յետաշրջական շարժումը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՍԻՒԻ ՄԻՋԱԴԷՊԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Կ'ՈՒԶԷ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ՏԸ ԿՈԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բանակներու նախարարութիւնը Զօր. Մասիւի դիմումին վրայ հրատարակեց զեկոյց մը որ կը լուսաբանէ գերմանական թերթին հրատարակած տեսակցութիւնը : Զեկոյցին բովանդակութիւնն է.

Ա) Ալժերիոյ մէջ, արդարութեան հարցին շուրջ, առաւելագոյնս օգնեց կիյոմայի դրկած սպաներուն եւ ատենակալներուն հանրապետական օրինապահութիւնը՝ պաշտպանելու համար կործանաբար պատերազմին: Եւ վճռապէս, կը հաստատէ որ այդ աշխատանքները շօշափելի արդիւնքներ պիտի ունենան :

Բ) Ինչ կը վերաբերի Մահմետականներու վստահութեան հանդէպ Զօր. տը Կոլի, համոզուած է թէ Զօրավարին ճիգերը խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար, Մահմետականներու գլխաւոր մտահոգութիւնը — կը պահպանեն այդ վստահութիւնը :

Գ) Բանակի տագնապին մասին, յաւակնութիւնը չունի անոր բանբերը ըլլալու :

Ոչ ոքի կողմէ Ալժերիոյ մէջ, Զօրավար Շալի հեղինակութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած չըլլալով, ինք եւ իր բանակը, առանց ոչ մէկ մտաւորական անտեսումի, կը մնան ընդհանուր հրամանատարին ետին, որուն վարկը եւ պարկեշտութիւնը հանդէպ հանրապետութեան նախագահին կասկած չեն վերցներ »:

Ինչպէս կ'երեւի ոչ մէկ ձեւով կարելի է այս զեկոյցը «հերքում» մը նկատել : Զօր. Մասիւ ոչ կը հերքէ այն խօսքերը որ իրեն վերագրած է Զիւտտոյչէ Ցայթունկը, ոչ ալ կը ճշդէ թէ տագնապ մը գոյութիւն չունի բանակին մէջ:

Բայց ինչպէս կ'երեւի կառավարութիւնը չուզեր մեծ կարեւորութիւն տալ միջադէպին եւ ոչ մէկ միջոց ձեռք պիտի առնուի Մասիւի նկատմամբ: Տը Կոլ որոշած է նոյնիսկ տեսակցութիւն չունենալ Մասիւի հետ, ծանր հանգամանքէ զերծ պահելու համար դէպքը : Պէտք չէ մոռնալ որ զինուորականէն դուրս, Մասիւ ունի նաեւ քաղաքական հանգամանք մը քանի որ Ալժէի գերնահանգապետ է :

Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդը կարճ քննութիւն մը ըրաւ նախ Ալժերիոյ կացութեան: Վարչապետ Տըպրէ խօսք առնելով զեկուցում մը տուաւ Մալիի ներկայացուցիչներուն հետ իր ունեցած խօսակցութեանց :

Առաջին անգամն էր որ Վիլֆրիտ Պոմկարթնէր խօսք կ'առնէր իբրեւ ելմտական նախարար : Կարճ տեղեկագրով մը պարզեց տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը :

Խորհուրդը շեշտեց իր որոշումը շարունակելու Զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը, որ որոշուած է կառավարութեան կողմէ եւ վաւերացուած խորհրդարանէն :

Նկատելի է նաեւ որ «ալժերիական տագնապ մը» երեւան կ'ելլէ այնպիսի ատեն մը երբ մտքերը հանդարտած չեն քաղաքական շրջանակներու մէջ: Փինէի մեկնումը տակաւին աղմուկ կը հանէ: Անկախները եւ «Միութեան Նոր Հանրապետութեան համար» շարժումը ծանր բախումներ ունեցան :

Փինէի «հրաժարեցումը» հեռու է տնտեսական եւ ելմտական պատճառներ ունենալէ, կ'ըսեն Կոլեանները :

Տը Կոլ փափուկ կացութեան մը առջեւ կը գտնուի :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Դարձեալ Երուսաղէմի Հայոց վանքը: Սփիւռքի ուշադրութիւնը դարձեալ կ'ուղղուի Երուսաղէմ :

Մեր թղթակիցէն նոր լուր մը չունինք: Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր», կարճ հեռագիր մը միայն ունի Երուսաղէմէն: Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը, «Ազատ Օր», երկար թղթակցութիւն մը: Իսկ Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթը թարգմանաբար կուտայ ինչ որ կը գրէ Պէյրութի «Լ'Օրիան» ֆրանսերէն օրաթերթը: Կուտանք երեք լուրերն ալ. —

«Յուսաբեր».— Երուսաղէմէն 2 Յունուար թուակիր հեռագրով մը կը հաղորդուի թէ երեք եկեղեցականներ, Շնորհք Եպ., Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան, Վազգէն Վրդ. Գպրսլեան հեռացած են Երուսաղէմի Հայոց վանքէն:

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Ազատ Օր).— Երուսաղէմի Հայոց վանքի Միաբանութենէն Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան Պէյրութի մէջ յայտարարեց, թէ անցեալ Ուրբաթ օր արտաքսուած էր Յորդանանէն՝ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի դրդումով :

Արաբ, տեղեկատու գործակալութեան թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Գալուստեան եպիսկ. ըսաւ, թէ Եղիշէ արք., որ իբրեւ պատրիարքական տեղապահ 1956ին պաշտօնանկ եղաւ ի բացակայութեան, Երուսաղէմի Հայոց վանքի նոր պատրիարքի ընտրութեան նախօրէին՝ կ'ուզէր շփոթ ստեղծել եւ իր ազդեցութիւնը բանեցուց Յորդանանեան պաշտօնատարներուն վրայ, որպէսզի զինք արտաքսեն :

Շնորհք Եպիսկ. յայտարարած է նոյնպէս, թէ ինք եւ իրեն հետ արտաքսուած երկու վարդապետները՝ Թորգոմ վրդ. Մանուկեան (ամերիկեան հպատակ) եւ Վազգէն վրդ. Գպրսլեան (լիբանանահպատակ) ոստիկանատուն կանչուեցան, իրենց բնակութեան արտօնագրերուն շուրջ հարցաքննութեան պատրուակով. Այստեղ տարուեցան Ամմանի օդանաւակայանը, օդանաւի մը մէջ դրուեցան եւ ղրկուեցան Պէյրութ :

Շնորհք Եպիսկ. աւելցուց, թէ Յորդանանեան պաշտօնատարները գիտակից չէին իրենց արարքին եւ չէին անդրադառնար, թէ ինչ պատահած էր: Իսկ ինք հեռագիրներ ղրկած է Հիւսէյն թագաւորին, Յորդանանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին, արտօնութիւն խնդրելով, Երուսաղէմ վերադառնալ, մասնակցելու համար Ս. Ծննդեան տօներու կրօնական արարողութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան այսօր :

Ինչպէս ծանօթ է, Յորդանանեան իշխանութիւնները առարկած էին, թէ 1957ին տեղի ունեցած պատրիարքական ընտրութիւնները (Ներսոյեան արք.ի ընտրութիւնը) ապօրէն էին եւ պահանջած էին, որ նոր ընտրութիւններ կատարուին :

ՊՈԼԻՍ, (Մարմարա).— Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երեք եկեղեցականները, որոնք արտաքսուած էին Յորդանանէն, Յունուար 1էն ի վեր կը գտնուին Պէյրութ, ու կը մնան «Ֆէտէրալ» պանդոկը:

Պատասխանելով «Լ'Օրիան»ի խմբագրին, իրենց Յորդանանէ արտաքսման մասին Ամմանի իշխանութիւններու կողմէ տրուած որոշումին առընչութեամբ ուղղած հարցումին, երեք եկեղեցականները յայտնեցին թէ Յորդանանի կառավարութիւնը ոչ մէկ բացատրութիւն տուած է :

Միւս կողմէ երեք եկեղեցականները հետեւեալ կերպով պատմեցին իրենց ոդիսականը. ' '

— Թորգոմ եւ Վազգէն վարդապետները ոստիկանատուն հրաւիրուեցան Յորդանանեան ապահովութիւններու կողմէ բնակութեան արտօնագրերու քննութեան պատրուակով: Այս տեսակցութեան ընթացքին իրենց ըսուած է որ ոչ մէկ դիտողութիւն կար ընելիք իրենց Յորդանան բնակութեան մասին: Բայց ոստիկանատունէն ելքի պահուն զինուորական ճիփի մը մէջ դրուեցան անոնք եւ առաջնորդուեցան ուղղակի օդակայան, ուրկէ Պէյրութ ղրկուեցան առաջին իսկ օդանաւով :

Գալուստեան եպիսկոպոս նոյնպէս օդակայան առաջնորդուեցաւ զինուորական ինքնաշարժով մը, որ կը սպասէր քաղաքապետի գրասենեակին առջեւ, ուր գացած էր Շնորհք եպիսկ. կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար Երուսաղէմի պատրիարքական մօտալուտ ընտրութիւններուն կապակցութեամբ.

Ոչ մէկ արդիւնք տուած են երեք եկեղեցականներու յաջորդական ձեռնարկները՝ իրենց դեսպանատուներուն հետ շփման մտնելու արտօնութիւն ստանալու համար :

Պէյրութ ժամանելէ անմիջապէս ետք Շնորհք եպիսկոպոս եւ Թորգոմ վրդ. շփման մտած են ամերիկեան դեսպանատան հետ, որուն ներկայացուցիչները խոստացած են այս հարցը ձեռք առնել եւ դիմում կատարել Յորդանանեան իշխանութիւններու մօտ :

Երեք եկեղեցականները կ'ուզեն Երուսաղէմ վերադառնալ Ծննդեան տօնը անցընելու համար Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ պավարիական ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ անծանօթներ փորձած են կրակի տալ Ամպերկի սինակոկը : Հրէէներու միջամտութեամբ կարելի եղած է աղէտին առաջքը առնել : Այս առթիւ ձերբակալուած են երեք կասկածելիներ, որոնցմէ երկուքը երիտասարդներ, ընդունած են որ կը պատկանին համայնավար կազմակերպութեան :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնական յուշագրով կը թելադրէ Մ. Նահանգներուն որ «զօրծանական քայլեր» ձեռք առնեն եւ նուազեցնեն Արեւմուտքի զինուորական ուժը : Ուաշինկթընի բանբերը՝ Պ. Ուայթ թղթակիցներու ըրած յայտարարութեան ընթացքին ըսաւ թէ նման քայլ մը առնելէ առաջ պէտք է որ Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն գոյացուի «երկուստեք քննութիւն» կատարելու համար : Մ. Նահանգները ներկայիս դրօշին տակ ունին 2.500.000 զինուոր, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վերջաւորութեան զինուորագրեալներու թիւը կը հասնէր 12 միլիոնի : Ներկայիս Խ. Ռուսաստան զէնքի տակ ունի շուրջ վեց միլիոն հոգի :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ « Սպիտակ Տան » մէջ ստորագրուեցաւ «իրերօգնութեան եւ գործակցութեան» դաշնագիր մը՝ Ճափոնի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, տասը տարուան ժամանակաշրջանի մը համար : Դաշնագիրը իրաւունք կուտայ Մ. Նահանգներուն պաշտպանողի եւ դաշնակիցի հանգամանքով, երկրին մէջ պահելու զինուորական կայաններ եւ ուժեր, զանոնք ի հարկին օգտագործելու համար Ծայրագոյն Արեւելքին ծագած պատերազմի մը ընթացքին : Առընթեր Մ. Նահանգները յանձնառու կ'ըլլան պաշտպանել Ճափոնը օտար յարձակող ուժերու դէմ: Թոքիոյէն հասած լուրերու համաձայն ընդդիմադիրները (ընկերվարական եւ ձախակողմեան տարրեր) միջոցներ ձեռք կ'առնեն ճնշում բանեցնելու մօտ խորհրդարանին վրայ որպէսզի դաշնագիրը չվաւերացուի :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽՕԹՆԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ճիշդ է որ առենէ մը ի վեր խորհրդային մամուլն ու հեղինակութիւնները այլեւս չեն արհամարհեր «նուաստացուցիչ եւ մեղկացնող մանր–քաղքենի բարօրութիւնը» պանծացնելով «ընկերվարութիւն կերտող աշխատաւորութեան դժուարին այլ գեղեցիկ կացութիւնը»:

Համայնավար տնտեսութիւնը սկսած է ջուր խառնել իր գինիին, կամ աւելի ճիշդ բացատրելու համար քիչ մը գինի դնել ջուրին մէջ: Հիմա կը ջանան համոզել շատ մը անհրաժեշտութիւններէ ցարդ զրկուած աշխատաւորը թէ իր զոհողութիւնները ի զուր չեն անցած եւ Խրուշչեւի հանճարեղ առաջնորդութեամբ (ճիշդ ինչպէս առենօք Ստալինի համար կ'ըսէին) ի մօտոյ ինքն իսկ պիտի քաղէ անոնց պտուղները՝ որոնք իր թոռներուն համար միայն կը նախատեսուէին տակաւին երէկ:

Կը նշանակէ ուրեմն որ խորհրդային ընկերվարութիւնն ալ սկսած է «քաղքենիանալ» եւ «էս աշխարքի բիւր բարիքները» աւելի կը խթանեն զրկեալ բազմութիւններու անձկալի համբերութիւնը, քան թէ դրամատիրութեան վրայ համայնավարութեան տանելիք վճռական ու վերջնական յաղթանակը:

Այսուհանդերձ համայնավարութիւնը չի կրնար անտեսել իր մտասեւեռումը եւ հրաժարիլ իր հիմնական նպատակէն, բարգաւաճ բարօրութեան մը իսկ, գինով: Լենին կը նախատեսէր թէ՛ համայնավարութեան, թէ՛ առատութեան ձեռք ձեռքի տուած յաղթական `գալուստը: Դեռ յեղափոխութեան օրերուն, մինչ Ռուսաստան ծանրօրէն սովահար էր տակաւին, ան կը յայտարարէր թէ պիտի գայ օրը՝ ուր ժողովուրդը առատօրէն պիտի վայելէ ամէն բարիք, ընդհանրական եւ լիակատար ընկերվարական ընկերութեան մը մէջ:

Հասա՞ծ է արդեօք Լենինի խոստումը Խրուշչեւի ձեռքով իրագործելու առենը: Քառասուն տարիներու զրկանքով տուայտած բազմութիւնները շատ հաւանաբար հեռու են տակաւին խոստացուած փարթամութենէն: Գիտական անվիճելի յաղթանակներն եւ յաջողութիւնները չեն կրնար մոռցնել տալ աշխատաւոր զանգուածին խեղճուկ կացութիւնը:

Այդ նեղ կացութիւնը այնքան երկար տեւեց որ խորհրդային մամուլը այլեւս չի ջանար պարտկել: Այժմ հաստատումները փոխարինած են խոստումներով: Խորհրդային մամուլը ըստ առաջնոյն կը շարունակէ անշուշտ գթալ «ընչաքաղց դրամատիրութեան ճիրաններուն մէջ տըւայտող խեղճ բանուորութեան դառն վիճակին վրայ», բայց հարկադրաբար կը խոստովանի նաեւ թէ այդ ուղղութեամբ ամէն ինչ կատարեալ չէ Խորհրդային Միութեան մէջ ալ:

Կը խոստանան բայց արդէն իսկ կը տարակուսին եւ կը խոստովանին որ ըսպառողական պահանջներու յատուկ արտադրութիւնը «Թերեւս» կարելի չըլլայ սահմանուած չափին հասցնել:

Բանուոր զանգուածը կը մտահոգուի նաեւ ճարտարարուեստի մէջ ինքնագործ (օթօմաթիք) մեքենաներու բազմանալուն համար: Ան կը խորհի որ ինքնագործութիւնը (օթօմաթիզմ) կրնայ խախտել բանուորութեան եւ արտադրութեան ներկայի համեմատական հաւասարակշռութիւնը:

Անշուշտ գործազրկութիւն չկայ Խորհրդային Միութեան մէջ, բայց ինքնագործութեան տարածումը անպայման աշխատող ձեռքերու նոր դասաւորում մը պիտի պարտադրէ, ինչ որ միշտ ալ մտահոգութեան աղբիւր է բանուորութեան համար: Արհեստի տէր աշխատաւորը, ուր ալ ըլլայ, Խորհրդային Միութեան մէջ թէ դրամատիրական ընկերութեան մէջ, բնականօրէն կը սիրէ իր արհեստը, ներքին ու բնածին կապով մը կապուած է անոր եւ շատ յաճախ ակամայ միայն կը համակերպի պայմաններու պարտադրութեամբ փոխել զայն:

Արտադրութեան մը տեղական պատասխանատուները երբ կը ջանան հասնիլ իրենց պարտադրուած սակին, շահողը քանակն է անշուշտ բայց վնասողը միշտ ալ որակը: Հնգամեայ ծրագիրները աւելի քանակային բնոյթ ունէին քան որակային: Պատճառ չկայ կարծելու որ ներկայի եօթնամեայ ծրագրին բնոյթը տարբեր ըլլայ:

Մանր արհեստաւորութեան ջնջումը սպառող բազմութիւնները զրկեց օգտակար եւ անհրաժեշտ տարրէ մը: Սովորական իրերու եւ տնային մանր գործիքներու նորոգութիւնն անգամ պետական աշխատանոցներու վերապահուած է: Պետութիւնն է որ կը նորոգէ հիմա այն ամէնը՝ որ առենօք պարզ երկաթագործը, թիթեղնագործը կամ հնակարկատը կը նորոգէին եւ կը նորոգէին շատ լաւ, մինչդեռ պետութիւնը գէշ կը նորոգէ:

«Կրոկոտիլ» ծանօթ երգիծաթերթը, որ խորհրդային մամուլին մէջ բացայայտ ճշմարտութիւններ մասամբ մատնանշելու տարօրինակ մենաշնորհը կը վայելէ, վերջերս կը ծաղրէր նորոգութեանց արհեստանոցներու վարիչները՝ որոնք կը հպարտանային թէ գլած–անցած են իրենց սահմանուած նորոգութիւններու սակը ... որովհետեւ նոր իրերն ու մեքենաները, հազիւ գործածութեան դրուած, արդէն նորոգութեան պէտք կ'ունենան, այնքան ստոր է անոնց որակը: Նորոգութեանց պահանջք կ'աճի նորերու որակին խոտոր համեմատութեամբ: Այս արդէն կը բացատրէ թէ Խրուշչեւ ինչո՞ւ հալածեր է «կեդրոնաձիգ» մասնագէտները:

Վերջերս Խրուշչեւ «սովխոզ» մը (հաւաքական մշակումի պետական ձեռնարկ) այցելեր է, ուր «կաղամբի հարց» մը կայ եղեր: Ըստ իր սովորութեան Խրուշչեւ կատակելով խորհուրդ կու տայ սովխոզականներուն կուրօրէն չհետեւիլ իրենց տրուած հրահանգներուն, այլ քիչ մըն ալ հետեւիլ իրենց պապերուն կաղամբ մըշակելու ձեւին: «Այն առեն, կ'ըսէ Խրուշչեւ, կաղամբի հարց պիտի չունենանք այլեւս, այլ փոխարէն կաղամբ պիտի ունենանք»:

Արդէն, ճարտարարուեստի զարգացումը եւ որակեալ բանուորներուն շնորհուած նիւթական առաւելութիւնները պատճառ եղած են որ երկրագործական շրջաններուն բնակչութիւնները նօսրանան եւ գիւղացիները ջանան դէպի ճարտարարուեստական շրջաններ փոխադրուիլ: Հետեւանքն այն է՝ որ Խորհրդային Միութեան կէս միլիոն բնակչութիւն հաշուող քաղաքներուն թիւը եռապատկուած է պատերազմէն ի վեր:

Մնաց որ Խորհրդային Միութեան ընդհանուր բնակչութեան թիւը, որ 1945ին 180 միլիոն էր, ներկայիս 210 միլիոնի բարձրացած է, այսինքն տասնեւչորս տարուան մէջ 17 առ հարիւրի աճում մը արձանագրած է.

Յատկանշականն այն է սակայն որ աճումի այս համեմատութեան մէջ ռուս ժողովուրդին բաժինը շատ համեստ է եւ աճումը կը վերաբերի առաւելապէս միութեան ասիական բաժնին մահմետական տարրերուն, այսինքն արհեստագիտականօրէն (թէքնիքըման) ամէնէն նուազ զարգացած տարրերուն: Եթէ աճումի այս թափը շարունակուի, քսան տարի վերջ «Եւրոպացիները» փոքրամասնութիւն մը պիտի դառնան Խորհրդային Միութեան մէջ:

Այս հեռանկարը արդէն դուռ կը բանայ բարդ հարցերու, որոնք հաւատացէք թէ այժմէն իսկ չեն վրիպիր խորամանկ ուկրանացի Խրուշչեւի աչքէն:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ ԻՐ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ

Գ.

Ոմանք, արտաքին երեւոյթներէն դատելով, որոշ չափով դրական կարծիք ունին հայ բոլշեւիկ իշխանաւորներու, այսպէս կոչուած, սակայն, մինչեւ այսօր չէ ապացուցուած հայրենասիրութեան մասին: Սակայն, այս ենթադրութիւնը որոշ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ, որովհետեւ, իրական եւ անկեղծ հայրենասիրութիւնը, տեսականօրէն, խոտոր կը համեմատի բոլշեւիզմի տարփողած մարքսիզմի եւ Լենինիզմի սկզբունքներուն, հետեւաբար, մեր ըմբռնած իմաստով, հայրենասիրութիւնը սընամէջ եւ անբովանդակ, առաձգական հասկացողութիւն մըն է համայնավարի մը ուղեղին մէջ: (Խօսքը՝ անշուշտ, իրական համայնավարի մասին է, եւ ոչ թէ՝ հայրենաբաղձութենէ տառապող եւ մոլորեալ միամիտ Հայուն): Որովհետեւ, մեր համոզումով, իրական հայ համայնավարը, Հայ ըլլալէ աւելի, ապազգայնացած, իր ազգային ապրումներէն, արժէքներէն եւ մտահոգութիւններէն բոլորովին ձերբազատուած անհատ մըն է: Անունը եւ ազգային ծագումը շատ քիչ նշանակութիւն ունին իրեն համար, քանի որ, իր հոգեկան ապրումներով, գործունէութեամբ եւ մտահոգութիւններով, ամբողջապէս Ռուսն է տիրապետող իր մէջ, ինչպէս իր Ֆիզիքականին, այնպէս ալ հոգեկան աշխարհին եւ ուղեղին վըրայ: Ռուսին հրահանգն է որ կը ղեկավարէ զինքը իր գործունէութեան մէջ, եւ Խորհրդային Ռուսաստանի շահերը գերիվեր կը նկատէ հայ ազգային շահերէն: Եթէ պատահի որ Հայաստանի այժմու վարիչներէն մէկը, օր մը, պաշտօնով փոխադրուի այլուր, ան, անմիջապէս եւ ինքնաբերաբար կը դադրի ինքզինքը հայ նկատելէ, եւ կը դառնայ տարբեր մարդ, իբրեւ իր պաշտօնավարած շրջանի հաւաքականութեան մէկ անդամը: Հետեւաբար, Սփիւռքի Հայութեան հաւաքական կազմակերպութիւնը, ազգայնօրէն մեր համրանքը պահելու ցաւատանջ մղձաւանջը, հայ ազգային, կրթական եւ մըշակութային ձեռնարկներու շարունակութիւնը, Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը եւ հայ տարագիր բազմութիւններու հայրենադարձը, որեւէ արժէք եւ մտահոգութիւն չունին իրեն համար:

Բոլշեւիզմի՝ կամ անոր հայանուն հետեւորդներուն հիմնական ձգտումներէն մէկը եղած է, քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, շարունակ պառակտել հայ գաղութները, արուեստական սնամէջ վէճեր ստեղծել, եղբայր եղբօր դէմ զինել, եղբայրասպան դէպքեր սարքել, առկախ կիրքեր հրահրել, մէկ խօսքով՝ հետեւելով հին, աւանդական մեթոտին, «Նախ բաժնէ, որ յետոյ տիրես» քաղաքականութեան: Տարիներ առաջ, երբ Փարիզի բոլշեւիկ պաշտօնաթերթը սեւով ճերմակի վրայ՝ գրեց թէ «գաղութները պառակտուած են, եւ այդ, մեր պարծանքն է», շատեր, կարեւորութիւն չտըւին այդ խօսքերուն, նկատելով զանոնք հիւանդագին ուղեղի մը զառանցանքները: Սակայն, այսօր, երբ գաղութներու պառակտումը կատարուած իրողութիւն է այլեւս, եւ ազգակործան մտածումի մը ուրուականը, իր պայքարներով ու բացասական բազմաթիւ հետեւանքներով կը սաւառնի գաղութներու գլխուն վերեւ Դամոկլեան սուրի մը պէս, կասկածէ դուրս է, որ վերոյիշեալ տողերուն մէջ, կ'արտացոլան բոլշեւիզմի քաղաքական նպատակները հայ գաղութներու վերաբերմամբ:

Գաղութները պառակտելու իր քաղաքականութեան մէջ, հետապնդուած տասնեակ տարիներէ ի վեր այնքան հետեւողական եւ ծրագրուած եղանակով, բոլշեւիզմը կրցած է մասնակի յաջողութիւններ ձեռք բերել, մեղսակցութեամբ իր արտասահմանեան ուղեկիցներուն եւ քողածածուկներուն (ռամկավար, հնչակ, Յառաջդիմական, Բարեգործական, Կըղերապահպանողական եւ հակադաշնակցական այլ տարրեր): Իբրեւ հետեւանք բոլշեւիզմի թափանցումին, հայ գաղթաշխարհը, այսօր թատերաբեմ դարձած է աննախընթաց պայքարի մը, հրապարակ նետելով, դէմ դիմաց հանելով երկու հակամարտ ուժեր եւ գաղափարներ: Գաղափարական այս հսկայ պայքարին մէկ կողմը կեցած է բոլշեւիզմը իր արտասահմանեան վերոյիշեալ ուղեկիցներով եւ քողածածուկներով, իսկ հակառակ ճակատին վրայ կը գտնուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իրեն հետ ունենալով ազատատենչ, իրապէս հայրենասէր, մեր ազգային ինքնուրոյն արժէքներուն եւ մըշակոյթին նախանձախնդիր Հայութեան հսկայ զանգուածը:

Մղուող պայքարին մէջ, բոցարձակ ծանր հրետանին ուղղուած է առաւելաբար Դաշնակցութեան դէմ: Նպատակակէտի այս ընտրութիւնը պատահականութեան արդիւնք չէ, այլ եղած է գիտակցութեամբ, եւ մտածումով: Բոլշեւիզմի հաշիւով, Հայութեան մէջ, իր քաղաքական ուխտին հաւատարիմ, մնացած է միայն մէկ կազմակերպութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հետեւաբար, Դաշնակցութեան վարկաբեկումով, հանրային կեանքի ասպարէզներէն չէզոքացումով եւ վերջնական պարտութեամբ, գաղութահայութիւնը, իր ազգային եւ հանրային կեանքի բոլոր ստորոգելիներով, ինքնաբերաբար պիտի իյնայ բոլշեւիզմի անմիջական ազդեցութեան տակ: Այս գիտակ–

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Ց'ՊԱՀԱՆՋ

« Երբ ինձ արդէն միայնակ զգացի, բացի ձեռքումս ճխլտած նամակը եւ նորէն կարդացի:

— Բայց ումի՞ց էր նամակը, հարցրեց կառավարիչին խօսակիցներից մինը:

— Ցուլիայից, իմ սիրած կնոջից ...

— Ձեր կնոջի՞ց:

- Այո:

— Ներողութիւն, ի՞նչ էր գրում նա:

— « Իմ սիրեցեալ, իմ անման Պօլ, գրում էր նա երիտասարդին — ես արդէն հետեւեցի քո խելօք խորհրդին եւ յայտնեցի ամուսնուս թէ՝ հրաւիրուած եմ իմ քեռու տանից, ուր, ինչպէս գիտես, նա ոտք չէ դնում: Ուրեմն ես առաջ կ'այցելեմ քեռուս, որպէսզի, յամենայն դէպըս, եղած լինիմ նրա մօտ. իսկ յետոյ, ժամը երկուսին կառքով կը մօտենամ Դ.ի այգուն, ուր, յոյս ունիմ, ժամ առաջ սպասում կը լինես դու ինձ: Առայժմ ուղարկում եմ քեզ իմ ջերմագին համբոյրները: Ցտեսութիւն, քո՝ Ցուլիա»:

« Այժմ, պարոններ, աւելորդ է նկարագրել ձեզ այն հոգեկան տանջանքները, որ ես կրեցի այդ զարհուրելի ժամերին: Այդ նկարագիրն անելու համար վիպասան պիտի լինի մարդ: Ես միայն կը շարունակեմ իմ պատմութիւնը, որը վերջացնելու համար քիչ բան է մնում ինձ ասել:

« Զարագուշակ նամակը կարդալուց եւ ինձ հասած դժբախտութեան մեծութիւնը չափելուց յետոյ ես դուրս եկայ այգուց՝ առանց իմ ընկերից տեսնուելու եւ խելագարի պէս ոտքով հասայ քաղաք: Եւ որովհետեւ որոշել էի գնալ անձամբ տեսնել, թէ ինչպէս է Ցուլիան իր սիրելիի հետ զուարճանում, ուստի կառք նստեցի եւ սլացայ դէպի այն կողմը, ուր գտնւում էր Դ.ի այգին: Սա քաղաքից հեռու լինելու պատճառով՝ յաճախորդներ չէր ունենում, բայց խիստ յարմար էր մենաւոր տեսակցութեանց համար:

«Պարտէզի դուռը փակ գտնելով, ես, մինչեւ անգամ, չբախեցի այն, այլ դրան վրայից թռչելով՝ ներս մտայ եւ դիմեցի ուղղակի դէպի միակ հովանոցը, որ գտնւում էր այգու խորքում եւ շրջապատուած էր տերեւախիտ ծառերով:

«Եւ ի՞նչ տեսայ այդտեղ: Հովանոցի մէջ բացուած ճոխ սեղանի առաջ նստած էր Ցուլիան, աջ ձեռքով բռնած գինու բաժակը, իսկ ձախով՝ քնքշաբար հոմանուն կռթնած, ինձ տեսնելուց նա մի ճիչ արձակեց եւ բաժակը ձգելով՝ ձեռքերով ծածկեց երեսը, որ արդէն սփրթնել, կտաւի գոյն էր առել: Շուրինը նոյնպէս վեր թռաւ տեղից եւ այլայլուած արձանացաւ հովանոցի մի անկիւնում:

«Ես յառեցի աչքերս Ցուլիայի վրայ եւ անխօս նայում էի նրան ամբողջ մի վայրկեան: Ապա գլուխս տխրութեամբ շարժելով հեռացայ այդտեղից առանց մի բառ արտասանելու:

«Երկու օր շարունակ ես խելագարի պէս թափառում էի քաղաքի շրջակաները առանց ուտելու եւ առանց հանգստանալու: Երբ երրորդ օրը վերադարձայ տուն, բնակարանս լցուած գտայ ամբոխով: Ցուլիան մի քանի ժամ առաջ մեռել էր՝ թունաւորելով իրան բնածխային թթուտով...

— Եւ, ուրեմն, այդ բոլոր դժբախտութեանց պատճառը մի գաղտնիք քրքրելն եղաւ, հարցրեց գրազ բռնողը:

— Եւ մի ճշմարտութիւն իմանալը, յարեց կառավարիչը:

ՄՈՒՐԱՑԱՆ

(12 եւ վերջ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ԶԵԿՈՅՑ
ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Մեր 26 Մայիս 1959ի զեկոյցին յետոյ, ուր արձանագրուած էին ի նպաստ հայ բարեսիրական եւ կրթական հաստատութիւններուն կատարուած յատկացումնե – րը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թեան վարչական խորհուրդը կը հաղոր – դէ հետեւեալ օժանդակութիւնները որոնք կատարուած են վերոյիշեալ թուականէն ի վեր։

Ինչպէս կը յիշուի, մեր վերջին զեկոյ – ցին մէջ չեշտած էինք որ ուսման եւ վե – րաբնակութեան մարզերուն մէջ կարեւոր ծրագիրներ բազմակողմանի ուսումնա – սիրութեան առարկայ կը դառնան։ Ցետ քննութեան այդ ծրագիրներուն մեծ մա – սին, վարչական խորհուրդը կատարեց հետեւեալ նոր օժանդակութիւնները եւ յատկացումները որոնց գումարը կը հաս – նի 484.455 տոլարի։ Այսպէսով 1959ի ընթացքին կատարուած օժանդակութիւն – ներուն եւ յատկացումներուն ընդհանուր գումարը կը հասնի 643.455 տոլարի։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

1.— Յունաստանի Հայ Երիտասարդու – թեան արհեստագիտական ուսման հա – մար.—

17.705 տոլարի յատկացում մը կա – տարուեցաւ մեքենագիտական, ելեքտրա – կան, եւ ատաղձագործական ճիւղերուն յատուկ 25 ուսանողներու թոշակներուն ապահովման Յունաստանի գլխաւոր քա – ղաքներուն արհեստագիտական վարժա – րաններուն մէջ, 3–4 տարուան համար. Այս ծրագիրը պիտի գործադրուի յունա – կան կառավարութեան եւ Միացեալ Ազ – գերու Կազմակերպութեան Տարագիրնե – րու Յանձնաժողովին գործակցութեամբ։ Առանցմէ առաջինը 4872 տոլարով եւ երկրորդը 5829 տոլարով պիտի մասնակ – ցի ամբողջական ծրագրին ծախքերուն ո – րոնք պիտի հասնին 28.406 տոլարի։ Ծրագիրը գործադրելի է 1960–61ի ու – սումնական տարեշրջանին ընթացքին։

2.— Այոս Եանիս Քարէասի մէջ —Յու – նաստան — արհեստանոցի ծրագիր.—

15.000 տոլարի յատկացում մը կա – տարուած է Արհեստանոցի մը կառուց – ման եւ անոր գործունէութեան ծախքերը ապահովելու համար։ Այս Հաստատու – թիւնը նպատակ պիտի ունենայ վերոյիշ – եալ վայրին մէջ ապրող ընդունակ տա – րագիրներու սորվեցնել կերպասահիւսու – թեան, ասեղնագործութեան եւ դերձա – կութեան արհեստները։ Կը կարծուի որ մօտաւորապէս 70 – 80 տարագիրներ պի – տի օգտուին արհեստանոցէն եւ ասոնց կէսը հայ տարագիրներ պիտի ըլլան. Այս ծրագիրը պիտի գործադրուի յունա – կան բարեգործական ընկերութեան մը միջոցաւ եւ իր պիտանէն պիտի հայթայ – թուի միասնաբար յունական կառավա – րութեան վեց հազար տոլար, ոչ – կա – ռավարական գործակալութեան մը վեց հազար տոլար եւ յոյն բարեգործական ընկերութեան մը — երեսուն հազար տո – լար — կողմէ որոնք անհրաժեշտ ծախքե – րը պիտի ապահովեն տասը տարուան համար։ Այսպէս, ընդամէնը 57.000 տո – լարի գումար մը պիտի յատկացուի այս ծրագրին, բոլոր մասնակցողներուն կող – մէ։

3.— Կրթաթոշակ Հայ ուսանողներու — 1959 – 60.—

Ինչպէս կը յիշուի քսան հազար սթեր – լինի (56.000 տոլար) պիտանէ մը առեղ – ծուած էր տարւոյս սկիզբը, համալսա – րանական ուսանողներու կրթաթոշակներ յատկացնելու նպատակով։ Նկատի առնելով խնդրարկուներու թիւին աճու – մը, որոշեցինք տասը հազար սթերլինի (28.000 տոլար) յաւելում մը կատարել այս պիտանէին վրայ, զայն հասցնելով երեսուն հազար սթերլինի (84.000 տո – լար), ինչ որ մեզի թոյլ տուաւ 1959–60 ուսումնական տարեշրջանին համար 121 կրթաթոշակներ յատկացնել հայ համա – լսարանական ուսանողներու (52 վերա – նորոգուած նախորդ տարուընէ եւ 69 նոր), փոխատուութեան հիման վրայ։

4.— Կրթաթոշակ ուսուցչական ասպա – րէզին հետեւիլ փափաքող ուսանողներու.

Մասնաւոր կերպով քաջալերելու հա – մար այն երիտասարդները որոնք կը փա – փաքին հայկական վարժարաններու մէջ ուսուցչական ասպարէզին հետեւիլ, Հիմնարկութիւնս որոշեց ստեղծել տասը հազար սթերլինի (28.000 տոլար) յա – տուկ պիտանէ մը։ 34 խնդրարկուներու վրայ ընտրուեցան քսան հոգի որոնց յատկացուեցան կրթաթոշակներ։ Այս կրթաթոշակները հատուցուած պիտի համարուին զանոնք ստացողներուն կող – մէ երբ այս վերջինները պաշտօնավարած պիտի ըլլան հայկական դպրոցներու մէջ այնքան ատեն որքան տեւած է իրենց պատուոյ փոխատուութեան վճարումը։

5.— Նախակրթարաններու եւ երկրոր – դական վարժարաններու մէջ կարօտ ա – շակերտներու դպրոցական թոշակ.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր կրթական յանձնաժողովներուն, ինչպէս նաեւ կեդ – րոնատեղւոյս կողմէ ուղարկուած հար – ցարաններու լիակատար ուսումնասիրու – թենէն ետք որոշում տրուեցաւ որ հայ կրթական հաստատութեանց ընծայուած ընդհանուր օգնութենէն մաս մը, առանց որեւէ խտրութեան, յատկացուի այն վար – ժարաններուն որոնք կանոնաւորապէս եւ հարազատօրէն պատասխանած էին յիշ – եալ հարցարաններուն։ Այս նպատակով հիմնարկութիւնս ստանձնեց վճարումը ո – րոշ թիւով կարօտ աշակերտներու դպրո – ցական թոշակին, այսպէսով վարժա – րաններուն պիտանէին բերելով անուղղա – կի օժանդակութիւն մը։

Այս ծրագրին իրականացման համար վարչական խորհուրդը տրամադրած է 120.000 տոլարի գումար մը, ուրկէ հե – տեւեալ յատկացումները արդէն կատար – ուած են.

Լիբանանի բոլոր հայ դպրոցներուն 23 հազար տոլար։

Սուրիոյ հայ դպրոցներուն 25.000 տ.։

Թուրքիոյ հայ դպրոցներուն 23.000 տ.։

Յունաստանի հայ դպրոցներուն 2.600 տոլար։

Իրաքի հայ դպրոցներուն 3165 տոլար։

Ֆրանսայի հայ դպրոցներուն 6050 տ.։

Եթովպիոյ միակ հայ վարժարանին 720 տոլար։

Հնդկաստանի միակ հայ վարժարանին (տասը գիշերօթիկ) 1420 տոլար։

Իտալիոյ միակ հայ վարժարանին (հինգ գիշերօթիկ) 2420 տոլար։

Իրանի հայ վարժարաններու 7175 տ.։

6.— Նորոգութիւններ Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ վարժարաններուն մէջ.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայկական վար – ժարաններու պէտքերուն մասին Լիբա – նանի մեր Կրթ. Յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած վիճակագրական ընդհա – նուր ուսումնասիրութեան լոյսին տակ, Հիմնարկութիւնս անհրաժեշտ դտաւ իր նիւթական օժանդակութիւնը ընծայել այս երկիրներու հայկ. վարժարաններու շէնքերու նորոգութեան, որոնցմէ կարե – ւոր մաս մը, հինցած, ներկայիս դադրած է ի վիճակի ըլլալէ ծառայելու իր նպա – տակին.

Հիմնարկութիւնս սահմանեց հետեւեալ յատկացումները այս նպատակին.—

Հարիւր հազար Լ. Ո. (31.750 տոլար) Լիբանանի վարժարաններու նորոգու – թեան։ Հարիւր հազար ս. ո. (28.500 տոլար) Սուրիոյ վարժարաններու նորո – գութեան, որոնք պիտի բաշխուին Հիմ – նարկութեանս Լիբանանի եւ Սուրիոյ Կրթ. Յանձնաժողովներուն կողմէ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ցութեամբ ալ, Երեւանէն մինչեւ արտա – սահմանեան ուղեկից մամուլը, բոլոր մի – ջոցները կ'օգտագործուին վարկաբեկիչ կամ անվայել ածական մը աւելի շռայլե – լու, սուտ մը կամ խեղաթիւրում մը ա – ւելի թխելու Դաշնակցութեան դէմ։

Թէ գաղափարական այս հսկայ եւ ան – հաւասար պայքարին արդիւնքը ի՞նչ պի – տի ըլլայ, կամ՝ որքա՞ն ժամանակ տա – կաւին կրնայ տեւել, այժմէն կարելի չէ նախատեսել։ Սակայն, Հայութեան ջախ – ջախիչ մեծամասնութիւնը բնազդօրէն պիտի կանգնի բոլշեւիզմին դէմ, եւ վստահօրէն կարելի է ըսել թէ բոլշեւիզ – մը պիտի պարտուի եւ գաղափարական յաղթանակը պիտի տանի Հ. Յ. Դաշ – նակցութիւնը, ինչ որ ներկայ պայման – ներուն մէջ իրական օրհնութիւն մը եւ ափոփանք մը պիտի ըլլայ տարագիր եւ հայրենակարօտ Հայութեան ապահովու – թեան եւ խաղաղ համակեցութեան տե – սակէտներով։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ.— Կիրակի, 10 Յունուարին, տե – ղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Երիմեան վարժարանի ամանորի հանդէսը, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։ Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս հանդէսը մեծ խնամքով պատրաստուած էր ուսուցիչ Պ. Սարգիս Քաջեանի կողմէ։

Ուսուցիչը իր բացման խօսքը ըրաւ, թելադրելով քաջալերել դպրոցը, հայե – ցի դաստիարակութիւն տալու համար նորահաս սերունդին։ Ապա խմբերգով մը բացուեցաւ բեմը, դաշնակով կ'ընկերա – նար ուսուցիչը։ Մօտ 30 երկսեռ մա – նուկներ, բեմի վրայ, իրենց անմեղ ար – տայայտութիւններով կը սպասէին ալե – ւոր աւանդական Կաղանդ Պապային։ Ե – ռանդուն եւ յատակ առոգանութեամբ ե – ղան զանազան արտասանութիւններ, խը – լելով ջերմ ծափեր։

Աշակերտութեան կողմէ ներկայացուե – ցաւ տրամախօսութիւն մը, «Կաղանդ Պապան», յետոյ «Երեք որբերը» եւ հնդ – կական պար մը։ Յետոյ դարձեալ արտա – սանութիւններ։ Բոլորն ալ մեծ յաջողու – թիւն ունեցան։ Տասը վայրկեան դադարէ մը ետքը Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած նախընթրիքը բաժնուե – ցաւ աշակերտներուն եւ բոլոր ներկանե – րուն, ինչպէս նաեւ նարինջ եւ խնձոր ա – ռատօրէն։ Այս բոլորը նուիրուած մեր թաղի ածխավաճառ Տէր եւ Տիկին Ալեք – սանեաններուն կողմէ, որոնք միշտ մեր դպրոցին թիկունք եղած են։

Պ. Դարբինեան, դպրոցին հոգաբար – ձուն, շնորհակալութիւն յայտնեց բա – րերարներուն, որոնք իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերած են դպրոցին։

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը դպրոցին նուիրած է 60Ն.Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Ալեքսանեան եւ Ոմն Քամը – րունէն 100ական Ն. Ֆ.։ Պ. Մելքոն Գա – լայճեան, Պ. Յակոբ Աղասեան, Պ. Եր – ուանդ Ատանալեան, Տիկիններ Արթին – եան, Իշխուհի Ասլանեան, Տիկ. Փափազ – եան, Տիկ. Ասլանեան 10ական Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Թումանեան 15 Ն. Ֆ.։ Պ. Բարթող Գարլանեան Տէր եւ Տիկին Վերժին Սայրի 10ական Ն. Ֆ.։ Տիկ. Մաչսեան 20 Ն. Ֆ.։ Տիկ. Դարբինեան, Պ. Յովհաննէս Սամարբաշեան, Պ. Զը – պուքճեան, Տիկ. Գալապանեան 10ական Ն. Ֆ.։ Օր. Էլմայեան 5 Ն. Ֆ.։ Տիկին Լուիզ Գրիգորեան 15 Ն. Ֆ.։ Տիկ. Նե – թէրեան, Տէր եւ Տիկ. Եղիազարեան, Տիկ. Քներէմէճեան 10ական Ն. Ֆ. Տիկ. Գապիկեան 5 Ն. Ֆ. Գ. Գալիկեան (դըպ – րոցի աշակերտ) 10 Ն. Ֆ.։ Պ. Սերոբ Խաչատուրեան եւ Տէր եւ Տիկ. Զատըր – ճեան 10ական Ն. Ֆ.։ Տիկին Փիլորեան 5 Ն. Ֆ.։ Պ. Գրիգոր Միքայէլեան 10 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Գալիկեան (դպրոցի բարերարներէն) 20 Ն. Ֆ.։ Տիկին Զըր – բաշեան, Տիկին Ըմրաթեան 10ական Ն. Ֆ.։ Տիկ. Պէնկեան 5 Ն. Ֆ.։ Պ. Ե. Սե – րոբեան, Պ. Յարութիւն Շիրվանեան 10 – ական Ն. Ֆ.։

Այս նուէրներով գոյացաւ 59 հազար (590 Ն. Ֆ.)։ Մուտքն ալ բերաւ 65 Ն. Ֆ.։ Ընդհանուր գումար 65.500 ֆրանք (655 Ն. Ֆ.)։

Խանդավառ ծափերէ ետք աշակերտնե – րը շարունակեցին իրենց յայտագիրը։ Այս անգամ «Կաղանդ Պապան» տրամախօսու – թիւնով բուռն ծափերով բեմը ողջուե – ցաւ եւ կրկին խոնարհութենէ մը ետքը, խմբովին երգեցին Կապոյտ Խաչի կայանի նոր քայլերգը։

Ուսուցիչը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն եւ փափաք յայտ – նեց որ ամավերջի հանդէսին սրահը ա – ւելի լեցուն ըլլայ։ Ծնողքները բաժնուե – ցան դպրոցէն խանդավառ եւ ոգեւորուած տրամադրութեամբ։

ՇԱՔԷ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Ա.

— Տունէն կ'ելլանք կոր։

— Թոաֆ պան, պիրտէն պիրէ ինչ է – ղաք, ծանըրք ծունըրք։

— Ասանկ եղաւ բըտէ։ Ի՞նչ ընենք, քուզում, խմէթ ...

— Վայ մեխկիս, մարդ օր առաջ կ'ի – մացնէ. գէէր թեւերնուդ պիտի պըռ – նէինք մ'երթաք պիտի ըսէինք, վայ մեխ – կիս ...

— Ձէ՛, ինչաէ ասանկ եղաւ, ինչ ընենք, Հոռոփ հանըմ, խըմէթ ...

— Է պարէ վո՞ւր կ'երթաք կոր։

— Վուր երթալնիս մի հարցըներ, Հո – ռոփ հանըմ, ետկէն կ'իմանաք ...

— Քա աս բէք թոհաֆ պան է ...

Այդ միջոցին արդէն բեռնակիրին մէկը քամակին վրայ բարձրացուցած էր երկու ահագին ծրար, ղորս աքալով փչալով ա – ռաւ տարաւ։ Իսկոյն երկրորդ բեռնա – կիրը սնտուկ մը եւ ուրիշ մանր մունր բաներ շալկած՝ հետեւեցաւ միւսին, մինչ ժամկոչը մնացած մէկ երկու կարասիներ ձեռքը բռնած.

— Հանըմներ, ըսաւ Սոֆիին ու մօրը դառնալով, կ'ուզէք նէ երթանք։

Աչնան վճիտ ու թաց առաւօտ մըն էր։ Ամիրային պարտէզը իր յուսաթի կանան – չութենէն մերկացեր էր. տրտմալի տըժ – գոյնութիւն մը կը տիրէր ամէն կողմ. բարձր խոտերը չորցեր էին. մինակ թա – ւախիտ ռազիանները դեռ տեղ տեղ իրենց մութ կանանչը կը պահէին, եղանակին հարուածները հեգնելով։ Ածուներուն գը – ծագրութիւնը դեռ կը մնար հեռուէն, բայց ծաղիկները, ծառատունկերը զօսացեր է – ին։ Բրիչին, բահին, հողասանտրին կո – թերը տակաւին հեռուանց կ'երեւային՝ զանազան ուղղութեամբ ցցուած։

Լքումը կը պատկերանար հոն իր ամ – բողջ տրտմութեամբը։ Մշուշի շղարշա – յին կապտորակ գօտի մը էյուպի բլուր – ներուն կողերը կը բոլորէր անշարժ ու թափանցիկ, եւ հրդեհուող արեւելքը իր վսեմափառ շողարձակումովը՝ մինարէ – ներու սրածայրութիւնները կը բռնկցու – նէր եւ մզկիթներու գմբէթները կը փայ – լեցնէր։

Հ... գիւղին այդ մենաւոր բարձունքին վրայ տարուած անուշ ու մորմոքող ալ խաղաղութիւն մը կը տիրէր, խանդաբ – ուած միմիայն ճնճղուկներու հոյլերէն, որոնք տերեւազուրկ ծառերուն մէջ ի – րենց անդադրում ճռուողիւնը կը շաղա – կրատէին։

Սոֆի, կեցած դրանը առջեւ այն սեն – եակին, ուր իր կեանքին էն անմեղ, էն քաղցր, էն դժնդակ շրջանը ապրեր էր, շուրջը դիտեց, սրտի անծանօթ եւ բուռն սեղմումով մը։ Ընդմիշտ կը լքէր այդ վայրը, ուր իր մանկութեան եւ հասուն կեանքի վկաները կը մնային դեռ կանգուն. այդ պարտէզը իր ծառերովը, այդ ածուները, այդ թուփերը, այդ շաւիղնե – րը որոնց վրայ վազվռտեր, պտտեր էր, այդ սենեակը, ուր իր ամէնէն հեշտալի երազները սնուցեր, անոնցմով օրօրուեր էր։

Այդ դրացի ընտանիքը վերջապէս, ձը – նորս Թումիկը, որուն անհատնում պատ – մութիւններր դեռ այնքան թարմ էին իր երեւակայութեանը մէջ, Հոռոփ հանը – մը, իր տրտունջներովը եւ վաղահաս ու յամառ չքաւորութեան դէմ իր անսպառ դանգատներովը։ Համբիկը, ո՜հ, այս տը – ղան, իր մանկութեան միակ ու ազնիւ, հեզ, անձնուէր բարեկամը, որուն սէրը, ուշ ծնած եւ մանաւանդ ուշ արտայայ – տուած, ժերժեր էր այնքան անողոք ու ակներեւ արհամարհանքով մը, որուն հեծեծանքը, լացը, պաղատանքը ան – տարբեր թողուցեր էին զինքը, եւ որուն տառապանքը հեգնելու անակնկալ ան – գթութիւնն ունեցեր էր։ Կը թողուր բո – լոր այս բաները, այլեւս անոնց չվերա – դառնալու համար, ու մոռնալու համար ալ բոլոր այս զգուելի ու նուիրական բա – ները, որոնց իսկական հանգամանքը չէր կրնար ճանչնալ հիմա որ աւելի հմայքոտ հեռապատկերներ իր միամիտ ու կուսա – կան հոգին թռված, օձի զալարմունքնե – րու մէջ կաշկանդած էին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ պաշտօնական զե-կոյցով մը, Մարոքի գահակալը, Մոհա-մէտ Ե. և Ա. Մ. Հ. Նախագահը՝ Գնդ. Նասր կը յայտարարեն «թէ անվերապահ-օրէն զօրավիգ պիտի կանգնին Ալժերիոյ եւ Պաղեստինի Արաբներուն, իրենց ազա-տութիւնը վերստանալու ուղղութեամբ մղած պայքարին մէջ»։

ՓԱՐԻԶ ՔԱՂԱՔԻ Գրական Մեծ Մրցա-նակը տրուեցաւ Տանիէլ Հալեվիի իր գործին ամբողջութեան համար։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ երկու ծանր արկածներ պատահած են։ Սֆանտինաւեան երկրի մէկ օդանաւը Անգարայի մօտ բլուրի մը զարնուելով ջախջախուեցաւ, 40 մեռ-եալ։ Վիրճինիոյ մէջ Վիսքաոնթ մը կրակ առաւ, 50 մեռեալ։

«ՓՐԱՒՏԱ» անդրադառնալով Մ. Նա-հանգներու եւ Ճափոնի երբեր-օգնութեան եւ սերտ գործակցութեան դաշնագրին՝ կը գրէ — «Համաշխարհա-յին երրորդ պատերազմի մը պարագային Ճափոն ակամայ պիտի ենթարկուի Խ. Միութեան հակահարուածին ու պիտի դատապարտուի ի սպառ ոչնչացման։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական նա-խարարը՝ մառեշալ Մալինովսքի անդրա-դառնալով Խ. Միութեան զինուորական ուժերու նուազեցումին, յայտարարած է թէ այս կրճատումը ոչ մէկ ձեւով կ'ան-դրադառնայ կարմիր բանակի ուժի տկա-րացման, ներկայիս, բաց է ան, խոր-հրդային բանակը հնարաւորութիւն ու-նի ի սպառ բնաջնջելու եւ անէացնելու որեւէ մէկ պետութիւն, մոլորակի որեւէ մէկ անկիւնին մէջ։ Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը պիտի առնուի մօտերս, արձակելով 250.000 սպաներ։

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ հաւաքածոներէն կարեւոր մաս մը որ կը գտնուէր Փարիզի իր ապարանքին մէջ, մասնաւոր կարգա-դրութեամբ մը պիտի փոխադրուի Լիզ-պոնա, յատուկ թանգարանի մը մէջ զե-տեղելու համար։ Գ. Հինգ առ հարիւրի հաւաքածոյին մաս կը կազմեն Ուատոնի նշանաւոր «Տիան» արձանիկը, Մարի-Անթուանէթի կահ-կարասիներէն կարե-ւոր թիւ մը, եւ Ֆրանսական դպրոցին պատկանող յայտնի պաստառներ։

ՄԱՌԵՇԱԼ Թիթոյի մօտերս ընելիք այցելութիւնը Քուպա, մտածել կու տայ որ Պելկրատ կը փորձէ իր յարաբերու-թիւնները սերտացնել Լատին Ամերիկա-յին հետ։

ԼՈՋԻ ազատագրութեան 15րդ տարե-դարձին առիթով խօսած ճառին մէջ, Լե-հաստանի վարչապետը՝ Գ. Կոմուլքա խիստ բառերով դատապարտած է Արեւ-մտեան Գերմանիոյ կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը։ Պերլինի հարցին առկախ մնալը եւ երկու Գեր-մանիաներու վերամիացման ցարդ իրա-կանութիւն չդառնալը վերագրած է Ատընաուըրի եւ իր «ազգայնամոլ ընկե-րակիցներուն ցարդ վարած «ուժի եւ ըն-դառաջինման» քաղաքականութեան։

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն որ հաւանաբար Փետրուարի մէջ՝ Ատընաուըր մեկնի Նիւ Եորք եւ Ուաշինկթըն, ուր տեսակցու-թիւններ պիտի ունենայ պետական անձնաւորութիւններու եւ նախագահ Այ-զընհաուըրի հետ։ Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը հուսկ ապա պիտի այցելէ, Ճափոն, Գանքոք, Նոր Տելհի եւ Քարա-չի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Գանեչօ Քաշանի մաս-նաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր Սիմոնեան, Տակառեան եւ Շիրճնեան ընտանիքներուն, իրենց մօր եւ ազգականին ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՌՈՒՈՓ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս շնոր-հակալութեամբ ստացաւ փոխան ծաղկե-պսակի քսան Ն. Ֆ. Գ. Օհան Տակառ-եանէ։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻՆ

Տիկին Մարիամ Ժաժաղեան իր տղուն յիշատակին 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Անտիլիի հանգստեան տան։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ, այս Կիրա-կի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3-30ին, Սալ Թանթոնեալ, Րիւ տը Նիւի, Պորտօ, Պաստիտ։

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Դպրոց մի փո-խեր (արամախօսութիւն), Պայուսակը (արամախօսութիւն), Աչք կապուկ (ար-րամախօսութիւն)։ Խմբերգ, արտասա-նութիւն եւայլն։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Սարգիս Ազարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՍՏԵՓԱՆ ՔԵՑՋԵՃԵԱՆՑԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ցիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

×

Այրի Տիկին Իլիմանճա Կակոյեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Կակոյեան եւ զա-ւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ա-մուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր, ողբացեալ՝

ՍԻՐՈՒՆ ԿԱԿՈՅԵԱՆԻ (Զէնկիլէրցի)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհան-գիստ պիտի կատարուի, այս Կիրակի ա-ռաւօտ Ալֆորվիլի Ս. ՊօղոսՊետրոս եկե-ղեցւոյ մէջ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ԳՈՄՌՆ.— Այս Կիրակի, ակիզբ ժա-մերգութեանց առտուան 8-30ին, Ս. Գա-տարագ 10։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ՝ ընդ. հանգուցեալ Տիկին Վալանթին Զամ-պաղճեանի կտակի ժամը 11-45ին։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կը ստանձնէ անգ-լերէնի մասնաւոր դասեր։

Դիմել ՍՈՂՈՄՈՆ ԱԲԵԼԵԱՆԻ,

13, Rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէրտէրեան Թորոս Ցակոբի կը փնտռէ Շահինեան Մուկուչ Նիկոլի, ծնած 1915 կամ 1919 թուին Հայաստան՝ Նոր Պայա-զիտի մէջ։ Շահինեան Մուկուչի քոյրը Արմենուհի Նիկոլի Շահինեանը՝ ներկա-յիս Տէրտէրեան Թորոսի եղբօր կինն է։

Մուկուչ անյայտացած է 1942 թուին։ Կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսա կամ Ամերի-կա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ի-մացնել հետեւեալ հասցէին, Թորոս Տէրտէրեան,

5, Rue des Déportés, Colombes (Seine)

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15-ին Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ։

Նուէրներ փոքրիկներուն։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» են-թակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին, Սարսէլի ծանօթ հա-ւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայու-թիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, Կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած աննախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ։

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

ՍՕՍԻ ֆոլքլորիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Ց. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական համեղի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով։

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր։

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վար ձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլ-լան ամէնէն ուշը ժամը 19-30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմա-կերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ※ SAMEDI 23 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8704 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4505

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Տեղին է անգամ մը եւս յիշեցնել տոք. Յարութիւն Շահրիկեանի որակումը. —«Երուսաղէմի Փանամաներ», որ ա՛յնքան չունչ հատցնել տուաւ ժամանակին մեր ազգային երեսփոխաններուն՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն մինչեւ 1914 եւ ա՛յնքան զբաղեցուց պոլսահայ մամուլը :

Այն ատեն կռուախնձորն էր Ղեւոնդ վարդապետ Մաքսուտեանը, որ իր կողմնակիցներն ու հակառակորդներն ունէր թէ՛ Ազգային երեսփոխանական ժողովին, թէ մամուլին եւ թէ Ս. Յակովբեանց միաբանութեան մէջ:

Կաչառքը կարեւոր դեր մը կը խաղար եւ Թնճուկը կը յաւերժանար, առանց լուծում մը գտնելու :

Ի վերջոյ նախկին պատրիարք Մաղաքիա Արք. Օրմանեան եւ ազգային երեսփոխան Վահան Թէքէեան Երուսաղէմ ղրկուեցան ազգային ժողովին կողմէ՝ իբրեւ լիազօր՝ խնդիրը քննելու եւ արմատական կարգադրութիւն մը ընելու պաշտօնով :

Երուսաղէմի Մաքսուտեանական միաբանները չքաշուեցան խոչընդոտել խեղճ Թէքէեանը, որ չունէր Գահիրէ առաւ : Մեծ պատերազմը վրայ հասաւ: Օրմանեան արքեպիսկ. մնաց Երուսաղէմ, վաւերական պատրիարքական տեղապահի պաշտօնը, մինչեւ այն օրը, երբ Թուրք կառավարութիւնը Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքի կրկնակ տիտղոսները տուաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ.ի Խապայեանին, որ այդ օրերուն իբրեւ աքսորական կ'ապրէր Ս. Յակովբեանց վանքին մէջ:

Ղեւոնդ վարդ. Մաքսուտեան անձնական բարեկամն էր կաթողիկոսին, որուն առաջին գործերէն մէկն եղաւ վանք հրաւիրել զինքը եւ վերահաստատել զայն իր պաշտօնին մէջ: 1917 Դեկտեմբերին Անգլիացիք գրաւեցին Երուսաղէմը : Սահակ կաթողիկոս, Օրմանեան պատրիարք եւ նորահաստատ Սինոտի վերաչնորհները Դամասկոս տարուեցան Դ. բանակի հրամանատար Ճէմալ փաշայի կարգադրութեամբ :

« Երուսաղէմի Փանամա»ն ալ մնաց անլոյծ :

Մօտիկ անցեալի այս դէպքերը յիշեցինք՝ կարդալով երեք եկեղեցականներու — մէկ եպիսկոպոս եւ երկու վարդապետ — Երուսաղէմէն արտաքսուելու լուրը (Յառաջ, 22 Յունուար):

Մեր նուիրական չորս աթոռներէն միայն Երուսաղէմն է որ տակաւին թափուր կը մնայ :

Կիւրեղ պատրիարք Իսրայէլեանի մահէն ետք եօթը տարի տեղապահով կառավարուեցաւ Ս. Յակոբվեանց Աթոռը : 1957 Մարտ 20ին Միաբանութիւնը պատրիարք ընտրեց Տիրան արք. Ներսոյեանը, որ Հիւսիսային Ամերիկայի առաջնորդութիւնը կորսնցնելէ վերջ անպաշտօն կը մնար եւ Երուսաղէմ վերադարձած էր :

Տիրան Արք.ի «դահակալութիւն»ը տեւել չունեցաւ: Յորդանանի կառավարութիւնը ո՛չ միայն չվաւերացուց Ներսոյեան արք.ի ընտրութիւնը, այլ 1958ի Օգոստոսին, Ս. Աստուածածնայ տօնին օրը ծանօթ պայմաններու տակ օգնաւ գնելով արտաքսեց զինքը Երուսաղէմէն :

Այդ թուականէն ի վեր «ընտրեալ պատրիարք»ը աստանդական կեանք մը կը վարէ եւ ամէն դուռ կը բախէ կորսուած աթոռը վերագրաւելու համար :

Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս, որ մինչեւ վերջերս կը պաշտպանէր «ընտրեալ Պատրիարք»ը, այժմ բոլորովին լքած է զինքը եւ Երուսաղէմի «Պատրիարքարանի գործերի վարիչ» կը ճանչնայ Սուրէն Արք. Քէմհաճեանը (տե՛ս Յառաջ, 10 Յունուար):

Ներսոյեան Արք.ի միակ պաշտպանն է մնացած Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը, որ տօնական ամէն առիթ կ'օգտագործէ՝ «ընտրեալ պատրիարք»ը հրապարակ հանելու եւ փառաւորելու համար :

Չենք գիտեր թէ Յորդանանի կառավարութիւնը ի՛նչ պատճառով արտաքսած է երեք միաբանները — Շնորհք Եպս. Գալուստեան, Թորգոմ Վրդ. Մանուկեան եւ Վազգէն Վրդ. Գըպըրըլեան :

Յուսա՛նք որ առիկա վերջին արարն ըլլայ Երուսաղէմի աթոռին շուրջ ստեղծուած վէճին եւ Ս. Յակովբեանց դարաւոր Աթոռը այլեւս դադրի «թափուր» մնալէ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՊԻՏՈՅԻ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԱԼԺԵՐԻԱ ԵՐԹԱԼ

Ուրբաթ օր Էլիզէի պալատին մէջ Զօր. տը Կոլ եւ Նախարարապետը. պիտի քննէին Ալժերիոյ կացութիւնը եւ անգամ մը եւս հաստատէին ինքնորոշման վրայ հիմնուած քաղաքականութիւնը :

Այս ժողովին կանչուած էին կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը՝ Տըլուվրիէ եւ իր անմիջական գործակիցները, ընդհ. հրամանատար՝ Զօր. Շալ, Օրանի պատասխանատու՝ Զօր. Կամպիէ : Յատկանշական է սակայն դիտել թէ այս ժողովին ներկայ պիտի չըլլայ Զօր. Մասիւ, հակառակ անոր որ Փարիզ կը գտնուի: Պիտի չմասնակցին նաեւ Սահարայի նախարարը՝ Սուսթել եւ մառեչալ Ժուէն :

Ալժերիական այս ժողովը, գլխաւորաբար պիտի զբաղի անհարեկչական արարքներու յաւելումով Ալժերուայի շրջանին մէջ: Օրակարգի վրայ էին նաեւ — Բանակին դերը խաղաղեցման մէջ, տնտեսական յեղաշրջումը ըստ Կոնստանդինի ծրագրին, մահմետական զանգուածներու վստահութեան հարցը հանդէպ Զօր. տը Կոլի եւ վերջապէս Ալժ. Ազատ. Ճակատի ղիրքը Թրիփոլիի ժողովէն ետք :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ծանր է : Մինչ Փարիզ սպասողական դիրքի մէջ է, Ալժէ մտահոգ է եւ Պիտոյի Ալժերիա երթալուն արգիլումը չի կրնար մտքերը հանդարտեցնել :

Նախկին վարչապետը ինք հաղորդեց մամուլին Տըլուվրիէի (կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը Ալժերիոյ մէջ) որոշումին բնագիրը — « Կառավարութեան Ընդհ. Պատուիրակը Ալժերիոյ մէջ, համաձայն 1956 Մարտ 13ի օրէնքին, եւ 1958 Մարտ 17ի հրովարտակին. — յօդուած թիւ 1, հատուած, կ'որոշէ՝ արգիլել Գ. Ժորժ Պիտոյի, Լուառի երեսփոխան, 1 Րիւ Թրավերսիէռ, Մնէ Քլու, Ալժերիոյ հողին վրայ ոտք դնել մինչեւ 1960 Փետրուար 1 : Որոշումը ստորագրուած է Տըլուվրիէի կողմէ :

Այս որոշումը հաղորդելով մամուլին, Պիտօ տուաւ նաեւ իր պատասխանը. — » Կառավարութեան Ընդհ. Պատուիրակը Ալժերիոյ մէջ որոշեց արգիլել Ալժերիա մուտքս: Ինչ որ, ամէն պարագայի մէջ, պիտի արգիլուէր Ընդհ. Պատուիրակին, Նախարարներուն եւ կառավարութեան, ֆրանսական Ալժերիան յանձնելն է: Եթէ Սեպտեմբեր 16ի քաղաքականութիւնը շարունակուի, կ'ընեմ ինչ որ ու –

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐ-ՀՐԹԻՌԸ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

«Թասս»ի գործակալութիւնը կը հաստատէ թէ, Յունուար 20ին, ռուսական բազմայարկ գեր – հրթիռ մը յաջողութեամբ արձակուած է Խաղաղականի ուղղութեամբ: Գեր – հրթիռը ճեղքած է 12.500 քլմ. ուղին կէս ժամուան մէջ եւ ինկած իր նշանակակէտէն հազիւ 2 քլմ. հեռու :

Այս արձակումը սկիզբն է այն փորձերուն որոնք եթէ յաջողութեամբ պսակուին, հնարաւորութիւն պիտի տան Ռուսերուն արձակելու բազմայարկ «Սպուտնիկ»ներ արեգակնային դրութեան ուղղութեամբ :

Արձակման եղանակին շուրջ մանրամասնութիւններ թուելով, «Թաս» գործակալութիւնը կ'աւելցնէ որ նախավերջին յարկը՝ սրաձեւ ռմբածիր մը, ժամը 26.000 քլմ. կտրելէ վերջ ինկած է սահմանուած նշանակէտէն ոչ հեռու, այլ հաշուով վերայիշեալ ռմբածիրը ճեղքած է, 12.500 քիլմ. ճամբայ մը: Ինչպէս կը նախատեսուէր նախավերջին յարկը 80էն 90 քլմ. բարձրութեան վրայ, երբ կը մտնէ մթնոլորտային խաւին մէջ կ'անէանայ, սակայն սրաձեւ ռմբածիրը կը շարունակէ իր ուղին, յաջողութեամբ :

Չափի եւ կշռոյթի յատուկ ձեռք առնուած միջոցները հնարաւորութիւն տըուած են ճշդելու հրթիռին իր ուղին նպատակութիւնը, եւ այլ գիտական արժէք ներկայացնող մանրամասնութիւններ :

Այսպէս՝ կարելի եղած է ճշդել թէ իր արձակման վայրէն դէպի իր ինկած վայրը հրթիռը 2 քլմ. «շեղում» մը ունեցած է միայն, ինչ որ կը փաստէ արձակման ճշգրտութիւնը :

Իր հաղորդագրութեան վերջաւորութեան՝ «Թաս»ի գործակալութիւնը կը յայտնէ որ բազմայարկ գեր – հրթիռին յաջողութեամբ արձակուիլը գիտական մեծ նուաճում մըն է :

Ամերիկեան պատերազմական նախարարութիւնը, իր կարգին յայտարարութեամբ մը կը հաստատէ Ռուսերուն արձակած հրթիռին յաջողութեան պսակումը: Այս առթիւ ամերիկեան զինուորական շրջանակները բաղդատութեան կը դնեն ռուսական գեր – հրթիռը իրենց ունեցած «Աթլաս»ին հետ: Նախ՝ իրենցը միայարկ է եւ սրաձեւ ռմբածիրը կարող է տասը հազար քլմ. ճամբայ կտրել միայն, ինչ որ ռուսականէն ետ կը մնայ շուրջ 2000 քլմ. տարրողութեամբ մը :

Միեւնոյն ատեն, ամերիկեան զինուորական շրջանակները դիտել կուտան թէ տարակուսելի է որ ռուսական գեր–հրթիռը ինկած ըլլայ նշանակուած վայրէն հազիւ երկու քլմ. 900 մ. հեռու ։ Այս յայտարարութիւնը անուղղակի պատասխան մըն է, Այզընհաուըրին որ դեռ վերջերս կը թուէր ամերիկեան Աթլասին յաջողութիւնը :

× Իրենց կարգին: Ամերիկացիք յաջողութեամբ, այս առտու արձակեցին հրթիռ մը, որուն մէջ կը գտնուէր « Միս Սամ»ը, մատակ առիւծակապիկ մը :

« Օր. Սամ»ը տեղաւորուած էր 37 քիլօ կշռող սենեակի մը մէջ: Հրթիռը, ինչպէս կը նախատեսուէր, բարձրացած է մինչեւ 10.900 մ. բարձրութիւն մը ուր յատուկ միջոցներով կրակի տրուելէ ետք, առիւծակապիկը իր սենեակին մէջ պարփակուած ինկած է Ատլանտեան, լաւ վիճակի մէջ:

―o―

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը տեղի ունեցած է Ճամախքայի մէջ, ուր Գեր – Քոնշդելէյշըն մը, դեռ չճշդուած պատճառով պայթած է: 37 հոգի արկածին զոհ գացած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին Նախարարը, Տիկին Կոլտա Մէյըր, տեսակցած է Ֆրանսայի արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի եւ ընկերվարականներու ընդհանուր քարտուղար եւ պետական նախարար՝ Գ. Կի Մոլէի հետ: Թղթակիցներուն հետ տեսակցելով Տիկին Կ. Մէյըր յայտարարած է որ ներկայիս իր երկիրը ի վիճակի է դէմ դնելու եւ կասեցնելու ղրացի արաբ պետութեանց որեւէ յանկարծական յարձակում : Արտաքին նախարարը աւելցուցած է սակայն որ Իսրայէլ կը փափաքի ընթացք տալ Խրուշչեւի զինաթափութեան առաջարկին, պայմանաւ սակայն որ նոյնը ընեն դրացի արաբ պետութիւնները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ երեք հիւլէական ռումբերու ուժգնութիւնը ունեցող պայթում մը տեղահան պիտի ընէ տասը միլիոն խորանարդ մեթր հող եւ ժայռ եւ պիտի բանայ 65 մեթր լայնքով եւ երկու հարիւր մեթր խորութեամբ հսկայ փոս մը: Այս ձեւով շահագործութեան պիտի դրուի հարուստ ածխահանք մը :

ՓՐՈՖ. ԺԱՆ ՏԸԼԷ Հինգշաբթի օր ընդունուեցաւ Ֆրանսական Կաճառը, գըրաւելով Ժորժ Լըքոնթի աթոռը: Զինքը ընդունեցաւ Փրոֆ. Փասթէօր – Վալըրի Րատօ: Նոր ակադեմականը, 52 տարեկան, ծանօթ յիմարաբոյժ, հոգեբանութեան դասախօս է Սորպոնի մէջ, վիպագիր է եւ Սէնթ Անի բժշկապետը :

ՓԱՐԻԶ կը համնի կարգ մը եգիպտացի լրագրողներ Քառավէլի Գահիրէ–Փարիզ գիծին բացման առթիւ: Կ'ըսուի թէ անոնց մէջ է Սալահ Սալէմ, Ալ Կումհուրիէյի տնօրէնը որ մտերիմն է Նասրի : Իր ներկայութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Փարիզ իր այցելութիւնը քաղաքական նպատակներ կրնայ ունենալ :

ԻՐԱՔԻ եւ Պարսկաստանի սահմանի վրայ միջադէպ մը պատահած է: Իրաքցիներ սահմանը անցնելով Պարսիկ զինուորներ հետապնդած են որոնք իրենց վրայ կրակ բացած էին: Թեհրանի մէջ այս լուրը չեն հաստատեր :

ԱՆԳԼԻՈՅ Աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Կէյթսքէլ, որ չորս շաբաթ առաջ՝ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր (հաւանաբար ստամոքսային խլիրդ), անցեալ գիշեր դարձեալ հիւանդացած եւ մտահոգիչ դառնալու չափ ծանրացած էր վիճակը : Բժշկական տեղեկագիրը կը խուսափի մանրամասնութիւններ տալէ : Մինչեւ Հինգշաբթի երեկոյ, հիւանդը ապաքինման յոյսեր կը ներշնչէր ու կը թուէր որ վիրաբուժական միջամտութիւնը յաջող անցած էր, առտուն սակայն աշխատաւորականներու պարագլուխը ներքին արիւնահոսութիւն ունեցած է եւ կորսնցուցած խօսելու կարողութիւնը: Հարկ եղած է արեան անմիջական ներարկում մը :

Աշխատաւորական կուսակցութեան կեդրոնը յատուկ շրջաբերականով մը իր մըտահոգութիւնը կը յայտնէ Գէյթսքէլի առողջական վիճակին մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, որոշ բարւոքում մը նկատած է, բայց ցարդ կարելի չէ վերջնական բան մը ըսել: Ապաքինման մաղթանքներով հարիւրաւոր հեռագիրներ ղրկուած են Գէյթսքէլի, ղրկողներու կարգին՝ Չըրչիլ, Կիյցքել, Մուկըն, Ֆիլիփս, Մաք Միլըն, Էլիզապէթ թագուհին եւ Խրուշչեւ :

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ միջազգային ժողով մը պիտի գումարուի Պանտունկի (Ինտոնեզիա) մէջ, Յունուար 25ի եւ 31ի միջեւ: Համագումարին պիտի մասնակցին՝ Խորհրդային Միութիւնը, Աւստրալիան, Ժողովրդական Չինաստանը, Իրաքը, Սուտանը, Արեւելեան Գերմանիան, Հիւսիսային Վիէթնամը, Սինկափուրը եւ Մալեզիան :

ՀԱՅԸ ՈՒՆԻ ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Կարգ մը մարդիկ 1913 թուին ուզեցին հաստատել թէ Հայը ինքնուրոյն երաժըշտութիւն չունի։ Բոլորին պատասխանեց բազմերախտ Կոմիտաս վարդապետ «Հայը ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» խորագրուած գրութեամբ մը, որ լոյս տեսաւ «Ազատամարտ»ի 1913 Հոկտ. 1ի թիւին մէջ։ Ստորեւ՝ վարդապետին գրութեան կարեւոր մասերը։

... Անցեալ դարու վերջերում յայտնի քարոզիչ, գիտնական եւ խմբագիր, հանգուցեալ Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէն ազդոտաբար հրապարակ նետեց այն կարծիքը թէ հայ գեղջուկն անգիր բանահիւսութիւն չունի, այն ինչ, օրինակ, ռուս մուժիկն ունի. ուրեմն մեր ժողովուրդը բանաստեղծական շնորհք չունի, պատմական դէպքերն ու կեանքի երեւոյթները անզգայ կը թողուն զինք։ Շատ չանցաւ, եկան մի շարք թանկագին հրատարակութիւններ եւ ապացուցին հակառակը, — Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեան, Գարեգին վարդապետ Յովսէփեան, Մանուկ Աբեղեան, Սարգիս Հայկունի, Զօպանեան, Ճանիկեան, Լալայեան, Կանայեան, Չիթունի... Թէ ումի՛նք եւ այնքան ճոխ ու բազմաբովանդակ, որ դրի առնողներ կը պակսին։

Արդ, այս գրութեան անդրադարձումը կը տեսնենք հայ երաժշտութեան նկատմամբ։ Իմ յարգելի բարեկամս, բժշկապետ եւ բանասէր Յ. Թիրեաքեան Խան, իր երկրորդ գրութեամբ կը յայտնէ սա՛ այլանդակ մտքերը. «Ըստ իս (մենք ընդգծեցինք) Հայկական երաժշտութիւն բառուած բան գոյութիւն չունի, բառին գիտական առումով (մենք ընդգծեցինք). կը տեսնեմ, որ Փարիզի երաժշտագէտ վարպետներն ալ ասորա-բիւզանդական կամ հնդկա-պարսկական ազդեցութիւն կը կրեն»։ ⁞

Այսպէս, թէ՛ կը հերքէ եւ թէ կը հաստատէ չեղածն ու եղածը։ Ինք կը սիրէ կարծել եւ իր սիրածը հաստատուած տեսնել Փարիզի երաժշտագէտ վարպետներուն բերնով։ Ո՞ւր, ե՞րբ, ո՞ր գըրուածքով, ի՞նչ ճշմարտութիւններու վըրայ յենելով... այդ ոչ ոք կարող է ցուցնել եւ ոչ ես գիտեմ։ Փարիզի վարպետը պարտաւոր չէ անպատճառ իմանալու թէ Հայը երաժշտութիւն ունի՞ կամ չունի, եւ տեսակցութեան ժամանակ կարող է ասել թէ անծանօթ է, կամ՝ Հայը երաժըշտութիւն չունի, կամ ունեցածը խառնուրդ է... (բայց աշխարհի վրայ ո՞ր երաժշտութիւնն անխառն ու անապակ է, մեր գիտցածով՝ միայն անասուններունը, որոնք նոյն ձայնն ու նոյն եւեւէջը կ'երգեն, զի փոխառութեան շնորք չունին), բայց մենք՝ Հայերս իրաւունք չունինք մէկուկէս կարծիքով կամ պատմութիւնով լսածն ասրկաբար արձանագրել, գրիչ շարժել եւ դատել մի պատմական ազգ, որ դեր է կատարել անցեալում, կատարում է ներկայում եւ դեռ պիտի կատարէ ապագայում, քանի չունչ կայ բերանումը։

Ըստ իս, առնուազն անխղճմտութիւն է գիտականօրէն չքննուածն ու չապացուցուածը հասարակութեան իբր ճշմարտութիւն հրամցնելը։ Բժշկապետ Թիրեաքեանը գիտել է, որ «եղածներն ալ (հայ եղանակներէն) ասորա-բիւզանդական, կամ հնդկա-պարսկական ազդեցութիւն կը կրեն»։ Զենք գիտեր ո՛չ այն աղբիւրները եւ ոչ ալ պատմական «ասորա-բիւզանդական եւ հնդկա-պարսկական» այն եղանակները, որոնցմէ առաջիններէն քաղելով եւ երկրորդներուն վրայ յենելով, յարգելի բժշկապետը իր կողմէն «բառին գիտական առումովը» այսպիսի դրական եզրակացութեան է հասել Հայու չունեցած երաժշտութեան մասին։ Իսկ եթէ ինքնուրոյն ուսումնասիրութեանց արդիւնք է այդ կարծուած ճշմարտութիւնը, այլեւս ինձ դիմելու կարիք չկայ. պէտք է դրել Փարիզ հրատարակուող Երաժշտական Համայնագիտարանի խմբագիրներուն, եւ խնդիրն անուշիկ մը կը զոցուի։ Ապա թէ ոչ ուսուցիկ բարդութիւններ, առազասատուր ենթադրութիւններ, իրաւամբ մենք եւս կարող ենք շարել. այսպէս՝ արաբա-տաճկական, թաթարա-չինական, մետաքըրդական, աղուաննա-վրացական, լատինա-սլաւական... եւ ինչո՞ւ չկազմենք, քանի պատմութենէն գիտենք, թէ ասոնցմէ ոմանք տիրելով մեզ կամ կողմնակի կերպով ազդել են եւ ոմանք կ'ազդեն դակաւին մեր վրայ։ Ազգերու փոխադարձ ազդեցութիւնը անուրանալի եւ անհերքելի փաստ է, որովհետեւ անաղդեցիկ մնացած ազգ չկայ. իւրաքանչիւր ազգ ինչ որ չունի, ունեցողէն, պէտք զգացած ժամանակ, փոխ կ'առնէ և կ'ազգայնացնէ։

Բժշկապետ Թիրեաքեանին համակարծիք, կը գրէ նաեւ Տէր Սերովբէ քահանայ Գուրմայեան, միայն թէ իր կարծիքը ազգաց պատմութեան, քաղաքակրթութեան եւ տիրող ազգերու ազդեցութեան վրայ կը հիմնէ՝ ասելով. 1) «Հայ լեզուն ու գրականութիւնը ասորական եւ յունական լեզուներու կազմական կաղապարին վրայ ձեւափոխուեցաւ՝ իր տառերէն սկսելով»։ 2) «Երբ հայկական ուրոյն քաղաքակրթութիւն մը գոյութիւն չունի, բնականաբար գոյութիւն չունի նաեւ հայկական երաժշտութիւն մը»։

Գրած պատմութիւնները ճիշդ են, բայց եզրակացութիւնները սխալ։

Ազգի մը լեզուն ու գրականութիւնը կարող են ձեւափոխուել ու զարգանալ՝ օրինակ առնելով ուրիշ ազգերէն, բայց երբ ան ինքնայատուկ լեզու եւ գրականութիւն ունի, ունի ե՛ւ ինքնուրոյն երաժշտութիւն։ Բոլոր արեւմտեան ազգերը զարգացան, սնունդ առնելով հին յունական քաղաքակրթութեան բեկորներէն՝ լատինականի միջոցաւ, բայց եւ այնպէս իւրաքանչիւր արեւմտեան ազգ ունի ուրոյն երաժշտութիւն, որ ո՛չ յոյն է եւ ոչ լատին։ Թուրքաց արդի լեզուն ունի մօտ 60.000 օտարազգի բառ, որ ազգայնացուցել է, եւ Թուրքը զարգացել է օտար քաղաքակրթութեամբ։ Նոյնիսկ իր տառերը յունականի վրայ են կաղապարուած, սակայն եւ այնպէս ունի ե՛ւ ինքնուրոյն լեզու ե՛ւ ինքնատիպ երաժշտութիւն։

Ճիշդ նոյն ճանապարհն են անցել մեր Ե. դարու սրբազան վերանորոգիչները։ Անոնք կրթուեցան Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա՝ այդ ժամանակների լուսաւորութեանց կեդրոններում, ինչպէս մենք այժմ՝ Եւրոպայում, ապա հայրենիք վերադառնալով կերտեցին եւ վերակազմեցին, ըստ օրինակի յոյն եւ ասորի լեզուներու, մեր գրաբարը եւ մեզ աւանդեցին Ոսկեդարու մատենագրութիւնը։ Եթէ ճշմարտութիւն են այս բոլորը, ապա ուրեմն ճշմարտութիւն է եւ այն, որ մեզի տուեն նոյնպէս երաժշտութիւն, որ այնքան հարազատ է ու ազգային եւ այնքան ինքնուրոյն է ու ինքնատիպ, որքան իր լեզուն ու գրականութիւնը, որովհետեւ իւրաքանչիւր ազգի երաժշտութիւնը իր հնչական եւեւէջներէն կը ծնի ու կը ծաւալի։ Հայ լեզուն ունի իր յատուկ հնչականութիւնը, ուրեմն եւ համապատասխան երաժշտութիւնը։

... Խե՜ղճ հայ ժողովուրդ, ազգ ես ու ինքնուրոյն ա՛յնքան, որքան միւսները, այդ ոչ ոք կարող է հերքել։ Ունիս յատուկ լեզու՝ կը խօսիս։ Ունիս յատուկ ուղեղ՝ կը դատես։ Ունիս յատուկ մարդաբանական կազմ, որով կը զատուիս այլ ազգերէն ու անոնց կազմէն։ Սակայն սիրտդ, որ զգացմանցդ աղբիւրն է, քուկդ չէ եղել, այլ՝ մի ինչ որ ասորա-բիւզանդական եւ հնդկա-պարսկական է եղել։

Ծանապա՛րհ կայ, ճանապա՛րհ կայ։ Բեւնէն ականջ չա՛ս կարճ է. բանէն փաստ՝ չա՛տ երկար։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԴԱՐՈՒՍ ԱՄԵՆԷՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԴԱՏԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ դարուս մեծագոյն դատերէն մէկը։ Ստորեւ դատավարութեան պատճառ եղող դէպքերուն անփոփ պատմականը. —

Քսաներորդ դարու, աւելի ճիշդը յետպատերազմեան ամէնէն նշանաւոր եւ հետաքրքրական դատն է որ Յունուար 18-ին բացուեցաւ Ժընեւի ոճրադատ ատեանին առջեւ։

Ամբաստանեալը որ պիտի գրաւէ յանցապարտներու սահմանուած տեղը, դանակով եւ ատրճանակով ծերունի մը ըսպաննած ըլլալու զազրելի ոճիրով ամբաստանուած է։

Ո՞վ է սակայն այդ մարդը, ազգային փառք մը, իր երկրին ամէնէն հռչակաւոր փաստաբանը, առաջնակարգ քաղաքագէտ մը, փաստաբանական կաճառին պետը՝ Ժաքու, երեսփոխան Ժաքու, 52 տարեկան, որ դատական նախարար ըլլալու ճամբուն վրայ էր։ Եւ ո՞վ է ամբաստանողը, իր լաւագոյն բարեկամը, իրեն հետ հանրածանօթ «Գեղեցիկ գրականութիւն» ընկերակցութեան անդամ, ընդհանուր դատախազ՝ Շարլ Քորնիւ։

1958ի Մայիս 1ին, գիշերուան ժամը 11ին Տիկին Զիւմպախ տուն կը վերադառնայ հաւաքոյթէ մը, Ժընեւի մէկ թաղամասին մէջ։ Ծիչեր կը լսէ, եւ կըրակելու աղմուկ մը, կը վազէ դուռը կը բանայ, սենեակը տակնուվրայ եղած էր եւ ամուսնոյն՝ Շարլ Զիւմպախի մարմինը գետին փռուած՝ արեան ճապաղիքի մը մէջ։

Որոշ տարիքի մարդ մը կեցած է քովը շատ թուխ, բարձրահասակ, որ զէնքը երբ կը տեսնէ, կը սկսի ատրճանակը պարպել։ Կը փախի, մարդը կը հետապնդէ զէնքը միշտ գնդակներ արձակելով։ Կոնակէն զարնուած՝ Տիկին Զիւմպախ գետին կը փռուի։ Դրացի մը օգնութեան կը հասնի որ հազիւ ժամանակ կ'ունենայ նշմարելու յարձակողը որ հեծանիւի մը վրայ ցատկելով կ'անհետանայ գիշերուան մութին մէջ։

Շարլ Զիւմպախ 74 տարեկան, մեռած էր իր ստացած վէրքերէն, ատրճանակի գնդակը մայր շնչերակը ծակած էր, եւ լեարդը ճեղքուած շատ սուր դանակի մը հարուածէն

Միակ հետքը մարդասպանէն մնացած անձրեւանոցի մը կոճակն էր, փըրցուած՝ կուրծքի ընթացքին, եւ գետակին տակէն գտնուած։

Զոհը թշնամի չունէր։ Բայց իր տղան Անտրէ ժամ մը վերջը իր աշխատանքէն վերադարձին շատ հետաքրքրական խոստովանութիւն մը կ'ընէ ոստիկանապետին։ «Եթէ հայրս սպաննելու համար որեւէ պատճառ չկար, նոյն բանը չէ սակայն ինծի համար, մարդ մը կը նախանձէր ինծմէ։ Ամիսներէ ի վեր կը հետապնդէ զիս, անստորագիր նամակներ կը ղրկէ։ Այդ մարդը, եւ երբ կուտայ անունը «Մէթրը Ժաքու», տեղէն վեր կը ցատկէ հարցաքննիչը ապշութեամբ։

Անտրէ Զիւմպախ 25 տարու մարդիկ երիտասարդ մըն է, երաժիշտ եւ ձայնասփիւռի մէջ գործող։ Քանի մը ամիս բարեկամական կապերով յարաբերութիւն կը հաստատէ կայանին քարտուղարուհիներէն Լինտա Պ.ի հետ, գեղեցիկ, խելացի եւ ղուարթ։ Իր շուրջը գտնուողները զինքը «Փուփեթ» կ'անուանէին։ Եղածը լուրջ բան մը չէր, արդէն երիտասարդը կը նշանուի ուրիշ աղջկան մը հետ։

Բայց այս անմեղ բարեկամութիւնը Փիէռ Ժաքու, կնոջ սիրահարը, տրամի կը վերածէ։ Որովհետեւ երբ Լինտա կը ճանչնայ Անտրէն, կը փորձէ լքել Ժաքուն։ Եօթը տարի զիրար սիրած էին կրքոտ կերպով եւ երբ յիսնամեայ փաստաբանին մօտ հետզհետէ կը հրահրի այդ սէրը, երիտասարդ կնոջ մօտ ընդհակառակը կը սկսի պաղիլ։

Իրենց առաջին հանդիպումը 1949ին է եղած, երբ փաստաբանը 44 տարեկան էր եւ այնպէս կ'երեւար որ ամէն առաւելութիւն եւ ամէն յաջողութիւն ունեցած է։ Բայց երեւութապէս, իր ամուսնութիւնը ձախողութիւն մըն էր, եթէ չէ ամուսնալուծուած իր երկու զաւակներն են եղած պատճառը։ Բոլորովին առանձին զգացած է ինքզինքը եւ այդ միջոցին է որ դիպուածը դէմը հանած է Լինտան։ Քսանըհինը տարեկան, երաժշտութենէ սկսած են խօսիլ եւ ճաշել միասին։ Այլեւս անբաժան էին, միասին կը ճամբորդեն Լոնտոն, Փարիզ, Մատրիտ, ուր որ այս նըշանաւոր մարդը կ'երթար մասնակցելու միջազգային համագումարներու

Յանկարծ, 1956ին, եօթը տարի վերջ, երիտասարդ կինը լքեց զայն, եւ մերժեց առաջին անգամ ըլլալով հետը արձակուրդի մեկնիլ։

Վերջապէս 1957ին Ժաքու կ'առաջարկէ ամուսնանալ։ Սիրուհին կը մերժէ, փաստաբանը կը փորձէ անձնասպան ըլլալ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ կլլելով.

Գարնան՝ երբ իրարու կը հանդիպին կինը կ'ընդունի ամուսնութիւնը անմիջապէս որ ազատ ըլլայ։ Ժաքուտ ուրախացած կը խնդրէ իր կնոջմէն որ համաձայնի ամուսնալուծման, եւ կը համաձայնին։ Տասնըհինգ օր վերջ Լինտա կը հեռաձայնէ «խենդութիւն է ըրածնիս, ձեռք քաշէ այդ ծրագրէդ»։

Ժաքուտ կատաղութենէն կուլայ, կը սպառնայ։

Քանի մը օր վերջ, Մայիս 1ին Անտրէ Զիւմպախի հայրը սպաննուած կը գըտնուի, իսկ մայրը վիրաւորուած։

Այս բոլորը Անտրէ իրենց երիտասարդ տղան կը պատմէ ոստիկանապետին, բայց ան չի կրնար հաւատալ որ հռչակաւոր փաստաբանը կրնայ մարդասպան մը եղած ըլլալ։

Հինգ շաբաթ վերջ 1958 Յունիսին Փիէռ Ժաքու կը ձերբակալուի, իրեն դէմ ջախջախիչ փաստեր գտնուած ըլլալով։ Որո՞նք են այդ փաստերը։

1.— Ժաքուի տունէն կը գտնեն մաքրուած արիւնոտ դաշոյն մը, արիւնը կը պատկանի «Օ» խումբին, ինչպէս նաեւ դանակին վրայ մարդկային լեարդի փըշրանքներ։ Արդ՝ զոհին արիւնը, եւ լեարդին արեան հետքերը կը պատկանին նոյն «Օ» խումբին։

2.— Անձրեւանոց մը կապոյտ մը եղած, պատրաստ ղրկուելու Կարմիր Խաչին։ Աս ալ արեան հետքերով ծածկուած է եւ նոյնպէս «Օ» խումբին պատկանող։ Անձրեւանոցին վրայ եղող մնացեալ կոճակները ճիշդ նոյնն են, զոհին քով գտնուած կոճակին հետ։

3.— Ամբաստանեալին հագուստը, հակառակ որ մաքրութեան տրուած է՝ 18 Մայիսին, գերձակին անունը ցոյց տուող կտորին վրայ նոյնպէս «Օ» խումբին պատկանող արեան հետքեր կան։

4.— Ժաքուի հեծանիւին վրայ նոյնպէս նոյն արեան հետքերը։

5.— Այդ հեծանիւին լոյսի գործիքը աւրուած է։ Արդ, Զիւմպախի դրացին որ ոճրագործին հեծանիւով փախիլը տեսած է, նշմարած է որ լուսաւորող լամբը նոյնպէս լաւ չի գործեր։

6.— Տիկին Զիւմպախ ոճիրէն անմիջապէս վերջ յայտարարած է որ յարձակողը շատ թուխ մէկն է, Ժաքուի նման։ Այս վերջինը սակայն օգտուելով Սթոքոլմ ըրած իր ճամբորդութենէն մազերը շագանակագոյն ներկած է։

7.— Ոճիրին շարժառիթը, նախանձը։ *Ժաքու Զիւմպախենց տունը գացած է Անտրէն սպաննելու համար, զոր կը նկատէր իր երջանիկ հակառակորդը, բայց անոր սենեակին մէջ յանկարծ հօրը հետ դէմ դիմաց ելլելով եւ ճանչցուած ըլլալու վախէն կը սպաննէ ծերունին։*

Պաշտպան կողմին խօսքը պատասխաններ։

1.— Ինչո՞ւ Ժաքու մազերը ներկած է։ Պարկեշտ մարդու մը հասկնալի խուճապով, երբ կը տեսնէ որ երեւոյթները իր դէմ են, «Սխալմամբ», կը յայտարարէ հարցաքննիչ դատաւորին, մինչ եկաւ Քաֆքայի դատը՝ սարսափելի վէպ մը, ուր կը տեսնէիք անմեղ մը դատական հանգոյցի մը մէջ բռնուած։

2.— Ժաքուի արիւնն ալ կը պատկանի «Օ» խումբին, 1958 Ապրիլին ձեռքէն վիրաւորուած է եւ քիթը արիւնած սանդուխին վրայ իյնալով։ Հագուստներուն, հեծանիւին եւ դաշոյնին վրայ գտնուած արիւնի հետքերը իր արեան հետքերն են։

3.— Իր անձրեւանոցը, սովորական հագուստ մըն է, որմէ հազարաւորներով կը շինուի եւ կը ծախուի ամէն տեղ եւ ունին միեւնոյն կոճակները։

4.— Կարելի է նոյնպէս Ժընեւի մէջ գտնել տասնեակներով հեծանիւներ որոնց լոյսը աւրուած ըլլայ։

5.— Մեր տունէն գտնուած այս բոլոր փաստերը շաբաթներով մէջտեղը մնացած են ոստիկանութեան կողմէ իր առաջին հարցաքննութենէն վերջ։ Եթէ յանցաւոր ըլլար պիտի աճապարէր զանոնք փճացնել։ Ժամանակ ունէր ատոր համար։

6.— Նոյնիսկ Ժաքուի տան մէջ գտնուած է ատրճանակ մը, տեղ տեղ խարտոցուած, անճանաչելի դարձնելու նպատակով եւ 25 հատնոց տուփ մը գնդակ, որուն մէջ 19 հատ միայն մնացած է (հոս յիշենք որ վեց գնդակ պարպուած է սպանութեան գիշերը)։ Բայց մասնագէտը հաստատած է որ ոչ այդ ատրճանակով եւ ոչ ալ այդ գնդակներու միջոցով սպաննուած է Զիւմպախ։

Ամբաստանեալը ոչ միայն պահած է այս բոլոր համոզիչ փաստերը այլ կեղծեր ալ չինած է ։ Անիկա չափազանցութիւն է եւ կասկածելի ։

7.— Վերջապէս, ոչ մէկ պատճառ չունէր այս սպանութիւնը գործելու։ Գիտէր, նոյնիսկ Լինտան ըսած էր որ Անտրէն չէր իր սիրահարը, այլ ՄԱԿի մէկ պաշտօնեան։ Գիտէր նաեւ թէ երիտասարդը ուրիշ աղջկան մը նշանուած էր։ Ինչո՞ւ սպաննէր ուրեմն, մանաւանդ հայրը, որ ժաքուն չէր ճանչնար անգամ եւ երբեք չէր տեսած ։

Գլխաւոր եւ առաջին թիւ 1 վկան է, մասնագէտներու յաջողութիւնը կամ ձախողումը երդուեալ դատաւորներու մօտ, որոնցմէ կախում ունի ամբաստանեալին ճակատագիրը։ Առոնցմէ Փիէռ Հայէք, որուն ուշադրութեան յանձներ էր լրագրող մը, վերջին Մայիսին Անրաի մէջ դատի մը ընթացքին թէ դէմը պիտի ունենայ մէթրը Ֆլորիոյի նման հակառակորդ մը, այդ նշանաւոր մասնագէտը, ինքնավստահ պատասխաներ էր «Ձեր Ֆլորիոյին կը սպասեմ, ակռաները ջարդուփշուր պիտի ըլլան», ժաքուի պաշտպանութեան ծանրութիւնը Ռընէ Ֆլորիոյի ուսերուն ծանրացած է, հռչակաւոր Ֆրանսացի փաստաբանը 56 տարեկան է ։ Իր յաջողութեան մեծ գաղտնիքը տրամաբանութիւնն է ։ Իր իւրաքանչիւր պաշտպանողականը անխիղճ մեքենականութիւն մըն է, անտեսանելի հանգոյցներու յաջորդականութիւն մը՝ ատրիճաաբար սեղմուած, որուն մէջ ինկող հակառակորդը չի կրնար ազատիլ։

Կը սպասուի դատավարութեան ընթացքին անհամբերութեամբ ։ Կը կարծուի որ երեք շաբաթ կը տեւէ առնուազն։ Սկսած է 18 Յունուարին Ժընեւի մէջ ։

ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Համաձայն պարսիկ ուսուցչապետ Սայիտ Նաֆիսի, Սալմաստի բնակչութեան մեծ մասը բաղկացած է Հայերէ ։ Թաւրիզ, Սպահան, Թեհրան եւ ուրիշ քաղաքներ լայն բացած են իրենց դուռները Հայերուն առջեւ։ Սպահան գացող ն եւ է Պարսիկ դուրծ կ'ունենայ հայ առեւտրականներու հետ։ Պարսկաստանի մէջ առաջին ճարտարարուեստ մտցնողը եղած է Հայ մը՝ Գարամիր խան անունով։ Հայերը Պարսկաստանի դեսպաններն եղած են օտար երկիրներու մէջ։ Նազար խան մը եղած է Փարիզի դեսպանը, Մելքոն խան՝ Լոնտոնի, Յովհաննէս խան Մասեհեան Լոնտոն եւ Թոքիօ, որ հայերէնի եւ պարսկերէնի թարգմանած է Շէյքսփիրի գործերը։ Առաջին հայերէնպարսկերէն բառարանին հեղինակը եղած է հայ մը՝ Գէորգ Տէր Յովհաննէսեան ։ Պարսկերէնի թարգմանուած են Րաֆֆիի եւ Թումանեանի գործերը ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ԶԵԿՈՅՑ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

7.— Հայոց Պատրիարքարան, Ստամպոլ, Թուրքիա.—

Հիմնարկութիւնս կատարեց տարեկան 15.000 տոլարի յատկացում մը, երկու տարուան համար, ընդամէնը 30.000 տոլար, 1959–60 եւ 1960–61 տարեշրջաններուն, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանին որ զայն պիտի սահմանէ Սուրբ Խաչ Ընծայարանի այն աշակերտներուն որոնք ուսուցչական ասպարէզին կը նուիրուին։

8.— Միջին Արեւելքի հայկական մանկապարտէզներու կրթական օժանդակութեան ծրագիր —

Վարչական Խորհուրդը որոշեց.

Ա) 20 հայ մանկապարտիզպանուհիներ ուղարկել Անգլիա, Յուլիս–Սեպտեմբեր 1960ին, ուր անոնք պիտի հետեւին ամառնային դասընթացքի մը պիտի կատարեն ուսումնասիրական այցելութիւն մը։ Սոյն ուսուցչուհիները պիտի ընտրուին Լիբանանէն, Իրաքէն, Յորդանանէն եւ Կիպրոսէն։

Բ) Երեք հայ ուսուցչուհիներու համար 1960ի ամառուան ընթացքին կազմակերպել Անգլիոյ մէջ ուսումնասիրական այցելութիւն մը եւ կարճ դասընթացքներու շրջան մը.

Գ) Երկու շրջանաւարտուհիի համար Անգլիոյ մէջ երեք տարուան ուսում, ի պատրաստութիւն մանկապարտիզպանուհիի ասպարէզին։

Բրիթիշ Քաունսիլը վերոյիշեալ ծրագիրներուն իրագործման պիտի օժանդակէ իր թեքնիք գործակցութեամբ եւ իրր խորհրդատու։

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը այս ծրագիրներուն համար յատկացուած է 17.000 սթեռլին (47.600 տոլար)։

9.— Օժանդակութիւն հայ մտաւորականներու եւ հրատարակութիւն հայագիտական գործերու. —

Ինչպէս կը յիշուի, սոյն նպատակներուն համար 1957 տարեշրջանին եղած էր 10.000 սթեռլինի յատկացում մը որ վերանորոգուեցաւ 1958ին։ Այս գործունէութեան ընթացք տալու եւ հրատարակութեանց ծրագիրը գլուխ հանելու համար նոր 10.000 սթեռլինի — 28.000 տոլար— գումար մը եւս յատկացուեցաւ։

10.— Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարան, Փարիզ.—

800 տոլարի յատկացում մը եղաւ սոյն վարժարանին հին կարասիները նորերով փոխարինելու համար, — գրասեղաններ, աթոռներ, մահճակալներ։

ՎԵՐԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ.—

11.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւն. — Տարագիր Հայերու բնակարանի ծրագիր.—

49.000 տոլարի յատկացում մը եղած է Երուսաղէմի մէջ 24 բնակարաններոց տան մը շինութեան համար որ պիտի սահմանուի մօտաւորապէս 150 տարագիր Հայերու որոնք ներկայիս պատսպարուած են վանքին շրջափակին մէջ։ Պատրիարքարանը պիտի տրամադրէ հողը եւ 14.000 տոլար շինութեան ծախքերուն որոնք կը հաշուուին շուրջ 84.000 տոլար։ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու Բարձր Քոմիսէրութիւնը պիտի գործակցի այս ծրագրին մասնակցութեամբ մը որուն քանակը կախում պիտի ունենայ այս բնակարաններուն մէջ պատսպարուած անհայրենիք տարագիրներու թիւէն եւ որուն առաւելագոյն չափը պիտի ըլլայ 21.000 տոլար։ Այս ծրագրին գործադրութիւնը արագացնելու համար, Հիմնարկութիւնս որոշեց փոխարինաբար ստանձնել վճարումը այս 21.000 տոլարին որ կը ներկայացնէ ՄԱԿի Բարձր Քոմիսէրութեան մասնակցութիւնը եւ որ պիտի վճարուի շինութեան աւարտումէն ետք միայն։

12.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւն.— Նկատի ունենալով Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան նիւթական անհաստատ հանգամանքը, 12.000 սթեռլինի (33.600 տոլար) նոր յատկացում մը եղաւ անոր, 1960–61 եկմտական տարեշրջանին համար, Ս. Յակոբայ Միաբանութեան գաղթականներու, ոչ-կրօնական վարժարաններու եւ տպագրական գործերու օժանդակութեան նպատակով։

13.— Ս. Փրկիչ Հիւանդանոց Եէտիքուլէի, Ստամպոլ.— Սոյն Հիւանդանոցին կատարուեցաւ 5.500 տոլարի յատկացում մը, 3 միքրոսքոփի եւ մանրէաքննական ամբողջական կազմածի մը գնման համար։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

26 Մայիս 1959ի մեր զեկոյցէն ի վեր յաւելուածական 50.000 տոլարի գումար մը փոխանցուեցաւ Ս. Էջմիածին, 1959 Յունիսին, եւ այսպէսով կատարուած փոխանցումներուն գումարը հասաւ 180 հազար տոլարի։ 1959 Հոկտեմբերի սկիզբը Պ. Էտ. Իւթիւճեանի պաշտօն տրուեցաւ կրկին երթալու Ս. Էջմիածին, քննելու համար կատարուած նորոգութիւնները եւ անոնց մասին Վարչութեանս ուղղուած տեղեկագիր մը պատրաստելու համար։

Ի նպաստ Ս. Էջմիածնի կատարուած յատկացումները, որոնք մեր Հիմնադրամին կտակին մաս կը կազմեն, հայկական գործերու պիւտճէին վրայ յաւելուածական յատկացումներ են։

×

Մեր զեկոյցը վերջացնելէ առաջ կը փափաքինք հրապարակաւ երախտագիտական մեր տուրքը հատուցանել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու Բարձր Քոմիսէրութեան Գրասենեակին։ Աւելորդ է շեշտել կարեւորութիւնը անոր օժանդակութեան, նիւթական եւ գործնական մարզերուն մէջ, ոչ միայն ներկայ Զեկոյցով ցուցակագրուած ծրագիրներուն, այլեւ նախորդներուն մէջ յիշուածներուն վերաբերմամբ։ ՄԱԿի Տարագիրներու Բարձր Քոմիսէրութեան եւ ոչ-կառավարական Օժանդակութեան Գործակալութեանց նիւթական ամբողջական մասնակցութիւնը, Հիմնարկութեանս հետ միասնաբար կազմուած ծրագիրներու գործադրութեան համար, կը հասնի 386.700 տոլարի։

Անոնց օժանդակութիւնը Հիմնարկութիւնս ի վիճակի դարձուց կատարելու աւելի շեշտուած եւ ընդարձակուած ճիգ մը ի նպաստ Հայկական Համայնքներուն։

×

ԸՆԴՀ. ՎԵՐԱՔԱՂ 1959Ի ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

1959 Մայիսէն մինչեւ 31 Դեկտ. կատարուած յատկացումները.

Ա) Յաւելուած կրթաթոշակներու վրայ (1959–60) 28.000,00 տոլար։ Բ) Նոր պիւտճէ մանկավարժական կրթաթոշակներու 28.000,00 տոլար։ Գ) Արհեստագիտական ուսման համար (Յունաստան) 17.705,00 տոլար։ Դ) Արհեստանոցի մը կառուցման համար (Յունաստան) 15 հազար տոլար։ Ե) Թոշակի վճարում չքաւոր աշակերտներու համար 120 հազար տոլար ։ Զ) Լիբանանի եւ Սուրիոյ վարժարաններու նորոգութեան 60 հազար 250 տոլար։ Է) Երուսաղէմի մէջ տարագիր Հայերու բնակարաններու կառուցման համար 70.000,00։ Ը) Ստամպոլ, Ս. Խաչ վարժարանի 30.000,00։ Թ) Հայ մտաւորականներու եւ հայագիտական հրատարակութեանց 28.000,00 տոլար։ Ժ) Հայ մանկապարտիզպանուհիներու կատարելագործման ծրագիր 47 հազար 600 տոլար։ Ի) Հայոց Պատրիարքութիւն Երուսաղէմ 33.600,00 տոլար։ Լ) Դպրոցասէր վարժարան, Փարիզ 800 տոլար ։ Խ) Ս. Փրկիչ Հիւանդանոց, Ստամպոլ 5.500,00 տոլար։ Գումար՝ 484.455,00 տոլար։ 1959ի յատկացումներ մինչեւ Մայիս 1959 159.000,00 տոլար։ Ընդհ. գումար 1959 տարւոյ մէջ եղած յատկացումներու 643.455,00 տոլար։ Ընդհ. գումար մինչեւ 1958ի վերջը եղած յատկացումներու 1.404.240,00 տոլար։ Ընդհ. գումար մինչեւ 31 Դեկտ. 1959 եղած յատկացումներու 2.047.695,00 տոլար։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

15 Յունուար 1960, Լիզպոն

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նոր Տարուան առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դրուած է, 1.550 տոլարի գումար մը, բաժնուելու համար Ֆրանսահայ կարօտ մտաւորականներու եւ ուրիշ կարօտեալներու, համաձայն ցուցակի մը ։ Այս գումարը 800.000 Ֆրանք կամ 8000 Ն. Ֆ., բաժնուած է արդէն ենթականերուն ։

Միւս կողմէ, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դրած է 1.500.000 Ֆրանք (15.000 Ն. Ֆ.) որուն մէկ մասը բաժնուած է կարօտեալ անհատներու եւ մէկ մասը հետեւեալ հաստատութեանց բաժնուած է նոր տարուան առթիւ. —

Հայ Կապոյտ Խաչի 100.000 Ֆրանք ։ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան 100.000 Ֆրանք, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, իր նախագահուհիին միջոցաւ, այս գումարին յիսուն հազար Ֆրանքը իրենց բուժարանի հիւանդներուն եւ յիսուն հազար Ֆր. ը որբերուն համար ։

Աղքատախնամ Ընկերութիւն 166.000 Ֆրանք, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին յիսուն հազար Ֆրանք, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցիին յիսուն հազար Ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող կարօտ ուսանողներու հարիւր հազար Ֆրանք, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին քսան հազար Ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Միութեան հարիւր հազար Ֆրանք ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Բայց պահ մը արցունքի կաթիլներ ողողացին, կոպերուն տակ, արագ սթափումէ մը խկոյն կուլ տրուելու համար։

— Երթա՞նք. մայրիկ, ուրիշ ընելիք մը չունինք հոս, ըսաւ ան չեշտով մը ուր իր յուզմունքը չյայտնելու ճիգ մը կար։

— Երթանք, ախջիկս, ըսաւ լուացարարուհին։

— Քա կեցէք, Համբիկիս ալ ըսեմ քի կ'երթաք կոր, աճապարեց Հոռոփ հանըմ՝ շարժում մը ընելով իր սենեակը մտնելու համար ։

Բայց ճիշդ այդ վայրկեանին, սենեակին դրանը մէջ երեւցաւ երիտասարդը, այլայլած, տժգոյն, խռովյացած, փայլուն աչուըներով, հազիւ թէ հագուած ։

— Համբիկ, Կիւլիւկ հանըմը տունէն կ'ելլայ կոր, ըսաւ Հոռոփ գաւկին դառնալով ։

— Տղան, սեւեռաքիր, չպատասխանեց, դէմքին վրայ ահաւոր այլութեամբ մը ։

— Մնաք բարով, քուրուկս, փութաց ըսել Կիւլիւկ հանըմ ձկնորսին կնոջը մօտենալով, որուն հետ պագտուեցաւ ։

— Մնաք բարով, ըսաւ անոր ետեւէն Սոֆի, Հոռոփ հանըմին ձեռքը պագնելով ։

— Մնաս բարով, զաւակս, աւելցուց լուացարարուհին Համբիկին մօտենալով, որ դեռ շարժում մը չէր ըրած ։

— Մնաս բարով, Համբիկ, կրկնեց Սոֆի՝ տղուն երկնցնելով իր ձեռքը, զոր բռնելու բարոյութիւնը չունեցաւ Համբիկ ։

Եւ Սոֆի ։ առանց նշմարել ձեւացնելու երիտասարդին այլայլումը, սեւ այծեմազէ շալը տեղաւորեց գլխուն շուրջը, վարսի դիսակները յարդարելով անոր տակ, եւ մօրը հետ երկնցաւ դէպի պարտէզին դուռը, ուսկից երկուքն ալ շուտով անյայտ եղան ։

— Ո՞ւր կ'երթան կոր, մայրիկ, հարցուց Համբիկ, երբոր պարտէզին դուռը գոցուեցաւ ։

— Եղան տունէն, օրդի, ի՞նչ պիտի ըլլալը չհասկցայ... Թոհաֆ պան, Թոհաֆ ...

— Եղան, կը մրմռար Համբիկ, պարապ սենեակին բաց պատուհանները դիտելով, դէմքին վրայ անբացատրելի յուսահատութեամբ մը ։

Ցեռոյ մօտեցաւ դրանը ու ներս նայեցաւ. գետնին վրայ ցանցնուած էին անպէտ, կոտրտած առարկաներ. պատռտած խշտիկի մը փորէն յարդեր դուրս կը պոռթկային, անկիւն մը, հին շրջած կըրակարանի մը մոխիրը գետինը կը ծածկէր՝ մարած ածուխներով խառն ։

Անկողնարանին դուռը՝ ծխնիներէն ելած՝ ցոյց կուտար քուրջերու կոյտեր, զորս մեկնողները լքած էին՝ իբրեւ ցաւագին մնացորդները իրենց երկարամեայ չքաւորութեան։ Պատերը տեղ տեղ կը փլչէին խոշոր ու պզտիկ գամերէ ծակծկուած։ Այդ ամայութեան վրայ տառապած կեանքի հով մը կար ։

— Եղան, կը մրմռար Համբիկ, իր տարտամ, նայուածքը պտտցնելով սիրուած էակին մնացած այդ առարկաներուն վրայ, չուզելով հաւատալ անկարելի իրականութեան, որ իր էութիւնը կը սառեցնէր հիմա, մոլորանք կուտար մտքին։

— Ի՞նչ կը նայիս, Համբիկ, ըսաւ անդիէն մայրը, էլան նէ էլան, ինչերնո՞ւս պէտք. տահա աղէկ, ատ օտան ալ մենք կը նստինք ...

Ցանկարծ, տղան, յուսահատական ափոփանքի մը փարեցաւ ։

— Ես կը նստիմ աս սենեակը, մայրիկ, անկողինս հոս դնենք ... չըլլա՞ր ..

— Բէք աղուոր կ'ըլլայ, զաւակս ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

րիշներ ըրին խնձմէ առաջ եւ որոնց օգ-
նեցի, կ'անգիտանամ արգելքները » :

Գիտոյի դէմ եղած արգելքը բողոքի շարժումներ յառաջ բերած է Ալժերիոյ մէջ : «Ազգային շարժումներու համա-ձայնութեան կոմիտէն» :Միստ բողոքագիր մը հրատարակած է շեշտելով թէ՝ մինչ Ֆելլակաները կ'ընդունուին մասնակցե-լու համար վաղուան Ալժերիոյ քաղաքա-կանութեան, «Ազգայիններ » իրենց տար-րական ազատութիւններէն զրկուած են : Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— «Նման որոշում-ներ յստակօրէն ցոյց կու տան թէ դէպի քաղաք. Տիէն-Պիէն-Ֆու մը կ'երթանք : Եւ կոմիտէն կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ արթուն մնայ եւ կը վերանորոգէ իր բա-ցարձակ վստահութիւնը բանակին :

Միւս կողմէ Ալժերիոյ եւ Սահարայի Քրիստոնեայ եւ Մահմետական Միու-թիւնը յայտարարեց .— Փինէի պաշտօ-նազրկումէն, Զօր. Մասիւի կարգի հրա-ւիրուելէն ետք, Պետութեան Ղեկավարին այս մինատիրական որոշումը ցոյց կու-տայ կացութեան չափազանց ծանրակշիռ հանգամանքը եւ վարչաձեւին ինքզինքը կորսնցուցած ըլլալը » :

Ալժերիոյ կուիներուն սկսելէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով գրաքննութիւն հաստատուեցաւ եւ Օրանի թերթերը գրաքննութենէ կ'անցնին :

Նախկին Ռազմիկներու համաձայնու-թեան կոմիտէն զեկոյց մը հրատարակե-լով կ'ըսէ «ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ զինքը ուր կ'առաջնորդեն » :

Հինգշաբթի իրիկուն կ'ըսուէր նաեւ թէ Մասիւ պաշտօնանկ եղած է բայց Տը-յուվրէի կը հերքէր :

Ֆրանսական մամուլը չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը ի տես այս կացութեան : Մինչ աջակողմեան եւ աջ թերթերը չեն գիտեր ինչ մտածել կացութեան զար-գացման մասին, ձախ թերթերը, մանա-ւանդ Իւմանիթէն իր ուրախութիւնը կը յայտնէ Գիտոյի դէմ ձեռք առնուած մի-ջոցին առթիւ եւ շատ բան կը սպասէ տը Կոլի «աղատական» քաղաքականութենէն : Զօրավարին հետեւողներն ալ այսօր վե-րապահ են որովհետեւ յստակ չէ իրենց համար տը Կոլի ծրագիրը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Տէրոյեան, կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ խնա-միին՝

ԱՆՆԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նալպանտեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 21 Յունուար, իր բնակարանը, 38 Պուլվ. Շարլը :

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, Շա-բաթ, Յունուար 23 : Թափօրը կը մեկնի տունէն ժամը 16ին, յուղարկաւորու-թիւնը ժամը 17ին Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը կ'ամ-փոփուի Ս. Փիէրի գերեզմանատունը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փոքր տ'Իթալիի մասնա-ճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ըն-կերուհի Սուլթան Գրիգորեանի, իր սի-րեցեալ զաւկին Արտաշէս Գրիգորեանի արկածալի տխուր մահուան առթիւ :

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայ երիտասարդ մը կը ստանձնէ անգ-լերէնի մասնաւոր դասեր :
Դիմել ՍՈՂՈՄՈՆ ԱԲԵԼԵԱՆԻ,
13, Rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէրտէրեան Թորոս Յակոբի կը փնտռէ Շահինեան Մուկուչ Նիկոլի, ծնած 1915 կամ 1919 թուին Հայաստան՝ Նոր Պայա-զիտի մէջ : Շահինեան Մուկուչի քոյրը Արմենուհի Նիկոլի Շահինեանը՝ ներկա-յիս Տէրտէրեան Թորոսի եղբօր կինն է :

Մուկուչ անյայտացած է 1942 թուին : Կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսա կամ Ամերի-կա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ի-մացնել հետեւեալ հասցէին, Թորոս Տէրտէրեան,

5, Rue des Déportés, Colombes (Seine)

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ, այս Կիրա-կի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3·30ին, Սալ Քանթոնալ, Րիւ տը Նիւի, Պորտօ, Պաստիտ :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Դպրոց մը փո-խեր (արամախօսութիւն), Պայուսակը (տրամախօսութիւն), Աչք կապուկ (տը-րամախօսութիւն) : Խմբերգ, արտասա-նութիւն եւայլն :
Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցա-չէն եւ մեծ բարերար ողբացեալ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն հոգւոյ հանգստեան :

ՇԱՒԻՂ

Եկեղեցիին յառաջիկայ պատարագին թուականը պիտի յայտարարուի յաջոր-դով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Արտաւազդ վրդ. Թրթռեանէ 10 Ն. Ֆ., Փարիզէն Սէվրանէն Տիկին Գէորգեանէ 10 Ն. Ֆ., Տիկին Հայկանոյշ Բարսեղեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Փարի-զէն Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Վարդգէս Զալըգեանէ 20 Ն. Ֆ., Տիկին Աղնիւ Եազըճեանէ 20 Ն. Ֆ. :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, կը տօնուի Կիրակի (Յունուար 24), կէսօրէ յետոյ ժամը 15-ին Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական եւ հայկական պարեր, երեք դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Նուէրներ փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» են-թակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սարսէլի ծանօթ հա-ւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայու-թիւն :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, կրթ. յանձնախումբի կազմակերպած ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան, աննախընթաց զուտ հայկական պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունուար 23ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՌԻՒ ՎՈԼԹԷՐ :

Բոլոր հայրենակիցներուն գոհացում տալու նպատակով՝

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻՔ ՃԱԶ

Երկու նուագախումբով տեղի պիտի ունենան հայկ. եւ եւրոպական պարեր :

ՍՕՍԻ Ֆօլքլօրիկ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Պիտի ճոխացնէ այս բացառիկ երեկոյթը, իր հայկական հաճելի, ինքնուրոյն պարերով եւ երգերով :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը անխտիր :

ՃՈԽ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ (ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, ԺԱՄԸ 15 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY & SES CAPETIENS
JAZZ NEW ORLÉANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, Էլիզէ 67 – 03 :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ վար ձգուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլ-լան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմա-կերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 24 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8705 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4506

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Երեք տարի անցաւ այն սեւ ու դժխեմ գիշերէն ի վեր, երբ մահուան հրեշտակը — անկոչ հիւր — անակնկալ այց մը տըւաւ Շաւարշ Միսաքեանին՝ զայն առյաւէտ բաժնելով իր սիրելիներէն։

Անմխիթար սուգի ենթարկուեցան իր հարազատները, որոնց սիրազեղ գուրգուրանքը մոռցնել տուած էր իրեն այնքան տարիներ կեանքի դառնութիւնները։

Խոր սուգի մատնուեցաւ նաեւ իր մեծ ընտանիքը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն հաւատաւոր եւ հաւատարիմ զինուորեալն էր եղած իր պատանեկութեան տարիներէն սկսեալ մինչեւ յանկարծական մահը — 26 Յունուար 1957։

Ողեկոչե՞մ իր մահուան տարելիցին առթի՞ւ միայն։

Ո՛չ։

Անթառամ է իր յիշատակը։

Շաւարշի ոգեկոչումը կը կատարուի երեք տարիէ ի վեր ամէն օր, ամէն անգամ որ լոյս աշխարհ կուգայ Յառաջի նոր մէկ թիւը։

Իր անունը չէ միայն, որ իբրեւ հիմնադիր կ'ոգեկոչուի թերթին ճակատը, այլ իր հոգին կը սաւառնի միշտ անոր վրայ։

Իր գործը շարունակողները հաւատարմօրէն կը քալեն անոր հարթած ճամբէն, անշեղ կը հետեւին անոր գծած ուղղութեան, նոյն հաստատակամութեամբ եւ նոյն անխախտ հաւատքով։ Անշահախնդրօրէն։ Գաղափարական մաքրութեամբ։ Գերագոյն սկզբունք ունենալով ծառայել ազգին։ Պաշտպանել հայ ժողովուրդին արդար դատը։ Առաջնորդ հանդիսանալ տարագիր բազմութեանց։ Նուիրուիլ ազգապահպանման, համայնքի աճումին։ Նոր սերունդի փրկութեան։ Հայ լեզուի տարածման։ Հայ մշակոյթի ու գրականութեան զարգացման։ Հայկական սըրբութեանց եւ աւանդութեանց պաշտպանութեան։

Այն պարագան, որ հազարաւոր հայրենակիցներ — Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ — հաւատարմօրէն կը շարունակեն բոլորուիլ Յառաջին շուրջ, պերճախօս ապացոյց մըն է այն խոր համակրանքին, որ այս թերթը եւ անոր կողքին կանգնած քաղաքական մեծ կազմակերպութիւնը կը վայելեն հայ ժողովուրդին մէջ։

Շաւարշ Միսաքեան Յառաջի հիմը դըրաւ այն ատեն, երբ մեր ազգային դատը ուրացումի եւ մոռացումի ենթարկուեցաւ աշխարհի մեծերուն կողմէ։ Երբ 'տարագիր Հայութիւնը մօտ օրէն հայրենիք վերադառնալու յոյսերը կտրած՝ սկսաւ տեղաւորուիլ հիւրընկալ երկիրներու մէջ։ Երբ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի որբանոցներէն արձակուած պատանիներ ու երիտասարդներ ապրուստ ճարելու համար Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ քրտինք կը թափէին։

Յառաջ փրկութեան լաստ մը եղաւ բոլորին համար։ Տոկալու, հաստատակամութեան, չվհատելու եւ լաւագոյն ապագայի մը համար անսասան հաւատք ունենալու ոգի ներշնչեց այն տառապեալ հազարաւոր Հայերուն, որոնք Թուրքիոյ զանազան քաղաքներէն ու գիւղերէն մինչեւ այս ափերն էին ապաստաներ։

Ֆրանսահայ գաղութը յաւիտեան երախտապարտ է Շաւարշ Միսաքեանին, որ հոգեբանական յարմար վայրկեանին օգնութեան հասաւ իրեն։ Իր թերթով ճամբայ ցոյց տուաւ գաղթականներուն։ Քաջալերեց բախտէն հալածական մեր հայրենակիցները։

Շաւարշ միաժամանակ գուրգուրաց նոր սերունդին վրայ, անոր մէջ տեսնելով ազգին ապագան։

Յաւէտ անմոռանալի պիտի մնայ իր անունը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5ԻՆ

•

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 16Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՍԻՒ՝ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Յունուար 22ին, Էլիզէի պալատի ժողովասրահին մէջ գումարուեցաւ, Ալժերիոյ հարցին նուիրուած բացառիկ ժողով մը, որուն կը մասնակցէին Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական քաններեք պատասխանատուները։ Ժամը 10ին, Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. տը Կոլի շուրջ համախմբուած էր նախարարապետ՝ Մ. Տըպրէ, նախարարներ՝ Քուվ տը Միւրվիլ (արտաքին), Պոմկարթնէր (ելմտական), Շաթընէ (ներքին), Կիյոմա (բանակ), Օր. Ս. Քարա (Պետ. նախարար)։ Զօրավարներ՝ Էլի, Լաւօ, Շալ, Տեմեց, Կամպիէ, Քազընավ, Օլիէ և ծովակալ Նոմի։

Աչքի կը զարնէր Զօր. Մասիւի բացակայութիւնը։

Այս ժողովը հանգամանօրէն քննած, զբաղած եւ տեղեկացած է իւրաքանչիւր քաղաքական եւ զինուորական պատասխանատու անձնաւորութեան տեսակէտէն՝ Ալժերիոյ կացութեամբ։

Հանրապետութեան Նախագահը՝ Զօր. տը Կոլ մեկին ու յստակ յայտարարած է որ կառավարութիւնը իր Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեամբ քաղաքական կործելակերպի նոր ուղի մը բացած է։

Այս արտակարգ ժողովը վերջացաւ ժամը 13ին եւ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակուեցաւ. — « Կառավարութեան Ընդհ. Պատուիրակը Ալժերիոյ մէջ եւ ընդհ. հրամանատարը պարզեցին իրենց գործունէութեան արդիւնքները 1959ի ընթացքին։ Հանրապետութեան Նախագահը եւ Նախարարապետը նկատի առին խաղաղեցման, տնտեսական բարգաւաճման, եւ մարդկային տարրին ընկերային զարգացման անուրանալի յառաջդիմութիւնները։

« Այս բոլոր մարզերուն մէջ, գործը պիտի շարունակուի 1960ին։ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը ճշդուեցաւ յստակօրէն Զօր. տը Կոլի կողմէ 1959 Սեպտեմբեր 16ին, ընդունուեցաւ կառավարութեան կողմէ եւ վաւերացուեցաւ Խորհրդարանէն։

« Այս քաղաքականութիւնը, իբրեւ գլխաւոր նպատակ՝ կ'ուզէ ապահովել խաղաղեցումէն եւ կարգը վերահաստատելու անհրաժեշտ շրջանէ մը ետք, Ալժերիացիներուն՝ ազատ ընտրութիւն, որ, Ֆրանսայի վայել, միակ ելքն է դուրս ելլալու համար այս երկար տագնապէն։

« Յստակօրէն պէտք է հասկցուի թէ այս որոշումը որ ինքնին կը հերքուէր եթէ քաղաքական բանակցութիւններ-ըլլային, պիտի չրեկանուի։

« 1960ի վերջաւորութենէն առաջ, Ընդհանուր Խորհրդատուները պիտի վերանորոգուին։ Ապա, կառավարութիւնը, Փարիզի մէջ, երկու յանձնախումբերու հետ, կազմուած՝ ընդհանուր խորհրդատուներէ, թաղապետական խորհրդատուներէ, խորհրդարանական ընտրեալներէ, պիտի քննէ քաղաքական, տնտեսական, ընկերային հարցերը եւ առաջարկներ ընէ այդ ուղղութեամբ։

« Կառավարութիւնը առանց պայմանաժամի հարկ եղած միջոցները պիտի գործադրէ եւ դատական բացառիկ պայմաններ հաստատէ ահաբեկչական արարքներու առաջքն առնելու համար »։

Ինչպէս կը սպասուէր արդէն Զօր. տը Կոլ կը հաստատէր Սեպտեմբեր 16ի իր յայտարարութիւնը, որուն հիմն էր ինքնորոշման իրաւունք տալ Ալժերիացիներուն։

Այս առաջին զեկոյցին կը յաջորդէր երկրորդ մը որ կը հաղորդէր թէ Զօր. տը Կոլ Ալժերիա կ'երթայ Փետր. 5ին։

Նման որոշումներու նախօրեակին Զօր. Մասիւի յայտարարութիւնը, գերմանական թերթի մը, առիթ տուաւ որ մթնոլորտը տաքնայ Ալժերիոյ մէջ։ Ուրբաթ իրիկուն կը հաստատուէր թէ Մասիւ պաշտօնանկ եղած է եւ զինք կը փոխարինէ Զօր. Քրեփէն։ Տը Կոլ պիտի ընդունէր Մասիւն, նոր պաշտօն մը տալու համար։ Ցստակ, է թէ հակառակ Բանակներու Նախարարութեան հրապարակած զեկոյցին Մասիւի կողմէ, այս վերջինը չհերքեց Զիւտտոյչէ Ցայթունկի հրատարակածը։

Կարեւորը անշուշտ այն է թէ բանակը ո՞ւր է։ Ալժէի մէջ հրատարակուած զանազան կազմակերպութեանց, զանազան զեկոյցները յստակ պատկեր մը չեն ներկայացներ։ Ամէն ոք կ'ուզէ « գործի » անցնիլ, բայց յայտնի չէ թէ ի՞նչ գործի եւ ո՞ւր դէմ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Միջազգային քաղաքական շրջանակները ուշի–ուշով ու մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Ատընաուըրի Իտալիոյ շրջագայութեան եւ պետական անձնաւորութեանց հետ իր խօսակցութիւններուն։ Ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի թողուն Իտալիոյ պետական անձնաւորութեանց վրայ իր պաշտպանած տեսակէտները Պերլինի եւ Գերմանիոյ վերամիացման հարցերուն շուրջ։

Յունուար 22ին Գերմանիոյ վարչապետը տեսակցած է Պապին հետ, թէ ի՞նչ արդիւնք տուած են, ու ի՞նչ խօսուած է, անծանօթ կը մնայ հանրութեան, ընկալեալ սովորութեամբ մը « Օսսեռվաթօրէ Ռոմանօ» Վատիկանի պաշտօնական բանբերը կը խուսափի մանրամասնութիւններ տալէ։ Կ'ենթադրուի սակայն թէ Պապին եւ Ատընաուըրի խօսակցութեանց առանցքը կազմած է՝ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի փոխ–յարաբերութիւնները։ Ուրբաթ օրուան տեսակցութեան ընթացքին՝ Գերմանիոյ Վարչապետը յատկանշական յայտարարութիւն մը ըրած է, որ ձեւով եւ էութեամբ կը բացատրէ գերման քաղաքական ղեկավարներու համոզումները։ «Կը մտածեմ թէ Աստուած, ներկայ այս քաղաքական դժնդակ օրերուն գերման ժողովուրդին վիճակած է պատուաւոր հանդիսանալ ընդդէմ Արեւելքի եւ պաշտպանել Արեւմուտքը»։

Այս ուշագրաւ յայտարարութիւնը իմաստ կը ստանայ Վատիկանի մօտ, երբ մտաբերենք որ Կարդինալ Օթթավիանին խիստ բառերով կը քննադատէր բոլոր անոնք որոնք կը մտածեն լեզու գտնել Խորհրդային Միութեան հետ։

Ամենայն դէպս, դեռ եւս, կանուխ է մտածել թէ Իտալիոյ պետական մարդիկը համաձայն պիտի գտնուին Գերմանիոյ Վարչապետին հետ, Աւելին՝ Հռոմի քաղաքական շրջանակները «ծայրայեղութեան» կը վերագրեն Ատընաուըրի յայտարարութիւնը։

«Ֆիկառօ» իր կարգին գիտել կուտայ որ Պապը, մինչեւ իսկ խուսափած է անդրադառնալէ Ատընաուըրի յայտարարութեան եւ ոչ մէկ ձեւով պաշտպանած Պերլինի հարցին շուրջ գերման վարչապետին տեսակէտները, թէեւ առաւօտեան թերթերէն «Քոմպադ» կը գրէ թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Վատիկանի եւ Ատընաուըրի միջեւ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

×

Երբ պայծառ օրըդ տխուր կը մթնի,
Եւ սիրտըդ կ'նայրէ թուլնաւոր կասկած,
Վհատ սոսկումի տանջանքով կը զգաս,
Որ որոնածըդ բնաւ չես գտնի ···

Բայց դու կը գնաս, օ՛, դու չես կազնի,
Վերջին լոյսերը մեզմ կը վախճանեն,
Վերջին յոյսերդ կը դաւաճանեն, —
Դու որոնածըդ բնաւ չես գտնի ···

Եւ երբ չի մնայ ոչ մի յոյս գաղտնի,
Սիրտըդ կը ճչայ, արդեօք ո՞ւր ես, կա՞ս,
Հոգը կը գրկես եւ կը հեկեկաս ·—
Ո՛չ,—կ'արձագանգուի,—բնաւ չես գտնի։

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԱՑԵԱԼ Հանրապետութիւնը եբեսուն հազար ժամացոյցներ ստացած է Խորհրդ. Միութենէն։ Առաջին անգամն է որ այսքան մեծ քանակութեամբ ապրանք կը ներածուի Խորհ. Միութենէն։

ԻՐԱՔԻ զինուորական դերագոյն ատեանի նախագահը՝ Գնդ. Մահտաուի յայտարարած է թէ Յունուարի վերջերուն պիտի օրինականացուին եւ պաշտօնապէս ճանչցուին երկրին մէջ գտնուող քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԿԻՊՐՈՍ իր անկախութիւնը ստանալէն շուրջ ինը ամիս ետք պիտի միանայ ու մաս կազմէ անգլիական հասարակապետութեան։ Այս որոշումը տրուած է Զօրեքշաբթի օրուան խօսակցութիւններուն ընթացքին, որուն մասնակցած են Արք. Մաքարիոս, Տօքթ. Քիւչիւք, Կիպրոսի կողմէ եւ ներքին նախարար՝ Լորտ Հոմ, Անգլիոյ կողմէ։

ՀԱՒԱՆԱՅԻ հեռատեսիլի կայանին մէջ ծանր միջադէպ մը պատճառ դարձաւ որ Գուպայի մինատէրը՝ Ֆիտէլ Գասթրօ երկրէն արտաքսէ տեղւոյն Սպանիոյ դեսպանը՝ Ժ. Փապլօ Լոճինտիոյ։ Ծանր խօսքեր փոխանակուած են, Գուպայի առաջնորդին եւ սպանացի դեսպանին միջեւ երբ այս վերջինը ուզած է ընդմիջել Գասթրոյի ճառը, որ ծանր այլ քօղարկուած բառերով կը դատապարտէր՝ ըՍպանիան։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ընդունեցաւ Եւրոպայի դաշնակից ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Նորսատտ։ Խօսակցութեանց նիւթը թէեւ պաշտօնական զեկոյցով մը չյայտարարուեցաւ, սակայն Ատլանտեան Ուխտի շրջանակները կը կարծեն որ Ֆրանսայի Նախագահը պաշտօնապէս հաղորդած է Ֆրանս. հիւլէական ռումբի պայթումի փորձին թուականը։ Հաւանաբար խօսակցութեան նիւթ եղած ըլլայ Ֆրանսան, Ատլանտեան Ուխտին տարակարծիք ձգող հրատապ շարք մը հարցերը։ Ամերիկացի զօրավարին կ'ընկերանար Նախագահ՝ Այզընհաուըրի անձնական թարգմանը՝ Գնդ. Վ. Ուալթըրդ։

ԲԱԽՈՒՄ մը տեղի ունեցած է, Ուրբաթ կէսօրին, Լիսէ Քօնտօրսէի առաջ, համայնավար երիտասարդներու եւ «Երիտասարդ Ազգ»ին պատկանող ուսանողներու միջեւ, երբ այս վերջինները կը փորձէին թռուցիկներ ցրուել։ Անհրաժեշտ եղած է ոստիկանական միջամտութիւնը։

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ, Միջազգային ցուցահանդէսի բացման օրը, ուշագրաւ յայտարարութիւն մը ըրած է Խորհրդ. Միութեան նախարարական խորհուրդի փոխ–Նախագահը՝ Կոզլով։ «Հրաժարած ենք—ըսած է ան— պարտադրելու քաղաքականութիւն մը, ամէն ազգ ինք ազատօրէն պիտի ճշդէ իր երկիրը կառավարելու ձեւն ու միջոցը։

ԱՆՔԱՐԱՅԻ մօտ ջախջախուած Քառավելին զոհերուն մէջ կային Տէր եւ Տիկին Զարեհ Խայեան։

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (26 Մայիս 1942) — *Աչարո՛նը, Աչարո՛նը, սրճարանին մէջ։ Անցեալ անգամ Պօմոն էր, գրոց – բրոցներու մէջ։ Փախեր կծկուեր է 30 – 40 Հայնոց գիւղ մը, Վալպարէլ, գիւղին ալ մէկ անկիւնը։ «Պօմո՛ն ճանճի է, ճանճ՛ճ»։ Կը հարցնէ, կը հարցնէ, բայց աւելի շատ կը խօսի։ Միշտ նոյն մանուկ – բանաստեղծն է։ «Նարդունին ի՞նչ կ'ընէ, կարդացի «Բաներ, Բաներ»ը, լաւ է, աւելի լաւ կ'ընէր ... ի՞նչ բառարան, պէտք է գրականութիւն ընէ ... Իսկ Նշա՞նը ... ու– րիշ ի՞նչ կայ չկայ.. պիտի մնա՞ս թէ պիտի վերադառնաս ... տանտիրուհիս կ'ուզէ աւելցնել վարձքը ...»։*

Հարցումիդ հազիւ պատասխանած, կը շարունակէ իր ասուլիսը, յորդ, պապաջուն, ցիրուցան։ Արձակ էջեր կը փորձէ եղեր, նոյնիսկ վէպ մը։ «Թող Նարդու – նին լայնաշունչ բան մը գրէ, դուն ալ վէպ մը գրէ, հոս կեցիր, «Յառաջ»ը հոս հանէ, Փարիզի մէջ ուտելիքը ի՞նչպէս է, հոս չեմ կշտանար ...»։

Եղբայրը, որ Անգլիա կը գտնուի, փաստաբան յարկաբաժին մը ձգած է Մար – սէյլի մէջ։ Աչարոն քանի մը շաբաթ հազիւ բնակելէ վերջ, ձգեր փախեր է, սենեակ մը վարձելով նախ Պօմոն, յետոյ Վալպարէլ։ Իսկ հիմա որ յարկաբաժինը դրաւելու ձեռնարկեր են իբրեւ անբնակ, բանաստեղծը իրար անցեր է փրկելու համար։

ՎԱԼԱՆՍ (Յունիս 8) — *Առտուան ժամը 11·15ին մեկնելով Մարսէյլէն, Վալանս հասայ ժամը 3·30ին։ Զարհուրելի խճո – ղում Ավինեոնէն անդին, այնպէս որ ու – ղեւորները պատուհաններէն անցորդնե – րու կը յանձնեն իրենց պայուսակները, աղաչելով որ տեղ մը ճարեն, մինչեւ ի – րենց ներս մտնելը։*

Գէորգ կը սպասէր կայարանը, իր տղուն հետ։ Ագարակը երեք քիլոմեթր հեռու է քաղաքէն։ «Քալենք, ես շատ կը սիրեմ քալել»։ — Ո՛չ, մենք ամէն բան կարգադրած ենք։

Քաղաքին կեդրոնէն 5 – 10 վայրկեան քալելով, կողմնակի փողոցի մը մէջ Գէորգ ինծի հրամցուց ճեպընթաց կառքը, — տղուն հեծելանիւը, ետեւը սըն – տուկ մը կապուած։ Ռըմո՛ռք, *ինչպէս կ'ըսեն Փարիզի մէջ ալ։ «Բայց մեղք է տղուն» (14 տարեկան)։ — Ան քեզի պէս չորս հոգի կրնայ տանիլ, բաւ։ Ծառա – հատ, կծկուեցայ քառակուսի սնտուկին մէջ։ Եւ տղան քշեց։ Կէս ճամբան «լան– տօ»ն կեցաւ։ Զգախէժը ծակած էր։ Հե – ծելանիւը փոխեցինք եւ վերջապէս հա – սանք ագարակը։*

Հազիւ հանգստացած, տանտիրուհին, ուրիշ տիկին մը, Գէորգը եւ տղան, նը– կատելով որ օդը ամպոտ է եւ անձրեւը կրնայ վնասել ոլոռին, որոշեցին քաղել։ Ես ալ միացայ եւ մօտ մէկ ժամ քաղեցի, «էս օր Ուրբաթ է, պաս է» մրմռալով։ Ի՞նչ բարբարոս բառ սա մեր ոլոռը։ Բառարանը կ'ըսէ նաեւ մաշ։ Չեմ գիտեր ճի՞շդ է, բայց աւելի ճաշակաւոր կը թը– ւի։

ԼԻՈՆ (Յունիս 11) — *Տարազին մօտ (Եր. Տ. Անդրէասեան)։ Նոյն թատերա – կան խօսուածքը։ «Ո՞ւր մնաց «Յառա – ջ»ը, եթէ ես Փարիզ ըլլայի՝ կը հանէի։ Ա՛խ, վէպս, վէպս, «Քրիստոս կայսրը» 30 – 40 էջ թարգմանելով ղրկեր էի «Հայրենիք»ին, պատերազմը ամէն բան խանգարեց։ Կ. Թաչի եռամսեայ հանդէ– սը երկու սինակի վրայ տպած էր նմոյշ մը, ջերմ գնահատականով։ «Յառաջ»ին համար պահեր էի իբրեւ գիրք։ 30 – 40 էջ կը պակսի, հարկ է նորէն թարգմանել (գերմաներէնէ)։*

1940 *Դեկտեմբերին ալ, երբ հանդիպե– ցայ, «բարի եկար»էն անմիջապէս վերջը սեղանին վրայ շարեց դէզ մը ձեռագիր, — հայերէն երգեր եւ շարականներ՝ գերմաներէնի թարգմանուած։ Եւ ի՞նչ հրճուանքով կը կարդայ, օրինակ «Մի – ծեռնակ»ին գերմաներէնը կամ շարակա– նի մը թարգմանութիւնը նոյն լեզուով, բառերը չնչտելով, նախադասութիւնները հնչեցնելով։ «Ժամանակ անցընելու հա– մար ըրի»։*

Եթէ այս բազմավաստակ ուսուցիչը մեթոտ ունենար ...։ Գրաբարի վարպետ մը եւս, որ պիտի չուէ անհետ, եթէ մէկը բան գործ չընէ հրատարակել «Ի պէտս Զարգացեալոց»ի շարքը, որ մինչեւ պա – տերազմ շարունակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ։ Պատերազմէն քիչ առաջ իր աշա – կերտներէն Մ. Պասմաճեան 5000 ֆրանք կը տրամադրէր, հատոր մը տպելու հա – մար։

× *Այսօր, ճիշդ երկու տարի է որ «Յառաջ»ը դադրած է։*

ԺԻՎՈՐ (12 Յունիս) — *Աւան մը Լիո– նի եւ Սէնթ – Էթիէնի միջեւ, կէս ժամ հեռու առաջին քաղաքէն։ Եկեր եմ Սի – սակը տեսնելու, ան ալ քաղաք է իջեր զիս փնտռելու։*

Ահա կաթնատունը։ Ահա երախայ մը բակին մէջ, գլուխը կապուած։ Կը վազէ մայրը կանչելու։ Արշալոյսն է, Տիկին Սիսլեան, — որբուհի մը Կարինէն։ Երբ Սիսակը չկայ, ինքն է վարիչը կաթնա – տան։ Կը խօսի հետս, կ'երթայ պատուէր մը կուտայ, յետոյ նորէն կուգայ։ Ժա – մանակը լրացած է արդէն։ Բակին աջա– կին դուռները կը գոցէ անձրեւին տակ, հաշիւները կը փակէ եւ կ'ելլենք վեր, համեստ բնակարան մը մուտքով եւ մէկ սենեակով։«Նորէն մուհաճիր դարձանք»։

Սիսակը վերադարձեր է արդէն։ Տա – քուկ տղայ մը, որուն հետ առաջին ան – գամ է որ պիտի ծանօթանամ։ Կաթնա – տունը գործակցական հաստատութիւն մըն է, ինք ալ տնօրէնը։ Վերջերս ինքն է զեկուցում տուեր ընդհ. ժողովին մէջ, — բոլորը Ֆրանսացի, ինք միակ Հայը։ Գոհ է պաշտօնէն։ Տիկինը արդէն բա – ցատրած էր թէ ինչպէս կարագ եւ պանիր կը չինեն։ Սիսակն ալ իր կարգին նկա – րագրեց, — ի՞նչ օգուտ, քանի որ միտքս բան պիտի չմնայ։ «Գործ շատ կայ, բայց կաթը անբաւական է, գիւղացիները մաս մը կը բերեն, մաս մը կը ծախեն»։ Այդ միջոցին գիւղացի մը եկաւ պարպեց իր թակոյկը եւ Սիսակ ձայնեց. «Մէկու– կէս քիլօ»։

Վարե՛լ, հրամայե՛լ, օտար երկրի մէջ ալ, օտարներու վրայ եւ իշխել, հոգ չէ թէ կաթնատուն ըլլայ վարածը։ «Տիւ – փո՛ն» կանչես եւ բարեւի կեցնես, ա՛յս ալ նուաճում է։ Ապրի՛ն Սիսակները։

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ (13 Յունիս) — *Օ՛հ, նորէն հայկական հիւրասիրութիւնը, ո – րու մրցանիշը կոտրեց, այս անգամ, Մարսէյլը, առանց դաւանանքի եւ դա – սակարգի խտրութեան։ Արշալոյսը առ – տուն կանուխ ելեր, կերակուրի տեսակ – ներ կը հարցնէ, մինչդեռ ես արդէն կըշ– տացած եմ նախաճաշով, — կարագ, մեղր, պանիր, անուշեղէն, եւայլն։ Կը պնդեն որ մնամ քանի մը օր, բայց օրերս համրուած են։ Այս իրիկուն Սէնթ – Է – թիէն, Սիսակին հետ։ Վաղը՝ Վիշի։ Յե– տոյ նորէն Լիոն։*

Ուրեմն, դէպի Սէնթ Էթիէն, Սիսակին հետ, իրիկուան կառախումբով։ Ի՜նչ հաճելի ընկերակցութիւն։ Դժբախտաբար կառախումբը այնքան խճողուած է որ դրան ետեւը կծկուեր ենք ուրիշներու հետ եւ կարելի չէ խօսիլ։ Մնաց որ, Վի– շիի գծին վրայ կը գտնուինք եւ օտարա– լեզու խօսակցութիւն մը ուշադրութիւն պիտի գրաւէր։

Իրիկուան 8ին Սէնթ Էթիէն հասնելով, առաջին գործս եղաւ այցելել ողբացեալ Մուրատ Մուրատեանի տունը։ Հազիւ ներս մտեր էինք, կինը սկսաւ լալ։ Ու պատմեցին թէ ի՞նչպէս մեռաւ, երկու ժամուան մէջ։ Յաճախ կ'ըսէ եղեր թէ անձնապան պիտի ըլլայ, դանակով. Մեռնելէն մէկ օր առաջ Գէորգ Ջավուշի, Հրայրի, եւայլն երգերը կ'երգէր։ Հա – մազասպը կը տեսնէ երազին մէջ, ճեր – մակ ձիու մը վրայ նստած։ Մահէն երկու ժամ առաջ (12 Մայիս) սեղանին վրայ գտնուած կտոր մը միսը կը բաժնէ տղո– ցը, յետոյ դուրս կ'ելլէ։ Հասարակաց միզարանի մը առջեւ կը տեսնեն զինքը, արիւն – քրտինք մտած։ Յետոյ արիւն կը փսխէ։ Քիչ վերջը ամէն բան կը վերջա– նայ։ 62 տարեկան էր։

Հետաքրքրուեցայ յուշերով։ Չորս կիսա– կատար տետրակներ ցոյց տուին. — կըց– կըտուր պատմութիւններ Գէորգ Ջավու– շի, Մուսաբէգի մասին, առանց թուա – գրեալ էջերու։ Կինը եւ տղաքը պատմե – ցին թէ բոլոր յուշերը ամփոփած էր լման տետրակի մը մէջ, բայց չեն գտած։ Ըն– կեր մը յանձն առաւ հետաքրքրուիլ եւ լրացնել։

... Զրոյց գիշերով, մինչեւ ժամը 2։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ
ԱՊԱԿԻ ԿՈՏՐԵԼՈՒ

Կաղանդի առթիւ, մանկական հանդէս– ներու ներկայ եւ անոնց շաղփաղփանքին վկայ՝ պահ մը ես ալ մանկացայ, ինչպէս պիտի ըսէր Կապուտիկեան Սիլվա։ Եւ հոգւոյս խորերէն հի՜ն ու շատ հին ար– տասանութեան մը բեկորը արձագանգեց, նորէն, զիս դնելով, կարծես, ման – կական նոյն բեմերուն վրայ.

Իմ երազիս մէջ հրեշտակներ փոքրիկ
Հարցուցին ինծի.— «Կ'ուզե՞ս խաղալիկ»։
Լեզո՛ւ մ'ուզեցի շատ պերճ բառերով,
Որ յայտնեմ ձեզի իմ սէրս ու գորով։

Այսպիսի իղձեր ու տենչեր կը լեցնէին մեր մանկական հոգին՝ արտասանու – թեան ձեւին տակ։ Միայն յիշողութիւն մշակելու փորձեր չէին ատոնք, այլ եւ սերմնացանի աշխատանքներ էին՝ բեղ – նաւորելու համար մեր հոգեկան դաշտե– րը ցեղային հանճարին կարելիութիւննե– րով, ջանքեր՝ ոռոգելու համար նոր ծի– լերու ածուն անհուն ցանկութեանց անձ– րեւով։

Ի՞նչ կայ աւելի նուիրական քան տեն– չերու եւ բաղձանքներու մշակութիւնը։

Տենչագիտութիւնը, զոր Իւրպան կ'ան– ուանէ էփիթիմոլոժի, *կը համադրէ ա – րեւմտեան մտքին էութիւնը՝ հակադրա – բար արեւելեան մտքին, որ կը սիրէ խանձել ու ճղաքանց չորցնել ամէն ցան – կութիւն։*

Եթէ ինծի տրուէր գրել քաղաքակըր – թութեան աշխարհագրութիւնը, Արարատ լեռը պիտի նմանցնէի սահմանաքարի մը, որու ոտքերուն տակ է կատարուած, ի – րանեան բարձրաւանդակին վրայ, աշ – խարհի առաջին բաժանումը, ինչ որ ծա– նօթ է, այսօր, Ասիա եւ Եւրոպա անուն– ներով, կամ՝ արեւելք եւ արեւմուտք։

Անդիմադրելի դշխոյ, ինչպէս արեւը՝ որ կը թափանցէ քարին, ջուրին, բոյսին ու մարդուն մէջ, Արեւելքը, աւա՜ղ, յաջողած է ողողել արեւմտեան միտքը, քրիստոնէութեան ակիչով, ուսուցանելով թէ խաղաղութիւնը կուգայ՝ երբ հոգի – ներէն արտաքսուի ամէն ցանկութիւն կամ տենչանք։ Անապատային ուրիշ վարդապետութիւն մը եւս, ճակատա – գրապաշտութիւն, ցամքեցուցած է մարդկային բոլոր բղձանքներու աղբիւ – րը։ Հուսկ ուրեմն իմաստակներ ուզած են. սեռային բնախօսութեան կապել ամէն *տենչ ու ցանկութիւն։*

Հրաշածին ասպետ, ինչպէս հելլէն աստուածները՝ որոնք կը զարդարեն կեր– պարանափոխութեան տեսութիւնը (մե – թամորֆոզ) *սքանչելի այլակերպութիւն– ներով, Արեւմուտքը ի վերջոյ եկաւ ա – պացուցանել թէ «մարդը տենչանքին ըս– տեղծագործութիւնն է, բայց ոչ երբեք կարիքին ստեղծագործութիւնը»* (Կաս – թոն Պաշըլար)։

Արդարեւ, տենչն է որ կը բարձրացնէ անհատը, եւ ի՞նչ կայ աւելի նուիրական, կը կրկնեմ հարցումը, քան տենչերու եւ բաղձանքներու մշակութիւնը։

Տենչը ներքին արեւ մըն է՝ որու ջեր– մութեամբ կ'աճի մանուկին հոգին, հրա– շագործ աւիշ մը՝ որու սնունդով կ'ուռ – ճանայ եւ կը ծաղկի բոյսը, այլ ան – ուամբ՝ մանուկ։

Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ ման – կութիւնը այն տարիքն է, որ կը սնանի աւելի հէքեաթներով քան կաթով։ Կը սիրէ հերոսները, կ'ուրախանայ անոնց յաջողութիւններով, կ'ապրի անոնց հը – մայքին տակ, կը փափաքի ինք եւս դառ– նալ հերոս։

Ամէն մանուկ ունի հմայքներու իր աշ– խարհը, ուր կը ստեղծուին իր տենչերը։

Կը յիշեմ իմ մանկութիւնս, կը յիշեմ գրելու փորձերս, զորս կատարած եմ ... բերանացի։ Թորգոմ պատրիարք, Ար – մաշի դպրեվանքին վանահայրը՝ այն ա – տեն, կախարդած էր զիս իր քարոզնե – րով, զորս չէի հասկնար երբեք, բայց ուշադրութեամբ կը հետեւէի նախադա – սութեանց կազմութեան։ Մեր մէջ՝ ա – տենախօսութիւնը կը կատարուի երկու ձեւով. — Աշխարհական եւ եկեղեցա – կան։ Առաջին ձեւին մէջ բառերը կը թա– փին կարկուտի պէս, իսկ երկրորդ ձեւին մէջ՝ բառերը կը հաղորդուին ունկնդիր – ներուն ... Հաղորդութիւն բաշխելու ձե– ւով, մէկիկ մէկիկ։ Թորգոմ կը խօսէր հատիկ հատիկ, — այնպէս որ ես ժամա–նակ կ'ունենայի եւ կը փորձէի իրմէ ա – ռաջ գտնել բառը՝ զոր պիտի արտասա – նէր։ Նախ կատարած եմ շաղկապներու դիւրին փորձը, — հիմա «եւ» պիտի ըսէ կամ «բայց», կ'ըսէի մտովին։ Երբ յա– ջողէի, կ'ուրախանայի։ Յետոյ ածա – կաններու փորձը, յետոյ բայերու փոր – ձը։

Իմ մէջս ստեղծուած էր տենչ մը, — նմանիլ Թորգոմին։ Երբ մեծնամ՝ Թոր – գոմ մը պիտի ըլլամ, կ'ըսէի ես ինծի։ Ինչպէս Վիքթոր Հիւկօ, դեռ մանուկ, կ'ըսէր. «Կա՛մ Շաթօպրիան մը պիտի ըլլամ, կամ ոչինչ»։

Մանուկներու հոգիներուն մէջ զար – գացնել ազնուական ու բարձրագոյն տեն– չերը, — ահա մանկական հոգեվարժու – թեան (փսիքոկոժի) *առաջին պայմանը։*

Բայց ամէն տարիք ունի իր տենչերը։ Եւ ահաւասիկ կը հասնինք չափահասնե – րուն, մեր սերունդին։

Արդ, երբ խօսքը կը վերաբերի մեծե – րուն, հարկ կը դառնայ վերլուծել տենչը բստ խորութեան։

Ի՞նչ է տենչը։

Մարդկային միտքը, ինչպէս ամէն բան՝ որ կը կրէ ժամանակին ներգործու– թիւնը, կեղեւ կը չինէ իրեն կամ պատ – եան, պայման ինքնապահպանութեան։ Բայց ինքնապահպանութեան ամէն եղա – նակ տեսակ մը մահ է՝ որովհետեւ հա – կառակ է վերանորոգման։ Մենք կ'ապ – րինք եւ կը տեւենք մեր սովորութիւննե– րուն մէջ բանտարկուած, մեր հին ծանօ– թութեանց մէջ արգելափակուած, մեր ցեղային ժառանգութեանց մէջ շղթայ – ուած, մեր պատմական անցեալին մէջ կաշկանդուած։

Անհատին տենչը, սակայն, այն հրա – շալի ընդվզումն է՝ որ կը ջանայ փշրել կապանքները, հանապազօրեայ իրակա – նութենէն վեր բարձրանալ եւ ստեղծել նոր պայմաններ։ Կը մատնէ ձանձրոյթ մը՝ նուաճուած բարձունքներու վրայ հանգչողին մէջ։ Տենչը տենդ մըն է գե – րազանցութեան։ Քաղաքակրթութեան ազնուական ազդակ մը։ Հրաւէր վերա – նորոգութեան, քանդելով հին պարիսպ – ները, խորտակելով երկաթէ վարագոյր – ները, փշրելով ապակիները։

Ափսո՜ս, մեր ժողովուրդը ապակի փըշ– րող չէ, ատոր համար կը մնայ ետ, հա– րիւր տարի ետ։ Բիւրեղեայ, թափանցիկ բրուրներու մէջ պահուած հնօրեայ ֆոսիլներ*։*

Առէք եւ քննեցէք մեր կազմակերպու– թիւնները։

Բարեգործական ընկերութեանց մէջ՝ խավոխլու *մեր հին ամիրաներուն կեղծ– պարշտութիւնը կամ* միքալիֆներով *բա – րեբարի տիտղոս չինելու չնականութիւ – նը։ (Մեզքը կուգայ այն խրողութենէն որ հարուստ չի կրնար չինել հայ հոգին, — մեր մէջ՝ ժողովո՛ւրդն է հարուստը, իսկ հարուստ կոչուածը կամ կարծուածը միշտ աղքատ է հոգիով)։*

Աղքատախնամ ընկերութիւնները եր – բեք չունին երեւակայութիւն, որպէս զի կարենային հիմնել ձեռնարկներ՝ մուրա– ցիկի դիրքին մէջ չդնելու համար թըշ – ուառը կամ դժբախտը։

Մեր դպրոցները կրտած հաստատու – թիւններ են, ուրկէ միայն հաւ կ'ելլէ իր – րեւ շրջանաւարտ, բայց ոչ երբեք աքա – ղաղ։

Ի՞նչ հարկ ազգային մեր բոլոր կազմա– կերպութեանց նկարագրախօսութեան (քառաքթերոլոժի)*, ահաւոր հիւանդու – թիւն մը կայ որ կ'անդամալուծէ կը ջլա– տէ ամէն շարժում։ Ինքնագոհութեան ախտ մը, ինքնիրմէ գոհ մարդոց հոգե – կան վիճակ մը, որ կը սառեցնէ դժգո – հութեան ստեղծագործ թթխմորը, սովո– րութիւններէն դուրս խոյանալու տենչը, ապակի կոտրելու տրամադրութիւնը։*

Թոյլ տուէք այլեւս որ չըսեմ թէ ի՞նչ պիտի ուզէի՝ եթէ հրեշտակները նորէն հարցնէին ինծի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ — «Յուսաբեր»ի լեզուական հարցարանէն կը մնայ գլխագիրնե – րու գործածութեան պարագան, — կա – րեւոր նիւթ չէ, մէկ յօդուածով կը վեր– ջացնեմ յառաջիկային։ Շարունակելի կը մնան Պավլովի վարդապետութեան պատ– մութիւնը եւ «Քանդեանք չինական պա – րիսպներ» շարքը։ Կը սկսիմ շուտով՝ կը ներեն ընկերներս՝ եթէ առօրեայ հար– ցերը չեն հետաքրքրեր զիս, ոչ ալ այլեւս պայքարները, մանաւանդ անանկ յօդ – ուածներ՝ որոնք կը ծառայեն միայն պանիր փաթթելու։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԿԵՆԴԱՆԻ ԵՒ ԲԱԲԱԽՈՒՆ ՎԷՊ ՄԸ

Վիքթոր Կարտոնի վէպը կը կոչուի «Լը վէր սոլէյլ տը լա վի» (*)։ Հայ ընթերցողներուն համար կը թարգմանենք խորագիրը «Կեանքի կանաչ արեւը», որ ամէնուս յիշողութեան մէջ սիրելի արձագանգ մը կ'արթնցնէ։ Ո՞վ չէ լսած մեր մեծ մայրերուն հարազատ մէկ օրհնութիւնը, ուղղուած իրենց պատանի կամ երիտասարդ զաւակներուն ու թոռներուն, երբ անոնք պարզ, անկեղծ ու արտայայտիչ այդ խօսքին մէջ կը դնէին այնքան սէր, գուրգուրանք եւ անձնուիրութիւն. «Կանաչ արեւուդ մեռնիմ ...»։

Այս գիրքը առաջինն է շարքի մը, զոր հեղինակը ծրագրած է լոյս ընծայել։ Առաջինը կը ներկայացնէ հեղինակին մանկութեան եւ պատանեկութեան դէպքերը, որոնք տեղի ունեցած են իր ծննդավայրին, Վանի մէջ, եւ հետզհետէ անոր պիտի յաջորդեն վստահաբար միւս հատորները, երիտասարդութեան եւ չափահասութեան կարեւոր դէպքերը։

Մանկութեան եւ պատանեկութեան դէպքերը յուշերու ձեւով տալով մէկտեղ, վիպական տարրերն անպակաս են։ Իրական բազմաթիւ դէպքերուն հետ, երեւակայութեան ազդակը իր դերը կը խաղայ, ճշմարտութեան հարազատ թարգմանը դառնալով։ Այս բոլորը պատմելու այնպիսի արուեստով մը կը տրուի, ուր կը գտնենք պարզութիւն եւ բնականութիւն, միշտ ջանալով մնալ ինքնատիպ։

Ընտրած երեք գլխաւոր դերակատարները այնքան ընտանի են հայկական միջավայրին։

Առաջինը, Վահրամն է, հեղինակը ինքը։ Վէպին ամբողջ ընթացքին դժուար է ճշդել Վահրամին տարիքը։ Վէպը կը վերջանայ, եւ Վահրամ կը նկատուի տակաւին պատանի։ Բայց այնպիսի գործերու կը մասնակցի, այնպիսի խօսքեր կ'արտասանէ, որոնք չեն հաշտուիր պատանիի տարիքին հետ։ Վահրամ իր հօրը Յարութիւնին տեղը կնքահայր «Քաւոր Աղա» է, Հմայեակի եւ Պայծառի ամուսնութեան օրը, հարսին կ'ուղղէ հետեւեալ մաղթանքը. «Թող ուրախութիւնը եւ յաջողութիւնը քու բաժինդ ըլլայ շատ երջանկութեամբ»։ Դրացի երիտասարդ թրքուհի մը, դրեթէ 19 տարեկան, Վահրամը կը նստեցնէ իր ծունկին վրայ համբոյր զգալով եւ անոր անուշեղէն կերցնելով։ Ուրիշ անգամ հայրը իր ծունկին վրայ կ'առնէ զաւակը։ Մէկ երկու անգամ իր գործած յանցանքին համար, իբրեւ պատիժ, սեւ պղպեղ կը քսեն բերանը։ Ո՞ր տարիքի պատանի մը կնոջ մը անշունչ մարմինին առջեւ մեծ մօրը կը հարցնէ. «Մեծ մայր, կրնա՞ս լուցնել»։

Վահրամ ունի սակայն պատանիի յատուկ նկարագրի գիծեր։ Մեծերուն խօսքը մտիկ ընել, օգնել տկարներուն, յաճախ անգիտակցաբար։ Պատանի տարիքէն շատ հետաքրքիր տղայ մըն է ան, քաջ, արդարութիւնը սիրող եւ խելացի։ Կը սիրէ կենդանիները, թռչունները, զանոնք պաշտպանելու եւ ազատելու գինով, եւ յաճախ ուրիշներուն վրայ յարձակելու փորձեր կ'ընէ։ Ամուսնութենէ մը վերադարձին, իբրեւ կնքահայր, երբ փեսին դրան վրայ խոյ մը կը մորթեն (հայկական ծանօթ սովորութիւն մը), չափազանց կ'ազդուի։ Հետաքրքիր եւ արթուն, Վահրամ սիրոյ եւ սեռերու յարաբերութեան հարցերով կը հետաքրքրուի։ Անոր արտակարգ նկարագիրը աւելի լաւ կը բնորոշուի, երբ յիշենք հետեւեալ նախադասութիւնը, որ ուղղուած է Վահրամին հօրը — «Ան կը թուի թէ ըմբոստ մը, յոռեգոյն ձի մըն է, զոր երբեք ճանչցած ըլլամ։ Պէտք է զայն կրթէք եւ գիշեր ցերեկ սրբագրէք։ Դրէք լաւ սանձ մը եւ գլխուն վրայ լաւ մտրակ մը»։

Երկրորդ անձնաւորութիւնը Վահրամին մեծ մայրը, Ոսկեհատ Խաթունն է, գաւառներու մէջ այնքան ծանօթ իրենց օրհնութիւններով, իմաստուն խորհուրդներով, ընտանեկան ու ժողովրդական դեղերով, ամէնուն օգնութեան վազող։ Ոսկեհատ Խաթունը բարութեան եւ սիրոյ մարմնացումն է։ Կը հաւատայ որ թունաւոր օձերուն անգամ վնաս հասցնելու չէ, որովհետեւ անոնք տան մը յաջողութեան կը նպաստեն։ Յաճախ մեծ մայրերն են որ աղջկան մը ընտրութիւնը կ'ընեն։

Ոսկեհատ Խաթունին փորձառութեան եւ հեռատեսութեան համաձայն, ամուսնութեան թեկնածու մը աղջկան մը աչքերուն լոյսը, պզտիկ բերանը, ճկուն մատները եւ ֆիզիքական ուժը պէտք է նկատի առնէ, ինչպէս նաեւ սիրտը, ուրիշ բառով հաւատարմութիւնը, լրջութիւնը, զաւակներու սէրը, մեծերուն հանդէպ յարգանքը եւ ընդհանրապէս լաւ նկարագիրը։ Վիքթոր Կարտոն, հայ իգական սեռին անմեղութիւնը, պարկեշտութիւնը, պատասխանատուութիւնը եւ վճռականութիւնը այնքան լաւ կը ներկայացնէ Ոսկեհատ Խաթունի տիպարով։ Այս վերջինը, հաւատալով օրհասին, ճակատագրին, այդ կողմով ալ ներկայացուցիչն է հայ կիներուն ընդհանրապէս։

Երրորդ տիպարը, ամուսնացած, զաւակներու մայր Ալմաստն է, որ կը մարմնացնէ հայ ընտանեկան օճախին պատիւը, եւ որ կը դիմադրէ 3 դրացի թրքուհիներուն, կը մերժէ անոնց առաջարկները, դառնալու համար Շիւքրի պէյին կինը, լքելով իր հիւանդ ամուսինը, զաւակները, ընտանիքը, ինչպէս եւ հազարումէկ հրապոյրներ եւ շլացուցիչ խոստումներ։ Երեք թրքուհիները թակարդի մէջ ձգել կ'ուզէին Ալմաստը, որովհետեւ Շիւքրի պէյը կ'ուզէր Ալմաստի աղջկան, Սիրարփիին հետ ամուսնանալ, նախապէս տիրանալով մօրը։ Դրացի թուրք ընտանիքը օգտուած է Ալմաստի ընտանիքէն, աղ ու հացէն, աշխատանքէն, եւ սակայն կոտորածին, հիւանդ Թովմասէն սկսելով, ամբողջ ընտանիքը, Ալմաստը եւ զաւակները առաջին զոհերը կը դառնան զիրենք դարպասող թուրքին։

Կ'արժէ յիշել իմաստուն մեծ մօրը մէկ խօսքը, «բովանդակ աշխարհի մէջ ոչ ոք աւելի քաղաքավար, նաեւ մեղմ ու ազնիւ է քան թուրք մը, բայց վայրկեան մը վերջը, ան կրնայ քեզ խեղդել։ Պէտք է միշտ զգուշանալ անոնցմէ»։

Վէպին մէջ կը յիշուի սպանութեան ուրիշ դէպք մը, Սաթենիկը կը սպաննուի երկու թուրք ենթասպաներու կողմէ, եւ այս վերջինները կը պատժուին։ Այստեղ արդէն վիպագիրը մարդկայնութիւն եւ արդարութիւն կը վերագրէ թուրք իշխանաւորներուն։ Մօտաւոր անցեալի բոլոր դէպքերը դժբախտաբար հակառակը կ'ապացուցանեն։

Հեղինակը յաջող կերպով կը ներկայացնէ Հայուն եւ Թուրքին ընտանեկան պատասխանատուութեան, բարութեան, անկեղծութեան եւ բարեկամութեան մասին ունեցած տարբերութիւնը, ինչպէս նաեւ վախ ու դողի այն մթնոլորտը, որուն մէջ կը մեծնային մեր պատանիներն ու երիտասարդները։

Պէտք է յիշել նաեւ որ Վիքթոր Կարտոնի վէպին մէջ կան աւանդական պատմութիւններ ու հաւատալիքներ, եկեղեցական ծէսերու նկարագրութիւնը, ամուսնական եւ պսակի արարողութիւններն ու սովորութիւնները, որոնք օտար ընթերցողներուն համար մանաւանդ շահեկանութենէ զուրկ չեն։

Վէպը կը վերջանայ մեզի ծանօթ դէպքերով, երբ 1908ին Կարմիր Սուլթանը գահազուրկ կ'ըլլայ. «Միութեան եւ Յառաջդիմութեան» կուսակցութիւնը կառավարութեան ղեկը ձեռք կ'առնէ։ Կը յիշուին նաեւ Իշխանը, Փափազեանը, Արամը, Եկարեանն ու Մեյոյեանը։

Վերջաւորութեան հեղինակը կը հարցնէ, ակնարկելով 1908ի քաղաքական փոփոխութիւններուն, որոնք ատեն մը յոյսեր ներշնչեցին բոլոր Հայերուն. — «Ոչ մէկ բան կրնար նախատեսել տալ թէ այս յոյսը պատրանք մըն էր, եւ թէ հրաբուխը, առերեւոյթ մարած, օր մը աւելի զօրաւոր պիտի յայտնուէր քան անցած բոլոր հրդեհները»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Երիտասարդ երաժշտասէրի մը օրագիրն է Պ. Գրիգոր Համբարձումեանի «Պրիսմակ»ը, որ համեստ բառով մը «Թղթիկներ» կը կոչուի, եւ որոնք նախապէս լոյս տեսած են «Անդաստան» պարբերականին, «Մարմարա» եւ «Այգ» օրաթերթերուն մէջ։

Շատ բան սորվեցայ ես այս հատորէն, որ բացառաբար նուիրուած է երաժշտական քրոնիկներու։ Հեղինակը ինքն ալ համեստ՝ քննադատական խօսքին «կարեւորութեան եւ ազդեցութեան հաւատացողներէն է»։

Մասնագիտութիւն մըն է երաժշտական գրականութիւնը, որուն հետեւողները քիչ են մեր մէջ։ Իսկ անոնք որ ի պաշտօնէ պէտք է հետեւէին, քաջալերութեան պակասը զիրենք հեռու կը պահէ նման վերացական աշխատանքներէն։

Վստահ եմ որ ամէն մէկ ընթերցող բան մը ունի սորվելիք «Պրիսմակ»էն, որուն հեղինակը քաջալերութեան արժանի է, եւ որ գրուած է մասնագիտական լեզուով եւ երիտասարդական խանդավառութեամբ։ Մ. Պ.

(*) Լոյս տեսած է Սթօք հրատարակչական տան կողմէ, 1959ին։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Երկուշաբթի ժամը 14.30ին Ֆըրանսա Գ.էն (Նախկին Շէն Նասիոնալ) ծանօթ երգչուհի՝

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

գերմաներէն երեք կտորներ պիտի երգէ Ժան – Սեպաստիէն Պախէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՃԱՇԱՐԱՆՈՒՄ

Հոնորար ստացած երկու բանաստեղծ շտապում են ճաշարան։

— Մատուցո՛ղ, մեզ քսան տողի սահմաններում խորոված բերէք, գինեակ, գարեջուր, լաւաշ, սոխ եւ յետոյ անսահման քանակութեամբ ջերմուկ։

— Ի՞նչպէս թէ քսան տողի, չեմ հասկանում։

— Սիրելիս, տողն արժի տասը ռուբլի, այսինքն՝ երկու հարիւր ռուբլու սահմաններում։

— Լաւ, հասկացայ. ամէն օր քսան տող ուտում էք, գոնէ երկու տող էլ թողէք գրականութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդիսարան բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական։ Թիւ 11 – 12, Նոյեմբեր Դեկտեմբեր 1959։ Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան։ Հասցէ՝ Ս. Ղազար (Վենետիկ)։

ՍԻՈՆ ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան։ Թիւ 11 – 12, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1959։ Հասցէ՝ Պուաթ Փոսթալ 4001, Երուսաղէմ (Յորդանան)։

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Քահանայապետական Լեւոնեան Հայ Վարժարանի, 1883–1958։ 260 էջ, իտալերէն – հայերէն, պատկերազարդ, շքեղ տպագրութիւն։ Հռոմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Համբիկ իր սենեակը դարձաւ, հագուեցաւ, ու շուկայ գնաց։ Մարդերն ու շէնքերը ուրուականի պէս երեւցան իրեն՝ մտքին դառանցանքին մշուշներուն մէջէն։

Իր մեքենական քալուածքին մէջ հինցած ալքոլամոլի ինքնաշարժութիւն մը կար, քնաշրջիկի դանդաղումով։ Նայուածքը սեւեռած թեւերը դէպի առաջ կարկառուն։

—Օհ, Ելան, Ելան, կը մրմնջէր ակռաները սեղմած, ներքին ահեղ փոթորիկին իբրեւ միակ արտայայտութիւնը։

Իր յուսահատութեանը մէջ ան կը մտածէր թէ իր սիրած էակը հիմա անդարձօրէն կորսուած էր իրեն համար։ Յորչափ անիկա իր քովը մնար իրմէ քայլ մը անդին, զանիկա ողոքելու, անոր անտարբերութիւնը ջախջախելու, վերջապէս անոր անտարբերութիւնը շահելու գերագոյն եւ հեռաւոր յոյսը սնուցանելու իրաւունք կ'ունենար։

Գէթ, այս նպատակին հասնելու համար ամէն օր նորանոր ծրագիրներ կարող էր շինել, հոգ չէ թէ զանոնք իրարու ետեւէ ջնջելու ցաւագին հարկաւորութեան դատապարտուած ըլլար։ Բայց հիմա, մեկնած, գացած էր ան, թերեւս մղոններ դնելով իր եւ մերժուած սիրահարին մէջտեղը։

Ասով, ամէն յոյս կը փճանար, երեւակայութեան ամէն յիմարութիւնները մուխի պէս կը ցնդէին, տեղի տալով բիրտ ու վայրագ իրականութեան։

Իրիկուան, տուն վերադարձին, անկողինը հապճեպով փոխադրեց պարպուած սենեակը։ Մինչեւ առտու հսկեց հոն, նստած անկողինին վրայ, շնչելով այդ մթնոլորտը զոր տարիներով շնչած էր Սոֆի, ատկէց գոհացում մը, սփոփանք մը վայելելով կարծես։

Պահ մը, անդրադառնալով այն վիճակին ահաւորութեանը որուն մատնուած էր, ջանաց սթափիլ, թօթուել իր վրայէն այդ զարհուրելի մղձաւանջը որ իր կեանքը կը տրորէր, բայց իսկոյն զգաց իր ամբողջ տկարութիւնը՝ ազատուելու այդ ճնշումէն, ու ալ վերջնականապէս համոզուեցաւ թէ սիրոյ ճիրաններուն մէջ այնքան անողոքօրէն բռնուած էր որքան ճնճղուկը բազէի մագիլներուն մէջ։

Այս համոզումը, որ իր քով այլեւս հաւատք մը կը դառնար, սարսեց զինքը որ ստեղծուած նոր կացութեան առջեւ աւելի պաղարիւնութեամբ ու աւելի ճարտարութեամբ շարժի։

Նոյնիսկ իրեն այնպէս թուեցաւ՝ իր ենթադրական ճարտարութենէն՝ թէ կարող էր այն բոլոր հնարամտութիւններուն, բոլոր ճարպիկութիւններուն, որոնք յամառ ու անկեղծ սիրահար մը իր խաղալին կը յաջողին հասցնել։ Ու գիշերը, մտքին մէջ, մեքենայութիւններ, հնարքներ, վարպետութիւններ, դիւցազնութեան, անձնուիրութեան հրապուրող եւ զմայլելի շարժումներ ծրագրեց, որոնք քարերն անգամ ի գութ պիտի շարժէին. ուր մնաց Սոֆիի պէս աղապատալից հոգի մը։ Բայց առտուն երբ որ լոյսը տեսաւ, երբ որ իրական աշխարհը իր աչքին պարզուեցաւ, բոլոր ծրագիրները չոդիացած էին, սիրտը դառնութեամբ պաշարուած էր նորէն, եւ այն կորովը, որուն ինքզինքը կարող զգացեր էր գիշերը, գոյութիւն չունէր այլեւս։

Ու վհատած, մտամոլոր, կեցած այդ դրանը առջեւ որուն ետեւը դեռ օր մը առաջ իր երազներուն թագուհին կը շնչէր, Համբիկ կը վերադառնար իր առջի կսկծալի հառաչին.

— Օհ, Ելան, Ելան ...

Լուացարարուհիին մեկնումին երրորդ իրիկունը, երբ որ մերժուած սիրահարը տուն դարձաւ տրտմաթախիծ, մայրը ըսաւ իրեն.

Համբիկ, Կիւլիւկ հանըմը վո՞ւր գացած ըլլայ նէ աղէկ։

Տղան գլուխը ցցեց, աչքերը յոյսի շէկ կայծերով առլի։ Մայրը շարունակեց.

— Մարկոս ամիրային տունը. հանըմը իր քովը առեր է մարուաղջիկ։ Քա ինչ եաղլը տեղ ինկեր էն... ամա ատ կնկանը համար ալ խենթ է, սընըրլը է կ'ըսեն, նայինք տէրտը քաշուելի՞ք պան է։ Հիչ ալ պան չըսին մեզի. ծառուրնուն խափմի՞շ պիտի ընէինք ...

Բան մը չըսաւ Համբիկ, մինակ մօրը երեսը նայեցաւ ապուշ մոլորագին նայուածքով, յետոյ պարտէզին խորերը երկնցաւ։

— Մարկոս ամիրային տունը, կը մրմռար, ամիրա, տոքթոր, հարուստ մարդիկներ, Սոֆիին ուզած բաները ...

Հեռուն, հորիզոնին վրայ քանի մը աստղեր կը սկսէին քթթել աղամանդէ աչուրներնին. մթնշաղին հուսկ երանգաւորումները կը նուաղէին համապարփակ մութին մէջ որ անջրպետին անծանօթ անկիւններէն կը մաղուէր միահեծան։

Այդ բարձունքին վրայ հովը մեղմեղագին կը հեծկլտար աշնանահար ծառերուն մէջ, որոնք կմախքներու պէս կ'ուրուագծուէին խաւարի յատակին վրայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Ուրբաթ օր ցոյց մը եղած է Ալժէի մէջ։ Քանի մը հազար հոգի տողանցած են, պոռալով. — «Եթէ պէտք ըլլայ Փարիզ կ'երթանք Մասիւն բերելու» ։

Ուրբաթ իրիկուն կը հաղորդէին նաեւ թէ մառեշալ Ժուէն, որ կառավարութեան զինուորական խորհրդատուն է եւ չէր մասնակցած տաւօտուան ժողովին, Երեքշաբթի օր պիտի ընդունուի տը Կոլի կողմէ ։

✕ Օռռռ եւ Փարի – Ժուր թերթերը գրաւուեցան Ալժերիոյ մէջ նկատի առնելով «Մասիւի խնդիրը» ներկայացնելու իրենց եղանակը։

ՓԱՍՏԷՕՐ հաստատութիւնը կը հաղորդէ որ ղումի (կրիփ) համաճարակի քանի մը շրջաններ կան Ֆրանսայի մէջ ։ Կը կարծուի թէ խնդրոյ առարկայ՝ման – րէն՝ ասիական ղումի մանրէն է ։ Մահացու քանի մը պարագաներ եղած են Լիոնի մէջ։ Հիւանդանոցները եւ բուժարանները ծայրէ ծայր լեցուած են ։

ԱՑՍ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ 20.000 ալժերիացի աշխատաւորներ Ֆրանսա եկած են աշխատելու, անոնց թիւը Ֆրանսայի մէջ հասցնելով 205.000ի։ Այս առնչութեամբ Մ. Տըպրէ, միջ – նախարարական նիստի ընթացքին յայտարարեց թէ ոչ միայն անհրաժեշտ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան զանոնք յարմար բնակարաններու մէջ տեղաւորելու համար, այլեւ գործ – նական քայլեր ձեռք պիտի առնուին վե – րացնելու «թիթեղաքաղաքները», որոնք մէջտեղ եկած են հոս ու հոն, արժերիացի աշխատաւորներու երկիր հաստատումով։ Անցնող տարեշրջանին, բաւ է նախա – բարապետը, չորս հազար ալժերիացի աշխատաւորներ մասնակիցած են աշ – խատանքի իրենց ճիւղերուն մէջ ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ 56 համայնավարներ ձերբակալուած են։ Անոնց մէջ կը գտնուին, բժիշկներ, ղասատուներ եւ փաստաբաններ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ զոյգ հայկական ծերանոցներուն Տոքթ. Հ. Գալճեանի մօր մահուան առթիւ (Երեւան)։

Գ. Կ. Թուլումճեան 25 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վ. Վ. Քէօքճեան եւ Գ. Տիրան Ոսկերիչեան 50 Ն. Ֆ., Տիկին Մ. եւ Օր. Ա. Գրիգորեան 30 Ն. Ֆ., Տիկին Ա. Աստուրեան եւ զաւակները 30 Ն. Ֆ.։

Գ. Կ. Թուլումճեան Տիկին Փառանձեմ Վէզիրեանի մահուան առթիւ ծերանոցներուն՝ 25 Ն. Ֆ.։

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Հայէրեան, նպաստ Աղքատախնամին 50 Ն. Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատ – րաստութեամբ ։

Կիրակի (31 Յունուար), ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի սրահին մէջ։

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտու – թեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին ;

Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով ։ Տե – ղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանու – թիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկա – կան զաւեշտ ։

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէր – ներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն ։

Մուտքը ազատ է ։ Սիրով կը հրաւիր – ուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի հայրենակիցները ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Օհան Տակառեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան։ Հոռոմ Տէր Սիմոնեանի կսկծալի մահ – ուան առթիւ ։ (Ստանալ Յառաջէն)։

Այրի Տիկին Ամփիւ Տէրոյեան Հոռոմ Տէր Սիմոնեանի մահուան առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն .—
Տարեկան .— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200)։
Արտասահման .—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000)։
Բաժանորդագրութիւնները կը վճար – ուին կանխիկ ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի,

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան ։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի)։ Ապրիլ 17ին

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Տ. Միսաքեան» խումբին կողմէ ։

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or

Place de la République

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐ ՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ — Ընտիր թուղթով .— 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն ։

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը ։

Գին 500 փրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ ։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE VԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 26 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8706 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4507

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԼՈՒՍԱՐՁԵԼ ԺԱՄԸ 20ԻՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՆ ԿԻՐԱԿԻ՝ 19 ՄԵՌԵԱԼ, 141 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԿՈՉԸ

Էլիզէի ժողովին որոշումները Ալժերիոյ մասին՝ ուր կառավարութիւնը ըսած է թէ Սեպտ. 16ի յայտարարած ուղեգիծին վրայ կը մնար անփոփոխ, եւ Զօր. Մասիւի պաշտօնազրկումը անտարակոյս առեղծեցին ջղրգրգիռ տրամադրութիւններ Ալժերիոյ ծայրայեղ տարրերուն մօտ: Միւս կողմէ սակայն կառավարութեան հաւաստիքը որ ոչ մէկ պարագայի տակ բանակցութիւններ տեղի կրնան ունենալ ըմբոստներու «կառավարութեան» հետ, նաեւ ձեռք առնուած խիստ պատժական միջոցները՝ «ազատագրական բանակի» գործունէութեան դէմ, եւ վերջապէս Զօր. Շալի եւ Տըլուվրիէի յայտարարութիւնները մտածել կուտային որ խաղաղ եւ բնականոն կացութիւնը պիտի շարունակուի Ալժէի մէջ :

Շաբաթ օր ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տրուած էր Ալժէի մէջ, բայց կը թուէր թէ մտքերը վարանոտ էին եւ կարելի չէր յստակ գաղափար մը ունենալ կացութեան մասին: Կարգ մը առեւտրականներ հետեւած էին գործադուլի հրամանին եւ խանութները՝ փակած: Բայց ընդհանուր ձեւով քաղաքը խաղաղ օր մը ապրեցաւ, ինչ որ յուսալ կուտար թէ ամէն վտանգ հեռացուած էր:

Ցուցարարները ժամը 12էն սկսեալ, կիրակի, կը հաւաքուէին Մեռեալներու Յիշատակարանին առջեւ: «Ազգային շարժումներու» ղեկավարները Ալժերիական ընկերութեան չէնքին պատշգամէն կոչ կ'ընէին որ ցուցարարները հաւաքուին :

Մինչեւ ժամը 18.30ին կացութիւնը մտահոգիչ չէր, եւ ոչ մէկ դէպք պատահած էր: Այդ ժամուն էր որ հրացան պարպելու ձայներ լսուեցան եւ ցոյցը սկսաւ ըմբոստական շարժումի մը երեւոյթը առնել: Կարելի չէ ճշդել թէ ո՞վ որո՞ւ վրայ կրակեց, բայց Կարգապահութեան Ուժերու եւ ցուցարարներու միջեւ բախումներ տեղի ունեցան: Ըսուեցաւ նաեւ թէ միջադէպեր պատահած են, ոստիկաններու եւ զինուած ուժերու միջեւ (թերիթօրիալ):

Բանակը կը փորձէր արգելք հանդիսանալ, որպէսզի ցուցարարները չկարենան հասնիլ մինչեւ Ֆորոմի ծանօթ եւ պատմական հրապարակը :

Ի՞նչպէս սկսաւ խռովութիւնը .—

Ժամը 1ին, մօտ տասը հազար հոգի հաւաքուած էին: Ալժերիական Դրամատան չէնքին մէջ տեսակ մը «քաղաքական բիւրօ» հաստատուած էր, ցուցարարներու ղեկավարներուն մէջ կային՝ փաստաբան մը՝ Օրթիզ որ Ֆրանսական Ազգային Ճակատին Նախագահն է, Փիէր Լակայյատ որ «ողաչու» երեսփոխան մըն է, երկու սպաներ որոնց մէկը՝ հարիւրապետ՝ Ֆիլիփփի, Մասիւի սպայակոյտին մաս կը կազմէ :

Ժողովուրդին մէջ, սակայն, յուսախաբութեան նշաններ կ'երեւային եւ փսփսուքներ,— բանակը մեզ կը լքէ: Քիչ անդին դէպի Օռան մեկնող կառախումբը իր սուլիչով կ'արձագանգէր .— Ֆրանսական Ալժերիա: Ժամը 15ի մօտ, խումբ մը երիտասարդներ կը պտտէին՝ Մասիւ իշխանութեան գլուխ: Ժամը 17ին «անսահման ընդհանուր գործադուլ» կը հռչակուէր եւ վերջապէս ժամը 18ին կը սկսէր հրացանաձգութիւնը :

Ցուցարարներու թռուցիկը որ բազմաթիւ ստորագրութիւններ կը կրէր (Նախկին Ռազմիկներու Համաձայնութեան Կոմիտէ, Հողային եւ Ինքնապաշտպան Միաւորներու Դաշնակցութիւն, Ազգային Շարժումներու համաձայնութեան կոմիտէ) կը շեշտէր .— Զօր. Մասիւ, Մայիս 13ի վերջին զօրավարը, Ֆրանսական Ալժերիոյ եւ ինթեկրասիոնի վերջին երաշխաւորը ծաղրուեցաւ եւ պաշտօնազրկուեցաւ: Տըկոլ կ'ուզէ որ իր ձեռքերը ազատ ըլլան Սեւ Ափրիկէէն ետք Ալժերիան ալ վաճառելու եւ բանակը երդմնազանց ընելու համար: Ժամը եկած է ոտքի ելլալու»:

Օռանի մէջ, ուրիշ թռուցիկ մը կ'ըսէր. — Մասիւ ահազանգը հնչեցուց: Ալժերիան մահուան վտանգի տակ է: Կամաւորներու ընդհանուր զօրակոչը հռչակուած է »:

Միտքերը եւ կիրքերը հանդարտեցնելու համար, կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը՝ Տըլուվրիէ յայտարարութիւն մը ըրաւ Ֆրանսա Ե. (Ալժէ) ձայնասփիւռի կայանէն: « Մայր երկիրը, ամբողջ, տը Կոլին ետին է, առանց անոր, ըսի ձեզի Յունուար 1ին, Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի համար միայն արկածախնդրութիւն եւ աղէտ կայ : Անկարգութիւնը Ալժէի մէջ, արկածախնդրութեան սկիզբը պիտի ըլլայ: Գիտէք ատիկա, գիտեմ որ գիտէք »:

Զօր. Շալ իր կարգին յայտարարութիւն մը ընելով փորձեց հանդարտեցնել ժողովուրդը :

Կիրակի իրիկուն Տըլուվրիէ նոր յայտարարութիւն մը կ'ընէր. — Կը խոնարհիմ բոլոր զոհերուն առջեւ, կարգապահութեան ուժերուն պատկանող կամ անոնց որոնց հայրենասիրութիւնը զիրենք առաջնորդեց դէպի եղերական սխալ մը»:

Ժամը 20ին, Զօր. Շալ կարճ յայտարարութիւն մը կ'ընէր.— « Մինչ բանակը եւ ղեկավարները 24ի ամբողջ օրուան ընթացքին, ամէն ինչ ըրին կարգը պահելու համար, առանց ցուցարարները նեղելու, գիշերուան մօտ, խռովարարներ, որոնք համբերութեամբ սպասած էին, յարձակեցան եւ կրակեցին կարգապահութեան ուժերուն վրայ: Այդ ուժերը որ, ցարդ Ալժերիան պաշտպանեցին Ֆելլաղաներու դէմ, մեռեալներ եւ վիրաւորներ ունին այս գիշեր : Ըմբոստութիւնը Ֆրանսական բանակին դէմ պիտի չյաղթէ : Դէպի Ալժէ զօրաբաժիններ բերել կուտամ: Կառավարութեան Ընդհանուր Պատուիրակին հետ, քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ կը նկատեմ : 3 հոգիէն աւելի որեւէ համախմբում արգիլուած է: Այսքան »:

Անդրադառնալով Ալժերիոյ կիրակի օրուան դէպքերուն, Նախարարապետ՝ Մ. Տըպրէ, Ռէնի մէջ ուր գացած էր քննելու տեղւոյն հողագործական հարցերը հետեւեալ մտքերով բացատրած է կառավարութեան տեսակէտը.— « Պէտք չէ միայն զգացումներով շարժիլ — ըսած է ան — պէտք է նկատի առնենք որ Եւրոպացիներու կողքին ու անոնցմէ բազմամիլիոն անգամ աւելի թիւ հաշուող մահմետականներ կ'ապրին հոն, արդ՝ կարելի եւ տրամաբանական չէ որ միայն եւ բացառաբար տեղւոյն Եւրոպացիներուն ցանկութիւնները նկատի առնելով՝ բանաձեւենք տեսակէտներ եւ ընենք կարգադրութիւններ :

Ֆրանսան պիտի մնայ Ալժերիոյ մէջ — աւելցուցած է նախարարապետը — որովհետեւ մեր համոզումով Ֆրանսայի ներկայութիւնը Հիւս. Ափրիկէի այդ հողամասին վրայ անհրաժեշտութիւն մը եւ միեւնոյն ժամանակ բարեբեր երեւոյթ մըն է նախ եւ առաջ Ալժերիոյ համար :

Վարչապետ Տըպրէ նկատի առնելով Ալժէի դէպքերուն ծանրակշիռ հանգամանքը, օդանաւով Փարիզ կը վերադառնայ: Նոյն ատեն Փարիզ կը վերադառնայ նաեւ նախագահ տը Կոլ Քոլոմպէ լէ Տէօզ էկլիզէն :

Առաւօտեան ժամը 3ին, տը Կոլ կոչ մը ըրաւ երկրին եւ բանակին: Զօրավարը ըսաւ.—Ամենազէշ ծառայութիւնն է զոր կ'ընէք Ալժերիոյ համար, Ֆրանսայի համար եւ աշխարհի առջեւ: Պէտք է որ կարենամ գործս շարունակել :

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Անդրադառնալով Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն, ամերիկեան ազդեցիկ թերթերէն Նիւ Եորք Հերալտ հետեւեալ յատկանշական խորհրդածութիւնները կ'ընէ. «Ֆրանսական բանակին եւ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն դերը, անշուշտ կարեւոր ազդակներ եղան, որ Զօր. տը Կոլ կառավարութեան գլուխ գայ, սակայն պէտք չէ մոռնալ միւս կողմէ, որ նոյնքան կարեւոր ազդակ մը եղաւ՝ Ֆրանսացիները իրենց ամբողջութեանը մէջ զգուած էին Դ. Հանրապետութեան վարած անկը-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օր

ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱ՛...

— Սա մեր քովի ռվկիանոսին արեւելեան ափերուն վրայ ծնած, մեծցած, հայ աղջիկ մըն եմ... Հայկական վարժարան գացած եմ, հայկական դաստիարակութիւն ստացած եմ, Հայոց պատմութիւն կարդացած եմ եւ հայրիկս ալ մտաւորական մարդ է ... Այս մանրամասնութիւնները կուտամ, որպէսզի առաջուընէ գիտնաք թէ ո՛վ եմ, ի՛նչ եմ եւ ի՛նչ զգացումներու տէր եմ :

— Ուրախ եմ, Օրիորդ... Ի՛նչ ծառայութիւն կրնայինք մատուցանել ձեզի..

— Ես, անձնապէս, ծառայութիւն չեմ պահեր, բայց պիտի ուզէի որ ազգին ծառայութիւն մը մատուցանէիք ...

— Ամենայն սիրով ..

— Թերթերէն իմացայ որ մեր Նախագահը, Անգարայի մէջ, շատ սիրալիր վերաբերում ցոյց տուեր է եղեր Թուրքերուն եւ կարգ մը առաքինութիւններ վերագրեր է անոնց ...

— Ճիշդ է ... Բայց, ա՛լ պէտք է ծածկոց մը քաշենք այդ տխուր պատմութեան վրայ ու մոռնանք: Արդէն բողոքեցինք ...

— Մոռնա՞նք ... Ես ատանկ բան չեմ ընդունիր... Ծածկո՞ց քաշենք — անկարելի է .... Բողոքեր էք եղեր ... Ո՞ւր բողոքեցիք — մեր մամուլին մէջ ... Ո՞վ կարդաց ...

— Ներողութիւն, հայերէն թերթերը բառ առ բառ կը թարգմանուին՝ պատկան իշխանութեանց կողմէ... Չի՞ բաւեր ...

— Ո՛չ .... Չի բաւեր ...

— Լաւ, ի՞նչ կ'առաջարկէք ...

— Ըսե՛մ ... Կ'ուզենք որ մեր ձայնը լսեն ... Ի հարկէ կ'ուզենք : Ուրեմն արմատական միջոցներու դիմելու ենք ... Այսինքն, աղմուկ հանելու ենք, որպէսզի ամէն մարդ իր ուշադրութիւնը մեր վրայ կեդրոնացնէ... Աղմուկ, իրարանցում... Ամերիկեան թերթերը մեր մասին գրելու են, Թուրքին գործած ոճիրները պատմելու են, ջարդերէն փախած մեր հայրերուն եւ մայրերուն բերանը բանալ տալու են որ բան մը հասկնանք ու մեր ցասումն ու յուզումը նպատակի մը ծառայեն ...

— Բայց, մենք խեղճ քաղուութիւն մըն ենք այս վիթխարի պետութեան աչքին .. Մե՞նք ով ենք որ ձայն պիտի բարձրացնենք՝ մամուլին ուշադրութեան առարկայ դառնալու ատիճան ... Մենք Հըրեա՞յ ենք... Գործնական առաջարկ մը ունի՞ք ...

— Ունի՛մ... Անհաւասիկ... Անօթութեան պոյքոթի մը կը սկսինք ... Այսինքն, քանի մը հարիւր Հայեր կը հաւաքուինք եւ կ'երթանք Սպիտակ Տան առջեւ կը յայտարարենք թէ մենք անօթի պիտի մնանք, եթէ Նախագահը իր խօսքերը ետ չառնէ ...

— Շատ յառաջ կ'երթանք, օրիորդ...

— Ո՛չ, չեմ երթար... Կը յիշէ՞ք, Սեպտեմբերին երբ Խրուշչեւ կոչուած աբարածը հոս եկաւ, Լեհ երիտասարդ մը անօթի մնալու որոշում մը տուաւ ու այդ ձեւով բողոքած եղաւ այդ մարդուն այցելութեան եւ անոր ընծայուած պատիւներուն դէմ ... Բժիշկները վրայ հասան եւ համոզեցին որ հրաժարէր այդ ծրագիրէն ...

— Արդիւնք մը տուա՞ւ երիտասարդին այդ քայլութիւնը ...

— Անշուշտ... Իր հայրենիքին անունը թերթերուն մէջ հրատարակուեցաւ եւ Լեհաստանի ողբերգութիւնը ձայնասփիւռին վրայ պատմուեցաւ ... Ատիկա արդիւնք չէ՞... Ուրեմն եթէ մենք ալ այդ քայլութիւնը ունենանք արդիւնք մը ձեռք բերած կ'ըլլանք: Եթէ, սակայն, այս անգամ քիչ մը ուշ մնացեր ենք, ես խորհուրդ կուտամ որ յաջորդ անգամ երբ Թուրք մեծ աղա մը Ուաշինկթըն գայ, քանի մը հարիւր Հայեր անօթի մնալով բողոքենք ... Ե՛ս, ինքս, թեկնածու եմ ...

— Լաւ, եթէ մեզի ըսեն — «Օ քէյ, անօթի սատկիլ կ'ուզէք գացէք սատկեցէք, մեզի՞ ինչ» ա՞յն ատեն ինչ պիտի ըլլայ..

– Մինչեւ այդ վայրկեանը հասնի, մենք մամուլին էջերը գրաւած կ'ըլլանք ... Ատկէ աղէկ պրոպագանդա՞ կ'ուզէք՝ Թուրքին դէմ ու մեզի ի նպաստ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԵԻՒՏԱԼԱԿԱՆ խօսակցութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան : Յատուկ պաշտօնական զեկոյցով մը երկու երկիրներու կառավարութիւնները փափաք կը յայտնեն որ «հասկացողութեան մթնոլորտի մէջ լուծուին աշխարհը տարակարծիք ձգող եւ երկուքի բաժնող առկախ մնացած հարցերը»: Այս առթիւ զեկոյցը կը շեշտէ որ «բոլոր խնդիրներն ալ պէտք է լուծուին շահագրգռուող պետութեանց համաձայնութեամբը համահաւասար իրաւասութեամբ :

Ապազինման հարցին անդրադառնալով գերմանեւիտալական զեկոյցը բաղձանք կը յայտնէ որ գլուխ ելլէ համաձայնութիւնը, պայմանաւ սակայն որ «փոխադարձ հսկողութեան » դրութիւնը ապահովուած ըլլայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ յանկարծական ծաղիկի համաճարակ մը ծագած է, եւ արդէն 71.405 հիւանդութեան պարագաներ ճշդած են: Մայրաքաղաքի իշխանութիւնները առողջապահական բացառիկ միջոցներ ձեռք առած են այս փոխանցիկ հիւանդութեան առաջքն առնելու համար: Մոսկուայի հինգ միլիոն բնակիչները պարտադիր պատուաստ կ'ենթարկուին:

«ՊԶՏԻԿ ԵՒՐՈՊԱՆ» հասարակաց քաղաքականութիւն մը կը փնտռէ: Երկուշաբթի օր Հռոմ հաւաքուած էին Հասարակաց Շուկայի կից երկիրներուն արտաքին նախարարները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԱՐՄԱՂԱՆԸ

Եթէ գրիչս չզսպէի, աւելի շողշողուն բառերով պիտի որակէի սոյն արմաղանը։ Ընթերցողս հարց պիտի տայ ինքնիրեն թէ արդեօք ի՞նչ է այդ արմաղանը։ *Սպարտակի* յաղթական մրցումները Միջերկրականի ափերուն, թէ՞ *Երգի ու Պարի համախումբին* հայաշունչ եւ շնորհալի այցը ի Լիբանան։ Բայց առանց ծի-ծեռնակներ էին․ եկան ու գացին․ անուշ յիշատակ մը միայն թողուցին։ *Մնայուն* արմաղան մը չեն անոնք։ Մնայուն արմաղանն է՝

ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ »ը զոր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հասցուց այս օրերս, Ամանորի նախօրեակին, արտասահմանի Հայութեան ։

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Անշուշտ եկած հատորը նախատեսուած տասը հատորնոց հսկայ երկասիրութեան առաջինն է միայն․ բայց մեծածաւալ ու հատուածոր եւ մանաւանդ մէկ հեղինակի գործ, երբ այդպիսի աշխատանքի մը համար խմբային գործակցութիւն մը անհրաժեշտ կը կարծուէր ։

Կ'ըսուի թէ տարիքով երիտասարդ է հեղինակը, որ՝ մինչ պատանի, Ս․ Ղազարու Մխիթարեան վանքը գտնուած է, գրաշարութիւն ըրած եւ Հայր Արսէն Ղազիկեանին ալ օգնականը եղած, երբ հանգուցեալը վերստին ձեռնարկած էր իր «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն»ը խմբագրելու, որովհետեւ այդ անաւարտ գործին անտիպ մասերը փճացած էին Մեծ Եղեռնի օրերուն։ Արդեօք սոյն եղեռնէն վերապրած ո՞րբ մըն էր այդ՝ Ս․ Ղազարու տպարանին պատանի գրաշարը՝ Յակոբ Սէօյլէմէզեան, որ հայացնելով իր մականունը ըրած է զայն Անասեան ։

Ամէն պարագայի տակ, ով որ ալ եղած ըլլայ ան իր պատանկութեան մէջ, այսուհետեւ իր անունը՝ Յակոբ Անասեան, գրուած է արդէն իր պատուոյ տեղը հայ մշակներուն շարքին մէջ։ Թող թոյլ տրուի ինձ, որ նուիրեալ մըն եմ տարիներէ ի վեր հայագիտական ուսումներու եւ քիչ թէ շատ տեղեակ անոնց ընկերացող խոչընդոտներուն եւ պահանջած յամառ ճիգերուն, ուրեմն թող թոյլ տրուի ինձ ջերմագին շնորհաւորելու այդ գործին քաջ հեղինակը՝ Յակոբ Անասեան, որ ատով օգտաշատ ծառայութիւն կը մատուցանէ հայագիտութեան հայ թէ օտար մշակներուն եւ, հայ մշակոյթի պայծառ ուղիով, ամբողջ հայ ազգին յաչս քաղաքակիրթ աշխարհին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գիրքը նկարագրելու համար, պէտք է որ նախ տամ անոր ամբողջական խորագիրը․ « Հ․ Ս․ Անասյան՝ Հայկական Մատենագիտություն․ Ե–ԺԸ դդ․ Հատոր Ա․ Ա–Առաքել Սալահորեցի․ Երեվան, 1959․ Հրատարակություն Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի» ։

Ոսկեզօծ տառերով եւ գծերով զարդարուած է սիրուն թէպէտ լրջատեսիլ կողքը եւ անոր կռնակը։ Տառերուն ուղղագրութեան պիտի անդրադառնանք գրութեանս վերջաւորութեան ։ Բայց այժմէն դիտել տանք որ կազմը տկար է բաղդատմամբ կողքի տեսքին եւ հատորի ծաւալին, որ է 27×21×5 սմ․։ Մնգուսը որ խոշոր հատորը կը միացնէ կողքին շատ բարակ է եւ մանաւանդ կարճ, որով հատորը կողքէն կը բաժնուի շատ դիւրութեամբ ։ Նման անբաւարար կազմեր նկատեցինք Լէոյի, Խաչիկեանի եւ ուրիշներու արժէքաւոր խոշոր հատորներուն վրայ ։

Գիրքը կը բաղկանայ Ներածութենէ *մը, լատինական տառերով թուագրուած 150 էջերէ եւ* բուն բնագիրէ *մը, որ 1232 էջեր, աւելի ճիշդը, արդի գործածական իմաստով, սիւնակներ ունի։ Ներպատակս ամբողջական գրախօսական մը գրել չէ, հապա քանի մը մատնանշումներով ուշադրութիւն հրաւիրել ներկայ հատորին լոյս տեսնելու բարեբաստիկ դէպքին վրայ։*

ԳՐՔԻՆ ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ հմտալից է ան եւ արժանի ամբողջական երկասիրութեան տասը հատորներուն։ Բացի հատորին գործածութեան համար տրուած տեղեկութիւններէ, երբեք գաղափարի չուրջ կը համախմբէ անոր բովանդակութիւնը ։

Առաջին՝ *Անասեան հաւատարմօրէն կը մատնանշէ եւ անաչառօրէն կը բնորոշէ իրմէ առաջ կատարուած գործը հայկական մատենագիտութեան ուղղութեամբ ։ Մեր նախորդներուն ուսերուն վրայ բարձրանալով է որ աւելի հեռուները տեսնելու կարող կ'ըլլանք, ինչպէս կ'ըսէր տղայ մը իր հօրը ուղղելով խօսքը։ Սոյն դիրքաւորումով արդէն Յակոբ Անասեան բուն գիտնականներու կաճառին մէջ մուտք կը գործէ, պարկեշտութեան եւ արդարամտութեան դաս մը կուտայ մեր կարգ մը ազգային մտաւորականներուն, որպէսզի գիտակցինք ամէնքս ալ որ ի վերջոյ բանագողութիւնը գողութիւն մըն է եւ ոչ պարզապէս անմեղունակ ճարպիկութիւն մը ։*

Հայ ուսումնասիրութեանց մէջ բուն մատենագիտական խուզարկութիւնը ԺԹ․ դարուն սկսած է եւ յաջորդաբար մեծ զարկ ստացած է Տաշեաններով, Գալէմքեարեաններով, Զարբհանալեանով ու Ղազիկեանով, Մովսէս Տէր – Մովսէսեանով, Գարեգին Յովսէփեանով, Աճառեանով, որոնք ճամբան բացած են Հայկական Ակադեմիայի տենամիք պրպտողներուն։ Յիշատակեցի միայն հանգուցեալներէն քանի մը դասապետի անուն։ Անոնք արդէն դրած էին մեր մատենագիտութիւնը Եւրոպական զարգացած եւ հիմա առանձին գիտութիւն մը կազմող նոր ուսումի մը մակարդակին վրայ։ Շարք մը համալսարաններու մէջ մասնաւոր ամբիոններ հիմնուած են այս նիւթին յատկացուած։ Պարբերական հրատարակութեանց մէջ ալ մատենագիտականները մեծ տեղ կը գրաւեն ։

Այսուհանդերձ պէտք է նշել որ մեր մատենագիտականները ընդհանրապէս յատկացուած կ'ըլլային կամ միայն տպագիրներու, կամ միայն գրչագիրներու․ երկու մարզերն ալ նկատի կ'առնուին մենագրական աշխատասիրութեանց մէջ․ ըլլայ հեղինակ, ըլլայ նիւթ․ օրինակ Խորենացին, Շիրակացին, հայ դիցաբանութիւնը, հայ իրաւաբանութիւնը ։

Անասեանի արժանիքն է հայազգի բոլոր հեղինակներուն համար, Սուրբ Մեսրոպի հնարած տառերով՝ մագաղաթի կամ թուղթի վրայ, պարզ գրիչով թէ մեքենայով դրոշմուած, այսինքն տպագիր եւ գրչագիր բոլոր արտադրութիւնները նկատի առնել եւ անոնց ցանկը եւ բովանդակութիւնը մեզ հաղորդել։ Յետոյ պիտի աւելցնեմ որ ինչ նորութիւն կը կցէ այդ բոլորին։

Երկրորդ կէտը *զոր կ'ուզեմ մատնանշել Անասեանի Ներածութեան մէջ* Մատենագիտական Բնագրեր *խորագրած գլուխն է (էջ 39–76 լատինական տառերով)։ Մեր վերեւ ակնարկած վերջին երկու դարերուն մատենագիրներն ալ իրենց նախորդներուն աշխատանքները օգտագործած էին եւ ատոնք իրենց կարգին, հայ գրականութեան սկսած ատենէն իսկ արգիլուածի կամ ընդունելիի, հայ կամ օտար պատմագիրներու, ժողովներու, եկեղեցական գրողներու կամ մեկնիչներու, ցանկեր պատրաստած էին եւ չարականներու հեղինակները փնտռած էին ։ Սոյն տպագիր եւ անտիպ բնագիրները համախմբած է Անասեան։ Ատոնք յետագայ մատենագիրներուն, ինչպէս եւ մատենագէտներուն, անհրաժեշտ գործիքներն են ։*

Ներածութեան Երրորդ կէտը *վերջապէս շատ օգտաշատ ցանկ մըն է տպեալ եւ անտիպ* Ձեռագրացուցակներու, *որոնց էջերը պիտի յիշատակուին միշտ իր գործին մէջ։*

ԳՐՔԻՆ ԲՈՒՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Ան կ'ընթանայ բնականաբար այբուբենի կարգով, ընդհանուր առմամբ հեղինակ անձերու անուններուն, եւ մասամբ ուրիշ կարեւոր բառերու, ինչպէս Ակներ (վանք), Աղթամար, Ամուսնութիւն, եւայլն։

Իւրաքանչիւր անձի կամ նիւթի մասին համառօտ տեղեկութենէ մը ետք ուրեմն, բոլոր տպագիր եւ գրչագիր աղբիւրները, յիշատակարաններով, բովանդակութեանց ցանկերով, բնագիրներուն սկզբնական տողերով, նոյն իսկ զանազան խմբագրութեանց համար կամ տպագրութեանց համար շատ համառօտ դիտողութիւններով ։

Այս բոլորին՝ Անասեանի կցած ճոխութիւնը որուն ակնարկեցի յօդուածիս բակիգրը, այն է որ Օժանդակ գրականութիւն *ենթախորագիրի տակ, մատնանշուած են ճշգրիտ տեղիքը ասեւալ անձով կամ նիւթով մօտէն կամ հեռուէն գործ ունեցած գրութիւններուն, ըլլան գիրք, ըլլան յօդուած ։*

Քննեցինք մանրամասնօրէն այս խնդիրը եւ նշմարեցինք որ հոն յիշատակուած են անշուշտ արդի եւրոպական լեզուներով կատարուած գրութիւնները՝ անգլերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, ռուսերէն, վրացերէն, եւ այլն։ Բայց հաճոյքով նշմարեցինք որ նաեւ ցանկագրուած են հսկայ մատենաշարներ՝ յունարէն եւ լատիներէն աղբիւրներու՝ Բոլանտեանց հոչակաւոր Acta Sanctorum, *արքայ Մինէի Եկեղեցական հայրերու ու մատենագիրներու կրկնակ շարքը (յունարէն եւ լատիներէն), Մանսիի Եկեղեցական ժողովները, Կարդինալ Մայի մատենաշարը, եւն․, եւն․։*

Մեծ հաճոյքով նշմարեցինք որ մեր քննած շատ տեղերու մէջ չկային ուղղագրութեան սխալներ, ճշգրտօրէն գրուած էին այդ զանազան լեզուներով յիշատակուած խորագիրները․ ինչ որ նորութիւն մըն է բաղդատմամբ հայկական նոյնիսկ բանասիրական շատ մը գիրքերու ։

Գրքին վերջաւորութեան ալ կայ օգտաշատ երկար ցանկ մը ։

×

Գնահատականս *արդէն կատարեցի գրութեանս ընթացքին։ Ցաւով պիտի նշեմ որ սոյն երկար դարերէն հին ուղղագրութեամբ յառաջ բերուած բնագիրներուն եւ հեղինակներու քննութեանց մէջ, խորթ է Անասեանին աւելցուցած խորագիրներուն եւ հեղինակներու անուններուն կցած Աբեղեան ուղղագրութիւնը ։ Երանի թէ Մալխասեանի նման Անասեան ալ խնդրած ըլլար որ, իր գործին կատարելութեան համար, պահուի աւանդական ուղղագրութիւնը, որով դրոշմուած է տասնըհինգ դարերու հայ գրականութիւնը։*

Ամէն պարագայի տակ Ամենակալէն կը խնդրենք առողջութիւն եւ քաջութիւն, որպէսզի յարգելի եւ սիրելի հեղինակը՝ Յակոբ Անասեան՝ ի կատար հանէ իր հսկայ եւ նոյնքան արդիւնաւէտ գործը ։

Հ․ ՅՈՎՀ․ ՄԸՍԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Պատմութիւնը որ պիտի պատմենք, հէքեաթային նկարագրութիւնն է կեանքին եւ զգայացունց ճակատագրին Մանչուրիացի պարմանուհիի մը՝ Եէ Հօ Նօ Լայի, որ ժողովուրդի հասարակ խաւէն ծնած, հասաւ մինչեւ Երկնային Կայսրութեան գահը եւ դարձաւ գեղանի կայսրուհի Ցէօ Հին, անցնելէ ետք բազմաթիւ ողբերգական դրուագներէ եւ արկածներէ, իշխեց յիսուն երկար տարիներ, խլտիր չգնելով միջոցներուն մէջ, այնպէս որ կոչուեցաւ Դեղին Շամիրամը։

1850ական թուականներուն, Փեքինի մէջ, ճիշդ քովիկը Արգիլեալ Ոստանին, ուր կ'ապրէր Երկնից Որդին,՝ Անարատ Պայծառութիւնը, Երկրի Խարիսխը, Աշխարհի Պորտը, այսինքն Ցաօ Քուանկ կայսրը, համեստ բնակարանի մը մէջ կ'ապրէր միջակ հարստութեան տէր ընտանիք մը, որ կը սերէր Մանչուրիական հին զերդաստանէ մը ։

Այս ընտանիքը բաղկացած էր չորս հոգիէ։ Մայրը՝ Հանկ Շով Ֆու նահանգին նախկին կառավարիչին այրին եւ իր երեք զաւակները՝ երկու աղջիկ եւ մէկ մանչ ։

Աղջիկներէն անդրանիկը կը կոչուէր Եէ Հօ Նօ Լա։

Այս պարմանուհին, իր մատաղ տարիքէն իսկ, բոլոր իր հասակակիցներուն պէս, արձանագրուած էր այն ցանկին մէջ, ուր կը գտնուէին անունները այն աղջիկներուն, որոնցմէ օր մը պիտի ընտրուէին անոնք՝ որոնք պիտի դառնային մեծազօր Ցաօ Քուանկ կայսեր կողակիցը կամ հարճը ։

Եէ Հօ Նօ Լա չափազանց գեղեցիկ էր ու արտակարգօրէն խելացի եւ ուշիմ ։ Մայրը ոչ մէկ ջանք էր խնայած իր աղջնակին տալու համար լուրջ դաստիարակութիւն մը, հակառակ անոր որ համոզուած էր թէ հազարէն մէկը հաւանականութիւն միայն կար որ օրին մէկը իր աղջիկը արժանանար մեծազօր կայսեր մահիճը բաժնելու բախտին ։

Մնաց որ, կայսերական առագաստէն ներս մուտք գործելու ուրիշ արգելք մը եւս կար պարմանուհիին դիմաց ։ Արդարեւ, Եէ Հօ Նօ Լա ի տղայ տիոց նշանուած էր իրենց դրացի ․քիչ շատ ազնուական գերդաստանի շառաւիղ Եոնկ Լուի հետ եւ երկու՝ երիտասարդները զիրար կը սիրէին կաթոգին ։

Երբ Եէ Հօ Նօ Լա հասաւ արբունքի տարիքին, ըստ երկրին ընկալեալ սովորութեան, այլեւս պարտաւորուեցաւ տունէն իսկ դուրս չելլել եւ չարունակել լրջօրէն իր ուսման գործը։

Արդարեւ, իր մօրը լուրջ հսկողութեան ներքեւ, պարմանուհին քանի մը տարիներու ընթացքին, կատարելապէս տիրապետեց ուսման եւ մանաւանդ զարգացուց իր դիտելիքները կենցաղավարութեան, քաղաքավարութեան մարզերուն մէջ, կարդաց Կոմփուչիոսի գործերը եւ զանազան սրբազան հատորներ, եւ ապա ինքզինքը նուիրելով քերթողութեան՝ արտադրեց գողտրիկ քերթուածներ ։

Եւ սակայն, իր այս բոլոր զբաղումներուն մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա չմոռցաւ իր առաջին սէրը ։ Եոնկ Լուի գեղեցիկ պատկերը չարունակ հետեւեցաւ իր մտածումներուն ։

Եէ Հօ Նօ Լա տասնըհինգ տարեկան էր եւ անշուշտ իրեն համար կը մօտենար ամուսնութեան օրը, երբ, յանկարծ մեծազօր կայսրը՝ Ցաօ Քուակ իր հոգին աւանդեց ։ Իրեն յաջորդեց որդին՝ Հիէն Ֆունկ ։

Եւ առաւօտ մը, երբ արդէն արքունական սուգի քանըմէկ ամիսները անցած էին, պալատէն եկած կոչնագիր մը կը հրաւիրէր պարմանուհին պալատ, մասնակցելու համար կայսերական հարճերու ընտրութեան մրցման ։

Իսկոյն սկսան պատրաստութիւնները ։ Բազմաթիւ կիներ անուշահոտ իւղերով օծեցին ամբողջ մարմինը Եէ Հօ Նօ Լայի եւ յատուկ վարսայարդարներ զբաղեցան անոր զմայլելի մազերուն նոր փայլ ու ցոլք տալու աշխատանքով ։

Մայրը, քոյրը եւ եղբայրը հիացիկ աչքերով կը դիտէին զայն երբ պարմանուհին զբաղած էր երկար մետաքսեայ վերարկու մը իր ուսերուն վրայ առնելու, իսկ մազերուն վրայ զետեղելու ճաճանչագեղ գոհարեղէն մը ։

Ամբողջ ընտանիքը կը տարուբերէր յոյսի եւ կասկածի զգացումներուն միջեւ ։ Կայսերական հարճ ընտրուիլը ոչ միայն անսահման պատիւ մըն էր իրենց ընտանիքին համար, այլեւ զիրենք պիտի հասցնէր փառքի եւ հարստութեան ։ Հակառակ պարագային, մրցման մէջ ձախողանք մը զիրենք պիտի մխրճէր յետին թշուառութեան եւ նոյնիսկ անարգական դրութեան մը մէջ ։

Պալատէն ղրկուած պատգարակով մը Եէ Հօ Նօ Լա ճամբայ ինկաւ դէպի կայսերական ոստանը, շրջապատուած ձիաւոր պահակներով եւ արքունական ներքինիներով ։

Կայսեր բնակարանը՝ Արգիլեալ Ոստանը, կը գրաւէր Փեքինի գրեթէ ամբողջ կեդրոնական մասը ։

Արեւմտեան կողմը կային հրաշալի պալատներ, շրջապատուած գեղեցիկ ծառերով, որոնց հասակներուն ստուերները ինկած էին շրջակայ արուեստական լիճերու ջուրերուն մէջ ։

Աւելի հեռուն կ'երեւէին արուեստական բլուրներ, որոնց կատարներուն հաստատուած էին գողտրիկ տաղաւարներ, կտուրները ծածկուած երփներանգ կղմինտրներով ։

(1 Շար․)

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Տէյվիտ Լորընսի ստորագրութեամբ Նիւ Եորք Հերըլտի հրատարակած յօդուածէն կը քաղենք գլխաւոր մասերը:

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ միջազգային համայնավարութեան կողմէ յղացուած եւ դրդուած ձեռնարկ մըն է այս, որուն գլխաւոր նպատակն է՝ վարկաբեկել Ատընաուըրի գլխաւորած կառավարութիւնը՝ դաշնակից պետութեանց եւ ժողովուրդներու աչքին, մատնանշելով այս վերջիններուն որ հիթլերական ցեղապաշտ գաղափարաբանութիւնը, հակառակ Ատընաուըրի հաւաստիքներուն, դեռ եւս արմատախիլ չէ եղած Գերմանիոյ մէջ:

Հակասեմական շարժում մը ստեղծելով Գերմանիոյ մէջ, Ռուսերը կը յուսան, մօտերս գումարուելիք վերին ժողովէն առաջ, (ուր ակներեւ է որ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը օրակարգի նիւթ պիտի դառնան), «կասկածանքի» եւ «դժգոհանքի» մթնոլորտ մը ստեղծել Փարիզի, Լոնտոնի եւ այլ դաշնակից պետութեանց եւ Պոնի կառավարութեան միջեւ: Այս ձեւով Ատընաուըրի դիրքը պիտի խախտի եւ վերջինոյն հետապնդած ծրագիրները, ի մասին Գերմանիոյ, պիտի կորսնցնեն իրենց ուժը:

Պէտք է նշել սակայն թէ Ատընաուըր գլխաւորած Գերմանիան խիստ կերպով դատապարտեց երկրին մէջ վերջերս տեղի ունեցած հակասեմական եղելութիւնները: Նոյնը կարելի է անվարան ըսել գերման ժողովուրդի մասին՝ որ իր ամբողջութեանը մէջ «տգեղ» եւ «պախարակելի» գտաւ եղածը:

Նոյնը կարելի չէ ըսել, սակայն, Խորհրդային Ռուսաստանի մասին, որ կը շարունակէ չեշտուած հակահրէական տրամադրութիւններ յայտնաբերել, մանաւորապէս իր երկրին սահմաններէն ներս: Ցատկանշական լուր մը, վերջերս կը լսէինք արձագանգ մը ծագումով հրեայ խորհ. քաղաքացիներու տխուր կացութեան շուրջ: Մոսկուայէն 15 մղոն հեռու, Մալախովկա քաղաքին սինակոկը, ինչպէս նաեւ հրէական գերեզմանատան պահակին տնակը՝ կրակի տրուած են, անցեալ Հոկտեմբերին: Լուրին արձագանգ տուող «Մանչեսթըր Կարտիըն» թերթը այս առթիւ իր կողմէ կ'աւելցնէր թէ «նման հակահրէական տգեղ եղելութիւններ կրնան հաւանօրէն փողոցային մարդոց գործերը ըլլալ, սակայն ցարդ չտեսանք եւ չլսեցինք որ ձեռք առնուած ըլլան խիստ միջոցներ Խորհրդ. Միութեան կառավարութեան կողմէ՝ պատժելու եւ կանխելու համար եղածը կամ ըլլալիքը»:

Ի դէպ, իրողութիւն է որ հրէական սինակոկներ եւ գերեզմանատուներ, վերջերս, արգելքի տակ դրուեցան Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ:

Միջազգային համայնավարութեան սիրած «քաղաքականութեան» ձեւերէն մէկն է հրապարակը պղտորել եւ «պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ», ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը: Այս ուղղութեամբ Միջազգային համայնավարութեան գործակատարները շատ ճարպիկօրէն կ'օգտագործեն տարրեր, որոնք այս կամ այն պատճառով հակահրեայ են(նախկին Նացիներ, արաբ ուսանողներ եւ վերջապէս հոս ու հոն գոյութիւն ունեցող ծայրայեղ աջակողմեան ազգայնականներ):

«Պղտոր ջուրի» քաղաքականութեան իբրեւ լաւագոյն օրինակ կարելի է նշել կրօնքի պարագան: Ակներեւ ու անվիճելի է որ համայնավարութիւնը, իբրեւ վարդապետութիւն, նաեւ պետութիւն, դէմ է բոլոր տեսակի կրօնքներուն: Երկրին մէջ թէ այլուր չեն վարանիր յայտարարելէ եւ ճակատաբաց պայքարելէ կրօնքներուն եւ անոնց հիմը կազմող աստուածաբանական վարդապետութեանց դէմ, հռչակելով այս վերջինները՝ ժողովուրդները ստրկութեան մէջ պահելու սահմանուած քնաբեր դեղահատներ:

Ծննդեան տօներուն առթիւ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը ի լուր աշխարհի՝ «խաղաղութեան »եւ «սերտ գործակցութեան» խօսքեր ուղղեց, եւ այս առթիւ յիշեց Նազովրեցի մեծ Վարդապետին համապատասխան մտքերը, թէեւ բովանդակ խորհրդային աշխարհին մէջ հազիւ մէկ քանի տասնեակ եկեղեցիներու մէջ տօնուեցաւ Ս. Ծնունդը եւ այն ալ անպաշտօն եւ սահմանափակ շրջանակներու մէջ:

Այս հակասութիւններով առլեցուն քաղաքականութիւնը չի մտահոգեր սակայն Մոսկուայի վարիչները, որոնք գիտեն շատ ճարպիկ ձեւերով օգտագործել ժողովուրդները, անոնց մաքուր զգացումները եւ բարի տրամադրութիւնները, ի նպաստ թանձրացեալ քաղաքականութեան մը (իմա՝ միջազգ. համայնավարութեան տարածումը բովանդակ մարդկութեան մէջ):

Բացառաբար խղճի պարտքէ առաջնորդուած ; պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր, Արեւմտեան Գերմանիան աշխատեցաւ դարմանել աղէտը, զոր հիթլերական Գերմանիան պատճառած էր հրեայ ժողովուրդին:

Դեռ վերջերս, գերման ճարտարարուեստի յայտնի դէմքերէն՝ Ալֆրէտ Քրուբ յանձնառու եղաւ որպէս վնասուց հատուցում վճարել 1·429·000 տոլարի պատկառելի գումար մը:

Երեւոյթները ցոյց կուտան թէ Միջազգային համայնավարութեան հետապնդած նպատակը պիտի դատապարտուի ձախողութեան, եւ անվստահութեան մթնոլորտը, զոր կ'ուզեն ստեղծել Կրեմլինի վարիչները դաշնակից ժողովուրդներուն միջեւ, պիտի դատապարտուի ամլութեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

"ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԿՈՒԳԱՅ..."

Արեւմուտքի մէջ հրատարակուած խորհրդային գաղտնի գրական գործերը կը թուին ըլլալ քիչ մը անակնկալ պատճառը միջազգային ներկայ «ձիւնհալք»ին: Այս գրութիւնները, որոնք կ'արտայայտեն խիստ քննադատութիւններ խորհրդային վարչաձեւին նկատմամբ, եւ կամ պարզապէս կը դատապարտեն վարչաձեւին կողմէ հաստատուած կարգ մը սկզբունքները՝ գրական եւ գեղարուեստական մարզին մէջ, ի հարկէ չէին կրնար հրատարակուիլ Խ. Միութեան մէջ:

Կը թուի նոյնպէս, որ այս հեղինակներուն մեծամասնութիւնը երբեք չեն փորձած իրենց գործերը ներկայացնել պաշտօնական գրաքննիչներու, մինչդեռ Պորիս Փասթերնաք ջանացած էր իր «Տոքթէօր Ժիվակօ»ն նախ եւ առաջ հրատարակել իր հայրենիքին մէջ:

Վերոյիշեալ գործերուն մէջ ամէնէն աչքառուն է փոքրիկ գիրք մը, լեհերէն թարգմանութեամբ, հրատարակուած «Քիւլթիւրա» հանդէսին մէջ, որ լոյս կը տեսնէ Փարիզ, եւ որուն լեհ մտաւորականներուն վրայ ունեցած ազդեցութիւնը յայտնի է ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Լեհաստանի մէջ:

Գիրքը կը կոչուի՝ «Դատարանը կուգայ»: Աբրահամ Թերց գրչանունին տակ ծածկուած հեղինակը, ըստ հրատարակիչին հաւաստիքներուն, խորհրդային երիտասարդ գրող մըն է:

«Դատարանը կուգայ»ն հեգնական ոճով գրուած փիլիսոփայական պատմուածք մըն է:

Հոն, 1986ի աշխարհը, չէ որ ներկայացուած է մեզի, այլ 1952ի Մոսկուան, իր ամենազօր տիրակալով, որ ամէն վայրկեան կը հսկէ ոչ միայն իր հպատակներուն բոլոր շարժումներուն, այլ նաեւ անոնց մտածումներուն վրայ:

Պատմուածքին հերոսն է դատախազ Կլոպով՝ հաւատարիմ ծառայ մը Խորհրդային պետութեան, մարդ մը որ գոյզն կասկած չի սնուցաներ: Բացարձակ հաւատք ունի «վերջնական Նպատակ»ին հանդէպ, որ, ըստ իրեն՝ այնքան մեծ է, որ երբեք թոյլ չի տար խորհիլ անոր հասնելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին: Կը պատգամէ.— «Մեր նպատակը կ'արդարացնէ բոլոր զոհողութիւնները: Միլիոնաւորներ կորսուեցան անոր համար ...»:

Միայն «վերջնական Նպատակ»ին հանդէպ չէ Կլոպովի բացարձակ վստահութիւնը: Նոյն զգացումը կը տածէ նաեւ «վերիններ»ուն նկատմամբ: Իրեն համար՝ անոնք ամէն ինչ գիտեն եւ ամէն բան կը նախատեսեն: Իր զաւկին կ'ըսէ. «Մինչ դուն կը խոնարհես գերմաներէն բայերը եւ կամ կը պատրաստես փիլիսոփայութեան դասը, այնտեղ, ամէն ինչ արդէն յայտնի է, յարդուած ու հաշուուած: Անոնք գիտեն թէ քու բայերդ որո՞ւն համար անհրաժեշտ են եւ ո՞վ է որ պէտք պիտի ունենայ քու փիլիսոփայական ծանօթութիւններուդ »:

Հակառակ իր պարզունակ նկարագրին եւ իր բացարձակ հաւատքին, Կլոպով տաղտուկներ ունի: Նախ իր զաւկին՝ Սերիոժային պատճառաւ որ երբեք իր հօրը չի նմանիր:

Արդարեւ երիտասարդը շատ մը կասկածներ ունի: Օրինակ՝ անիկա չի կրնար ըմբռնել թէ ինչո՞ւ համար պատմութեան դասատուն դրական դէպք մը կը համարի ցարին կողմէ Սիպերիական ցեղախումբերու կողմէ եղած ըմբոստական շարժումի մը զսպումը եւ այդ հողամասին ռուսական կայսրութեան կցումը, եւ ինչո՞ւ, նոյն այդ դասատուն, բացասական գնահատման կ'ենթարկէ Անգլիացիներուն կողմէ Հնդկաստանի նուաճումը:

Զինք շրջապատող իրականութեան մասին իր այս անձնական մտածումներն ու նկատողութիւնները, երիտասարդը կը մղեն երախայական նորաձեւութեան մը. — կ'երազէ պատրաստել նոր ծրագիր մը, ստեղծել համայնավար նոր կուսակցութիւն մը որ ըմբոստանալով ներկայ վարչաձեւին դէմ ձեռք պիտի առնէ իշխանութիւնը (բայց միայն այն ատեն երբ համայնավարութիւնը վերջնական յաղթանակը տարած ըլլայ ամբողջ աշխարհի մէջ):

Այս խաղերը դատախազին զաւակը կ'առաջնորդեն բանտ, իր մեղսակցին եւ իր սիրած երիտասարդուհիին մատնութեան հետեւանքով:

Եւ սակայն, Կլոպով ուրիշ մտահոգութիւններ ալ ունի: Իր երկրորդ կինը՝ Մարինան, չափազանց գեղեցիկ եւ խելացի, կը յաջողի ազատիլ իր ազդեցութենէն: Այլեւս չի սիրեր իր ամուսինը, կը սիրաբանէ փաստաբան Քարլենսքիի հետ, որ իր կարգին ունի իր մասնաւոր «վերջնական նպատակ»ը — գըլխէ հանել Մարինան:

Կլոպով, իբրեւ պատուաւոր խորհրդային քաղաքացի, կ'երազէ ունենալ մեծ ընտանիք մը: Եւ սակայն, իր կինը չուզեր այդ մասին խօսիլ: Ուրիշ աղէտ մըն ալ:

Ամուսինը կը կարծէր թէ վերջապէս իր կինը յղի էր, մինչդեռ ան կը յայտնէ թէ վիժում էր կատարած: Գործը ծանրակշիռ է, վասնզի այդ շրջանին դատախազը զբաղած է քննութեամբը մի ոմն Տոքթ. Ռապինովիչի հարցին, որ ամբաստանուած է վիժումներ կատարած ըլլալու յանցանքով:

Կլոպով լաւ կը ճանչնայ այս կարգի մարդիկը .— «Իրենց մանր քաղքենի ծագումին պատճառով, անոնք թշնամական դիրք ունին ընկերվարութեան հանդէպ: Ի հարկէ բացառութիւններ գոյութիւն ունին: Օրինակ՝ կայ Էհրէնպուրկը, միւս կողմէ՝ Թրոցքի, Ռատէք, Զինովիէվ, Քամէնէվ, աշխարհաքաղաքացի քննադատներ ...»:

Ռապինովիչի հարցը միայն գործին սկիզբն է, տակաւին ուրիշ «աշխարհաքաղաքացի» բժիշկներ դիմակազերծ կ'ըլլան Կլոպովի բարեկամներուն կողմէ:

Պատմուածքին վերջաբանը կ'անցնի Քոլիմա գտնուող տարապարհակ աշխատանքի ճամբարի մը մէջ: Ռապինովիչ Սէրիոժան եւ նոյնինքն պատմուածքին հեղինակը գիրար կը գտնեն հոն:

Այս վերջինը հոն հասած է աւելի ուշ քան իր հերոսները՝ 1956ին՝ իր ոճիրը կը կայանայ «դրական» հերոսները ըստ բաւականին գաղափարականացուցած չըլլալուն, եւ միւս կողմէ իր «բացասական » հերոսները կատարելապէս դիմակազերծ ըրած չըլլալուն մէջ...

Ճամբարին մէջ երեք անձնաւորութիւնները կ'ունենան փիլիսոփայական վիճաբանութիւն մը:

Այս վիճաբանութիւնը կ'ընդմիջուի պահապանին ազդարարութեամբ.— «Հերիք է որքան վիճաբանեցաք: Պէտք է աշխատիլ »:

Կը հնազանդին եւ երեքը մէկտեղ ձեռք կ'առնեն իրենց բահերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Երիտասարդը կը քալէր, գլուխը կախ, թեւերը երկու քովէն երերուն:

— Ամիրա, տոքթոր... հը, տոքթոր, ամիրա ... կը մրմնջէր:

Յետոյ անդրադարձումով մը դէպի իր վիճակին:

— Պասմաճիի չըրախ. բէհ... քանի՞ փարա կ'ընէ ...

Իր յարդարած ածուներուն շուրջը կը դառնար, որոնք երկարատեւ լքումի մը աւերները ցոյց կուտային: Կ'ափսոսար իր այդ ունայն, ապարդիւն աշխատանքին վրայ:

Ինչ յոյսերով դասած էր հող, որքան քրտինք թափած էր, Ծիլերուն հետ որոնք բողբոջած էին այդ խոպանէն, սիրոյ ծիլեր յուսացած էր տեսնել այդ աղջկան սրտին մէջ, որ սակայն յամառած էր ամուլ մնալ, մերժելով ամէն արգասաւորում: Կքած կծկտած այն ծառին տակ, ուր սովորաբար իր գեղանի դրացուհին կը նստէր ձեռագործով մը, Համբիկ ատ պարտէզի կեանքին բոլոր դըրուագները կը յիշէր:

Ինչ անհամբեր փութկոտութեամբ մը իրիկունները, մութը չկոխած, գործէն կը դառնար՝ իր սիրային արշաւանքին ձեռնարկելու համար պարտիզպանի երեւոյթին տակ: Դեռ ականջներուն մէջ կը թրթռար «խենթ»ը, զոր արձակած էր Սոֆի երբ ինք վերջապէս յանդգնած էր սա դողդոջ ու յանդուգն բառը նետել անոր.

— Գիտե՞ս, քեզի համար շակեցի այս պարտէզը:

Օհ, նայուածքը որով վարձատրուած էր իր այս միակ յանդգնութիւնը: Ու ատկէ ետքը ալ բան մը չէր համարձակած, ոչ իսկ շարժում մը ըրած էր իր սէրը յայտնելու համար, մինչեւ նամակին տխուր պատմութիւնը: Այդ նամակը, ամէն բան տակնուվրայ ըրած էր: Գուցէ ան եղած էր պատճառը որ Սոֆի, խրտչած, սրտմտած, ձգեր հեռացեր էր: Հիմա, խեղճ տղան կ'ափսոսար զայն ղրկած ըլլալուն: Յաջողութիւնը աւելի հաւանական կը թուէր իրեն եթէ ինք անձամբ ներկայանար, սիրտը բանար, լար, պաղատէր, համոզէր ...

Մութը կը թանձրանար, երկինքի լուրթ բեհեզին վրայ աստղերը հեռաւոր ջահերու պէս կը փայլէին: Հովը կը սուլէր կողկողաձայն. «Հու, հու, հու ...» Եւ Համբիկ կքած, գրեթէ ինկած ծառին տակ, ինքն ալ կը հեծէր, իր կորսուած սէրը կ'ողբար.

— Սոֆի, Սոֆի, Սոֆի ...

Ու հովը, ողբալուր, կը պատասխանէր իր լալագին կանչերուն.

— Հու, հու, հու ...

Երկար ատեն մնաց այդպէս: Յանկարծ հեռուէն ձայն մը.

— Համբիկ, վո՞ւր ես. հարդ էկաւ հաց պիտի ուտենք:

Տղան սթափեցաւ իր դժնդակ զառանցանքէն, ցնցեց իր անդամները որոնք գիշերուան զովութենէն թմրած էին, եւ տուն գնաց:

Ինքնաշարժօրէն, հետեւեալ առտուն Համբիկ շեղեցաւ իր սովորական ճամբէն, եւ Մարկոս ամիրային տանը առջեւէն անցաւ: Փեղկերը ամրապէս փակուած էին, ու մեռելութիւն մը կը տիրէր այդ շէնքին մէջ: Հոն էր սակայն իր սիրոյ առարկան, զոր թերեւս տանց գիտնալու յափշտակած էին իր ձեռքէն:

Համբիկ, սակայն, այն հրաշալի բնազդովը զոր գերազանցապէս ունին սիրահարները, կը մղուէր անարդ ու ոխերիմ հակառակորդ մը գուշակելու այդ տոքթորին մէջ, որուն գիրկը գացած ինկած էր Սոֆի: Եւ յանկարծ սիրտը ատելութեամբ եւ վրէժխնդրութեամբ կ'ուռէր այդ յափշտակիչին դէմ, որ իր փայլուն դիրքէն օգտուելով, իր գիշատիչ մագիլները երկնցուցեր էր մինչեւ այդ անշուք յարկը, անկէց դուրս քաշելու համար դիւրին ու յարմար որս մը իր կիրքերուն յագեցմանը: Խեղճ տղան, հոգին մահացու դառնութեամբ լեցուած, ելաւ գնաց իր գործին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

պատակ քաղաքականութենէն, ու համոզուած էին որ զօրաւորանհատականութեան եւ տեսակէտներու տէր՝ Զօրավարը միայն կարող պիտի ըլլայ նպաստաւոր եւ պատուաւոր լուծում տալ Ալժերիոյ տարիներով քաշքշուող կռիւներուն։ Ներկայիս «ուժի ցուցադրութիւն» մը տեղի կ'ունենայ մէկ կողմէ կառավարութեան, միւս կողմէ ծայրայեղ տարրերուն միջեւ։ Աջակողմեանները կը դատապարտեն զօրավարը որ վաճառքի կը հանէ Ափրիկէի Ֆրանս. գաղութները եւ Ալժերիան։

Առ այժմ Զօրավարը եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը կը թուին անյողդողդ կեցած ըլլալ իրենց ուղեգծին եւ տեսակէտներուն վրայ»։

Նոյնիմաստ մտքեր կ'արտայայտէ Լոնտոնի թերթերէն՝ Տէյլի Թէլէկրաֆ որ այս առթիւ կ'աւելցնէ «Զօր. տը Կոլի գըծած Սեպտեմբեր 16ի քաղաքական ծրագիրը միակ ճամբան է որ կը մնայ Ֆրանսային, այլապէս պիտի ստեղծուի անբաղձալի կացութիւն մը իրեն եւ Եւրոպայի համար, հաւասարապէս»։

Նախկին վարչապետ Փօլ Րէնօ յայտարարեց.— «Ֆրանսացիք իրար կը սպաննեն, լաւագոյն լուրն է զոր Ֆելլականները կրնային յուսալ»։

× 1960 Յունուար 24ի հրամանագիրով, ցնոր տնօրինութիւն Սէնի Նահանգին հողամասին վրայ հրապարակային բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են։

× Տը Կոլի կոչը, թռուցիկներու վերածած, օդանաւերով կը սփռեն ամբողջ Ալժերիոյ վրայ։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ լաւատեղեակ թերթերէն՝ Քուրիէր շատ հաւանական կը գտնէ որ Աւստրիոյ վարչապետը՝ Ռաապ մօտերս տեսակցի Իտալիոյ վարչապետին հետ, բարեկամական եւ իրերահասկացողութեան մթնոլորտի մէջ լուծելու համար հարաւային Թիրոլի հարցը, որ երկար տարիներէ ի վեր վէճերու եւ պահանջներու դուռ կը բանայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը եւ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացան հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Գիթլիս Զրհօր գիւղացի Գ. Մինաս Մկրտիչեանէ 500 Ն. Ֆ., Մարսէյլէն Գ. Զրբաշեանէ 100 Ն. Ֆ., Տոքթ. Ժան Թոնամեանէ 100 Ն. Ֆ., Գ. Մելքոն Թաղէոսեանէ 100 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արամ եւ Թուրֆանտա Թիւֆէնկճեանէ 50 Ն. Ֆ., Օր. Վերժին Կոստանեանէ 50 Ն. Ֆ., Տիկին Սիմոնեանէ 10 Ն. Ֆ., Տիկին Սէֆէրեանէ 10 Ն. Ֆ., Կրընոպլէն Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մութաֆեանէ, փոխան ծաղկեպսակի Հայաստան մեռած էլմաս Իւթիւճեանի յիշատակին 20 Ն. Ֆ.։

Լիոնի Ազգ. Տիկնանց Միութիւնը շընորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Գ. Ճապրայէլ Գահառուրեանէ 300 Ն. Ֆ., Գ. Անանիա Խաչնէճեան իր տիկնոջ ի յիշատակ 50 Ն. Ֆ., Տիկին Մայվինէ Տիւյմէճեան իր ծնողաց ի յիշատակ 20 Ն. Ֆ., Տիկին Մարիլուսեան իր ծնողաց ի յիշատակ 20 Ն. Ֆ., Տիկին Հայկանուշ Մանուկեան իր զաւկին ապաքինման առթիւ 10 Ն. Ֆ., Գ. Արսէն Թէրզեան 50 Ն. Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Փալամուտեան–Գայսէրլեան պսակադրութեան առիթով շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գ. Գ. Փալամուտեանէ, Թուղլաճեանէ, Ե. Միհրանեանէ եւ Ոմնէ 10ական Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Ծըճըրեանէ, Մալխասեանէ, Թուլումպաճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Կրոցայէ՝ 5ական Ն. Ֆ.։

× Վարչութիւնը կը յիշեցնէ թէ պսակադրութեան արտնօռուած թուականն է մինչեւ Փետրուար 27։

× Թիֆլիզէն Լուսիկ Մարտիրոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սողիկ Մարտիրոսի Խաչատուրեան (մօր անունը՝ Սալվար, զաւկի անունը՝ Մկրտիչ), որ կը կարծուի Մարսէյլ գտնուիլ։ Նամակ ստանալ եկեղեցիէն։ Ճանչցողներէ կը խնդրուի լուր տալ։

× Եկեղեցին այրի Տիկին Վերժին Զամպաղճեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է գորգ մը, նուէր ուխտի։

Օր. ՓՕԼԷԹ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Գ. ՓՕԼ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Ամուսնացած
16 Յունուար, 1960, Պրիւսէլ

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Մշակոյթի Տան եւ Մշակոյթի Տան Գ. Բալայեան սրահին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ։

Կիրակի (31 Յունուար), ժամը 15ին, Ռիւ Ժէֆի սրահին մէջ։

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։

Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով։ Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկական զաւեշտ։

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն։

Մուտքը ազատ է։ Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընամի հայրենակիցները։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ Խասարակապետութիւն.—
Տարեկան.— 40 Ն. Ֆր. (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն. Ֆր. (2200)։
Արտասահման.—
Տարեկան 50 Ն. Ֆր. (5000)։
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)
ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի,

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի)։ Ապրիլ 17ին

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին կողմէ։

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or
Place de la République

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 27 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8707 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4508

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէն Գ. Բիւզանդ Եղիայեան պաշտօնանկ եղած էր անցեալ տարի՝ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Նիւ Եորքի կեդրոնական վարչութեան որոշումով :

.Այս անարդար կարգադրութեան դէմ իր ժամանակին ծառացած էին ո՛չ միայն գոհը, այլեւ Կիպրոսի անգլերէն թերթը—Թայմզ ավ Սայփրըս, ինչպէս նաեւ ըս – փիւռքի հայերէն թերթերը :

Այս վերջինները մեծապէս զարմացած էին պարզ այն պատճառով, որ Բիւզանդ Եղիայեան Բարեգործականի վեթերան գործիչներէն մէկն էր եղած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ տարիներով եւ թանկա – գին ծառայութիւններ մատուցած Միու – թեան :

Եւ արդէն Մելգոնեան վարժարանի տնօրէնի պաշտօնին կոչուած էր՝ ի վար– ձատրութիւն իր ծառայութեանց :

Բարեգործականի անկողմնակալ ան – դամներն իսկ դայթակղած էին եւ անար– դար կը գտնէին Գ. Եղիայեանի պաշտօ – նանկութիւնը :

Վերջերս — Դեկտեմբեր 5ին Նիւ Եոր– քի մէջ գումարուեցաւ Հ. Բ. Ը. Միու – թեան 46րդ ընդհանուր ժողովը : Օրա – կարգի հարցերուն մէջ քննուած է նաեւ Գ. Եղիայեանի պարագան :

Միութեան նախագահ Գ. Ալեք Մա – նուկեան յայտարարեր է թէ Կեդրոնական վարչութեան որոշումը հիմնաւորուած էր ենթակայէն «կրթական, դպրոցավարա – կան — վարչական եւ բարոյական թերա– ցումներուն վրայ» :

Այս անիրաւ յայտարարութեան դէմ կը բողոքէ Գ. Եղիայեան,— որ ներկայիս ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Լիբա – նանի մէջ :-

« Բարեգործականի ներքին փրեսթիժի վերահաստատման քաքթիքով է որ Բա – րեգործականի մեծապատիւ նախագահը իմ համեստ անձիս դէմ այդ մեղադրալից զրպարտութիւնները արտասանած է », կ'ըսէ պաշտօնանկ տնօրէնը :

Ու մէջբերումներ կ'ընէ Հ. Բ. Ը. Մի – ութեան վարիչ – պատուիրակին եւ նա – խագահին իրեն ուղղած կարգ մը նամակ– ներէն, որոնց մէջ կ'ըսուի «թէ ամէն մարդ գոհ է 1956էն ի վեր Մելգոնեան հաստատութեան մէջ, իրագոր – ծուած կրթական, կարգապահական եւ մշակութային զարգացումներէն : ... Կեդր. վարչութեան Կրթ. Յանձնախում– բին վերջին նիստին մէջ ժողովականներն իրենց գնահատանքը յայտնեցին ձեր կա – տարած խղճամիտ աշխատանքին հա – մար» :

Նախագահ Գ.Մանուկեան 3 Փետրուար 1958 թուակիր նամակով գրեր էր. «Ձեզ– մով հպարտ եւ խանդավառուած էր նաեւ հաստատութեան Նարակաղմ հոգաբար – ձութիւնը ... կրթական ու դաստիարակ– չական մարզին մէջ ձեր գործունէու – թեանց մասին, ուր ամէնուն խոստովա – նութեամբ գնահատելի արդիւնքներ ձեռք բերուած են հաստատութենէն ներս », եւայլն :

Ա՛յսքան գնահատանքի արժանացած կրթական մշակ մը, որ միաժամանակ Բարեգործականի վեթերան գործիչ մըն է եղած, ի՞նչ պատճառով պաշտօնանկ կ'ըլ– լար մէկ օրէն միւսը :

Պատասխանը կուտայ Նախագահ Մա – նուկեան, որ իր 23 Մայիս 1959ի նամա – կով բացէ ի բաց կը հասկցնէր Գ. Բ. Ե– ղիայեանին, թէ պաշտօնանկ կ'ըլլայ ա – նոր համար, որ կը շարունակէ «Անթի – լիասի ներկայ կացութեան առնչուող հա – մակիր խմբակին կողմը կանգնիլ, անոր ձեռնարկները քաջալերել, ու խորապէս վստացնել թէ հոգաբարձութեան, թէ՛ Միութեան Կիպրոսի մարմիններուն եւ անդամներուն հաւատարմական զգա – ցումները, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարձրագոյն աթոռին, Ս. Էջմիածնի հանդէպ ...» :

Ու կ'աւելցնէր. «անըմբռնելի կը գտա – նենք, որ նորանոր արարքներով գայթա– կղեցուցած էք Կղզիին ազգաչէր եւ էջ – միածնի Աթոռին հոգեւին կապուած Հա– յութիւնը» :

Տակաւին ուրիշ յայտնութիւններ ալ կ'ընէ Գ. Եղիայեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ԱԼԺԷ ԳՆԱՑ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՆԴԱՐՏԱԾ ՉԷ

Երկուշաբթի օր կացութիւնը միշտ մը– տահոգիչ էր Ալժէի մէջ : Ցուցարարները, վայրաշուները գիշերը անցուցած էին պատնէշներու ետին : Առաւօտեան 3ին, մերժած էին խաղաղ լուծման մը առա – ջարկը : Աւելի ուշ, ժամը 9ին երիտա – սարդներու քանի մը խումբեր կը տողան– ցեն «Ֆրանսական Ալժերիա» պոռալով եւ քիչ ետք կ'այրեն թուչանէ մը նետուած թռուցիկները որոնք կը պարունակէին Զօր. տը Կոլի կոչը : Ուրիշներ կը պատ – ռեն պաստ կարդալու :

Մամուլը դիտել կուտայ թէ կարծես տեսակ մը զինադադար ստորագրուած էր ցուցարարներուն եւ իշխանութեանց մի – ջեւ : Ամէն ինչ լուռ կ'անցնէր, առանց սակայն որ կողմերէն մէկը տեղի տայ : Օրուան ընթացքին պատնէշները կը շատ– նան, մինչ բարձրախօսները զինուորա – կան քայլերգներ կը սփռեն :

Զարմանալի կը թուի սակայն որ ոչ մէկ բան կը պատահի : Ամէն ոք կը սպա– սէ եւ մարդիկ իրարու կը հարցնեն «ին– չո՞ւ բան մը չի պատահիր» : Ամբողջ օրը Ալժէի ձայնասփիւռը կը շարունակէ կո – չեր ընել որպէսզի ժողովուրդը հանդար – տի, բայց կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ :

Ազգային Ճակատի Նախագահը՝ Օօթիդ յայտարարութիւն մը ընելով պարզեց ի – րենց պայմանները. — « Պէտք է որ Զօր. տը Կոլ ճանչնայ, հանդիսաւոր յայտա – րարութեամբ մը, Ալժերիան եւ Սահա – րան իբրեւ Ֆրանսական գաւառներ : Թող հրաժարի ինքնորոշումէն եւ զէնքերը վար կը դնենք » :

Նոյն օրը Փարիզի մէջ, կառավարու – թիւնը կը հաստատէր ալժերիական իր քաղաքականութիւնը զոր տը Կոլ հրա – պարակեց Սեպտեմբեր 16ին.

Երկուշաբթի առաւօտ նախարարապետ Տըպրէ կ'ընդունէր պատերազմական Նա– խարարը՝ Կիյոմա : Ժամը 10ին Տըպրէ կը տեսնուէր տը Կոլի հետ եւ կ'որոշէին նախարարաց արտակարգ ժողով մը գու– մարել : Կէս օրէն ետք ժամը 15.30ին ժո– ղովը տեղի կ'ունենար եւ կը տեւէր երկու ժամ : Ժամը 18ին տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Ֆրէ մամուլին կը յանձնէր պաշտօնական զեկոյցը, մերժելով որեւէ մեկնութիւն տալ այդ մասին :

Պաշտօնական զեկոյցը կը շեշտէր թէ Նախարարաց Խորհուրդը, Հանրապե – տութեան Նախագահը եւ կառավարու – թիւնը վճռած են շարունակել ալժերիա – կան քաղաքականութիւնը եւ որքան կա – րելի է շուտ ապահովել հանրային կար – գին վերահաստատումը :

Միջազգային կարծիքը ցաւով կ'արձա – նագրէ Ալժերիոյ դէպքերը եւ կը յուսայ թէ տը Կոլ տակաւին կրնայ յաջողիլ : Վարչապետ Տըպրէ Ալժէ հասաւ երեք – շաբթի առտու :

ՖՐԱՆՍԱ.— Ֆրանսական մամուլը իր ամբողջութեան մէջ կը դատապարտէ Ալ– ժերիոյ « ծայրայեղներու » ըմբոստական շարժումը : Շարժում մը՝ որ « Փաշա – կան» է Իւմանիթէին համար, »«աններելի ողբերգութիւն մը» Ֆրանս – Սուարի հա– մար, «ոճրագործ խելագարութիւն մը » Լը Մոնտի համար :

ՀՌՈՄ.— Ձախ եւ ծայրայեղ ձախ մա– մուլէն զատ, ազատական եւ չափաւորա – կան թերթերն ալ դէմ կ'արտայայտուին Ալժերիայ շարժումին : Իլ Մեսսաճերօ կը գրէ. — «Կ'ուզեն ասպարէզ կարդալ տը Կոլին եւ իր կառավարութեան, որպէսզի փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը Ալժե– րիոյ նկատմամբ » :

Իտալացիներուն համար յատկանշական է նաեւ որ Մահմետականները ցոյցերուն չեն մասնակցած :

ՊՈՆ.— Զարմանքն է Գերմանացինե – րուն առաջին զգացումը : Կ'ուզեն գիտնալ թէ Կիրակի օրուան դէպքերը «հարթի կրակ» մըն էին միայն թէ ոչ լաւ կազմա– կերպուած դաւադրութիւն մը : Կարելոր է նաեւ, ըստ Պոնի շրջանակներուն, թէ բանակը մինչեւ վերջը հաւատարիմ պի – տի մնա՞յ տը Կոլին :

Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէի համար կասկածելի է թէ սպաները ըմբոստանան տը Կոլի դէմ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ.— Պաշտօնապէս ոչ մէկ մեկնութիւն տրուեցաւ Ալժերիոյ դէպքե– րուն առթիւ : Քաղաքական շրջանակները վստահ են սակայն որ տը Կոլի եւ կառա– վարութեան վճռականութիւնը պիտի յաղթահարէ :

ԳՐԻՒՍԷԼ.— Պելժերուն համար աւե – լորդ դէպք մըն էր որ օգտակար եղաւ միայն Ազատագրական Ճակատին (էֆ էլ էն) ընկերվարական Լը Փէօփլի համար, խռովարարները «Փաշիստներ եւ անպա – տասխանատուներ են » :

ՄԱՏՐԻՏ.— Ալժերիոյ դէպքերը մեծ յուզում պատճառեցին սպանական շրջա – նակներուն : Կիսապաշտօնական աղբիւր – ներու համաձայն կարելի չէ Յունուար 24ը բաղդատել Մայիս 13ին հետ եւ յըս– տակ է թէ ամէն ինչ կախում ունի տը Կոլի հեղինակութենէն եւ բանակին կար– գապահութենէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ զանազան թերթերուն կար – ծիքով՝ Կէյթսքել, հաւանաբար հրաժարի անգլիական աշխատաւորական կուսակ – ցութեան պետի իր հանգամանքէն : Կէյթսքել անգլ. Անթիլէն նոր Լոնտոն հա– սաւ : Նիւզ Քրօնիկըլի կարծիքով աշխա – տաւորականներու պետը՝ հասկցուցած է է թէ պիտի հրաժարի իր պատասխանա – տու դիրքէն, եթէ երբեք կուսակցութիւ– նը յամառի վաւերացնել ծրագրի 4րդ յօդուածը, ուր որպէս աշխատաւորական կուսակցութեան նպատակակէտ կը դըր – ուի «հաւաքական դրութեան մէջ ար – տադրելու եւ սպառելու» եղանակը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ արեւմտեան հինգ ազգեր.— Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Քանատա եւ Մ. Նահանգները — խոր – հրդակցական ժողովի նստան ճշդելու համար ապագինման պայմաններն ու մի – ջոցները :

ԱՍԻԱԿԱՆ զումի (կրիփ) համաճարա – կը Լիոնի շրջանէն տարածուած է գրեթէ բովանդակ Ֆրանսա, թէեւ ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, առ այժմ մը– տավախութեան պատճառ չկայ քանի որ «կայուն» վիճակ մը ունի : Փարիզի հի – ւանդանոցները բերնէ բերան լեցուած են ասիական զումէ վարակուածներով : Մե– ծի մէջ հիւանդ պաշտօնեաներէն հարիւ – րին քսանեւհինգը ասիական զումէ բռը– նուածներ են : Մարսէյլի մէջ շարժա – վարներուն հարիւրէն տասը, Թուլուզի մէջ 10.000ի կը հասնի հիւանդներու թի– ւը : Ֆրանս. երկաթուղիի տնօրէնութիւ– նը կ'իմացնէ թէ հարաւ – արեւելեան շր– ջագծի մէջ աշխատող 19.000 պաշտօնէ – ութեան թիւէն երկու հազարը վարակ – ուած են : Սէնի նահանգին մէջ մասնաւոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլան առաջ– քը առնելու համար համաճարակին ծա – ւալումին (պատուաստ – հիւանդանոցնե – րու մէջ յատուկ բաժիններ ստեղծել եւայլն) :

ՆԱՍԸՐ երկար տեսակցութիւն մը ունե – ցաւ Գերմանիոյ տնտեսական նախարար՝ Էրհարտի հետ : Այս վերջինը 19 օրուան ճամբորդութիւն մը կ'ընէ Արաբ Միաց – եալ Հանրապետութեան և Սուտանի մէջ :

ՔՈՒՊԱ - ԱՄԵՐԻԿԱ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը Եւրոպայէն եւ Ծայր. Արեւելքէն ետքը այժմ ուղղուած է Լատին Ամերիկա : Ար– դարեւ երկու աչքառու երեւոյթներ կը պարզուին : Առաջինը՝ Միացեալ Նա – հանգներու եւ Քուպայի փոխ – յարաբե – րութեանց վատթարացումն է, երկրորդը Նախագահ Այզընհաուըրի մօտալուտ ճամբորդութիւնը՝ դէպի Հարաւային Ա – մերիկայի Լատին երկիրները : Տեղական մամուլը դիտել կուտայ թէ Քուպայի «ա– զատարարը» հազիւ ապահոված յաղթա – նակը, ի յայտ բերաւ մենատիրական ձգ– տումներ : Ժողովրդավարական սկըզ – բունքներու ջերմ ջատագովը այժմ դար – ձած է անբոխավար մենատէր մը, որ ըստ կամս կ'ուզէ կառավարել երկիրը : Ժո– ղովրդական դատարաններու միջոցով հաշուեյարդարի ենթարկելէ ետք իր հա– կառակորդները, մինչեւ իսկ իր երբեմնի գործակիցներէն՝ շատերը, որոնց միակ «մեղքը» եղած էր չրաժնել մենատէրին տեսակէտները, այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Հիւս. եւ Հարաւ. Ա – մերիկաներուն վրայ : Ըստ երեւոյթին կը ձգտի ամբոխավարական ելոյթներով ժո– ղովրդականացնել ինքզինք եւ հերոսի մը երեւոյթները տալ :

Ի՞նչ բանի կը ձգտի Քասթրօ :

Դատելով երեւոյթներէն՝ ձգտում ունի վերջ տալու լատին եւ Հիւսիսային Ամե – րիկաներու փոխյարաբերութիւններուն, որոնք տասնեակ տարիներու դրական անցեալ մը ունին : Այս ուղղութեամբ Ուաշինկթըն շատ զգոյշ կեցուածք մը որդեգրած է : Ամերիկացիք կը զգուշա – նան առիթ ընծայելէ որ Քասթրօ ինքզինք «զոհ» ներկայացնէ :

Հիմնական երկու խնդիրներ պէտք է լուծուին շատ զգոյշ եւ հեռատես ձեւով : Առաջինը՝ շաքարի խնդիրն է, երկրոր– դը Կուանթանամոյի ամերիկեան զինուո– րական կայանի հարցն է :

Հիւս. Ամերիկա գրեթէ միակ երկիրն է, որ կը գնէ Քուպայի շաքարը : Արդ՝ Հիւս. Ամերիկա կը զգուշանայ փոխ–վրէ– ժի քայլէ մը դրդուած՝ դադրեցնել իր ներածումը Քուպայէն, հակառակ անոր որ Պրազիլիա մէկ միլիոն թոնէն աւելի շաքարի պահեստ մը ունեցած է միայն անցնող տարեշրջանին, ուստի շատ գոհ պիտի մնար եթէ Միացեալ Նահանգները որպէս գնորդ ներկայանային իրեն : Նը– ման քայլ մը Քասթրօն պիտի դնէր «զո– հ»ի դերին մէջ : Կայ նաեւ ամերիկեան զինուորական կայանի խնդիրը : Սպա – նիոյ պատերազմին ու Քուպայի անկա – խութեան թուականէն ի վեր Ամերիկա – ցիք համաձայնագրի մը հիման վրայ Կուանդանամոյի մէջ հաստատած են զինուորական կարեւոր կայան մը : Ցիշ– եալ կայանի ջուրի մատակարարումը կ'ըլլայ Քուպայի մերձակայ բլուրներէն : Արդ՝ Քասթրօ փոխ վրէժէ դրդուած կըր– նայ կտրել ջուրը, այս պարագային Ամե–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱԶՄԱՊԱՏԻԿ ՀԱՅԸ

Հայը դումարում մը չէ, բազմապատկութիւն մըն է։ Այս ճշմարտութիւնը — ճշմարտութիւն մը չէ միայն, այլեւ աւանդութիւն մըն է, առհաւութիւն մը՝ մեր Նախահայրերէն մեզի կտակուած։

Տեղին եւ պարագային համեմատ՝ մէկ Հայը տասը մարդ կ'արժէ, բայց նաեւ, տեղին եւ պարագային համեմատ, տասը Հայը մէկ մարդ չ'արժեր։

Մեզի կը թուի, թէ առաջին թէութիւնը կանոն մըն է, երկրորդը բացառութիւն մըն է։ Եւ որովհետեւ բացառութիւնները կը ծառայեն կանոնը հաստատելու, պիտի ըսենք ու կրկնենք միշտ, թէ Հայը «բազմապատիկ» է, այս բառին ազնուագոյն իմաստով։ Աւելի շատ կ'ազդուի արտաքին պայմաններէն, քան կ'ազդէ այդ պայմաններուն վրայ։

Իր առաջին մտահոգութիւնն է ապրիլ, գոյատեւել, յաւերժանալ ժամանակին ու տարածութեան մէջ։ Երկրորդ մտահոգութիւնն է շինել, կառուցանել, զգացնել իր ներկայութիւնը ամէն տեղ ու ամէն բանի մէջ։

Մեր բազմավաստակ ընկերը՝ Սիմոն Վրացեան առիթով մը, հաւաքոյթի մը մէջ, պատմեց յատկանշական դրուագ մը, զոր կը յիշենք հիմա ալ եւ պիտի յիշենք ամէնանգամ, որպէսզի ըլլայ հաստատել ապրելու եւ տեւելու կամքը հայ ժողովուրդին մէջ։

Ահա նաեւ յատկանշական այդ դրըուագը։

Ս. Վրացեանի մեծ մայրը, 120նոց մեծ մայրիկ մը, գրեթէ ամէն օր կ'ըսէ եղեր բազկատարած — Ա՜խ, Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, հոգիս ա՛ռ, ազատիմ։

Օր մըն ալ կը պատահի, որ այս խաթուն մեծ մայրիկը հիւանդանայ։ Իբր թէ հոգին Աստուծոյ յանձնելու պատրաստ, բայց, իրականին մէջ, ամբողջն կեանքին կառչած 120նոց պառաւը իրար կ'անցնի. կը թուի, թէ կը տեսնէ երկնքի հրեշտակները։ Կը կանչէ թոռներն ու թոռնորդները եւ կը հրամայէ — Զարա'լս, հեքիմ կանչեցէք։

Թոռները, քիչ մը զարմանահար, քիչ մըն ալ շփոթահար, կը փոխադարձեն — Բայց, մե՛ծ մայրիկ, ամէն օր Աստուծմէ չէի՞ր խնդրեր, որ հոգիդ առնէր, ազատէիր։

Ի՞նչ կ'ուզէիք, որ պատասխանէր 120ի սեմին կանգնած մեծ մայրիկը. ե՞տ առնէր իր խօսքը, ժխտէ՞ր, ուրանա՞ր։ Կամ խոստովանէ՞ր իր պարտութիւնը՝ ի յուր եւ ի տես Աստուծոյ հրեշտակներուն։

Ո՛չ այս, ո՛չ այն։ Իր մէջ կը խօսի «բազմապատիկ» Հայը, ան՝ որ մահուան մասին չի մտածեր մինչեւ իսկ հոգեվարքի պահուն։ Ու կը պատասխանէ. — Է՜, այո՛, մեռնիլը հոգս չէ, բայց այս պզտիկնե՞րը ինչ պիտի ըլլան։

Հարկ կա՞յ ըսելու, թէ «պզտիկ»ները իր զաւակներն էին, 70նոց, 80նոց ծերուններ …

Սիմոն Վրացեանի մեծ մայրիկին բերնով կը խօսէր ինքը՝ չորս հազարամեայ հայ ժողովուրդը։

Այս փոքրիկ հօտը, Աստուծոյ ընտրեալներէն, երբեմն մեծցաւ, երբեմն պզտիկցաւ։ Մերթ նուաճեց, մերթ նուաճուեցաւ։ Առեն մը իրմէ դուրս յորդեցաւ, ապա ինք իր մէջ ամփոփուեցաւ։ Ցաճախ ալեծուփ, այլ մնաց միշտ անսոյզ։

Իր չուրջը իրմէ մեծեր կային. այդ մեծերէն ափ մը մոխիր հազիւ մնաց։ Ինք միայն ապրեցաւ։ Ինք միայն վերապրեցաւ։

Կը հարցնենք, — Ինչո՞ւ այսպէս եղաւ։ Կը պատասխանենք. — Որովհետեւ իր մէջ փնտռեց եւ իր մէջ գտաւ ապրելու, տեւելու, յաւերժանալու կամքը։

Այս աննուաճ եւ աննուաճելի կամքն է, որ ոտքի վրայ պահեց մեզ ա՛յքան երկար դարեր։ Եւ ոտքի վրայ պիտի պահէ նաեւ ասկէ ետք, «մինչեւ վերջին դատաստանին օրը»։

Մեր այս «ենթադրութիւն»ը ենթադրութիւն մը չէ, գրեթէ ստուգութիւն մըն է։ Ապագայի համար նախատեսութիւն մը չէ, այլ անցեալին վրայ հիմնըւած վկայութիւն մըն է։

Փորձութիւնները, տառապանքը, վիշտը, հալածանքները, «մահտարաժամ»ը մեր կամքը — ապրելու եւ տեւելու կամք — ոչ թէ մաշեցուցած են, այլ աւելի զօրացուցած են կարծես։

×

Զօրս տարի առաջ, քառասուն տարի առաջ, չորս հարիւր կամ չորս հազար տարի առաջ կը գրէինք ու կը գրենք հիմա՛ ալ.

— Շուրջ երեք միլիառ մարդիկ կ'ապրին մեր ծերացած մոլորակին վրայ։ Մենք չենք տեսներ այս երեք միլիառը։ Բայց կը տեսնենք, ծովերու եւ ցամաքներու վրայ, աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ կը տեսնենք, գրեթէ ձեռքով կը շօշափենք փոքրիկ «հօտ»ը, որ կը կռուի ժամանակին ու տարածութեան դէմ, կը կռուի Երկինքէն ու Երկրէն ծընած կռոնոսին դէմ։

Այս «հօտ»ը դուն ես, Հայո՛ց ժողովուրդ, աստուածարեա՛լ ու աստուածընտի՛ր ժողովուրդ։

Երեք միլիառ մարդոց մէջ, երեք հարիւր երեսուն ազգերուն մէջ միայն դուն կս ընտրեալը մեզի համար, զոնէ մեզի համար, որ քու արիւնդ կը կրենք մեր երակներուն մէջ։

Երեք միլիառը մարդեր են պարզապէս. անոնց մէջ երեք միլիոնը Հայեր են միայն։

Հայաստա՜ն եւ Հայե՛ր …

Առաջինը համայն աշխարհն է մեզի համար, երկրորդը՝ համայն մարդկութիւնն է։

Այս Նոր տարուան սեմին՝ մենք այլեւս ուրիշ բան չենք տեսներ, այլեւս ուրիշ բան չենք զգար։ Կը տեսնենք ու կը զգանք միայն քե՛զ, հայրենի՜ք։ Կը տեսնենք ու կը զգանք միայն ձե՛զ, Հայե՛ր ի սփիւռս աշխարհի։

Մի հարցնէք ձեզի եւ մեզի — Դեռ յուսա՞նք, դեռ պէ՞տք է յուսանք։

Այո՛, — պիտի ըսենք մենք, — յուսացէ՛ք, միշտ եւ հանապազ յուսացէք, որովհետեւ յաւիտենական է Յոյսը։

Մեծ Մակեդոնացին վկայ, մեզի կը մնայ միշտ Յոյսը։

Կրկնենք անգամ մը եւս — Բազմապատիկ է Հայը։ Գումարում մը, չէ, այլ բազմապատկութիւն մըն է։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՄԸ
ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

"ՀԻՆ ԵՐԱԶՆԵՐ, ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ..."

Անդրանիկ Ծառուկեան, հրապարակագիր, վիպասան, բայց մանաւանդ բանաստեղծ։ Իր այս գիրքը, ապրումներու զանձ մը, բերուած մեր հայրենիքէն։ Գործ մը, որ կը կրէ հեղինակին զօրաւոր անհատականութեան դրոշմը։ Իր պատկերները համադօր են արուեստագէտի մը նկարներուն, եւ այդ իսկ պատճառաւ աւելի ենթակայական արժէք մը կը ներկայացնեն քան առարկայական։ Առաւելապէս զգայուն իր արուեստագէտի խառնուածքը, գինը կը հեռացնէ պարզ «ըփորթըր»ի մը դերէն։ Ան իր «քօթաք»ի գործիքը սրտին վրայ չէ կախած ըստ սովորութեան, այլ պահած է սրտին մէջ։ Ու այդ սիրտը բաբախած է ի տես մեր հայրենական հողին, հոն գտնուող հոգեղէն եւ նիւթեղէն սրբութիւններուն ու սրտի տրոփիններու ազդեցութեան տակ, իր «քօտաք»ը մասամբ թերացած է իրեն սահմանուած դերին մէջ։ Հայրենիքէն հեռու ու անոր կարօտով ապրող այս գրագէտէն ակնկալել, որ իր երազներու երկիրը երթալէն վերջ, պատմէ իր տեսածները այնպէս, ինչպէս շին կամ ճափոն բիփօրթըրը, պիտի ըլլար երեխայական։ Ի հարկէ կարելի չէ միմիայն զուտ արուեստագիտական առումով դնտել այս գործը, (ինչ որ ցաւալի է) քանի, հեղինակը ինքը, ուզած է որ այս գիրքը որոշ չափով իր ազգային – քաղաքական մտածումներուն հանդգանակը նկատուի։ Այս գործին բուն քննադատութեան անցնելէ առաջ պէտք է ըսել որ անոր ամէն մէկ տողին մէջ կը զգացուի թափը սիրոյ մը, որ յոգնիլ չի գիտեր հանդէպ մեր հին երազներուն, եւ դատողութիւնը մտքի մը, որ սորկանալ չի գիտեր Նոր ճամբաներուն վրայ։ Այս երկու հիմնական գիծերը, վարկ կուտան այս գործին ու ակնածանք անոր հեղինակին։

Տառապանքի հովիտներուն մէջ կուտակուած հայրենիքի կարօտը, ի տես նոյն այդ հայրենիքին, իր անխուսափելի պոռթկումը կ'ունենայ այս գրքին մէջ։ Ծառուկեանի գրիչը, աշխատած է այդ սիրոյ յորդումը տարածել այն բոլոր իրերուն կամ անձերուն, որոնք մաս կը կազմեն մեր հայրենիքին։ Զարենցի Արբիւրէն մինչեւ Արարատ, Էջմիածնէն մինչեւ Ս. Մեսրոպի դամբանը, Երեւանի պողոտաներէն մինչեւ Քանաքեռ եւ Սեւան, նկարագրուած են համակ սիրով եւ երբեմն եզակի մոլուցքով մը։ Նոյն այդ զգացումներով, նկարագրուած են շատ մը դէմքեր, բանաստեղծ ըլլան կամ գիտնական, բանուոր ըլլան կամ ալ … ոստիկանապետ։ Եւ հոս է ողբերգութիւնը հայրենակարօտ սրտին, որ անհուն սիրով լեցուած հանդէպ իր երկրին, չուզեր, աւելի ճիշդ չի կրնար զլանալ այդ սէրը նոյնիսկ ոստիկանի մը։ Բնականաբար ոստիկանն ալ մարդ է բոլորին պէս, բայց ըստ սովորութեան, որ հաւանօրէն իր խորունկ արմատները ունի, «Ֆլիք» կ'անուանենք զայն։ Այսպէս են մանկութիւն չունեցող մարդիկ, որ անապատներէն մինչեւ հիմա, շնորհիւ որոշ դաստիարակութեան մը, կը սիրեն հայրենիքը, անկաշկանդ սիրով մը, կը սիրեն Հայութիւնը մինչեւ անոր վերջին ներկայացուցիչը, թէկուզ ոստիկան … եւ ի՞նչպէս կարելի է ըսել թէ «Հայրենիքը, ալ պէտք չունի սփիւռքին, որչափ այս վերջինը անոր», երբ նոյն այդ ըսփիւռքի գրական, մէկ փայլուն ներկայացուցիչին երփներանգ գրիչն է, որ նոր երգերով ու նոր խօսքերով կ'ոգեկոչէ զայն ու սիրել կուտայ հայրենակարօտ սրտերուն, ճամբաները նոր՝ իր հին երազներուն։ Դեռ այդ գրչին շնորհիւ է որ Հրաչեայ Գրիգորեան մը, «հերոս»ը «կամ մեզի հետ, կամ մեզի դէմ»ին, կը դադրի ըլլալէ այն, ինչ որ իր արտասանած խօսքերը կրնային ենթադրել տալ, ու կը դառնայ առասպելական դէմք։ Դեռ կայ Սերօ Խանզադեան մը, հեղինակը «Եղբրիկայ Դաշնակները» խօսքին, որու եւ նմաններուն մասին, Ծառուկեան ի վերջոյ կ'եզրակացնէ «… Մարդ են անոնք եւ հայ մարդ»։ Հոս է որ կ'ուզեմ մատնանիշ ընել, որ սփիւռքի հայ գրագէտը՝ կրնայ «Դաշնակ շներ»ը գրողին, զգայացունց «էյ ջան Երեւան»ով պատասխանել, ու «Դաշնակ սրիկաներ»ը ըսողին «մարդ, եւ հայ մարդ» որակել։

Ինչպէս երանի չտալ այս բոլոր մարդոց, որ հակառակ իրենց անձոռնի եւ ատելութեամբ լեցուն արտայայտութիւններուն իբրեւ մարդ եւ մանաւանդ հայ մարդ կը սիրուին, շնորհիւ սփիւռքահայ գրողի մը։ Ցամենայն դէպս, ցաւալի է որ Սերոյի մը խօսքերը, առիթ չեն տըւած, բանաստեղծական թռիչք կրող պատասխանի մը կամ խորհրդածութեան մը, ինչպէս պատահած էր Աբովի մը օրով։

Կան դեռ շատ մը ուրիշ նկարագրութիւններ եւ ամէն մէկ պատահական դէպք, առիթ կ'ընծայէ Ծառուկեանին, որ ոչ միայն թարգման հանդիսանայ ա–

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՑՄՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ այս բոլորը շրջապատուած էին բարձրաբերձ պատերով, որոնք իրենց ծոցին մէջ կը պահէին Արգիլեալ Ոստանը, բնակավայրը՝ Երկնից Որդիին, Երկրի Խարիսխին, Աշխարհի Զօրաւին՝ ալ–մինքն մեծազօր կայսեր՝ Հիէն – Ֆունկի։

Այն պահուն երբ պարմանուհին փոխադրող թափօրը պիտի անցնէր գլխաւոր դռնէն, յանկարծ Եէ Հօ Նօ Լա սրտի զօրաւոր սեղմում մը զգաց, այն աստիճան որ կարծես թէ դաշոյն մը կը խրէին հոն։ Իր խօսեցեալը, Եոնկ Լու, ամբոխին մէջ էր, յուսակտուր ու շլմորուն, եւ կը դիտէր կայսեր տարուող հարճ – թեկնածուն …

Փալատէն ներս, մայր – թագուհին անձամբ կը նախագահէր մրցման արարողութիւններուն։ Անիկա կը ցանկար իր աստուածային որդւոյն համար ընտրել լաւագոյն հարճը, իր զաւկին՝ որ քսան տարեկան հասակին արդէն դժբախտութիւնը ունեցած էր կորսնցնելու իր առաջին կողակիցը։

Խիստ քննութենէ մը ետք, Եէ Հօ Նօ Լա առաջնորդուեցաւ դէպի կայսերական կանանոց։

Հարճերու չորս դասակարգեր գոյութիւն ունէին։ Ֆէյ, Փին, Քուէյժէն եւ Չանկ Չայ։

Մահացած կայսրուհիին քոյրը ստացաւ Փինի տիտղոսը եւ կոչուեցաւ կայսրուհի – կողակից։

Իսկ Եէ Հօ Նօ Լա դոհացաւ միայն երրորդ կարգի Քուէյ Ժէն կոչումով։

Այնուհետեւ, պարմանուհին առանձնացուցին յատուկ տաղաւարի մը մէջ, ուր իրաւունք չունէր բացի իրեն սպասարկող կիներէն, ուրիշ մէկուն երեսը տեսնելու։

Եւ օր մը, գիշերուան պահուն, յանկարծ իր առջեւ ներկայացաւ գեղադէմ երիտասարդ մը, որ յարգալից խոնարհումէ մը ետք, ըսաւ անոր.

— Բարի եղէք, տիկին, բոլորովին մերկանալ…

Եէ Հօ Նօ Լա, այս ամբարտաւան յանդգնութենէն վիրաւորուած, ուժգնօրէն բողոքեց։

— Հանդարտեցէք, կ'աղաչեմ, յարեց գեղադէմ երիտասարդը։ Կը կոչուիմ Նկան Թէ Հայ։ Գիշերը իջած է։ Ամբողջ Արգիլեալ Ոստանին մէջ տղամարդ մը չգտնուիր այս պահուս, բացի Երկնից Որդիէն եւ երեք հազար որձացուած ներքինիներէն,, որոնք պարտականութիւն ունին հսկելու անոր նուիրական անձին վրայ։ Ես անոնցմէ մին եմ, նոյնիսկ անոնց պետը՝ մեծ ներքինին։ Աւանդական սովորոյթ մըն է որ ես անձամբ համոզուիմ զոհացնեմ ձեր կուսութեան եւ ձեր առողջական վիճակին մասին։ Մի վարանիք ուրեմն ենթարկուելու այս ձեւակերպութեան, հաճեցէք մերկանալ եւ մի ունենաք որեւէ մտավախութիւն ձեր պատւոյն առընչութեամբ …

Եէ Հօ Նօ Լա խոնարհութիւն մը ընելով, ներողութիւն խնդրեց եւ ապա … իր հագուստները հանելով կանգնեցաւ երիտասարդ ներքինիին դիմաց բոլորովին մերկ …

Երիտասարդ ներքինապետը ամուսնացած եւ զաւակներու տէր էր եղած առաջ։ Ապրուստի դժուարին պայմաններու մատնուած ըլլալով, յօժարած էր որձատուելով մտնել արքունի ներքինիներու հոյլին մէջ՝ իր կնոջ եւ զաւակներուն ապրուստը ապահովելու համար։

Այժմ, երբ տեսաւ երիտասարդուհիին արձանային հոյակապ մարմինը իր կատարեալ մերկութեան մէջ, տարաբախտ Նկան Թէ Հայի ամբողջ մարմնէն անցաւ զարհուրելի սարսուռ մը, իր էութեան խորը անթեղուած հեշտանքի կայծերը կարծես սկսան փայլփլիլ։ Սեղմեց իր շրթունքները, դէմքին ժկանունքները պրկուեցան, աչքերը փայլեցան եւ ձեռքերը սկսան դողալ։

Երբ անհրաժեշտ քննութիւնը աւարտեցաւ, Նկան Թէ Հայ յայտարարեց.

— Վերջնականապէս արժանի կը համարուիք Երկնից Որդիին առագաստին բաժնեկից ըլլալու պատիւին։

Պարմանուհին պատասխանեց.

— Լաւ, ուրեմն, թող այդ բանը շուտով կատարուի։ Երկնից Որդին զաւակ չունի եւ ես կրնամ ըլլալ այն կինը որ իրեն զաւակ մը կարենայ պարգեւել։ Կ'ուզեմ իմ երկրիս պատմութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղալ …

Եւ այս խօսքերը աւարտելով, Եէ Հօ Նօլա՝ Նկան Թէ Հայի ուղղեց իր ամէնէն գրաւիչ ժպիտներէն մին, մինչ մեծ ներքինին, բոլորովին գրաւուած գեղանի երիտասարդուհիին վերաբերմունքէն, [illegible]ւարած, յարեց.

— Այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլայ այդ գործը։ Նորին վեհափառութիւնը արտօրանք ցոյց չի տար կանանց մօտենալու համար։ Կայսրուհին նոյնիսկ ցարդ մոռացութեան ենթակայ է եւ արհամարհուած։ Այսուհանդերձ, ձեզի հանդէպ զգացած համակրանքիս եւ… սիրոյս պատճառով — որովհետեւ մէկ վայրկեանի մէջ դուք բոլորովին գրաւեցիք իմ սիրտս — կը խոստանամ առաջին առիթի իսկ, երբ կայսրը կնոջ մը ներկայութեան ցանկութիւնը յայտնէ, ձեր անունը կրող մեռալը իր ձեռքը հասցնել։

(2 Շար.)

նոր այլ եւ խորհրդածէ ։ Այսպէս Ա. Իսահակեանի դամբանին առջեւ, վեհափառ հայրապետին ընկերակցութեամբ այցի եկած պահուն, կը դայթակղի տեսնելով խլէզ մը, որ «քասքէթ»ը գլխուն եւ ձեռքերը գրպաններուն մէջ ամուր պահած, յարգանքի զգացումէ զուրկ արտայայտութեամբ, կը դիտէ Հայոց Վեհափառը։ Բայց նոյն գրիչը կը բացատրէ ու գաղափարական առաջադրութիւններու հիման վրայ կ'արդարացնէ, այն հայ զինուորները եւ կամ ալ «միլիցիա»ները, որոնք ի տես նոյն այդ վեհափառին, գլուխ կը ծռեն եւ չտեսնել կը ձեւացնեն խուսափելու համար յարգանքի տարրական իրենց տուրքէն ։ Ինչպէս չյիշել այս առիթով, որ արտասահմանն էր որ Լիբանանի մէջ ծովածաւալ բազմութեամբ, մէկ մարդու պէս, դիմաւորեց նոյն այդ վեհափառը եւ պատուեց ինչպէս ցարդ չէր պատուուած Արքայ մը։ Յիշեցնելով այս կէտը ուզեցի ըսել, որ եթէ «հայ միլիցիա»ներու կեցուածքը հանդէպ մեր հայրապետին կրնայ արդարացուիլ, նոյն գրիչը կրնար նաեւ արդարացնել պարսկական թեմի մը, Անթիլիասի կաթուիլը, եւ այս, առանց որ ինքզինքը « պզտիկ զգար»։

Գրքին մէջ կան շատ մը թերի, աւելի ճիշդ ոչ՛ առարկայական մերձեցումներ շատ մը խնդիրներու նկատմամբ։ Բայց քառասուն տարի, իր մօրմէ հեռու ապրող զաւկէ մը կարելի չէ ակնկալել որ իր մայրը տեսնելու անհուն երջանկութիւնը ունեցած ատեն, առաջին հերթին նկատէ, որ իր մայրը չիլ է եւ աւելին, իր մատը մխրճէ մօրը աչքին մէջ։ Ծառուկեան տեսած է հայրենիքի չիլ կողմերը, այսուհանդերձ ան նախընտրած է իր մատը կտրել, քան թէ այդ մատը մխրճել հիւանդ մարմնին մէջ։ Եւ ահա կը յիշենք ուրիշ նշանաւոր «մատ» մը, որուն տէրը նախընտրած էր զայն կտրել, վախնալով որ իր երազին մէջ անգամ կրնար այդ մատը չարժիլ եւ ակամայ վնաս բերել իր հայրենիքին։ Բայց՝ ցաւալի ողբերգութիւն, նոյն այդ հայրենիքը, այդ մարդուն գլուխն ալ կտրեց, որ պատահական երազի մը գոլորշիներուն մէջ իսկ, չկրնայ ոեւէ վնաս բերել իրեն։ Բայց ինչո՞ւ անցեալի տխրութիւններուն մէջէն տեսնել ներկայ մը, որ պայծառ կը թուի ... Առաւօտ լուսոյ ... Քաջազնունի եւ Ծառուկեան. սահմռկեցուցիչ նմանութիւն, դէմքերու, գաղափարներու եւ ... թերեւս դէպքերու ։

×

Կ'արժէ կարդալ այս գիրքը ։ Ծառուկեանի վկայութիւնները գանձեր են՝ ոճի գեղեցկութեան, սիրոյ բիւրեղացման, մտքի յստակութեան, եւ մանաւանդ բանաստեղծական թռիչքներու։ Ամէն մէկ հայ կրնայ սիրել իր հայրենիքը, նոյն այդ բառերով, նոյն այդ յոյզերով։ Ծառուկեանի գիրքը կրնայ հայելին ըլլալ մեր գաղութահայ հայրենաբաղձ սրտերուն ջերմեռանդ սիրոյն։ Թէկուզ մեր այդ սիրոյն մէջ տեսնուին ու կատարուին, վրիպումներ, սխալներ ։

Բայց կարծել որ այդ սխալներն ու թերիները կը հարթուին Օգսէնի մը կամ բազմավաստակ Դարբինեանի մը չէզոքացումով, այդ ալ պատրանք է։ Սխալները կը դարմանուին, երբ Գէորգ Աբով մը, կամ Սերօ Խանզատեան մը, նոյնքան սէր եւ ինչո՞ւ չէ պարկեշտութիւն ունենան, որքան ունեցած է Ծառուկեան մը, իր «Նոր ճամբաներուն» վրայ, եւ գրեն իրենց կարգին։ «Ուրուականներու եւ սրբազան յիշատակներու թաւ ու բոհին մէջ ապրող առանձնութիւն» — Դաշնակցութիւն ։ Խաւարին դէմ, վաղուան արշալոյսը հոգիներուն մէջ կայծկլտեցնող անշէջ փարոս, — Դաշնակցութիւն։ Հայրենազուրկ սրտերուն մէջ, Արարատը ապրեցնող, սրբազան մասունք, — Դաշնակցութիւն ։ Աւերակներու մէջէն, մահուան բոթերէն, ձերբազատուող խլեակներուն ապրելու հաւատքը ներշնչող ու այդ հաւատքով, հայրենիքին նոր փառքը երգող ազիզ սերունդ, — Դաշնակցութիւն ։

Այս սիրելի բանաստեղծ, վեհութիւնը ինչո՞ւ փնտռել միմիայն Դարբինեաններու մօտ, ինչո՞ւ յանցանքը ձգել միմիայն Օգսէններուն վրայ ։

Այո ինչո՞ւ չէ, թող գան Գէորգ էմինները, այցելեն թող մեր գաղութները, մտնեն ամէն մէկ յարկէ ներս եւ տեսնեն, որ օտարութեան համայնակուլ երկինքներուն ներքեւ, դեռ կ'ապրի սերունդ մը ամբողջ, որ քու պաշտած Քըրիստափորի զինանշանին վրայ, երդուած է ու դեռ կ'երդնու, ծառայել մինչեւ իր արեան վերջին կաթիլը, հայրենիքին, թէկուզ նոր ճամբաներով։ Միայն թէ չըլլան այդ ճամբաներուն վրայ, չըլլան խորթ ու նենգ փուշեր... Այո, թող գան ու քաջութիւնը ու պարկեշտութիւնը ունենան, իրենց վերադարձին ըսելու, ինչպէս «պոէտ մը [illegible]», «եկայ, տեսայ եւ խոնարհեցայ»։ Այն ատեն միայն ու միայն այն ատեն կարելի կ'ըլլայ, նոր ճամբաներով նոյնիսկ, երթալ դէպի մեր հին երազները ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՈՆԻ Փայլըթ Ինթերնեշընըլ Քլըպի կողմէ «Ազատութեան պարգեւ» մակագրութեամբ նշանակ մը տրուած է ընկեր Յովհ. Տէր Յովհաննէսեանի, իր երկարամեայ ընկերային ծառայութեան համար ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ շքեղ հանդիսութեամբ տօնուած է Ծնունդը։ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին առաւօտեան ժամը վեցին լեցուած էր։ Արարողութեանց նախագահած է Հայկազուն Աւագ քհնյ. Կարապետեան ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Փրոֆ. Մանասէ Սեւակ «Գիտական Առաքելութիւն մը ի Հայաստան եւ Ուսումնասիրութիւն մը անոր վերելքի մասին» շուրջ դասախօսութիւն մը տուած է, կազմակերպութեամբ հայ գրականութեան բարեկամներու Միութեան վարչութեան ։

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Պըրքլի համալսարանին մէջ Հայագիտութեան ամպիոն մը բացուած է նախաձեռնութեամբ հայ ուսանողներու եւ աջակցութեամբ Գ. Ճորճ Մարտիկեանի։ Առաջին դասախօսը եղած է Փալանճեան ճեմարանի սան՝ Պ. Վարդան Գրիգորեան ։

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

●

Ա.

ԽՄԲ.— Լը Մոնտի թղթակից՝ Միշէլ Թաթիւէի յօդուածէն կը քաղենք գլխաւոր մասերը ։

Խորհրդային Միութեան մէջ օրավարձքերու հարցը մէկն է անոնցմէ, որուն ուսումնասիրութիւնը չափազանց դժուար է ։ Արդարեւ, Խ. Միութիւնը աշխարհի մէջ կը հանդիսանայ այն ցանցառ հողամասերէն մին, ուր գոյութիւն ունեցող ճարտարարուեստական աշխատավարձքերու ճշգրիտ սակը կը մնայ տարտամ, եւ նոյնիսկ, վերջին վիճակագրութիւնները, որոնք հազար էջերէ բաղկացած հրատարակութիւններ են, սակայն դարձեալ որոշ գաղափար մը չեն տար այս մասին ։ Այս վիճակագրութեանց մէջ 1938 տարեշրջանին վերաբերեալ անտիպ մանրամասնութիւններ գոյութիւն ունէին թէեւ, սակայն հոն, աշխատավարձքերու ճշգրիտ սակը որոշող որեւէ թուանշանի չենք հանդիպիր ։

Այսուհանդերձ, 1959ի ընթացքին, յետ պատերազմեան շրջանին համար աննախընթաց բարեկարգութիւններ արձանագրուած են — 17 միլիոն աշխատաւորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք կը ներկայացնեն մէկ երրորդը ընդհանուր թիւին, ունեցած են իրենց աշխատավարձքերու « կանոնաւորումը » տարւոյն սկիզբէն ի վեր, եւ 13 միլիոն ուրիշներ մինչեւ 1960ի վերջաւորութիւնը պիտի մտնեն «կանոնաւորման» այս շարժումին մէջ ։

Ի՞նչ կը նշանակեն, սակայն, այս փոփոխութիւնները ։

Ներկայիս կարելի է ուրուագծել ընդհանուր պատկեր մը, յենուելով շահագրգռուածներու բազմաթիւ յայտարարութեանց վրայ, որոնք յաճախ հակասական ալ են, նաեւ այն տարտամ տեղեկատուութեանց վրայ զորս մամուլը կը հրատարակէ ։

Պէտք է ընդունիլ որ չափազանց դըժուար գործ մըն է այս, որովհետեւ տակաւին մինչեւ այսօր, այս բարենորոգումներու գլխաւոր շարժառիթը կացութեան պարզաբանութեան մէջ կը կայանայ։ Վասնզի, ճարտարարուեստական միեւնոյն մարզին մէջ յաճախ գոյութիւն ունին հազարէ աւելի վճարումի չափեր, ձեւեր եւ նշանակներ ։ Ցանցառ չէ տեսնել աշխատաւորներ որոնք յաճախ կը շահին իրենց նշանակեալ աշխատավարձքէն երեք անգամ աւելի, շնորհիւ իրենց ստացած յաւելեալ գումարներուն եւ իրենց առաւել արտադրութեանց համար տրուած նուէրներուն, եւ սակայն այս պարագան կը դժուարացնէ տոմարակալներու, հաշուապահներու եւ վիճակագրական պաշտօնեաներու աշխատանքը ։

Միեւնոյն ժամանակ, պէտք էր նկատի ունենալ ներկայի քաղաքական եւ գաղափարախօսական բոլոր այն հրամայականները, կապուած «դէպի կոմունիզմ աստիճանական անցք»ին եւ պէտք էր յարգել բոլոր առաջնութիւնները — ճարտարարուեստական եւ աշխարհագրական — որոնք նախատեսուած էին եօթնամեայ ծրագիրով ։

Այս բոլոր տուեալները նկատի ունենալով է որ, ներկայի շարժումը կը շարունակուի երեք ուղղութեամբ ։

Ա) Վերաճշդութիւն կանոններու եւ ջնջում կարգ մը նուէրներու — Խորհրդային աշխատաւորներու մօտաւորապէս 70 առ հարիւրը վճարուած են կտորի հաշուով եւ ջանք չէ խնայուած աշխատաւորը հետաքրքրելու արտադրութեան քանակով։ Եօթնամեայ ծրագրին յաջողութիւնը կը կայանայ մեծ մասամբ գոյութիւն ունեցող հաստատութեանց արտադրութեան քանակին բարձրացման մէջ, եւ այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են աշխատանքի ժամերը կրճատելու համար, (օրական եօթը ժամ աշխատանքը ընդհանուր պիտի ըլլայ 1960ին եւ շաբաթը քառասուն ժամու աշխատանքը՝ 1962ին) կը պարտադրեն արտադրութեանց քանակի համապատասխան բարձրացում եւ այդ ուղղութեամբ կանոններ սահմանուած են իւրաքանչիւր աշխատաւորի։ Նկատի առնուած են սակայն զանազան հաստատութեանց մասնաւոր պայմանները եւ տեղական բանուորական միութեանց կարծիքները բոլոր մասնայատուկ պարագաներուն նկատմամբ ։

Ջնջուած նուէրներու շարքին մէջ, առաջին առթիւ աչքի կը զարնէ «հին աշխատաւոր»ներու նուէրներու պարագան ։ Ասոնք տակաւին գոյութիւն ունին այսօր ալ ճարտարարուեստի այն ճիւղերուն մէջ որոնք աւանդաբար աշխատաւոր ձեռքերու պակաս կը զգան, օրինակ՝ հանքերու եւ մետաղագործութեան մէջ։ Եւ սակայն, ուրիշ ամենուրեք եւ մասնաւորապէս շարք մը պաշտօնատուներու մէջ, բոլորովին ջնջուած է «հին աշխատաւորի նուէր»ներու դրութիւնը, արդէն ամառուան սկիզբէն իսկ։ «Անոնք այլեւս կենսական չէին», յայտարարած են պաշտօնական մարմինները ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Գիւղին մէջ շուտով տարածուեցաւ լուրը ։ Ամէն մարդ իր ուզածին պէս մեկնեց մանկամարդ աղջկան փոխադրութիւնը ամիրային տունը։ Սոֆիին տարեկից աղջիկները, նախանձէ խածնուած, լիրբ եզրակացութիւններ հանեցին անկէ ։

Իսկ երիտասարդները, որոնք աչք ունէին Սոֆիին, անգութ ու հեգնող զըրպարտութիւններու ամբողջ առասպել մը յօրինեցին եւ նոյնիսկ այնքան առաջ գացին որ գայթակղական դէպքեր յերիւրեցին, աչքով տեսածի պէս, հետաքրքրաշարժ ու լպիրշ մանրամասնութիւններով, որոնց մէջ տօքթորը մեծ դեր մը սահմանած էր։ Եւ որովհետեւ աշխարհիս ամէնէն անգութ բանը ամբոխն է — հակառակ որ ամէնէն գթած բանն ալ ան ըլլայ —, յերիւրանքները բերնէ բերան մեծցան, լայնցան, անողոք համեմատութիւններ առին, ծըւիկ ծըւիկ ընելով աղջկան բարոյականը, քարկոծելով կարծեցեալ տօքթորին ընկերային հանգամանքը ։

Վար զարնելով ամիրային աղջկան անպատուաբեր թոյլտուութիւնը եւ նոյնիսկ պոռալով այն ամօթալի դերը զոր եկեղեցին ծերունի եւ չիլ գանձապահը ստանձնած էր այդ գայթակղալից փոխադրութեան գործին մէջ ։

Եւ Համբիկ, իր հետ պտտցնելով այն փոթորիկը որ ներսիդին կը մռնչէր, մըտիկ կ'ընէր այս հայհոյալից ասուլիսները. ջանալով անտարբեր մնալ, դէմքին վրայ իր կսկծալի խռովքը չյայտնել, եւ մանաւանդ անզգածօրէն հանդուրժել այն կծու հեգնութիւններուն զոր իր ընկերները կ'ուղղէին իրեն ուր որ հանդիպէին, շուկան, սրճարանը, փողոցը ։

— Համբիկ, խեր ըլլայ, խուլը խափէսէն թռեր է ։

— Ծօ տուն ինչխ ավճին էս քի խուլը կը փախցունես կոր ...

— Վայ ախպէմ, վայ ... մենք ալ մարդ կ'իտցանք քեզի... ամա աս տօքթորն ալ աղէկ ավճի է եղեր ... հէ՞, ինչ ըսիք, տղաք ։

— Ըսելիք չիկայ... Մերկերեանն ալ միջնորդ հաշտութեան եղեր է ։

— Ծօ Համբիկ, տա էխտիյարին ասխալին փակիր օր մը. աս գործը ընողը ան է ։

Մանիֆաթուրաճիի աշկերտը, ապշահար եւ շփոթած, մէկէն միւսին երեսը կը նայէր, չգիտնալով ինչ պատասխանել, եւ վերջիվերջոյ, ընկճուած, կռնակը դարձնելով անոնց «ինչուս պէտք»ով մը, որ սակայն իր ամբողջ արիւնոտ հոգեբանութիւնը կը մատնէր։

Սակայն իր ազնիւ հոգին վիշտով ու կատաղութեամբ կը ծառանար բոլոր անհեթեթ ու վայրագ զրպարտութիւններուն դէմ որոնք իր պաշտանքի առարկային պատիւը կ'արատաւորէին։ Իր բընդոծին բարութիւնը թոյլ չէր տար իրեն ամբարիշտ գոհունակութեան սատար մը փընտռել հանրային կարծիքին այդ մոլեգին պոռթկումին մէջ ընդդէմ անոր որ անգթութիւնն ունեցած էր արհամարհել իր խորունկ, անկեղծ, անփոխարինելի սիրոյն լալագին արտայայտութիւնը ։

Այդ զոռոզ արհամարհանքը, մանաւանդ այդ յեղակարծ ու գահավէժ հեռացումը, որ միակ լուռ պատասխանները եղած էին իր պաղատանքին, հիմակ հետզհետէ. ուժգին ու անդիմադրելի հակազդեցութեամբ մը, կը հրահրէին իր սէրը. հնոց մը կը դառնար անիկա, որուն մէջ իր ցնցուած, տանջուած, հարստահարուած էութիւնը կը խորովուէր, կը ճենճերէր ։

Սենեակը, որ այնուհետեւ մատուռի մը նուիրականութիւնը ունեցաւ իրեն համար, իր ցաւի յուսահատ պայթումներուն անկարեկիր ու խորհրդապահ թատերավայրն եղաւ ։

Ժամերով կը փակուէր հոն, գիրք կամ լրագիր կարդալու պատրուակին տակ, եւ, աչքերը յուսահատօրէն սեւեռուն, տեսակ մը հաճոյամոլութեան անձնատուր, իր կացութեան կսկիծին մէջ կը թաղուէր, կը տապլտկէր, կը չարչարուէր, այնքան աւելի սփոփանք որոնելով այդ չարչարանքին մէջ որքան անիկա բուռն, անտանելի, ահարկու ըլլար ։

Իր այս հոգեկան տկարութիւններուն դէմ ըմբոստացումի շարժումները շատ հազուադէպ եղան ։ Ասոնց միջոցին, մէկէնիմէկ ոտքի կ'ելլար, դէմքը խոժոռ, նայուածքը անգութ, եւ այն մարդոց պէս որոնք իրենց մէկ մակաբոյծ մտածումը վանելու համար պէտք կը զգան անպատճառ բարձր խօսելու, իբր թէ ձայնական գործարանը լսողականին վրայ ազդելով՝ յաջողէր հոգեկան տրամադրութիւնը փոխել, Համբիկ, խրոխտ ու դէգ, տխրական եւ կտրուկ, կը կենար, ու բարձրաձայն.

— Ապուշ, ապուշ, ապուշ եմ ես, կը մռնչէր, ինչո՞ւ գերի եղեր եմ աս անարժան աղջկանը ... Չէ, չըլլար, անկարելի է, օձիքս պիտի ազատեմ... Ան նախատեց զիս, աչքս ուրացաւ, վատ, վատ ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ըիկացիները շատ հաւանական է որ մայր երկրէն (Ֆլորիտա) մատակարարեն կայանի ուժերը փոխանակ զէնքի դիմելու :

Մէկ բան յստակ է Քուպա – Ամերիկա յարաբերութիւնները իրենց սեւ կէտին հասած ըլլալ կը թուին :

Աչքառու երկրորդ երեւոյթը Մեքսիկայի եւ Պրազիլիոյ նախագահներուն տեսակցութիւնն է ու այդ առթիւ հրատարակուած զեկոյցին տուն տուող մտքերը :

Այղընհաուըրի Լատին Ամերիկա ճամբորդութեան թուականէն շուրջ մէկ ամիս առաջ Հար. Ամերիկայի երկու կարեւորագոյն երկիրներու համաձայնութիւնը՝ անշուշտ իր անդրադարձումը պիտի ունենայ :

Ցարդ՝ Մեքսիկա կը խուսափէր պարտաւորութեանց տակ մտնելէ, մինչ նոր համաձայնագրով Մեքսիկա ինչպէս եւ Պրազիլիա բաղձանք կը յայտնեն որ 20 երկիրներու մէջ բաժնուած երկու հարիւր միլիոն Լատին Ամերիկացիները միանան՝ տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային մարզերու մէջ եւ «որդեգրեն միացեալ քաղաքականութիւն» մը :

Մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ զեկոյցին երկրորդ պարբերութիւնը ուր՝ փափաք կը յայտնուի որ այսուհետեւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովող վեհաժողովներուն եւ ժողովներուն մէջ լսելի դառնայ նաեւ իրենց ձայնը :

Անտարակոյս Այղընհաուըրի շրջագայութիւնը դէպի Լատին Ամերիկա իր անդրադարձումը պիտի ունենայ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Յովհաննէսեան եղբայրներուն եւ քոյրերուն, Տէր եւ Տիկին Ղազար Կարապետեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ եղբօր ԺԱԳ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (20 տարեկան), կսկծալի մահուան առթիւ, (Ալժերիոյ ճակատին վրայ ինկած) :

Ա Զ Դ

Զափազանց տկարութեանս եւ ուժասպառ վիճակիս պատճառով Ս. Ծննդեան տօնական օրերու սովորական այցելութիւնները պիտի չկրնամ կատարել : Այս առթիւ բոլորին ալ շնորհաւորելով Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, կը խնդրեմ իրենց ներողամտութիւնը, մաղթելով երջանկագոյն երկար տարիներ :

ԱԴԴԻ ՔՀՆՅ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ
31–33 Ցիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ. —

Դեղահատի դարը (Հայ-Բոյժ). — Առողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ. Գլոնտէլ). — Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (Փրոֆ. Մարգարեան). — Ստամոքսի խոց (Տոքթ. Աշճեան). — Ջուկը Հայաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փիրուզեան). — Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մասին (Տոքթ. Այվազեան). — Աւազ ի վերայ ճանճի (Մինաս Թոխաթցի). — Ականջի ցաւը... քանաէրի նշան (Տոքթ. Ասֆանազ). — Խրատներ լեարդի հիւանդներուն (Տոքթ. Գալուստեան). — Բերանը ծռեցաւ... (Տոքթ. Քարոն). — Ոտքերը չեն բռներ (Տոքթ. Ազատեան). — Զղեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սննդական ու բժշկական արժէքը (Շ. Նարդունի). — Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ. Շ. Օհան) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) : Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.) :

Ch. Aivazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին կողմէ :

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or

Place de la République

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի (31 Յունուար), ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին :

Կը ներկայացուի Յիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով : Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկական զաւեշտ :

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է : Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընամի հայրենակիցները :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գործաւորուհի մը դերձակի օգնական (փինիշէօզ) : Տեւական գործ : Դիմել՝

BASMADJIAN MAURICE
39, Rue Montmartre, Paris 2e

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի,

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ — Ընտիր թուղթով — 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը :

Գին 500 ֆրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 28 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8708 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4509

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՁԵՐԲԱԶԱՏՈՒԻ

Կիպրոսի Թեմը կը պատկանի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ։

Մինչեւ 1956 Փետր. 20, այսինքն մինչեւ Վեհ. Զարեհ Ա.ի ընտրութիւնը ո՛չ մէկ վէճ կար այս մասին։

Սակայն այդ թուականէն վերջ յան - կարծ կղզիին մէջ բուսան «էջմիածնա - կէր» մարդիկ, Խորհրդային Հայաստանի Նախկին «բարեկամներ», որոնք հետեւելով Լիբանանի «անկախ համայնքա - յին»ներու օրինակին, ուզեցին ըմբոս - տութեան դրօշ պարզել Անթիլիասի դէմ։

1959 Դեկտեմբեր 20ի Թեմական ընտ - րութիւնները ցոյց տուին թէ ի՛նչ չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին այդ «ըմբոստները» ։

Արդարեւ քուէարկելու իրաւունք ու - նեցող 344 հոգիէն 266ը մասնակցած են քուէարկութեան. 25 հոգի հիւանդու - թեան կամ կղզիէն բացակայութեան պատճառով չեն կրցած ներկայանալ ։ Իսկ հակառակորդ «ըմբոստ»ները — թիւով 53 հոգի — նախատեսելով իրենց պարտութիւնը, չեն մասնակցած քուէ - արկութեան ։

Ահա՛ այս չնչին փոքրամասնութեան թեւ ու թիկունք հանդիսացած է Բարե - գործականը, որ բացէ ի բաց հրահրած է «երկփեղկում»ը այդ խաղաղ գաղութին մէջ, Նիւ Եորքի կեդրոնէն ղրկուած պատգամներով ։

Նախագահ Գ. Ալեք Մանուկեան կը դատապարտէ Մելգոնեան կրթարանի տնօրէն Գ. Բիւզանդ Եղիայեանը անոր համար, որ շիտակ ճամբու վրայ կանգ - նած է, իբրեւ օրինապահ Հայ՝ ճանչնա - լով հեղինակութիւնը Վեհ. Զարեհ Կա - թողիկոսին, որուն ենթակայ է Կիպրոսի Թեմը։ Թող լսուած է որ Նիկոսիոյ Հա - յոց եկեղեցին երթան աշակերտները եւ երգեն։ (ի՞նչ մահացու մեղք)։ Կիլիկեան Աթոռի Թեմ Կիպրոսի ազգային իշխա - նութեան հետ օրինաւոր ու պատշաճ յա - րաբերութիւններ մշակած է ։

Գ. Եղիայեան կը մեղադրէ Բարեգոր - ծականը՝ յայտարարելով ։

« Բարեգործականը իր մարդասիրական հիմնական հանգամանքէն դէպի քաղա - քական գործունէութիւն շեղեցնել ձգտող վարչականներ՝ ինծի եւս կ'ուզէին պար - տադրել (ինչպէս բրեր էին ուրիշ դպրոց - ներու տնօրէններուն) որ կրթական գոր - ծը ենթարկեմ իրենց ընդդիմադիր դիր - քաւորումին՝ հանդէպ Կիլիկիոյ կաթողի - կոսութեան եւ անոր թեմական պաշտօ - նական իշխանութեան Կիպրոսի մէջ. իսկ ես կը պնդէի՝ կարենալ հասկցնելու համար թէ կրթական գործը ՍՈՒՐԲ ԳՈՐԾ է եւ պէտք չէ արատաւորուի քա - ղաքական նախապաշարումներով » (*Ազ - դակ*, 11 Յունուար 1960)։

Մելգոնեանի եկող - գացող տնօրէննե - րուն մէջ ամէնէն աւելի արդիւնաւոր աշ - խատանք կատարողն է եղած Գ. Եղիայ - եան՝ իր եռամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին։ Աշակերտներու թիւը 165էն բարձրացեր է 225ի. եկամուտներու գու - մարն ալ՝ 960 անգլ. ոսկիէն 5200 ոսկիի։

«Բարեգործականի մարդասիրական բը - նոյթին, ընդհանրականութեան եւ հիմ - նական սկզբունքներուն հետ անհաշտ, եւ նոյնինքն Բարեգործականի համար վը - տանգաւոր կը գտնեմ Բարեգործականի հակակիլիկեան դիրքաւորումը» կ'եզրա - կացնէ Մելգոնեանի նախկին տնօրէնը ։

Դժբախտաբար Բարեգործականը շեղե - լով իր ազգանէր հիմնադիրներու գծած շիտակ ճամբէն՝ գործիք է դարձած հա - կազգայնակցական տարրերու ձեռքը։ Քա - ղաքականութիւն կը խաղայ բացէ ի բաց։ Մինչդեռ իր հիմնական կոչումն է բա - րեսիրութիւնը՝ անաչառ ու անկողմնա - կալ ոգիով։ Առանց «Հրէի ու հեթանոսի» խտրութեան ։

Ե՞րբ պիտի վերադառնայ իր իսկական դերին՝ ձերբազատուելով գինքը սխալ ճամբու առաջնորդող պղտոր տարրերէն, միանգամ ընդ միշտ իր վրայէն թօթա - փելով քաղաքական պատմուճանը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

«ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿՐՆԱՆՔ ԿՈՐՍՆՑՆԵԼ ԵԹԷ ԿԱՐԳԸ ՉՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ» ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՏԸԼՊՐԷ

Մինչ կը յայտարարուէր թէ Վարչա - պետ Տըպրէ Երեքշաբթի առտու Ալժէ գացած է, նոյն իրիկունը կը յայտնուէր թէ նախարարապետը վերադարձած էրար - դէն Երեքշաբթի առտու։ Իրականին մէջ, Տըպրէ գիշեր մը անցուցած էր Ալժէ, ընկերակցութեամբ Բանակներու Նախա - րար՝ Կիյոմայի։

Վերադարձին, հանդիսաւոր յայտա - րարութեամբ մը, Տըպրէ կը շեշտէր. — «Խօսելով բոլոր անոնց որոնք, Ալժերիոյ մէջ, կ'ուզեն մտածել եւ գործել իբրեւ Ֆրանսացիներ, անոնց որոնք խաղաղե - ցում կ'ուզեն եւ խաղաղեցումէն ետք, կ'ուզեն որ Ֆրանսան եւ Ալժերիան միա - ցած ըլլան սրտով եւ մաքով, յանուն կա - ռավարութեան եւ տը Կոլի համաձայնու - թեամբ, կ'ըսեմ — Ֆրանսայի քաղաքա - կանութիւնը յստակօրէն սահմանուած է Նախագահին կողմէ։ Յտացած է խոր - հրդարանի վաւերացումը ։ Ունի ժողո - վուրդին հաւանութիւնը։ Ի՞նչ պէտք է ընել։ Պէտք է հաստատել աշխարհի առ - ջեւ թէ Ֆրանսայի պայքարը, ազատու - թեան պայքարն է, այսինքն Ալժերիացի - ներուն համար կը նշանակէ իրենց կամ - քին ազատ արտայայտութիւնը ։ Նախ պէտք է խաղաղութիւնը վերահաստա - տել։ Ատոր համար է, որ բանակը Ալժե - րիա է։ Ոչ մէկ բան կարելի կ'ըլլայ եւ ամէն բան կը կորսուի եթէ կարգը չվե - րահաստատուի եւ չպահպանուի Ալժե - րիոյ մէջ»։

Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մտահո - գութիւնը մէկ է.— Ի՞նչ պիտի ընէ տը Կոլ։ Անտարակոյս դժուար կացութեան մը առջեւ է։ Եւ պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ արժանապատուութեան հարց մը կայ իրեն համար։ Տեղական թերթերու հրա - տարակած լուրերու համաձայն, Երկու - շաբթի օրուան նախարարաց նիստը բա - ւական փոթորկալից եղած է։ Տը Կոլ պնդած է թէ «մինչեւ ծայրը կ'ուզէ եր - թալ։ Իրեն համար նուաստացուցիչ է որ «Լակայյարտներ, Օռթիզներ» ձախողու - թեան մատնեն զինքը։ Ինքը, որ կ'ուզէ «միացնող» մը ըլլալ, ոչ թէ «բաժանող» մը։ Ըստ Փիէռ Շարփիի (Փարի-Փրէս). տը Կոլ նախ հրահանգած է որ Երկու - շաբթի գիշեր իսկ «մաքրուին» խռովա - րարներու դիրքերը։ Իր վճռականութիւ - նը չէր ծածկեր, սակայն, իր յուսախաբու - թիւնը։ Իրեն կը վերագրուին նաեւ հե - տեւեալ խօսքերը.— Եթէ Ֆրանսացինե - րը կ'ուզեն մենատիրութեան մը փորձա - ռութիւնն ունենալ, ոչ ոք արգելք կը հանդիսանայ»։ Կ'ըսուի նաեւ թէ նախա - տեսած է այն պարագան ուր ըմբոստու - թեան բնաջնջումը կրնայ պարզապէս յանգիլ Ալժերիոյ անջատման ։

Ի վերջոյ «բարեկամական լուծում» մը նախընտրած են՝ Կիյոմա, Սուսթէլ, Քօրնիւ - Ժանթիլ եւ Թրիպուլէ հանդար - տեցնելով Մալրօն որ «կրակ կտրած էր»։ Հաշտարար լուծում մը փնտռողներուն վերապահութիւնը հիմնուած էր Ալժէէն եկած լուրերու վրայ որոնց համաձայն կառավարութիւնը չէր կրնար վստահ ըլ - լալ որ բանակը իրեն պիտի հնազանդի» եթէ հրահանգէ որ մաքրեն ըմբոստներու բոյները ։

Զինուորականներուն համար ամէն բան կարելի՞ կ'ըլլար կարգադրել եթէ կառա - վարութիւնը ճշդէր թէ Սեպտեմբեր 16ի երեք առաջարկներուն մէջ — Ֆրանսա - կանացում, անջատում, ընկերակցութիւն — կառավարութիւնը, «ամէնէն ֆրան - սականը» ընտրած է ։

Ինչպէս կ'երեւի Ֆրանսայի հետ միաց - ման (Էնթէկրասիոն) *կողմնակիցները ե - րեք խումբերու բաժնուած են. — «Ծայրայեղ» փոքրամասնութիւն մը, որ կ'ուզէ աւլել ինքնորոշման քաղաքա - կանութիւնը, տը Կոլը եւ վարչաձեւը ։ Ուրիշ խումբ մը, ինչպէս Նախկին Ռազ - միկներու շարժումը, որ ինքնորոշման ջնջումը կը պահանջէ եւ վերջապէս մաս մը, որ մեծամասնութիւն կրնայ նկատ - ուիլ, ինչպէս զինուորականները որոնց ուղածը պարզ է՝ տը Կոլ դուրս եկէ այս տեսակ մը «անորոշութենէն» ։*

Այս ծանրակշիռ կացութեան առջեւ, «Փարի - Փրէս» դիմած է նախկին հինգ վարչապետներու հասկնալու համար թէ ի՞նչ պիտի ընէին եթէ տը Կոլի տեղը ըլ - լային. —

Էտկար Ֆոր (*Նախկին արմատական, ժողովրդավար Ձախի երեսփոխան*) — *Զեմ պատասխաներ վարկածական հար - ցումներու եւ ես ինծի թոյլ չեմ տար տը Կոլին դաս տալ ։*

Անտրէ Մարի (*Նախկին արմատական, այսօր՝ Հանրապետական կեդրոն*) — *Խուսափած կ'ըլլայի նման կացութեան մը մէջ գտնուելէ։ 1958ի հանրաքուէին կու տայի այն իմաստը զոր ունի իմ աչքիս՝ Ֆրանսական Ալժերիա, առանց կրկին խնդրոյ առարկայ ընելու Ալժերիոյ ճա - կատագիրը ինքնորոշման նոր կարելիու - թիւններով ։*

Ռամատիէ (*ընկերվարական*) — *Կո - լիստ կամ ոչ, պէտք է զօրավարին ետին ըլլանք։ Կառավարութիւնը իր պարտա - կանութիւնը կ'ընէ, պէտք է անոր հետե - ւիլ ։*

Անրի Քէօյ (*արմատական*) *առանց վա - րանումի, կ'ըսեմ, այն ահաւոր յանցան - քին առջեւ որ գործուեցաւ Ալժէի մէջ, մէկ վայրկեան պէտք չէ վարանիլ։ Ֆը - րանսայի նման երկրի մը մէջ, հաստուած մը չէ, ով ալ ըլլայ ան, որ պիտի հրա - մայէ ։ Զօր. տը Կոլ իրաւունք ունի ։*

Փլիմլէն (*Ժողովրդ. Շարժում*) — *Ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընեմ այդ մա - սին։*

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Ընդհանուր գործադուլը կը շարունակ - ուի բովանդակ Ալժերիոյ մէջ։ Գամնէչ - ներ կը բարձրանան նաեւ Օռանի եւ Կոնս - տանդինի մէջ, մթնոլորտը լարուած է եւ կառավարութիւնը մտահոգ ։

Ֆրանսական ձայն - հեռապատկերը կը հաղորդէր երեքշաբթի իրիկուն թէ Լա - կայյառ եւ Օռթիզ կը տեսնուէին Զօր. Շալի հետ, բայց այդ մասին ոչ մէկ պաշ - տօնական հաղորդագրութիւն կար Զո - րեքշաբթի օր ։

Ամէն ինչ լուռ կ'անցնի, շարժումը կը տարածուի եւ կառավարութիւնը կը խու - սափի խիստ միջոցներու դիմել։ Յատ - կանշական է նաեւ որ ապստամբները այն ապահովութիւնը ստացած են Տըլուվ - րիէն եւ Շալէն որ բանակը զէնք պիտի չպարպէ ։

Անտարակոյս վերին ժողովէն քանի մը ամիս առաջ, նման դէպքեր մեծապէս կը վնասեն Ֆրանսայի վարկին։ Բոլորը, ար - տասահմանի մէջ, կը մաղթեն որ տը Կոլ յաղթէ։ Տեղական մամուլը նոյն գիրքը կը բռնէ եւ կ'ըսուէր նաեւ թէ կառավա - րական շրջանակները հաւանական կը նը - կատեն որ տը Կոլ հանրաքուէի դիմէ եւ ժողովուրդին կարծիքը առնէ ալժերիա - կան իր քաղաքականութեան համար ։

Իսմանիրէ *կոչ կ'ընէ որ հակաֆաշիստ կոմիտէներ կազմուին երկրին մէջ, նկա - տի առնելով որ «ֆաշական վտանգը կը ծաւալի»։ Առանց համայնավար պաշտօ - նաթերթին ծայրայեղութեան հասնելու տեղական մամուլը կը դատապարտէ Ալ - ժէի շարժումը բացի «Փարիզիէն Լիպէ - ռէ»էն ։*

Խորհրդային մամուլը յանձին՝ Փրաւտայի *կը դատապարտէ «ծայրայեղ աջե - րու աշխարհակալական նպատակները», իսկ ձայնասփիւռը արարբէն հաղորդակ - ցութեան մը ժամանակ ըսաւ թէ «հակա - կոլեան հոսանքը մտահոգիչ է»։*

Արեւմտեան թերթերը կը շարունակեն մաղթել տը Կոլի հեղինակութեան յաղ - թանակը ։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆԴԷՊ

« ՊԻԶԵՐԹԸ ՊԷՏՔ Է ՊԱՐՊԵԼ »

Կ'ենթադրուէր որ Ֆրանսայի եւ Թու - նուզի միջեւ հարթուած էին ամէն վէճ եւ տարակարծութիւն ։ Ոչ մէկ պատճառ կար ենթադրելու որ Ափրիկեան ժողո - վուրդներու երկրորդ համագումարը, մէկ կողմէն, ու Սահարայի մէջ ֆրան - սական հիւլէական ռումբին պայթեցման փորձը միւս կողմէն, առիթ պիտի ծա - ռայէին ու դուռ պիտի բանային նոր տարակարծութիւններու եւ հաւանաբար յարաբերութեանց՝ պաղութեան ։

Երկուշաբթի, Թունուզի մէջ բացուե - ցաւ Ափրիկէի ժողովուրդներուն համա - գումարը, որ պիտի տեւէ մինչեւ շաբաթ։ Հարիւր յիսուն պատուիրակներ եւ դէ - տեր որոնք Ափրիկէի 32 ժողովուրդներու եւ համայնքներու ներկայացուցիչները կը նկատուին, կը մասնակցին այս համա - գումարին ։

Նախագահ Պուրկիպա համագումարի բացման իր ճառին մէջ «եղբայրներ» եւ «արենակիցներ» անուանելէ ետք ներ - կայացուցիչները ի միջի այլոց ըսած է. — «Անձնապէս խաղաղ միջոցներու կողմ - նակից եմ, եւ կը ջատագովեմ գործակ - ցութիւնը, անշուշտ հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, աշխարհակալ քաղա - քականութիւն վարող երկիրներուն հետ, սակայն այս ճշմարտիկ ու ոչ մէկ ձեւով արգելք է որ պայքարինք ու եղբայրական զգացումէ մղուած օգնենք Ալժերիոյ մեր արենակիցներուն իրենց ազատութեան ի խնդիր մղած պայքարին մէջ։ Սահարայի լայնատարած անապատը, երէկ, բաժան - ման գիծ մըն էր, ներկայիս նոյն այդ լայնածաւալ անապատը, աւելի ճիշդ հո - ղամասը մեր ցամաքամասին հարստու - թեան կեդրոնական աղբիւրն է. բայց ա - հա սակայն Ֆրանսան որ կ'ուզէ իր փոք - րիկ հիւլէական ռումբը — որ Հերոշիմայի մէջ նետուածէն աւելի փոքր եւ աննշան է — պայթեցնել, առանց հաշուի առնելու Ափրիկէի ժողովուրդներուն բողոքը եւ ՄԱԿի յանձնարարութիւնները։

Նոյն օրը Նոր Տեատուրականները հըս - կայ ցոյց մը կազմակերպած էին բողո - քելու համար Սահարայի մէջ ծրագրուած ֆրանսական հիւլէական ռումբի փորձին դէմ։ Մասնակցողներու թիւը, տեղական թերթերուն համաձայն 200.000 անցած է։ Հոս եւս նախագահ Պուրկիպա բուռն եւ անզուսպ արտայայտութիւններ ունե - ցած է Ֆրանսայի դէմ ։ Անդրադառնալէ ետք հիւլէական ռումբի փորձին, նախա - գահը պահանջած է Պիզերթի ֆրանսա - կան կայազօրքի պարպումը։ «Կը մեր - ժենք — ըսած է Պուրկիպա — վերանո - րոգել համաձայնագիրը, որուն հիման

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԽԵԼԱԳԱՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Կը թուի թէ՝ այսօր, այլեւս ոչ ոքի համար գաղտնիք է, որ, ազատ աշխարհի մէջ, Հայկական ամբողջ գաղթաշխարհը, ալեկոծուած է ներքին, անախրնթաց եւ տեւական պայքարի մը հետեւանքներով ։

Պայքարը, իր այժմեան համեմատութիւններով իսկ, արդէն հասած է ծայրայեղութեան աստիճանին, եւ եթէ՝ ժամանակ մըն ալ այսպէս շարունակուի, կրնայ լուրջ եւ ծանր փորձութեան ենթարկել ազատ աշխարհի երկիրներուն մէջ բնակութիւն հաստատած տարագիր Հայութեան կացութիւնը ։

Գաղթաշխարհի մէջ, բարեբախտաբար, կիրքը եւ ատելութիւնը ամբողջովին չէ կուրացուցած բոլորը։ Այսօր ալ, տակաւին կան շատ մը բարեմիտ եւ սրտցաւ Հայեր, որոնք, այժմէն նախատեսելով գաղութահայութեան համար ստեղծուելիք ապագայ ծանր վտանգը, յաճախ, երբ առիթը կը ներկայանայ, անձկութեամբ կը հարցնեն թէ՝ ինչո՞ւ համար է այս խելագար պայքարը, կամ՝ ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ իր հետեւանքներով այնքան աղիտաբեր, գաղութներու անզօրութեան համար վնասակար, ազգային միասնականութեան տեսակէտով բացասական, նոյնիսկ, ազգակործան այս պառակտումը, որ չղթայազերծուած է կարգ մը անուղղայ եւ խելակորոյս մարդոց եւ խմբակցութիւններու կողմէ, եւ որուն անմիջական արդիւնքը կ՚ըլլայ, եղբայրասպան կռիւի, քէնի եւ փոխադարձ ատելութեան խորացումը աստանդական Հայ ժողովուրդի տարբեր հատուածներուն միջեւ ։

Անշուշտ, բարեմտութիւնը եւ ազգային սրտցաւութիւնը դրական առաքինութիւններ են՝ որոնցմէ զուրկ են, դժբախտաբար, շատ մը մարդիկ, նոյնիսկ խմբակցութիւններ։ Սակայն, անոնք առանձինն, չեն կրնար այժմու փոթորկոտ կացութեան դարման տանիլ եւ չարը խափանել։ Գնահատելով հանդերձ բոլոր սրտցաւ եւ բարեմիտ ազգայիններու առաջադրութիւնները, անոնց ինքնաիրութիւնը վիրաւորած չենք ըլլար, անշուշտ, եթէ՝ ըսենք թէ բոլոր բարեմիտ մտածողները, դժբախտաբար, լաւագոյն կերպով չեն ճանչնար, գաղութահայութիւնը պառակտող ուժը՝ բոլշեւիզմը, թէ՝ իբրեւ վարդապետութիւն, եւ թէ ալ, իբրեւ գործելակերպ ։

Իբրեւ վարդապետութիւն, կ՚ենթադրեմ թէ՝ այլեւս առարկութիւն չի վերցնող բացայայտ ճշմարտութիւն է, որ բոլշեւիզմը, իր էութեամբ, իբրեւ միջազգային վարդապետութիւն, խորապէս կապուած է երկիրը յեղաշրջելու գաղափարին հետ, եւ իբր այդ, կը ձգտի համաշխարհային յեղափոխութեան ։ Ըստ բոլշեւիզմի տեսաբանութեան, աշխարհի բոլոր բանուորները միացած, բռնի ուժով, կամ զինու զօրութեամբ պէտք է տապալեն դրամատիրական, ժողովրդավար, նոյնիսկ ընկերվարական եւ այլ կարգի բոլոր իշխանութիւնները, անոնց տեղը հաստատելով պրոլետարական դիկտատուրան, կամ, այլ խօսքով, ենթարկուին խորհրդային բոլշեւիզմի բռնակալ տիրապետութեան։

Երէկ, Կրեմլինի մէջ, Լենինը կամ ըՍթալինն էին իշխողները, այսօր, անոնց փոխարինած է Խրուշչեւը՝ հանդերձ ընկերներով։ Սակայն, հիմնականին մէջ, յեղափոխութեան հասնելու նպատակին եւ գործադրուելիք միջոցներուն մէջ, մազաչափանգամ չեղում կատարուած չէ։ Ու, հաւանաբար, վաղը, ով ալ ըլլայ խորհրդային իշխանութեան գլուխը, յեղափոխութեան ձգտումը միշտ պիտի մնայ հիմնական նպատակակէտ ։ Այն օրը, որ բոլշեւիզմը, պարագաներու բերումով եւ դէպքերու հարկադրանքին տակ, ըստիպուած կ՚ըլլայ հրաժարելու համաշխարհային յեղափոխութեան հասնելու առաջադրութենէն՝ ինքնաբերաբար պիտի սահմանափակուի իր աշխարհագրական սահմաններուն մէջ, եւ, ըստ ինքեան, այլեւս պիտի դադրի յարձակողական ահարկու ուժ մը ըլլալէ, ինչ որ, բոլշեւիզմի համար, պիտի ըլլայ ճշմարիտ ինքնասպանութիւն։ Այս իրողութիւնը, առաջին հերթին, շատ լաւ հասկցած են իրենք՝ բոլշեւիկ ղեկավարները, հետեւաբար, խաղաղասիրական ամէն կարգի հաւաստիքները, դրամատիրութեան եւ համայնավարութեան խաղաղ համակեցութեան խայծը եւ այլ շողոմաբան խոստումները, մէջտեղ նետուած են, պարզապէս ազատ աշխարհի միամիտ զանգուածները խաբելու եւ ժամանակ շահելու կրկնակ նպատակներով ։

Վերջին տասնամեակի ընթացքին պատահած կարեւոր դէպքերը՝ եւ երկրագունդի աշխարհագրական քարտէսին վրայ առաջ եկած փոփոխութիւնները, անհերքելի կերպով կ՚ապացուցանեն բոլշեւիզմի հետեւողական քաղաքականութիւնը՝ համաշխարհային տիրապետութեան հասնելու համար։ Բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր բոլշեւիզմը վստահօրէն գիտէր թէ ներքին լուրջ դիմադրութիւն կամ արտաքին զինեալ միջամտութիւն տեղի պիտի չունենար իր ռազմական ուժին, կամ ներխուժող բանակներուն դէմ, եկաւ եւ իր բռնակալ թաթին տակ առաւ այդ բոլոր երկիրները, եւ կամ ալ, բոլշեւիկեան հինգերորդ զօրասիւնը, ներսէն պայթեցուց բերդը։ Վերջին տասնամեակի ընթացքին, բոլշեւիկեան բռնակալ թաթին ենթարկուած երկիրներու — Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ, Պալթեան երկիրներու՝ Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթուիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Չինաստանի, Հնդկաչինի, Հիւսիսային Քորէայի եւ այլ բազմաթիւ երկիրներու օրինակները, կարծեմ թէ, տակաւին շատ թարմ են մարդոց յիշողութեան մէջ։ Այսօր, ոմանց աւելորդ է այլեւս խօսիլ Անդրկովկասի ազգերու՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի անկախութեանց կործանման մասին, որոնք, առաջին զոհերը եղան բոլշեւիզմի աշխարհակալական քաղաքականութեան։ Մօտաւոր անցեալին, նոյն դաւադրական փորձը կատարուեցաւ Յունաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի եւ Իրանի մէջ, սակայն, ըստ երեւոյթին, այս երկիրները շուտ սթափեցան, եւ համայնավարացման փորձերը ձախողեցան։ Այսօր, Լաոսն ու Իրաքն են որ թատերաբեմ դարձեր են բոլշեւիկ քաղաքական եւ զինեալ ռազմավարութեան, թէ արդիւնքը ի՞նչ կ՚ըլլայ, ցոյց պիտի տայ մօտիկ ապագան։ Հետեւաբար, քիչ մը խելք, տարրական գիտակցութիւն եւ տրամաբանելու կարողութիւն ունեցող մարդիկ, շատ դիւրաւ կրնան գաղափար կազմել, փողով եւ թմբուկով, այնքան շռնդալից քարոզութեամբ յայտարարուած եւ բազմաթիւ առիթներով տարփողուած բոլշեւիզմի խաղաղասիրական, կամ երկու հակոտնեայ պետական ձեւերու, դրամատիրական եւ համայնավար վարչաձեւերու խաղաղ համակեցութեան հաւանականութեան մասին։ Բոլշեւիկեան հասկացողութեամբ, խաղաղութիւնը իրականացած կ՚ըլլայ տեւական կերպով այն ժամանակ միայն, երբ բոլշեւիկեան իրաւակարգէն կամ իշխանութենէն զատ, ուրիշ վարչաձեւ կամ իշխանութիւն գոյութիւն չունենար աշխարհի վրայ եւ Խորհրդային Ռուսաստանը դառնար միակ իրաւարարն ու տնօրինողը բազմամիլիոն մարդկութեան ճակատագրին ։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(1 Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Հին Երեւանը ծառազուրկ, ու փոշեթաթախ գաւառական մի քաղաք էր։ Ջոր ու շոգ կլիման խիստ անհրաժեշտ էր դարձնում քաղաքի ծառազարդումն ու կանաչապատումը։ Սակայն այդ կարեւոր գործի վրայ ոչ ոք ուշադրութիւն չէր դարձնում ։ Փողոցներում թագաւորում էր անապատական քամին, որ աւազ ու փոշի էր լցնում անցորդների աչքերը, քիթն ու բերանը ։ Քաղաքային փոքրիկ պողոտան եւ այսպէս կոչուած «Անգլիական այգին» միակ զբօսավայրերն էին, որտեղ ամրան շոգ օրերին քաղաքացիները կարող էին փոքր ի շատէ պաշտպանուել արեւի կիզիչ ճառագայթներից ։

Այն օրից ի վեր երբ ձեռնարկուեց քաղաքների կանաչապատման ու ծաղկապատման գործը, հիմնադրուեցին բազմաթիւ փոքր ու մեծ պուրակներ, յատուկ ուշադրութիւն դարձուեց փողոցների ծառապատմանն ու ծաղկազարդմանը։ Այս աշխատանքն աւելի մեծ ծաւալ ստացաւ 1926 թուականից յետոյ, երբ Երեւանում կազմակերպուեց կանաչապատման հիմնարկութիւնը, որի հիմնական խնդիրը՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը կանաչապատելն ու ծաղկազարդելն էր։

Այդ ժամանակից ի վեր Երեւանի կանաչն ու ծաղիկը այնքան են շատացել, որ այն իրաւամբ պարտէզ – քաղաք է համարւում ։ Այժմ Երեւանի համարեայ բոլոր փողոցների երկու կողմերում բարձրանում են հպարտ սօսիներն ու թեղիները, սօսափում են գնդաձեւ ակասիաներն ու հացիները եւ այլ բազմատեսակ ծառեր, որոնք զով ստուեր են գցում մայթերի վրայ եւ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն կազմում բազմերանգ նորակառոյցների հետ ։

Քաղաքում այժմ գործում են մի քանի տասնեակ զբօսայգիներ։ Ներկայումս քաղաքի բնակչութիւնն ամբողջութեամբ իր հանգիստն ու ժամանակը կարող է անցկացնել այդ բարեկարգ ու գեղեցիկ զբօսավայրերում։ Երեւանցիների ամենասիրելի վայրերն են դարձել յատկապէս Կոմիտասի, Կոմերիտ միութեան, 26 կոմիսարների, Ղուկաս Ղուկասեանի անուան զբօսայգիները, «Յաղթանակ» մեծ այգին։ Երեւանում յատուկ այգիներ են ստեղծուած մանուկների համար, որոնցից նշանաւոր են քաղաքի կենդրոնում գտնուող Կիրովի անուան այգին եւ Հրազդանի ժայռոտ ափերին ծուարած Խ. Աբովեանի անուան զբօսայգին, որտեղ երեխաների համար կառուցուած են մանկական երկաթուղի եւ զուարճալի հանգիստի այլ յարմարութիւններ ։

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն, որ երեք կողմից Երեւանը շրջապատող բլուրների երբեմնի ամայի լանջերն այժմ ամբողջովին պատած են թաւ անտառներով, որոնք զբաղեցնում են հազարից աւելի հեկտար տարածութիւն։ Դրանք նոյնպէս բնակչութեան համար հիանալի զբօսավայրեր են ։

Այժմ մայրաքաղաքի պուրակներում ու այգիներում աճում են գեղեցիկ ծառերը ու թփերի հարիւրաւոր տեսակներ, որոնք բերուել են աշխարհի զանազան ծայրերից եւ ընտելացուել ։

Երեւանում բաւականին զարգացել է նաեւ ծաղկագործութիւնը ։ Բոլոր զբօսայգիներում, փողոցներում ու հրապարակներում մարդու աչքն ուրախացնում են նախշուն ծաղկաշարքերը, որտեղ աճում են գեղեցիկ եւ անուշաբոյր ծաղիկների մի քանի հարիւր տեսակներ ։

Երեւանի զբօսայգիներն ու պուրակները վաղ գարնանից մինչեւ ուշ աշուն լեցուն են բազմազան ու տարբեր հերթի[illegible] ծաղիկներով։ Մայիսին զմրուխտ կանաչի միջից իրենց դողորիկ գլխիկներն են բարձրացնում մարգարտածաղիկն ու մանուշակը, ապա այգիների թփերը վառւում են եղրեւանու եւ յասմիկի պայծառ գոյներով։ Այնուհետեւ ծաղկում են վարդերն ու ծխածաղիկը, ադւենին ու գիշերածինը, որոնք անուշ բուրմունք են տարածում չորս կողմը։

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ներքինապետ Նկան Թէ Հայ · մայր կայսրուհիին բովանդակ վստահութիւնը կը վայելէր։ Այս վերջինն էր, արդարեւ, որ սկիզբները նշմարած էր ներքինիներու շարքին մէջ երիտասարդ որձատուածը եւ հետզհետէ զայն հասցուցած էր ներքինապետի դիրքին։ Ասկէ զատ, Նկան Թէ Հայ դարձած էր մայր կայսրուհիի խորհրդատուն։ Այնպէս որ, ներքինապետին համար շատ ալ դժուար չեղաւ տպաւորել մայր կայսրուհին այն համոզումով թէ՝ եթէ երիտասարդ վեհապետը շարունակէր ինքզինքը բոլորովին յանձնել ալքոլի հաշիշային արբեցուցիչ թմրութեանց եւ հեռու մնար գեղեցիկ սեռին հետ յարաբերութիւն ունենալէ, կայսերական գերդաստանին շարունակութիւնը վտանգի ենթակայ պիտի ըլլար։

Մայր կայսրուհին որոշեց երթալ ու տեսակցիլ իր վեհափառ որդւոյն հետ ։

Մայր ու որդի ունեցան հրատապ խօսակցութիւն մը, որու ընթացքին մայր կայսրուհին խստիւ կշտամբեց կայսրը, առարկելով թէ այս վերջինը բոլորովին լքած էր գահուն կենսական եւ անհրաժեշտ գործերը, եւ հակառակ որ ունէր գեղանի կայսրուհի – կողակից մը եւ նոյնքան գեղանի ու հեշտագրգիռ հարճեր, տակաւին չէր կրցած գահուն պարգեւել ժառանգորդ մը ։

— Կը ձանձրանամ այդ բոլոր կիներու ներկայութենէն, դժգոհեցաւ Հիէն Ֆունկ կայսրը ։

—Ձեր այդ ընթացքով ծաղրանքի կ՚ենթարկէք կայսրութիւնը։ Ամօթ ձեզ, զայրացաւ մայր կայսրուհին ։

Այդ գիշեր իսկ, կայսրը այցելութիւն մը տուաւ իր կողակից – կայսրուհիին, որ իր առաջին կնոջ քոյրն էր։

Յաջորդ գիշեր, միշտ իր մօրը հաճելի թուելու ցանկութեամբ, Հիէն Ֆունկ փափաք յայտնեց իր հարճերէն մէկուն հետ անցընել գիշերը ։

Ներքինապետը աճապարեց իսկոյն դեղին սատափէ շինուած մետալները հասցընել կայսեր ձեռքը։ Եւ այնպէս մը կարգադրեց որ կայսեր ուշադրութիւնը կեդրոնանար այն մետալին վրայ, ուր արձանագրուած էր Եէ Հօ Նօ Լայի անունը ։

Այդպէս ալ եղաւ ։

Եւ այդ գիշեր, քանի մը ներքինիներու ընկերակցութեամբ, Նկան Թէ Հայ գնաց ծանուցանելու մեծ նորութիւնը Եէ Հօ Նօ Լայի, որ յուզուած, այլ սակայն հըպարտ, անմիջապէս սկսաւ պատրաստուիլ կայսեր ներկայանալու ։

Քակեցին իր մազերուն հիւսկէնները, մերկացուցին զայն բոլորովին, վստահ ըլլալու համար որ որեւէ զէնք չէր պահած իր վրայ եւ կամ չունէր որեւէ մահացու թոյն ։

Փաթթեցին գեղանի հարճը շառագոյն եւ մեծ վերարկուի մը մէջ, առաջնորդեցին զայն մինչեւ կայսեր ննջասենեակին դուռը։

Հոն, զանազան անուշահոտ իւղերով օծեցին անոր գեղեցիկ մարմինը, եւ ապա զայն մտցուցին հանգստեան սենեակը, ուր արդէն անկողին էր մտած Երկնից Որդին ։

Հիմա, սենեակին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա, որ գետնամած խոնարհած էր, մինակ կը կը գտնուէր կայսեր հետ ։

Երկար վայրկեաններ սահեցան ։

Այնպէս կը թուէր թէ կայսրը բնաւ ալ չէր նշմարած կուսական ներկայութիւնը իր սեփական ննջասենեակին մէջ ։

Եէ Հօ Նօ Լա, որ միշտ յարգանքով խոնարհած դիրքի մը մէջ էր, պահ մը վերցուց իր գլուխը եւ դիտեց չորս բոլորը ։

Եւ տեսաւ որ, Հիէն Ֆունկ կայսրը, մարած աչքերով, փռուած էր իր մահիճին վրայ, ալքոլէն զգետնուած զինովի մը նման, շրջապատուած զօրաւոր արբեցուցիչ ըմպելիներու պարապ շիշերով։

Հարբած ու դիակի մը նման անկողնին վրայ ինկած կայսեր տեսքը, երիտասարդուհիին հոգիէն վայրկենապէս վանեց այն գրեթէ կրօնական երկիւղած յարգանքը, որ ամէն չինացի կը մտածէր իր վեհապետին նուիրական անձին հանդէպ, անձ մը՝ որ կը ներկայացնէր տասնեակ հազար տարիներու կայսրութիւն մը, որ խորհրդանիշն էր նուիրական գաղափարի մը, որ վերջապէս կը կոչուէր՝ Երկնից Որդին, Երկրի Խարիսխը, Աշխարհի Պորտը ····

Ձերբազատուած բոլոր տեսակի յարգանքի ու երկիւղածութեան կապանքներէն, որոնք զինքը կը կապէին իր կայսեր նուիրական անձին, Եէ Հօ Նօ Լա համարձակօրէն մօտեցաւ արքայական մահիճին ։

Եւ յանկարծ, խօսքը ուղղելով կայսեր պարմանուհին ժպտաշուրթն յարեց ·

— Կրնա՞մ ձերդ վեհափառութեան արտօնութիւնը ունենալ գաւաթ մը խմելու։

Գինովը վայրկեան մը իր կլորակ աչքերով դիտեց խօսակիցը, եւ ապա, լեթոք ծիծաղով մը, գոչեց ·

— Ի՞նչպէս, դուք գոնէ միւսներուն պէս չէք, տխուր, մռայլ, ու պաշտօնական։ Ընկերացէք ինծի, որպէսզի պարպենք սա լեցուն շիշերը ···

Եէ Հօ Նօ Լա վարդի գինիով լեցուց կայսեր բաժակը, ապա իրը, եւ խմեցին միասին ։

(3 Շար·)

Ամռան երկրորդ կէսից հրավառւում են Գէորգինիների ու կաննաների փարթամ, բոցագոյն ծաղիկները, իսկ աշնան վերջին՝ անցորդների ուշադրութիւնն են գրաւում ալ կարմիր եղեսպակներն ու բազմերանգ ոսկեծաղիկները:

Քաղաքացիները իրենց սիրած ծաղիկները կարող են ձեռք բերել Երեւանի նշանաւոր շուկաներում, ուր այդ նպատակի համար առանձնացուած են աչքի ընկնող տեղերը, եւ տասնեակ մեծ ու փոքր խանութներում: Բացի այդ, քաղաքի գլխաւոր փողոցներում դրուած են շարժական թեթեւ կրպակներ, որոնց ետեւ կանգնած սիրունատես աղջիկները անցորդներին վաճառում են բազմատեսակ ծաղիկների գոյնզգոյն փնջիկներ:

Կանաչապատման հիմնարկութիւնը քաղաքի ծաղկանոցների համար տարեկան աճեցնում է հինգ միլիոնից աւելի ծաղկի սածիլներ: Մայրաքաղաքի ծաղկազարդման գործում զգալի դեր է խաղում նաեւ Բուսաբանական այգին, որը հիմնադրուել է 1936 թուականին՝ քաղաքի հիւսիսային կողմի մի ամայի սարահարթում: Այժմ այդտեղ գեղեցիկ ու փարթամ պարտէզ է, ուր աճում են մօտ 1500 տեսակ գեղազարդ ծառեր ու թփեր եւ հազարից աւելի ծաղկատեսակներ, որոնց մեծ մասը բերուել է Խ. Միութեան եւ աշխարհի տարբեր երկրների բուսաբանական այգիներից:

Երեւանցիների կեանքում հետաքրքրութիւն են առաջացնում ծաղկի ցուցահանդէսները, որոնք կազմակերպւում են ամէն տարի ամռանը: Քաղաքի ստուերախիտ պուրակներում ու զբօսայգիներում զանազան կազմակերպութիւններ ու բազմաթիւ ծաղկի սիրահարներ ցուցադրում են իրենց աճեցրած ծաղիկների հարիւրաւոր տեսակներ: Այս տարի Երեւանցիները ձեռնարկել են մի նոր շնորհակալ գործ: Նրանք որոշել են ծաղկազարդել իրենց տների պատուհաններն ու պատշգամբները: Դեռ վաղ գարնանը քաղաքացիներն իրենց պատշգամբներում արկղեր պատրաստեցին, հող լցրին դրանց մէջ ու ծաղիկներ ցանեցին: Այս աշխատանքը արդէն տուել է իր արդիւնքը: Երբ անցնում ես քաղաքի փողոցներում, պատուհաններից ու պատշգամբներից ժպտում են բազմատեսակ ու գոյնզգոյն ծաղիկները: Շատ երկաթավանդակ ու քարաճաղ պատշգամբներում բաղեղը, ցայգածաղիկը եւ վայրի խաղողը բարձրացել սահեցել են փոքրիկ տաղաւարներ՝ աւելի գեղեցկացնելով Երեւանի փառահեղ շէնքերի գեղանկար ճակատները:

Օ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ

Երկու քաղցածներ կը զրուցեն.

— Հրաշալի էին այս ձիթապտուղները: Ես կուտերն ալ կերայ:

— Իրա՞ւ: Կուտ ունէի՞ն, կը հարցնէ երկրորդը:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

■

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ) Բարձրացում ցած աշխատավարձերու.— Այս մարզին մէջ շարժումը թէեւ դանդաղ է, բայց կանոնաւոր, քանի որ 300 րուբլիի ամսավճարը որ որոշուած էր 1956ին (այդ թուականէն առաջ վճարուած սակերուն վերաբերմամբ որեւէ տեղեկութիւն չունինք), նուազագոյն ամսավճարը մինչեւ 1962 թուականը պիտի բարձրանայ 400 – 450 րուբլիի, եւ ապա՝ 500 – 600 րուբլի՝ 1964ին: Բնականաբար ոչ մէկ տուեալ կայ հաստատող թէ ի՞նչ թիւով աշխատաւորներ պիտի օգտուին այս խոստումներէն: Ինչպէս կը հաստատեն պետական շրջանակները, մեծ ճարտարարուեստի աշխատաւորները պիտի չըլլան օգտուողները, այլ անոնք որոնց կը պատահինք ամէն օր եւ ամենուրեք, «աւելածուներ, մանր ծառայողներ, վերելակի սպասարկուներ եւ պանդոկներու սպասեակներ) այսինքն խորհրդային քաղաքացիներէն կարեւոր մաս մը, որ համայնավար կարգերու հաստատումէն ի վեր տակաւին կը սպասէ նիւթական կենսական գոհացումներ:

Ստոյգ է, սակայն, որ բազմաթիւ հաստատութիւններ, առանց սպասելու այս օրինական յաւելման, արդէն սկսած են բարձրացնել իրենց աշխատաւորներու ռոճիկները: Այսպէս է որ, եթէ քիմիական ճարտարարուեստի մարզին մէջ աշխատավարձքերը կառավարութեան որոշումով 12 առ հարիւր յաւելում մը ունեցան, առաջնութիւն մը ունեցող այս ճիւղին զարգացման ի խնդիր, իրենք, այս հաստատութեանց ղեկավարները այդ սակը բարձրացուցին 50էն 60 առ հարիւրի: Ընդհանուր առմամբ այս միջոցով — եւ նոյնպէս ձրի կամ նուազ արժող սպասարկութիւններու հաստատումով — կը խորհին բարձրացնել ապրուստի մակարդակը: Իրականութիւնը այն է, սակայն, որ 1955էն ի վեր ապրուստի գիները նշանակալից կերպով կայուն են մնացած եւ նոյնիսկ ունեցած են թեթեւ բարձրացում մը, եթէ նկատի առնուի օրինակ ալքոլի գինը, որ կրած է մեծ բարձրացում մը՝ 1958ին:

Գ) Նուազեցում չափազանցեալ վարձքերու.— Զինուորականները որոնց առանձնաշնորհեալ ռոճիկները առաջին անգամ անդամահատում մը կրած էին 1956ին, անգամ մը եւս կը թուին ըլլալ նոր շարժումին գլխաւոր զոհերը: Կը նշուի պարագան գնդապետի մը, որուն ռոճիկը 3000էն 2000 րուբլիի էր վերածուած անցեալ տարուան ամռան սկիզբը: Նախարարներու ռոճիկները չափաւորուած են 7000էն 8000 րուբլիի վրայ եւ աւելի նուազ՝ միւս հանրապետութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ: Ընդհակառակն ձեռք չէ զարնուած ակադեմականներու փարթամ ռոճիկներուն, դրամագէտներու եւ արուեստագէտներու վճարուած հէքեաթային գումարներուն, եւ անկասկած երբեք չէ մտածուած զեղչի ենթարկել ճարտարարուեստի բանալին համարուող մեծամեծներուն ռոճիկները: Կը բաւականանան միայն յայտարարելով թէ անոնք «յաւելում պիտի չունենան այլեւս»:

Եւ սակայն, կը թուի թէ արթուն հսկողութիւն պիտի կատարուի այսուհետեւ, որ այս վճարումները ըլլան արժանաւորներու եւ այս շրջանակները այլեւս չկարենան իրենց ուզած ձեւով օգտուիլ պետական միջոցներէն:

Այս առթիւ, իբրեւ օրինակ կարելի է թուել տարւոյն ընթացքին ամէնէն շատ վիճաբանութեան ալիք բարձրացուցած հարցը, բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներու պաշտօնական կառքերուն խնդիրը: Արդարեւ, այս վերջինները իրենց տրամադրութեան տակ դրուած ինքնաշարժերը, որոնց շարժավարները վճարուած են պետական գանձէն, բոլորովին դարձուցած էին իրենց սեփականութիւնը եւ առաւելապէս կը գործածէին իրենց անձնական պէտքերուն: Նախարարական «Զիմ»երը որքան պարոնին տեղափոխութեանց կը ծառայէին, օգտակար կ՚ըլլային նոյնքան եւ աւելի իր տիկնոջ սպասարկութեան: Կիրակի օրերն ալ ամբողջ ընտանիքը կը փոխադրուէր դէպի իր «տաչա»ն, եւ շարժավարին այս ծառայութեանց առ ի վարձատրութիւն պարոնը ստիպուած էր յաճախ աչք գոցել, երբ իր կառավարը նոյն կառքը կը գործածէր «սեւ շուկայի» գործողութեանց համար: Եւ այս բոլորը, անշուշտ, պետական հաստատութեանց կողմէ հայթայթուած վառելանիւթով ...

Մասնաւոր ջանք կը թափուի այս կացութեան վերջ տալու համար եւ այս առթիւ բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ (ի բաց առեալ Կեդր. Կոմիտէի անդամները եւ նախարարները) հրաւիրուած են հիմա սովորական թաքսիներու միջոցաւ կատարել իրենց տեղափոխութիւնները եւ կամ ունենալ իրենց անձնական կառքերը:

Ձեռք առնուած տնտեսական կարգադրութիւններու կարգին, ջանք կը թափուի նոյնպէս զարկ տալու անձնական սեփականութիւններու դէմ բարոյական ճնշումի մը: Առանց որ արգիլուած ըլլայ սեփականատէրը ըլլալու «տաչա»ի մը կամ մէկէ աւելի կառքերու, պայքար կը մղուի [illegible] հեռու եղող սեփականատիրութեան մտայնութեան դէմ: Այս պարագային եւս, խնդրոյ առարկայ անձերը կը թուի թէ միշտ ալ չեն կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ իրենց յանցանքը, ինչ որ կը վկայէ հետեւեալ յատկանշական խորհրդածութիւնը հանգստեան կոչուած՝ եւ «տաչա»ի սեփականատէր զօրավարի մը, ուղղուած «Լիթերաթուրնայա Կազեթա»ի մէկ թղթակցին, որ յարձակած էր ամէն կարգի «աւարարու»ներու վրայ. — «Ժողովուրդը կարդալով ձեր գրութիւնները, մատնացոյց պիտի ընէ մեր հողերը եւ պիտի ըսէ՝ «Ահա նոր փոմփէշչիքները» (հողատէրերը):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԵԼՃԻԱՅԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

●

Լրացնելով ձեր հրատարակած տեղեկութիւնները մեր գաղութին մասին (Յառաջ, Յունուար 8), կ՚ուզէինք նաեւ ձեր ուշադրութեան յանձնել որ Պրիւքսէլի մէջ, 2 տարիէ ի վեր «Պրիւքսէլի Հայ Երիտասարդական Ակումբ» մը կազմուած է, 200 երիտասարդներով:

Այս ակումբը որուն կոմիտէին նախագահութիւնը կ՚ապահովէ Պ. Էտի Էմիրզեան մօտէն կը հետաքրքրուի բոլոր հայկական հարցերով: 1959ի ընթացքին, մշակութային եւ գեղարուեստական բնոյթ ունեցող զանազան հաւաքոյթներ կազմակերպած է:

Այս Միութեան նախաձեռնութեամբ պելժ «Էքսփլորասիոն տիւ Մոնտ» Փետր. 10ին եւ 1200 հոգիի ներկայութեան դասախօսութիւն մը կազմակերպած է ուր Պ. Էդուար Իւթիւճեան պիտի խօսի «Հայաստանի յուշարձաններու եւ արուեստին մասին»:

Միւս կողմէ Փետրուար 7ին ակումբին նորակազմ երգչախումբին մասնակցութեամբ, պատարագ մը պիտի մատուցուի Սերովբէ եպիսկոպոս Մանուկեանի կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Յունուար ութին տեղական թերթերը, արձագանգ եղան աշխատանքի արկածի մը որ պատահած էր Փորթ տ'Իթալի, Պուլվար Մասենայի վրայ: Երկյարկանի կառատուն մը կը փլցուէր, բայց շէնքին մէկ մասը յանկարծ փլելով իր տակ թաղեց եօթը բանուորներ: Շուտով օգնութեան կը փութան եւ փլատակներէն դուրս կը հանեն արկածեալները, երկուքը ծանրապէս վիրաւորուած:

Այս ծանր վիրաւորներէն մէկն էր հայ երիտասարդ մը, Արտաշէս Գրիգորեան, 33 տարեկան, ամուսնացած, երեք անչափահաս զաւակներու հայր: Հէգ երիտասարդը անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուի, բայց հիւանդանոց չհասած կը մեռնի, խոր սուգի մէջ թողլով ընտանիքը եւ հայրենակիցները:

Տասներկու օր իր մարմինը դիակնարան մնալէ ետք, Յունուար 20ին կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը, ընկերներու եւ հայրենակիցներու հոծ բազմութեամբ:

Օտար հողը թեթեւ գայ վրադ սիրելի Արտաշէս

Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Բայց, հազիւ ձայնը դադրած, հեկեկանք մը կոկորդը կը խեղդէր, թեւերը անճրկած վար կ՚իյնային, արցունքները կոպերուն տակ կը խուժէին, ու ան, յուսահատ, չորս կողմը դիտելով, փնտռելով այն անկիւնը, որ Սոֆիին սիրական անկիւնն էր. հոն կը վազէր, վար կ՚իյնար, դէմքը գետինին կը քսկոտէր՝ զսպուած հեծիւններով, ձեռքերովը տախտակները ճանկռտելէն, եւ երբ այս տագնապը անցնէր, հանդարտօրէն, երկիւղածօրէն, ծնրադրելով, երկրպագելով իր պաշտեցեալին բացակայ պատկերին առջեւ, պագնելով տախտակամածը զոր ան իր մերկ ոտքերովը շօշափած էր, երկննալով մինչեւ պատերը, որոնց անշուշտ կրթնած էր ան, համբուրելու հատուրտալու համար զանոնք յիմարօրէն, շնչասպառ, մարմնադողդոջ:

Սէրը՝ սուր ցաւ մը եղաւ այլեւս, անոր առարկային անհետացումէն սաստկանալով:

Առաջները, զանիկա իր մօտը, իրմէ քայլ մը անդին ունենալու գաղափարը վերջին բայց նշուլագեղ յոյսով մը կ՚օրօրէր իր երեւակայութիւնը: Սէրը ներշնչումներ պիտի տար իրեն, ասպետական վսեմ շարժումներու պիտի մղէր, որոնք աղջկան խեռութիւնը պիտի ջախջախէին, անոր սիրտն ու հոգին կապտելով, թովելով:

Բայց հիմա վերջնականապէս վերջացած էր ամէն յոյս: Այդ բարձրութեան վրայէն, ուր հիմա ելած էր ան, պիտի գիջանէ՞ր այլեւս վար նայիլ, այդ աննշան տղուն, որուն միակ մեծութիւնը իր սիրոյ մեծութիւնն էր, այն անսահման պաշտամունքը զոր ունէր անոր համար:

Քանի մը անգամ, փողոցը, հանդիպեցաւ տոքթոր Մարկոսեանին: Անոր բարձր ու շքեղ հասակը, խիստ ու մոգիչ նայուածքը, անոր հանդերձանքին պերճութիւնը, հարուստ ու բարձրատոհմ մարդու հովը իր քալուածքին ու շարժուածքին մէջ, բոլոր այս բաները զորս ինք, հէք Համբիկը չունէր, ափիբերան ըրին զինքը: Այդ ամէն հրապոյրներուն քով ինք կ՚անհետանար, կը ջնջուէր:

Եւ տարիկա, հաւանօրէն, գոնէ ինչպէս որ իր հոտառու սիրահարի բնազդը կ՚ըսէր իրեն, իր հակառակորդն էր, իր սիրոյ մրցակիցը: Եւ գլխիկոր, ցնորած, շմորած, ձկնորս Թումիկին տղան կը քալէր, մրմռալով.

— Տոքթոր, ամիրա...հը, ամիրա, տոքթոր ...

Իր յուսահատութիւնը, զոր այլեւս չկրցաւ պարտկել, սկսաւ քիչ քիչ ակներեւ ըլլալ: Նախ մայրը, որուն արդէն շատոնցուընէ մտահոգութիւն կուտային զաւկին տարօրինակութիւնները, հակառակ անոր բողոքներուն եւ ուրացումներուն, համոզուեցաւ թէ ցաւ մը կը հեբինէր իր զաւկին, կեանքը: Քանի մը անգամ փորձեց, լալով հառաչելով, պրպտել անոր հոգին, հասկնալով այդ սպաննող վիշտին, յուսահատութեան շարժառիթը:

— Զաւակս, աէրտ մը ունիս, չըսե՞ս, ի՞նչ է, քի տէրման մը կտնամ... ճանս ճիյէրս:

— Բան չունիմ, մայրիկ, օֆ, բան չունիմ ըսինք ... դո՞ւն ինչ էտեւէս ինկեր ես, բան գործ չունի՞ս, կը հեստէր տղան, երեսը մօրմէն դարձնելով:

— Ունիս, ունիս, զաւակս, օրէ օր սիւզիւլմիշ կ՚ըլլաս կոր, սա նայէ, ըռէնկ չէ մնացեր էրեսդ ... աճապա հէքիմի՞ մը երթաս:

— Երկան կ՚ըսես կոր ...

— Ամա՜ն, զաւակս, սա տոքթոր Մարկոսեանը շատ մէյթ կ՚ըսեն կոր, աճապա մէյ մը էյլաս իրե՞ն էրթաս, բէքի տիխաթը կը նայի եղեր... չէ մըսեր, զաւակս, աման՜ տանիմ քեզի ...

Այս անունը լսելուն՝ Համբիկի աչքէն կայծեր թռան, եւ յեղակարծ շառագունում մը պատեց այտերը: Ու երկնցաւ պարտէզին հեռուները, խուլ անսահմանութեան նետելու իր վիշտն ու զայրոյթը, զոր մարդկային բան մը կարող չէր հանդարտեցնել:

Երթալով, այլեւս իրեն համար, իր սիրային մոլեգին, խելացնոր թափերուն յագեցմանը համար սովորական բան մը դարձաւ՝ այդ սենեակին մէջ փակուիլ, հեռացած աղջկան ստուերին հետ խօսիլ, հեծել, մռնչել:

Ահաւոր եւ տիրական պէտք մը ծագեցաւ իր մէջ անպատճառ տեսնել Սոֆին, տեսնել անոր աչուըներուն մեղուշ ու ժպտուն թովանքը, դէմքին մոլիչ գծագրութիւնը, հասակին նուրբ ու նազելի վէտվէտումը, ու այդ չքնաղ, պաշտելի ամբողջութիւնը վերջապէս, որուն թովչութիւնը այնքան աւելի կ՚աճէր. կը սաստկանար որքան անիկա չարունակէր անյայտ մնալ դիցաբանական խորհրդաւոր լուսապսակով մը փչփչանքուած:

Մութ գիշերներ, սկսաւ յածիլ ամիրային տան շուրջը, անոր մեծակերտ մութ զանգուածին թափանցելու, բաց մնացած փեղկի մը խորհուրդին մէջէն անոր ըստուերը տեսնելու յամառ սփոփանքին համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

վրայ Ֆրանսացիք զինուորական կայան հաստատած են մեր հողին այդ մասին վրայ: Մեր երկիրը ծախու չէ: «Կը սպասենք — աւելցուցած է ան — մինչեւ փետրուար 8, (Սաքիէթ – Սիտի – Եուսուֆի ռմբակոծման տարեդարձը) խաղաղ միջոցներով եւ իրարհասկացողութեամբ կարգադրելու համար պարպումի հարցը, այլապէս պիտի սկսինք յամառ պայքար մը»:

Անդրադառնալով Պուրկիպայի երկու ճառերուն, արտասանուած մէկ օրուան ընթացքին, առաւօտեան թերթերէն՝ «Ֆիկառօ» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ — «Անսպասելի կերպով Պիզէրթի պարպումի հարցը կապելով Քէկանի (Սահարա) հիւլէական ռումբի փորձին հետ, Պուրկիպա, անտարակոյս ուզեց օգտուիլ հոգեբանական նպաստաւոր եւ պատեհ առիթէ մը: Արդարեւ՝ այս օրերուն Թունուզ հաւաքուած են Ափրիկէի ժողովուրդներու ներկայացուցիչները ինչպէս եւ 300է աւելի միջազգային դէտեր»:

Միւս կողմէն «Ֆիկառօ»յի Թունուզի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Յունուար 2ին, տեղւոյն ֆրանս. դեսպանը տեսակցած է Թունուզցի պետական երկու անձնաւորութիւններու հետ եւ այդ տեսակցութիւնը «բուռն վէճով» մը վերջացած է:

Շատ հաւանական է որ Թունուզի նախագահին ճառը նոր բարդութեանց դուռ բանայ:

× Ափրիկէի ժողովուրդներու համագումարի բացման առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են Խրուշչեւ եւ Չու Էն Լայ:

Խրուշչեւ իր հեռագրին մէջ ի միջի այլոց կ'ըսէ — «Ափրիկէի ժողովուրդները՝ յանձին Խ. Միութեան սրտցաւ եւ այլասէր բարեկամ մը ունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ժամուլի ասուլիսին՝ անդրադառնալով այն մտավախութեանց որ Միացեալ Նահանգները ետ մնալու վրայ են «անզինութեան մրցակցութեան» մէջ եւ այս ձեւով անխուսափելիօրէն երկրորդական ուժ մը պիտի դառնան, առաջնութիւնը ձգելով Խ. Միութեան՝ հաւաստիացուցած է թէ իրենք եւս մեծ եւ նշանակալի նուաճումներ արձանագրած են այս մարզին մէջ, «սակայն — աւելցուցած է Այք — «փողոցի մարդը տպաւորուած է Սպուտնիկներու յաջողութիւնէն մոռնալով որ մենք եւս համարժէք կարեւորութեամբ յաջողութիւններ արձանագրեցինք: Ինչ կը վերաբերի Մ. Նահանգներու պաշտպանողական ուժին, ամէն ոք կրնայ վստահ ըլլալ որ «ունինք անհրաժեշտը ճզմելու համար որեւէ յարձակում»:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, սրտի տագնապէ մեռած է ծանօթ դիւզնիչ՝ Տոքթ. Փոլ: Ցայտնի օրէնսդէտ, 1905էն ի վեր դիազննած է մօտ 140.000 դիակներ: Ծնած էր 1879ին Պուլոներ Սիւր Մէր: Իր դիազննած մարմիններուն մէջ եղած են ժան Ժոռէս, Լանտրիւ, Սթավիսքի, Նախագահ Փ. Տումէր եւ Փ. Լաւալ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ մեծ շուքով եւ հանդիսութիւններով տօնած է իրանկախութեան եւ հանրապետութեան հռչակման 10րդ տարեդարձը: Նոր Տէլհիի մէջ հնդկական ցամաքի, օդի եւ ծովի ուժերը տողանցած են:

Պ. Անդրէաս Ակինեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ (Ժան) Ակինեան եւ զաւակները, Օր. Անժէլ Ակինեան, Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան (Վիէննա), Հ. Պետրոս Վ. Ալաճաճեան (Երուսաղէմ), Փէթրոյեան եւ Սրապեան ընտանիքները ցաւով սրտի կը ծանուցանեն մահը իրենց զոքանչին, մեծ մօր, ազգականին եւ խնամիին,

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՓԷԶԷՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Այտինեան)

որ հանգեաւ ի Տէր, զօրացած եկեղեցւոյ Ս. խորհուրդներով, 91 տարեկան հասակին, ամսոյս 19ին, յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 21ին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

''ՅԱՌԱՋ'' ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Պրիւքսէլէն Օր. Սիլվիան Մանուկեան կը վերանորոգէ իր հօրը՝ Յովհաննէս Մանուկեանի տարեկան բաժանորդագրութիւնը (Տէօրին):

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին կողմէ:

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or

Place de la République

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ:

Կիրակի (31 Յունուար), ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին:

Կը ներկայացուի Ցիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով: Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկական զաւեշտ:

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի հայրենակիցները:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի,

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան:

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի): Ապրիլ 17ին

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — VENDREDI 29 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8709 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4510

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ

Այս մոգական բառը հրապարակ նետեց Զօր. տը Կոլ՝ իբրեւ միակ միջոց բանաւոր լուծում մը տալու Ալժերիոյ ցաւոտ խնդրին :

Ինքնորոշո՛ւմ : Նախագահ Ուիլսընի ծանօթ 14 կէտերէն ամէնէն կարեւորը, որ այնքան ի պատուի էր համաշխարհային առաջին պատերազմի վաղորդայնին :

Աշխարհակալներու տիրապետութեան ենթակայ բազմաթիւ փոքր ազգեր Միացեալ Նահանգներու բարեսիրտ ու պատուական նախագահին քարոզած այդ ժողովրդավարական սկզբունքը իբրեւ հիմ կ'օգտագործէին՝ օտար լուծէ ազատելու եւ ինքնորոշման ճամբով իրենց ճակատագիրը տնօրինելու համար :

Ազգայնական շարժումը քառասուն տարիէ ի վեր հսկայական նուաճումներ արձանագրեց ամբողջ աշխարհի մէջ : Միայն բոլշեւիկեան բռնակալութիւնն է, որ սանձ դրաւ այդ շարժումին եւ իր աշխարհակալական լուծին ենթարկեց բազմաթիւ ժողովուրդներ, որոնցմէ շատեր դարերով ազատ ու անկախ կ'ապրէին, ոմանք ալ նոր էին ազատագրուած :

Ասիոյ եւ Ափրիկէի անսահման տարածութեանց վրայ ապրող ամէն գոյնի ցեղեր հեռ վարակուեցան ազգայնական ոգիով, մասնաւորապէս Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ : Անոնցմէ շատեր արդէն ինքնորոշման իրաւունքով տիրացան անկախութեան, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու յանուն ազատութեան : Անոնց ազգային դրօշը այսօր կը ծածանի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պալատին առջեւ : Ուրիշներ խաղաղ բանակցութեանց ճամբով յաջողեցան անկախութիւն ստանալ .

Տարբեր ուղղութեան մը հետեւեցան Ալժերիոյ արաբ ազգայնականները, որոնք 1954 Նոյեմբերէն ի վեր ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցած են այն երկրին դէմ, որ 130 տարիէ ի վեր այնքան զոհողութիւններ էր ըրած իրենց համար :

Չորրորդ Հանրապետութեան իրերայաջորդ կառավարութիւնները չկրցան բանաւոր լուծում մը գտնել՝ վերջ տալու համար արիւնահեղութեան :

1958 Մայիս 13ի շարժումը պոռթկում մըն էր օրուան իշխանութեան դէմ : Բանակը կ'ուզէր բան մը փոխել՝ յոյսը դրած Զօրավար տը Կոլի վրայ, որ 1940 Յունիսի բախտորոշ օրերուն հրապարակ իջած էր՝ իբրեւ մարմնացումը Ֆրանսայի ապրելու եւ տոկալու կամքին :

Զօրավարը հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց Սահմանադրութեան մէջ, ապահովելով գործադիր իշխանութեան կայունութիւնը : Հիմը դրաւ Համասրակապետութեան, հնարաւորութիւն տալով գաղթավայրերու ժողովուրդներուն՝ ինքնորոշման գիծով հասնելու անկախութեան :

Հետեւողական իր գծած քաղաքականութեան, ինքնորոշման իրաւունք տուաւ նաեւ Ալժերիացիներուն :

Իշխանութեան գլուխ գալու առաջին օրէն իր միակ մտահոգութիւնն եղաւ վերջ տալ Ալժերիոյ կռիւներուն, որոնք նիւթական ու մարդկային այնքան մեծ զոհողութիւններ կը պարտադրեն Ֆրանսայի :

Ամբողջ աշխարհ համակրանքով կ'ողջունէ զօրավարին արդարամիտ քաղաքականութիւնը եւ կ'այպանէ այն տարրերը, որոնք այս ճակատագրական օրերուն զէնքի փարելով՝ կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ Ալժերիոյ հարցին բարւոք լուծման :

Աշխարհի մէջ տեւական խաղաղութիւն ապահովելու միակ բանաւոր միջոցն է ինքնորոշումը — բոլոր ազգերու համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՎՃՌԱԾ Է ՏԵՂԻ ՉՏԱԼ

ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՋԻՆՈՒԻԼ

•

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Ինչպէս կ'երեւի Վարչապետ Տըպրէի յայտարարութիւնը ոչ մէկձեւով կրցած է հանդարտեցնել Ալժերիոյ ապստամբական շարժումին ղեկավարները : Երեքշաբթի իրիկուն Օրթիզ կը յայտարարէր .— « Վրդովուած զարմանքով մըն է որ կարդացինք Պ. Տըպրէի յայտարարութիւնը : Ալժերիան ընդմիշտ Ֆրանսական գաւառ մըն է » : Երեքշաբթի իրիկուն Ֆրանսական ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Լաքայառ եւ Օրթիզ կը տեսնուէին Զօր. Շալի հետ, Չորեքշաբթի օր սակայն պաշտօնական շրջանակները ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէին այս տեսակցութենէն :

Փարիզի մէջ Չորեքշաբթի ամբողջ օրը Զօր. տը Կոլ կը շարունակէր իր խորհրդակցութիւնները եւ Նախարարաց արտակարգ նիստ մը կը գումարէր նոյն իրիկունը : Տեղական մամուլը դիտել կու տայ թէ Ալժէէն վերադարձին Տըպրէի բերած լուրերը մտահոգած են կառավարութիւնը եւ հանրապետութեան նախագահը : Այս վերջինը Չորեքշաբթի առտու կ'ընդունէր Սահմանադրական Խորհուրդին Նախագահը, ապա Զօլ. Էլի սպայակոյտի ընդհ. հրամանատարը եւ Փարիզի ոստիկանապետը : Զօր. տը Կոլ վճռած է տեղի չտալ, ինչպէս յայտնեց նաեւ մառէշալ Ժուէնին, հակառակ այս վերջինին փորձերուն, համոզելու համար տը Կոլը որ հրաժարի ինքնորոշումէն : Մառէշալ Ժուէնի տեսակէտը յստակ է .— ինքնորոշման իրաւունք տալով Ալժերիոյ, Զօր. տը Կոլ դրժած է սահմանադրութիւնը քանի որ Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին « Այո» պատասխանելով Ալժերիան ընդունած է Ֆրանսական մնալ : Կրկին խնդրոյ առարկայ ընելով Ալժերիոյ ճակատագիրը տը Կոլ իր դէմ հանած է բոլոր անոնք որոնք իրեն հետ եղած էին կարծելով թէ տը Կոլ «Ֆրանսական Ալժերիայի» կողմնակից է : Ժուէն զգուշացուց Սէն Սիրի իր նախկին ընկերը ծայրայեղ միջացներու դիմելէ ապստամբական շարժումին առաջքն առնելու համար : Մառէշալը ըսաւ նաեւ թէ կրնայ հրապարակով դիրք ճշդել : Տը Կոլ իր կարգին բացատրեց մառէշալին թէ ինչու չի կրնար տեղի տալ : — Ֆրանսան ինչպէս նաեւ ինքը կը կորսնցնեն իրենց միջազգային վարկը եւ բարոյական այն առաւելութիւնը զոր ինքնորոշման քաղաքականութիւնը ապահոված էր տը Կոլին աշխարհի մէջ : Երկու զինուորականները իրարմէ բաժնուեցան ամէն մէկը մնալով իր դիրքին վրայ :

Նախարարաց արտակարգ նիստին վաղորդայնին հրատարակուած զեկոյցը շատ կարճ է եւ տեղեկատուութեանց նախարարը ոչ մէկ բան աւելցուցած է, ճշդած է միայն թէ ոչ մէկ հրաժարում կայ դահլիճին մէջ : Ծանօթ է որ օրուան զրոյցներուն կարգին խօսուած էր վարչապետ Տըպրէի հրաժարման մասին :

Կ'ըսուէր նաեւ թէ տը Կոլ պիտի գործածէ Սահմանադրութեան թիւ 16 յօդուածը (խորհրդակցելէ ետք երկու ժողովներու եւ սահմանադրական խորհուրդին նախագահներուն հետ, տը Կոլ բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ այդ արտակարգ լիազօրութեան շրջանին խորհրդարանը չի կրնար լուծուիլ) : Տը Կոլ մինչ որոշած է ժողովուրդին խօսիլ Ուրբաթ օր եւ Ալժէ երթալ Փետրուար 5ին :

Եթէ բացառիկ լիազօրութիւններ առնէ, հաւանաբար ուրբաթ օր յայտնէ ժողովուրդին : Չորեքշաբթի օր Ընդհ. Պատուիրակը՝ Տըլուվրիէ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով . — « Իբրեւ Ներկայացուցիչը Պետութեան հեղինակութեան, ի՞նչպէս չմեղադրել ընդդրկուած դիրքին ձեւերը եւ հետեւանքները : Ո՞րոնք են վտանգները : Շատ մեծ են բոլորդ ալ գիտէք : Ոչ ոք կ'ուզէ Մայր Երկրէն անջատուիլ, բայց կրնայ պատահիլ Վարչաձեւին տագնապը, հոս ոչ ոք կ'ուզէ, բայց կրնայ պատահիլ : Եւ այս բոլորին ծայրը, ի՞նչ, Ալժերիոյ կորուստը : Օրինական կապն եմ մայր երկրի եւ հոս տեղի միջեւ, բայց հաւատացէք, անձնական կապ մընալ եմ հոս տեղի եւ Մայր երկրի միջեւ, ձեր եւ այնտեղի մեր հայրենակիցներուն միջեւ : Այս բոլորին համար է որ թախանձագին կը խնդրեմ որ ոչ մէկ բան ընէք որ վտանգէ հայրենիքին ապագան : Ոչ մէկ բան կորսուած է :Վերջ տուէք գործադուլին եւ գործը վերսկսեցէք » :

Բանակներու նախարար Զօր. Շալ, նոյն օրը ձանյասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Ալժէէ կայանէն. — « Այս ցաւալի օրերէն ետք, պէտք է կացութիւնը պարզել որպէսզի չկրկնուի, բանակը երկար համբերեց : Ֆրանսական այս բանակը կ'ուզէ պահպանել իր միասնականութիւնը : Պետութեան բանակն է : Ֆրանսայի բանակն է : Հինգ տարի է հոս կը կռուի, Մայր երկրի մարդոց հետ : Պիտի շարունակէ կռուիլ որպէսզի Ալժերիան վերջնականապէս Ֆրանսական մնայ, իր մղած պայքարը ուրիշ իմաստ չի կրնար ունենալ» :

Ֆրանսայի կուսակցական կազմակերպութիւնները հաւատարիմ կը մնան տը Կոլի քաղաքականութեան : Ընկերվարականներու տնօրէն – կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց առաջարկելով որ տը Կոլ հանրաքուէի դիմէ եւ ժողովուրդը արտայայտուի ինքնորոշման մասին :

Անկախները (Սէնի շրջանի) բանաձեւ մը քուէարկեցին շեշտելով թէ հաւատարիմ կը մնան Ֆրանսական Ալժերիոյ, կը խոնարհին անոնց առջեւ, որոնք ինկան այս գաղափարին համար եւ իրենց համախոհութիւնը կը յայտնեն անոնց որոնք կը կռուին Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսացի մնալու համար այդ Ֆրանսական հողին վրայ .

Ընդհանուր ձեւով բոլորը կ'ուզեն որ յարգուին հանրապետական սկզբունքները :

× Հինգ շաբաթաթերթեր .— Ֆրանս - Օպսերվաթէօր, Ասփէ տը լա Ֆրանս, Ռիվառօլ, Լա Վուա Քոմիւնիսթ, եւ Շառիվառիի վերջին թիւերը գրաւուեցան :

× Յայտարարութիւն մը ընելով Թունուզի ձայնասփիւռէն, Ֆերհաթ Ապպաս ըսաւ .— « Խաղաղութեան համար, երկուք պէտք է ըլլալ : Միայն մեր կամքը չի բաւեր : Ծայրայեղներու ըմբոստութենէն ետք, ի՞նչպէս Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ լիազօր խօսակից մը ներկայացնել » :

× Մոսթականեմի մէջ մահմետականները հակացոյց մը ըրած են, տը Կոլին իրենց հաւատարմութիւնը ցոյց տալով :

Ալժէի երեսփոխան Մուսթաֆա Շէյհա յայտարարեց թէ մահմետականները տը Կոլի ետին են :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք միջազգային կարծիքը կը յուսայ թէ տը Կոլ տէր պիտի մնայ կացութեան : Միջազգային քաղաքական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆ — Պաշտօնական եւ խորհրդարանական շրջանակները սկսած են կասկածիլ տը Կոլի վարչաձեւին կայունութեան վրայ : «Նիւզ Քրոնիքըլ»ի համար տը Կոլ կորսնցնելու վրայ է Ալժէի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՐԻԽԻ մէջ, 64 տարեկանին, մեռած է ծանօթ դաշնակահար եւ խմբավար՝ Էտուին Ֆիշըր : Հանգուցեալը ծնած էր Պալ, 1888ին : Ճաճախելէ ետք Աթէնքի եւ Պերլինի երաժշտանոցները, մինչեւ իր կեանքի վախճանին մերթ սարքած էր դաշնակի ունկնդրութիւններ ու մերթ ղեկավարած համանուագներ : Երաժշտական աշխարհը յանձին Էտուին Ֆիշըրի կը կորսնցնէ վարպետ եւ տաղանդաւոր դաշնակահար խմբավար մը :

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ն. Խրուշչեւ Հնդկաստան պիտի այցելէ Փետրուար 11ին, ուր պիտի մնայ մինչեւ 16, հուսկ ապա պիտի մեկնի՝ Պիրմանիա, Ճաքարթա, եւ վերջապէս վերադարձի իր ճամբուն՝ պիտի հանդիպի Աֆղանիստան :

ՅԱՏՈՒԿ հրամանագրով մը, լոյս տեսած Մոսկուայի մէջ, Խ. Միութիւնը կը հրաւիրէ 1.200.000 նոր արձակուած կարմիր բանակի սպաներն ու զինուորները որ իրենց ընտանիքներով հաստատուին Սիպերիա : Քաջալերելու համար գաղթը վեց հարիւր րուբլիի պարգեւ հաստատուած է :

կռիւը : Նոյն թերթին մէջ «Արդեօ՞ք տը Կոլի վերջն է» խորագրին տակ ծանօթ լրագրող Քեմըրն կը գրէ .— « Տը Կոլին յուսախաբութիւնը դառն է եւ խոր : Պետութեան ղեկավարն է եւ ժողովուրդը դաւաճանեց իրեն, Զօրավար է եւ բանակը իր կողքին չէ» :

Գահպանողական « Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի համար տը Կոլի վարչաձեւին երկու հիմերը վերջերս խախտած են : Առաջինը Փինէի մեկնումով, երկրորդը ալժերիական քաղաքականութեամբ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ .— Ամերիկացիները շատ մտահոգ են Ալժերիոյ վերջին դէպքերէն : Աւելի զօրաւոր կը կարծէին տը Կոլի դիրքը եւ կը զարմանան, ինչպէս շատ ուրիշներ, թէ ապստամբները այդքան դիւրութեամբ կը զինուին եւ իշխանութիւնները որեւէ ձեւով արգելք չեն հանդիսանար անոնց գործունէութեան : Ազատական «Նիւ Եորք Փոստ» վստահ է թէ Զօր. տը Կոլ իր հեղինակութեամբ եւ միապետական ոճով գիտէ որ Ալժերիան չի կրնար աշխարհակալութեան կղզի մը մնալ Ափրիկեան ազգայնականութեան ծաւալման մէջ : Վեց տարուան թափուած արիւնը այդ կ'ապացուցանէ : Նիւ Եորքի «Ուոլ Սթրիթ» թերթը կը գրէ . — «Եթէ Ֆրանսան փորձէ բռնի ուժով Ալժերիան պահել, կը կորսնցնէ կռիւը, յետ պատերազմեան տարիներու դասն է այդ : Նոյն իսկ եթէ Ալժերիան Ֆրանսայէն ազատելով աւելի լաւ կացութեան մը մէջ չըլլայ, Ֆրանսան անտարակոյս աւելի լաւ կացութեան մէջ կ'ըլլայ ազատելով Ալժերիոյ պատերազմէն :

Վեց տարուան կորսուած արիւնը բաւարար կորուստ մըն է անխուսափելիին դէմ կռիւին մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱ .— Խորհրդային ձայնասփիւռին համար եթէ բանակը ուզէր անմիջապէս կրնար ճզմել «Ալժերիոյ ֆաշիստ կազմակերպութիւնները » :

ԳԱՀԻՐԷ .— «Կազէթ Էժիփսիէն»ը իր վստահութիւնը կը յայտնէ տը Կոլին, որուն «հեղինակութիւնը մեծ է եւ քաղաքականութիւնը իմաստուն» : Առաջին անգամն է որ եգիպտական թերթ մը կը ջատագովէ Նախագահ տը Կոլը :

ԻՏԱԼԻԱ .— Հռոմի չափաւորական «Իլ Մեսսաճեռօ» դիտել կու տայ թէ Տըպրէի վարանոտ շեշտը կ'ապացուցանէ կառավարութեան չփոթ վիճակը :

ՍՊԱՆԻԱ .— Մատրիտի կաթողիկէ Եա թերթը համոզուած է որ Ալժէի ծայրայեղներու պարտութիւնըժամերու հարց է :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԽԵԼԱԳԱՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Տարբեր հայեցակէտով կարելի չէ բացատրել Սովետներու քաղաքական նպատակները, որ այնքան հետեւողական կերպով կը հետապնդուի տասնամեակներէ ի վեր, աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, եւ իրենց տրամադրութեան տակ եղած ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով։ Ներկայ քաղաքական խառնակ եւ լարուած կացութիւնը, որուն իրական եւ միակ պատասխանատուն պէտք է նկատել բոլշեւիզմի վարիչները կամ Կրեմլինի այսօրուան իշխանաւորները, բաւական խօսուն փաստեր կը ներկայացնէ այս տեսակէտով։ Ահաւասիկ, աւելի քան 15 տարի կ՚ընէ՝ որ երկրորդ աշխարհամարտը իբր թէ վերջացած է. Վերջացած այն իմաստով միայն, որ գործնականին մէջ, կամ ռազմադաշտերուն վրայ, թնդանօթներն ու այլ կարգի հրանօթները դադրած են գոռալէ եւ աւերածութիւն ու մահ սփռելէ իրենց շուրջ։ Սակայն, պատերազմէն 15 տարի ետքն ալ, իրական խաղաղութիւնը կը բացակայի աշխարհէն, եւ խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը, այսօր, կրկին անգամ կ՚ապրի նոր պատերազմի մը մղձաւանջին տակ, որ, ըստ մասնագէտներու վկայութեան, իր կործանարար հետեւանքներով՝ աւելի ահարկու պիտի ըլլայ մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան համար, քան նախորդ երկու աշխարհամարտերը։

Ճիշդ է, որ իրական կամ «տաք» պատերազմը դադրած է ռազմաճակատներուն վրայ, եւ մարդկութիւնը համեմատաբար ազատ շունչ կը քաշէ։ Սակայն եւ այնպէս, պատերազմը կը շարունակուի ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան, միայն անուն եւ կերպարանք փոխելով։ Երէկ, զինեալ բանակներն էին՝ իրենց մահասփիւռ զէնքերով եւ մեքենական կազմածներով, յարաճուն շարժման մէջ դրուած ցամաքի եւ ծովի վրայ՝ ինչպէս նաեւ օդին մէջ։ Իսկ այսօր, երեւութական եւ խաբուսիկ խաղաղութեան մը պիտակին տակ, բոլշեւիզմի վարիչներն ու քարոզիչները, մամուլով, անթելով, հեռատեսիլով, եւ պայթուցիկ ճառերով, ինչպէս նաեւ՝ մութին մէջ գործող լրտեսական ահարկու ցանցերով, օգտագործելով դիւանագիտական բոլոր միջոցները, «պաղ» պատերազմ կամ ջղամարտ կը մղեն ազատ աշխարհի կամ արեւմտեան պետութիւններու դէմ, ամէն օր նոր խնդիր մը յարուցանելով, նոր պահանջ մը մէջտեղ դնելով, կամ, նոր դժուարութիւն մը ստեղծելով խաղաղութեան ճամբուն վրայ, ջանալով միտքերու մէջ շփոթ ստեղծել ազատ աշխարհի հանրային կարծիքը մոլորեցնել, շարունակական խառնակութիւններով եւ լարուած դրութեան մէջ պահելով ազատ աշխարհի հանրային կարծիքը, միամիտ զանգուածներու մէջ գրգռութիւններ կը սերմանեն արեւմտեան ժողովրդավար կառավարութեանց դէմ, հոգեբանօրէն օգտագործելով բոլոր դժգոհութիւնները, իրենց ի նպաստ կարծիք ստեղծելու համար։ Անգամ մը որ բոլշեւիզմը իրեն համար այս նպաստաւոր հանգրուանին հասաւ, այնուհետեւ, չուշանար նաեւ երկրորդ եւ վճռական քայլը, այն է՝ այս անգամ շարժման մէջ կը դնէ իր ռազմական կարողութիւնը կամ զինեալ ուժերը, աջակցութեամբ, յիշեալ երկիրներու մէջ իրեն համար աշխատող հինգերորդ զօրասիւներին, վերջնականապէս խեղդելու տուեալ ժողովուրդներու անկախութիւնը եւ հաշուեյարդարի ենթարկելու ամէն կարգի ազատութիւնները։ Պատմական մօտաւոր անցեալին մէջ, մասնաւորաբար Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի, Պալթեան պետութիւններու, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ, Չինաստանի, Քորէայի, Հնդկաչինի, Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի եւ Յունաստանի մէջ պատահած դէպքերը, ցայտուն եւ անհերքելի ապացոյցներն են ամբողջ աշխարհը համայնավարացնելու այդ քաղաքականութեան։ Իսկ վերջին ժամանակներս, այս քաղաքականութեան իբր փորձադաշտ կը ծառայեն Իրաքն ու Լաոսը։ Թէ դէպքերը ի՞նչ դարձուածք կը ստանան, այժմէն դժուար է նախատեսել, միայն ապագան է որ ճշգրիտ կերպով պիտի կարենայ համոզում գոյացնել տալ այդ մասին։

Ուրեմն, բոլորին համար, այլեւս յըստակ պէտք է դառնայ այն ճշմարտութիւնը՝ թէ, բոլշեւիզմը, հանգիստ եւ խաղաղ չի կրնար մնալ հակաբոլշեւիկ կառուցուածք ունեցող երկիրներու եւ պետութիւններու հանդէպ։ Դէպքերը եւ պարագաները ինչ կերպ ալ դասաւորուին, բոլշեւիզմը իր յարձակողական ընթացքը պիտի շարունակէ, արուեստական վէճեր եւ թիւրիմացութիւններ պիտի ստեղծէ իր տիրապետութեան շրջագիծէն դուրս գտնուող ժողովրդավար երկիրներու մէջ, հանրային կարծիքը միշտ յուզուած եւ գերագրգիռ պահելու, որպէսզի աւելի ձեռնտու եւ դիւրին ըլլայ իրեն համար, պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։

Վերջին աւելի քան 30 տարիներու ժամանակամիջոցին, գաղութահայ կեանքի եւ առօրեայ իրականութեան մէջ պատահած բոլոր դէպքերը եւ բացասական երեւոյթները կարելի է հասկնալ, ու հասարակ այս տեսանկիւնէն դիտելով միայն։ Խորհրդային Հայաստանի այսօրուան բոլշեւիկ վարիչները, որոնք, իրենց հոգեկան սնունդը կը ստանան բոլշեւիզմի հիմնական սկզբունքներէն միայն եւ տառացիօրէն կը գործադրեն Կրեմլինի իրենց տէրերուն հրահանգները, տասնեակ տարիներէ ի վեր, գաղութահայութեան նըկատմամբ, կը հետեւին նոյն չափուած, ձեւակերպուած քաղաքականութեան, զայն ամբողջութեամբ եւ միանգամ ընդմիշտ բոլշեւիզմի կառքին լծելու հեռաւորական առաջադրութեամբ։ Այս նըպատակով ալ, անխնայ եւ դաժանի պայքար մը բացուած է այն բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն դէմ, որոնք հակահամայնավար քաղաքական ուղղութեան կը հետեւին, եւ ապագային, հաւանօրէն, կրնան որոշ դեր կատարել հայ կեանքի մէջ, եւ արգելք հանդիսանալ բոլշեւիկեան ծրագիրներու իրականացման ճամբուն վրայ։

Այս պատճառով ալ, բոլշեւիզմը ի գործ կը դնէ բոլոր ներելի եւ աններելի միջոցները, իր քաղաքական եւ գաղափարական հակառակորդները խորտակելու, փոշիացնելու եւ հողմացրիւ ընելու համար։ Հայ բառգրքի բոլոր վարկաբեկիչ եւ նախատական ածականները կը հաւաքուին եւ թուղթին կը յանձնուին, հակաբոլշեւիկ կազմակերպութիւններն ու անհատները մրոտելու համար։ Միւս կողմէն, ամէնէն հասարակ դէպքերը դիտումնաւոր կերպով կը խոշորցուին, կիրքերը կը հրահրուին, հասարակ ոճիր արկածի սահմաններուն մէջ մնալու սահմանուած երեւոյթներուն կը տրուի զգայացունց հանգամանք, որպէսզի գաղութներու մէջ ապրող տարագիր Հայութիւնը ժամանակ եւ հնարաւորութիւն չունենայ խաղաղօրէն ապրելու, շինարար եւ դրական աշխատանքներ կատարելու, մշակութային, կրթական, ընկերային եւ այլ կարգի օգտաւէտ ձեռնարկներու հետամուտ ըլլալու։ Կամ հայապահպանման նման կարեւոր հարցի մը հանդէպ, անհրաժեշտ հոգածութիւնը ցոյց տալու։ Բոլշեւիզմի քարոզչական բառարանին մէջ, հակառակորդը զգետնելու համար, բոլոր միջոցները, ազնիւ թէ անազնիւ ներելի են, իսկ ներկայացած բոլոր առիթները պէտք է օգտագործել՝ նպատակին հասնելու համար։ Անշուշտ, սփիւռքի այժմու հայ իրականութեան մէջ, տարակարծութեան առիթներ եւ պատրուակներ չեն պակսիր, իսկ, ի պահանջել հարկին, բոլշեւիզմը՝ ինքը ի վիճակի է, նման բազմապիսի առիթներ եւ պատրուակներ ստեղծելու, գաղութներու հանրային կեանքը միշտ խռովայոյզ վիճակի մէջ պահելու նենգամիտ առաջադրութեամբ։ Այնտեղ, ուր բոլշեւիզմի ձեռքը չի հասնիր, կամ իրեն վերապահուած պատճառներով չուզեր առաջին գծի վրայ երեւնալ, այս անգամ առաջ կը քշէ իր ուղեկիցները, կեղծ Հայաստանասէրը, ռամկավարը, հնչակը, յառաջդիմականը, համախմբական խառնիճաղանջը, Հայաստանեայց եկեղեցին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսով, Գարեգին պատրիարքներով, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսներով, կաթողիկոսական պատուիրակներով, վարդապետներով, մինչեւ իրենց կոչումին եւ պարտականութեանց անգիտակից յետին քահանաներն ու տիրացուները։ Մինչեւ բանկալին սիրահար մեծահարուստը եւ ժամկոչը։ Ասոնք բոլորը, անշուշտ բոլշեւիկներու բարոյական եւ մանաւանդ դրամական աջակցութեամբ, ի վիճակի են հրապարակը ողողելու, սրուած ատելավառ կիրքերը գերագրգռելու, եղբայրասպան մթնոլորտըն ու քինախնդիր հոգեբանութիւնը անուականացնելու, մինչեւ ծայրը, մինչեւ սրբազան պատերազմ երթալու առիթ-ճան։ Ինձմէն ետք ջրհեղեղի այս հոգեբանութիւնը եւ անհաւասարակշիռ մըղոց այս գործելակերպը ի՞նչ չափով կը համապատասխանէ գաղութներու մէջ ցըրուած տարագիր Հայութեան ազգային-հաւաքական շահերուն, այդ նշանակութիւն չունի բոլշեւիզմի քաղաքական հաշուեկշիռին մէջ։ Կը բաւէ որ տնաքանդ եւ ազգակործան պառակտումը շարունակուի Հայութեան տարբեր հատուածներուն միջեւ, օր մը տեւական դառնալու անխուսափելիութեամբ։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԳՈՒԵԱՆ

(2 Շար․)

ԺԱՔՈՒԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցունուար 18էն ի վեր Ժընեւի Արդարութեան պալատին մէջ կը շարունակուի փաստաբան Ժաքուի դատը։ Աշխարհի չորս անկիւններէն հարիւրաւոր թղթակիցներ կը հետեւին այս նշանաւոր դատավարութեան եւ օրը օրին կուտան բոլոր մանրամասնութիւնները իրենց թերթերուն։ Ֆրանսական մամուլը եւս էջեր կը նուիրէ ամէն օր։ Ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը կը լրացնեն մնացեալը իրենց «մասնաւոր լրաբերներով»։ Նկարները եւս հանրութեան հետաքրքրութիւնը կը գոհացնեն։

Դատավարութեան առաջին չարաթը անցաւ մաս մը վկաներու տողանցումով՝ ի նպաստ ամբաստանեալին։ Ասոնց կարգին երկարօրէն լսուեցաւ սիրուհիին (Լինտա Պոտ) պատմութիւնը, ինչպէս եւ կնոջը Տիկին Ժաքուի արդարացուցիչ փաստերը՝ ամուսնոյն անմեղութիւնը ապացուցանելու մտահոգութեամբ։ Ժաքուի երեք փաստաբանները, ի մասնաւորի Ֆլօրիօ, ամէն ջանք թափեցին օգտուելու մանր մունր տուեալներէ, միջամտելով վկաներու յայտարարութեանց։

Լինտա Պոտի վկայութենէն կը հետեւի թէ ինը տարի միասին անցուցած ժամանակի ընթացքին խզումի փորձեր կատարուած են, մասնաւորաբար իր կողմէ, եւ հետզհետէ հեռացած են իրարմէ։ Վերջերս 1957էն ի վեր դադրած են նաեւ իրենց մտերիմ կապերը։ Լինտա Պոտ մերժած է Ժաքուի ամուսնական առաջարկը, եւ արդէն այս վերջինն ալ հակառակ իր կնոջ համաձայնութեան չէ փորձած ամուսնալուծում ստանալ։

Ժաքու գիտէր թէ Լինտա ունեցած է Անտրէ Զիւմպախէն ետքը երրորդ սիրահար մըն ալ։

Այս բոլորը հաստատուեցաւ նաեւ երկրորդական վկայութիւններով։

Տիկին Ժաքու իր արտաքինով, իր կեցուածքով, խօսելու զուսպ արտայայտութեամբ, շատ լաւ տպաւորութիւն գործած է երդուեալներուն եւ դատաւորին

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինչպէ՞ս կը կոչուիս, հարցուց կայսրը։ Կարդացի մետալին վրայ քու անունդ, բայց որովհետեւ շատ ալ կարեւորութիւն չեմ տար կիներուն, մոռցայ։

— Եէ Հօ Նօ Լա, պատասխանեց գեղուհին։ Հայրս զօրավարն էր Կապոյտ-Դրօշակի բանակին։

— Ո՞ւրտեղէն ես։

— Փեքինէն, ուր կ՚ապրէի մօրս, քրոջս եւ եղբօրս հետ։

Հիէն-Ֆունկ, հետզհետէ աւելի գրաւուելով, դէպի իրեն քաշեց պարմանուհին եւ զայն նստեցուց անկողնին եզերքը, առանց բռնելով անոր ձեռքը ուղեց գրկել զայն։

Գեղանի հարճը սկիզբը թեթեւ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուաւ, այնքան միայն, որքան պէտք էր, քիչ մը առաքինութիւն ցոյց տալու համար։

Կայսրը եւ Եէ Հօ Նօ Լա այսպէս շարունակեցին խմել, առանց մտահոգուելու պաշտօնական յարդանքի ձեւակերպութիւններէն։

Հակառակ իր ալքոլէն թմրած ուղեղին, Հիէն-Ֆունկ չուշացաւ նշմարել երիտասարդուհիին մօտ սրամիտ ու չարաճճի եւ արտակարգօրէն խելացի նկարագիր մը, ուր ցայտուն կերպով երեւան կուգար դատելու եւ խորհրդածելու ճշգրիտ արտայայտութիւն մը։ Կայսրը գտած էր զուարթ ընկերակից մըն ալ, որուն խօսակցութենէն կը զգար անսահման հաճոյք։

Իր կարգին, նորընտիր հարճը, արբեցուցիչ ըմպելիէն բոլորովին գերագրգռուած, սկսած էր աւելի համարձակ եւ աւելի գրաւիչ դառնալ։

Այս բոլորը շուտով վարակեցին խըստամբեր կայսրը։

Հիմա, վերջնականապէս հաստատուած էր թէ իր նոր հարճը արտակարգ գեղեցկութեան տէր, անհունօրէն ցանկալաբոյր էակ մըն էր, ամէնէն գրաւիչը ու գեղեցիկը իր բովանդակ կայսրութեան կիներուն, եւ տակաւ կը զգար քաշողական ուժ մը որ կը տանէր զինքը դէպի այդ չքնաղ էակը։

Եւ յանկարծ, մռայլ ու խոժոռ կայսրը, սիրատարփ զգլխատանումի մը մէջ, Եէ Հօ Լան սեղմեց իր կուրծքին։ Կարճ պահէ մը ետք Եէ Հօ Նօ Լա այլեւս չէր նախկին պարմանուհին, իսկ մռայլ կայսրը՝ Հիէն Ֆունկ բոլորովին մոռցած էր իր գինիի ու արբեցուցիչ այլ ըմպելիներու չիշերը։

Առաւօտուն, երբ կայսեր մանկլաւիկները եկան զինքը զգեստաւորելու որպէսզի վեհապետը Մեծ Ժողովին ներկայ ըլլար, արքայական ննջասենեակին դրան առջեւ գտան սատափէ մետալը՝ հակառակ կողմը դարձուած, ինչ որ կը նշանակէր թէ կայսրը ամբողջ գիշերը անցուցած էր իր հարճին հետ։ Ներքինապետը անմիջապէս արձանագրեց կայսերական գերդաստանի տոմարին մէջ օրը, ժամը՝ ուր կայսրը առագաստ էր մտած իր հարճին հետ, որպէսզի յառաջիկային կարելի ըլլար ճշգրիտ կերպով որոշել հաւանական ծնունդի մը պարագան։

Իսկական չքախումբ մը, որուն մէջ էին ներքինապետը, նոյնիսկ մայր կայսրուհին, առաջնորդեց Եէ Հօ Նօ Լան դէպ ի իրեն յատկացուած տաղաւարը։

Այնուհետեւ, գրեթէ ամէն գիշեր, գեղանի հարճը ընկերակիցը եղաւ Երկնից Որդիի մահիճին, նախանձը շարժելով բոլոր միւս հարճերուն, մանաւանդ կողակից-կայսրուհիին, որոնք իրենց ականջները կճրտելով կը դիտէին դէպի կայսերական ննջասենեակ երթ ու դարձը բախտաւոր հարճին։

Եւ ամէն գիշեր, հեշտագրգիռ ու ցանկայարոյց Եէ Հօ Նօ Լան, իր պչրանքովն ու իր սրամիտ խօսուածքով, աւելի եւս կը նուաճէր կայսեր միտքն ու մարմինը։

Եւ սակայն, պատշաճից օրէնքը յարգած ըլլալու համար, առեւը մէկ մը, կայսրը իր առագաստը կ՚ընդունէր նաեւ կողակից-կայսրուհին։

Օր մը բովանդակ արքունիքը իմացաւ մեծ նորութիւնը.— Եէ Հօ Նօ Լա յղի էր։

Եւ եթէ ծնելիք երախան արու էր, այն ժամանակ գահուն յաջորդութիւնը ապահովուած էր։

Մայր-կայսրուհին ուրախութենէն կը խայտար եւ ինք անձամբ եկաւ շնորհաւորելու գեղանի հարճը ու յայտնեց անոր որ կայսերական մասնաւոր հրովարտակով մը աստիճանի բարձրացում շնորհուած էր իրեն։

Այս դէպքը մեծ կարեւորութիւն մը ընծայեց երիտասարդ հարճին անձին նկատմամբ, քանի որ այնուհետեւ անիկա կը ներկայանար իբրեւ կայսեր զաւակին մայրը։

Ամէն կողմէ սկսան շնորհաւորական գիրեր, նուէրներ եւ խնդրագիրներ տեղալ, որոնք ուղղուած էին շնորհալի հարճին։

Եւ ահա, յանկարծ, կայծակի սաստկութեամբ, ուրիշ լուր մը սկսաւ շրջան ընել...

Կողակից-կայսրուհին յղի էր կարգին...

Եթէ լուրը ճիշդ էր, եւ եթէ կայսրուհի-կողակիցն ալ իր կարգին արու զաւակ մը աշխարհ բերէր, այն ժամանակ օրինաւորապէս գահուն ժառանգորդը պիտի ըլլար այս վերջինը եւ ոչ թէ Եէ Հօ Նօ Լայի զաւակը։

(4 Շար․)

վրայ։ Հաստատելով հանդերձ իրենց առօրեական անհամաձայնութիւնները 9-10 տարիէ ի վեր, ուզած է մեղմացնել սակայն, այդ խզումը, հաշտուած ընթացք մը ցոյց տալով։ Իրենց տունէն գտնուած անձրեւանոցին, գէնքին, դաշոյնին մասին արդարացուցիչ փաստեր տուած է միշտ ի նպաստ ամուսնոյն, ջանալով ամբաստանութեան ծանրութիւնը թեթեւցնել ։ Բայց Մայիս մէկի գիշերուան Ժաքուի տունէն բացակայութեան ժամանակի մասին չէ կրցած համոզել դատարանը, այնպէս որ միշտ կասկած կը ներշնչէ դրասենեակը գտնուած միջոցը եւ հոնկէ երբ դուրս ելած ըլլալուն պարագան։ Ժաքու ինք եւս ոճիրի գիշերուան իր ժամանակին գործածութիւնը չէ կրցած ճշդել փաստացի կերպով։ Նոյնիսկ վկայի մը տուած բացատրութիւնները չեն լուսաբանած այդ կէտը, որ ամբաստանութեան գլխաւոր հիմերէն մէկն է ։

Առաջին շաբթուան ամբողջ ընթացքին, բոլոր վկաներու յայտարարութիւններէն պաշտպան փաստաբանները նպաստաւոր մէկ կէտ միայն արձանագրեցին։ Ժաքու պատճառ չունէր սպաննելու Անտրէին հայրը, զոր չէր ճանչնար։ Ոչ իսկ Անտրէն սպաննելու, քանի որ գիտէր թէ ան չէ իր սիրուհին իրմէ հեռանալուն պատճառը։ Ի՞նչու նախանձէր։ Կը մնայ Ժաքուի կողմէ Անտրէ Զումպախի ղրկուած անստորագիր նամակներուն եւ նկարներուն պարագան ։

Ժաքու վեց օրուան ընթացքին, անշուշտ միշտ դատասրահին մէջ ներկայ, թիկնաթոռի մը մէջ երկարած, աչքերը գոց, երեւոյթով՝ անտարբեր, կը հետեւի բոլոր վկայութեանց ։ Պարբերաբար նուաղումներ կ'ունենայ, ինչպէս կնոջը վկայութեան ընթացքին, դատը կ'ընդմիջուի 15-20 վայրկեանով, եւ կը լսուի նախագահին ազդարարութիւնը, ուղղուած՝ ամբաստանեալին — « Պ. Ժաքու, ջանացէք նուաղումներ չունենալ»։ Ժաքու սակայն կը հետեւէր բոլոր մանրամասնութիւններուն, սկիզբը. նոյն իսկ նօթեր կ'առնէր եւ իր փաստաբաններէն մէկն ու մէկին բաներ մը կը փսփսար ։

Երկրորդ շաբաթը աւելի վճռական շաբաթ մըն էր դատին համար ։

Մասնագէտներ պիտի լսուէին որոնք քննած էին դիակը, ու վէրքերը-դանակով կամ ատրճանակով, — արեան հետքերը եւ ճշդած անոնց ո՞ր խումբին պատկանիլը, բաղդատելու համար Ժաքուի տունէն գտնուած անձրեւանոցին եւ դաշոյնին վրայ տեսնուած արեան հետքերուն հետ ։

Պաշտպան փաստաբաններուն գործը հոս հետզհետէ կը դժուարանար։ Պէտք էր հակասութիւններ գտնել այդ մասնագէտներու հանած եզրակացութեանց մէջ։ Անոնք ոչ միայն իրենց տեղեկագիրներով կուտային գիտական բացատրութիւններ, այլ եւ դատասրահին մէջ հաստատուած էր պաստառ մը, որուն վրայ լուսարձակով ցոյց կը տրուէր ամէն մէկ շարժում, զոր կատարած էր ոճրագործը, ամէն մէկ հարուածին (դաշոյնով) կտրած ճամբան զոհին մարմինին մէջ։ Նոյն իսկ շարժանկարի ժապաւէնի մը նման ցոյց կուտար Շառլ Զիւմպախը, գլուխը բարձով մը բարձրացած, որ կարծես ներկաները կը դիտէր ։

Ժաքու ինքն ալ գլուխը այդ կողմը դարձուցած կը դիտէր տեսարանը, աւելի շատ հետաքրքրութեամբ քան յուզումով։

Ներկաները սարսափի սարսուռ մը կ'ունենան, մեր ժամանակներու գիտական այս չափազանցութեանց առջեւ, որ ոմանց կողմէ նոյն իսկ այլանդակ կը համարուի, ինչպէս փաստաբաններու նոյն օրուան ընթացքը, որոնք կարծես « Մեռելներու պար» մը կը պարեն, անվերջ ծամելով իրաւաբանական բացատրութիւններ։ Նոյնքան այլանդակ են վերջին գերմանացի մասնագէտին բացատրութիւնները պաստառին առջեւ, որ իր գերմաներէնով առաջնորդը կը հանդիսանայ այդ սպանդանոցային պատկերին։

Ամբաստանող կողմը մեծ կարեւորութիւն կուտայ սակայն մասնագէտներու այս տողանցքին ։ Վերջապէս 18 ամսուան հարցաքննութենէ մը ետքը եւ վեց օրուան դատավարութեան ընթացքին, ի՞նչ բանի վրայ կարելի է հիմնուիլ ։ Վեց գլխաւոր կէտերու վրայ կը հիմնաւորուի ամբաստանութիւնը.

1.— Ժաքու ոճիրին գիշերը իր տունը չէր, չէ կրցած հաստատել թէ ուր էր ։

2.— Իր նմանութիւնը ոճրագործին հետ։ Չէ՞ որ Տիկին Զիւմպախ նախ ոստիկան մը ցոյց տալէ ետքը երկրորդը ցոյց տուած է Ժաքուն։

3.— Հեծելանիւը կրնայ ոճրագործինը ըլլալ։ Ամէն պարագայի մէջ Տիկին Զիւմպախ կը պնդէ։ Ապացոյց նաեւ այդ հեծելանիւին թերութիւնները, զորս հաստատած է փախուստը տեսնող դրացին։

4.— Ժաքու ունէր սեւ ատրճանակ մը մետաղեայ կոթով, անշուշտ սպանութեան համար գործածուած ատրճանակը. — Կ'ըսէ թէ զայն նետած է Ռոնի մէջ, քանի մը տարի առաջ ։ Քիչ մը տարօրինակ կը թուի այս պարագան ։

5.— Ժաքու ոխ ունէր Անտրէ Զիւմպախի դէմ։ Կ'երեւի զայն կը նկատէր պատճառը իր սիրուհիին իրմէ հեռանալուն։ Գիտէր որ անոր մօտ կը մնան իր ղրկած անստորագիր նամակները եւ նկարները։ Զանոնք կը նկատէր անշուշտ իր ընկերային դիրքին համար վտանգ մը։

6.— Վերջապէս յանկարծ կը վերնայ քօղը Ժաքուի անհատական կեանքին վրայէն

Ժաքու կը ներկայանայ որպէս հնարագէտ, եւ բախտ պիտի ունենար արդարութեան նախարարութիւնը ձեռք ձգելու, տարօրինակ միջոցներով։ Ստախօս է, դերասան է, խաբեբայ է ։ Շատ բաներու ընդունակ է իր ուզածը ձեռք ձգելու համար։

Համաձայն են բոլորը այս ամէնուն ։ Բայց սպաննե՞լ եւ սպաննել այդքան ապուշութեա՞մբ։ Մանաւանդ երբ փաստաբան ալ է։

Ամբաստանող կողմը կը նկատէ թէ կանխամտածուած ոճիր մըն է ։

Եթէ Ժաքու մտածեց իր գործելիք ոճիրին մասին, ինչո՞ւ չէ խորհած նոյնպէս պաշտպանուելու մասին եւ չէ անհետացուցած այն բոլոր նիւթական, առարկայական ապացոյցները, որոնք ամբաստանութեան հիմքը կը կազմեն ։

Ինչո՞ւ չէ խորհած բացակայութեան մը մասին (նոյն ժամուն ուրիշ տեղ եղած ըլլալու ապացոյց մը գտնելու մասին)։

Դատին շարունակութիւնը պիտի հաստատէ կամ հերքէ այս բոլորը ։

Ց. Կ. ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔԸ

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած պարահանդէսը բացառիկ յաջողութիւն մը ունեցած է այս տարի ։ Սրահը նեղ կուգար ներկայ բազմութեան, երիտասարդներու կարեւոր թիւով մը, ուրախալի պարագայ է անշուշտ տեսնել որ Նոր Սերունդը կուգայ շրջապատել մեր հանրային կամ բարենպատակ Միութիւնները եւ գործնապէս օգտակար ըլլալ անոնց ։ Գեղարուեստական բաժինը գրեթէ ամբողջութեամբ վստահուած էր Պ. Տէտէճեան նուագախումբին, որ իր նուագախումբով, մեներգներով, մենապարերով զուարթ եւ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեց ։ Կ'արժէ յիշել Օր. Թարոնը իր պարերով, Օր. Մարուքեանը իր Ֆրանսերէն եւ հայերէն երգերով, «Սօսի» պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի եւ Պ. Ճէրահեանի ։

Պ. Քզըրեան իր խօսնակի դերին մէջ կատարեալ էր։ Ասոնց բոլորին շնորհակալութեան պարտք մը ունի Ց. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ։

Անշուշտ բարեկամներու խումբի մը աջակցութիւնը պիւֆէի կազմութեան եւ սպասման, տոմսերու վաճառման համար թանկագին աջակցութիւն մըն էր Միութեան համար, որոնց հրապարակով եւս շնորհակալութիւն կը յայտնէ մասնաճիւղս։ Պարահանդէսին առիթով եղած են նաեւ դրամական նուէրներ, ինչպէս Տոքթ. Աղաճանեանէ տասը Ն. Ֆ., Տիկ. Շ. Պետրոսեանէ երեսուն Ն. Ֆ., Պ. Էլչիպէկեանէ յիսուն Ն. Ֆ., եւ հայրենակիցէ մը (Ծնունդի առթիւ) 50 Ն.Ֆ.։

Ց. Կ. Խ.

ԹՐԻՓՈԼԻԻ (Լիբանան) մէջ Յունուար չորսին մեռած է ընկեր Մխիթար Եղոյեան (ծանօթ Ճեմիլ անունով) 68 տարեկանին։ Բնիկ Մշեցի, 96ի ջարդերուն կարին փոխադրուած է իր ծնողքին հետ ։ Գործօն մասնակցութիւնը բերած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան ։ Իր նախաձեռնութեամբ հրատարակել տուած է «Ցնորքցի Մուրատ» հատորը, որուն հասոյթով կանգնեցնել տուած է հերոսին դամբանը, Պէյրութի, Ֆըրըն Շըպպէքի Ազգ. գերեզմանատան մէջ ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունուար վեցին, Հայկական Ծնունդի օրը, եկեղեցիի Ս. Ծննդեան արարողութենէն վերջ, երեկոյեան ժամը չորսին, Քէնսինկթընի շքեղ ճաշարանին մէջ համայնական խորհուրդի Տիկնանց Միութիւնը, ինչպէս ամէն տարի Ծնունդին հայ մանուկներուն համար հանդէս մը կազմակերպած էր։ Հարիւրէ աւելի փոքրիկներ 2-12 տարեկան իրենց ծնողքներուն հետ եկած խմբուած էին Ծնունդի ծառին շուրջ ։

Սուտանէն Օր. Յասմիկ Քալփաքճեանի ղեկավարութեամբ, փոքրիկներու խումբով բոլորակ կազմած մանկական պարեր պարեցին եւ առանց բացառութեան բոլորն ալ առանձին-առանձին Կաղանդի առթիւ հայերէն կարճ արտասանութիւններ ըրին ։

Յուզումով եւ խանդավառութեամբ լեցուցին մեր սրտերը։

Իսկ Յունուար 9ին, Շաբաթ երեկոյ, Տիկնանց Միութիւնը նոյն ճաշարանին մէջ, պարահանդէս մը սարքած էր, ներկայ էին 150 հոգիի մօտ երկսեռ հասարակութիւն մը։ Պարահանդէսին վարիչները էին Պ. Ճորճ Մայքըլ եւ Տիկին Պէնլեան ։

Հայրենակիցներէն շատեր վիճակահանութեան առարկաներ շահեցան ։ Իսկ հայրենակից մը սակառ մը պտուղ շահեցաւ եւ խնդրեց որ աճուրդի դրուի ։ Այս մեր հայրենակիցը ինքն ալ մասնակցելով աճուրդին մինչեւ 45 սթերլինի բարձրացուց, Պ. Պէնլեան յիսուն սթերլինի բարձրացնելով տէր դարձաւ կողովին։

Տիկին Պէնլեան խօսք առնելով ըսաւ. — « Անգլիա ապաստանած օտար գաղթականներուն համար Ծնունդի առթիւ մեր եկեղեցին մէկ պնակ մը կար, բայց հազիւ քսան սթերլին հաւաքուած էր ։ Այդ գումարը շատ փոքր ըլլալով այս վիճակահանութեան յիսուն սթերլինն ալ գաղթականներուն կը յատկացնենք »։ Եւ շնորհակալութիւն յայտնեց մասնակցողներուն ։

Յունուար 15ին Ուրբաթ երեկոյ գիշերուան ժամը ութին, Երիտասարդաց Միութիւնը Զիշիքի քաղաքապետարանին սրահին մէջ «Թիւ 5 Խելագարը» ներկայացուց ։

Հաւաքավայր մը չունենալով, խումբը բաւական դժուարութիւններ ունեցաւ փորձերուն համար։ Բոլորն ալ շատ լաւ կատարեցին իրենց դերը, ներկայացումը ակնկալուածէն շատ աւելի յաջող եւ խանդավառ անցաւ ։

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Բայց այդ պատուհանները, երկաթէ ձողերով ամրացած, անգութ գաղտնապահութիւն մը ունէին, խորունկ եւ անթափանցելի ։ Պատի մը անկիւնը կծկուած, լայնաբաց ու պիշ նայուածքով, այդ շէնքին վիթխարի փռուածքը կը դիտէր, ստուեր մը, սիլուէթ մը տեսնելու խենթութենէն շնչասպառ։

Հակառակ գիշերային իր այս պտոյտներուն ունայնութեանը, ատիկա սփոփարար բան մը եղաւ սակայն իրեն համար ։ Քանի մը քայլ անդին, հոն, ներսն էր ան։ Ու կ'երեւակայէր անոր շարժումները, բոլոր այն բաները որոնցմով կրնար զբաղիլ ան, հիմակ որ այլեւս աղքատ խրճիթի մը մէջ չէր։ Թաւիշէ թիկնաթոռի մը վրայ ընկողմանած, գիրք կամ լրագիր մը ձեռքը ձեղնաջահի մը լուսայորդութեանը տակ ։

Այս տեսակ պատկերներու տողանցումի միջոցին իր մղձաւանջոտ աչուրներուն առջեւէն, Համբիկ երբեմն յանկարծ կը ցնցուէր, դողդոջական ցնորքէ բռնուածի պէս՝ կրթնած պատին որմաքարերը կը ճանկռտէր եղունգներովը, կուրծքը դուրս ցցած, հեւալով, նայուածքը խենթ ու անշարժ։ Ստուեր մը կը մօտենար թիկնաթոռին, կամաց կամաց, դողդղալով, յափշտակիչ, գիշատող ծամածռութեամբ ։ Տոքթորն էր։ Ու կը մօտենար, անյագ ու վայրենի, շրթունքներու վաւաշոտ կարկառումով, աչուրները ախտաժէտ շէկ կայծերով բռնկած ։

Ոստումով մը ան իր ոտքին վրայ էր ։ Համբիկ, խեղդուած, ելեկտրացած, ալ կը ձգէր կը փախչէր, պատկերէն հալածական, այսահարի մը պէս, իր սենեակին դրանը առջեւ երթալով, ներս քաշկռտուելով դժնդակ ճիգերով, ու հոն, մութին մէջ, իր արցունքները պոռթկալով ալ գտնելու համար վերջապէս սփոփանքը, որ հարկաւոր էր՝ ետքի աւելի աղէտաւոր զգլարումներուն դիմադրելու համար։

Գիշերային այս բացակայութիւնները նոր ցաւ մը եկան աւելցնել խեղճ մօր վշտակոծ սրտին վրայ։ Քանի մը անգամ փորձեց անոնց պատճառը հասկնալ։ Բայց Համբիկ, որուն հեզ եւ հանդարտ նկարագիրը անհամբոյր խեռութիւն մը ստացած էր աղջկան հեռանալէն ի վեր մանաւանդ, խոժոռ նայուածքով մը միայն պատասխանեց մօրը, եւ հեռացաւ գնաց։ Անիկա իր անձնական դժբախտութեանը գաղտնի մնալուն մասին այնքան խնամոտ գուրգուրանք մը ունէր որքան ագահ մը իր ոսկեկոյտ գանձին վրայ։ Սէրը նուիրական էր իրեն որքան անոր պատճառած անհուն ցաւը ։

Գիշեր մը ապարանքին շուրջը սլքտացած միջոցին, անհաւատալի տեսարանի մը ներկայ գտնուեցաւ։ Գարնանասկիզբի գիշեր մըն էր։ Լուսին չկար, բայց աստղերը արտասովոր պայծառութեամբ կը շողային երկնքի լայնալիճ կոնքին վրայ։ Գիւղը կը քնանար։ Հեռուն, գիշերապահի մահակները կը թնդային երբեմն ։ Համբիկ, ապարանքին պարտէզի կողմը, հանդիպակաց պարապ գետնին վրայ երկրնցած, շէնքը կը դիտէր, պատուհանները պրպտելով, անոնցմէ երեւցող լոյսերուն մէջ իր փնտռած սիլուէթը գտնելու համար ։

Յանկարծ, անոր մութ ու խոժոռ ճակատը դիտած ատեն, վերի յարկը, անկիւնէն, պատուհան մը բացուեցաւ եւ կերպարանք մը նկատուեցաւ անոր լուսաւոր շրջանակին մէջ ։ Համբիկ, սրտատրոփ, պառկած տեղէն ելաւ, եւ սրունքներուն վրայ կծկուեցաւ՝ իր որսին վրայ յարձակելու պատրաստուող կատուի մը պէս ։

Սիրահարը, որուն ամբողջ էութիւնը հիմա աչքերուն մէջ խտացած էր, կը դիտէր այդ երեւոյթը։ Տոքթորն էր, իր անգիտակից հակառակորդը։ Քիչ քիչ, տղան որոշել սկսաւ այդ կերպարանքը ։ Անիկա դուրսը կը ծխէր երբեմն դիտելու, եւ մերթ գլուխը ներս կ'առնէր՝ կարծես սենեակին մէջ գտնուող մէկուն հետ խօսելու համար։ Այս վիճակը բաւական տեւեց, այնքան որ Համբիկ, ձանձրացած, նորէն երկննալու վրայ էր հող, երբ, մէկէն ի մէկ, ուրիշ սիլուէթ մը ուրուագծուեցաւ պատուհանին շրջանակին մէջ։ Տղան ցցուեցաւ, աչքերը այդ նոր երեւոյթին սեւեռած։ Ատիկա կնոջ մը շրջագիծն էր, բարակ ու երկար, մազերու յոյժ ծանօթ յարդարումով մը եւ ընդհանուր շարժուածքին մէջ յայտնի ու մտերիմ բանով մը, որ շանթահար թողուց Համբիկը ։

Սոֆին էր ան, իր երբեմնի ընկերուհին, լուացարար Կիւլիւկին բնակչուհին, հոն ելած մեծանուն ամիրայի մը ապարանքին բարձրութեան վրայ, երիտասարդ, գեղեցիկ, շքեղ տոքթորի մը քովը, անոր բարեկամութիւնը, մտերմութիւնը, թերեւս սէրը վայելելով ։

Քով քովի, պատուհանին կրթնած էին անոնք, երեսնին իրարու դարձուցած, գրեթէ շունչ շունչի ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համազգային Մշակութային Միու – թեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակ– ցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեանի՝ իրենց հօր ողբ. Յակոբ Փօ– լատեանի ցաւալի մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսէեան իրենց խո– րին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեանի, իրենց հօր՝ ողբ. Յ. Փօլատեանի մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն « Յառաջ»ի եւ «Հայ–Բոյժ»ի բարգաւաճման համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Բաչանի մաս – նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 15 Ն. Ֆ. , Տէր եւ Տիկին Թուրքէն Մա – ղաղաճեանէ , փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկնի Հոռոմ Տէր Սիմոնեանի մահուան առթիւ :

×

Տէսինէն ընկեր Սարգիս Առաքելեան, Տիկին Հայկանոյշ Բարսեղեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հայ Մը – շակոյթի Տան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սը– րահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի նորակառոյց եկեղեց– ւոյ մէջ :

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ, ժիւփի համար , կարել եւ կարել գիտցող, մեծ սեռի : Դիմել՝

MANIGOFF
11, Rue Saint-Joseph Paris
GUT. 36-51

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PRO vence 64 - 90

Նոր Հրատարակութիւններ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կարօ Գէ – որգեանի, 1960 , է. տարի, կազմուած , պատկերազարդ 16·50 Ն. Ֆ., թղթատա– րի ծախք 2 Ն. Ֆ. :

Le Vert Soleil de la Vie
Victor Gardon (Roman) 6,60
L'Arménie. J. P, Alem 2,00

ՊՐԻՍՄԱԿ, Գ. Համբարձումեան 5 Ն. Ֆ. :

ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գրիգորիս Եպ. Պա– լաքեան, Բ. հատոր, Փարիզ, 1960 , 15 Ն. Ֆ. :

Թղթատարի ծախքը գնողին կը պատ – կանի :

ԽՈՉԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
(1960)

Դիմել Պ. Ե. Աստուածեանի, 48 Րիւ տը լա Տեփանն, ԻՍԻ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Heratch »

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին կողմէ :

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or
Place de la République

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատ – րաստութեամբ :

Կիրակի (31 Յունուար) , ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի սրահին մէջ :

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտու – թեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին ;

Կը ներկայացուի Ցիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով : Տե– ղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանու – թիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկա– կան պարեր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէր – ներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն :

Մուտքը ազատ է : Սիրով կը հրաւիր– ուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի հայրենակիցները :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

29րդ տարեկան ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 6 , կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի,
28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)
ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ահարոնեան » ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներ– կայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացու – ցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կա– րեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երե – կուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներ – կայութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ.Դ. «Սիամանթօ» խում– բի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի հա – մերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափ– րիկեանի) : Ապրիլ 17ին

1960Ի "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ-ԱԼՊՈՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Հ. Յ. Դ. 70ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ — Ընտիր թուղթով — 13 էջ

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

ԳԵՂԱՑԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայկ. տան զարդը :

Գին 500 ֆրանք

Փարիզի համար դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN 51, Rue Mr.-le-Prince, Paris 6e
Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահմանի՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 30 JANVIER
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8710 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4511

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՕՐԱՎԱՐԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Վեց տարիէ ի վեր կը շարունակուին Ալժերիոյ կռիւները, առանց արդիւնքի մը յանգելու :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչները քանիցս չեշտեցին, որ Ալժերիոյ հարցը ներքին խնդիր է՝ ամէն անգամ որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ուզեց իր օրակարգին վրայ դնել զայն :

Հակառակ այս իրողութեան, բազմաթիւ օտար պետութիւններ կը հետաքրքրուին Ալժերիոյ ճակատագրով, տարիներէ ի վեր, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ նկատումներով :

Մէկ շաբաթէ ի վեր ամբողջ աշխարհի աչքերը ուղղուած են դէպի հիւսիսային Ափրիկէ, ուր տեղի ունեցող ցաւալի դէպքերը մեծապէս կը մտահոգեն բոլոր խաղաղասէր մարդիկը :

1958 Մայիս 13ը դարձակէտ մըն էր :

Հանրապետութեան նախագահը իր ամբողջ բարեացակամութիւնը ի գործ դրաւ անկէ ի վեր՝ պատուաւոր ելք մը գտնելու համար :

«Քաջերու հաշտութիւնը» առաջարկեց Ալժերիոյ ըմբոստներուն, որոնք զէնքի դիմած էին յանուն գաղափարի մը : Գովեց անոնց հայրենասիրութիւնը եւ զինադուլ առաջարկեց :

Քայլ մը աւելի առաջ երթալով, ինքնորոշման իրաւունք տուաւ անոնց :

Զօրավար տը Կոլի այս վեհանձն եւ արդարամիտ կարգադրութիւնը նպաստաւոր արձագանգ գտաւ ո՛չ միայն ենթականերուն, այլ օտար պետութեանց մօտ :

Գոհ էին Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրները, որոնց համար ազատ աշխարհի միացեալ ճակատը ստիպողական եւ կենսական հարց մըն է :

Գոհ էր մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, որ զօրավարին հետ իր անձնական տեսակցութեանց ընթացքին քաջալերած էր անոր քաղաքականութիւնը :

Ալժերիոյ վերջին դէպքերը ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերած են ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ :

Ֆրանսական բոլոր կուսակցութիւնները — կառավարական թէ ընդդիմադիր — կանգնած են Հանրապետութեան Նախագահին եւ կառավարութեան կողքին, դատապարտելով Թունդ ազգայնական տարրերու արարքը :

Օրուան իշխանութիւնը վճռած է զըսպողական խիստ միջոցներու դիմել այն փոքրաթիւ մարդոց կամ խմբակցութեանց դէմ, որոնք Փարիզի, եւ գաւառի մէջ փորձեր կը կատարեն՝ քաջալերելու Ալժերիոյ ըմբոստները :

Խորհրդարանը ազատ քուէարկութեամբ վաւերացուցած է Հանրապետութեան նախագահին Սեպտեմբեր 16ի ծանօթ յայտարարութիւնը, որով ինքնորոշման իրաւունք կուտար Ալժերիացիներուն :

Կառավարութեան հեղինակութիւնը կը մնայ անխախտ եւ բանակը հաւատարմօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը: Ամբողջ ազգը Զօր. տը Կոլի հետ է :

Միջազգային դիւանագիտութիւնը նոյնպէս զօրավիգ կը հանդիսանայ Ֆրանսական կառավարութեան քաղաքականութեան :

Նախարարապետի սրտառուչ կոչէն վերջ, Հանրապետութեան Նախագահն ալ հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը պիտի կատարէ այսօր, հրաւիրելով բոլոր քաղաքացիները մնալ կարգապահ եւ չառնել որեւէ քայլ, որ խանգարէ երկրին անդորրութիւնը :

Ընկերվարական կուսակցութիւնը հանդիսաւոր կոչով մը կը պահանջէ հանրաքուէի ենթարկել ինքնորոշման սկզբունքը : Ու հակառակ իր ընդդիմադիրի դիրքին՝ կը կանգնի Նախագահի կողքին, յարգել տալու համար պետութեան հեղինակութիւնը :

Տարակոյս չկայ, որ Զօրավարը պիտի տանի յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԸԼՈՒՎՐԻԷ ԵՒ ՇԱԼ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԱԼԺԷԷՆ

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԱԿՈՂՄԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կացութիւնը՝ Ալժէի մէջ կը շարունակուի ծանրակշիռ եւ մտահոգիչ դառնալ : Դէպքերը ցոյց կուտան որ ապստամբական շարժումին ղեկավարները որոշած են «մինչեւ ծայրը երթալ» եթէ երբեք կառավարութիւնը եւ Հանր. Նախագահը՝ Զօր. տը Կոլ տեղի չտան եւ չգոհացնեն իրենց պահանջը : Արդարեւ՝ Ալժէէն հասած վերջին լուրերուն համաձայն կարելի է եզրակացնել որ «ծայրայեղները» տէրն են բովանդակ քաղաքին, մինչ մէկ օր առաջ քաշուած էին ուսանողական ոստանին մէջ միայն : Ընդհ. պատուիրակը՝ Տըլուվրիէ եւ Զօր. Շալ անակնկալօրէն եւ գաղտնի հեռացած են՝ Ալժէէն դէպի անծանօթ վայր մը ուրկէ պիտի ղեկավարեն երկիրը : Իրենց մեկնումի նախօրեակին, 2 ականաւոր անձնաւորութիւնները կոչ ուղղած են՝ ժողովուրդին եւ բանակին : Ընդհ. պատուիրակը ի միջի այլոց ըսած է . — «Անհնազանդ չէ բանակը Ալժերիոյ մէջ : Ըմբոստներ չկան Ալժերիոյ մէջ : Կան երկու կարծիքներու տէր խմբակներ որոնք կանգնած են դէմ առ դէմ, առաջինները՝ կը կարծեն թէ այլեւս Ֆրանսացիներ պիտի չկոչուին, իսկ երկրորդները՝ որ հարկադրուած են հնազանդելու : Իր կարգին՝ Զօր. Շալ կոչ ըրած է բանակին որ շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ֆրանսային եւ ֆրանսական ազգ. եւ պետական շահերուն : «Ֆրանսական բանակն էք — ըսած է Զօրավարը — կռուելու եւ պայքարելու վրայ էք որ Ալժերիան Ֆրանսական մնայ : Բարոյապէս չէք կրնար բաժանման պատճառ եւ հատուածի մը բանակը դառնալ» :

Պատասխանելով Ընդհ. Պատուիրակին եւ Զօր. Շալին՝ Ալժէի ապստամբական շարժման ղեկավարները՝ Լակայարտ եւ Օրթիզ գիտել կուտան թէ՝ «Ալժերիոյ մահմետական ազգաբնակչութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ կը գիտակցի որ մենք իրենց սրտցաւ եւ այլասէր բարեկամներն ենք» : Այսուհանդերձ Ալժէէն հասած լուրերը ցոյց կուտան որ մահմետական ազգաբնակչութիւնը ոչ միայն կը խուսափի զօրավիգ կանգնելէ այլեւ մասնաւոր եւ ցայտուն համակրանք ցոյց կուտայ՝ Զօր. տը Կոլին հանդէպ :

Շալի եւ Տըլուվրիէի հեռացման առթիւ, կառավարութիւնը հետեւեալ ճըշդումը ըրաւ — Այս տեղափոխութիւնները տեղի ունեցան կառավարական որոշումներով : Միւս կողմէ ընդհ. պատուիրակին ճառին կարգ մը հատուածները, մանաւանդ անոնք որ կը վերաբերին խռովութեանց ղեկավարներուն հետ, շփումներ ստեղծելու հարցին՝ երբեք չեն համապատասխաներ կառավարութեան տեսակէտին » :

Մեկնելէն առաջ Տըլուվրիէ իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ շեշտած էր նաեւ—

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՎԸՆԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԿԸ ԶԳԱՅՈՒԻ

Երեքշաբթի օր, Գիվընի բացակայութեամբ ստեղծուած ճնշիչ մթնոլորտի մէջ, անգլիական խորհրդարանը վերսկըսաւ իր աշխատանքները : Արդարեւ՝ Զըրչիլի անգլիական քաղաքական ասպարէզէն հեռանալէն ի վեր, Գիվըն՝ շնորհիւ իր ազդու անհատականութեան եւ խօսելու եւ տրամաբանելու բնատուր ձիրքին անգլիական խորհրդարանի թիւ մէկ անձնաւորութիւնը նկատուած էր : Լոնտոնի թերթերը մինչեւ իսկ «խաւարում» մը կ'անուանեն իր բացակայութիւնը ու ինչ որ յատկանշական է, այս պարագային, հակառակորդ ճակատն անգամ ցաւով կը մատնանշէ Գիվընի նման տիրական դէմքի մը բացակայութիւնը անգլիական քաղաքական կեանքէն : Օտար դիտողի մը համար զարմանալի երեւոյթ է այս, թերեւս պարզ այն պատճառաւ որ այլ երկիրներու մէջ հակառակորդ ճակատը ուրախութեամբ պիտի ողջունէր ընդդիմադիր տիրական դէմքի մը հրապարակէն քաշուիլը : Մասնաւորապէս Անգլիոյ աշխատաւորականները մեծ չափով պիտի զգան պակասը իրենց ղեկավարին, մանաւանդ այս օրերուն ուր տարակարծութիւնները անպակաս են ներքին ճակատէն ներս : Կուսակցութիւնը բաժնուած է երկու թեւերու՝ «ձախեր» եւ «պահպանողականներ» ու եթէ այսօր կամ մօտ ապագային կարգադրութեամբ մը համաձայնութեան չգան, կը վախցուի որ բաժանումը անխուսափելի իրողութիւն մը դառնայ :

Ո՞ւր է տարակարծութեանց աղբիւրը :

«Ձախերու» ճնշումին տակ կուսակցութիւնը որոշած է իր ծրագրին վրայ աւելցնել «համայնական դրութեան մէջ արտադրելու եւ բաշխելու » սկզբունքը, ինչ որ «պահպանողական» հատուածին տեսակէտին դէմ է : Կէյցքըլ՝ աշխատաւորական կուսակցութեան ազդեցիկ դէմքերէն մին որ իրաւամբ կուսակցութեան պարագլուխը կը նկատուի, Անթիլէն իր վերադարձին մեկին եւ յստակ հասկցուցած է որ պիտի հրաժարի կուսակցութեան կեդրոնական մարմնէն, եթէ երբեք ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկուի : Միւս կողմէն՝ Մ. Ֆուտ ձախակողմեան հատուածին պետը բացէ ի բաց Կէյցքըլի հրաժարումը կը պահանջէ : Առայժմ կը թուի թէ «հաշտարարներ» մէջ մտած են եւ կ'ուզեն համոզել Կէյցքըլը որ գոհանայ «ճշդումով» մը ու յետագայի կարգադրութեան թողու խնդրոյ առարկայ յօդուածին վերջնական փոփոխումը :

Ի՞նչ ձեւով եւ արդիւնքով պիտի վերջանայ ներքին այս պայքարը : Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ ի դէպ երկու յաջորդական ընտրութիւններու մէջ պարտուած դուրս եկաւ, պիտի կըրնա՞յ պահել իր միասնականութիւնը :

Ժամանակը եւ դէպքերը անշուշտ ցոյց պիտի տան :

Ցամենայն դէպս Կէյցքըլի դիրքը առայժմ ապահով է, քանի որ ետին ունի խորհրդարանի աշխատաւորական ներկայացուցիչներու եւ արհեստակցական միութեանց քուէները :

Անգլիոյ պահպանողականները (Թօրի) եւս ունին իրենց ներքին վէճերը, անշուշտ ոչ այն չափով ու կշիռով որ ունին աշխատաւորականները : Կուսակցութեան մէջ գոյութիւն ունին երկու հատուածներ՝ «յառաջդիմականներ» եւ այսպէս կոչուած՝ «Սուէզի խմբակը» :

Ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ կառավարութեան ձեռք առած կարգադրութիւնները միշտ վէճի եւ տարակարծութեանց դուռ կը բանան այս երկու խմբակներուն միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ Պատրիարքը Պոլսէն հաղորդած է որ յառաջիկայ տարի մտադիր է ուղղափառ եկեղեցիներու Սինոտոս մը գումարել որոշելու համար թէ ուղղափառ եկեղեցիները պիտի մասնակցի՞ն Տիեզերական ժողովին :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ սպառնական յուշագիր մը յանձնեց Ճափոնի, որուն մէջ կը յայտնէ թէ հակառակ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութեան պիտի չկարենայ վերադարձնել Հապվայի եւ Շիքօթանի կղզիները : Խորհրդ. Միութիւնը կը շեշտէ թէ չի կրնար ընդունիլ որ այդ կղզիները իբրեւ կայան գործածուին օտար պետութեան մը կողմէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յատկանշական ճառ մը խօսեցաւ ուր պարզեց իր կառավարութեան որդեգրած քաղաքական գիծը՝ տնտեսական եւ զինուորական մարզերուն մէջ : Անդրադառնալով երկրի տնտեսական կացութեան՝ Նախագահը յայտարարած է թէ ներկայիս Ամերիկան աշխարհի ամէնէն բարգաւաճ եւ հարուստ երկիրն է «Մեր նպատակը եղած է — աւելցուցած է Այք — տոլարին արժէքը միշտ կայուն պահել այլ խօսքով մէկ տոլարով կարելի ըլլայ գնել այն ինչ որ կրնայինք գնել երէկ» : Պատասխանելով Դեմոկրատներու այն մեղադրանքներուն թէ հանրապետականներու կառավարութիւնը անհրաժեշտ լրջութեամբ չմօտեցաւ պաշտպանութեան կարեւոր հարցին ու որ ներկայիս ԱՄՆ. զինուորական մարզին մէջ երկրորդ գծի վրայ կը գտնուի՝ Նախագահը մեկին ու յստակ շեշտած է որ «Աշխարհի ամէնէն զօրաւոր պետութիւնն ենք. մեր թշնամիները գիտեն այս : Որեւէ յարձակող ուժ. պիտի դատապարտուի անխուսափելի պարտութեան» :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՆ իր անկախութիւնը պիտի ստանայ Յունիս 30ին : Այս որոշումը տրուեցաւ Պրիւքսէլի մէջ տեղի ունեցող բանակցութեանց ընթացքին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թրիեսթ» սուզանաւը յաջողած է 37.800ոտք (շուրջ 12.330 մեթր) խորութեամբ իջնել՝ Խաղաղականի մէջ : Այս յաջողութիւնը գիտութեան համար մեծ նշանակութիւն պիտի ունենայ քանի որ կարելի պիտի ըլլայ ուսումնասիրել երկրին մակերեսային խաւը — շուրջ 70 առ հարիւրը ընդհ. տարածութեան : — «Ներկայիս յայտարարած են ամերիկացի գիտնականները — հնարաւորութիւնը ունինք ուսումնասիրելու ծովուն տակ թաղուած հանքային եւ կենդանական հարստութիւնները» : Իրենց կարգին ռուս գիտնականները պատրաստելու վրայ են յատուկ սուզանաւ մը : Այս մասին «Լենինսքոյա Զնայմիա» թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ .— «Այս սուզանաւը օժտուած պիտի ըլլայ պատուհաններով որոնք շարժման մէջ պիտի դնեն սուզանաւը : Յատուկ ուտականներով պիտի որսացուին ջրային կենդանիներ ուսումնասիրութեան համար » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ փոխ-վարչապետը՝ Ուլպրիխթ նամակ մը յըղած է Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին, սպառնալով այս վերջինոյն որ եթէ երբեք Արեւմտեան Գերմանիան շարունակէ զինուիլ հիւլէական զէնքերով իրենք եւս իրենց կարգին համապատասխան միջոցներ ձեռք պիտի առնեն : Նամակին մէջ Արեւելեան Գերմանիոյ փոխ-վարչապետը կ'առաջարկէ որ երկու Գերմանիաները փոխադարձաբար ճանչնան զիրար եւ խօստանան միջամուխ չըլլալ ներքին խնդիրներու :

ՔԱՖ ՔԱՆԱՎԸՐԱԼԷՆ յաջողութեամբ արձակուած են երկու «Աթլաս» միջերկրային հրթիռներ : Ամերիկեան զինուորական շրջանակները մտադիր են շուտով նոր արձակայաններ հաստատել :

ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՆՔԵՐ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Քարիւղի ընկերութիւններ արշաւանք մը կազմակերպած են Ափրիկեան Լիպիոյ մէջ, անապատի ամայութեան մէջ, աւազներու տակ թանկագին հեղուկը գտնելու համար: Հորեր բացուած են, բնակարաններ կը կառուցուին, լաւատես են հետազօտողները: Հոն ուր քարիւղ կայ, հոն պիտի ըլլան ամերիկեան ընկերութիւնները: Ամերիկա պէտք ունի Սահարայի քարիւղին, Լիպիոյ քարիւղին, Իրանի, Իրաքի քարիւղներուն կամ ամբողջովին շահագործել կամ մասնակցիլ շահագործումին: Ֆրանսա ընդունեցաւ ամերիկեան, անգլիական դրամագլուխներու մասնակցութիւնը: Կի Մոլէ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետը յայտարարած էր թէ Սահարայի հանքերը պիտի հայթայթեն տարեկան յիսուն միլիոն թոն: Ֆրանսա 1957ին սպառեց 22 միլիոն թոն, սպառումը պիտի աւելնայ, բայց պիտի կարենայ նոյն իսկ արտածել եւ եկամուտ մըն ալ ապահովել: Ֆրանսա պիտի խնայէ երկու հարիւր միլիոն տոլար:

Իրան անցեալ տարի տօնեց իր հարստութեան աղբիւրին, քարիւղի հանքերուն շահագործման յիսնամեակը: Առաջին ցայտումը տեղի ունեցած էր 1908ին Մասճետի Սիւլէյմանի մէջ:

Անգլիացի պարոն Ժիւլ տը Ռէօթըր 1872ին Նասրէտտին Շահէն արտօնութիւն առաւ հետազօտութիւններ կատարելու «բացի ոսկիէ եւ արծաթէ»: Ռուսիան անմիջապէս միջամտեց եւ ընդդիմացաւ արտօնութեան Անգլեւռուս մրցակցութիւնը քաղաքական գետնէն փոխադրուեցաւ տնտեսական գետնի վրայ: Անգլիա հիմնեց «Իրանեան դրամատունը»: 1891ին Մորկան յայտնեց թէ Քիրմանշահի եւ Գասրի Շիրինի ենթահողերուն մէջ տաճարներէ աւելի քարիւղի մթերանոցներ կան:

Տ'Արսի յաջողեցաւ մենաշնորհն ստանալ Շահին վճարելով քառասուն հազար ոսկիլին եւ խոստանալով շահուն հարիւրին տասը: Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը առասպելական շահեր ապահովեց թշուառութեան մէջ ընկղմած երկրի մը մէջ: «Իրանի քարիւղով Անգլիա վճարեց իր պատերազմի ծախքերը»: Ռիզա Շահ աւելին պահանջեց, ընկերութիւնը գոհացում տուաւ պահանջին եւ ստացաւ վաթսուն տարուան համար շահագործման իրաւունք:

1907ի անգլեւռուս համաձայնութեամբ Իրանի հարաւը կը մնար անգլիական ազդեցութեան տակ, հիւսիսը ռուսական: Բաժանում տնտեսական, հարաւ եւ հիւսիս հարուստ են քարիւղի հանքերով, բաժանում քաղաքական, բաժանում ռազմական: Անտարբեր չմնաց Ամերիկան: Չէր կրնար թափանցել հիւսիս, որ Խ. Միութեան հսկողութեան տակ էր, ուստի համաձայնելու էր անգլիական ընկերութեան հետ, ծովակալութեան հետ, մեծ բաժնետէրը Իրանի հանքերուն:

Իրանի վարիչները օգտուեցան առիթէն. բազմապատկեցին իրենց պահանջները քարիւղի ընկերութիւններէն: Անգլիական ընկերութիւնը աւելցուց վճարումները, Մոսատեղ մտածեց ազգայնացնել հանքերը, Զօր. Ռազմարա ընդդիմացաւ, որովհետեւ Իրան չէր կրնար շահագործել հանքերը, մասնագէտներ չունէր: Ռազմարա սպաննուեցաւ 7 Մայիս 1951ին: Երկիրը մտաւ տնտեսական, քաղաքական տագնապի մէջ: Ամերիկա միջամտեց իրեն ալ բաժին մը ապահովելով խաղաղութիւնը հաստատեց: Աւատապետական այս երկրին մէջ կը հանդիպին աշխարհի հզօրները՝ Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա հարաւէն եւ Խորհ. Միութիւնը հիւսիսէն:

Ասպարէզ իջան Իտալիա եւ Գերմանիա, որոնք յապաղած էին կարկանդակէն բաժին մը ունենալու: Իտալիոյ նախագահը, իտալական շահերու ջերմ պաշտպան, նախագահը երկրի մը, որ նախանիւթերէ զուրկ է, Թեհրան այցելեց քարիւղի ընկերութեան վարիչ Մաթթէյի հետ եւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ նպաստաւոր պայմաններով, 75 առ հարիւր բաժին մը յատկացնելով Իրանի կառավարութեան: Քարիւղի ընկերութիւններ վրդովեցան: Քանի մը տարի առաջ Իտալիա տեղի տուած էր անգլիական ընդդիմութեան, որպէսզի Անգլիա, համակերպի Թրիէսթէն Իտալիոյ ձգելու եւ այսպէսով փրկէ զայն սլաւական տիրապետութենէն: Ազրիականի նաւահանգիստին համար Իտալիա դուրս մնացած էր Իրանեան քարիւղի ընկերութենէն:

Թեհրան այցելեց նաեւ վարչապետ Ատընաուըր, խոստացաւ Գերմանիոյ օժանդակութիւնը Իրանի տնտեսական բարգաւաճումին: Երջանիկ է Իրան այսքան հոգածուներ ունենալուն համար: Օսմ. կայսրութեան պահպանման երբեմնի հոգածուները փոխադրուած են Թեհրան: Ազգերու ինքնորոշման համակիրները, ժողովրդավարութեան կողմնակից, ընկերային բարենորոգումներու պաշտպան: Բայց եթէ Իրանի աւատապետներուն սարուկները շարժին ապահովաբար համայնավար շարժում մը պիտի նկատուի ընդվզումը եւ անմիջապէս զսպուի: «Լը Մոնտի» թղթակիցը կը գրէր. «Արեւմտեանները հասուն չեն նկատեր Իրանի հողային հարցը կարգադրելու, ընկերային բարենորոգումներ կատարելու համար»:

Առեւտրական ճամբաներու փոփոխութեամբ առեւտրական երկիրներ կը կորսնցնեն իրենց առաւելութիւնները: Ամերիկայի գիւտը, Բարեյուսոյ Գլուխի ճամբուն գիւտը, վտանգեցին Ճենովայի եւ Վենետիկի առեւտրական բացառիկ դիրքերը: Քարիւղի ճամբաներն ալ եթէ փոխուին, պիտի վնասուին ճամբաներու տէրերը:

Ճամբաները ապահով ըլլալու են, անապահով ճամբայ մը կը դադրի առեւտրական ճամբայ մը ըլլալէ: Սուէզի միջադէպը պատճառ եղաւ քարիւղի նոր ճամբաներ գտնելու աշխատանքին: Եգիպտոս յայտնեց քարիւղի հանքատէրերուն. «Դուք հանքերն ունիք, բայց ճամբուն տէրը ես եմ»: Արեւմուտքի ըսաւ. «Կրնամ ձեզ քարիւղէ ծարաւ թողուլ ճամբան փակելով»:

Ալժերիոյ քարիւղի ճամբան պիտի մրցի Սուէզի հետ: Ծովեզրէն 700 քիլմ. ներս կը գտնուի Հասսի Մեսաուտի քարիւղի շտեմարանը: Միանալու մօտ է ծովուն եւ Մարսիլիոյ: Սուէզի միջադէպը պարտաւորեց քարիւղի ընկերութիւնները նոր ճամբաներ գտնելու հեղուկին փոխադրութեան համար: Շուրջ երեսունինը եւ կէս միլիոն թոն տարողութեամբ նաւեր կը փոխադրեն զայն: Ծորճ Ալլեն Միացեալ Նահանգներու խումբը Իրանի հետ կնքեց պայմանագրութիւն մը Իրանի Քում կեդրոնէն Իսկենտէրուն փայփլայն մը շինելու: Երկարութիւնը պիտի ըլլայ 1600 քիլմ., 650ը Իրանի մէջ, 950ը Թուրքիոյ: Շինութեան ծախք կը նախատեսուի հինգ հարիւր միլիոն տոլար: Տնտեսական նպատակն է շահագործել Իրանի հանքերը, քաղաքական նպատակն է Արեւմուտքը փրկել Սուէզէն եւ Սուրիայէն: Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը դժգոհ է անշուշտ, շատ գոհ է Թուրքիա, որովհետեւ պիտի օգտուի վճարումներէն: Պետութիւնը կը տրամադրէ հողը, ընկերութիւնը՝ դրամագլուխը:

Միջին Արեւելքի քարիւղի երկիրները եւ ճամբաներու տէրերը 1955ին ստացան հազար հարիւր միլիոն տոլար: Սուէզէն փոխադրուած է նոյն տարին 65 միլիոն թոն քարիւղ: 45 միլիոն թոն կը հոսին Պանիասէն, Թրիփոլիէն, Սուրէն: Եգիպտոսի նախագահը տիրանալով Սուէզի եւ Պանիասի, կ'ուզէր տիրանալ նաեւ Լիբանանի աղբիւրներուն: Սուրիական աղբիւրը տարեկան 17 միլիոն թոն քարիւղ կուտար: Իրաք բարեկամ էր Արեւմուտքի, բայց ծորակները փակ էին: 33 միլիոն թոն քարիւղ մնացին մթերանոցներուն մէջ:

Քում – Իսկէնտէրուն ուղին պիտի վնասէ Սուրիոյ, Սուէզի, Լիբանանի շահերուն, ինչպէս նաեւ քարիւղատար նաւերուն. Բայց պիտի մնան քարիւղ արտադրող եւ սպառող երկիրները: Տագնապ մը կրնայ առաջ գալ ընկերութեանց եւ երկիրներու միջեւ: Հնդկաստանի ճամբան այսօր քարիւղի ճամբան է: Մեծ պետութեանց դիւանագիտութիւնները հոն պիտի բախին հանքերու համար, ճամբաներու համար: Արաբ Միաց. Հանրապետութիւնը պիտի պահանջէ Սանճաքը: Քարիւղի հանքերուն տէրերը պիտի պահանջեն պայմանագրութեանց նորոգում: Հակամարտութիւն հանքերու շահագործումին համար, ճամբաներու ապահովութեան համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԽԵԼԱԳԱՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

(Գ. Խ. վերջին մաս)

Գաղութահայութեան մօտաւոր անցեալի պատմութիւնը լեռնակուտակ, հարուստ տուեալներ կը մատակարարէ պերճախօս եւ անսքեմ խառնակիչներու ապիկար գործունէութեան մասին: Երէկ, ամերիկահայ չէին ու բարգաւաճ գաղութներ էր որ պառակտեցին, երկու հակամարտ ճակատներու բաժնեցին, Հայաստանասէր եւ հակահայաստանեան հրէշային յորձորձումներով: Ցունաստան, Իրաք եւ Իրան, թէեւ քիչ մը նուազ համեմատութեամբ նոյն բախտին արժանացան իրենց համայնավարամիտ կամ համայնավարասէր առաջնորդներուն պատճառով: Իսկ այսօր, նոյն աղիտաբեր պայքարին թատերաբեմ դարձեր են Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայաշատ գաղութները: Առիթը ինչպէս ծանօթ է, այս անգամ եղաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական վերջին ընտրութիւնը: Այսօր, այլեւս բացայայտ իրողութիւն է որ բոլշեւիկ իշխանաւորները, կ'ուզէին այս աթոռին վրայ ալ բազմեցնել իրենց թեկնածուն, ինչպէս որ էջմիածնի ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան ժամանակ, որպէսզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անձնատուութիւնը կամ հպատակութիւնը բոլշեւիզմին, կատարեալ եւ ամբողջական ըլլայ: Այդ նպատակով ալ, էջմիածնէն՝ ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա. մասնաւոր առաքելութեամբ ղրկուեցաւ Անթիլիաս, իր ներկայութեամբ եւ հեղինակութեամբ ազդելու համար կիլիկեան աթոռի Ազգ. պատգամաւորական ժողովին վրայ, առանց այլեւայլի, իրենց թեկնածուին ընտրութիւնը յաջողցնելու վճռական յանձնարարութեամբ: Սակայն, դէպքերը բոլշեւիկներու նախատեսածին պէս չընթացան, որովհետեւ, Ազգ. պատգամաւորական ժողովը, մնալով արժանի բարձրութեան վրայ, փոխանակ իրենց թեկնածուին, ընտրեց Զարեհ Ա. որպէս կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռին: Սակայն, կարելի չէ անգամ երեւակայել, որ բոլշեւիզմը, իր պարտութիւնը ընդունելով, մէկ անգամէն գլուխ պիտի խոնարհեցնէր մեծամասնութեան կամքին առջեւ: Հետեւաբար, եթէ առաջին փորձը նպաստաւոր արդիւնք չտուաւ բոլշեւիզմին համար, երկրորդը, երրորդը, նոյնիսկ աւելին փորձելու երբեք չի վարանիր, մինչեւ որ օր մը, իր նպատակակէտին հասնի: Բոլշեւիկները՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի առաքելութեան ձախողութիւնը եւ իրենց կրած չարաչար պարտութիւնը քօղարկելու մտահոգութեամբ, այս անգամ Գահիրէի մէջ եպիսկոպոսական ժողով մը գումարել տուին, ըսել տալու համար թէ՝ Զարեհ Ա.ի ընտրութիւնը որպէս կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռին, թերի եւ անկատար եղած է, այս անգամ, աջակցութեան կանչելով Պոլսոյ Գարեգին պատրիարքը: Անշուշտ, բոլորին համար ալ պարզ է, թէ՝ կատարուած ընտրութիւնը թերի եւ անկատար պիտի չըլլար, եթէ՝ Զարեհ Ա.ի տեղ, Կիլիկիոյ կաթողիկոս ընտրուած ըլլար բոլշեւիկներու թեկնածուն, այն ատեն, ամէն ինչ կատարեալ եւ վաւերական պիտի ըլլար անոնց համար, եւ ի ձայն փողոյ ու թմբուկի պիտի յայտարարուէր ի լուր աշխարհի, իբրեւ բոլշեւիզմի հերթական յաղթանակներէն մէկը:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ բոլշեւիզմի կրած բարոյական ծանր պարտութենէն յետոյ, սփիւռքի մէջ՝ բոլշեւիզմի քաղաքական ուղեկիցները, ռամկավար, հնչակ, Բարեգործական, յառաջդիմական, համախմբական եւ այլ կարի յորձորձումներով ծանօթ խառն-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Դժբախտութիւնը այդքանով ալ պիտի չվերջանար: Որովհետեւ, այդ պարագային տարաբախտ հարճը բոլորովին պիտի լքուէր եւ նետուէր մոռացութեան գիրկը:

Իրերու այս վիճակին մէջ, բնական զատուորութեամբ մը երեւան եկաւ երկու հակառակորդ կողմեր: Մին՝ որ կը ղեկավարուէր ներքինապետ Նկան թէ Հայի կողմէ եւ կը ցանկար տեսնել յաղթանակը Եէ Հօ Նօ Լայի, միւս կողմը ընդհակառակն կը մաղթէր որ կողակից – կայսրուհին արու զաւակ մը աշխարհ բերելով արժանանար կայսեր բացարձակ շնորհին:

Երբ արքունիքը անհամբեր կը սպասէր երկու ծնունդներուն, նոր սուգ մը կուգայ հարուածել զայն յանկարծ:

Մայր – կայսրուհին, հանգուցեալ մեծազօր կայսեր՝ Թա Քուանկի այրին կը մահանայ:

Անոր մահով կ'անհետանայ այն զսպիչ ուժը որ կը սանձահարէր երիտասարդ կայսեր արտառոց քմահաճոյքները, իսկ Եէ Հօ Նօ Լա կը կորսնցնէր թանկագին նեցուկ մը:

17 Ապրիլ 1857ին, գեղանի հարճը կը ծննդագործէ:

Իր կողմնակիցներուն ուրախութիւնը անսահման է, քանի որ Եէ Հօ Նօ Լա Չինաստանի գահուն կ'ընծայէ արու զաւակ մը: Կայսրը կը հիանայ երախայով, զայն կ'անուանէ Զուկ Զէ եւ կը նշանակէ զայն իր օրինաւոր յաջորդը, եթէ սակայն կողակից – կայսրուհին արու զաւակ մը չունենայ:

Բովանդակ արքունիքը հաւատարմութեան երդում կը կատարեն հանդէպ նորածին գահաժառանգին, որոնց շարքին կը գտնուին նաեւ կայսեր երկու կրտսեր եղբայրները՝ իշխաններ Քունկ եւ Չէն:

Եէ Հօ Նօ Լայի կը շնորհուի նոր աստիճանի բարձրացում մը եւ իրեն կը տրուի «առաջին կարգի հարճի» տիտղոսը: Իրեն կը թոյլատրուի այլեւս ներկայ գտնուիլ բոլոր պաշտօնական արարողութեանց եւ ընդունելութիւններուն, ուր ներկայ կրնայ գտնուիլ կողակից – կայսրուհիէն անմիջապէս ետք:

Սակայն, այս բոլոր շնորհներուն մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա պարտաւոր էր աչալուրջ հսկել, վասնզի հակառակորդ կողմը ջանք չէր խնայեր նսեմացնելու իր հմայքը:

Բարեբախտաբար, կայսրը այնքան ալ հաւատք չէր ընծայեր իր հարճին նկատմամբ իրեն եղած բամբասանքներուն, այլ ընդհակառակն, բարեացակամ վերաբերմունք մը ցոյց տալով Եէ Հօ Նօ Լայի հանդէպ, շարունակ կը կրկնէր.

— Ձգենք որ ճակատագիրը իր գործը տեսնէ: Կայսրուհին իր կարգին զաւակ մը պիտի ունենայ եւ թերեւս ծնելիք երախան արու ըլլայ: Այն ժամանակ, անշուշտ, այդ երախան է որ օրինաւորապէս պիտի նշանակուի կայսերական մեր գահուն թագաժառանգը: Ուրեմն, առայժմ մեզի կը մնայ սպասել:

Եւ սակայն, հակառակ կայսեր իր հանդէպ բարեացակամութեան, գեղանի հարճը միշտ կը մտատանջուէր իր ապագայով եւ կ'ապրէր սպառման անձկագին պահեր:

Վերջապէս կայսրուհիին ծննդաբերութիւնը տեղի կ'ունենայ. աշխարհ կուգայ աղջիկ մը:

Եէ Հօ Նօ Լայի կողմնակիցներուն ցնծութիւնը անսահման կ'ըլլայ:

Կայսրուհիին աղջիկ մը ծնելէն ետք, վեհապետը այլեւս բոլորովին կը մոռնայ զայն, եւ սակայն, փոխանակ հոգւով ու մարմնով նուիրուելու իր հարճին, տակաւ կը սկսի սառն վերաբերմունք ցոյց տալ անոր ալ հանդէպ, բոլորովին տարուելով զինք շրջապատող բազմաթիւ այլ գեղանի ու թարմատի հարճերով:

Անկէ զատ, կայսրը հետեւելով իր երիտասարդ ու գեղադէմ զարմիկներուն՝ Ցաօ Եուէն եւ Թուան Հուէ իշխաններուն, կը սկսի վարել ցոփ ու անառակ կեանք մը, չուայտութեան եւ խենէշ ապերեւակերպի մը զոհ դարձնելով նոյնիսկ կայսրութեան ամէնէն կենսական ու անհրաժեշտ գործերը:

Այսքանով ալ չբաւականանալով, վեհապետը իր իշխանութեան իրաւունքը կը փոխանցէ իր կրտսեր եղբօր՝ իշխան Քունկի:

(5 Շար.)

նիձաղանճը, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց եկեղեցին իր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Պոլսոյ պատրիարքին, եպիսկոպոսներուն ու վարդապետներուն միջոցաւ, տարակոյս չկայ թէ բոլշեւիսմի թելադրութեամբ եւ նիւթական ու բարոյական ամէն կարգի աջակցութեամբ, ժամուլով թէ հրապարակային ելոյթներով, փողոցային անխնայ եւ գռեհիկ պայքար մը բացած են Կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռին եւ Զարեհ Ա.ի անձին դէմ, ամէն կարգի լուտանքներով եւ վարկաբեկիչ որակումներով :

Սակայն, համեմատաբար կարճ ժամանակի ընթացքին, Զարեհ Ա.ի անմիջական ղեկավարութեան տակ, Անթիլիասի Աթոռին կատարած յառաջդիմութիւնը եւ ձեռք բերած նուաճումները, անոր անձին հանդէպ անվերապահ յարգանքն ու վայելած համակրութիւնը թէ պետական իշխանութեանց եւ թէ Հայ ազգային մարմիններու մօտ, ինչպէս նաեւ սփիւռքի ազատատենչ Հայութեան օր ըստ օրէ աճող հետաքրքրութիւնն ու ընծայած նիւթական եւ բարոյական կարեւոր աջակցութիւնները, այժմէն իսկ կարելի է նկատել ապահով գրաւական մը սփիւռքի ազատատենչ Հայութեան յաղթանակին : Անկասկած, իր ձեռք բերած պատմական նուաճումներով, Անթիլիասի Կաթողիկոսական Աթոռը, մօտիկ ապագային, պիտի դառնայ սփիւռքի ազատ Հայութեան գուրգուրանքի առարկան, իր հոգեկան ուխտատեղին :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան թուականէն ի վեր՝ քանի մը տարիներ սահէր անցեր են արդէն : Սակայն, հակառակ տարիներու թաւալումին, բոլշեւիսմի եւ իր հայ ուղեկիցներու — Ռամկավար, Հնչակ, Բարեգործական, Ցառաջդիմական, Համախմբական, կղերամիահպանողական — եւ այլ հակազգային տարրերու կողմէ չղթայազերծուած այս արուեստական, անիմաստ եւ ազգային արժանապատուութեան ու տարագիր բազմութիւններու խաղաղ կեցութեան եւ գերագոյն շահերու տեսակէտով վնասակար պայքարը կը շարունակուի նոյն խոլական թափով, եւ եղբայրատեաց ատելութիւնն ու կիրքերը կը հրահրուին անսանձ սաստկութեամբ : Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, իբր թէ, թիւրն ու թերին, կամ անկատարը, լոկ պատրուակ էր, անոր միջոցով հարուածելու փնտռուած հիմնական նշանակէտը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ իր ուժեղ կազմակերպութեամբ եւ վայելած ժողովրդականութեամբ, դարձեր է իրական մղձաւանջ մը, Երեւանի բոլշեւիկ իշխանաւորներուն եւ արտասահմանի իրենց ուղեկիցներուն կամ քողարկուած գործակիցներուն համար : Ուստի անաչառ դիտողի համար, շատ յստակ եւ մէկին կերպով կը տեսնուի թէ, բոլշեւիսմը եւ անոր հայ ուղեկիցները, իրենց պայքարին գլխաւոր թիրախ դարձուցեր են Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ու անոնց քարոզչական ծանր հրետանին, Հայաստանէն մինչեւ արտասահման, մամուլով, գիրքերով, անթելով եւ բեմերով, կրակ կը տեղայ առաւելաբար Դաշնակցութեան դէմ, ամէն կարգի լուտանքներով : Պայքարը՝ իր ներկայ վիճակին մէջ, գաղափարական կռուաններէ զուրկ, այլասերելով եւ գռեհկանալով, գլած անցած է պատշաճութեան եւ բարոյական ըմբռնումի բոլոր սահմանները, վերածուելով պարզապէս փողոցային նկարագրի տէր, շուկայիկ մարդոց ամենօրեայ պարզ ադմրկարարութեան, համեմուած սովորական հայհոյանքներով, վարկաբեկիչ ածականներով եւ այլ կարգի վայրահաչութիւններով :

Այս անզօր կատաղութեան պատճառը, ոեւէ բանիմաց մարդու համար, շատ պարզ է եւ հասկնալի, հետեւաբար, մեկնութեան չի կարօտիր, — Դաշնակցութիւնը՝ Հայ իրականութեան մէջ, եւ հայկական չափանիշով, այն միակ կազմակերպուած ուժն է՝ որ, կամայ թէ ակամայ, հաշուի կ'առնէ բոլշեւիսմը, եւ որ, ի պահանջեալ հարկին, կրնայ, եւ ի վիճակի է, արգելք եւ խոչընդոտ հանդիսանալ բոլշեւիսմին՝ իր հետապնդած ծրագիրներուն կամ թաքուն նպատակներուն իրականացման ճամբուն վրայ :

Թէեւ նախապէս ըսինք, սակայն, թող աւելորդ չի թուի, եթէ՝ գարձեալ կրկնենք : Բոլշեւիսմը՝ մէկ, կամ աւելի պարտութիւններով, մէկ անգամէն սթափող, մէկ անգամէն պայքարէն հրաժարելով՝ ձեռնթափ եղող եւ իր պարտութեանվրայ հանգիստ նստող կազմակերպութիւններէն չէ : Յափանարարութիւնը՝ սուտը, կեղծիքը, բարոյական եւ ֆիզիքական վարկաբեկումները, եղբայրադաւ դրդըռութիւնները, բոլշեւիսմի էութեան եւ որդեգրած գործելակերպին մաս կազմող հիմնական տարրերն են : Պարտութեան առջեւ գլուխ խոնարհեցնել, հանրային կեանքի եւ գործունէութեան մէջ պարկեշտութիւն, խղճահարութիւն եւ սրտցաւութիւն ցոյց տալ, ազգային շահերու եւ արժէքներու հանդէպ նախանձախնդրութիւն ունենալ, բարոյական սկզբունքներէ առաջնորդուիլ, տարագիր հայ զանգուածներու ապահովութեան մասին մտահոգուիլ, այդ բոլորը, առաքինութիւններ են, որոնցմէ՝ դժբախտաբար, զուրկ եղած է բոլշեւիսմը, իր գոյութեան սկզբնական օրէն մինչեւ այսօր : Մէկ ճակատի վրայ կրած ձախողութիւնները, զինքը երբեք ձեռնթափ չեն ըներ պայքարէն, հակառակորդը մահացու կերպով հարուածելու եւ վերջնականապէս զգետնելու գաղափարէն : Ու նաեւ, պատճառ չեն՝ իր հիմնական նպատակներուն հասնելու համար, տարբեր միջոցներ եւ տարբեր ուղիներ որոնելու, այս անգամ պայքարը փոխադրելով տարբեր ճակատներու վրայ :

Սփիւռքի ազատատենչ Հայութեան, մասնաւորաբար Դաշնակցական շարքայիններուն համար, միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ, Անթիլիասի մէջ կրած բարոյական ծանր հարուածը պիտի սթափեցնէ եւ խորհրդածութեան մղէ բոլշեւիսմի ղեկավարները եւ իրենց արտասահմանեան հայ ուղեկիցները : Ընդհակառակն, աւելի տուեալներ կան կարծելու թէ՝ մեղսակցութեամբ Ռամկավար, Հնչակ, Բարեգործական, յառաջդիմական, Համախմբական, «Հայաստանասէր», Եկեղեցասէր, Էջմիածնասէր տարրեր պիտի շարունակեն պայքարը, պիտի շարունակեն հրապարակը աղմկել, կիրք եւ ատելութիւն սերմանել Հայութեան տարբեր հատուածներուն միջեւ, եղբայրը եղբօր դէմ լարել, ծայր տուած երկպառակութիւնը խորացնել, հայ հանրային կեանքը յուզուած եւ խառնակ պահել, մէկ խօսքով, «պղտոր պատերազմը» կամ Ջլամարտը շարունակել, խառնել, պղտորել, թունալից դարձնել հայ կեանքը, տակաւին այնքան ժամանակ, որ բոլշեւիսմը յարմար կամ անհրաժեշտ կը նկատէ իր քաղաքական ընդհանուր շահերուն կամ հետապնդած գաղտնի ծրագիրներուն իրագործման տեսակէտներէն առաջնորդուած :

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՊԷՔԸԹ ԿԱՄ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՏԻՒԸ»

Ի՞նչ պարզ ու անպաճոյճ բացատրութիւն մըն է՝ «Գլուխ գործոցը» : Թատերական գլուխ գործոցի մը — որ այնքան ցանցառ է — ներկայ ըլլալը հաճոյք մըն է արդարեւ, ուր ունկնդիր կ'ըլլաս վարպետ հեղինակի մը բանագրութեան որ գիտէ թէ ինչ կ'ըսէ եւ ինչու համար կ'ըսէ :

Այս տեսակի գլուխ գործոց մըն է ժամանակակից Ֆրանսացի մեծ թատերագիր Ժան Անույի նոր գործը՝ «Պէքըթ կամ Աստուծոյ պատիւը», որ ներկայիս կը բեմադրուի Մոնփարնաս Թատրոնի բեմին վրայ :

Ֆրանսայի ազգային հերոսուհի Ժան տ'Արքի կեանքը իր «Ալուէթ» թատերակին մէջ այնքան ճարտարօրէն ներկայացնող Ժան Անուլ այս անգամ իր նոր գործով կը պատմէ տարբեր պատմութիւն մը, նոյնքան եղերական ու սահմռկեցուցիչ որքան Օրլէանի կոյսին պատմութիւնը :

Թովմաս Պէքըթ Անգլիոյ վեհապետ Հէնրիկոս Բ.ի անառակ կեանքին ու անոր ամենօրեայ զայթակղալից զուարճութեանց մշտական ընկերն է : Երկուքն ալ ոխերիմ հակառակորդն են կղերական դասուն, որ տեսակ մը անաթեմայի է ենթարկած զիրենք իրենց ամբարիշտ կեանքին պատճառաւ :

Սակայն, Հէնրիկոս Բ. կղերական աւազանիին լաւ դաս մը տալու եւ զանոնք առաւել եւս վարկաբեկելու մտօք, իր զայթակղալից կեանքին ընկերը՝ Պէքըթը ձեռնադրել կուտայ Եպիսկոպոս եւ զայն կը կարգէ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոս :

Եւ ահա, երբ Թովմաս Պէքըթ կը դառնայ Անկլիքան եկեղեցիին պետը, լոյսը յանկարծ կը ծագի իր հոգիին մէջ : Անիկա անկեղծօրէն կը նուիրուի իր նոր կոչումին, իր անձը ամբողջութեամբ կը տրամադրէ եկեղեցիին եւ «Աստուծոյ պատիւին», կը թօթափէ իր վրայէն անցեալ զայթակղալից կեանքին բոլոր մնացորդները եւ այսպէսով, անշուշտ, կը դառնայ նաեւ իր նախկին ընկերոջ՝ Հէնրիկոս Բ.ի կատաղի հակառակորդը եւ կ'ուրանայ զայն :

Վեհապետին հետ իր բոլոր կապերը խզած ըլլալով, Թովմաս Պէքըթ այլեւս կ'ապրի սուրբի մը կեանքը : Հէնրիկոս Բ. իր նախկին ընկերոջ այս ուխտադրուժ արարքին հանդէպ ընդվզած, կ'որոշէ մրէժ լուծել եւ իր կողմէ վարձուած մարդասպաններու միջոցաւ, տաճարին մէջ իսկ սպաննել կուտայ Թովմաս Պէքըթը, որ իր մահէն ետք կը դասուի սուրբերու կարգը :

Այս պարզ նիւթը, որ շատ դիւրութեամբ կրնար ըլլալ ռոմանթիք մելոտրամի մը շրջանակին մէջ, Ժան Անույի ճարտար գրիչին տակ դարձած է Շէյքսպիրեան կատարեալ ողբերգութիւն մը :

Հեղինակը հանդիսատեսին առջեւ կը վերապրեցնէ երկու անձերու հակոտնեայ նկարագիրները. — Թովմաս Պէքըթը՝ որ ամբարիշտ ու անհաւատ մը ըլլալով հանդերձ կը հասնի սրբանալու բարձրութեան եւ Հէնրիկոս Բ.ը որ իր ատելութեան ամէնէն բուռն վայրկեաններուն իսկ չի դադրիր սիրելէ այն անձը որ զինքը լքած էր Աստուծոյ սիրոյն :

Հոգեբանական բարդ ուսումնասիրութիւն մը որ Ժան Անույի ճարտար գրիչին տակ դարձած է հասկնալի, խորապէս մարդկային եւ անմիջականօրէն հաղորդական :

Եւ ինչ զմայլելի բանագրութիւն, պայծառ, անկաշկանդ ,հարուստ՝ հեգնանքի խայթիչ ոճով, որ ներդաշնակօրէն կը պատշաճի թէ այսօրուան մեր իրականութեան եւ թէ ԺԲ. դարու կենցաղին :

Դերասանական խումբը բազմամարդ է, ուր կան ընտրեալ դերասաններ եւ դերասանուհիներ — Քլէր Սոնվալ, Մարսէլ Ռանվէն, Փասքալ տը Պոյսոն, Մորիս Ժաքըմոն, Հանրի Տէրպլէյ եւ ուրիշներ :

Եւ սակայն, խաղին յաղթականները կը նկատուին երկու գլխաւոր դերակատարները Տանիէլ Իվէրնէլ եւ Պրինօ Քրամէր, առաջինը Հէնրիկոս Բ.ի եւ երկրորդը Թովմաս Պէքըթի դերերով :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Կը խօսէին շատ մեղմ ձայնով, կարծես լրտեսուելու երկիւղը ունենալով : Համբիկ, ծունկերուն վրայ դեռ կզկտիկ, այս անհաւատալի երեւոյթը կը դիտէր, առանց թարթափելու աչքերը, հազիւ շունչ առնելով, արձանացած : Երբեմն, գլուխը իր խօսակցին դարձուցած պահուն, Սոֆի իր աջ դէմքին կը ստանար ներսը վառուող լամպարին լոյսը, որ յստակօրէն երեւան կը հանէր անոր գիծերը Համբիկի անյագ աչուըներուն : Տղան չէր շարժեր, անոնց ուշադրութիւնը գրաւելու վախով : Աչքերովը կ'ապրէր : Իր այդ հայեցողութեանը մէջ թաղուած էր, երբ վերը, տօքթորին բազուկը շարժեցաւ կամաց մը եւ աղջկան վիզին վրայ ինկաւ : Ու իրեն քաշեց այդ գլուխը, ու համբուրեց զայն :

Կուրծքին դաշոյնի հարուած մը ընդունածի պէս ցցուեցաւ Համբիկ, սիրտը բռնելով երկու ձեռուըներովը. ու փախաւ, խենթի պէս վազելով :

Քանի մը շուներ, քուներնէն արթնալով, հաջեցին անոր ետեւէն : Գիշերապահ մը, գող կարծելով զայն, պահ մը հետեւեցաւ անոր, բայց անիկա խթանուած ձիու մը պէս կը փախչէր, փողոցներու ոլորքին մէջ անյայտ ըլլալով : Իր սենեակին դրանը առջեւ հասնելուն, տղան կեցաւ, ցաւագին հեւքով, կոկորդը խեղդուած.

— Պագաւ, պագաւ, կը հեծկլտար :

Ներս մանելով, ինկաւ անկողնին վրայ, ոչնչացած : Քունը՝ անհնելի մղձաւանջ մը եղաւ այն գիշերը : Ցանկարծ վեր կը ցցուէր անկողնէն, ձեռքերը բան մը արգիլելու պէս օդին մէջ շարժելով, աչքերու լայնափեռեկ բացուածքով.

— Պագաւ, պագաւ, կը հեծկլտար :

Ցետոյ, սթափած, քայքայուած, կ'իյնար անկողնին վրայ, բարձին մէջ թաղելով գլուխը, խածխծելով զայն, լուսնոտի մը պէս սրունքներն ու բազուկները գալարելով, ջղթունքը փրփրալից, մինչեւ որ թմրութիւնը տիրէր այդ ցաւատանջ մարմինին, ու մինչեւ որ նորէն, աղետալի պատուհանը, գիշերուան մութին մէջէն, կանգնէր իր աչուըներուն առջեւ, ու ստուերները, հոն, վերը, նորէն փարէին իրարու, եւ ամբարիշտ համբոյրը քստմնելի չուինդով մը թնդար, ու Համբիկ, այսահարուած, նորէն վեր ցատքէր :

— Պագաւ, պագաւ :

Հետեւեալ առտուն, Համբիկ չկրցաւ ելլալ անկողնէն : Բուռն ջերմութիւն մը կ'այրէր անոր մարմինը : Զառանցանքը կը շարունակէր : Մայրը, իր սովորականին պէս, եկաւ արթնցնել զաւակը, ու այդ գէշ վիճակին մէջ գտաւ զայն : Փորձեց ոտքի հանել, բայց տղան գամուեցաւ մնաց անկողնին, աչքերը գոց, մեռելական անզգունութեամբ, մարմինը դողահար :

— Զաւակս ծառքէ կ'ելլայ կոր :

Ու նստաւ անկողնին քով :

— Համբիկ, օրդի, ի՞նչ ունիս :

Երիտասարդը կը բանար աչուըները այս աղեխարշ կոչին, եւ բիբերու տարտամ ու խոլ թաւալումով անոր երեսը կը նայէր, կարծես չճանչնալով զանիկա, շուրթերը շարժելով՝ բաներ մը ըսելու համար զոր չէր յաջողեր բանաձեւել, ու հծծուկ մը, մռլտուք մը միայն կը լսուէր :

— Ի՞նչ ունիս, օրդի :

Ցետոյ, արցունքի առատ կաթիլներ կը վազէին աչուըներէն, առանց հեծկլտանքի, լուռ ու մունջ, որոնց կը յաջորդէր թմրութիւն մը, անկանոն շնչառութեամբ, կուրծքի դժնդակ եւ ուժգին ելեւէջով :

Առեն առեն, զառանցանքը կը վերսկըսէր, Համբիկ կը թօթվըւէր, բազուկները գալարելով, ակռաները կճրտացնելով, եւ աչուըները՝ կոպերէն դուրս ցայտեցնելու աստիճան բացած՝ կարծես հեռաւոր սոսկալի տեսարանի մը սեւեռած, կը մրմըռար.

— Պագաւ, պագաւ, պագաւ ...

Ու մայրը, այս անհասկնալի բայց նշանակալից բացագանչութենէն զարհուրած, մինչեւ դէմքին կը մօտեցնէր իր դէմքը, եւ, պաղատագին, կը հարցնէր.

— Ո՞վ պագաւ, զաւակս :

Ու անոր թեւերը, ճակատը, կուրծքը կը շփէր, աղօթքներ մրմնջելով, ջուր սրսկելով դէմքին, զանիկա սթափեցնելու համար իր գորովալից մօր բոլոր ռամիկ զգուշտ պերճախօսութիւնը հոլովելով, առանց սակայն կարենալ ազդելու զառանցանքէ տրորուած այդ ըղեղին վրայ :

Ցետոյ, յուսահատած, վազնիվաղը գընաց իր քանի մը դրացուհիներուն, աչքը արցունքով լեցուն :

— Քուրիկներս, աղաչեց թօթովելով, զաւակս պան մը կ'ըլլայ կոր. աման, էկէք նայեցէք մէյ մը :

Երկու դրացուհիներ, իսկոյն, փութացին տղուն անկողնին քովը : Հակառակ սակայն բոլոր խնամքներուն զորս ռամիկ աւանդութիւնը սորվեցուցած էր իրենց, չկրցան տղուն տենդին ոեւէ դարման տանիլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Քաղաքացիական պատերազմի մը պատասխանատուութիւնը առի անձնատուին առաջքն առնելու համար »:

Տըլուվրիէ երկարօրէն պարզեց նախ Մայր Երկրի ժողովուրդին, ապա Ալժէրի, թէ ինչ հոգեկան տագնապ կ'ապրին Ալժէրի զինուորականները:

Տըլուվրիէ խօսքը ուղղելով բանակին ըսաւ. — « Ալժերիոյ բանա՛կ, աղաչանք մըն է, բայց նաեւ հրաման մը, եղէք Զօր. Շալի ետին, եղէք տը Կոլի ետին, կեցցէ՛ տը Կոլ»:

Այս ճառին պատասխանելով Լակայատ եւ Օրթիզ զեկոյց մը հրատարակեցին որուն մէջ նախ ամէն ապահովութիւն տուին Կառավարութեան Ընդհ. Պատուիրակին որ իր կինը եւ զաւակները դէչ վերաբերմունքի չենթարկուիր: «Վայրենիներ չկան ոչ մեր և ոչ բանակին մէջ», զեկոյցին մէջ, կ'աւելցնեն նաեւ « Ֆրանսան մէկ բան է, տը Կոլ ուրիշ բան մըն է, բաւական տարբեր »:

Մինչ Տըլուվրիէ եւ Շալ դէպի «Գլեա» կը մեկնէին, Փարիզի մէջ ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ տեղի կ'ունենային աջ շրջանակներու մէջ: 80 հոգի կը հարցապնդուէին, ասոնց կարգին՝ երեսփոխան Լը Փէնոր կը ձերբակալուէր:

Նոյն օրը Նախագահ տը Կոլ Պետութեան Խորհուրդին կ'այցելէր: Պատասխանելով Քասէնի բարի գալուստի ճառին, Զօր. տը Կոլ ըսաւ.— Ֆրանսան գոյութիւն ունի պետութեան շնորհիւ եւ ոչ մէկ բան այնքան կարեւոր է որքան պետութեան օրինաւորութեան պահպանումը »:

× Ուրբաթ առտու համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ գրաւուեցաւ: Գրաւած է նաեւ Ալժէրի Սալիւ Փիւպլիքը:

× Զօր- Նօրսթատ յայտարարեց թէ Ատլանտեան Ուխտի բոլոր երկիրներու շահը կը պահանջէ որ Ալժերիոյ տագնապը լուծուի: Ալժերիոյ կացութիւնը ծանր գէպք մըն է որ կը շահագրգռէ ամբողջ Ուխտը »:

———o———

ՕՍՍԵՐՎԱԹՈՐԷ ՌՈՄԱՆՕ երկար յօդուած մը հրատարակած է «Խորհրդային անաստուածութեան» վրայ: Յօդուածագիրը կը շեշտէ թէ մինչ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ հաւատացնել արեւմուտքին թէ հանդուրժողական դարձած է եկեղեցւոյ հանդէպ, իրականին մէջ անոնք որ Խ. Միութեան մէջ կը փորձեն իրենց տղոց կրօնական դաստիարակութիւն տալ, իրենց գործը կը կորսնցնեն:

ՀԱՅԱՄԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 17·30ին, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Սէն Շարլ եկեղեցւոյ մէջ, քրիստոնեաներու միութեան համար: Կը նախագահէ Մարսէյլի վիճակաւորը՝ Գերապայծառ Լալիէ: Կը պատարագէ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուխաճեան (Պուշ Տիւ Ռոնի եւ Վառի ժողովրդապետ):

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբը:

Բոլոր հաւատացեալները կը հրաւիրուին:

Ալժերիոյ ճակատին վրայ, Յունուար 24ին, իր արձակումէն ութ օր առաջ, ինկած է՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Տարաբախտ երիտասարդը 23 տարեկան էր, նախկին աշակերտ Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին եւ Գ. Նուպար Յովհաննէսեանի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր (թիւ 213 – 214) ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ. —

Դեղահատի դարը (Հայ–Բոյժ). — Առողջութիւն բարոյական ուժով (Տոքթ. Պլոնտէլ). — Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (Փրոֆ. Մարգարեան). — Ստամոքսի խոց (Տոքթ. Աշճեան). — Ջուկը Հայաստանի մէջ, ձկնորսութեան ձեւերը, ձուկի տեսակները եւ անոնց համը (Փիրուզեան). — Ի՞նչ գիտէք ճանճերու մասին (Տոքթ. Այվազեան). — Աւաղ ի վերայ ճանճի (Մինաս Թոխաթցի). — Ականջի ցաւը... քանաէրի նշան (Տոքթ. Ասֆանազ). — Խրատներ լեարդի հիւանդներուն (Տոքթ. Գալուստեան). — Բերանը ծռեցաւ... (Տոքթ. Քորոն). — Ոտքերը չեն բռներ (Տոքթ. Ազատեանի). — Զղեար կամ մուշմուլա, պատմութիւնը եւ սննդական ու բժշկական արժէքը (Շ. Նարդունի). — Բարի ախորժակ, տիկիններ եւ պարոններ (Տոքթ. Շ. Օնառ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37.5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ընկեր Յովհաննէս Գօյաճեան, ընկեր Մարտիրոս Գօյաճեան, Գ. Օհան Գօյաճեան եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի յետ պատարագի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ ԺԱԳ ԳՕՅԱՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին կողմէ:

Յունուար 30, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Salons de l'Hôtel-de-la-Croix d'Or
Place de la Republique

Նուագախումբ՝

MODERN - JAZZ - QUINTETTE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)
ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԵՌԱԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
(1960)
Դիմել Գ. Ե. Ատանալեանի, 48 Րիւ տը լա Տեֆանս, ԻՍԻ:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ու «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ. Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ. Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, Մանուկներու Օրը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ:

Կիրակի (31 Յունուար), ժամը 15ին, Ռիւ Ժէյի սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութեան կողմէ գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին:

Կը ներկայացուի Ցիսուսի Ծնունդը՝ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով: Տեղի կ'ունենան խմբերգներ, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն, եւ մանկական զաւեշտ:

Աւանդական Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ, սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր փոքրիկներուն:

Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընամի հայրենակիցները:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 31 JANVIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8711 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4512

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ"

Հայկական Եղեռնապատումի մասին գրուած հատորներուն մէջ մասնաւոր եւ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի Հայ Գողգոթան, որուն առաջին հատորը՝ շքեղ տպագրութեամբ, զարդարուած նահատակ մտաւորականներու եւ տարագրեալներու բազմաթիւ լուսանկարներով՝ 1922ին լոյս էր տեսած Վիէննայի մէջ :

Այս գիրքը արժէքաւոր է մանաւանդ անոր համար, որ հեղինակը անձամբ ճաշակած ըլլալով տարագրութեան բոլոր դառնութիւնները, մանրամասնօրէն կը նկարագրէր Ապրիլ 11/24ի ձերբակալութիւնները, մտաւորականներու աքսորը դէպի Այաշ ու Չանկըրը, անոնց եղերական վախճանը։ Յետոյ նաեւ իր ոդիսականը՝ Պոլիսէն Այաշ – Չորում – Եոզղատ – Պօղազլեան – Կեսարիա – Թոմարզա – Կազպէլ – Հաճըն – Սիս – Կարսպազար – Օսմանիէ – Հասանպէյլի – Գանըր Կէչիտ եւ Իսլահիյէ :

Առաջին հատորը կը վերջանար հոն՝ ուր Պալաքեան սրբազան (այնատեն վարդապետ), լքելով հոգեւորականի սքեմը, կը ձեռնարկէ Իսլահիյէէն փախչիլ դէպի Այրան, Ամանոսի նշանաւոր փապուղին :

Պատմութիւնը կէս էր մնացած։ Չէր հրատարակուած երկրորդ հատորը : Ցինք ալ գիտեր թէ անիկա գրուա՞ծ էր:

Հեղինակին մահուընէն (1934ին ի Մարսէյլ) քառորդ դար վերջ է միայն, որ քանի մը օր առաջ Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ Հայ Գողգոթանի երկրորդ եւ վերջին մասը՝ իր քեռորդւոյն՝ Բժ. Արշակ Անդրէասեանի խնամքով եւ մեկենասներու նիւթական աջակցութեամբ :

Պալաքեան վրդ. Պերլին կը գտնուէր 1914ին, երբ պայթեցաւ պատերազմը : Սեպտեմբերի կէսին կը վերադառնայ Պոլիս, ուր դառն ճակատագիր մը վերապահուած էր իրեն։ Կը ձերբակալուի Ապրիլ 12/25ի գիշերը եւ կ'աքսորուի Այաշ՝ 62 ուրիշ հայ մտաւորականներու հետ, որոնցմէ շատեր նահատակուեցան եղերական պայմաններու տակ :

Հրաշքով վերապրող քիչերէն մէկն եղաւ ինք, որ գրի առաւ իր տեսածներն ու լսածները, պարզ, անսեթեւեթ լեզուով մը, առանց գրական յաւակնութեան :

Ապրուած, իրական կեանքի, վաւերական գրուագներու հաւաքածոյ մըն է իր գիրքը:

Երկրորդ հատորին մէջ մանրամասնօրէն կը պատմէ իր արկածալից կեանքը նախ Ամանոսի (Այրան), յետոյ Տաւրոսի (Պէլէմէտիք) մէջ, իբրեւ պաշտօնեայ երկաթուղիի ընկերութեան :

Գերմանիոյ մէջ ճարտարապետութիւն ուսած ըլլալով, դիւրութեամբ յաջողած էր գործ գտնել այդ ընկերութեան մէջ, ուր Գերմանները վարիչ դիրքեր կը գրաւէին :

Ամանոսի լեռներուն մէջ Չէյթունցի եւ Կիլիկեցի «հրոսախումբեր» կը գործէին այդ չարաբաստիկ օրերուն, սարսափ ազդելով Թուրքերուն եւ կարելի աջակցութիւնը ընձեռելով դժբախտ հայ գաղթականներուն :

Հազարաւոր Հայեր — այր թէ կին — կ'աշխատէին Այրանի երկաթուղագծին վրայ, չուտուելիք չոր հացի մը փոխարէն : Հեղինակը սրտաճմլիկ տողերով կը նկարագրէ անոնց անտանելի կեանքը :

Պէլէմէտիկէն կը փախչի Ատանա, ուր կ'ապրի ծպտեալ: Հուսկ ուրեմն իբրեւ «գերման» զինուոր կը յաջողի վերադառնալ Պոլիս 1918 Հոկտեմբերին : Քանի մը օր վերջ կը կնքուի Մուտրոսի զինադադարը (30 Հոկտ.) : Նոյ. 13ին դաշնակից նաւատորմը կը մտնէ Պոլիս : Լայն շունչ մը կը քաշեն Հայերը :

Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան յետագային մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէր Ֆրանսահայերուն, իբրեւ առաջին կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի, մանաւանդ իբրեւ առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի :

Մարսիլիան իրեն կը պարտի Փրատոյի Մայր Եկեղեցին եւ արուարձանի վեց եկեղեցիներուն շինութիւնը: Իր անունը երախտագիտութեամբ կը յիշուի մինչեւ այսօր :

« Հայ Գողգոթան» իր երկու հատորներով առատ եւ առոյգ նիւթեր կը հայթայթէ հայկական եղեռնապատումին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ԲԱՆԱԿԻՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Զօր. տը Կոլի ճառը մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր, Ֆրանսայի, Ալժէրի եւ բովանդակ աշխարհի մէջ :

Ծանօթ է Ալժէրի վերջին դէպքերը, Զօր. Շալի եւ Կառավարութեան պատուիրակ՝ Տըլուվրիէի մեկնումը մայրաքաղաքէն ծանրացուցած էին կացութիւնը :

Իւմանիթէն, ուր ուրբաթ օր համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի որոշումով կոչ մը հրատարակած էր, որպէսզի ժողովուրդը միանայ «Ալժէրի խռովարարներու դէմ եւ գործի անցնի ֆաշիստներու դէմ», գրաւուեցաւ, ինչպէս նաեւ կիրակնօրեայ թիւը։ Ուրբաթ ցերեկ բացառիկ թիւ մը կը հրատարակուէր ուր կոչը փոխարինած էր Էթիէն Ֆաժոնի ստորագրութիւնը կրող բողոքագրով մը :

Այս բացառիկ թիւը նամակ մը կը հրատարակէր Մորիս Թորէզի կողմէ ուղղուած հետեւեալ կուսակցութեանց .— ընկերվարական, ընկերվարական ինքնավար, ձախ ընկերվարական միութիւն, ժողովրդական ձախ, արմատական, մարդկային իրաւանց լիկա, ընկերակցութիւններ՝ բանուորական ուժ (էֆ – Օ) քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւն, աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութիւն (ԷՍ ԺԷ ԹԷ):

Այս նամակին մէջ Քաղաքական Բիւրօն կ'ըսէ .— Նկատի առնելով Ֆաշիսմի վըտանգին ծաւալումը Ֆրանսայի մէջ, համայնավար կուսակցութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ որ երկրին հանրապետական ուժերը միանան։ Կ'առաջարկենք որ մեր երկու կազմակերպութեանց պատուիրակութիւնները իրարու հանդիպին : Ձեր տրամադրութեան տակ ենք վայրի եւ ժամի ընտրութեան համար» :

Միւս կողմէ ազգայնական աջ չարաթաթերթը՝ Ռիվառօլ, նոր թիւ մը հրատարակելով, գեկոյցով մը կը բողոքէ թերթին գրաւման դէմ :

Ալժէրի մէջ կացութիւնը ծանր էր։ Ուրբաթ առտու Տըլուվրիէի ճառը եւ Օռթիզի պատասխանը շփոթութիւն եւ մտահոգութիւն յառաջ բերած էին: Կէս օրէն ետք կը սկսէր անձրեւել: Քաղաքը ամբողջովին ապստամբներու ձեռքը անցած էր :

Կարեւոր հարցը նոյնն էր Փարիզ եւ Ալժէ։ Ինչո՞ւ Տըլուվրիէ եւ Զօր. Շալ մեկնեցան: Տեղեկատուութեանց նախարարը կը պատասխանէ .— «Պէտք է քաշուէին Ալժէէն գործողութեան աւելի մեծ ազատութիւն ունենալու համար »: Ոչ մէկը սակայն «տէր» կ'ըլլայ այս որոշումին: Կրնայ պատահիլ որ այդ որոշումը Փարիզի մէջ տրուած ըլլայ, բայց անհաւանական չէ նաեւ որ Տըլուվրիէ, իր իրաւունքներու սահմանին մէջ, նման պատասխանատուութիւն մը ստանձնած ըլլայ, ինչպէս կը յայտնուէր իր ճառէն :

Այս պայմաններու առջեւ, ի՞նչ պիտի կարենար ըսել Զօր. տը Կոլ:

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ձայնապատկերասփիւռին առջեւ, զինուորական զգեստով խօսք կ'առնէր Հանրապետութեան Նախագահը։ Շեշտը աւելի յետ է քան յուզուած. — « Զինուորական համազգեստով կը ներկայանամ ձեզի որովհետեւ իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահը չէ միայն որ ձեզի կը խօսի, այլ՝ Զօրավար տը Կոլ։ Հինգ տարի է որ Ալժերիոյ մէջ կը կռուինք ըմբոստութեան դէմ։ Պէտք է խաղաղութեան մը յանգիլ որ ըլլայ՝ իրական խաղաղութիւն որպէսզի ողբերգութիւնը կրկին չկրի : Որպէսզի Ալժերիան չկորսուի, ինչ որ աղէտ մը կ'ըլլար մեզի համար եւ Արեւմուտքի համար » : Յանուն Ֆրանսայի այս որոշումը տուի, Ալժերիացիները պէտք է ազատօրէն որոշեն իրենց ճակատագիրը :

Տը Կոլ կրկին կը բացատրէ Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեամբ որոշուած քաղաքականութիւնը։ Խաղաղեցումէն ետք, Ալժերիացիները պէտք է ազատօրէն որոշեն իրենց ճակատագիրը : Տը Կոլը շարունակէ. — « Այդ որոշումը իրենց պիտի չթելադրուի : Պէտք է յայտնեն իրենց կամքը եւ պատասխանը, զինուորական յաղթանակով մը չէ որ պէտք է յայտնեն այդ կամքը եւ պատասխանը որ իրենցը չըլլար: Ազատութեան, ապահովութեան եւ արժանապատուութեան մէջ պէտք է տան այդ պատասխանը »

Ի վերջոյ ինքնորոշումը միակ քաղաքականութիւնն է որ կը վայելէ Ֆրանսայի: Միակ կարելի ելքն է։ Ան է որ վարուած է Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, որոշուած՝ կառավարութեան, վաւերացուած՝ խորհրդարանին եւ ընդունուած ժողովուրդին կողմէ :

Նախագահը ապա յայտնեց թէ երկու հոսանքներ կան որոնք դէմ են այս ազատ ընտրութեան։ Նախ Ալժերիոյ ապստամբական ճակատը (էֆ էլ էն) որ կ'ուզէ անմիջական բանակցութեամբ որոշել Ալժերիոյ քաղաքական ապագան «ատիկա չեմ ըներ» կը շեշտէ տը Կոլ :

Ուրիշ հոսանք մը, Ֆրանսացիներ, կ'ուզեն որ հրաժարիմ ինքնորոշման քաղաքականութենէն : «Այդ ալ չեմ ըներ»:

Նախագահը ծանրօրէն կը քննադատէ Ալժէրի ապստամբական շարժումը. — «Զինուորներ սպաննեցին, ըմբոստացան Իշխանութեան դէմ, զինուորական կարգ մը տարրերու եւ ժողովուրդին մէկ մասին, օժանդակութեամբ եւ բարեացակամութեամբ : Եթէ շարունակուի ընդվզումը պիտի յաղթէ։ Կը դիմեմ ձեզի, Ալժերիոյ ֆրանսական համայնքին բացառիկ կապեր կը միացնեն տը Կոլին: Հին կապեր: Ձեզի կ'ըսեն որ տը Կոլ կ'ուզէ ձեզ լքել, Ալժերիան վաճառել: Արդեօ՞ք լքում կը նշանակէ 500.000 զինուոր պահել Ալժերիոյ մէջ: Արդեօ՞ք լքել կը նշանակէ երբ միայն այս տարի 100 միլիառ հին ֆրանք կը ծախսէ պետութիւնը Ալժերիոյ համար»:

« Եւ հիմա, կը խօսիմ բանակին: Ճիշդ ան պահուն երբ յաղթանակը ձեր ձեռքն է, տարրեր կան որ կ'ուզեն հաւատալ թէ այս պատերազմը իրենցն է եւ ոչ Ֆրանսայի պատերազմը, կ'ուզեն իրենց քաղաքականութիւնը պարտադրել եւ ոչ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը : Դուք հոն պիտի մնաք, որպէսզի երբ ժամանակը գայ եւ Ալժերիան իր կամքը արտայայտէ, երաշխաւորէք որ այդ արտայայտութիւնը ըլլայ ազատ եւ անկեղծ »:

«Գերագոյն պատասխանատուն եմ երկրին ճակատագրին։ Բոլոր զինուորները պէտք է ինծի հնազանդին, որովհետեւ վստահութիւն ունիմ իրենց վրայ, որովհետեւ Ֆրանսայի համար իրենց պէտք ունիմ : Լաւ մտիկ ըրէք, ապստամբութեան այս խառնիճաղանճին մէջ Փօլ Տըլուվրիէ, որ Ֆրանսան է Ալժերիոյ մէջ, իր պատասխանատուութեան տակ, չուզեց ճակատամարտ մը մղել: Հանրային կարգը պէտք է վերահաստատուի։ Այս հրամանն է զո՛ր տուած եմ, զոր կու տամ: Ցանցաւորներ իբրեւ պատրուակ կ'առնեն որոշումը զոր տուած եմ Ալժերիոյ համար : Թող լաւ գիտնան, բոլորը եւ ամէն տեղ, որ կրկին խնդրոյ առարկայ չեմ ըներ այդ որոշումը։ Ատիկա պիտի նշանակէր նուաստացնել պետութիւնը, նախատինքին առջեւ : Եւ Ֆրանսան կը դառնար խղճալի խաղալիք մը արկածախնդրութեանց ովկիանոսին մէջ»:

« Բոլոր Ֆրանսացիները, ով որ ալ ըլլան, ուր որ ալ ըլլան պէտք է միանան Ֆրանսայի: Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը : Կեցցէ՛ Ֆրանսան »:

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան նորընտիր նախարարը՝ Թ. Կէյթս անդրադառնալով հիւլէական հաւանական պատերազմի մը, տրամաբանական գտած է որ քանի մը տարիէն, Խ. Ռուսաստան իր տրամադրութեան տակ ունենայ Միացեալ Նահանգներէն աւելի հեռաթռիչ հրթիռներ «Սակայն — յայտարարած է պաշտպան. նախարարը — մեր տրամադրութեան ներքեւ գտնուող հրթիռներով ու այլ միջոցներով ի վիճակի ենք անէացնելու մեր թշնամին, որքան ալ ուժեղ ըլլայ ան»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս պահանջած է Պիզերթի ֆրանսական կայանի եւ կայազօրքի պարպումը: Այս առթիւ «Մոնտ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Պիզերթի մահմետական բնակչութիւնը լարուած եւ ջղագրգիռ դրութեան մէջ կը գտնուի։ Հեռագրով մը տեղւոյն քաղաքացիները հարցուցած են Պուրկիպային թէ ե՞րբ պիտի սկսին պայքարիլ Ֆրանսացիներուն դէմ «ի խնդիր Պիզերթի պարպումին»: Թէեւ Ֆրանսա ցարդ պաշտօնապէս պատասխան տուած չէ, սակայն պաշտօնական շրջանակները դիտել կուտան թէ Ֆրանսա հաստատ պիտի մնայ 1958 Յունիս 17 համաձայնագրին վրայ, որուն համաձայն ֆրանսական զօրք հաստատուած է Պիզերթի մէջ :

ՀԱՄԱՓՐԻԿԵԱՆ ժողովուրդներու երկրորդ համագումարը կը շարունակէ իր աշխատանքները, Թունուզի մէջ: Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան ներկայացուցիչը ի շարս զանազան առաջարկներու պահանջած է կազմութիւնը ափրիկեան ժողովուրդներու բաղկացուցիչ տարրերէն ազատագրական ջոկատի մը, կռուելու համար Ֆ. Լ. Ն.ին հետ միասին :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետը՝ Մաքմիլլըն կը շարունակէ իր շրջապտոյտը Ափրիկէի զանազան երկիրները։ Նիկերիոյ եւ Գանայի մէջ Անգլիոյ Վարչապետը պաղ ընդունելութեան արժանացաւ։ Եոհաննեսպուրկի մէջ դաւադրութիւն մը մէջտեղ ելաւ իր անձին դէմ: Այժմ Բրեթորիա կը գտնուի :

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Ա.

Անհաւասիկ երիտասարդ մը, Յակոբ Անասեան, որու համբաւը ճառագայթի մը պէս ինկաւ Սփիւռքի մէջ ամէն կողմ, — «երթայր հռչակ զնմանէ ընդ ամենայն տեղիս» (Ղուկ. Դ. 37):

Հայաստանէն ցաթած ճառագայթ մըն է, որ կ'ուրախացնէ ոչ միայն հայագէտները, այլ եւ բոլոր հայ որբերը:

Եթէ Յովհ. Շիրազը այն բանաստեղծն է՝ զոր որբերը նուիրեցին Ապողոնի հայկական տաճարին,

Եթէ Եղիշէ Հասրաթեանը այն գիտնականն է՝ զոր որբերը ընծայեցին գիտութեանց ատեաններուն,

Յակոբ Անասեանը այն որբն է՝ զոր, դարձեալ, որբերը կը պարգեւեն հայագիտութեան՝ անմահութեան պսակը ճակտին:

Ֆրանսացիներուն մէջ՝ Լառուսը կամ Լիթրէն, որոնք անձնանուններ են, հոմանիշ են բառարանի:

— «Լառուս մը գնեցի», կ'ըսէ պատանին:

Վաղը Անասեան անունը, նոյն ձեւով, հոմանիշ պիտի մնայ մատենագիտութեան այն հոյակապ աշխատանքին, որու առաջին հատորը լոյս տեսաւ, վերջերս, Երեւանի մէջ ... իբրեւ կաղանդչէք, ինչպէս կ'ըսէ Հ. Յովհ. Մըրքեան:

Անասեան, իր կարգին, այն արմաղանն է, զոր արտասահման ըրաւ Հայաստանի՝ ներգաղթի Փարիզի կարաւաններուն հետ: Ա՜խ, եթէ սըմնարութեան *գործի վերածուած չըլլա՜ր ներգաղթը, ի՜նչ արժէքաւոր նուէրներ պիտի ստանար Հայաստան եւ ի՜նչ անարժէք նուէրներ պիտի չստանար Հայաստան, — հայրենաչինութիւնը (կ'ատե՛մ հայրենասիրութիւն բառը) կը կատարուի ոչ թէ երկիրը անկելանոց կարծողներով, այլ աշխատանքի մասնագէտներով եւ հերոսներով:*

Յ. Անասեան Վենետիկէն էր եկած Փարիզ, — ընիկ Պիլէճիկցի, ժանտարմա Սեզրակին տղան, որ հայերէն չէր գիտեր աքսորէն վերադարձին, բայց լաւ հայերէն սորվեցաւ Մխիթարեաններուն մօտ եւ մականունն ալ (Սէօյլէմէզեան) հայացնելով՝ ինքնօգնութեամբ զարգացուց հայ լեզուին ու պատմութեան իր ծանօթութիւնները, այստեղ ... փանթալոն *կը կարէր օրն ի բուն: Զոմի գրադարանապետն էր, — կարգի դրաւ գիրքերը, ճոխացուց, կարդաց ու կարդացուց: Կ'աշխատակցէր միաժամանակ Զոմի ամսաթերթին՝ վիճելով Հ. Արսէն Ղազիկեանի հետ, «ինքզինք» բառին շուրջ (տես* Երկունք*, 1932, թիւ 25 եւ 28, 1934, թիւ 8 – 9):*

Եւ այսպէս քանի մը յօդուածներ: Յետոյ ելաւ գնաց Հայաստան: Ի՞նչ պիտի ընէր այստեղ՝ եթէ չերթար Հայաստան:

— Փանթալոն *պիտի կարէր:*

Ընդհակառակն, գնաց Հայաստան, մըտաւ մատենադարան, — սկիզբները ձեռագրական վկայութեանց ընդօրինակութիւն կը կատարէր հայ հին մատենագրութեան դաշտերուն մէջ՝ ի պէտս համալսարանի դասախօսներուն:

Միաժամանակ կը սորվի ռուսերէն, եւ այնքան լաւ որ կ'ելլէ կը քննադատէ Հայաստանի մէջ մեծցած, աճած, զարգացած մէկու մը ... ռուսերէնը: Ինծի մեծ հաճոյք պատճառեց՝ երբ կարդացի իր քննադատութիւնները Մ. Գէորգեանի աշխատութեան մասին, (Փաւստոս Բիւզանդի գրաբարէ ռուսերէն թարգմանութիւնը), ուր ցոյց կուտայ իր մտերմութիւնը ոչ միայն գրաբարի, այլ եւ ռուսերէն լեզուի նրբերանգներուն:

Ծանօթ էին իր մէկ քանի փոքրիկ աշխատութիւնները, — Հայ – յունական ապստամբական շարժման մի էջ Կանդիայի պատերազմի շրջանից *(17րդ դար), ինչպէս եւ* Փաւստոս Բիւզանդի Հայոց Պատմութեան ռուսերէն թարգմանութիւնը*, որոնք լոյս տեսած են Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային* Տեղեկագրին *մէջ, 1954ին, յետոյ երեւցած նաեւ «առանձնատիպ» (էքսթրէ): Դարձեալ, առանձին հատորով, գեղակազմ, հրատարակած է* Հայկական աղբիւրները Բիւզանդիայի անկման մասին*, տպ. 1957, — ասոնք «տաղեր» կամ «ողբեր» են Կ. Պոլիս քաղաքին պատմութեան մասին: Անասեան կը ներկայացնէ բնագրերը՝ կարճ ուսումնասիրութեան մը եւ թարգմանութեանց հետ:*

Եւ ահա, յանկարծ, հրապարակ կը նետէ այս ծաւալուն, յոգնաշունչ, բենեդիկտեան աշխատութիւնը, Հայկական Մատենագիտութիւն*: Դեռ առաջին հատորն է այս, մեծադիր 1227 էջ երկսիւնակ, — այբը անգամ չէ վերջացած տակաւին:*

Ի՜նչ համբերութիւն, եւ պրպտումի ի՜նչ անսպառ կիրք:

×

Մատենագիտութեան մասին մեր ... ագիտութիւնը կարօտ չէ վկայութեան: Անգամ մը, մեր Գողթան երգերուն նուիրուած ուսումնասիրութեանս կցեր էի մատենացոյց մը, ինչպէս այլ առթիւ՝ կարեւոր նիւթի մը քննութեան նուիրուած յօդուածիս մէջ տուեր էի աղբիւրներ, — սրճարանի մեր «մտաւորականները» ... քրքջացեր՝ ապահովաբար իբրեւ հետեւանք ... պէրճիի *մը զոր մատենացոյցը կամ աղբիւրագիտութիւնը կը պատճառէ իրենց(*): Երեւակայե՛լ որ օտարներ, յաճախ, գիրք մը կը գնեն ոչ թէ բովանդակութեան, այլ պատրաստուած... մատենացոյցին համար (համալսարանական* թէզերու *պարագան՝ օրինակ):*

Պիտի զարմանան շատեր, երբ ըսեմ թէ Ֆրանսայի մէջ մատենագիտական հրատարակութիւններ կան, զորս ձեռքէ ձեռք կը խլեն մտաւորականները: Փնտռեցէք Լանսոնի *Ֆրանսական գրականութեան մատենագիտութիւնը (մեծը) եւ գաղափար մը կը կազմէք այդ մասին: Հազուագիւտ գործ է Փրիցելի* Բուսաբանական մատենագիտութիւնը*, զոր ձեռք ձըգած եմ հազար դժուարութիւններով, թէեւ այժմ հին: Միշտ փնտռուած գործ մը պիտի մնայ, գտնելը դժուար,* Գոլինէի մատենագիտութիւնը*, ինը հատոր, ամէն մէկ հատոր երկսիւնակ մօտ 1900 էջ: Այս գլխաւոր գործերէն զատ, անձնական աշխատութիւններուս համար, փնտռեր գտեր եմ աւելի քան տասը այլ գործեր, մասնագիտական հետաքրքրութեանց մատենագիտութիւններ, — ասոնք մտաւորականի գործիքներ են, անհրաժեշտ՝ ինչպէս աշխատաւորին կէսօրուան ճաշը, ինչպէս դերձակին ձեռքի ասեղը: Գաղափար մը տալու համար նըման գործերու կարեւորութեան եւ արժէքին, ինչպէս նաեւ ցոյց տրուած հետաքրքրութեանց մասին, զորս գոհացընելու համար կը պատրաստուին նման գործեր, կը յիշատակեմ Շ. Նոտիէի* Ընտրական Մատենադարանը *(յոյն եւ լատին եկեղեցականներու գործերը, սկիզբէն... Մովսէսէն մինչեւ Թովմաս Աքուինացի), կամ լատին հեղինակներու ... սեռաբանական գործերուն ցուցակը, Փարիզ տպուած 1826ին, 518 էջ:*

Այժմ մտնենք Անասեանի մատենագիտութենէն ներս:

Յ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ալիշան շատ է քննադատուած որ ցոյց չի տար իր աղբիւրները: «Ես ինչպէս փնտռեր գտեր եմ, ինձմէ ետք եկողներն ալ թող նոյնպէս փնտռեն ու գտնեն» պատասխաներ է՝ երբ մեղադրեր են զինք: Սխա՛լ, — աշխատողը աշխատողին վրայ բան մը աւելցնելով միայն կրնայ տալ մեծ գործեր: Մատենագիտութիւնը, աղբիւրագիտութիւնը երաշալի գործիքներ են, որ կը դիւրացնեն աշխատողին գործը:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ
ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԻՆ

Ինծի յաճախ չի պատահիր, բայց օր մը, յաջորդաբար, երկու յարգելի պարոններու հետ տեսնուելու առիթը ունեցայ:

Անոնցմէ մէկը ըսաւ. — Մտաւորականներուն համար կ'ըսեն որ «թող երթան աշխատին»: Զարմանալի բան: Ո՞վ աւելի շատ «կ'աշխատի» քան մտաւորականը: Ընդհանուր կարծիքով, նպարավաճառը կ'երեւի:

Բայց քանի որ նպարավաճառը միեւնոյն ատեն «մտաւորական» աշխատանք չի կրնար ընել, ինչո՞ւ մտաւորականը, իր բրած ծանր աշխատանքին հետ, նաեւ, օրինակ, նպարավաճառ ըլլայ...

Մտաւորական ըլլալը, ապաքէն մըն է: Ոչ մէկ ազգ կրնայ առանց մտաւորականներուն քալել: Ոչ մէկ ազգ կրնայ նպարավաճառներով միայն իր ճամբան ընել: Նոյնը, աւելի քան երբեք, մեր մէջ:

Թէեւ արհամարհուած, այսօր եթէ մըտաւորականները հրաժարին աշխատելէ ազգին համար, եւ շարունակեն ինչ որ «հայ մշակոյթ» կը կոչուի, այսօր իսկ կը կլանուի եւ կ'անհետանայ ինչ որ ունինք տակաւին: Եւ ինչ որ, հակառակ ամէն բանի, մեր պարծանքն է, եւ կը ջանանք ցուցադրել զայն օտարներուն, գրականութիւն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն, ճարտարապետութիւն:

Այն անհաւատալի վերաբերումին համար՝ որ Հայերը ցոյց կուտան իրենց մըտաւորականներուն հանդէպ, կ'արժէր, եւ դժբախտաբար պիտի թելադրէի, որ մտաւորականները ամբողջովին լքէին իրենց բրած ճիգերը:

Այն ատեն, ազգը կը տեսնէր թէ ի՜նչ կ'ըլլար, երբ մնար միայն նպարավաճառներով, եւ նոյն իսկ յարգելի գոհարավաճառներով եւ զորգավաճառներով:

×

Երկրորդ պարոնը, որուն հետ բախտը ունեցայ նոյն օրը տեսնուելու, ամէն անգամ որ «մտաւորական» բառը կ'արտասանէր, անոր առջեւը ինամքով կը զետեղէր նաեւ «կարօտ» բառը: Կը կարծէի գէշ երազ մը տեսնել... բայց իրաւ էր:

— Կարօտ մտաւորական, այսպէս կ'ըսուի, չէ՞, կը կրկնէր:

Իրեն հետ տեսնուելու դացած էի, որոշած ըլլալով՝ քաղցր վերաբերում մը ունենալ: Բայց երբ շարունակ կրկնուած «կարօտ մտաւորական» բառերը արտասանեց, յանկարծ ձայնս բարձրացուցի եւ ըսի. — «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ «կարօտ» չըլլան: Իրենց երբեւիցէ բան մը կուտա՞ք, բան մը կ'ընէ՞ք...»:

— Օ՜, գիտէ՞ք, մենք խեղճ ազգ մըն ենք: Կառավարութիւն չունինք...

— Այո, կառավարութիւն չունինք, ըսի, բայց շատ մեծ հարստութիւններ կան: Աշխարհի մեծագոյններէն: Ունինք նաեւ բազում ընկերակցութիւններ: Այդ հարստութիւնները ունեցողները առատաձեռնութեամբ կը նպաստեն այդ ընկերակցութիւններուն:

Օր մը, այդ ընկերակցութիւնները երբեք խորհա՞ծ են մտաւորականներուն մասին:

Եւ դարձեալ, այդ միջոցին, աչքիս առջեւ ցցուեցաւ՝ ուրուականը տխրահռչակ «Ազգային Հիմնադրամին»:

Ի զուր, Պ. Խօժէն Փափազեան, աշխարհի չորս կողմը տարածած իր յօդուածներով, կը ջանայ չքմեղացնել մտաւորականներուն հանդէպ կատարուած մեծ անիրաւութիւնը: Բայց ամէն մարդ գիտէ, ամէնէն լաւ իրենք, այդ ընողները գիտեն:

Յիսուն միլիոնի գումար մը հաւաքուեցաւ, մի միայն մտաւորականներուն հա-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Դեռատի ու գեղանի հարճը, որ այլեւս պաշտօնապէս մաս կը կազմէ կայսերական գերդաստանին՝ իբրեւ գահուն հաւանական յաջորդը եղող իշխանին մայրը, իր շնորհալի գրաւութեամբ եւ իր արտակարգ իմացականութեամբ կը յաջողի համակրութիւնն ու վստահութիւնը շահիլ իշխան Քունկի: Այնպէս որ, քիչ ժամանակի մը ընթացքին, խնամակալ իշխանը չի կրնար որեւէ կենսական որոշում տալ, առանց դիմելու Եէ Հօ Նօ Լայի ալ կարծիքին, որով այս վերջինը այլեւս մաս կը կազմէր պետական խորհուրդի բոլոր նիստերուն:

Իր այս նոր դիրքը զինք կը խրախուսէ եւ տակաւ կ'աշխատի իր ազդեցութեան շրջանակը աւելի ընդլայնել պետական շրջանակներուն մէջ, հասնելու համար իր վերջնական նպատակին՝ Չինաստանի կայսերական գահուն:

Խնամակալ իշխանը ամէն քայլէ տեղեակ կը պահէր Եէ Հօ Նօ Լան քաղաքական եւ արքունական բոլոր անցուդարձերուն:

Միւս կողմէ, շնորհիւ իր կողմէ ըստեղծուած գաղտնի տեղեկատուութեան սպասարկութեանց, Եէ Հօ Նօ Լա արդէն իսկ ծանօթ կ'ըլլար բոլոր կարեւոր իրադարձութեանց:

Կայսեր առողջութիւնը կը խանգարուի հետզհետէ, իր վարած անկանոն ու ցոփ կեանքին հետեւանքով: Հիմա այլեւս, անկողնին գամուած, գրեթէ կենդանի դիակ մըն է, ուրկէ ամէն օր եւ ամէն ժամ կ'արտաբուրէ ալքոլի բոյրը:

Իշխան Քունկի պատրաստած բոլոր օրինագիծերը հարճին կողմէ կը ներկայացուին այլեւս անբան անասուն մը դարձած վեհապետին, որ առանց նոյնիսկ իրեն ներկայացուած գրութեանց վըրայ աչք մը նետելու, կը զետեղէր իր ստորագրութիւնը անոնց վրայ:

Յաճախ, երբ կայսրը բոլորովին անկարող կ'ըլլար որեւէ շարժում ընելու, այդ պարագային հարճը չէր վարանիր ինքն իսկ, փոխան կայսեր, ստորագրելու այդ պաշտօնական գրութիւնները:

Իր տիրապետութեան հետզհետէ աճումէն օգուտ քաղելով, Եէ Հօ Նօ Լա կը յաջողի իր քոյրը ամուսնացնել կայսեր եւ իշխան Քունկի եղբօր՝ իշխան Չունի հետ: Ասկէ զատ, դքսութեան աստիճանին բարձրացնել կուտայ իր փոքր եղբայրը, նուէրներով կը լիացնէ իր մայրը, որոնք այնուհետեւ ազատ մուտքի իրաւունք կ'ունենան արքունիքէն ներս:

Վերջապէս, կայսերական արտակարգ հրովարտակով մը, հարճը ձեռք կը բերէ մինչեւ այդ արքունիքի տարեգրութեանց մէջ բացառիկ արտօնութիւն մը: — Իրաւունք կը ստանայ Արգիլեալ Ոստանէն դուրս ելլելով երթալ ու այցելել իր հօրենական տունը, վերստին տեսնելու համար այն բաղձալի վայրերը ուր անցած էր իր մանկութիւնը: Այս շնորհը իր տեսակին մէջ բացառիկ կրնար նկատուիլ, վասնզի ըստ չինական արքունիքի խըստամբեր օրէնքներուն, անգամ մը որ հարճ մը ոտք կը կոխէր Արգիլեալ Ոստանէն ներս, մինչեւ իր մահը իրաւունք չունէր այլեւս դուրս ելլելու:

Հոյակապ թափորով մը, շրջապատուած սուսերամերկ ներքինիներու ջոկատով մը, Եէ Հօ Նօ Լա դուրս ելլելով Արգիլեալ Ոստանէն, կը յառաջանայ դէպի իր հօրենական տունը, որուն սեմին կը սպասէին իրեն իր մայրն ու իր քոյրն ու եղբայրը, խոր յարգանքի եւ երկիւղած սքանչացումի մը մէջ:

Պալատական օճախին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լայի առաջին գործը կ'ըլլայ յարգանօք խոնարհիլ իր նախնիքներու յիշատակարաններուն առջեւ, եւ ապա իր մօրը եւ բոլոր միւս ներկաներուն կը բաժնէ թանկագին նուէրներ: Ապա կը նախագահէ ընտանեկան ճոխ ու փարթամ սեղանին, որուն շուրջ հաւաքուած էին ամբողջ ընտանիքին անդամները:

Երբ կը հասնի մեկնումի ժամը, դարձեալ նոյն շքերթով հարճը կը բռնէ վերադարձի ճամբան:

Իր ճամբուն երկայնքին խմբուած անհամար հիացողներուն մէջ, յանկարծ Եէ Հօ Նօ Լա կը նշմարէ տրտում ու տխուր երիտասարդ մը, որ հիացիկ ու լուռ երկիւղածութեամբ կը դիտէր զինքը:

Իր ակնարկը կը հանդիպի այդ երիտասարդի ակնարկին, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ իր նախկին խօսեցեալը՝ Լոնկ Լուն, որուն ատենօք խոստացած էր յաւիտենական սէր մը:

Սրտի անհուն կծկում մը կը զգայ հարճը եւ նոյն վայրկեանին համոզում կը գոյացնէ թէ տակաւին չէր դադրած սիրելէ տարաբախտ երիտասարդը եւ թէ այս վերջինը միշտ կը բաժնէր այդ սէրը:

Հետեւեալ օրն իսկ, Եէ Հօ Նօ Լա կը յաջողի համոզել խնամակալ իշխանը որ պէտք է Լոնկ Լուին յանձնուի Մանչուրիական պահակազօրքի հրամանատարութիւնը, չնայած անոր երիտասարդ տարիքին: Այս պահակախումբին պաշտօնն էր հսկել Արգիլեալ Ոստանին:

Թէեւ այս կարգադրութեամբ գեղանի հարճը գոհացում կուտար իր սրտի մէկ քմայքին, միւս կողմէ սակայն մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլար կայսերական գահուն:

Արդարեւ, սկսած էին ըմբոստացումներ ծագիլ, որոնք կը սպառնային խանգարել անդորրութիւնը թէ Արգիլեալ Ոստանին եւ թէ ող հասարակ պետութեան:

(6 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

●

ԽՄԲ.— Ռուս ծանօթ գրագէտ Անտոն Չեխովի մահուան յիսնամեակին առթիւ, մեր աշխատակիցը՝ Պ. Ա. Խոնդկարեան չորս յօդուածներով (Յառաջ՝ 1954 Օգոստոս 1, 3, 8 եւ 10) հանգամանօրէն ներկայացուցած էր Չեխովի կեանքն ու գործը: Ստորեւ քաղուածք մը տեղական մամուլէն Չեխովի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Մեծ եւ բացառիկ հանդիսութիւններով եւ այլ կարգի արժանավայել ձեռնարկներով (ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, թատրոն, ամբողջական գործերու հրատարակութիւն, եւայլն), այս տարեշրջանին երեք տարեդարձներ պիտի տօնուին Խ. Ռուսիոյ մէջ: Արդարեւ՝ այս տարի կը լրանայ հանրածանօթ ռուս թատերագիր եւ վիպագիր՝ Անտոն Չեխովի ծննդեան հարիւրամեակը, Լենինի ծննդեան 90ամեակը եւ վերջապէս՝ անուանի գրագէտ՝ Լ. Թոլսթոյի մահուան յիսնամեակը:

Քանի մը օրէն արդէն կը սկսին Չեխովի նուիրուած յիշատակի երեկոները: Ռուս մեծ թատերագիրը ծնած էր 1860 Յունուար 29ին Թականրոկ կոչուած փոքրիկ եւ անշուք գիւղին մէջ: Հոն այդ գիւղին մէջ, 1825ին, խորհրդաւոր պայմաններու ներքեւ մեռած է Ցար Աղեքսանտր Ա.: Բովանդակ երկրին մէջ Չեխովի նուիրուած յիշատակի երեկոներու կազմակերպութիւնը յանձնուած է այս նպատակով եւ առիթով կազմուած մարմնի մը, որուն գլուխը կը գտնուի՝ վիպագիր՝ Կոնստանտին Ֆետին, ռուս գրողներու միութեան առաջին քարտուղարը: Մոսկուայի Թատրոնը, ուր անցեալին, Սթանիսլաւսքի եւ Նեմիրովիչ-Տանչենքօ գրուատիքը ըրած են մեծ թատերագրին, պիտի ներկայացուի «Օրորը», նոր բեմադրութեամբ մը: Քսանըեօթը թատրոններ, բովանդակ երկրին մէջ պիտի միաժամանակ բեմադրեն՝ թատերագրին զանազան ստեղծագործութիւնները: Շարժանկարը, իր կարգին ծրագրած է մօտ երկու տասնեակ շարժապատկերներ նկարահանել Չեխովի ստեղծագործութիւններէն: Ինչ կը վերաբերի յիշատակի երեկոներուն, ասոնք պիտի ըլլան բազմաթիւ: Չէ մոռցուած նաեւ հրապարակ հանել գրագէտին ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչող դրոշմաթուղթեր եւ բացիկներ: Պիտի հրատարակուին հանրածանօթ գրագէտին երկասիրութիւնները: Արդէն 1944էն 51 հրատարակուած էին իր ամբողջական գործերը եւ թղթակցութիւնները, քսան հատորներով եւ յետագային 12 հատորներով (1954 – 57): Ի դէպ անդրադառնալով այս վերջին հրատարակութեան՝ խորհրդային քննադատ՝ Ք. Չուքոսկի խիստ դրակումներով կը բողոքէր Լիթերաթուրնայա Կազեթայի *մէջ որ հանրածանօթ գրագէտին 1 – 2 գործերը, որոնք իր ողջութեան ընթացքին իր իսկ ձեռքով ջնջուած էին իբրեւ իր արժէքին ոչ համապատասխան երկասիրութիւններ, տեղ գտած են հաւաքածոյին մէջ, ուստի խորհրդային քննադատը կը պահանջէր վերահրատարակումը գրագէտի գործերուն, «այս անգամ աւելի հարազատ» ձեւով: Մոսկուայի թերթերը դիտել կու տան որ Չեխովի գործերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն: Արդարեւ՝ 70 տարբեր լեզուներու թարգմանութեան արժանացած են, իսկ տպաքանակը կ'անցնի 54 միլիոնը: Կ'ենթադրուի որ այս տարեշրջանին երկու միլիոն երկու հարիւր յիսուն հազար նոր օրինակներ պիտի հրատարակուին:*

Հարիւրամեակը որ ի դէպ ազգային տօնակատարութեան երեւոյթը պիտի ըստանայ և որուն իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն Խ. Միութեան բոլոր ազգերը, մասնաւորապէս մեծ շուքով պիտի տօնուի Եալթայի մէջ, ուր գրագէտը իր կեանքին վերջին օրերը անցուցած է: Մելիխովայի մէջ (Մոսկուայէն ոչ հեռու փոքրիկ քաղաք մը) ուր ապրած է 1893 – 1897 թուականներուն եւ վերջապէս իր ծննդավայր՝ Թականրոկի մէջ, ուր ի շարս այդ հանդիսութեանց գրագէտին յուշարձանը պիտի կանգնուի ճիշդ հոն, ուր աշխարհ եկած է գրագէտը: Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէր անցեալ դարուն գրագէտին ծննդավայրը ու ի՞նչպէս կ'ապրէր տեղւոյն ժողովուրդը: Յաճախ Չեխով կ'անդրադառնայ այս մասին ու կու տայ հետաքրքրական տեղեկութիւններ: «Ի՞նչ էր կեանքը այս խեղճ ժողովուրդին — հարց կու տայ գրագէտը ու ապա իր հարցումին ինք կը պատասխանէ — ամօթ կը զգամ պատկերացնելու: Քաղաքապետական եւ ակումբի գըրադարանները ժամադրավայր էին գիւղի Հրեաներուն. ոչ մէկ թատրոն, ոչ մէկ համանուագային խումբ, կամ հանրային պարտէզ: Գրքերն ու պարբերաթերթերը կը կուտակուէին առանց երբեք կարդացուելու: Գիւղի հարուստ եւ զարգացած տարրը կը բնակէր նեղ եւ օդազուրկ տուներու մէջ, կը պառկէին փայտէ անկողիններու վրայ որոնց վրայ կը վխտային մլուկները: Տան փոքրիկները կեղտոտ սենեակներու մէջ կը գիշերէին, իսկ ծառաները խոհերու վրայ գետինը կը պառկէին: Լաւ օրերուն տունը՝ կաղամբ կը հոտէր, իսկ նեղ օրերուն տապկուած գետնախնձոր: Ամբողջ գիւղին մէջ չէի ճանչնար պարկեշտ անձ մը» (Կեանքը, 1896): Իսկ իր քրոջը գրած մէկ նամակին մէջ (1887) ի միջի այլոց կ'ըսէ. — «Ձես կրնար երեւակայել որքան ծոյլ եւ անհրապոյր վայր մըն է Թականրոկը: Ձես կրնար հանդիպիլ նշանատախտակի մը որուն վրայ չգտնուին տառասխալներ»:

Խորհրդ. մամուլը անշուշտ առիթը կ'օգտագործէ բաղդատականը ընելու երէկուան եւ այսօրուան Թականրոկին: Երէկ Չեխովի ծննդավայրը՝ 65.000հոգինոց գիւղ մըն էր մինչ ներկայիս 200.000 բնակչութիւն ունեցող ճարտարարուեստի կեդրոն մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ՝ Փրոֆ. Արա Սարգսեան, վերջերս Դուինի մէջ կազմակերպած է քանդակներու իր ցուցահանդէսը: Դուինի եւ հարեւան գիւղերու բնակչութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ այցելած է՝ ցուցահանդէս եւ դիտած տաղանդաւոր արուեստագէտին քանդակները, որոնց մէջ իրենց պատուաւոր տեղն ունէին կոլտնտեսական դաշտերու հերոսները:

ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ բանաստեղծներու ռուսերէն թարգմանութիւններուն նուիրուած երեկոյ մը, կազմակերպուած էր Գիտութեանց Ակադեմիային սրահին մէջ: «Հայ դասական բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններու թարգմանութեան հարցը» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն մը կարդացած է Կամսար Գրիգորեան:

ԵՐԵՒԱՆԻ Գ. Սունդուկեանի անունը կրող թատրոնը բեմադրած է, վերջերս, Գ. Տէր Գրիգորեանի «Գարնան անձրեւ» դրաման: Թատերախաղը վերցուած է ժամանակակից կեանքէն: Թատերախաղը կը պատմէ Խորհրդ. Հայաստանի մարդոց, անոնց անձնուրաց աշխատանքին, բարոյական բարձր յատկութիւններուն, հոգեկան ազնիւ ապրումներու մասին: Թատերախաղը բեմադրած է հայկական ժողովրդական դերասան՝ Վ. Աճէմեանը: Լենինականի Ա. Մռաւեանի անունը կրող թատրոնը բեմադրած է՝ Ալ. Արաքսմանեանի «Երկունք» (Մեսրոպ Մաշտոց) պատմահայրենասիրական դրաման: Թատերախաղը կը պատկերացնէ հայ այբուբենը ստեղծող Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքը, այն ժամանակուան հասարակական եւ քաղաքական միջավայրը: Թատերգութիւնը բեմադրած է թատրոնի երիտասարդ բեմադրիչ՝ Գ. Մկրտիչեանը:

ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ՔԱՐԵՐՈՒ արտադրութեան նոր ձեռնարկութիւն մըն է Կիրովականի կորունդի գործարանը, որ մէկն է եօթնամեակի ընթացքին կառուցուած շէնքերէն: Այս գործարանի արտադրութիւնը կը բազմացնէ Հայաստանի քաղաքացիներուն զարդեղէնները եւ կ'օգտագործուի արդիւնաբերութեան մէջ:

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ վերջերս բացուած է՝ Յակոբ Կոջոյեանի ստեղծագործութիւններուն ցուցահանդէսը: Նկարիչին աւելի քան 200 իւղաներկ եւ կրաֆիկ *գործերը դիտած են տարբեր ազգութեանց պատկանող բազմաթիւ այցելուներ:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Պատրիարքարանի ամանորեան տեղեկագրէն կը տեղեկանանք թէ, Թուրքիոյ մէջ ցանցառ ու ցրուած են մեր համայնքները՝ գաւառներու, գաւառակներու եւ գիւղերու մէջ: Թուական կարեւորութեան կարգով, յիշենք Անգարան, Կեսարիան, Տիարպաքըրը, Սվազը, Էլազըզը, Ամասիան, Մալաթիան, Թոգաթը, Վագըֆ գիւղը, Էվէրէկը, Իսկէնտէրունը, Արաբկիրը, եւայլն:

Ասոնցմէ եկեղեցի ունեցողներն են Կեսարիան, Տիարպաքըրը, Էվէրէկ, Իսկէնտէրունը եւ Վագըֆ գիւղը, որոնք ունին նաեւ քահանայ, բացի Իսկէնտէրունէն, զոր կը հովուէ Վագըֆի քահանան: Վերջերս վախճանեցաւ Տիարպաքըրի քահանան եւ այժմ հոն կը պաշտօնավարէ առժամապէս Իսթանպուլէն ուղարկուած Արժ. Տ. Վահան քահանայ Պիպիեանը, իբրեւ այցելու հովիւ նաեւ այլ գաւառաբնակ համայնքներու:

Պատրիարքարանս ամէն տարի կ'ուղարկէ հոգեւոր հովիւ մը՝ այցելելու մեր այդ հաւատացեալ համայնքներուն, մխիթարելու զանոնք հոգեւորապէս, եւ մատակարարելու անոնց եկեղեցւոյ սուրբ խորհուրդները, Ս. Պատարագի մատուցմամբ: Այս պաշտօնը յանձնուած է գլխաւորաբար Գեր. Տ. Սահակ Ծ. վարդապետ Փափազեանին, որ հիւանդութեան պատճառով 1959 տարիի ընթացքին անկարող եղաւ Իսթանպուլէն հեռանալու: Կեսարիոյ, Էվէրէկի եւ Տիարպաքըրի քահանաները երբեմն կը կատարէին այս այցելութիւնները, կարգ մը համայնքներու:

Մենք ալ Ս. Ծնունդի եւ Ս. Զատկի առիթներով եւ այցելու հովիւին միջոցով այս ցրուած համայնքներու կ'ուղարկենք քաջալերական, յորդորական եւ թելադրական գրութիւններ՝ հայերէն և թուրքերէն լեզուներով:

Այս համայնքները կ'ապրին տանելի կեանք մը եւ կը վայելեն քաղաքացիական եւ հայրենակցական իրաւունքներ:

մար: Առիկա պատահեցաւ երկրորդ մեծ պատերազմին առաջին տարիներուն, Շահան Շահնուրի հիւանդութեան առիթով: Այդ դրամահաւաքութեան պաշտօնական ծրագիրը հրատարակուեցաւ, քանի մը անգամներով, Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթին մէջ, որուն խմբագրապետը այն ատեն, Վահան Թէքէեանն էր, — զետեղուած՝ թերթին վարը, թերթօնի բաժնին մէջ:

Անոնք, որոնք կը հետաքրքրուին, կրնան անշուշտ գտնել այս փաստերը, քուն իսկ «Արեւ»ի խմբագրութեան հաւաքածոներուն մէջ:

Բայց այդ յիսուն միլիոնի գումարը, տրուած եւ հաւաքուած այդպէս մի միայն մտաւորականներուն համար, ծովամոյն ըլլալ ջանացուեցաւ, յետագային, ժամանակին եւ միջոցին մէջ, նոր ձեւով մը դարձեալ ծովին երեսը հանելու համար:

Այս անգամ բոլորովին նոր յայտագիրով մը, որուն մէջէն ալ, որքան կ'երեւայ, մէկ յօդուած մը միայն գործադըրուած է իբր աչքի փոշի, — հրատարակութիւնը քանի մը վտիտ պրակներու: Որոնց մէջ, ո՜վ զարմանք, նաեւ գրքոյկ մը նոյն ինքն ... Գարօն Փափազեանէն..

Մեր գիրքերուն հրատարակումը ո՞ւր մնաց: Իրե՞նց համար, Բարազեաններու գործերը հրատարակելո՞ւ համար հաւաքած էին գումարները:

«Հայ Մշակոյթը», այս պարագաներուն մէջ, ի՞նչ պահանջ կրնայ ունենալ մտաւորականներէն ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Ան կը շարունակէր յուզուիլ, հառաչել, ողբալ, ու իր մղձաւանջոտ յանկերգը մըրմռալ. «պազաւ, պազաւ ...»:

Դրացուհիներէն մէկը, որ փորձառու եւ քիչ մը հոգեբան կին մըն էր, գլխի խորհրդաւոր շարժումներով կամաց մը իր մտածումը միւս դրացուհիին ականջին արրդեցուց.

— Քուրուկ, եա սոոր մէջը պաշխա թիւոլի պանի մը հոտը կ'առնեմ կոր. աս զավալլը տղան նէ պաղ առած է նէ պան ... Ասոր մէջ աղջիկան գործ կայ. չնայի՞ս, իքիտէպիր պազաւ, պազաւ, կ'ըսէ կոր ...

— Վուլ Աստուծմէ կտնան աս աղջիկները քի կիւզէլիմ տէլիխանլըները սասնկ կուլխէ կը հանեն կոր. վուլ աս հիմակուան աղջիկները ... քա քուրուկ, մենք ալ վախտին աղջիկ եղանք ... հէ", առանկ աչուըներ կ'ուտէի՞նք, պոռթկաց միւս դրացուհին, այս առթիւ իր ամբողջ թոյնը թափելով՝ նորահաս հայ աղջիկներուն դէմ:

Յետոյ տեսնելով որ իրենց բերած օգնութիւնը ոեւէ ազդեցութիւն չունեցաւ տղուն վիճակին վրայ, խորհուրդ տուին մօրը բժիշկ կանչել:

Ձկնորսին կինը, դրացուհիներէն մէկը զաւկին քովը ձգելով, աճապարանօք դուրս ելաւ: Շիտակ ամիրային տունը վազեց, խնդրելու համար Կիւլիւկ Հանըմէն եւ Սոֆիէն որ միջնորդեն տօքթորին մօտ եւ համոզեն զինքը որ երթայ դարմանէ Համբիկը ձրիապէս:

Խեղճ կինը առաջին անգամն էր որ ամիրային տուն ներս կը մտնէր: Ամբողջ մարմնովը կը դողար: Գողի մը պէս զարկաւ դուռը, զոր Խաչօ եկաւ բանալ: Ըլլաւացարարուհին հարցուց, որ հեւալով փչալով եկաւ բաւական զարմացմամբ բանալով իր մանր աչուըները՝ հող տեսնալով իր երբեմնի դրացուհին:

— Կիւլիւկ Հանըմ, աման, ճար մը, աղերսեց ձկնորսին կինը, երկու ձեռքերը միացուցած, պաղատական:

— Ի՞նչ կայ քի, քուրս:

— Զաւակս ծառքէ կ'եյլայ կոր, կիւզէլիմ զաւակս ... ճար մը:

— Համբի՞կը:

— Հա, ճանըմ, Համբիկը ... բուլթիւն կրակներուն մէջ սայըխլամիշ կ'ընէ կոր. աճապա տօքթորին ոտկը ծառքը կ'ըլլա՞յ:

— Ի՞նչ կխանամ, քուրս, էկու, ներս էկու նայինք, պան մը կ'ընենք:

Տքալով հեծելով, ներս մտաւ Հոռոփ հանըմ: Եւ հոն, բակը, պատին տակ դըրուած բազմոցի մը վրայ իյնկաւ ուժասպառ, մինչ զէր կինը «Սոֆիիս էրթամ իմացունեմ» ըսելով՝ բակին վրայ բացուող սենեակի մը դռնէն անհետացաւ:

Շատ չանցած, մանկամարդ աղջիկը երեւցաւ: Դեռ առտու ըլլալով, մազերը գլխուն վրայ ամփոփուած էին անխնամ կերպով, եւ սովորական միաձեւ պարեգօտ մըն էր հագած: Անսովոր ու յանկարծական այլայլութիւն մը կը նշմարուէր դէմքին վրայ: Զարմանք ու ցաւ իրարու խառնուած էին հոն:

— Ի՞նչ կայ, խե՞ր է, Հոռոփ հանըմ, հարցուց ձայնով մը որուն դողդոջումը կ'ուզէր ծածկել:

— Զաւակս պիրտէն պիրէ հիւընդցաւ, աղջիկս, շատ գէշ է, սայըխլամիշ կ'ընէ կոր ... ճար մը:

— Տօքթորնի երթամ խօսիմ, ըսաւ Սոֆի եւ վերի յարկը տանող սանդուխէն անյայտ եղաւ:

Տօքթորը վար իջաւ եւ հիւանդը քննելէ յետոյ, սկսաւ հարցուփորձել.

— Ձեր ընտանիքին մէջ սատալը մարդ կա՞յ:

— Վուլ պէրանդ խեր բաց, էֆէնտի, ըսաւ ձկնորսին կինը՝ չափազանց վիրաւորուած, մեր մէջ անանկ պան չկայ:

— Զարմանալի բան, մրմռաց կեղծ բըժիշկը, եւ հիւանդին վրայ ծռեցաւ:

Այդ միջոցին, տղան բազուկները ուժգնօրէն ձգտելով օդին մէջ, աչուըներու ահաւոր սեւեռմամբ. «պազաւ, պազաւ» հռնդաց խուլ եւ տանջուած ձայնով մը: Մարկոսեան, սարսափահար, ետ քաշուեցաւ:

— Վախ, զաւակս, կը հեկեկար անդին մայրը, այտերը բռնած, վախ, օրդիս, խելքին եկեր է ...

— Ի՞ն չէ անունը, հարցուց տօքթորը:

— Համբիկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ընկերվարականներ. — Հանրապետութեան Նախագահը հաստատեց Սեպտեմբեր 16ի կառավարութեան որոշումը : Օրինական գծով եւ հանրապետական բակերգութիւններով պիտի իրագործեն զայն : Անվերապահօրէն զօրավիգ կը կանգնինք՝ Նախագահին :

Փ. Ռէնօ (Նախկին վարչապետ անկախ). — Զօրավարը ցոյց տուաւ Ալժէրի ապստամբներուն թէ որքան մեծ զոհողութիւններ ընելու վրայ է, երկրի Ֆըրանսացի ժողովուրդը. թէ առանց այս զոհողութեանց չատոնց Ալժերիան ձեռքէ գացած կ'ըլլար: Նաեւ յստակ հասկցուց որ ինքնորոշման հիման վրայ կայացած ապագայ որոշումը միայն կրնայ տեւական եւ արդար ըլլալ :

Մ. Շումաճ (Նախագահ արտաքին յանձնախումբի). — Կարելի չէր դիտել եւ լսել զօրավարը առանց յուզուելու : Ան մեր մէջ արթնցուց ազնիւ զգացումներ :

Լոնտոն. — Զօրավարին ճառը որ իր էութեամբ կոչ մըն էր նաեւ կը ցուցայայտէ ինքնավստահութիւն եւ կորով եւ վերջապէս հաւատք ծրագրին յաջողութեան նկատմամբ: Թէեւ արտաքին նախարարութիւնը խուսափեցաւ կարծիք յայտնելէ սակայն յստակ է որ զօրավարին ճառը մեծ տպաւորութիւն ձգած է ընդհանրապէս պաշտօնական շրջանակներուն եւ առհասարակ ժողովուրդին վըրայ :

Պոն. — Գերման վարչապետ Ատընաուըրին կարծիքով Զօրավարը կայունութեան ապացոյցն է Ֆրանսային համար, եթէ երբեք հրապարակէն քաշուի քաոս մը պիտի թողու իր ետին:

Ուաշինկթըն. — Պաշտօնական շրջանակները ցարդ որեւէ տեսակէտ չյայտնեցին: Դեմոկրատ ծերակուտական՝ Կրընինկ խնդրած է Այզընհաուըրէն որ Ամերիկա զօրավիգ կանգնի տը Կոլին: Տրամադրութիւն կայ բազմաթիւ ծերակուտականներու մօտ որ Մ. Նահանգները ՄԱԿի նիստերուն պաշտպանեն եւ համակարծիք դառնան Ֆրանսայի՝ իր Ալժերիոյ վարած քաղաքականութեան առնչութեամբ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎ

Նահանգապետական հրամանով՝ այս օրերուս մայրաքաղաքիս մէջ հաւաքոյթները, արգիլուած ըլլալով, Նախկին Ռազմիկներու Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը որ տեղի պիտի ունենար այսօր (Կիրակի 31): 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, յետաձգուած է ուրիշ թուականի մը, զոր Միութիւնը պիտի տեղեկացնէ իր անդամներուն՝ պատեհ առենին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան (Մոնփելիէ), Տէր եւ Տիկին Յովէն Նաճարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Փափազեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ ցաւակցութիւն յայտնեցին անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նամակով, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Շաքարեան)

մահուան առթիւ (Դեկտեմբեր 24, 1959):

Այս առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան տան եւ 50 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին : (Սատնալ Յառաջէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ասիրիկեանի): Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Փարիզի Համնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24. Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանաբնակ Թոռնիկ Յաաբիկեան (ծընած 1920) Երեւան, հօրը անունը՝ Եղիշէ, մօրը Հռիփսիմէ, մեծ քոյրերը՝ Զաբիկ, Գոհարիկ եւ փոքր եղբայրը՝ Վազգէն : Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել: Կը խնդրուի տեղեկացնել, Հրաչեանին, 40 Ավընիւ տը լա Փըբլիք Սիւիս (Պօմոն), Մարսէյլ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Յնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :